

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

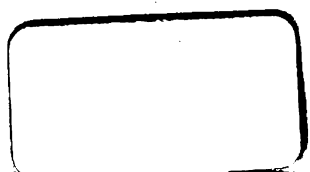
Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk <http://books.google.com/>

HARVARD LAW LIBRARY

Received JUL 30 1925

x

c

TIDSKRIFT,

UTGIFVEN

AF

JURIDISKA FÖRENINGEN

I FINLAND.

1883.

TREEJE OCH FJERDE HÄFTET.

HELSINGFORS,

J. SIMELII ARFVINGARS TRYCKERI,

1884.

+

JUL 30 1925

JUL 30 1925

Innehåll:

Afhandlingar, notiser m. m.

	Sida:
Bör 1:sta punkten i kongl. förklaringen den 23 Mars 1807 tillämpas vid bestämmande af den jord, som är börd underkastad? af Ernst Tegengren	1.
Något om Ägodelningsrätter och särskildt om deras ordförande, af Ernst Tegengren	15.
Om straffångars sysselsättande med arbete enligt vår äldre och nu gällande lagstiftning samt om fångarbetets konkurrens med de frie arbetarnes, af M. Hornborg . .	33.
Tillägg af Ernst Tegengren	95.
Historisk inledning till 1851 års skogslag, af J. J. Nordström .	97.
Om begreppet litis contestatio och dess betydelse för den nyare processrätten, af R. A. Wrede	127.
Om de industriella intressenas representation i statsförvaltningen, af J. N. Lang	193.
Läns- eller häradsrepresentation i Finland, af O. Donner. . .	226.
Juridiska föreningens årsmöte	289.
Allmänna öfverläggningsämnen för år 1884	368.
I frågan om härads höfdingarnes pensioner	371.
Notiser:	
Antalet värdjade mål vid Wasa Hofrätt af T.	375.
Juridiska examina vid Finlands universitet	376.
Juridisk bibliografi	377.

Juridiska Föreningens Förhandlingar.

Allmänna öfverläggningsämnen för år 1883.

1. Kan och bör stadgandet i 78 § af Kejsarliga förordningen om kommunalförvaltning i stad den 8 December 1873, att rådhusstämman eller stadsfullmäktiges beslut, så framt det icke öfverklagats i den ordning sagde § innehåller, »må kunna gå i verkställighet», förstås sålunda att magistrat är skyldig i hvarje fall, innan sådant beslut befordras till verkställighet, invänta utgången af den i §:n medgifna besvärstid, trettio dagar efter beslutets publikation, och jemväl de ytterligare fjorton dagar, hvarigenom klagande hafva att till magistraten ingifva diariibevis öfver sina besvär? Och om en motsatt mening gör sig gällande, hvilka beslut äro

- då af den beskaffenhet, att beträffande dem föreskrifternas uti ifrågakommande § skola af magistrat iakttagas? 142.
2. Finnas öfvervägande skäl, som tala för att i ny strafflag för Finland bibehålla fängelse vid vatten och bröd, åtminstone såsom förvandlingsstraff vid bristande tillgång att gälda ådömda böter? 147.
3. Åligger det Förmyndarenämnd att utföra talan om att en till myndig ålder kommen person, som anses ej kunna vårda sig eller sitt gods, blir under förmyndare stäld? 303.
4. Huru skall vid böters uttagande förfaras om den sakfælde ej har annan tillgång än andel i oskiftadt bo eller i viss egendom? 308.
5. Då uti skriftlig afhandling sytning förbehålles åt tvenne personer, t. ex. makar eller syskon, utan att deri säges att sytningen efter enderas död skall förminskas med hälften, bör sådan minskning dervid ifrågakomma eller ej? 312.
6. Bör särskildt ansvar för hor ega rum, om qvinna afdagat sitt i hordom aflade foster eller vållat dess död? Om frågan besvaras jakande, är ej samma fall med ansvar för lönskaläge? Och skall qvinna, som staffats för barnamord eller vållande till sitt fosters död, då hon sedermera blifver förvunnen om efteråt öfvadt lönskaläge, fällas till ansvar för första eller andra resan lägersmål? 314.
7. Huru vidsträckt betydelse bör tilläggas uttrycket »orten» i 22 § af Kejserliga förordningen den 9 November 1868 angående gälds betalning vid dödsfall samt urarfvagörelse och undanskiftande af egendom i död makes bo? 318.
8. Vid underrätter händer ej sällan att åklagare i brottmål, der en eller flera personer äro »såsom svarande» instämde, i rättegångens början endast »anhåller om undersökning i saken, med förbehåll att sedermera få göra de påståenden, till hvilka anledning kunde förekomma». Frågas: Är domstol i sådant fall skyldig att upptaga målet till handläggning och deri anställa vittnesförhör? Bör någon skillnad i detta hänseende göras emellan gröfre och mindre brottmål? Och kan allmän åklagare, derest rekonventionspåstående göres, undgå ansvar, om han underlåter att framställa bestämmdt yrkande? 319.
9. Kan åt stadgandet i 116 § af Sjölagen den 9 Juni 1873 gifvas den tolkning, att emottagare af gods, hvarå skada förmärkts, oaktadt han försummat att inom fyratioåtta timmar om skadan anmäla hos fartygets befälhafvare

- och föranstalta besigtning å godset, likväl är berättigad att emot befälhafvaren eller fartygets redare utföra talan om ersättning, blott han gitter utreda att skadan skett förr än godset kom i hans hand? . . . 323.
10. Är mannen berättigad att, utan särskild fullmakt, å sin hustrus vägnar i äfverrätt fullfölja besvär öfver underretts utslag i gröfre brottmål, för hvilket hustrun varit tilltalad? . . . 327.
11. Böra köpe och arrende afhandlingar, då de af en eller annan orsak upptes vid mantalsskrifning, karteras? Och, om frågan besvaras jakande, hvilket belopp stämpelpapper bör dervid användas? . . . 328.
12. Kan Kejs. förordningen af den 12 December 1864, angående skyldighet för egare eller innehafvare af jord att upplåta mark för allmänt behof, tolkas så vidsträckt, att t. ex. vid jernvägsanläggning ej blott den mark, hvaröfver jernvägen bygges, utan ock annan mark, hvarifrån grus eller annat fyllningsämne eller ock virke kan erhållas till jernvägsbyggnaden, får exproprieras? . . . 330.
13. Är det rättsenligt att åt städer i Finland beviljas koncession till byggande af jernväg? Eller hvilka anmärkningar kunde deremot göras på grund af de för städernas administration gällande författningar? . . . 333.
14. Bör värnepliktig, som försummat att infinna sig vid uppstådstillfälle, förj sitt uteblifvande tilltalas i uppstådsorten eller i sin hemort? . . . 335.

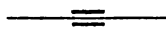
Rättsfall:

1. Kan stipulation om vite för kontraktsbrott göras gällande, när hufvudafålet i kontraktet befinnes olagligt? . . 64.
2. Klander af muntligt testamente . . . 70.
3. Smädelse eller förolämpning? . . . 79.
4. Tvist om en liförsäkringssumma efter försäkringstagarens död mellan hans till konkurs upplåtna bo å ena sidan samt hans enka och barn å andra sidan. . . . 86.
5. Åtal mot egare af skatteköpt donationshemman för skogsförsäljning. Är det i § 64 af Kejs. F. den 9 Sept. 1851 om skogarne i landet stadgade ansvar för skogsåverkan tillämpligt i dylika fall eller icke? . . . 150.
6. Tvist i anledning af ett leveranskontrakt om ångbåtsaktier 156.
7. Medför inteckning, som inom tio år icke förnyats, men som utgått först efter det fastigheten för inteckningshafvarens fordran dömts i måt och gäldenärens bo upplåtits till konkurs, förmånsrätt i den intecknade fastigheten eller icke? . . . 160.

8. Tvist föranledd af ensidigt verkställd qvittning af ett stridigt ersättningsanspråk mot klar och ostridig fordran. Genstämning från svarandens sida nödig eller icke? . 168.
9. Tolkning af § 49 i k. konkursstadgan af den 9 November 1868. — Hvilken rätt medför icke-protesterad vaxel mot utställaren? — Ansvar för bedräglig konkurs, påyrkad af allmän åklagare, sedan målseganden frångått sin talan. 174.
10. Klander af jordafång på grund deraf, att afhandlingen icke blifvit af kontrahenterne behörigen undertecknad. — Tjuguårig och ettårig häfd åberopas. — Invändningen derom sentida eller icke? 337.
11. Kan Kronofogde, som bor i stad inom sitt härad, tilltalas vid stadens Rådstufvurätt för tjenstefel begånget i ärenden, som röra häradet? 351.
12. Tillämpning af senare mom. § 22 af K. F. d. 9 Novemb. 1868 om gälds betalning vid dödsfall. — Är skolråd i stad att räknas till de allmänna inrättningar i landet, hvilka äro befriade från erläggande af revisions-skilling i tvistemål som dragas under H. K. M:ts nådiga skärskådande? 354.

Rättelse:

Sid. 148 rad. 10 nedifrån står: försvara läs: *försona*.

**Bör 1:a punkten i Kongl. förklaringen den 23 Mars
1807 tillämpas vid bestämmande af den jord,
som är börd underkastad?**

I många till bördsrätten hörande stycken hafva olika åsigter uttalats. Att så är fallet synes t. ex. vid genomläsningen af Schrevelii framställning af ämnet i 3 delen af hans Lärobok i Sveriges Civilrätt. Ehuru rättigheten till börd hos oss numera blifvit inskränkt derigenom, att Kejsrerliga förordningen den 27 Juni 1878 upphäft sådan rätt beträffande jord, hus och tomt i stad samt bestämt att endast säljarens barn och föräldrar ega rätt till börd å landet¹⁾, äro likväl bördetvister hos oss äfven sedan nämnda förordning trädt i gällande kraft icke sällsynta.

Börd underkastad är ej allenast *arfvejord*, utan äfven, enligt 3 § 5 kap. J. B., *bördköpt jord*. Med bördköpt jord förstås i allmänhet sådana fastigheter å landet, som någon titulo oneroso förvärfvat af en skyldeman inom bördsled, om fastigheten i dennes hand var arfvejord eller bördköpt. Genom 1 punkten i Kongl. förklaringen den 23 Mars 1807 gjordes i afseende å fast egendom å landet, som varit af arfvejords natur i säljarens hand, den skilnad, att om två makar, af hvilka den ena är skyld med säljaren, tillhandlat sig fastighet, densamma ej kunde anses vara *köpt i börd* till större del än som svarade emot den med säljaren skylde makans lott, utan skulle den andra maken njuta giftorätt deri enligt

¹⁾ I Sverige afskaffades bördsrätt i stad redan genom en Kongl. förordning af den 21 December 1857 och den 22 December 1863 utkom en Kongl. förordning angående upphäfvande af rättighet att börda fastighet å landet.

10 kap. G. B.; men om deremot öfverlåtelsen, enligt särskildt förbehåll i afhandlingen, skett endast till den skylde maken, eller ock fastigheten, efter försäljning till oskyld person eller fjernare skyldeman, blifvit genom rättegång i börd löst & den skylde makans vägnar, den andra maken hade gifterätt endast i köpe- eller löseskillingen.

Härvid framställer sig sjelfmant den frågan huruvida det förra af omförmälda stadganden är tillämpligt äfven i frågan om rätt till börd, så att i fall två makar sålt jord, som de af den ena makans skyldeman, i hvars hand den varit ärfd, tillhandlat sig utan att förbehåll gjorts om att försäljningen skett endast till den skylda maken, sådan jord skall vara börd underkastad eller icke.

Härom yttrar Schrevelius i sin Lärobok i Sveriges Civilrätt, 3:dje delen, 2:a uppl., pag. 390, "Med bördköpt jord förstås, i detta hänseendet, alla fastigheter å landet, som titulo oneroso blifvit förtrytrade af en bördeman till en annan, utan att i detta fall afseende göres på den i Kongl. Förkl. d. 23 Mars 1807 förekommande distinction". Svenska Lagkomitén säger uti år 1818 utgifvet "Förslag till Jorda Balk", motiverne pag. 35, "I följd af bördsrättens grund och ändamål, har Committéen, lika med förra Lagstiftningen, ansett denna rättighet böra sträckas ej endast till ärfd fastighet, utan ock till den, som i börd köpt är; och som förhållandet bör vara enahanda, ehvad man löst fastighet efter anstald bördstalan, eller eljest af skyldeman omedelbart förvärfvat fastighet, dertill man haft bördsrätt, om den till annan man varit öfverlåten; så har Committéen, för att bereda säkerhet i tillämpning af ett stadgande, hvarom olika meningar hittills uppstått, funnit sig böra meddela närmare bestämmelser i detta ämne". Dessa bestämmelser igenfinnas i 34 § 6 kap. af förslaget, hvilken § lyder: "Der någon afhänder sig fastighet, den han sjelf i börd löst; varen hans bördemän berättigade, att den börda. Lag samma vare, då någon öfverlåtit fastighet, den han, genom köp eller byte, af skyldeman förvärfvat, der han till den fastighet eljest bördsrätt haft".

Då Schrevelius icke anfört några skäl till stöd för sin omförmälda åsigt; då, såsom bemälda Lagkomité uppgifver,

olika meningar uppstått om huru vidsträckt rättigheten att inlösa bördköpt jord bör tagas, och då vi, utom det rättfäll, som nedanför kommer att refereras, erinra oss par andra ungefär enahanda rättegångar, (hvilka dock icke dragits till högsta instans) och deraf kan slutas att sådana mål icke alltför sällan förekomma, så hafva vi ansett oss kunna till närmare skärskådande upptaga frågan: *Bör 1:a punkten i i Kongl. förklaringen den 23 Mars 1807 tillämpas vid bestämmande af den jord, som är börd underkastad?*

Uti den Författningssamling, som af den för Finland tillförordnade Lagkommissionen utgafs år 1855, finnes vid 1:a punkten i 1807 års förklaring såsom lagrum, till hvilka den samma hänförde sig, i marginalen antecknade "G. B. X:2, J. B. V:3" och i den af bemälda Lagkommission år 1856 utgifna "Sveriges Rikes Lag jemte bihang, innehållande i sammandrag under lagtexten utkomna stadgar och författningar, som ändra eller förklara lagen", finnes under 3 § 5 kap. J. B. följande tillägg: "Hafva makar, under äktenskapet, af enderas skyldeman tillhandlat sig hans arfvejord & landet, och innehåller köpebrevet ej att öfverlåtelsen skett endast till den af makarne, som med säljarens skyld är, eller att jorden & dess vägnar i börd löst blifvit; vare då ej större del af samma jord att för bördköpt anses, än hvad deraf på den skylde makens lott i boet sig belöper. Kongl. Förkl. den 23 Mars 1807 p. 1". I den af Herrar Sjöros och Sulin 1872 utgifna edition af 1734 års lag "med tillägg, förändringar och förklaringar, gällande i Storfurstendömet Finland" förekommer vid nämnda lagrum ett, på några ord när, alldeles lika lydande tillägg¹⁾, hvilket dock uteslutits från

¹⁾ I en tidigare författad, i de sammanslagna 4:de och 5:te årgångarna af denna tidskrift intagen afhandling, "Bördsrättens hufvudgrunder och dess lämplighet under närvarande förhållanden", säger Herr Sulin deremot å sid. 5: "Hvad bördköpt jord vidkommer, så är äfven den börd underkastad (5: 3 J. B.) Redan Landskapelagarne innehålla den bestämning att arfvejord, som en bördeman köpt af annan, skulle vid försäljning tillbjudas bördeman likasom annan arfvejord. Denna föreskrift öf-

de åren 1874 och 1881 utkomna nya upplagorna af nästnämnda lagverk, i hvilka det i stället endast heter: "Se Kgl. Fkl. d. 23 Mars 1807 p 1".

I Sverige utkomna lagverk, såsom Ny Lagsamling af J. H. Backman, Handbok i svenska lagfarenheten af J. G. Carlén samt N. W. Lundeqvists lagedition, innehålla deremot icke vid 3 § 5 kap. J. B. någon slags hänvisning till 1:a punkten i 1807 års förklaring. Tvärtom hänvisar Backman i sin "Handbok i Tviste-, Utsöknings- och Rättegångsmål" under nämnda lagrum till följande å sid. 189 förekommande förklaring: "*Aflingejord* är den, som man medelst köp eller på annat sätt sig sjelf förvärfvat, äfven om köparen är säljarens arfvinge; dock måste i detta fall jorden vara ren aflinge i säljarens hand. I annan händelse, eller om arfvejord blifvit till person inom bördsleden upplåten, är jorden i dennes hand *bördrköpt*, likasom den jord, hvilken på grund af bördsrätten inlöses eller i börd vinnes".

Af det följande torde det blifva klart hvilketdera är det riktiga, att, såsom i ofvannämnda i Finland utkomna lagverk skett, vid 3 § 5 kap. J. B. åberopa 1:a punkten i 1807 års förklaring, eller, i likhet med utgifvare af lagverk i Sverige, dervid helt och hållet ignorera nämnda förklaring.

Såsom bekant innehåller den ifrågavarande författningen af den 23 Mars 1807, ehuru den benämnes förklaring, stadganden, som ändra allmänna lagen. Vi vilja nu, hufvudsakligen med ledning af Olivecronas sakrika afhandling "Om makars giftorätt till bo", 2:a uppl. sid. 199—206, visa att sådant äfven är fallet med 1:a punkten i nämnda författning.

vergick sedan i L. L. och här förekommer först benämningen "bördrköpt" på så erhållen jord. Dock uppkom sedermera jemväl med afseende å den friare förfogningsrätt, som å den bördrköpta jorden beviljades, olikhet emellan denna och arfvejorden. Men äfven den jord, som icke omedelbart blifvit köpt af annan inom bördsled varande skyldeman, utan i laga ordning återlöst i börd, är att i afseende å börd likställas med den omedelbart af skyldeman köpta, emedan släkten icke i någondera fallet afstått från sina anspråk på jorden eller medgifvit dess skiljande från ätten". Häraf vill det synas såsom om Herr Sulin här skulle ansett 1807 års förklaring icke vara tillämplig på åberopade lagrum.

Fordom sökte man i Sverige med synnerlig omsorg vid släkten bibehålla den jord, som från fädren gått i arf, enär arfvejorden ansågs tillhöra hela ätten, sålunda att den icke kunde utan ättens uttryckliga eller stillatigande samtycke från densamma föryttras. Detta måste nödvändigt i individens dispositionsrätt öfver slägtjorden medföra inskränknin-gar, hvilka hufvudsakligen yttrade sig genom ättemännens mellanträdande bördsrätt vid alla föryttringar titulo oneroso till oskylda personer, samt i förbuden att borttestamentera eller bortgifva arfvejord äfvensom att i densamma förskaffa sin maka giftorätt. Enligt de äldre lagarne existerade icke den ringaste skilnad emellan *bördköpt* jord och annan arfve-jord. Denna bestämning härleder sig först från den tid, då det genom Testamentsstadgan af den 3 Juli 1686 blef tillå-tet att i testamente bortgifva *bördköpt jords värde*. Häraf visar sig, att då såsom regel uppstälts, att slägtjord icke fin-ge borttestamenteras, gjordes derifrån det undantag, att icke sjelfva den bördköpta jorden, men väl dess värde skulle kunna genom testamente afhändas. Genom en sådan tillåtelse blef det äfven nödigt, att skilja emellan tvenne slag af arfvejord, nemligen sådan arfvejord, som man bekommit genom verk-ligt arf, hvilken jord, titulo gratuito, alls icke kunde förytt-ras, samt sådan arfvejord, för hvilken man erlagt betalning och öfver hvars *värde* man derföre borde ega friare disposi-tionsrätt. Det senare slaget af arfvejord, eller den bördköpta jorden, innefattade till en början all arfvejord, som genom köp förvärfvats. Men sedan Kongl. förordningen den 27 Juni 1720, angående Bördsrätt å landet, inskränkt bördsrätten inom fjerde led af sido linien, blef benämningen *bördköpt* jord endast använd å sådan slägtjord, som man bekommit af någon skyldeman inom bördslederna för penningar eller va-ror. Dock fästades hvarken efter de gamla lagarna eller efter 1686 års Testamentsstadga någon vikt vid den omstän-digheten, huruvida jorden blifvit *omedelbarligen köpt* af nå- gon bördeman eller om den först blifvit såld till oskyld man eller fjermare skyld och derefter genom ordentlig bördspro-cess från köparen inlöst.

10 kap. G. B. i 1734 års lag nämner ej uttryckligen

huruvida den *bördköpta* jorden tillhör makars gemensamma bo eller icke. Der säges i 2 § blott, att man och hustru få giftorätt i "allt fast gods å landet, som the i hionelag asla tillsammans", men att deremot giftorätt ej eger rum i "jord eller hus och vattenverk, som man eller hustru förr eller under äktenskapet ärfdt", eller, såsom det heter i 4 §, att de "ej giftas til hvars annars arfvejord å landet". Att dock 1734 års lagstiftare betraktat den *bördköpta* jorden såsom *arfvejord* kan man sluta till deraf, att lagstiftare öfverallt omsorgsfullt upptagit det väsendtligaste af den äldre Rättens stadganden om arfvejordens bibehållande i släkten, såsom nogsamt synes af vår gällande lags med denna Rätt öfverensstämmande föreskrifter i detta afseende. Ty äfven medgifvandet, att enligt 3 § 17 kap. Å. B. genom testamente bortgifva *bördköpt* jords värde, hvilket medgifvande i 8 kap. J. B. blifvit lämpadt på gåfva, är blott ett upprepande af hvad 3 § i 1686 års Testamentstadga i detta fall tillåter. Då 1734 års lagstiftare, i afsigt att qvarhålla slägtjorden vid ätten, fann skäligt neka rättigheten att på andra vilkor borttestamentera eller bortgifva *bördköpt jord* åt oskyldiga personer, än att bördemännen skulle få lösa jorden åter, synes af alldeles samma skäl, att lagstiftaren måste förbjuda den ena maken att tillgodonjuta giftorätt i den jord, som under äktenskapet blifvit löst eller omedelbart köpt i den andras börd, emedan lagens grund i begge fallen är densamma. När lagstiftaren sålunda förbjöd ena maken, att genom testamente till den andra bortgifva sin *bördköpta* jord, måste han äfven följdriktigt förhindra inrymmandet af giftorätt i sådan jord. Det synes derföre klart, att likasom egentligen blott *värdet* af den *bördköpta* jorden kunde testamenteras eller bortgiftas, så kunde ock, enligt 1734 års lag, endast giftorätt i sådan jords *värde* erhållas. Sålunda uppfattades saken äfven i praxis af domstolarne under förra seklet, men vid slutet af detsamma och i början af innevarande sekel vann en annan åsigt, nemligen att *bördköpt* jord borde räknas till den *communicabla* egendomen, emåningom insteg vid underdomstolarne och någon gång äfven hos öfverrätterne, hvilken förändring i åsigtarna slutligen ansågs vara af den betydighet,

att en lagförklaring erfordrades för att åstadkomma enhet i lagskipningen. Frågan hänsköts till dåvarande Lagkommissionen, inom hvilken åsigterna likväl voro så delade, att den mening, som sedermera uttalades i 1807 års förklaring, omfattades endast af sex utaf kommissionens ledamöter, medan deremot fem ledamöter hyllade den motsatta åsigten.

Denna framställnings resultat hyllas äfven af Schrevelius i hans uti 7:e bandet af Schmidts "Juridiskt Arkif" intagna afhandling "Om Arfvejord", hvori det bland annat, sid. 191 och 192, heter: "Deremot är en annan distinction, som i Kongl. Förkl. d. 23 Mars 1807 göres emellan jord, som är köpt i börd och löst i börd, icke grundad hvarken i vår äldre Lagstiftning eller i vår närvarande Lag". — — — "Huruvida åter den ene Bördemannen köpte af en annan Bördeman eller löste till sig sådan jord, som förut blifvit såld till en oskyld eller fjernare Bördeman, derpå har alldrig hvarken i äldre eller sednare tider något afseende blifvit gjordt, för än i den nyss åberopade Kongl. Förklaringen".

Genom det ofvan anförda anse vi det vara ådagalagdt, att hvad 1:a punkten i Kongl. förklaringen den 23 Mars 1807 stadgat innefattar ändring af allmän lag. Då nämnda författning likväl tillkommit utan ständernas hörande och icke, såsom i 40—43 §§ i 1772 års Regeringsform föreskrifves för stiftande af ny lag, utfärdats af regenten med ständernas samtycke, bör densamma tolkas icke extensivt, utan så restrictivt som möjligt och stadgandet i 1:a punkten deri ej utsträckas till andra rättsförållanden än dem, om hvilka meningen varit att meddela närmare bestämmingar.¹⁾

Att det genom 1:a punkten i 1807 års förklaring afsetts att bestämma om *giftorätten* synes af det såsom en bilaga till Olivecronas ofvan åberopade afhandling intagna ut-

¹⁾ Om tolkningen af 1 p. i 1807 års förklaring yttrar Schrevelius i "Lärobok i Sveriges Civilrätt", 1 del., sid. 129, "Som denna s. k. förklaring icke är någon verkelig förklaring, utan en correctorisk Lag, så bör den efter all sannolikhet icke tillämpas på andra fall, än dem, hvarom der uttryckeligen är fråga", och i afhandlingen "Om Arfvejord", sid. 191, "Den bör således ej utsträckas till andra händelser än den, som der uttryckeligen nämnes".

drag af Lagkommissionens den 29 November 1806 förda protokoll, enligt hvilket den till Lagkommissionens afgörande öfverlemnade fråga var "huruvida Gifrorätt må äga rum i sådan fast ägendom å landet, som man och hustru under äktenskapet tillhandlat sig af enderas släkt och som i säljarens hand varit för arfvegods att anse". Detta bestyrkes äfven af sjelfva ordalydelsen i författningen, som börjar sålunda: "Enär det händt, att två makar tillhandlat sig af enderas skyldeman sådan fast egendom å Landet, som varit af arfvejords natur i Säljarens hand, och fråga blifvit, om den gifrorätt, hvardera maken borde i följd af Lagens stadgande i 10 kap. Giftermåls-Balken äga till sådan egendom".

Deremot var, såsom af det nyssanförda synes, Lagkommissionens afsigt icke att meddela några närmare bestämningar beträffande rättigheten att inbörda fastighet å landet. Detta bestyrkes jemväl af det yttrande ¹⁾, som vid Lagkommissionens sammanträde ofvannämnda dag afgafs af vice Presidenten Lejonmark, hvilken omfattade den af pluraliteten inom Lagkommissionen i frågan hyllade åsigt. Lejonmark yttrade nemligen bland annat: "5 Kap. 3 § Jord. B. handlar om en säljares skyldemäns rätt till bördande af en ägendom, som han förut sjelf köpt i börd; men här är frågan om Gifrorätt i en lagfaren samt bestående ägendom, hvar till ingen skyldeman om börd sig anmält". Såsom ytterligare bevis derför kan sannolikt äfven anföras, att i 1807 års Lagsamling 1 punkt. i Kongl. förklaringen den 23 Mars 1807 icke finnes åberopad vid 3 § 5 kap. J. B. — I bemälda Lagkommission voro Riksdrotset, Grefve Wachtmeister och Lagmannen Poppius ledamöter och i den komité, som hade sig ombetrodd utarbetandet af nämnda lagsamling, var Grefve Wachtmeister ordförande och Lagmannen Poppius en ledamot. ²⁾ Den komité, som utarbetade 1807 års Lagsamling, hade således noggrann kännedom om Lagkommissionens åsigt i äm-

¹⁾ Olivecrona, a. a. bilagan pag. VI o. VII.

²⁾ Se Lagkommissionens ofvan åberopade protokoll samt Palmén: "Det nya Lagverkets historia", i Juridiskt Album, utgifvet af Robert Lagus, häft. 3, pag. 96.

nnt, helst Wachtmeister och Poppius inom kommissionen omfattat pluralitetens mening, och hade denna varit att stadgandet om giftorätt i bördköpt jord skulle tillämpas äfven i afseende å rättighet till börd, så hade sådant antagligen blifvit i nämnda lagsamling antydt.

Till frågans belysande meddela vi här ett *rättsfall*, bedjande den benägna läsaren att ej låta af de deri förekommande många namnen och mantalsbråken afskräcka sig från detsammes genomseende.

Vid Häradsrätten i Malax, Pörtom och Solf socknars tingslag utförde Inhysekarlen Johan Mattsson. Martins, efter utverkad skriftlig stämning å Bondeenkan Anna Lisa Gabrielsdotter Martins, förmyndaren för hennes i äktenskapet med hennes aflidne man Matts Markusson Martins aflade barn, Bonden Markus Markusson Björs samt hennes dotter Brita Maria Enholm och dennes man Isak Enholm, äfvensom Bondehustrun Johanna Eriksdotter Martins, hennes man Bonden Jonas Gustafsson Martins och förmyndaren för hennes omynliga barn af ett föregående gifte med Johan Erik Gabrielson Martins, Sytningsmannen Gabriel Gabrielsson Östergård, sådan talan, att, emedan utaf det fem-fyratioåttandedels mantal af Martins skattehemman, N:o 14 i Öfre Sundom by af sistnämnda socken, som Johan Martins föräldrar Matts Johansson och Maria Fredrika Johansdotter Martins genom den 11 Oktober 1853 upprättad afhandling tillhandlat sig af Matts Martins föräldrar Johan Isaksson och Eva Maria Mattsdotter Martins och sedermera medelst köpebref af den 5 December 1867 för en köpeskilling af tretusen sexhundra mark försålt till ena hälften åt Anna Lisa Martins och hennes då lefvande man Matts Markusson Martins och till andra hälften åt Johanna Martins och hennes förre man Johan Erik Gabrielsson Martins, hälften eller fem-nittioåttedels mantal dels varit arfvejord i Eva Maria Mattsdotters hand och dels blifvit af henne och Johan Isaksson Martins inom bördsled inköpt samt derefter jemväl inom bördsled öfverlåtits till käranden Johan Martins föräldrar Matts och Maria Fredrika Martins, och

laga stånd icke åkommit köpslutet af den 5 December 1867, berörda fem-nittiosjettedels mantel af Martins hemman måttz, emot af Johan Martins såsom bördeskillning i Rätten nedsatta ettusen åttahundra mark, i börd tilldömas honom.

Berörda talan motsades af svaranderne, emedan säljarene Matts och Maria Fredrika Martins den 13 Juni 1854 undfått fastebref å ifrågavarande hemmansdel, hvilken således vore att i deras hand anses såsom aflingejord och derföre ej börd underkastad samt, med stöd af 1:a punkten i Kongl. förklaringen den 23 Mars 1807, bördsrätt åtminstone icke egde rum till Maria Fredrika Martins giftorätt i hemmansdelen.

Sedan karendens förbemälda föräldrar jemväl blifvit i saken hörde, fann *Häradsrätten* uti utslag den 19 September 1878 det vara utredt: att förbemälda Johan Isaksson Martins och hans hustru Eva Maria Mattsdotter varit egare till $\frac{1}{24}$:dels mantal af Martins skattehemmn, af hvilken lägenhet Eva Maria Mattsdotter i arf bekommit $\frac{5}{48}$:dels mantal efter sin aflidne fader Matts Simonsson Martins och bemälda makar gemensamt tillöst sig $\frac{1}{24}$:dels mantal af Eva Maria Mattsdotters moder Maria Mattsdotter samt tillhandlat sig $\frac{1}{48}$:dels mantal af Bonden Jonas Eriksson Falk och hans hustru Ulrika Mattsdotter: att Johan Isaksson och Eva Maria Mattsdotter Martins genom två särskilda afhandlingar, upprättade den 11 Oktober 1853, öfverlåtitt sitt egda $\frac{1}{24}$:dels mantal af Martins hemman till ena hälften eller $\frac{1}{48}$:dels mantal åt sin son förbemälda Matts Johansson Martins och dennes hustru Maria Fredrika och till den andra hälften åt Jonas Johansson Martins och dennes hustru Anna Lovisa Johansson: samt att Matts och Maria Fredrika Martins, hvilka vore karenden Johan Martins föräldrar, genom afhandling af den 5 December 1867 försålt sitt på nyssberörda sätt erhållna $\frac{1}{48}$:dels mantal af Martins hemman till ena hälften åt Anna Lisa Gabrielsdotter Martins och hennes sedermera aflidne man Matts Markusson Martins och till den andra hälften åt Johanna Eriksdotter Martins och hennes dödblifue förre man Johan Erik Gabrielson Martins i lifstiden för 3600 mark, och emedan ej visadt blifvit det Eva Maria Mattsdotter Martins'

arfslott, $\frac{2}{3}$ -dels mantal af nämnda hemman, öfverlåtits endast åt Matts Johansson och Maria Fredrika Johansdotter Martins och således antagas måtte, att densamma ingått, till ena hälften i den åt dessa och till den andra hälften i den åt Jonas Johansson och Anna Lovisa Johansdotter Martins öfverlåtna andelen af hemmanet; emedan af det $\frac{1}{2}$ -dels mantal utaf Eva Maria Martins arfslott, som sålunda tillfallit Matts Johansson och Maria Fredrika Johansdotter Martins, enär ej styrkt blifvit ett denna hemmanslott öfverlåtits endast åt Matts Johansson Martins, enligt 1:a punkten i Kongl. förklarigen den 23 Mars 1807, en tredjedel tillfallit Maria Fredrika Martins giftorätt med $\frac{1}{3}$ -dels mantal och återstoden $\frac{1}{3}$ -dels mantal Matts Johansson Martins; emedan sistnämnda $\frac{1}{3}$ -dels mantal, då annorlunda ej bestämdt blifvit i salubrefvet af den 5 December 1867, måste anses hafva genom samma salubref blifvit försäldt till ena hälften åt Matts Markusson och Anna Lisa Gabrielsdotter Martins och till den andra hälften åt Johan Erik Gabrielsson och Johanna Eriksdotter Martins; emedan samma hemmansdel, såsom bördköpt jord i säljaren Matts Johansson Martins hand, enligt 3 § 5 kap. J. B. vore börd underkastad samt Johan Mattsson Martins, såsom son till bemålde Matts Johansson Martins, jemlikt 1 § 6 kap. sagda balk vore dertill bördfallen; ty och jemte det Johan Martins' talan hvad beträffade större del af lägenheten såsom obefogad förkastades, pröfvade Härederätten tättvist ålägga hans motparter att af förberörda, utaf Matts Johansson och Maria Fredrika Johansdotter Martins försälda $\frac{1}{2}$ -des mantal af Martins hemman åt Johan Martins i börd afträda, Anna Lisa Gabrielsdotter Martins, Brita Maria Enholm och Markus Björs, den sistnämnda å sina pupillers vägnar, $\frac{1}{3}$ -dels mantal samt Jonas och Johanna Eriksdotter Martins jemte Gabriel Östergård lika stor del eller jemväl $\frac{1}{3}$ -dels mantal, emot motsvarande andel af den i afhandlingen af den 5 December 1867 bestämda köpeskillingen, 3600 mark, eller 1155 mark 56 penni, hvaraf ena hälften tillkomme Anna Lisa Martins, Brita Maria Enholm och Markus Björs' pupiller och den andra hälften Jonas och Johanna Martins jemte Gabriel Östergårds pupiller.

Emot berörda utslag erlade parterne ömsesides vad och fullföljde sin talan i *Kejserslige Wasa Hofrätt*, och då målet derstädes förevar, yttrade sig referenten Assessorn *Tegen-
gren*, att alldenstund i det $\frac{1}{8}$:dels mantal af Martins hemman, som Matts Johansson Martins jemte sin hustru Maria Fredrika den 11 Oktober 1853 tillhandlat sig af sina föräldrar Johan Isaksson och Eva Maria Mattsdotter Martins och sedermera genom afhandling af den 5 December 1867 försålt, på sätt Häradersrätten antagit, ingått hälften eller $\frac{1}{4}$:dels mantal af Eva Maria Martins' arfslott samt 1:a punkten i Kongl. förklaringen den 23 Mars 1807 afsåg icke att inskränka hvad enligt allmänna lagen borde såsom bördköpt jord anses, utan att stadga om giftorätt i sådan jord, och referenten till följd deraf ansåg nästnämnda $\frac{1}{4}$:dels mantal, såsom af Matts Martins inom bördsled köpta af en skyldeman, hvars arfvejord desamma varit, hafva i Matts Martins' hand utgjort bördköpt jord samt Johan Martins såsom Matts Martins' son vara berättigad att samma hemmanslott, hvilken måste antagas hafva genom afhandlingen af den 5 December 1867 blifvit försäld till ena hälften åt Matts Markusson och Anna Lisa Gabrielsdotter Martins och till den andra hälften åt Johan Erik Gabrielson och Johanna Eriksdotter Martins, sig i börd tillösa; fördenskull pröfvade referenten rättvist, jemte det Johan Martins talan i öfrigt förkastades, ålägga Anna Lisa Martins och hennes medparter att berörda $\frac{1}{4}$:dels mantal af Martins hemman åt Johan Martins i börd afträda, Anna Lisa Martins, Brita Maria Enholm och Markus Björs, den sistnämnde å sina förbemälda pupillers vägnar, till hälften eller $\frac{1}{4}$:dels mantal samt Jonas och Johanna Martins jemte Gabriel Östergård såsom Johanna Martins omyndiga barns förmyndare likaledes till $\frac{1}{4}$:dels mantal emot motsvarande andel af den i förberörda afhandling af den 5 December 1867 bestämda köpeskilling eller 1733 mark 33 penni, hvaraf ena hälften tillkomme Anna Lisa Martins, Brita Maria Enholm och Markus Björs' pupiller och den andra hälften Jonas och Johanna Martins jemte Gabriel Östergårds pupiller; i enlighet hvarmed Häradersrättens utslag af referenten ändrades.

Assessorn *Stenbäck* ansåg parterne icke hafva å någondera sidan anført skäl till ändring i Häradersrättens utslag, vid hvilket Assessorn lät bero; hvaremot Assessorn *Långhjelm*, Hofrättsrådet *Sandman* och Presidenten *Ekbom* instämde i referentens yttrande, i enlighet med hvilket Hofrättens dom utgafs den 1 April 1879.

Uti denna dom sökte Anna Lisa Martins och hennes medparter i revisionsväg ändring. Målet afgjordes i Kejsersliga *Senatens Justitiedepartement* af Senatorerne vice Ordföranden *Palmén*, *Wasastjerna*, *Gejtzel* och *von Hellens*, som dervid utan skiljaktighet funno revisionssökanderne icke hafva anført skäl till ändring i Hofrättens ofvanberörda dom, vid hvilken komme att bero. Senatens dom är utgifven den 15 April 1880.

Det har ofvanföre blifvit visadt: att stadgandet i 1:sta punkten i Kongl. förklaringen den 23 Mars 1807 innefattar en ändring af allmän lag; att till följd deraf och då nämnda författning tillkommit utan ständernas hörande, nämnda stadgande bör tolkas restrictivt och icke utsträcka till andra fall än det, som deri uttryckligen nämnes; att med berörda stadgande afsågs att bestämma om giftorätt i bördköpt jord, men ej om rätt till bördande af sådan jord; samt att i praxis landets högsta lagskipande myndighet hyllat den åsigt att meningen med ifrågavarande stadgande icke är att inskränka hvad enligt allmänna lagen bör såsom bördköpt jord anses. Vid sådant förhållande måste den framställda frågan: "Bör 1:a p. i Kongl. förklaringen den 23 Mars 1807 tillämpas vid bestämmande af den jord som är börd underkastad?" nekande besvaras.

Det af finska Lagkommissionen gjorda ofvan intagna tillägget vid 3 § 5 kap. J. B. är icke något ordagrant utdrag ur 1:a punkten i 1807 års förklaring, utan har af Lagkommissionen sammanställts till följd af dess åsigt att nämnda punkt och förklaring vore tillämpliga å berörda lagrum. Genom ett sådant förfarande vilseledas dock lätteligen såväl domare som sakesgare. Hellre hade Lagkommissionen kunnat

endast hänvisa till berörda författningsstadgande, då man snarare kan komma att med ledning af sjelfva författningen bilda sig ett omdöme i saken. Herrar Sjöros och Sulin hafva äfven låtit förleda sig att i 1:a upplagan af sitt lagverk införa nämnda tillägg; väl har detta, såtom förut blifvit omnämndt, i 2:a och 3:e upplagorne af nästnämnda lagverk utslutits och deri endast hänvisats till sjelfva författningen, men man bör dock kunna hoppas, att, när en ny upplaga af Sjöros' och Sulins allmänt begagnade, förtjenstfulla lagverk härnäst utkommer, deri icke vid ofvansagda lagrum nämnes något om 1807 års förklaring.

Ehuru *begreppet bördköpt jord* i 3 § 5 kap. J. B. icke blifvit ändrad genom 1:sta punkten i ofta nämnda Kongl. förklaring, har detsamma likväl numera blifvit inskränkt genom Kejsrerliga förordningen, angående bland annat ändring i stadgandena om börd, af den 27 Juni 1878, hvari förordnats, att "bestämningarne i allmänna lagen rörande dem, som rätt till börd å landet äga, ändras sålunda, att slik rätt tillkommer endast säljarens barn och föräldrar; i enlighet hvarmed bemärkelsen af "bördköpt jord", der sådan i lag eller särskild författning omnämnes, jemväl undergår ändring" Nämnda inskränkning är icke så obetydlig, då bördköpt jord är släktjord, som man förvärfvat sig af en *bördeman*, samt förut enligt 1 § 6 kap. J. B. bördemän voro ej allenast säljarens descendenter och ascendenter, utan ock en del af med honom å sidone skyldes.

Ernst Tegengren.

Något om Ägodelningsrätter och särskildt om deras ordförande.

Under de senaste decennierna har lagstiftaren sökt indraga de hos oss från äldre tider existerande *särskilda* domstolar och öfverflytta deras funktioner på de allmänna domstolarne. Sådant har skett t. ex. med Bergstingsrätter år 1854 och med Slottsrätter år 1869. Dock qvarstå ännu hos oss några särskilda domstolar, bland dem *Ägodelningsrätter*.

Då under 1750-talet storskiften påbegyntes i Finland, bestämdes, att den af riksens ständer i skrifvelse till Konungen af den 21 Oktober 1756 utnämnda *Ekonomie Deputationen*, åt hvars omedelbara uppsigt den allmänna hushållningen i Finland anförtröddes, egde att, i stället för de vanliga domstolarne, behandla de vid jorddelningarne uppkommande tvister, samt att missnöje öfver Deputationens utslag kunde inom sex månader fullföljas hos Kongl. Majestät. Sedan ständerna derefter förordnat att nämnda Deputation skulle indragas under tiden emellan riksdagarne, stadgades i Kongl. förordningarne rörande storskiften i Österbotten och angående storskiftadelningar i Åbo, Björneborgs, Nylands och Tavastehus län, hvardera af den 20 November 1766, samt Kongl. förordningen huru ägodelningar i Österbotten hädanefter måge förrättas af den 2 December samma år, att vid storskiften uppkommande tvister skulle handläggas och afgöras af *Ägodelningsrätter*, bestående af ledamöter, valde af sakesägarene, bland hvilka ledamöter ordföranden skulle genom lottkastning utses, och i ett Kongl. bref till Hofrätten i Finland af den 30 November 1769 föreskrefs, att vid domstolarne ännu anhängiga storskiftsmål skulle till Ägodelningsrätternes skärskådande öfverlemnas.

Angående Ägodelningsrätternes organisation meddelades närmare bestämmingar i Kongl. förordningen, angående storskiftsdelningar i Finland och hvad dervid iakttagas bör, af den 27 Juni 1775, enligt hvars 8 § socknemännen skulle välja tre eller fem förståndige män till ledamöter i socknens Ägodelningsrätt, hvilka ledamöter icke finge ombytas, utan borde qvarstå så länge Ägodelningsrätt tarfvades i socknen, hvarest de hade att dömma öfver alla ägodelningstvister och de råtvister, som af ägodelningen härrörde eller dermed egde en oskiljaktig gemenskap. "Och som den således utgör en betydande och angelägen Rätt, så bör valet till ordförande alltid ske på en i Domare-embetet fullleligen pröfvad och otiltalt man". Ledamöterna i Rätten borde välja en skicklig man till Sekreterare, som äfven skulle föra domboken. Skulle socknemännen ej veta tillgång på den, som i Rätten kunde föra ordet, egde de gifva det tillkänna Konungens Befallningshafvande, på hvars anmälan Hofrätten borde förordna en skicklig man dertill. Enligt 14 § egde den med Ägodelningsrättens dom missnöjde att deröfver hos Kongl. Majestät anföra besvär och samma § innehåller äfven närmare föreskrifter om förfaringssättet dervid.

I likhet med ofvan åberopade äldre författningar, stadgas äfven i 71 § af nu gällande Kejsrerliga reglementet, angående landtmäteriet, ägodelnings- och skattläggningsverket samt justeringen af mått, mål och vikt, af den 15 Maj 1848, att, till befrämjande af storskiftens och ägodelningarnes skyndsamma afslutande, de under beredningen till skifte af samfälligheters ägor uppkommande stridigheter om rågångar, markens gradering, delningsgrunden, ägoutbyten, skiftens lägen, nybygges utbrytning och placering jemte bolstads utflyttningar och ersättning för de dertill åtgående kostnader, samt i allmänhet sådana tvister, som af ägodelningar hafva sin upprinnelse eller dermed ega oskiljaktig gemenskap och för desammas afslutande äro hinderlige, må, intill dess derom annorlunda förordnas, upptagas och afdömas af Ägodelningsrätt, hvilken äfven, enligt 69 § i åberopade reglemente och Kejs. brefvet den 4 Mars 1850, har att handlägga vid klyfningen af förut storskiftade hemman uppkommande stridigheter; hvaremot

tvister, som uppstå vid klyfning af hemman, befintliga inom samfälligheter, hvarest storskifte ännu icke skett eller ej blifvit genom rörläggning slutfördt, höra till allmänna domstolarne. Ägodelningsrätten utgöres enligt 72 § af en ordförande och två ledamöter jemte en (af ordföranden antagen) sekreterare, som förer protokollet. Enligt 73 § bör ordföranden alltid vara en i utöfningen af domareembetet bepröfvad man, helst med erfarenhet i landthushållningen. Till ledamöter deremot må utses personer utan afseende å deras stånd eller värdighet, endast de äro välfrejdade och kände för ett förståndigt och ärligt uppförande; dock må ej någon kronobetjent dertill förordnas. Vid skiljaktighet i meningarne emellan Ägodelningsrättens ordförande och ledamöter bestämmes enligt § 86 i reglementet utslaget genom omröstning, hvarvid ordföranden eger en samt hvarje ledamot likaledes en röst. Den med Ägodelningsrättens utslag missnöjde eger jemlikt § 91 deruti söka ändring genom besvär, hvilka, stälde till Hans Kejsrerliga Majestät i underdånighet, böra, inom sextio dagar efter det utslaget afkunnades, ingifvas till Guvernören, som derefter enligt § 92 öfver dem inforrdar vederbörandes förklaring samt sedan insänder handlingarne till Senatens Justitie departement.

Beträffande Ägodelningsrätterne bör särskildt beaktas att desamma äro *Kompromissrätter*. Derför heter det i 11 § af ofvan åberopade förordning angående storskiftsdelningar i Åbo, Björneborgs, Nylands och Tavastehus län, att ingenting synes vara med en naturlig billighet mera öfverensstämmande än att öfverlemnna de vid storskiftsmätningarne och delningarne yppade tvisters afgörande i landets Inbyggares egna händer, så att sakägande, enligt Utsöknings Balken 4 Cap. 15 § måge äga frihet, att välja sådane goda och oväldige män, af hvad stånd och vilkor de vara måge, som de kunna hafva bästa förtroende till, hvilka de förekommande målen äga att upptaga och, om möjligt är, i godo förena och bilägga; men i vidrigt fall igenom Laga dom och utslag afgöra. Härigenom kan icke allenast en drygare kostnad, utan ock en lång tidsens utdrägt lättare undvikas, än om slika saker skulle afgöras vid de vanliga domstolar och der

dragas ifrån den ena instantien till den andra; det påsyftade ändamålet, som är kostnadens besparing, rättegångens förkortande och snart slut, kan då bäst vinnas, samt hvar och en utan uppehåll komma uti säker och oqvald besittning samt nyttjande af hvad honom tillkommer¹⁾. I storskifts förordningen af den 27 Juni 1775, § 8, framhålles att Ägodelningsrätternes tillsättande hafva, på finska allmogens egen ansökan, blifvit af Konungens "Företrädare i Regementet" lemnade till socknarnes eget val, hvarvid det ock borde framdeles förblifva samt detta privilegium dem oklandradt lemnas. Jemväl i 1848 års reglemente kallas Ägodelningsrätten Kompromissrätt.

En följd af Ägodelningsrättens egenskap af Kompromissrätt är att socknemännen äro berättigade att välja ordförande och ledamöter deri. Ofvanföre har i korthet uppgifvits hvad 1775 års förordning härom innehåller. För fullständighetens skull meddelas nu äfven hvad 1848 års reglemente deri i 74—79 §§ stadgar. Då ordföranden i en sockens Ägodelningsrätt ej vill eller kan med denna befattning vidare fortfara eller då han genom döden afgått, hvarom i förra fallet ordföranden och i det senare Kronofogden i orten bör hos Guvernören i länet anmäla, tillkommer det Guvernören, att ej allenast utsätta termin till val af annan ordförande samt, i händelse han är hindrad att personligen öfvervara förrättningen, utse någon å orten boende tjenlig person, att å dess vägnar och med biträde af vederbörande Kronobetjente sagda val förrätta¹⁾, utan ock besörja derom, att vid förrättningen finnes till hands behörig vallängd. Ett exemplar af protokollet öfver valförrättningen insändes deretter till Guvernören, som bör öfverstyra dessa handlingar till vederbörande Höfrätt, å hvilken det sedan ankommer att utan dröjsmål pröfva huruvida den till ordförande valde personen innehar de egenskaper, att slik befattning kan honom ombetros, samt i sådan händelse utfärda förordnande för honom, men i fall den, som erhållit jordegarenes kallelse,

¹⁾ Man har ofta sett att det här stadgade förfarandet icke strikte följes, utan Guvernören tillskrifver Kronofogden om valet och denne anmodar Länsmannen i socknen att förrätta detsamma.

finnes ej vara fallen till det honom uppdragna sysslande, bör Hofrätten genom Guvernören foga anstalt om, att nytt val anställles och sockneboerne sättas i tillfälle, att en annan till den lediga ordförandesysslan skicklig person utse och föreslå. Vid Ägodelningsrätts ledamots afgång åligger det Länsmannen i socknen att derom genast inberätta till Guvernören, som låter genom Kronofogden anställa val af annan ledamot, hvarefter protokollet jemte vallängden insändes till Guvernören, som utfärdar förordnande för den, som vid valet erhållit socknemännens kallelse. Till förekommande af uppehåll i pröfningen af de vid landtmäteriförrättningarne uppkommande stridigheter, böra sockneboerne vid ofvan omnämnda val tillika utse någon i domarembetet bepröfvad person att i egenskap af extra ordförande upptaga och behandla de tvistärender, med hvilka ordinarie ordföranden kan blifva jäfvig att befatta sig; och förfares vid valet, såsom ock vid en sådan extra ordförandes tillförordnande på sätt angående ordinarie ordförande är stadgadt. Klagomål öfver valförrättning böra anföras beträffande val af ordförande i Hofrätten och af ledamot hos Guvernören.

Äfven en ordinarie tjänsteman kan af socknemännen väljas till ordförande och må dertill förordnas om Hofrätten pröfvar honom kunna bestrida en sådan befattning utan åsidosättande af sin ordinarie tjenst. Flyttar Ägodelningsrätts ordförande eller ledamot så långt utom socknen, att, till följd af den honom tillkommande drygare skjutslega vid skeende sammanträden, sockneboernes kostnader i detta afseende i någon betydande mån ökas, är det sockneboerne obetaget att kalla annan ordförande eller ledamot i den bortflyttades ställe samt anmäla denna sin önskan hos Guvernören, som, efter vederbörandes hörande och om skäl dertill förekommer, eger besörja om anställande af nytt val. Skulle socknemännen undandraga sig att å utsatt termin skrida till val af ordförande eller ledamot i Ägodelningsrätten eller uppgifva sig icke känna någon till ordförande lämplig person, tillkommer det valförrättningsmannen att derom inberätta till Guvernören, som det i anledning deraf åligger att, då fråga är om ledamotsbefattning, dertill utse tjenlig person inom

socknen, men i fall af ordförandedledighet anmäla ärendet i Hofrätten, hvilken derefter eger att dertill förordna någon på orten boende, skicklig och lämplig person.

Ett skildt slag af Ägodelningsrätt är s. k. *blandad Ägodelningsrätt*, hvarom det i 85 § heter, att om tvistemål, tillhörande Ägodelningsrätts behandling, uppkommer emellan byar och lägenheter inom skilda socknar, skola samma socknars Ägodelningsrätter sig till en domstol förena.

Detaljerade bestämmingar om Ägodelningsrätts ordförandes skyldigheter meddelades redan i Kongl. förordningen om det, som af Ägodelningsrätter och Landtmätare i Finland ytterligare iakttagas bör, af den 23 Januari 1783¹⁾, och hvad som åligger ordföranden enligt 1848 års reglemente igenfinnes deri under §§ 80, 81, 87—90 samt 98—100.

Sedan Wiborgs län, som förut hörde till Ryssland, år 1811 blifvit förenadt med det öfriga Finland, erhöll det sin skilda lagstiftning i hithörande ämnen. Den för afgifvande af förslag till Wiborgs läns organisation tillförordnade komité afstyrkte på det eftertryckligaste inrättandet af Ägodelningsrätter i nämnda län på många skäl och hufvudsakligast för brist på personer, skicklige att de dithörande svåra frågor pröfva och afgöra, samt föreslog att ägodelningsmål derstädes skulle behandlas vid de ordinära domstolarne²⁾. Dåvarande Prokuratorn Mathias Calonius hördes i saken och var af lika åsigt med Organisationskomitén uti ett den 7 Maj 1814 afgifvet underdånigt utlåtande, hvilket finnes intaget i i det af Theodor Sederholm år 1870 utgifna supplementband till Calonii Arbeten, pag. 332—337, hvarjemte Calonius tecknar Ägodelningsrätterne i nog mörka färger. Hvad sålunda föreslagits, vann dock icke nådigt fastställelse. Genom en Kej-

¹⁾ Samtliga här ofvan åberopade äldre författningar finnas intagna i "Samling af Landtmäteriförfattningar" af C. E. Enagius, Stockholm 1808, och "Samling af Författningar rörande landtmäteriet och justeringen af mått, mål och vikt i Finland" af C. W. Gylden, H:fors 1836.

²⁾ Se "Om Gamla Finlands rättsliga förhållanden vid reunionen 1811" i Juridiskt Album, utgifvet af Robert Lagus, 2:a serien 1:a häft., sid. 103 o. 104.

serlig förordning af den 12 Juli 1816 bestämdes, att en särskild domstol eller beständig Ägodelningsrätt skulle på statsverkets bekostnad inrättas, hvilken hade att, i likhet med hvad för Ägodelningsrätterne i det öfriga Finland vore stadgadt, upptaga och afgöra alla storskiftsmål inom Wiborgs län. Denna domstol skulle bestå af en, för bepröfvad skicklighet i domaregöromål och storskiftsärenders behandling kunnig ordförande, som utnämndes af Hans Majestät samt såsom ständig ledamot af Länelandtmätaren eller den hans ställe företräder och af tvenne utaf jordegare inom socknen valde ledamöter, hvarutom Rätten borde vara försedd med en ständig sekreterare och en kanslist, begge aflönade af staten. Vid yppad skiljaktighet i meningarne egde ordföranden en, Länelandtmätaren en och de två öfrige ledamöterne tillsammans en röst samt, den förstnämnde derjemte votum decisivum. För ordföranden, hvilken tillades härads-höfdingenamn, fastställdes en årlig lön af ettusen rubel silfver jemte skjuts för tre hästar. Dessa bestämmingar upphäfdes ej genom 1848 års reglemente, utan blefvo fortfarande gällande i enlighet med 106 § i samma reglemente. Emedan storskiftsmålen samt de af hemmansklyfningar och intressentskiften föranledda tvister inom Wiborgs län tilltagit till den grad, att den för nämnda län förut inrättade Ägodelningsrätt icke medhann att med tillbörlig skyndsamhet till laga slut befordra dem, förordnades genom Kejsrerliga kungörelsen den 8 Juni 1852 att i nämnda län, utom den derstädes förut existerande Ägodelningsrätt, skulle en särskild dylik domstol på statsverkets bekostnad inrättas tillvidare och sålänge behovet sådant fordrade. Denna Ägodelningsrätt skulle sammansättas af en för skicklighet och erfarenhet i domarevärf och storskiftsärenders behandling känd ordförande, som utnämndes af Senatens Justitie departement och i årligt arvode åtnjöt 500 rubel silfver, samt såsom ständig ledamot någon dertill skicklig kommissionslandtmätare och 2:ne af jordegarene inom socknen valde ledamöter, äfvensom förses med en af Wiborgs Hofrätt tillsatt sekreterare. Wiborgs län fördelades i skilda distrikter emellan de tvenne Ägodelningsrätterne. Nämnda, år 1852 in-

rättade Ägodelningsrätt kunde dock indragas år 1860, sedan hvilken tid det funnits endast en Ägodelningsrätt i Wiborgs län.

Oftanåberopade äldre författningar voro, såsom äfven af rubrikerna till desamma synes, gällande endast för Finland. I Sverige fanns deremot icke någon särskild domstol inrättad för handläggning af ägodelnings- och storskiftsmål, utan stadgades i Kongl. förordningen om landtmäteriet i riket af den 12 Augusti 1783 under rubriken om ägodelningar och storskiften i 81 §, att det ålåg den, som ej åtnöjdes med landtmätarens förrättning, vid talans förlust att till första ting året efter förrättningens afslutande instämma alla sina grannar, och i 83 §, att i händelse jordegare ej skulle i godo kunna förenas eller vid storskiftet yppade sig sådana frågor och stridigheter, som ej annorledes än af domaren kunna afgöras, borde alla dessa frågor och stridigheter af landtmätaren samlas, och sedan han om dem all möjlig upplysning sökt samt om deras beskaffenhet i förrättningsprotokollet sig yttrat, på en gång domarens pröfning underställas och emellertid med delningen uppskjutas. I Kongl. förordningen om Enskiften af den 2 Februari 1807¹⁾ föreskrefs åter att om det angående grunderne och sättet för enskiftes verkställande uppkom stridigheter, som icke kunde i godo biläggas, borde gode männen och landtmätaren deröfver författa sina skriftliga utlåtanden, hvilka jemte kartor, ägobeskrifningar och protokoller genast eller sist inom en månads förlopp genom landtmätarens försorg skulle insändas till Konungens Befallningshafvande, åt hvilken det uppdragits att enskiftesdelningar, såsom andra hushållsmål, pröfva och afgöra, samt att den med Konungens befallningshafvandes utslag missnöjde egde hos Konungen anförä underdåniga bevärr. Sedermera²⁾ bestämdes i Kongl. stadgan om Skiftes-

¹⁾ Nästnämnda två förordningar finnas intagna i Enagrii a. a. samt 1807 års Lagsamling. Redan genom landtmäteri förordningen af den 20 November 1766 bestämdes, att den, som ej ville åtnöjas med landtmätarens och gode männens storskiftsdelnings project, skulle draga saken till Häradersrätt

²⁾ I år 1819 afgifvet „Förslag till Byggnings Balk“ föreslog Svenska Lagkomitén, att vid skifte uppkommande tvister skulle afgöras af

verket af den 4 Maj 1827, 18 kap., om rättegång i skiftes-mål, att förste domstol i skiftesmål å landet är Ägodelnings-rätt i hvarje härad eller tingslag. Ordinarie domaren i or-ten är deri ordförande, derest icke vid hans förfall annor-lunda af vederbörande Hofrätt förordnas eller Kongl. Maj:t, på innevånarnes gjorda anhållan eller eljest förekomne an-ledningar, för större eller mindre distrikter skulle finna godt att särskild person dertill utse. Ledamöterna i Rätten utgö-ras af tre i landthushållning kunnige, inom häradet eller tingslaget boende bofaste män, hvilka, på föranstaltande af domaren i orten, inför Häradsrätten genom socknefullmäk-tige utväljas efter förmedlade hemmantalet. Uppstår skil-jaktighet Ägodelningsrättens ordförande och ledamöter emel-lan, blir utslag i saken efter som de flesta säga; äro rösterna på ömse sidor lika, gäller den mening, som ordföranden bi-träder. Vid Rättens sammanträden för ordföranden proto-koll, för hvilket lika lösen erlägges som för Häradsrättens. Dagtraktamente och resekostnad, som ordföranden åtnjuter i likhet med hvad för Häradshöfding är stadgadt, erlägges af

Kompromiss eller s. k. *särskild Nämnd*, som skiftesdelegarene sjelfve borde utse och i hvars beslut ändring ej finge sökas. Såsom motiv der-till anförde Lagkomitén följande: „Ett skäl mot pröfningens uppdra-gande åt domstolarne är, att detta nödvändigt måste förorsaka mera lång-samhet, hvilken i möjligaste måtto bör undvikas, då fråga är om att full-borda en redan påbörjad skiftesförrättning; ett annat åter, som torde vara ännu vigtigare, är det, att icke ens första domstolen alltid känner jord-bruket i orten så noga, som de män, delägarne sjelfve hafva tillfälle att invälja i Nämnden, och att, med hvarje ny instance, denna lokalkänne-dom allt mindre och mindre är att vänta. Äganderätten är följaktligen likasåväl, om icke bättre, förvarad genom pröfningens öfverlemnande åt Nämnd; och i sjelfva verket kan ingen domstol, den må hafva hvad namn som helst, betraktas annorlunda, än såsom en Nämnd i en så be-skäffad fråga, ty den har ej annan grund att följa, än den subjectiva öf-vertygelsen hos hvarje af dess ledamöter, om beskaffenheten af ägorna i fråga. Genom Nämnd påskyndas förrättningen i betydlig mån, emedan Nämnden genast kan sammanträda och saken med dess dom afslutas“. På många orter skulle det dock antagligen hafva saknats skickliga och lämpliga personer för bildande af en sådan Nämnd, som Lagkomitén tänkt sig. Komiténs förslag följdes ej heller då en ny författning i äm-net några år efteråt utkom.

parterne; men om Ägodelningsrättens sammanträde hålles & lagtima ting, som ordföranden såsom domare förrättar, tillkommer honom ej någon sådan ersättning. Ändring i Ägodelningsrättens utslag sökes genom till Kongl. Maj:t ställda underdåniga besvär, hvilka skola ingifvas till Rättens ordförande, som öfver dem infordrar vederbörandes förklaring och derefter insänder handlingarne till Justitierevisionsexpeditionen. Den 9 November 1866 utkom en ny stadga om skiftesverket, hvars bestämmingar om rättegången i skiftes-mål äro lika med 1827 års författnings i nyssnämnda delar ¹⁾).

Denna framställning, som måhända kan synas vara alltför vidlyftig, hafva vi trots här kunna försvara sin plats såsom åtminstone delvis behöfelig för senare afdelningen af denna uppsats och emedan någon sådan oss veterligen förut icke finnes, ty ämnet behandlas i A. W. Liljenstrands afhandling „Om skifte af jord“ endast å pag. 85 och 86 och kan sägas vara helt och hållet förbigånget i K. F. Lagus' afhandling „Om Jordaskiften enligt svensk-finsk lagstiftning“ ²⁾. Äfven svenske författare såsom C. O. Delldén, „Rättegångssättet i Sverige“, 2:a uppl., och C. J. Lindblad, „Om laga skifte“, afhandla saken i största möjliga korthet ³⁾.

Såsom ofvan åberopade storskiftsförfattningar för Finland utvisa, fäste lagstiftaren särskild vikt dervid, att till Ägodelningsrätts ordförande skulle utses fullt kompetente personer. Sådant kunde måhända ske under förra seklet och de första decennierna af detta århundrade, men redan då 1848 års landtmäteri reglemente utkom, var det oftare fallet

¹⁾ 1827 års skiftestadga finnes intagen i de flesta under tiden densamma var gällande i Sverige utkomna lagverk. Kännedom om den nu gällande stadgan af den 9 November 1866 hafva vi inhemtat ur J. W. Schlyters lagedition.

²⁾ Begge dessa afhandlingar äro utgifna 1857 såsom specimina för professionen i ekonomisk rätt och national ekonomi.

³⁾ Sedan detta redan var skrivet, hafva vi sett annonseradt i bokhandeln: „Skiftestadgan, anteckningar efter Professor Hammarskiölds föreläsningar af S.“, hvilket arbetes innehåll är för oss obekant.

att till ordförande utsågos yngre jurister. Då desse likväl kvarstodo såsom ordförande i flera år, kunde de efterhand inhemta de för tjenstens behöriga utfvande erforderliga kunskaper, men särdeles under senaste decennium har det blifvit allt vanligare att till Ägodelsningsrätts ordförande utsedda personer afsäga sig sina befattningar¹⁾. Huru svårt det är att få Ägodelsningsrätts ordförande platser besatta och hvilka undantags åtgärder till följd deraf måste föreskrifvas, synes af följande reskript:

„I Hans Kejsrerliga Majestäts Höga Namn,
Dess Senat för Finland.

Till Wiborgs Hofrätt.

Uti skrifvelse af den 1 Oktober 1878 är af Eder anmälldt, huruledes särskilda personer, hvilka I, enligt val af jordegarene i Eno, Ilomants, Kihelysvaara, Tohmajärvi och Pelgjärvi socknar, förordnat att vara Ordförande i nämnde socknars Ägodelsningsrätter, afsagt sig dessa uppdrag, samt att bemälda jordegare, då dem lemnats tillfälle att till dessa befattningar välja andra personer, vägrat att skrida till slikt val; hvarefter I utsett Häradshöfdingen i Ilomants domsaga Gustaf Johan Järnefelt till Ordförande i sagde Ägodelsningsrätter; men emedan Häradshöfdingen Järnefelt, enligt hvad Guvernörsembetet i Kuopio län hos Eder anmält, äfven afsagt sig berörda sysslanden, hafven I ansett Eder vid sådant förhållande ej kunna i saken vidare tillgöra än att om förhållandet i underdånighet anmäla i afseende å nådigt förordnande i ämnet.

Då Kejsrerliga Sanaten i dag förehaft detta ärende, har Senaten funnit godt förordna, det må uti alla de socknar inom Eder domkrets, hvilkas jordegare icke vilja begagna sin rätt att välja Ägodelsningsrätts Ordförande, denna befatt-

¹⁾ Såsom ett hedrande undantag erinra vi oss en för kunskaper och skarpsinnighet känd tjensteman, som under en lång följd af år var Ägodelsningsrätts ordförande uti en mängd socknar i norra delen af Wasa län och kvarstod vid dessa befattningar ännu sedan han tagit afsked från sin ordinarie tjenst.

ning tills vidare bli obesatt och på Eder ankomma att, då i dessa socknar något mål till Ägodelningsrätt hänskjutes, på vederbörande Guvernörs anmälan, för hvarje gång utse domhufvanden i orten eller annan lämplig person att såsom ordförande i Ägodelningsrätten detsamma upptaga och slutföra; hvilket Eder till svar och efterrättelse samt vederbörandes förståndigande härigenom meddelas, jemte det Eder skrifvelse bilagda handlingar jemväl återsändas. Helsingfors, den 23 November 1878.

I Hans Kejserliga Majestäts Höga Namn,
Dess Senat för Finland:

J. D. Dahl.	Viktor Wasastjerna.	A. Brunou.
Emil Lönnblad.	Fredrik Gejtcl.	Th. von Hellens.
Emil Forsman.	G. Ehrström.	

G. F. Sourander“.

På grund af detta reskript utser Wiborgs Hofrätt numera endast för tillfället Ägodelningsrätts ordförande, hvars plats eljest får stå obesatt, och har vanligen till befattningen förordnats domhufvanden i orten.

Det torde här vara på sin plats att omnämna orsakerna till att Ägodelningsrätts ordförande befattningar ogera emottagas och att ofta vid första lägliga tillfälle afsägelser ske.

De vid Ägodelningsrätterne förekommande mål äro svårare än de flesta tvistemål vid underrätterne och erfordra hos ordföranden, utom allmänna juridiska kunskaper, särskild insigt i landtmäteriförfattningarne och åtminstone så mycken kännedom om landtmäteriet att han lätteligen kan från kartor och landtmätare handlingar inhemta hvad som för målens handläggning behöfves, hvarutom erfarenhet i landt-hushållning är ordföranden till mycken hjälp. Således flere kunskaper, hvilka många jurister icke innehafva och ej äro angelägna om att förskaffa sig, då sådant ej för dem medför några ekonomiska fördelar, utan de med mindre besvär kunna förvärfva sig inkomster, motsvarande de, som åtfölja Ägodelningsrätts ordförande befattningar.

Ägodelningsrätts ordförandene, hvilka icke åtnjuta någon lön, måste äfven hysa farhåga för att stundom icke er-

hålla någon ersättning för sitt arbete och sina utgifter, derigenom att i 96 § af 1848 års reglemente stadgas, att om, då ägodelningsmål i Senaten till afgörande förekomma, det pröfvas att Ägodelningsrätten begått sådana rättegångsfel, som i 21 § 25 kap. R. B. omförmälas, eller ock vid hufvudsakens afgörande fällt orätt dom af vårdslöshet, oförstånd eller annan dylik orsak, så förordnas det äfven om arvodets återbärande. Detta stadgande är till och med strängare än enligt den äldre författningen af den 27 Juni 1775, hvilken endast bestämde, att Ägodelningsrätten borde återbära sitt arvode om dess dom upphäfdes "för sådana rättegångsfel, som 25 kap. R. B. utstakar". Vi vilja visst icke påstå att Senaten förfar med stränghet i detta afseende, men fall förekomma dock der Ägodelningsrätten åläggas återbärningsskyldighet, och då sådant inträffar, blir förlusten så mycket större för ordföranden som hedern bjuder honom att äfven utgifva sekreterarens och ledamöternes arvoden, derest han icke vid målets afgörande blifvit öfverröstad af ledamöterna.

Det dagtraktamente, Ägodelningsrätts ordförande åtnjuter, är i de flesta fall numera otillräckligt. Detta traktamente, som enligt 101 § i gällande landtmäteri reglemente utgör en rubel 24 kopek silfver, motsvarande 4 mark 96 penni, understeg då nämnda reglemente utkom med endast 6 kopek det häradshöfding jemlikt resereglementet af den 8 Mars 1841 tillkommande traktamente. Sedermera förhöjdes likväl häradshöfdings traktamente genom resereglementet af den 19 Mars 1860 till 12 mark för dagen, hvilket jemväl är bibehållet i nu gällande resereglemente af den 6 December 1875 och åtnjutes äfven af unga häradshöfdinge vikarier. Deremot bestämdes i de två nästnämnda resereglementena att 1848 års landtmäteri reglementes stadgande om beloppet af Ägodelningsrätts ordförandes traktamente fortfarande skulle tillämpas ¹⁾).

¹⁾ I ett afseende har lagstiftaren dock varit frikostig mot Ägodelningsrätts ordförande. Senast återopade § i 1848 års reglemente tillägger nemligen ordföranden skjuts för tre hästar och deri har ej någon ändring skett genom 1875 års resereglemente. Genom inbesparad skjutslega kan ordföranden sålunda, om han gjort en längre resa till och från sammanträdet, hafva någon ersättning för det knappa dagtraktamentet.

Lösen för Ägodelningsrättens protokoll är äfven så låg, att den, ifall endast ett exemplar af protokollet får expedieras, ej utgör tillräcklig ersättning för besväret med detsamma uppsättande och utgifterne för dess renskrifning. I expeditions taxan af den 31 Maj 1858 bestämmes lösen för första arket af Ägodelningsrättens protokoll till endast 50 kopek, således lägre än för Häradersrätts protokoll, för andra till 30 och för hvarje af de följande arken till 20 kopek. Väl har i den nya expeditions taxan, som utkom den 15 Januari innevarande år och från den 1 Juli träder i gällande kraft, lösen jemväl för Ägodelningsrättens expeditioner blifvit förhöjd och nämnda rätt i berörda afseende stäld i samma kategori med Häradersrätten, men då Ägodelningsrättens protokoller vanligen blifva långa och ett fullständigt utskrifvet exemplar af domboken skall insändas till Hofrättens Advokatfiskals kontor, blir den förhöjda lösen långt ifrån vinstgivande.

Enligt § 100 i gällande landtmäteri reglemente åligger det ordföranden, att öfver Ägodelningsrättens sammanträden och göromål föra en, i enlighet med föreskrifvet formulär upprättad dagbok samt vid vite af tio rubel kvartaliter till Guvernören i länet ej allenast insända dagboken, särskildt för hvarje socken, utan ock om något mål ej är på Ägodelningsrättens åtgärd beroende, derom inberätta¹⁾. Detta, något onerösa, åliggande ser man icke så sällan Ägodelningsrätts ordförande förglömma och derigenom ådraga sig fiskaliskt åtal.

Af det anförda torde klarligen framgå, att en reorganisation af Ägodelningsrätts ordförande befattningarne blir nödvändig och ej kan länge uppskjutas, derest icke lagskipningen beträffande de viktiga skiftesmålen skall i väsendtlig mån lida. Vi vilja nu söka visa, att en sådan reorganisation kan ske utan synnerliga kostnader hvarken för staten eller jordegarene.

¹⁾ Enligt den svenska skiftesstadgan af den 9 November 1866 åligger det ordförande i Ägodelningsrätt att insända dagbok till Justitiekanslers embetet inom en månad efter hvarje års slut. Om anmälan i händelse något ärende ej skulle under året förekommit nämnes icke.

Såsom ofvanföre blifvit omnämndt, eger ett undantags förhållande rum vidkommande Wiborgs län, hvarest finnes tillsatt en af staten aflönad Ägodelningsrätts ordförande för hela länet jemte en, likaledes af staten aflönad, sekreterare. För hvart och ett af Finlands öfriga län kunde äfven tillsättas en Ägodelningsrätts ordförande¹⁾, som skulle af staten åtnjuta aflöning, hvilken dock icke behöfde uppgå på långt när till så högt belopp, som de löneförmoner, Ägodelningsrätts ordföranden i Wiborgs län åtnjuter. Nämda ordförande har för närvarande sig tillagdt i lön 4,500 och i arvode 1,500 mark eller sammanräknadt 6,000 mark, hvarutom till honom utbetalas skjutspenningar men ej traktamente för förrättningarne. I Wiborgs län förekomma sannolikt vida flera ägodelningsmål än i de öfriga länen. Vi föreställa oss dock att till de nu föreslagna Ägodelningsrätts ordförande tjänsterne kunde erhållas fullt kompetente personer för en aflöning af 1,000 å 1,200 mark åt hvarje om stadgandet i 104 § af gällande landtmäteri reglemente fortfarande bibehölls. I sagda § bestämmes nemligen, att vederbörande sakegare skola i förhållande till sina hemmans storlek eller andelar i förrättningen gälda Ägodelningsrättens skjuts och dagtraktamente, deruti åboer å kronohemman taga lika del med frälse- och skattelägenhets innehafvare, och att om Rättens sammanträde föranledes af i alla delar foglösa klagomål, så böra kostnaderne för sammanträdet ovägerligen drabba den dertill skyldige. Utom sin aflöning af staten borde ordföranden vara berättigad till skjuts och traktamente för förefallande förrättningar till lika belopp med det i senaste resereglemente åt häradshöfding bestämda, och skulle skjutsen och traktamentet gäldas enligt de i nästnämnda §

¹⁾ Vid det i Mars månad innevarande år hållna, s. k. Agronommötet, yttrade, enligt referat i N:o 71 af Helsingfors Dagblad, vid diskussion af frågan om storskiftsregleringar Herr Zitting (Direktor för Mustiala landtbruksinstitut): ett missförhållande förefanns deri, att såsom ordförande i Ägodelningsrätt ofta fungerade en ung uti dessa saker oerfaren domare, hvarföre talaren föreslog tillsättande af permanenta Ägodelningsrätts ordförande på sätt som redan inom Wiborgs län praktiserats, samt att desse funktionärer tillika borde vara jordbrukare.

fastställda grunder. De förökade kostnader, som derigenom i en del fall komme att tillskyndas sakesgarene, skulle icke blifva för dem särdeles betungande, då hvarje mål vanligen rör en mängd sakesgare, på hvilka betalningen af arvodet komme att repartiseras. Meranämnda stadgande bör qvarstå jemväl derföre, att ej Ägodelningsrätt skall af sakesgare i oträngdt mål påkallas. Skulle vederbörande äfven nödgas till en eller annan af de föreslagna Ägodelningsrätts ordförande tjänsterne utnämna någon, som ej förut handlagt ägodelningsmål, kan denne dock inom vida kortare tid förskaffa sig de insigter, som äro nödiga för tjänstens behöriga handhafvande, än den person, som är Ägodelningsrätts ordförande i endast några få socknar, hvarest sammanträden sällan förekomma.

Vid Ägodelningsrätterne finnes en öfverflödig befattning, nemligen sekreterarens¹⁾. Vanlig praxis är den, att Ägodelningsrättens ordförande till sekreterare för tillfället antager någon student eller tingskrifvare, med hvilken han kan göra ackord om arvodet, så att någon mindre del af den sekreteraren tillhörande skjutalega kommer ordföranden till godo, samt att en sådan sekreterare endast efter ordförandens diktamen för memorialet vid sammanträdet, men ordföranden sjelf sedan uppsätter protokollet. Sekreterare tjänsten kunde derföre indragas, hvarigenom minskning i sakesgarenes kostnader skulle upptå.

Skulle deremot den ofvan föreslagna reformen i afseende å Ägodelningsrätts ordförandene anses vara för såväl staten som sakesgare för kostsam, så kunde det, såsom i Sverige skedde genom 1827 års skiftestadga och efter långvarig erfarenhet bibehölls i 1866 års enahanda stadga, bestämmas, att ordinarie domaren i orten skall vara ordförande i Ägodelningsrätten. Såsom skäl för nämnda lagstiftningsåtgärd anföres i ett samma dag, som förstsagda skiftestadga utkom, eller den 4 Maj 1827 till Hofrätterne aflåtet, i Backmans "Ny Lagsamling", 1:a häftet, pag. 195, intaget Kongl. cirku-

¹⁾ Caloniüs anser i sitt förut åberopade utlåtande Ägodelningsrätts sekreteraren "i sjelfva verket alltid onyttig".

lär, att "föreskriften att Häradshöfding skall vara ordförande i Ägodelningsrätten grundats derpå, att de derstädes förekommande viktiga och grannliga mål skulle under ledning af domare, som genom ett längre utöfvande af domare embetet haft tillfälle att förvärfa sig kännedom i jordbruk och landthushållning, erhålla en riktig och ändamålsenlig handläggning". Visserligen förklaras det i ett Kongl. bref af den 23 December 1801, som finnes intaget i Gyldéus författningssamling, ej vara tillåtet ordinarie Häradshöfdingar att åtaga sig ordförandeskap i Ägodelningsrätter, emedan ärender kunna böra från Ägodelningarätter hänakjutas till Häradsrätter eller tvärtom och Häradshöfding då blifver jäfvig, hvarigenom hinder i ärendernes gång och kostnader förorsakas. Sådana fall, som de i nämnda bref befarade, borde dock högst sällan förekomma, om icke, såsom man någongång sett, vid klyfning af hemman inom skifteslag, hvarest, ehuru storskifte länge sedan försiggått, rörläggning icke skett, förrättningslandtmätaren af misstag hänvisar missnöjda parter till Ägodelningsrätt i stället för till Häradsrätten. En annan kanske viktigare anmärkning kunde göras emot nästnämnda förslag, nemligen att häradshöfdingarne hos oss äro så öfverhopade med arbeten, att de ej skulle medhinna handläggning äfven af Ägodelningsrätts mål, men tillökningen i häradshöfdingarnes göromål blefve derigenom dock sannolikt i de flesta domsagor obetydlig och en reglering och delning af domsagorna i landet torde ej länge kunna uppskjutas. Derom utarbetades redan 1874 af en komité ett förslag, som vid 1877 års landtdag förelades ständarne i sammanhang med proposition till förordning angående förändrade bestämmingar om häradsrätterne; men då nämnda proposition ej af ständerne antogs, kom äfven frågan om reglering och delning af domsagorna för den gången att förfalla. I nu föreslagna fall borde naturligtvis häradshöfdingarne för sammanträden, som de komme att hålla såsom ordförande i Ägodelningsrätt, tillkomma skjuts och traktamente, som skulle erläggas i enlighet med hvad som stadgas i 104 § af 1848 års landtmäteri reglemente. Någon skild sekreterare skulle icke heller i

detta fall behöfvas, utan finge, såsom i Sverige är bestämdt, ordföranden föra protokoll vid sammanträdena.

Genom hvardera af de nu framställda alternativa förslagen till reorganisation af Ägodelningsrätts ordförande tjänsterne komme väl socknemännen att betagas den dem redan från äldre tider tillerkända rätt att välja ordförande i Ägodelningsrätterne, men af denna rättighet begagna socknemännen sig sällan, utan är det vanligt att vid val af Ägodelningsrätts ordförande antingen de valberättigade helt och hållet uteblifva från valförrättningen, eller ock de få af dem som dervid tillstädeskomma, förklara sig ej vilja utöfva sin valrätt då de icke känna någon till ordförande befattningen lämplig person. Borttagandet af denna rättighet borde således icke utgöra något hinder vid reformens genomförande.

Ernst Tegengren.

Om straffångars sysselsättande med arbete enligt vår äldre och nu gällande lagstiftning samt om fångarbetets konkurrens med de frie arbetarnes.

Det är ingen nyare tidens uppfinning, att med arbete sysselsätta personer, som blifvit dömda till förlust af friheten. Tvärtom har insigten härom redan för århundraden tillbaka gjort sig gällande ej mindre uti olika länders lagstiftningar än hos de tänkare, som tidigast egnat frågan om frihetsstraffets verkställande och dermed fängelseväsendet en grundligare uppmärksamhet. Visst är, att sedan arbetet såsom ett straffmedel ¹⁾ en gång vunnit insteg i lagstiftningarna, har det äfven i fullaste mått såsom sådant blifvit användt. Härom vittna, bland annat, de talrika arter af arbetsstraff, hvilka i den hos oss ännu gällande lagen från 1734 och särskilda derefter utgifna författningar förekomma under namn af arbete å slott eller fästning, i kronans smedja, i tukthus, rasp- eller spinnhus m. fl. Och äfven uti öfriga europeiska länders lagstiftningar från äldre tider återfinnas liknande eller motsvarande arter af straff, förenade med mer eller mindre hårdt arbete.

Historiskt taget är sålunda erkänt, att straffångar böra sysselsättas med arbete; och jemväl samtliga nyare strafflagstiftningar, äfven de modernaste sådana, innehålla mer eller mindre utförliga stadganden i detta afseende. Dermed är frågan, hvarföre straffångarne böra hållas till arbete, likväl ej nöjaktigt besvarad. Det är nämligen helt visst icke likgiltigt, på hvilken grund lagstiftarene tilldelat arbetet ett så framstående rum vid tillämpningen af de svårare arterna utaf

¹⁾ För korthetens skull betecknas arbetet här såsom ett straffmedel, ehuru det ej undgått förf. att uttrycket icke är fullt exakt.

frihetsstraffet, ty denna grund utpekar tillika det mål, hvartill man genom straffarbetet velat komma, samt angifver sålunda äfven det sätt, hvarpå arbetet inom fängelserna bör utöfvas och bedrifvas, för att leda till det afsedda målet.

Detta kan nu visserligen förefalla så enkelt och naturligt, att derpå ej behöfde spillas många ord. Vid den diskussion, som rörande arbetsverksamheten i fängelserna på senare tider äfven i vårt land pågått såväl i pressen som inom särskilda korporationer, har det emellertid syns som om sjelfva kärnan af frågan blifvit obeaktad, under det åtskilliga dermed sammanhängande biomständigheter nog grundligt kommit till tals. Att straffångarne böra med arbete sysselsättas, derom hafva nog äfven denna gång alla varit ense; men rörande orsaken, hvarför just den eller den sysselsättningen anses för fångarne önskvärd eller nödvändig, torde åsigtorna väl näppeligen varit lika öfverensstämmande. Man synes tro, att allt här endast berodde på administrationens ordnande hand, dervid förglömmande att verkställandet af straffet är och bör vara fastställt genom en lika bestämd och på enahanda sätt tillkommen lag som den, hvilken påbjuder straffet sjelft.

Vid frågans begrundande bör väl sålunda främst sjelfva den lag, hvarigenom arbetet såsom ett moment vid frihetsstraffets utmätande är påbjudet, ställas under debatt. Det bör undersökas hvad lagen med ett sådant stadgande afsett och huruvida afsigten med detsamma öfverhufvud är öfverensstämmande med straffets ändamål, sådant detsamma af vetenskapen och det allmänna rättsmedvetandet för närvarande uppfattas. Är detta sistnämnda fallet, så skall förvisso icke heller någon ändring af den bestående lagen befinnas nödvändig, lika litet som de administrativa myndigheter och embetsmän, hvilka närmast ega att öfvervaka straffets laglikmätiga verkställande, i någon händelse kunna eller böra underlåta att dervid, äfven i de minsta detaljer, främst taga hänsyn till lagens anda och mening.

I.

De lärde hafva tvistat och tvista fortfarande om straffets väsende och ändamål. Vare det långt ifrån mig att här

drista fälla något bestämdt omdöme om denna mycket svåra fråga. För det systemål, som med förevarande uppsats afses, är det äfven tillräckligt att framhålla, att det hvad straffets ändamål beträffar hufvudsakligen äro tvänne teorier, som uti de positiva strafflegislationerna kämpat om tillvaron: afskräckningsteorin och bättringsteorin; och allteftersom den ena eller den andra af dessa teorier uti respektive strafflagar haft öfverhanden, hafva äfven straffmedlen och sålunda äfven straffarbetet deraf rönt intryck. Att strafflagarne derjemte, enhvar efter sin tids uppfattning, städse sökt att genom straffet tillfoga den brottslige ett lidande, såsom en rättvis vedergällning för det onda han åsamkat, behöfver väl knappast tilläggas.

Det är allom bekant att samtliga äldre tiders lagstiftningar, äfven de från senast förflutna århundrade, hufvudsakligen varit grundade på afskräckningsteorin. En naturlig följd häraf var att man äfven vid straffets utmätning främst tog hänsyn till hvad gällande lag med straffet afsåg. Så äfven med arbetet, för såvidt detsamma intog en plats vid verkställandet af straffet. Åstundan att genom arbetsverksamheten i fängelserna erhålla en vinst torde väl redan då något hafva inverkat på valet af arbetet för fångarne. Ätminstone uppgifves att de veterligen första tukthus i Europa, de i London och Amsterdam under 16:de århundradet inrättade korrektionshusen, hvilka under en senare tid äfven användes till försonandet af rent kriminela förbrytelser, skola hafva lemnat en betydlig afkastning. Men afser man från den inverkan vinstbegäret sålunda kan hafva utöfvat på arten af straffångarnes arbete, så måste erkännas, att en stor del af det arbete, som ännu ett godt stycke in på detta århundrade utöfvades uti flertalet af Europas fängelser, var af den art, att det näppeligen kunde medföra för fången annat än ett i högsta måtto intensivt lidande. Frankrikes Galère-fängelser (Les Bagnes), der straffångarne, försedde med jernkolor vid fötterna eller kedjade två och två tillsammans, voro dömda att förrätta det hårdaste arbete, äro genom talrika skildringar för en hvar väl bekanta. Icke mindre betecknande är den i Englands fängelser under förra delen af

innevarande århundrade allmänt förekommande trampqvarnen, hvarom en känd svensk författare ¹⁾ inom fängelselitteraturens område gifver följande beskrifning: "För att vederbörligen sysselsätta innevånarene i Englands fängelser, har man der inrättat så kallade trampqvarnar, hvilkas uppfinning säges vara gjord af Ingeniören Cubitt, och först införd vid ett fängelse i Bury år 1819. Denna inrättning består antingen af en verklig trampqvarn (tread-mill), hvarpå males mjöl, eller ock af ett tramphjul (tread-wheel), hvars kraft ej användes, hvilken senare form vanligtvis förekommer. Vid en dylik trampvals arbete stundom ända till 50 personer 20 minuter i sender och aflösas sedan af ett lika antal, som arbetar lika länge. De hvilande måste sitta med ryggarne vända mot de arbetande och hafva vakten framför sig för att hindras samtala. Detta onyttiga användande af fångarnes krafter, hvilket ock i England kallas "mala väder" (to grind wind), har länge varit föremål för stränga anmärkningar, men det oaktadt inrättades år 1844 en dylik trampvals i Gildspurestreet Comptor⁴. Icke mindre tryckande var det arbete, som straffångarne i Sverige och sålunda äfven i Finland under senast förflutna århundraden voro underkastade. I slutet af 1600- och början af 1700 talet förrättade de till arbete i kronans fästning dömde straffångarne sitt straffarbete å Marstrands fästning, der fångarne städse voro belastade med tunga jernbojor, "hvilket allt", såsom ofvanciterade författare säger, "gjorde detta straff namnkunnigt för sin grymhet, så att "Marstrands arbete" blifvit ett svenskt ordspråk, såsom betecknande det värsta af allt". Det ännu i 1734 års lag förekommande straff, som derstädes benämnes arbete vid "kronans fästning eller smidja", undergicks åter under större delen af samma sekel i kronans amiralitets smedjor i Carlskrona och äfven å andra orter; och synes det arbete, som i dessa sistnämnda straffanstalter tilldelades fångarne, hvilka äfven här voro belagda med tunga jernbojor, hafva gjort sig känt för att vara af lika svår beskaffenhet som det i Marstrand.

¹⁾ Brink, Historisk öfversigt af fängelsesystemerna. 1848.

Under det arbetet i straffanstalterna under intryck af den uti strafflagstiftningarna nästan oinskränkt herskande afskräckningsteorin sålunda utvecklat sig till ett af de förnämsta bland de många pinomedel, hvarmed man velat förhindra såväl brottslingarne sjelfva att vidare fortgå på brottets bana som äfven andra att beträda densamma, började emellertid bättringsteorin att småningom göra sig gällande, först inom straffrättavetenskapens område samt sedermera ock uti de af vetenskapens framsteg alltid mer eller mindre påverkade positiva lagstiftningarna. Erfarenheten ådagalade allt tydligare, att brottens antal, straffens skräckfulla natur till trots, snarare ökades än minskades, att förbrytaren, förbittrad och hatfull af den hårda och grymma behandling han i straffanstalten erfarit, kände vid sitt utträde ur densamma blott allt större lust att skada det samhälle, som utan hänsyn till de möjligen förmildrande orsaker, hvilka framkallat hans brottslighet, offrat honom till ett medel för sin säkerhet; att med ett ord återfallen till brott blefvo allt talrikare. Detta i förening med en vunnen djupare insigt om den menskliga naturens beskaffenhet samt de sedan den stora revolutionen allt mera sig utbredande nya idéerna om människans bestämmelse och rätt att ej, vore hon ock den ringaste af de ringa, användas som blott medel för det helas välfärd och framgång åstadkom slutligen en revolution också inom kriminalrättens område. Afskräckningsteorin fick jemka med sig och hvarje straffteori, som nu såg dagen, upptog bättringen såsom ett moment i straffets ändamål bredvid eller framom afskräckningen. Lagstiftaren, samhällsförbättraren och människovännen egnade sin uppmärksamhet främst åt frågan, hvilket sätt vid straffets tillämpning bäst vore egnadt att framkalla brottslingens förbättring; och naturligt var att den praktiska verksamheten härvid främst skulle egna sina omsorger åt en med de nya principerna öfverensstämmande omorganisation af straffanstalterna. Det ligger ej i planen för denna uppsats att lemna någon framställning hvarken öfver den moderna fängelsereformens utveckling eller de olika fängelsesystemerna, än mindre att söka utreda hvilket af dem bäst och säkrast leder till det för dem alla gemensamma må-

let, brottslingens förbättring genom straffet. Så mycket må här endast framhållas, att, oaktadt alla de olikheter som utmärka de skilda fängelsystemerna, hafva de dock alla, för såvidt de härintills fått insteg i de positiva lagstiftningarna, upptagit arbetet såsom en faktor vid de svårare frihetsstraffens verkställande, blott att detta arbete nu ej mer skulle hos de dermed sysselsatta verka fasa ock skräck för det samma, utan tvärtom framkalla deras förbättring.

De skäl, som föranledt de moderna lagstiftningarna att i arbetet söka ett mäktigt verkande medel till fångarnes förbättring och derjemte en både direkt och indirekt gagnelig inrättning för samhället sjelft, hafva ofta blifvit upprepade. Det har dervid framhållits hurusom erfarenheten ådagalagt, att lätja, håglöshet samt ett oordentligt och lättsinnigt leverne i flertalet fall förorsakat brottet liksom återfallet dertill. Sjelfva den källa, hvarur brotten framsprungo, måste sålunda främst tilltäppas; och för detta ändamål vore, bland annat, ett lämpligen anordnad arbete synnerligen verksamt. Genom att hålla fången till arbete kunde man småningom hos honom döda den inneboende afskyn för en regelbunden sysselsättning samt vänja honom vid arbetsamhet och nyttig verksamhet. Om man dertill iakttog, att brottslingen, i händelse han vid sitt inträde i fängelset vore i saknad af nödig arbetsskicklighet, derstädes blefve inlärd något yrke, hvarmed han kunde efter strafftidens slut ärligen försörja sig och för sig lägga grunden till en säker framtid; om man vidare vid valet af arten utaf det arbete, som förelades fången, toge hänsyn till hans individuella anlag och fallenhet, undveke sådana slag af sysselsättningar, som vore egnade att hos fången framkalla vedervilja och förbittring, så vore det att hoppas, att arbetet i förening med den religiösa och intellektuella undervisningen, den kristliga själavården samt en sträng tukt och ordning skulle i hög grad underlätta och befordra brottslingens förbättring. Det vore icke heller öfverensstämmande med en förnuftig hushållnings regler, om hela den icke obetydliga summan af arbetskrafter, som representeras af straffångarne, hvilkas antal i större länder uppgår till hundratusende tal, lemnades helt och hållet obe-

gagnad. Den politiska ekonomin bjuder, att hvarje kraft i samhället skall så vidt möjligt göras produktiv. Så äfven straffångarnes. De borde arbeta och deras arbete borde ställas så, att den största möjliga produkt deraf erhöles. Detta dock icke uppfattadt i den mening, att afseendet hufvudsakligast borde fästas vid en hastigt och omedelbart i dagen trädande vinst, utan borde blicken äfven och framför allt vara riktad på framtiden, och arbetet derföre ledas i en riktning, som ej vore egnad att försvaga eller kanske till och med helt och hållet förstöra den förhandenvarande arbetskraften, hvilken tvärtom borde såvidt möjligt utbildas och förfullkomnas, för att ej mindre under strafftiden än ock efter dess utgång blifva för samhället mest fruktbar och gagnelig. Med en sådan ändamålsenligt anordnad användning af fångarnes arbetskrafter skulle ej heller det rent finansiella resultatet blifva ringa. Den sidan af frågan vore nämligen ock värd allt beaktande. De stora kostnader, som fångarnes underhåll medför, trycka tungt på hvarje stats budget. Det vore derför ej mer än billigt att fångarne genom sitt arbete och den afkastning deraf kunde erhållas till någon del ersatte statskassan de utgifter, de genom sina brott tillskyndat densamma.

Utgående från ofvan anförda synpunkter har man sjelffallet ej funnit det vara likgiltigt, med hvilka slag af arbeten fångarne sysselsättas, utan har man fastmera ansett sig böra lägga hufvudvigten just derpå, att det arbete, som tilldelas fångarne, vore af den art, att man af detsamma äfven kunde vänta de dermed åsyftade verkningarna; och är det främst i detta afseende den praktiska anordningen af arbetsverksamheten i de moderna straffanstalterna visat sig vara en synnerligen svår uppgift. Så länge det gälde att använda arbetet i fängelset såsom endast ett afskräkningsmedel, var ett lämpligt val jemförelsevis lätt verkställt. Fångarne kunde ur denna synpunkt behandlas så att säga i klump utan ens den ringaste hänsyn till någon som helst individuell egendomlighet. Lyckades man ej för tillfället finna ett i och för sig nog hårdt och kvalfullt arbete, belastade man de arbetande med tunga bojor, hvarmed man förvand-

lade äfven ett i och för sig mindre tungt arbete till hårdt och tryckande, eller uppfann man arbetsmaskiner, som särskildt voro afsedda att i högsta måtto anstränga och pina de dermed sysselsatta. Men så snart äfven audra synpunkter än afskräckningens började göra sig gällande vid anordningen af arbetsverksamheten i fängelserna, fick man erfara att frågan ej var lätt att lösa. Redan förr än bättringsteorin vunnit insteg i lagstiftningarna, hade man nämligen mera allmänt begynt finna, att straffångarnes arbete kunde, förutom det för dem nödvändiga måttet af lidande, också blifva till direkt nytta för samhället, om man genom deras arbete lyckades erhålla en vinst, hvarmed kostnaderna för deras underhåll blefve betäckta. Då emellertid de verkställda försöken i denna riktning, hufvudsakligast i följd af de hinder det ännu icke uppgifna afskräckningsändamålet härför ställde i vägen, icke kröntes med den framgång, man deraf väntat sig, sökte man orsakerna till de mindre gynsamma resultaten främst uti förmodade bristfälligheter i sjelfva förvaltningen. Man ansåg staten med dess i många hänseenden invecklade och tungrodda förvaltningsmaskineri ej heller i detta fall vara den rätta att som sig bör drifva en affär, utan kunde detta lämpligast och med största fördel öfverlemnas åt den enskilde. Så uppstod idén att till en eller flere enskilda fabriks- och industriidkare för vissa tider och emot bestämd ersättning för hvarje fänge per arbetsdag bortlega straffanstalternas arbetskrafter, hvilket förfarande isynnerhet i Frankrike och Amerika, men äfven i flere andra länder mycket varit i bruk. Men ehuru detta förpaktningssystem i början af dess användning ansågs medföra synnerliga fördelar, särskildt för fängelsernas ekonomi, visade det sig dock snart nog, att detta sätt att tillgodogöra sig fångarnes arbetskrafter oundvikligen var förenadt äfven med hvarjehanda olägenheter af delvis högst betänklig art. För fängelseförvaltningen var det visserligen bekvämt att slippa de mångfaldiga omsorger en för fängelsets egen räkning drifven arbetsverksamhet alltid medför; och om förpaktningsskiftet ännu dertill, hvilket icke var ovanligt, antog en sådan form, att förpaktaren i ersättning för dispositionen öfver fångarnes ar-

betskrafter åtog sig deras underhåll med kost, beklädnad m. m., så bortföll derigenom ytterligare många af fängelsetjensmännens annars nödvändiga göromål. Dessa och andra fördelar oaktadt, blef dock förpaktningssystemet allt mer och mer erkänt som förkastligt af det skäl, att detsamma omöjliggjorde en lagenlig tillämpning af straffet, hvilket isynnerhet blef fullt tydligt då bättringsteorin började göra sig gällande i lagstiftningarna. Man kunde ej förneka, att vid förpaktningssystemets tillämpning straffets utförande till icke ringa del undandrogs de funktionärer, staten dertill utsett, och lades i händerna på personer, som i detta fall ej gerna kunde hafva annat än sin egen fördel i sigte. Att af de legda arbetskrafterna tillgodogöra sig den största möjliga vinst var naturligtvis förpaktarens enda eller åtminstone hufvudsakligaste sträfvan, för hvilken allt, som i någon mån inskränkte arbetstiden, måste uppoffras. Fångarnes ständiga beröring med hvarandra och med fria, för umgänge med dem mindre egnade personer, såsom förpaktarens verkmästare, egne arbetare m. fl., verkade högst oförmånligt på fångarnes sinnelag, hvarigenom förseelserna mot fängelsets ordningsregler i hög grad förökades. Detta åstadkom ständiga konflikter emellan fängelseförvaltningen och förpaktaren, hvilken ansåg fångarnes vänjande vid en sträng ordning och disciplin liksom försöken att genom andra medel än ett ihållande arbete verka till deras moraliska förbättring vara mindre viktiga bisaker, som endast gjorde intrång på den dyrt betalade arbetstiden. Något yrke, som under strafftiden skulle hafva verkat fördelaktigt på fångens andliga utveckling och efter dess slut gifvit honom ett medel att försörja sig, blef fången vid detta förfarande ej heller i tillfälle att lära sig och än mindre kom hans individuella anlag och fallenhet för någon viss arbetsgren i betraktande. Förpaktarene utgjordes vanligen af innehafvare utaf större industriella inrättningar, der en strängt ordnad arbetsfördelning var införd, så att fången under hela sin arbetstid uteslutande sysselsattes med det maskinmessiga förfärdigandet af enkla, ständigt likartade delar af något föremål, om hvars utseende i fullfärdigt skick han måhända ej ens hade aning. Slutligen blef det äfven ge-

nom erfarenheten ådagalagdt att en för fängelsets, egen räkning drifven arbetsverksamhet kunde, i händelse den med klokhet och omtanke anordnades, lemna en lika stor, till och med vida större afkastning, än förpaktningsförfarandet inbragte; och härmed var det sista och viktigaste stödet för detsammas bibehållande kullhäfvet. Man började sålunda allt mer och mer frångå detta förut så beprisade system och vidtog åter i dess ställe med att drifva arbetsverksamheten för fångelsernas egen räkning, under det man, vis af erfarenheten och påverkad af lagarnas tydligt uttalade afsigt med arbetet i straffanstalterna, derjemte uppställde som regel, att alla sådana arbetsgrenar, som med hänsyn till de för hvarje särskildt fängelse egendomliga förhållanden kunde derstädes utöfvas och eljes i något afseende visade sig fördelaktiga för det med straffanstalten afsedda ändamålet, äfven borde i fångelserna tillstädjas och införas.

Men om och hvarjehanda sysselsättningar, som under en tidigare period varit uteslutna från fångelserna, sålunda nu blefvo i desamma införda, voro dock icke alla svårigheter vid anordningen af straffångarnes arbetsverksamhet dermed undanrödda. Den icke minst svåra uppgiften, att emellan fångarne på ett riktigt sätt fördela alla de olika sysselsättningar, som i fängelset kunde och borde utöfvas, återstod ännu. För att straffarbetet skulle lända till fångens varaktiga förbättring, borde nämligen, på sätt redan ofvanföre i korthet antyddes, framför allt sträfvas derhän, att fångens arbetsskicklighet såvidt möjligt utvecklades och förhöjdes, på det hans arbetslust och förvärfsförmåga derigenom måtte ökas och den ständiga frestelse till brott, som ett i lätja och ytterlig fattigdom tillbragt lif medför, undanröddas. Om fången vid sitt inträde i straffanstalten redan var mer eller mindre inkommen i något handtverk, som, utöfvadt med omtanke och tillräcklig arbetsskicklighet, kunde för framtiden gifva honom hans dagliga bröd, borde han således, såvidt detta i fängelset låte sig göra, under sin strafft看 dermed sysselsättas, på det hans förvärfsförmåga under den måhända långa strafftiden icke ginge förlorad, utan tvärtom genom ständigt fortsatt öfning allt vidare förhöjdes. I händelse fån-

gens förra sysselsättning åter icke kunde i fängelset bedrivas, borde han inläras något annat yrke, som i alla fall lemnade honom tillfälle att åter inträda i friheten med stegrad förvärfsförmåga och större lust för ordnad arbetsverksamhet. Men det gifves äfven ett stort antal brottlingar, som, ehuru redan från födelsen dömda att lifnära sig endast genom sina händers arbete, likväl äro fullkomligt okunnige äfven i de enklaste handelslöjder och hvilka måhända icke minst i följd häraf råkat in på brottets bana. Detta gäller isynnerhet den massa unge brottlingar, som befolka fängelserna. Och är det främst med hänsyn till detta sistnämnda slag af fångar man ansett bättringsändamålet samvetsgrant böra iakttagas vid straffarbetets anordnande. Då det år efter år till fängelserna inströmmade ett stort antal unge brottlingar, hvilka kanske ej ens lemnats tillfälle till någon vare sig moralisk eller annan undervisning, började lagetiftaren omsider fråga sig, om ej skulden här till större del vore att söka i bristfälliga institutioner hos samhället sjelft, för hvilket det derföre vore en pligt att åtminstone genom ett ändamålsenligt straff söka afhjelpa något af det, som derförinnan försummats. Att en vanvårdad uppfostran i förening med en eländig ekonomisk ställning drifvit denna talrika skara af unge män och kvinnor till brott kunde ej gerna bestridas, då de fleste af dem tillhörde de lägsta och fattigaste samhällsklasserna. Vore nu staten, då den omsider är tvungen att taga alla desse unge brottlingar under sin omedelbara vård, berättigad att vid straffets anordnande helt och hållet lemna ur räkningen de orsaker, som ytterst föranledt brotten? Borde ej samhället fastmera, då det ej kunnat från roten upprycka allt detta onda och derigenom förekomma brottet, åtminstone såvidt möjligt söka hindra återfallet dertill? Den moderna strafflagstiftaren har ansett att så bör ske och derföre fastställt bättringen som ett af de viktigaste moment i straffets ändamål. Förbrytarene och särskildt de unge af dem borde i fängelserna ej allenast undergå ett rättvist lidande utan ock derstädes uppfostras till laglydige medborgare; och vid denna uppfostran skulle just straffarbetet spela en viktig roll. Den rörande straffångar-

nes arbetsverksamhet ännu så ofta upprepade satsen "hufvudsaken är att de arbeta", har man sålunda ansett böra modifieras derhän, att "hufvudsaken är", att deras arbete anordnas så, att de äfven derigenom i någon mån kunna förbättras. Med hänsyn härtill säger äfven den svenske juristen Olivecrona uti sitt arbete "om orsakerna till återfall till brott och om medlen att minska dessa orsakers skadliga verkningar": Om staten, under utöfningen af straffrätten, skall söka att verka för brottslingens moraliska förbättring, synes deraf äfven följa att det bör för staten vara af vikt att anordna straffarbetet så, att brottslingen, då han slutar straffet, icke lemnas utan *möjlighet* till ärligt förvärf och att derigenom vinna nödtorftigt uppehälle. En sådan möjlighet är nämligen hos den arbetsföra mannen eller qvinnan beroende, bland annat, äfven af *arbetsskicklighet*. Utan denna, äfven om arbetskrafter finnas, kommer den, som med sitt arbete skall försörja sig, icke långt, han må nu tillhöra hvilket yrke som helst. Följaktligen bör det vara staten angeläget att draga försorg om, att fångarne *under fängelsetiden skola njuta undervisning i hvarjehanda slöjder*, så att de kunna tillägna sig en arbetsskicklighet, hvilken må sätta dem i stånd att, efter återvunnen frihet, ega någon utsigt att finna arbete och derigenom äfven sitt dagliga bröd Men de fångar, som under hela sin fängelsetid år ut och år in uteslutande arbetat med stenhuggeri eller med att hugga tuktad sten, eller att förrätta vissa operationer i en klädesfabrik m. m. dylikt, äro sannerligen, då deras frihetstid stundar och de icke lärt något annat, i allmänhet föga skicklige att genom sitt handarbete kunna vinna sin försörjning". Det vore sålunda ett svårt missgrepp mot bättringsändamålet, om man sysselsatte fångarne och särskildt de unge och okunnige bland dem med sådana slag af arbeten, som icke kunna af dem fortsättas i friheten och hvilka sålunda icke heller blefve för dem en förvärfskälla, ty, såsom Olivecrona uti sitt ofvan berörda arbete vidare framhåller, "derest staten icke gör något för att sätta straffångarne i stånd att, när de komma i åtnjutande af friheten, ärligen förvärfva sitt dagliga bröd, får staten dyrt plikta för sin underlåtenhet i detta

hänseende, derigenom att straffångarne hastigt återkomma såsom nya brottslingar, intill dess att de slutligen qvarstanna såsom lifetidsfångar att födas och klädas på allmän bekostnad till dödsdagen. Derföre, om man äfven blott ser saken ur *ekonomisk* synpunkt, är det säkerligen för staten fördelaktigare att bekosta nämnda undervisning och vidkännas de såsom förlagsgifvare oundgängliga förlusterna än att betungas med ett växande antal fångar, hvilkas underhåll blifver i längden för samhället en ganska betydande börda⁷. Alltså, endast om fången utgick från fängelset i besittning af större arbetsskicklighet och förvärfsförmåga än han egde vid sitt inträde i detsamma, kunde bättringsprincipen hvad arbetet i fångelserna beträffar anses vara genomförd.

Vid det praktiska utförandet af dessa principer anses det sålunda icke vara nog att i fångelserna hafva tillgång till ett större flertal arbetsgrenar, utan det ligger äfven en synnerlig vikt derpå, att åt hvarje enskild fånge af dessa olikartade arbeten anvisas det för honom nyttigaste och mest lämpliga. Det är härvid icke tillfylles att känna med hvilket yrke fången före sitt fall sysselsatt sig. Det borde äfven undersökas hvilken sysselsättning efter utståndet straff lättast lemnar honom tillfälle till årligt förvärf. Hans framtida vistelseort, hans ålder, hans anlag och fallenhet, hans större eller mindre läraktighet, hans bildningsståndpunkt, hans större eller mindre kroppskrafter m. m. äro allt omständigheter, som härvid äro att beakta, om ett nöjaktigt resultat skall kunna uppnås. Om i något fall, borde sålunda, enligt de moderna straffrättsprinciperna, vid anvisandet af straffarbetet åt fången den strängaste *individualisering* vara ett oeftergifligt bud.

Frågan huruvidt individualiseringsprincipen bör få insteg i strafflagstiftningen, eller med andra ord, i hvilken mån straffrätten bör taga hänsyn till brottslingens individualitet och personliga förhållanden, är väl en af dem, som kunna sägas för närvarande stå på dagordningen inom rättsvetenskapens område. Frågan är dock icke ny, ty allt sedan de första rörelserna emot den grymhet, som uppenbarade sig i de svårare arterna af de gamla afskräcknings-

straffen, begynte, har straffrättens utbildning onekligen gått i en individualiserande riktning. Såsom ett bevis härför behöfver endast anföras de nya straffarter, som redan under nästförflutna sekel fått insteg i flertalet civilicerade länders lagstiftningar. Ur individualiserings synpunkten hafva äfven de i samtliga nyare strafflagskodifikationer så talrikt förekommande relativa straffbestämningarna blifvit fastställda. Egendomligt är dock att denna allt högljuddare vordna fordran på individualiseringens införande i straffrätten synes stå i strid med en annan, äfven modern och ej mindre vigtig ansedd rättsprincip, nämligen: allas likhet inför lagen. Det oförenliga i bägge dessa principer är dock endast skenbart, om de blott hvardera rätt uppfattas. Då jemlikheten inför lagen under upplysningsperioden så ifrigt framhölls som ett oeftergiftigt villkor för en verkligt god rättsskipning, ville man dermed främst inlägga en protest mot det godtyckliga kringgåendet af lagens stadganden samt de talrikt förekommande mildringar eller ändringar af de lagliga straffbestämningarna genom användandet af benådningsrätten, hvilka icke minst ett föråldradt och med tidens rättsmedvetande icke öfverensstämmande straffsystem hade framkallat. Dessa missbruk vid lagskipningen blefvo allt vanligare; och till och med de mest tillfälliga egenskaper hos den tilltalade, såsom hans adliga börd, hans förnäma relationer m. m. dylikt, betraktades såsom förmildringsgrunder. Och var det i all synnerhet emot detta hejdlösa godtycke man uppreste sig, då ifrågavarande jemlikhetsprincip ifrigast gjordes gällande och vann allmänt erkännande. Densamma behöfde derföre icke heller af lagstiftaren uppgifvas, om också strafflagen lemnade domaren och den straffet verkställande myndigheten tillfälle att vid lagens tillämpning individualisera. En absolut lika behandling af alla brottslingar utan någon som helst hänsyn till individuella egendomligheter vore sjelffallet icke heller förénbar med rättvisans fordringar, utan endast ett misslyckadt försök att återgå till det redan utmöntrade afskräckningssystemet. Det vore, såsom det blifvit sagdt, att förgäta den gamla och djupsinniga satsen af Aristoteles, att en lika be-

handling af det olika är den största orättvisa, att förgäta erfarenhetssatsen: si duo faciunt idem, non est idem.

Orättvisan af den absoluta jemlikhetsprincipens genomförande träder isynnerhet skarpt i dagen, då det gäller att utmäta straffet och således äfven, bland annat, vid anordnandet af straffångarnes arbetsverksamhet. Ett arbete, som för den till sina kroppskrafter fullt utvecklade mannen är ganska lätt att utföra, kan för den ännu växande ynglingen eller den bräcklige åldringen vara synnerligen hårdt och tryckande, der det icke, ihändelse delinqventen, oafsedt hans af naturliga skäl svagare fysiska krafter, ännu dertill är behäftad med någon sjuklighet i organismen, till och med kan vara förenadt med fara för hans lif. Och det var dock icke till lifvets förlust, utan till förlust af friheten lagen dömt honom. Likaså kan den från barndomen vid hårdare arbete vanda qvinnan af de lägre samhällsklasserna med lätthet utföra hvarjehanda arbeten, som den under andra förhållanden uppvuxna bildade qvinnan med yttersta möda och svårighet går i land med. Tidningsmannen, som för en årekränkande befunnen artikel i sitt dagblad dömes till undergående af tukthusstraff, blefve för visso vida hårdare bestraffad, än den för itererad inbröttsstöld till enahanda straff dömd stenuggaren, om de hvardera under hela sin fängelsetid sysselsattes med stenhuggeri eller med att hugga tuktrad gatsten, liksom förhållandet åter blefve omvänt, i händelse de hvardera ålades att författa läsbara tidningsartiklar. Dessa exempel torde vara för ändamålet tillräckliga, ehuru de visserligen i oändlighet kunde varieras. Med allt detta har man dock ingalunda uppställt den fordran att lagstiftningen i hvarje fall skulle ställa sig på en rent individuel ståndpunkt, ty sådant vore ej ens möjligt, utan har man endast velat att densamma borde åt de lagakipande och verkställande myndigheterna lemna *möjligheten* till att bringa individualiseringsgrundsatsen till utförande; och har man ansett detta vara önskvärdt isynnerhet beträffande de moment i straffets verkställande, som, såsom t. ex. just straffarbetet, främst äro afsedda att befordra bättringsändamålet.

II.

Ehuru 1734 års lag ibland de många straffarter, som uti densamma ingå, äfven upptager särskilda arter af arbets- och frihetsstraff, saknas dock i denna lag och dertill hörande författningar alla närmare bestämningar beträffande exekutionen af förenämnda arter utaf straff. Sjelfva den princip, afskräkningsprincipen, på hvilken straffsystemet i 1734 års lag nästan useslutande är grundadt, var ännu vid tiden för sagde lags tillkomst så fast rotad i det allmänna rättsmedvetandet, att alla särskilda föreskrifter om huru behandlingen af de till ifrågavarande straff dömda förbrytarne borde utöfvas tyckas hafva ansetts öfverflödiga. Gammal häfd och den uti strafflagstiftningen i öfrigt tydligt framträdande afsigten med straffet öfverhufvud singo i detta afseende ersätta alla noggrannare stadganden. Sjelfallet är, att denna brist i lagstiftningen lemnade vid straffets verkställande fritt spelrum för godtycket och hvarjehanda oordningar inom straffanstalterna, hvilket med tiden blef desto betänkligare, som frihetsstraffen, i den mån en mildare åsigt om straffets ändamål småningom gjorde sig gällande, genom särskilda författningar och benådningsrättens användande vunno allt vidsträcktare tillämpning. Också fann sig regeringen omsider tvungen att genom utfärdandet af särskilda reskripter och reglementen för fängelserna söka införa bättre ordning och skick i desamma. Emellertid söker man för gifves äfven i den administrativa lagstiftningen för tiden från 1734 års lags tillkomst ända till 1823¹⁾, då det första fängelsereglementet (för Kronospinnhuset i Willmanstrand) hos oss utfärdades, något som helst stadgande angående fäst-

¹⁾ De enda stadganden, som rörande fängvården inom fängelserna öfverhufvud under ifrågavarande tidrymd hos oss utkommit, äro, oafsedt särskilda tid efter annan utfärdade påbud angående fängsliga personers fördelning å de olika straffanstalterna, Kongl. brefven af den 18 Mars 1748, den 15 Juni 1768 och den 27 November 1798, Instruktionen för Prokuratorn af den 31 Januari 1812 samt Kejs. brefvet af den 21 November 1816, af hvilka dock ingen närmare berör sättet för de svårare frihetsstraffens, fästnings- och spinnhusstraffets, verkställande.

nings- och spinnhusstraffens verkställande, under det allmänna minutiösa föreskrifter under nämnde tid meddelades beträffande exekutionen af exempelvis spöstraffet eller om hvad med dem, som dömts att stå vid päl och skämmas, skulle iakttagas. Men om ock uti en del af omförmälda fängelsereglementen tydligen kan spåras en syftning att genom straffet åstadkomma äfven brottslingens förbättring, kunna dessa reglementen dock icke sägas hafva infört någon väsentlig förändring i vår strafflagstiftning eller i vårt fängelseväsende, för såvidt de derförinnan gällande principerna för verkställandet af frihetsstraffen fortfarande i hufvudsak förblefvo desamma, äfven oafsedt den omständigheten, att någon större principiel reform härutinnan lagligen icke kunde genomföras på den väg ifrågavarande reglementen tillkommit. Den nytta desamma medfört för ordningen inom de inrättningar, för hvilka de voro afsedda, torde emellertid böra skattas högt nog, då man betänker, att särskildt de tidigaste af dem åtminstone i någon mån reglerade förhållandena, som derförinnan under sekel hufvudsakligen varit beroende af endast personligt godtycke och allt det sjelfsväld, som detta plägar föra med sig. Men meranämnda reglementen hafva äfven sitt stora intresse derigenom att de, oberäknadt en på öfverhetlig befallning år 1866 afgifven berättelse om tillståndet i Finlands fängelser¹⁾, äro de enda för närvarande tillgängliga urkunder²⁾, som kunna lemna oss helst någon bild af fängsvårdsförhållandena i landet under detta sekel förr än den reform i fängelseväsendet, som för närvarande ännu pågår, hos oss tog sin början. Att härstädes lemna en närmare redogörelse af ofta nämnda regle-

¹⁾ Underdånig berättelse om tillståndet i Finlands fängelser jemte förslag till provisionel reform af desamma af G. Ehrström och A. Grotenfelt.

²⁾ Enligt uppgift skall ännu för något årtionde sedan å Finlands statsarkiv hafva förefunnits en akt, innehållande, bland annat, en af Lars Gabriel von Haartman affattad berättelse om tillståndet i landets fängelser, sådant det befanns vara vid, en af honom under hans senatorstid verkställd inspektionaresa i detta afseende. Denna akt har sedermera på okänt sätt från statsarkivet förkommit.

mentens innehåll i deras helhet, skulle föra oss för mycket utom ämnet för denna uppsats. Endast ett försök att i korthet anföra hvad i dem stadgas rörande arbetsverksamheten i straffanstalterna kan derföre nu ifrågakomma.

Det hos oss tidigast utfärdade fängelsereglementet är, såsom redan ofvanföre anfördes, det för kronospinnhuset i Willmanstrand, dateradt den 20 Februari 1823. Spinnhuset i Willmanstrand inrättades år 1818¹⁾ samt synes vid tiden för reglementets tillkomst hafva, i likhet med hvad fallet för närvarande är med straff- och arbetsfängelset i Tavastehus, varit en kombinerad anstalt för såväl sådana personer af qvinnokönet, hvilka för brott blifvit dömda till tukthusarbete, som ock lösdrifverskor eller qvinliga arbetsfångar, blott att utaf den senare kategorin af fångar endast en del, eller lösdrifverskorna från Kymmene gårds, Wiborgs, Savolaks och Karelens, Wasa samt Uleåborgs och Kajana höfdingedömen, förvarades uti berörda spinnhus, under det deremot landets samtliga tukthusfångar af qvinnokönet derstädes undergingo sitt straff. Någon tid härefter blefvo dock äfven de uti spinnhuset i Willmanstrand internerade arbetsfångarne öfverförda till kronospinnhuset i Åbo, der de qvinliga arbetsfångarne från landets öfriga län redan derförinnan förvarats och uti hvilken anstalt landets samtliga lösdrifverskor sedermera aftjenat sin arbetstid, intill dess densamma, i anledning af de qvinliga arbetsfångarnes då skedda förflyttning till straff- och arbetsfängelset i Tavastehus, under hösten 1881²⁾ indrogs, jemte det de till inrättningen hörande byggnaderna inreddes till provisionel bostad för manskapet vid den i Åbo stad förlagda finska skarpskyttebataljonen. Reglementet för kronospinnhuset i Willmanstrand synes sålunda främst varit afsedt att tjena till efterrättelse vid exekutionen af tukthusstraffet å qvinliga straffångar och har äfven i hufvudsakliga delar i sådant afseende hos oss tillämpats ända till

¹⁾ Kejs. kung. den 18 Okt. 1818.

²⁾ Samtidigt öfverflyttades till straff- och arbetsfängelset i Tavastehus alla qvinliga straffångar från spinnhuset i Willmanstrand, hvilket åter torde vara afsedt att inredas till en gemensam arbetsanstalt för landets samtliga korrektionister af mankön.

dess 1866 års förordning om verkställighet af frihetsstraff trädde i verksamhet¹⁾.

Enligt § 3 uti ifrågavarande reglemente borde fångarne uti fängelseinrättningen i Willmanstrand sysselsättas med skrubbing och kardning af ull, spånad af ull och lin, ylle- och linneväfnad, fjäderspritning samt strumpstickning. Dessutom skulle, såvidt möjligt vore, alla de persedlar, som erfordrades till spinnhushjonens beklädnad och sängkläder m. m. äfvensom för fångarne i landets samtliga kronohäkten, utom de i Åbo och Björneborgs län, af spinnhushjonen tillverkas. För öfrigt, och derest kronans arbeten derigenom icke ersattes, tillät äfven reglementet inrättningens styrelse att af fabriksidkare och andra enskilda personer emottaga till förfärdigande af spinnhushjonen ofvan uppräknade arbeten emot därför erläggande betalning efter en taxa, som landshöfdingen för hvarje halft år egde fastställa. Arbetet börjades klockan 5 om morgonen och fortgick till kl. 7 om aftonen med tvänne afbrott, en timme för frukostmåltiden och en timme för middagsätningen. Redan kl. 4 om morgonen måste dock fångarne, efter gifvet tecken med klockan, uppstå, emedan sopningen och städningen af rummen borde vara af dem verkställda förr än de egentliga spinnhushjörmålen vidtogo. Lördags eftermiddagarne frikallades spinnhushjonen från det vanliga arbetet, och borde de då i tur skura golfven i arbetsrummen, lappa och laga sina kläder efter behof m. m. Aftonen liksom sön- och helgdagar användes till Guds ords läsande och betraktande, offentlig gudstjänst samt catechismi- och predikoförhör.

Anmärkningevärdt är, att redan reglementet för kronospinnhuset i Willmanstrand föreskrifver det särskilda funktionärer, en spinn- och en väfmästariinna, borde vid inrätt-

¹⁾ Enär någon sådan "tuktus- eller fängelseordning", som uti 40 § af 1866 års förordning om verkställighet af frihetsstraff förutsättes, efter sagda förordnings tillkomst ej ännu utfärdats, ehuru en sådan för straffängelserna i landet för närvarande torde vara under arbete, bör väl 1823 års reglemente, för såvidt det ej står i strid med 1866 års förordning, i tillämpliga delar fortfarande lända till efterrättelse vid straff- och arbetsfängelset i Tavastehus.

ningen vara anställda för ledningen af fångarnes arbetsverksamhet, en förmån, som först flere årtionden derefter kom straffångelseerna för män till godo. Spinn- och väfmästarinnorna borde ega nödig skicklighet uti ull- och linspånad, ylle- och linneväfnad samt strumpstiekning, för att deruti kunna meddela spinnhushjonen undervisning. Dem tillhörde att af inrättningens inspektör emottaga de rudimaterier, som i spinnhuset skulle förarbetas; att fördela arbetet spinnhushjonen emellan *"efter hvars och ens fallenhet och skicklighet"*; att handhafva tillsynen dervid och för tillverkningens duglighet ansvara; att i sådant afseende under arbetstimmarna vara tillstädes samt turvis besöka de särskilda arbetsrummen och meddela spinnhushjonen nödig undervisning m. m.

All inkomst af fångarnes arbete tillföll inrättningen; dock var det direktionen för inrättningen tillåtet att för öfverarbete och särdeles flit tilldela spinnhushjonen belöning antingen i penningar, till hälften af arbetslönen, eller ock någon gudelig bok eller annan lämplig gåfva, att, derest hjonet var på viss tid å spinnhuset insatt, efter dess lösgifvande fritt begagnas, men i annat fall, och i händelse spinnhushjonet borde för lifstiden i spinnhuset förblifva, med inspektorns tillåtelse till dess förmån och uppmuntran användas.

Såsom synes, äro stadgandena rörande fångarnes arbetsverksamhet uti berörda reglemente ganska utförliga. Sin ålderdomlighet röjer detsamma dock, bland annat, derigenom att endast vissa slag af qvinliga sysselsättningar enligt detsamma fingo i fängelset ifrågakomma, ehuru visserligen dessa borde efter hvars och ens individuella anlag och fallenhet emellan fångarne fördelas.

Under det sålunda kronospinnhuset i Willmanstrand från tiden för dess inrättande till slutet af år 1881 oafbrutet begagnades till förvaringsort för landets qvinliga straffångar, hafva deremot våra förbrytare af mankönets särskilda gånger under detta sekel blifvit förflyttade från den ena orten till den andra. Redan under senare delen af tiden för landets förening med Sverige förvarades Finlands fästningsfångar uti de inom landet befintliga fästningarne, förnämligast å Svea-

borg och Svartholm,¹⁾ och genom Kejs. brevet den 30 Maj 1810 stadgades, att alla för brott angifna personer, som till fästningsarbete ansågos förfallna, borde afsändas till Sveaborg, att derstädes till dylikt arbetes förrättande varda hållna. Under kriget 1855 förflyttades dock de å Sveaborg förvarade fångarne till det inre af landet samt fördelades å Kronoborgs slottshäkte samt Nyslotts f. d. fästning; men i slutet af påföljande år förordnades åter, att „alla de brottslingar af mankönet, hvilka varda för lifstiden eller på bestämd tid dömda till allmänt arbete eller fängelse å fästning, skola i sådant afseende, likasom före kriget, försändas till allmänna fängelset å Sveaborg, dit äfven de å Kronoborg förvarade fästningsfångar böra förflyttas; hvaremot sådane brottslingar af nämnde kön, som, enligt meddelade förordnanden, komma att hållas till allmänt arbete på obestämd tid för att förmanas till bekännelse af angifna brott, tillsevidare skola insättas å Nyslotts f. d. fästning, jemte det de å samma fästning redan befintliga fångar derstädes kvarhållas.“ Enligt Kejs. brevet af den 15 September 1859 förflyttades sedermera en del af de på viss tid dömda fästningsfångarne från Sveaborgs fästning till ett i Åbo-slott provisionellt inrättadt straffängelse, derifrån de i slutet af år 1862 öfverfördes till det nybyggda straffängelset å den så kallade Kakola backen i Åbo, dit jemväl landets alla öfriga fästningsfångar, som blifvit dömda på viss tid, jemlikt Kejs. brevet den 24 November 1862, derefter skulle försändas, under det samtliga lifstidsfångar fortfarande kvarblefvo å Sveaborg intill medlet af år 1863, då nådiga brevet af den 15 Juni samma år föreskref, att alla till fästningsarbete för lifstiden dömda brottslingar skulle försändas till provisionela fängelseanstalterna i St. Michel och Kuopio.

Såsom af ofvanstående synes, undergingo sålunda landets samtliga till arbete å kronans fästning dömda strafffångar under senare delen af nästförflutna och under förra

¹⁾ Kongl. General Krigsrättens bref af den 28 Jan. 1778. Krigs Hofrättens circ. den 1 April 1794 och den 12 April 1799. Kongl. Commerce Collegii universal af den 8 April och 5 Maj 1799. Svea Hofrätts universal af den 10 Dec. 1800 m. fl.

hälften af innevarande århundrade sitt straff å fängelseinrättningen å Sveaborg, för hvilken inrättning det första reglementet utfärdades den 19 Oktober 1829, till befordrande af, på sätt uti ingressen anføres, de derstädes insatte arrestanters „säkrare vård och moraliiska förbättring.“

Enligt § 1 i reglementet skulle fängelset för finska fångar å Sveaborg stå under kommendantens derstädes, landshöfdingens i länet och prokuratorns i senaten gemensamma inseende, hvarvid det tillhörde kommendanten uteslutande att ansvara för den militära ordningen och disciplinen jemte fångarnes behöriga vård och användande till arbete, under det landshöfdingen och prokuratorn endast egde att befatta sig med den ekonomiska och civila förvaltningen af fängelset. I öfverensstämmelse härmed ordnades allt på militärisk fot. Den närmare tillsynen öfver fängelset skulle anförtrös åt en dertill förordnad kapten eller fångbefälhafvare, biträdd af en löjtnant, en underlöjtnant, tvänne fältväblar, sexton underoffiserare och tre trumslagare. För handhavandet af disciplinen inom fängelset egde kommendanten och fångbefälhafvaren den rättighet att bestraffa fångarnes förseelser, som särskilda paragrafer i Kongl. reglementet för regementena till fot af den 23 Maj 1781 tillerkände vederbörande militärbefälhafvare. Fångarne skulle fördelas i tvänne kompanier och lämpligt antal afdelningar, och borde alla rörelser vid fångkompanierna och afdelningarna verkställas efter kommandoord, som af generalguvernören för Finland föreskrefvos.

Rörande fångarnes arbetsverksamhet stadgades endast, att fångarne finge användas till alla sådana allmänna arbeten, som å fästningen föreföllo, samt, då de dertill icke begagnades, äfven till enskildt arbetsbiträde, dock med vilkor, att den för deras bevakande nödiga betäckning derigenom icke behöfde ökas och att för hvarje dagsverke erlades trettio kopek banko assignationer, hvilken dagsverkslega, till vinst för fångarnes enskilda ekonomi, borde af fängelsebefälhafvaren uppbäras och noggrant bokföras samt vid hvarje månads utgång till landshöfdingen i länet öfverlemnas. Arbetstimmarnes antal om dagen beräknades olika efter de olika

årstiderna sålunda, att den längsta arbetstiden om dagen uppgick till tretton à fjorton timmar och den kortaste till sex timmar.

Om någon yrkesundervisning m. m. sådant nämner reglementet intet, likalitet som om några andra åtgärder till fångarnes „moraliska förbättring“, än att fångbefälhafvaren borde vaka deröfver att fångarne, såframt giltiga orsaker härför icke stodo i vägen, flitigt skulle besöka gudstjänst och bönestunder, för hvilkas förrättande en luthersk och en rysk prest voro vid inrättningen anställda.

Reglementet af den 19 Oktober 1829 tjenade till efterföljd vid fästningsstraffets verkställande å samtliga våra manlige straffångar intill dess de på viss tid dömde blefvo försända till det nyinrättade straffängelset i Åbo, då det redan derförinnan tillkomna reglementet af den 6 Augusti 1861 å sistnämnda slag af fångar begynte tillämpas, under det det äldre reglementet fortfarande lände till efterrättelse beträffande de å Sveaborg kvarblefne lifstidsfångarne. Enligt 1861 års reglemente skulle fängelseinrättningen i Åbo stå under hufvudinseende af guvernören i Åbo län, jemte det den närmaste uppsigten öfver anstalten skulle ombetros en särskild föreståndare, som benämndes fängelsedirektör och hvilken på guvernörens anmälan borde utnämnas och entledigas af senatens ekonomie departement. De till inrättningen ankomne brottslingar borde fördelas, såvidt fängelsebyggnaderna det medgäfve, uti tvänne afdelningar, hvarvid afseende borde fästas å den gröfre eller lindrigare arten af de brott och missgerningar, för hvilka fångarne voro dömde, samt å deras olika lynne och sinnelag. Åt guvernören öfverlemnades att förordna, hvilka arbeten företrädesvis borde vid inrättningen verkställas, under det direktören egde bestämma, till hvilket arbete de dertill dömde fångarne „*efter deras särskilda fallenhet, skicklighet och förmåga*“ borde användas. Fångarneingo ej af direktören utlemnas till arbete för enskildes räkning utom inrättningen utan dertill utverkadt tillstånd af senatens ekonomie departement. Fångarne skulle uppetiga den mörka tiden af året kl. 5 och den ljusare årstiden kl. 4 om morgonen. Efter det sopning och städning af rummen utaf fångarne verk-

stälts, vidtog det för dagen bestämda arbetet, som fortgick till kl. 7 om aftonen med tvänne afbrott, emellan kl. 8 och 9 för frukostens och emellan kl. 12 och 2 e. m. för middagens intagande. Kl. 9 e. m. borde alla fångarne hafva gått till hvila i de för dem bestämda rummen. Den sålunda stadgade ordningen för fångarnes sysselsättning borde iakttagas oförändrad alla söcknedagar i veckan, undantagande onsdags och lördags eftermiddagarne, hvilka skulle användas, de förre från kl. 5 till religionsundervisning och derefter, likasom lördagseftermiddagarne, till förefallande husliga sysslor, såsom klädtvätt och bristfälligheters afhjelpande å beklädnaden, rummens och korridorernas skurning samt andra dylika göromål, efter omständigheterna, med frihet från annat arbete för fångarne. För att lemna fångarne tillfälle till yrkesundervisning upptog den i sammanhang med reglementet utfärdade staten för fångelset en post å „förslagsvis“ 200 rubel silfver *„till arvode för dem som undervisa fångarne i slöjder och annat arbete“*, jemte det 8 möm. i 1 § af reglementet ålade guvernören, att *„till fångarnes undervisning i lämpliga handverk och slöjder utse deri kunnige personer och med dem upprätta kontrakt.“*

Kort efter det 1861 års reglemente för straffängelset i Åbo trädte i verksamhet, utfärdades äfven ett nytt reglemente för då mera lifstidsfängelset å Sveaborg den 2 Februari 1863. Enligt detta reglemente skulle fångelset fortfarande i allt, som hänförde sig till disciplinen och ordningen inom detsamma samt fångarnes arbete, lyda under kommandanten på Sveaborgs fästning samt i hänseende till den ekonomiska förvaltningen och hvad den inre hushållningen vidkom under guvernören i Nylands län, hvaremot prokuratorns ställning till fångelset nu blef en annan än 1829 års reglemente fann godt att tillerkänna honom, i det 1863 års reglemente tydligen stadgar, att „prokuratorn i senaten utöfvar öfver inrättningen det allmänna inseende, hvilket på grund af hans befattning att öfvervaka fängelseväsendet i landet honom tillkommer.“ Vid handhafvandet af den militära ordningen och disciplinen skulle krigs-artiklarne af den 31 Mars 1798 tjena till efterrättelse, dock att det nu i reglementet uttryckligen bestämdes, hvilka bestraffningaringo af kommandanten

extrajudicielt begagnas. Såsom främste tjänsteman vid inrättningen skulle äfven fortfarande anställas en fångbefälhafvare med kaptens namn och värdighet, hvilken funktionär likväl icke numera egde tur och befodringsrätt inom armén, likalitet som han i afseende å begångna fel och förbrytelser i eller utom tjensten kunde undandraga sig åtal inför allmän domstol. Beträffande fångarnes arbetsverksamhet äro stadgandena i 1863 års reglemente i princip fullkomligt enahanda med dem i 1829 års reglemente. Fångarne skulle nämligen fortfarande främst användas till alla sådana allmänna arbeten, som å fästningen förekommo, med den numera tillkomna inskränkingen, att de ejingo sysselsättas med sådana yttre arbeten „vid inträffad köld af mer än 10 grader, enligt Celsii skala“, samt ej heller eljes „då vädret vore för slikt arbetes förrättande särledes svårt och otjenligt.“

Ett och hvarje godt i afseende å fångvårdens handhavande inom landets straffanstalter hafva dessa fångelsereglementen otvifvelaktigt medfört, men den fullkomliga bristen på tydligt uttalade grundsatser för frihetsstraffens verkställande uti sjelfva strafflagen eller i en dertill hörande, på enahanda sätt tillkommen lag kunde de sjelffallet dock icke ersätta. Om den verkan, lagstiftaren åsyftat med strafflagen, skall kunna uppnås, bör naturligtvis straffens och icke minst frihetsstraffens verkställande stå i den fullkomligaste samklang med lagstiftarens uppfattning af de särskilda straffarterna. Samma myndighet, som fastställer straffbestämmelserna för de olika brotten, bör sjelffallet derföre äfven ega befogenhet att förordna om sättet för deras tillämpande, för att ej den nödvändiga öfverensstämmelsen härutinnan skall äfventyras. Uti ett konstitutionelt land måste således lagstiftningen rörande straffens verkställande vara beroende af hvardera statsmakternas beslut; och sådana af regeringen ensam utfärdade stadganden, som alla våra fångelse reglementen varit, borde till sin natur vara endast supplerande ordningsregler, som ejinge stå i strid med den allmänna lagens principer. Sanningen af det sagda framgår icke minst ur fångelseväsendets historia i vårt land. Så länge den genom-

gående principen uti straffsystemet i 1734 års lag verkligen var ett uttryck för det allmänna rättsmedvetandet hos de folk, för hvilka den var stiftad, blefvo äfven frihetsstraffen i enlighet med denna princip hos dem verkställda med sådant allvar, att det åsyftade målet med den stränga behandlingen af förbrytarne förvisso derigenom äfven uppnåts, om blott de förutsättningar, hvarpå afskräckningsteorin baserade sig, varit hållbara. Men så snart mildare åsigt härutinnan begynte göra sig gällande, kunde inga, de föräldrade principerna mer eller mindre modifierande fängelsereglementen ersätta den mera genomgripande reform i sjelfva strafflagstiftningen och fängelseväsendet, som redan då varit af nöden, för att förekomma den slapphet och likgiltighet vid fängvårdens handhavande, som småningom efterträd det försvunna afskräckningssystemet. Tillståndet i Finlands fängelser under de närmaste årtiondena före den nu pågående reformens begynnelse var i sanning för den med interiörerna förtrogna i sitt slag ej mindre bedröfligt än under afskräckningsperiodens strängaste tider. Den för en fängelseinrättning så ytterst nödvändiga ordningen och disciplinen, hvars stränga vidmakthållande i våra nuvarande straffanstalter hvarje besökare af dem är i tillfälle att iakttaga, hade efter hand lemnat rum för den yttersta slapphet och hvarjehanda sjelfsvåld. Den från äldre tider nästan obehindrade gemensamheten emellan fångarne, flere fängelseorters aflägsna och undanskymda läge samt bristande kontroll och eftersyn öfverhufvud, likasom en alltför fåtalig bevaknings personal med flere likartade orsaker vållade äfven att allehanda ofog opåtaladt kunde i straffanstalterna bedrivas. Så förmäles t. ex., att under den tid, hvarom nu är fråga, soldater, hörande till den i Willmanstrand förlagda ryska militären, icke sällan tillåtits anställa „baler“ å kronospinnhuset derstädes, hvarvid spinnhushjonen fungerade såsom deras tacksamma moitiéer. Förtärande af bränvin, kortspel och tobaksrökning m. m. dylikt voro ingalunda sällsynta förströelser för fångarne i den tidens straffanstalter; allt omständigheter, som måhända kunde förtjena att tagas i öfvervägande utaf våra moderne begäbbare af allt hvad med den nu pågående fängelsereformen eger sammanhang, innan

de så käckt bryta stafven öfver densamma till förmån för den gamla, goda tid, som varit.

Sjelffallet är, att, bland annat, äfven fångarnes arbetsverksamhet under sådana förhållanden i fångelserna skulle ligga under. Ofvan berörda, efter en på öfverhetlig befallning under sommaren 1865 verkställd inspektion i landets samtliga fängelseinrättningar, år 1866 afgifna berättelse om tillståndet i Finlands fångelser lemnar härom hvarjehanda upplysningar. Så anföres om straffarbetet uti straffängelset i Åbo, bland annat, följande: „För yrkesundervisningen har icke någon annan lärmästare varit antagen, än en af stadens murare, som, emot öfverenskommet arvode för dagen, undervisat i stenhuggning, hvarmed ett stort antal fångar blifvit sysselsatt för att bearbeta de granit block, som äro ämnade att bilda en yttre mur utanför fångelsebyggnadens mot Slottsgatan vettande facader. Handledning i andra yrken, som inom fångelset blifvit idkade, har deremot meddelats nykomne fångar af äldre medfångar, förutom i smide, hvarvid en vid jurättningens smedja anställd smed undervisat ett ringare antal fångar“ „På lediga stunder voro några bland fångarne sysselsatte med arbete för egen räkning, hvilket hufvudsakligen bestod i snickeri. Ett stort antal fångar syntes dock tillbringa de lediga stunderna i sysselöshet, och äfven det arbete, som verkställles för kronans räkning, skall, enligt hvad anstaltens direktor uppgaf, utaf fångarne bedrivas med mycken lamhet“ „Att de i reglementet fastställda arbetstiderna utaf fångarne sjelfve i någon mån afkortas, tyckte vi oss finna deraf, att ett stort antal fångar å sådan tid af oss anträffades i sofrummen“ o. s. v.

Rörande arbetsverksamheten i de provisionela listidsfångelserna i St. Michel och Kuopio anmärkes i berättelsen, att någon läromästare för fångarnes handledning i särskilda yrken icke varit vid dessa inrättningar anställd, utan hade undervisningen deri blifvit af äldre och kunnigare fångar meddelad åt yngre och nykomne, som deraf varit i behof.

Beträffande åter spinnhushjonens i Willmanstrand sysselsättningar meddelas uti ifrågavarande berättelse: att arbetet i spinnhuset verkställdes på beting eller sålunda, att hvarje

hjon måste förrätta en bestämd quantitet arbete om dagen, enligt en af senaten fastställd betingsordning, omfattande de olika slag af arbeten, som i spinnhuset förekommo. Angående tillsynen af arbetet anmärkes att den ej syntes vara särdeles sträng. Enligt uppgift skulle spinn- och väfmästarinnorna allenast någon timme om dagen pläga upptagas deraf. Å lediga stunder, hvilka voro längre eller kortare, allteftersom hjonen tidigare eller senare blefvo färdiga med sina betings-arbeten, hade det tillåtits dem att arbeta för enskild räkning, hvilket arbete i många fall bestod deri, att spinnhushjonen åt inneväanarene i Willmanstrand och kringliggande landsort på beställning utförde sömnad samt andra handarbeten. Häraf hade efterhand uppstått den osed, att sådana spinnhushjon, hvilkas arbete mer än andras varit efterfrågadt af allmänheten, nästan uteslutande sysselsatt sig med arbeten åt enskilda personer samt deremot ombesörjt sina betings-arbeten sålunda, att de låtit dessa förrättas af andra, utaf allmänheten mindre eller alldeles icke anlitade hjon emot det att dessa såsom ersättning undfått någon del af de förras genom det enskilda arbetet förvärfvade inkomst. Redogörelsen om tillståndet inom spinnhuset i Willmanstrand sammanfattas i berättelsen med följande ord: „I sin helhet gaf spinnhuset i Willmanstrand intrycket af en straffanstalt, der hvarjehanda sjelfsväld efterhand fått innästla sig genom ett mindre noggrant handhafvande af den i gällande reglemente föreskrifna ordningen.“

De lagstadganden, enligt hvilka frihetsstraffen hos oss för närvarande böra tillämpas, äro, såsom bekant, sammanfattade i den af regent och ständer stiftade Kejs. förordningen om verkställighet af frihetsstraff af den 26 November 1866, en af de många nya förordningar inom vår kriminella lagstiftning, som blefvo resultat af landtdagen 1863—64. Efter det i 1 § af denna förordning förklarats, att de svårare arbetsstraff, hvilka i lag och författningar benämnas arbete å slott eller fästning, eller i Kronans smedja, eller i tukthus eller spinnhus, skola under namn af tukthusstraff verkställas i de allmänna straffanstalter, hvilka i sådant ändamål

för de olika könen äro eller framdeles varda bestämda, stadgas i § 2, att „tukshusstraffet skall afse ej allenast den brottsliga förvarande och trägna sysselsättande utan äfven hans förbättring genom undervisning, disciplin och arbete.“

I 18 och 19 §§ af samma förordning heter det:

„Yrkets undervisningen meddelas af antagne verkmästare jemte nödiga biträden, samt lämpas efter fångarnes olika fallenhet och sannolika närings fång efter frigifvandet, med afseende och derjemte å yrkets förenlighet med straffanstalten.“

„Fångarne skola både i ensamhetsfängelse och i fångklass tråget sysselsättas med tvångsarbete.“

„I ensamhets fängelse må förbrytare dock, vid inträdet deri, högst åtta dagar lemnas utan sysselsättning.“

§ 20 åter innehåller följande närmare bestämmingar om tvångsarbetets anordnande:

„Tvångsarbete varde så ordnad att det icke allenast gifver fångarne jemn sysselsättning, utan äfven afser deras olika fallenhet samt, såvidt möjligt är, den olika samhällsställning, de efter frigifvandet sannolikt komma att intaga. Arbetet må derföre efter omständigheterna omfatta i ensamhetsfängelse handverk, hemsöjder och annat dylikt, samt i fångklass såväl handverk och hemsöjder som trädgårds- och jordbruksarbeten samt annan sysselsättning i fria luften.“¹⁾

Såsom af ofvanciterade stadganden rörande tukthusfångarnes sysselsättande med arbete framgår, har lagstiftaren vid deras affattande utgått från den rättsgrundsats, att för-

¹⁾ Motsvarande §§ uti den i sammanhang med förslag till strafflag för storfurstendömet Finland föreslagna förordningen om verkställighet af straff hafva ungefär enahanda lydelse, blott att stadgandena der äro mera bestämdt formulerade. Vid tiden för tillkomsten af 1866 års förordning var lagstiftaren ännu tvungen att taga hänsyn till det bristfälliga skick, hvari landets straffanstalter då befunno sig samt den långa tid, som erfordrades till deras omorganisation. Deraf den provisionela karakter, som utmärker många af dess stadganden.

lusten af friheten i och för sig icke är ett tillräckligt straff för de brott, hvilka af förbrytaren borde i straffanstalten försonas, utan borde straffets intensitet ytterligare ökas genom arbetet. Fångarnes arbete bör, enligt 1866 års förordning, vara ett *tvångs*-arbete samt utgör sålunda en del af sjelfva straffet. Men jemte det förordningen fordrar, att tuktusarbetet skall innebära det för hvarje straff och straffskärpningsmedel kännetecknande, att detsamma, i händelse af tredska, bör genom *tvång* genomföras, påbjuder den äfven, att samma arbete skall så ordnas, att fångarne derigenom *förbättras*. I enlighet med de principer, som i första afdelningen af denna uppsats redan närmare utvecklats, föreskrifver derföre 18 § i åberopade förordning, att *fångarne skola meddelas undervisning i hvarjehanda yrken*, dervid hänsyn bör tagas ej mindre till deras olika *individualitet* än ock till deras sannolika *näringsfång efter frigifvandet*. Lagen påbjuder sålunda uttryckligen, att fängelset äfven i sin mån, och såvidt sådant med detsammas ändamål för öfrigt är förenligt, skall vara en „slöjdskola.“ Vid straff-arbetets anordnande fordrar förordningen likaså att afseende bör fästas vid brottslingens individualitet och sannolika framtida samhällställning; och med kännedom om att flertalet af våra brottslingar utgår från de lägre lagren i samhället har lagstiftaren föreskrifvit, att arbetet i fängelserna skall, efter omständigheterna, omfatta de hos oss vanligen förekommande handverk och hemslöjder m. m. dylikt.

I vår nu gällande lag om frihetsstraffens verkställande äro sålunda, beträffande arbetet i fängelserna, de principer, som redan tydligt kunna spåras i en del af våra derförrinnan utfärdade fängelse reglementen, blott mera fullständigt och bestämdt uttalade. Men att denna förordning dock under den jemförelsevis korta tid densamma varit i verksamhet ¹⁾ lyckats införa allvar och kraft såväl vid straff arbetets som disciplinens handhavande i våra straffanstalter, der så mycken slapphet och sjelfväld allaredan hade inrotat sig, derför torde man ej minst hafva att tacka den om-

¹⁾ Förordningen trädde i verksamhet den 1 Jan. 1870.

ständigheten, att ifrågavarande lag måste af dess handhavare anses innebära ej blott en af några få administrativa embetsmän omfattad åsigt, utan äfven ett uttryck af rättsmedvetandet hos åtminstone den mera upplysta delen af det folk, hvars representanter medverkat till dess tillkomst.

M. Hornborg.

Rättsfall.

1.

Kan stipulation om vite för kontraktsbrott göras gällande när hufvudafålet i kontraktet befinnes olagligt?

Medels afhandling af den 13 Februari 1874 hade Bonden Matts Niskanen, hans mågar Matts Kihniä, Johan Rautiainen och David Järnbäck äfvensom hans dotter Vilhelmina Niskanen från deras då innehafda Pitkäjärvi kronohemman n:o 10, om $\frac{1}{4}$ mantal, i Saaris by af Kivijärvi socken och Wasa län till Bonden Henrik Kinnunen från Heinolahti by af samma socken försålt alla till sågstock tjenliga furu- och granstammar, hvilka på 7 alnars längd från roten i toppdiameter uppgingo till 7 tum eller derutöfver, för en aftalad köpeskilling, 80,000 mark, som skulle erläggas inom 18 år efter det säljarene utverkat sig skattebref å lägenheten. Derjemte hade kontrahenterne träffat sådan öfverenskommelse att om säljarene skulle brista i nästnämnda åtagande eller eljes vilja häfva köpet, borde de till köparen i skadestånd erlægga 40,000 mark. Då likväl sedermera besittningsrätten till förenämnda lägenhet genom rättegång tillerkänts förbemålde Matts Kihniä och hans hustru Anna Elisabet Niskanen, hvilka jemväl skatteköpt densamma, hade dessa genom afhandling af den 12 Januari 1878 med Matts Niskanens samtycke försålt samma lägenhet till kronolänsmannen Emil Savander, som efter stämning å samtliga förenämnda parter i detta mål yrkat att ofvansagda skogsafverkningskontrakt af den 13 Februari 1874, hvilket ingåtts medan lägenheten ännu varit af krononatur, måtte till all kraft och verkan upphävas, i anledning hvaraf K. Senaten efter det sagda mål slutligen i revisionsväg underkastats Hans Kejsersliga

Majestäts nådiga granskning genom dom den 27 Januari 1880 sig yttrat, att emedan Kronolänsmannen Savander medels köpebref af den 12 Januari 1878 tillhandlat sig omförmälda Pitkajärvi dämera till skatte köpta hemman utan inskränkning i hvad till fastigheten hörde och något vilkor till förmån för Henrik Kinnunen att derefter få på grund af i fråga varande den 13 Februari 1874 afslutade kontrakt, i hemmanets skog verkställa afverkning i köpeaftalet icke ingått, ty pröfvade K. Senaten rättvist förklara samma kontrakt vara utan bindande kraft och verkan emot kronolänsmannen Savander; men vore det Henrik Kinnunen obetaget att särskildt emot Matts Niskanen, Matts Kihniä, David Järnbäck, Gabriel Pigg och Anna Elisabet Niskanen utföra den ersättningsstalan, hvartill han funne sig befogad.

På grund häraf yrkade Henrik Kinnunen efter stämning vid Häraderätten i Kivijärvi sockens tingslag att emedan honom genom K. Senatens ofvan berörda dom fränkants den skogsafverkningsrätt, som han medels förenämnda kontrakt af den 13 Februari 1879 sig förvärfvat, Matts Kihniä jemte Matts Niskanen, Johan Rautiainen, David Järnbäck och Gabriel Pigg, denne sistnämnde såsom numera gift med förbemälda Wilhelmina Niskanen, inåtte förpligtas till Henrik Kinnunen utgifva ej allenast den skadeersättning, 40,000 mk, hvartill Matts Kihniä jemte Matts Niskanen, Johan Rautiainen, David Järnbäck och Wilhelmina Niskanen i förestående måtto sig förbundit, utan ock 500 mk, som de vid kontraktets upprättande i förskott å den deri utfästa köpeskillingen fått uppbära, jemte ränta å sistsagda belopp och ersättning för kostnaderna i målet.

Svarandene genmälte härtill under rättegångens fortgång att, då kontraktet af den 13 Februari 1874, så vidt det rörde Henrik Kinnunens rätt att afverka hemmanets skog, hvilket utgjorde hufvudaftalet mellan parterne, genom K. Senatens dom af den 27 Januari 1880 förklarats ogiltigt, äfven stipulationen om i fråga varande vite, som blott var ett bifalt, på grund deraf borde anses hafva varit utan all kraft och verkan. Det enda anspråk Henrik Kinnunen i anledning af sagda kontrakt gentemot svarandene kunde ega vore att

återbekomma de 500 mark, hvilka han i förskott vid kontraktets upprättande erlagt för skogen, men utan någon ränta, emedan svarandene redan innan hemmanet försålles och äfven derefter särskilda gånger erbjudit honom sagda summa utan att han likväl velat emottaga den samma. K. Senaten hade icke heller genom ofvan omförmälda dom förklarad Henrik Kinnunen berättigad att af svarandene utsöka förenämnda vite, utan endast den *ersättning*, hvartill han kunde flnna sig befogad. Men någon ersättning för den skada Henrik Kinnunen i saken möjligen lidit kunde dock, enligt svarandenes tanke, icke komma i fråga, emedan Henrik Kinnunen, då han uppgjorde aftalet om skogen, lika väl som svarandene sjelfve haft sig bekant att hemmanet varit af krononatur samt aftalet följaktligen olagligt och icke bindande för någondera kontrahenten. Skulle likväl kåranden anses till sådan ersättning berättigad, så hade han på intet sätt visat att någon skada honom tillskyndats, än mindre hvari den bestått eller beloppet af den samma.

Svarandene David Järnbäck, Gabriel Pigg, Johan Rautiainen och Matts Niskanen anförde dessutom för sin del att de vid tiden då lägenheten försålles till Kronolänsmannen Savander, från densamma varit alldeles skilda och följaktligen icke haft någon andel i det med honom uppgjorda kontrakt.

Uti utslag af den 1 Mars 1881 fann Häradsrätten utredt vara ej allenast att Matts Kihniä jemte Matts Niskanen Johan Rautiainen, David Järnbäck och Wilhelmina Niskanen genom kontrakt af den 13 Februari 1874 berättigat Henrik Kinnunen att från deras gemensamt innehafvande, sedermera skatteköpta Pitkäjärvi ett fjerdedels mantals hemman tillydande skog inom viss utsatt tid afverka alla till sågstock tjenliga furuträd af i kontraktet bestämda dimensioner och dervid fått af Henrik Kinnunen i handpenningar uppbära femhundra mark, utan äfven att sedan Matts Kihniä och dennes hustru Anna Elisabet Niskanen, med den sistnämndas fader Matts Niskanens samtycke, den 12 Januari 1878 försålt nämnda hemman åt kronolänsmannen Savander, berörda kontrakt, enär något villkor för Henrik Kinnunen att efter

sagda köpelut få verkställa afverkning i hemmanets skog i köpeaftalet med kronolänsmannen Savander icke ingått, genom K. Senatens den 27 Januari 1880 gifna dom förklarats vara utan bindande kraft och verkan; och som Matts Kihniä jemte Matts Niskanen, Johan Rautiainen, David Järnbäck och Wilhelmina Niskanen vid upprättandet af änberörda kontrakt förbundit sig att, i händelse de angående afverkningen af stock i lägenhetens skog skulle inlåta sig i handel med annan person och Henrik Kinnunen derigenom gå miste om sin rätt till afverkning derstädes, i godtgörelse för den förlust Kinnunen sålunda komme att vidkännas, erlægga till denne 40,000 mark, alltså pröfvade Häraderätten rättvist ålägga Matts Kihniä jemte Matts Niskanen, Johan Rautiainen, David Järnbäck och Gabriel Pigg, den sistnämnda å sin hustrus vägnar, att, gemensamt eller den af dem som tillgång egde, till Henrik Kinnunen genast utbetala nämnda 40,000 mark samt dessutom de guldna handpenningarna 500 mark jemte å sistberörda belopp från den 13 Februari 1874 upplupen och intill skeende full liqvid löpande 6 % ränta, hvarhos Matts Kihniä, Matts Niskanen, Johan Rautiainen, David Järnbäck och Gabriel Pigg kändes skyldige att på ofvannämndt sätt godtgöra Henrik Kinnunen för hans kostnader i målet med 40 mark.

Mot detta utslag erlade Henrik Kinnunen för sig samt Matts Kihniä, Matts Niskanen och Johan Rautiainen gemensamt, äfvensom David Järnbäck och Gabriel Pigg, likaledes gemensamt vad, och då målet efter slutad skriftvexling i Wasa Hofrätt fördrogs, yttrade sig referenten

Hofrättsrådet Sandman, att som Pitkäjärvi hemman, parterne veterligen, varit af krononatur, då kontraktet af den 13 Februari 1874 upprättades och dessa vid sådant förhållande oberättigade att från detsamma försälja skog; alltså och då Henrik Kinnunen icke heller gittat visa, att honom genom kontraktets återgång tillskyndats verklig skada, blef med upphäfvande af Häraderättens motvädjade utslag, Henrik Kinnunens anspråk på ofvan berörda 40,000 mark af referenten förkastadt; men till ändring i samma utslag, såvidt det rörde de Henrik Kinnunen tilldömda 500 mark med ränta,

fann referenten Matts Kihniä och hans medparter icke hafva förebragt skäl, derutinnan vid samma utslag förty komme att förblifva; och skulle vid sådan utgång af saken parterne å ömse sidor sjelfve vidkännas sina kostnader deri såväl vid Häradsrätten som ock vid Hofrätten.

Advokatfiskalen Alcenius utlät sig: att emedan Gabriel Pigg, David Järnbäck, Matts Niskanen och Johan Rautiainen, efter det Matts Kihniä och hans hustru Anna Lisa Mattsdotter erhållit immission i Pitkäjärvi hemman och sedermera genom skatteköp full eganderätt till detsamma, lagligen icke egt att dermed taga någon befattning samt de begge sistnämnde genom lägenhetens försäljning till Kronolänsmannen Savander utan förbehåll om den Henrik Kinnunen tillerkända rätt till afverkning i densammas skog sålunda ensamme vållat, att denne gått berörda sin rätt förlustig, ty pröfvade Advokatfiskalen för sin del rättvist att, med ändring af det motvådjade utslaget derutinnan och förkastande af Henrik Kinnunens derom utförda talan, frikalla Gabriel Pigg, David Järnbäck, Matts Niskanen och Johan Rautiainen från utgifvandet af det Matts Kinnunen i kontraktet af den 13 Februari 1874 för detsammas brytande tillförsäkrade skadestånd, för hvars erläggande Matts Kihniä och Anna Lisa Mattsdotter alltså ensamne skulle ansvara, men som skäl till annan ändring i sagda utslag äfven i Advokatfiskalens tanke icke blifvit af parterne å någondera sidan anförda, skulle dervid i öfriga delar förblifva. Beträffande parternes anspråk på ersättning för kostnaderna i målet var Advokatfiskalen deremot ense med referenten, Hofrättsrådet Sandman.

Assessorerne *Westberg*, *Boucht* och *Heikel* förenade sig i Advokatfiskalen Alcenius' yttrande, enligt hvilket Hofrättens i målet gifna dom af den 30 November 1881 förty är affattad.

Svaranden Matts Kihniä sökte i revisionsväg ändring i Hofrättens dom, och då målet i Senatens justitiedepartement föredrogs, utlät sig

Senatorn *Nybergh*, att emedan Pitkäjärvi hemman vid tiden för uppsättandet af omförmälda skogsafverkningskontrakt varit af krononatur och Matts Kihniä vid berörda för-

hållande så mycket mindre egt inlåta sig i aftal om försäljning af skog från hemmanet, som icke ens besittningsrätt till detsamma sagde tid tillkommit Matts Kihniä eller hans hustru Anna Elisabet Niskanen samt kontraktet således äfven i hvad anginge det af Matts Kihniä utfästa skadeståndet vore ogiltigt; ty och då Henrik Kinnunen icke gittat emot Matts Kihniäs bestridande i bevis leda att genom bristande uppfyllelse af omförmälda kontrakt någon skada i verkligheten Henrik Kinnunen tillskyndats, pröfvade Senatorn rättvist, med ändring af domstolarnes yttranden, såvidt Matts Kihniä och Anna Elisabet Niskanen derigenom förklarats skyldige att gälda det af Henrik Kinnunen i anförd måtto fordrade skadestånd, 40,000 mark, befria Matts Kihniä och Anna Elisabet Niskanen från utgifvandet deraf. Vidkommande saken i öfrigt fann Senatorn Matts Kihniä icke hafva förebragt skäl till annan ändring i Hofrättens derutinnan meddelade domslut än att räntan å de Henrik Kinnunen tilldömda femhundra mark, med hänsigt till hvad Matts Kihniä häraf kunde komma att utbetala, af Senatorn fastställdes att utgå efter fem för hundra om året från lagsökningsdagen den 24 September 1880.

Senatorn af *Frosterus* delade Senatorn Nyberghs mening.

Senatorn *Björksten* var i öfrigt ense med Senatorn Nybergh, utom att Senatorn Björksten beträffande räntan å de Henrik Kinnunen tillerkända femhundra mark lät vid Hofrättens dom bero.

Senatorerne *Ehrström*, *Forsman*, *Wasastjerna* och Viceordföranden *Palmén* instämde hvar i Senatorn Nyberghs yttrande.

Senatens i enlighet dermed affattade dom är gifven den 8 December 1882.

2.

Klander af muntligt testamente.

Inför Rådstufvurätten i Åbo stad anmälte Bestyrelsen för insamlande af medel till Brahestodsfonden äfvensom Magistraten i samma stad å Åbo kommuns vägnar, genom behörigen befullmäktigade ombud, i afseende å bevakning att afidne Handlanden i Åbo Karl Wilhelm Löfgren kort före sin den 7 Mars 1880 inträffade död såsom sin yttersta vilja muntligen förordnat att efter hans frånfälle utaf hans efterlemnade egendom femtusen mark skulle tillfalla Brahestodsfonden och återstoden af qvarlåtenskapen användas till förskönande af det s. k. Wuoriberget i Åbo stad, till bestyrkande hvaraf testamentsbevakarene läto vid Rådstufvurätten å ed höra nedannämnda tvenne vittnen, hvilka intygade:

Sjökaptenen August Uppman, att han jemte efterföljande vittne Forsström samt Sjökaptenen Gustaf Sandell, från Finby by i Bjerno socken, någon afton i medlet af nästvikne Februari månad varit inbjuden till afidne Karl Wilhelm Löfgren; att Löfgren under aftonens lopp, vändande sig till vittnet och Forsström under yttrande att han var öfvertygad derom att vittnet och Forsström vore pålitliga och kunde uppfatta hans afsigt, muntligen och af fri vilja förordnat, att af hans efterlemnade qvarlåtenskap borde såsom testamente fyratusen mark tillfalla Brahestodsfonden och resten användas till förskönande af det s. k. Wuoriberget i Åbo stad, hvilket förordnande Löfgren dock en kort stund derpå, under förmälan att för Wuoribergets förskönande eljes också borde blifva öfrigt ett jemförelsevis ej obetydligt kapital, ändrat sålunda att 5,000 mark skulle tillfalla Brahestodsfonden och hans öfriga förmögenhet användas till Wuoribergets förskönande; att Löfgren, som vid tillfället varit fullt redig till sinnet, ehuruval han med sina gäster njutit af till hands varande förfriskningar, anmodat vittnena att fästa detta hans testamentariska förordnande på minnet samt tillagt som skäl för testamentet att han vore född på orten och till största delen sjelf förvärfvat sin egendom.

Landthandlanden Karl Theodor Forsström afgaf enahanda intygan med Uppman, utom att vittnet icke erinrade sig beloppet af den summa Löfgren först anslagit till Brädestodsfonden, hvarjemte vittnet tillade att han påföljande dag mött Löfgren ute i staden och påmint denne om hans föregående afton gjorda förordnande samt att Löfgren då upprepade det samma under förmälan att detta vore hans "fullkomliga beslut och fasta vilja".

Inom behörig tid efter erhållen del af dessa förordnanden läto Karl Wilhelm Löfgrens närmaste arfvingar, hans moder Handlandeanken Katarina Löfgren, broder Handlanden Gustaf Adolf Löfgren och syster Handlandedottren Johanna Wilhelmina Löfgren, till Rådstufvurättens i Åbo sammanträde den 10 Maj 1880 för klander af berörda testamente instämma bemålde Bestyrelse och Magistrat samt anförde: att af omförmälda vittnesförhör framginge, att Kaptenen Uppman och Landthandlaren Forsström jemte Sjökaptenen Gustaf Sandell, då i fråga varande testamentariska förordnande skulle egt rum, på inbjudning af Karl Wilhelm Löfgren infunnit sig hos denne för att i sällskap med honom tillbringa aftonen, utan att Uppman och Forsström kunnat uppgifva annan anledning till deras besök; att detta besök endast afsett nöje och förströelse och icke afhandlande af viktigare angelägenheter vunne styrka deraf att värd och gäster genast efter de sistnämndes ankomst begynt sysselsätta sig med kortspel och intagande af hvarjehanda vid dylika tillfällen vanliga förfriskningar; samt att om Karl Wilhelm Löfgren, påtagligen uti något upprymd sinnesstämning, fält sådana yttranden, hvilka sedermera bevakats såsom hans testamente, dessa yttranden, i betraktande af de omständigheter hvarunder de uttalats, icke kunde tillerkännas större vikt än hvarje annat vid liknande tillfällen vanligt meningalöst tal; i anseende hvar till och då Karl Wilhelm Löfgren icke upprättat i fråga varande testamente efter föregången mogen öfverläggning och ej heller tillkallat vittnen med förklaring att han i deras närvaro ernade göra testamente, hvilken handling i förevarande fall saknat den form som lagen i slika fall påbjöde, samt Löfgren dessutom

haft för plägsed att ofta i samqväm till förmån för särskilda personer förordna om sin egendom, utan att Löfgren eller desse personer efteråt fästat någon vigt dervid, yrkade Katarina Löfgren, Gustaf Adolf Löfgren och Johanna Wilhelmina Löfgren att omordade som testamente bevakade förordnanden måtte förklaras ogiltiga och Karl Wilhelm Löfgrens qvarlåtenskap tilläggas hans lagliga arfvingar, hvar emot, för den händelse sagde testamente förklarades ståndande, Katarina Löfgren och hennes medparter anmärkte att Karl Wilhelm Löfgren efter sin aflidne fader Handlanden Johan Gabriel Löfgren ärft en åttendedel i halfva gården N:o 1 i fjerde kvarteret och sjette stadsdelen samt lika andel i gården N:o 6 uti sjuttonde kvarteret och sjunde stadsdelen af Åbo stad, äfvensom bekommit vederlag för sina arfsandelar uti Alilampula skatterusthåll och Lindula augmentshemman i Pettis by af Lundo socken, hvilket vederlags belopp dock vore för Katarina Löfgren och hennes medparter okänt; och emedan Karl Wilhelm Löfgren ej egt befogenhet att om dessa fastighetsandelar och vederlag genom testamente förfoga, påstodo Katarina Löfgren och hennes medparter att testamentet borde åtminstone härutinnan rättas enligt lag.

I saken hörde anhöllo Bestyrelsen för Brahestodsfonden och Magistraten att i fråga komma testamente, såsom af Karl Wilhelm Löfgren upprättadt af fri vilja och vid fullt redig sinnesförfattning i därför tillkallade vittnens närvaro, blefve förklaradt beståndande, jemte det de dock medgäfvot att Karl Wilhelm Löfgren ärft omförmälda stadsfastighetsandelar, men bestredo deremot att han bekommit något vederlag af antydd beskaffenhet.

Å kändesidan åberopades att i målet vittna:

Kofferdiskepparen Gustaf Sandell, som jemte förbemälda testamentsvittnen Uppman och Foreström närvarit vid i fråga varande tillfälle hos aflidne Handlanden Löfgren, afgaf enahanda intygan som Uppman förutom att vittnet ej hört anledningen, hvarför aflidne Löfgren ökat summan för Brahestodsfonden från 4,000 till 5,000 mark eller att Löfgren skulle anmodat Uppman och Foreström att fästa för-

ordnandet på minnet, hvaremot vittnet tillade att testaments upprättande försiggått i början af sällskapets sammanvaro samt att Löfgren, som väl varit högst obetydligt dryckesrörd, men dock fullkomligt mäktig att bedöma sina handlingar, senare på aftonen ej heller varit dess mera dryckesrörd än att han utan svårighet tillredt en bädd åt vittnet, som hos Löfgren qvarstannat öfver natten, äfvensom att då vittnet påföljande dag, kort före middagen, hos Konditor Lemberg sammanträffat med Forsström och aflidne Löfgren, hade Forsström i dessas närvaro upprepat Löfgrens förordnande från föregående afton och i anledning af detsamma ställt till Löfgren någon fråga, hvars ordalydelse vittnet, som varit sysselsatt med annat, ej fattat, men hvilken Löfgren besvarat jakande.

Spinnhusuppsyningsmannen Gustaf Adolf Juselius: att vittnet under aflidne Karl Wilhelm Löfgrens lifstid vid särskilda tillfällen hört denne i upprymd och glad sinnesstämning muntligen borttestamentera sin egendom åt särskilda personer och inrättningar, utan att vanligen ens någon bestämd summa dervid utfästes, men om den aflidne med dessa testamenten haft någon allvarlig tanke kunde vittnet icke bedöma, åtminstone hade Karl Wilhelm Löfgren ej anmodat de närvarande att fästa dessa hans förordnanden på minnet.

Konditorn Adolf Konstantin Lemberg: afgaf enahanda intygan med Juselius i öfrigt, men ansåg vittnet det Karl Wilhelm Löfgren med sina förordnanden icke haft allvarlig mening.

Ekonomiedirektören Karl Gustaf Söderberg: att vittnet närvarit då Karl Wilhelm Löfgren vid tvenne tillfällen midsommardagen år 1878 och den 6 November 1879 muntligen testamenterat sin egendom till särskilda personer och inrättningar eller ändamål, men att den aflidne dervid varit så drucken att då vittnet dagen efter sistomvittnade tillfälle eller den 7 November 1879 sammanträffat med Karl Wilhelm Löfgren och frågat denne, om han haft allvar med sina förordnanden föregående afton, hade Löfgren ej ens påmint sig hvarom fråga varit samt i sammanhang dermed yttrat på sätt hans ord fallit, att i händelse "han skulle afida före

sin moder, någon tvist om hans qvarlåtenskap ej kunde komma i frågaⁿ, utan att Löfgren närmare förklarar hvad han med detta yttrande åsyftat.

Pigan Amanda Karolina Gustafsdotter: att. aflidne Löfgren i fråga varande afton uti Februari månad 1880, medan vittnet jemte efterföljande vittne Amanda Wilhelmina Abrahamsdotter tjänat hos enkan Löfgren omkring klockan sex infunnit sig uti enkan Löfgrens kök och tillsagt om anskaffande af kokt vatten till så kalladt toddy, dervid Löfgren ej varit fullkomligt nykter, men att Löfgren senare på aftonen klockan emellan åtta och nio varit öfverlastad af starka drycker; att Sjökaptenerna Uppman och Sandell samt Landthandlanden Forsström äfvensom Kronolänsmannen Adolf Fredrik Eklund omvittnade afton varit på besök hos Karl Wilhelm Löfgren samt att Forsström påföljande morgon omkring klockan åtta åter besökt Löfgren och med denne utgått i staden.

Pigan Amanda Wilhelmina Abrahamsdotter: att vittnet i fråga varande afton befunnit sig uti rummet intill det der Karl Wilhelm Löfgren med sina gäster uppehållit sig samt att Löfgren, enligt vittnets förmenande, varit drucken emedan vittnet hört honom sjunga och skråla.

I anledning af förestående vittnesmål hördes på svarandenes anhållan testamentsvittnena Forsström och Uppman ytterligare, hvarvid

Forsström till sin förut afgifna intygan tillade, att då han dagen efter det omvittnade tillfället på förmiddagen besökt Karl Wilhelm Löfgren och med denne begifvit sig ut i staden, hade Löfgren i hörnet af S:t Eriks- och Stora Brahegatorna, på vittnets erinran om gårdagens förordnande, frågat: "testamenterade jag ej femtusen mark till Brahestodsfonden och resten af min förmögenhet till Wuoribergets förskönande"; samt, då vittnet dertill jakat, förklarar detta vara hans mogna beslut och fasta vilja; att vittnet derpå åtföljt Löfgren till Konditor Lemberg, der Uppman och Sandell befunnit sig, samt att vittnet der omtalat att Löfgren för honom upprepat sitt förordnande från gårdagen äfvensom att Löfgren, fullkomligt nykter och redig, jemväl då i vitt-

nenas närvaro vidgått det samma. Vittnet tillade jemväl att Löfgren vid testamentets upprättande uttalat sin önskan att förordnandet måtte hållas hemligt under hans lifstid.

Uppman vidblef i allo sin härförinnan afgifna intygau med tillägg, i anledning af Amanda Karolina Gustafsdotters vittnesmål, att allidne Löfgren väl uppgifne afton senare på qvällen varit drucken, men vid tillfället då testamentet uppgjordes om också obetydligt dryckesrörd dock, enligt vittnets öfvertygelse, fullt medveten om sina handlingar; att samqämet begynt omkring klockan sex på aftonen samt att testamentet kort derefter uppgjorts, men huru mycket klockan varit då Löfgren begynt blifva drucken, kunde vittnet icke bestämma; att vittnet väl påföljande dag å Adolf Konstantin Lembergs konditori sammanträffat med Sandell, Forsström och Karl Wilhelm Löfgren, som då varit fullt nykter, men emedan vittnet haft en angelägen affär att derstädes uppgöra, hade vittnet icke egnat sin uppmärksamhet åt Forsströms och Löfgrens samtal.

Rådstufvurätten afkunnade utslag den 7 Mars 1881 och fann det vara lagligen styrkt att Karl Wilhelm Löfgren i lifstiden genom den 12 Februari 1880 upprättadt testamente frivilligt och vid fullt redig sinnesförfattning muntligen förordnat att af hans efterlemnade egendom femtusen mark borde tillfalla Brahestodsfonden och återstoden deraf användas till det s. k. Wuoribergets förskönande, hvilket testamente, som Löfgren påföljande dag likaledes muntligen upprepat, sedermera blifvit den 5 derpåföljande April i behörig ordning bevakadt af Bestyrelsen för sagde fond och Magistraten i Åbo, å kommunens vägnar, hvarföre Rådstufvurätten ansåg nämnda testamente vara tillkommet i den ordning 1 § 16 kap. Å. B. föreskrifver samt derefter i laga ordning bevakadt; men emedan Karl Wilhelm Löfgren genom berörda testamente bortgifvit utom annat en åttiondedel i halfva gården N:o 1 i fjerde kvarteret och sjette stadsdelen samt enahanda andel uti gården N:o 6 i sjuttonde kvarteret och sjunde stadsdelen af Åbo stad, ehuru Karl Wilhelm Löfgren ärft desamma efter sin fader Johan Gabriel Löfgren, ty och då Karl Wilhelm Löfgren icke egt rätt att i strid emot stadgan-

det i 5 § 17 kap. återopade balk på nyss antydt sätt, utan endast om hälften af samma fastighetsdelar förfoga, pröfvade Rådstufvurätten rättvist, med ändring och upphäfvande af testamentet härutinnan, ålägga Bestyrelsen för Brahestodsfonden och Magistraten att ofördröjligen till laga skifte emellan Karl Wilhelm Löfgrens arfvingar upplåta hälften af berörda stadsfastighets-delar; hvaremot och som det icke ådagalagts att Karl Wilhelm Löfgren efter sin fader bekommit vederlag för honom tillhörande arfsandelar i Alilampula rusthåll och Lindula hemman, å Katarina Löfgrens och hennes medparter talan att testamentet äfven i denna del måtte rättas enligt lag icke kunde fästas afseende, utan blef påståendet derom förkastadt.

Emot Rådstufvurättens utslag erlade Katarina Löfgren, Gustaf Adolf Löfgren och Johanna Wilhelmina Löfgren, gemensamt, samt Bestyrelsen för Brahestodsfonden och Magistraten, likaledes samfäldt, vad, hvilket dock endast af Katarina Löfgren och hennes medparter i Åbo Hofrätt fullföljdes medels skriftlig ändringsansökning, hvartill sökandene bilade transsumt ur instrumentet öfver den 20 April 1875 i Åbo stad förrättad bouppteckning och verkstäldt arfskifte af testators affidne fader Handlanden Johan Gabriel Löfgrens qvarlåtenskap, uti hvilket instrument fanns antecknad att denne bland annat efterlemnat "fastigheter och lösegendom i Lunds socken" (icke närmare uppgifna) äfvensom afskrift af ett den 1 Juni 1875 upprättadt salubref, hvilket innehöll att "Johan Gabriel Löfgrens sterbhusdelegare", bland dem äfven Karl Wilhelm Löfgren, "försålde deras då egande halfva Lampula skatterusthåll i Peltis by af Lundo socken jemte Lindula dermed i sambruk varande enstaka skattehemman i samma socken till Rusthållaresonen Karl Gustaf Hedman för en köpesumma af sextontusen mark."

Vid målets föredragning fann Åbo Hofrätt i dom af den 4 Februari 1882 kändene Katarina Löfgren, Gustaf Adolf Löfgren och Johanna Wilhelmina Löfgren icke hafva anført skäl till ändring i Rådstufvurättens motvådjade utslag, vid hvilket förty och då bemälda Bestyrelse och Magistraten dermed åtnjöts komme att bero.

Skiljaktige från Hofrättens flertal, som utgjordes af adjungerade ledamöterna, notarien F. Bruun och viceadvokatfiskalen Serenius samt Assessorn Sallmén,

Assessorn Lagerblad, som yttrade sig att han var ense med Hofrättens flertal derom, att skäl till ändring uti Rådstufvurättens motvådjade utslag blifvit förebragdt hvarken såvidt omordade testamente, hvarmedelst Karl Wilhelm Löfgren förordnat att af hans qvarlåtenskap femtusen mark borde tillfalla Brahestodsfonden och återstoden deraf användas till Wuoribergets förskönande, förklarats vara tillkommet på sätt 1 § 16 kap. Å. B. föreskrefve och derefter i laga ordning bevakadt, eller beträffande Rådstufvurättens yttrande derom att hälften utaf förberörde stadsfastighets andelar, enär Karl Wilhelm Löfgren i lifstiden ärft desamma och förty, jemlikt det af Rådstufvurätten åberopade lagrum, egt rätt att endast lika stor del deraf genom testamente bortgifva, borde upplåtas till laga skifte emellan Karl Wilhelm Löfgrens arfvingar; men alldenstund det af Katarina Löfgren, Gustaf Adolf Löfgren och Johanna Wilhelmina Löfgren uppgifna förhållande att Karl Wilhelm Löfgren äfven bekommit vederlag för honom i arf efter dess aflidne fader Johan Gabriel Löfgren tillfallne andelar uti Alilampula rusthåll och Lindula hemman i Lundo socken, blifvit styrkt 'ej mindre genom transsumt ur instrumentet öfver den 20 April 1875 i Åbo stad förrättad bouppteckning och verkstäldt arfskifte af bemälda aflidnes qvarlåtenskap, uti hvilket instrument fanns antecknad att denne jemväl efterlemnadt fastigheter och lägeendom inom sagde socken, än medelst afskrift af ett den 1 Juni 1875 upprättadt salubref, hvarmedelst merbemälda aflidnes sterbhusdelegare, bland dem äfven Karl Wilhelm Löfgren, för en köpesumma af sextontusen mark försålt deras då egande halfva Lampula skatterusthåll i Pettis by af Lundo socken jemte Lindula dermed i sambruk varande enstaka skattehemman i samma socken till Rusthållaresonen Karl Gustaf Hedman; fördenskull och då Karl Wilhelm Löfgren i strid emot stadgandena i 1 och 2 §§ 17 kap. meränämnde balk icke varit berättigad att genom testamente förfoga rörande sagde landsfastighetsandelar eller vederlaget för

desamma, pröfvade Assessorn rättvist, med ogillande af testamentet äfven i denna del och upphäfvande af Rådstufvurättens deröfver meddelade utslag, ålägga Bestyrelsen för Brahestodsfonden och Magistraten att till laga skifte emellan Karl Wilhelm Löfgrens arfvingar upplåta jemväl den honom enligt lag tillhörande andel i före nämnde sextontusen mark samt

Presidenten Rotkirch som utlät sig: emedan särskilda i saken afhörda vittnen intygat att Karl Wilhelm Löfgren, då i fråga varande testamentariska förordnanden af honom uppgjorts, varit, om icke i betydligare mån drucken, så åtminstone icke nykter; ty och då dessa förordnanden således icke, på sätt i § 16 kap. Å. B. bjuder, gjorts med sundt och fullt förstånd, pröfvade Presidenten rättvist, med upphäfvande af Rådstufvurättens motvådjade utslag förklara det af Bestyrelsen för Brahestodsfonden och Magistraten, å Åbo kommuns vägnar, bevakade testamentariska förordnandet utan all kraft och verkan.

Katarina Löfgren, Gustaf Adolf Löfgren och Johanna Wilhelmina Löfgren sökte, på nedsatt revisions skilling, i underdånighet ändring i Hofrättens dom, och då målet i *k. Senatens Justitiedepartement* föredrogs, yttrade sig

Senatorn Nybergh och fann sökandene icke hafva anfört skäl till annan ändring i Hofrättens dom än att, enär styrkt blifvit att Karl Wilhelm Löfgren i lifstiden jemväl bekommit vederlag för honom i arf efter hans afidne fader Handlenden Johan Gabriel Löfgren tillfallna andelar uti Allampula rusthåll och Lindula hemman i Lundo socken, öfver hvilket arfvegods eller dess värde Karl Wilhelm Löfgren icke varit berättigad att i strid mot stadgandena i 1 och 2 §§ 17 kap. Å. B. genom testamente förfoga, *Senatorn* pröfvade rättvist med ogillande af i fråga komna testamente äfven i denna del samt upphäfvande af domstolarnes yttranden, såvidt de hänförde sig härtill, ålägga Bestyrelsen för Brahestodsfonden och Magistraten i Åbo att till laga skifte Karl Wilhelm Löfgrens arfvingar emellan jemväl upplåta sagda vederlag.

Senatoren af Frosterus utlät sig: att ehuruval Björkaptenen Uppman samt Landthandlaren Forsström sammanstående intygat, att Karl Wilhelm Löfgren någon afton i Februari månad år 1880 frivilligt och vid redig sinnesförfattning förordnat om sin qvarlåtenskap på sätt uppgifvits; dock som bemålde vittnen lika med åtskilliga andra å ed afhörde personer derjemte förmålt, att Karl Wilhelm Löfgren vid sagda tillfälle varit något, om ock i mindre mån dryckesrörd, äfvensom Landthandlaren Forsström i sitt vittnesmål tillagt, att Karl Wilhelm Löfgren dagen derefter af Forsström förfrågat sig om beloppet af hvad Löfgren genom berörda förordnande skulle tillagt Brahestodsfonden samt Karl Wilhelm Löfgren derigenom på ett otvetydigt sätt ådagalagt, att han dåmera ej haft i redigt minne den närmare beskaffenheten af sitt förordnande och hvad dagen förut förefallit, alltså fann *Senatoren* sagda förordnande icke kunna tillerkännas det vitsord, som ett i laga ordning upprättadt testamente tillkomme samt pröfvade förty rättvist att, med upphäfvande af Rådstufvurättens utslag och Hofrättens dom, förklara änsagda förordnande utan kraft och verkan, såvidt det samma å Katarina, Gustaf Adolf samt Johanna Wilhelmina Löfgrens arferätt efter Karl Wilhelm Löfgren inverkade.

Senatoren Björksten var ense med *Senatoren Nybergh*.

Senatoren Ehrström instämde i *Senatoren af Frosterus'* yttrande.

Senatoren Forsman delade *Senatoren Nyberghs* mening.

Senatorerne Gejtel, Brunou, Wasastjerna och Viceordföranden *Palmén* voro ense med *Senatoren af Frosterus*, i enlighet med hvars mening k. Senatens dom af den 15 November 1882 är utfärdad.

3.

Smäddelse eller föreläppning?

Efter stämning å Bonden Ivan Hovatoff från Taipale grekisk-ryska församling, till 1879 års vinterting med Libelits sockens och Polvijärvi kapells tingslag anförde Bonden

Jegor Wornanen, från Sysmä by i Libelits socken, att medan behörigen utlyst kommunalstämma hölls i Taipale församling söndagen den 23 Mars 1879 och klaganden Wornanen, som vid tidpunkten var ordförande i stämman, i sådan egenskap dervid fungerade, hade svaranden Ivan Hovatoft, som dervid äfven närvar, under föraktfulla ätbörder utfarit mot klaganden med förolämpande och kränkande tillmälen i afsigt att nedsätta honom i hans medborgerliga anseende och att minska förtroendet till honom i omförmälda befattning, för hvilket allt klaganden Wornanen yrkade att svaranden Hovatoft måtte till laga ansvar befordras samt skyldigkännas att ersätta klagandens kostnader i målet.

Gemmåle affordrad bestred svaranden Ivan Hovatoft klagomålet samt förmålte att han med sina vid sagda kommunalstämma fälda yttranden endast haft för afsigt att anmärka en begången oegentlighet, ithy att kommunalstämman, som någon tid förut beviljat en person, den der stod i skuld till kommunalkassan, anstånd med betalningen deraf, någon tid derefter åter upphäft sagda sitt beslut och förordnat det samma person emellertid borde inbetala sin skuld till kassan, hvarför och då han med sina yttranden icke åsyftat någon förolämpning mot klaganden och hans yttranden icke heller så fallit, att klaganden eller någon annan deraf bordt kunna finna sig förnärad, Ivan Hovatoft anhöll att klagomålet såsom saknande all grund och befogenhet måtte lemnas utan afseende.

Klaganden Wornanen vidhöll emellertid sitt påstående samt framställde, till styrkande deraf, att vittna i målet Bönnerne Per Parviainen och Per Kontkanen, hvilka, såsom varande af Grekisk ryska tros-läran med biträde af Pastorn i Taipale Grekiska församling aflade vittnes-eden å den de under skilda förhör berättade:

Per Parviainen: vittnet hade varit närvarande vid kommunalstämman den 23 Mars, som varit talrikt besökt och dervid erfarit, hurusom svaranden Hovatoft yttrat att vid kommunalstämman den 2 i samma månad till protokollet antecknade beslutet rörande indrifningen af församlingens fordran hos dess vordne kassaförvaltare Henrik Piiranen vore falskt

och oriktigt och under fortsatt högljuddt klander riktat sina beskyllningar, mot klaganden, yttrande att han som kommunalordförande städse förföre oriktigt och egenmäktigt; tilläggande vittnet att vid stämman den 2 Mars, då beslutet om Henrik Piiranens skyldighet att inbetala bristen till kommunalkassan fattades, svaranden Ivan Hovatoff varit personligen närvarande och suttit å en bänk närmast till vittnet, utan att han då gjort anmärkning emot sagda beslut.

Per Kontkanen: hade jemväl bevistat kommunalstämman i Taipale den 23 Mars 1879 och ej mindre hört de af svaranden Hovatoff mot klaganden Wornanen riktade beskyllningar och tillvitelser, än uttalade som föregående vittnet att, då klaganden i anledning deraf tillsport svaranden när han skulle så förgått sig, svaranden Hovatoff trädt närmare till bordet, der klaganden såsom ordförande innehaft sin plats, samt, under en föraktligt åtbörd med handen yttrat „alltid.“

Då Häradsrätten efter ofvanstående vittnes förhör tog målet under slutlig pröfning och medels utslag den 16 April 1879 förklarade utredt vara, att Ivan Hovatoff vid omordade tillfälle smädat Jegor Wornanen, samt förty ådömt Ivan Hovatoff ansvar för ärekränkning, blef Häradsrättens omförmälda åtgärd i anledning af Ivan Hovatoffs deröfver anförda besvär på upptågna skäl af Wiborgs Hofrätt genom utslag af den 17 April 1880 undanröddad och målet återförvisadt till Häradsrätten. Jegor Wornanen anmälte härå saken till ny behandling vid Häradsrätten och sedan parterne derstädes ömsesidigt upprepat sina förut gjorda påståenden, blefvo å ed ytterligare hörde följande personer, hvilka intygade:

Bonden Wasili Parviainen, att svaranden Ivan Hovatoff vid i fråga varande kommunalstämma den 23 Mars 1879, missnöjd dermed att förvaltaren af Taipale lånemagasin Henrik Piiranen ej erhållit anstånd med betalningen af sin skuld till Taipale församlingsboer, då bemälda Piiranen genast efter stämmans slut derom väckt fråga, sagt åt klaganden Jegor Wornanen på finska språket: „Te olette tehneet väärin pöytäkirjoja ja teetten vastakin“, samt slängt med handen åt Jegor Wornanen.

Bonden Ivan Kiiskinen, att vittnet likaledes varit tillstädes vid kommunalstämman den 23 Mars 1879 och dervid iakttagit, att svaranden efter stämmans slut börjat förevara ofvanbemälda Henrik Piiranen samt, efter att hafva rest sig från stugubänken, der han suttit, högljudt yttrat på finska: „tämä asia on väärin käytetty.“

Bonden Hoodar Parviainen, vittnet, som varit närvarande vid kommunalstämman den 23 Mars 1879, hade efter stämmans slut hört svaranden yttra åt Jegor Wornanen: „pöytäkirja on väärin käytetty, ääken (=toisin?) olis, jos pitäjäläiset, joka kokouksesta ottaisivat osan pöytäkirjasta.“

I anledning af detta vittnesmål anmärkte svaranden, det han ej påstått att klaganden fört oriktigt protokoll, men väl att församlingsboerne, borde taga utdrag ur de protokoll klaganden förde vid kommunalstämmorna.

Bonden Ivan Ratilainen, att vittnet vid kommunalstämman den 23 Mars 1879 sett svaranden, efter det stämman slutats, uppstiga från bänken der han suttit samt hört honom göra anmärkning deröfver, att kommunalnämnden utkräft församlingsboernes tillgodohafvande af Henrik Piiranen, oaktadt desse lofvat honom anstånd med betalningen af hans gäld, men vittnet, som stått afägsnare i rummet, der stämman hållits, hade ej tydligt kunnat utskilja de uttryck svaranden dervid begagnat.

Inhysseskarlen Konstantin Jouttunen, vittnet, som likaledes öfvervarit oftasagda kommunalstämma, intygade i allo lika med föregående vittne Ivan Ratilainen samt tillade att svaranden dervid sagt bland annat, som vittnet ej så noga hört: „tämä asia eiköhän ole väärin käytetty.“

Inhysseskarlen Matts Oinanen, att vittnet som jemte sin hustru efterföljande vittnet Oiti Repo haft sin bostad i rummet, der Taipale församlingsboars kommunalstämmor hållits, hört församlingsboarna vid någon stämma före den 23 Mars 1879 lofva Henrik Piiranen anstånd med betalningen af dens gäld till församlingen samt att svaranden, vid sistsagda dag hållen stämma, efter dess afslutande, uppstigit och yttrat: „tämä asia on väärin käytetty.“

Inhysseshustrun Oiti Repo, efter slutad stämma den 23

Mars 1879, den vittnet öfvervarit, hade svaranden vid väckt fråga om Henrik Piiranens skuld till församlingen uppstigit och sagt åt klaganden: „toisin on käytetty tämä asia, kuin toisessa kokouksessa päätettiin“; samt att klaganden af sådan anledning anmärkt det svaranden kränkt hans äre, men hvad svaranden dertill genmält, hade vittnet ej hört.

Inhysseskarlen Ivan Surakka, att svaranden vid stämman den 23 Mars 1879, sedan densamma slutats, uppstigit och yttrat åt klaganden: „minä sanon sinulle julki, että tämä asia on väärin käytetty; eikös luvannut pitäjäs odottaa Piirosta syksyy“; vidare uttryck af svaranden hade vittnet icke hört.

Bonden Simon Lasaroff, att vittnet väl närvarit vid stämman den 23 Mars 1879, men stått af sides i rummet och fördenskull ej så noga kunnat urskilja, hvad svaranden dervid yttrat; dock hade vittnet hört svaranden säga om Henrik Piiranens ärende: „kas niinikään, johon tuo asia jälleen on ylösoitettu, vaikka pitäjäs lupasi syksyyn odottaa.“

Bonden Stepan Lasaroff, efter det oftasagde kommunalstämman slutats, hade svaranden vid fråga om Henrik Piiranens skuld till församlingen uppstigit och sagt till klaganden: „ei ole asia oikein käytetty; pitäjäs pani asian toisessa kokouksessa odotukseen, vaan te panitte asian käymään.“

Bonden Petter Lasaroff, att Taipale församlingsboer vid någon om höstvintern 1878 hållen kommunalstämman lofvat Henrik Piiranen anstånd med betalningen af hans skuld till församlingen samt att svaranden vid kommunalstämman den 23 Mars 1879, den vittnet öfvervarit, yttrat åt klaganden: „asia ei ole oikein käytetty; maakunta pani odotukseen, vaan te haette välipäätökseen.“

Bonden Wasili Surakka, vid kommunalstämman den 23 Mars 1879, den vittnet öfvervarit, hade svaranden yttrat åt klaganden i anledning af Henrik Piiranens sak: „tämä asia on väärin käytetty“; men hvad svaranden vidare yttrat, kunde vittnet ej numera påminna sig.

Inhysseskarlen Petter Surakka, att vittnet vid oftasagda kommunalstämman hört svaranden bland annat yttra åt klaganden: „täkijän kädessä kirjat syntyvät sikäli, kun ne tekee“;

men vidare yttranden kunde vittnet icke draga sig till minnes.

Inhysseskarlen Wasili Ratilainen, att svaranden vid kommunalstämman den 23 Mars 1879, i anledning af Henrik Piiranens anmärkning derom att hans skuld utsöktes, uppstigit och sagt åt klaganden: „pahasti tämä asia on käytetty, kun seurakunnalta on luvattu odotusta syksyyn“; att klaganden derpå tillsport svaranden, om han med detta sitt yttrande åsyftade att klaganden fört oriktigt protokoll, men att svaranden derpå ej svarat något direkt utan endast yttrat såsom orden fallit: „kyllä se on väärin tehty että asia on pantu kysymyksessä ilman pitäjän lupaa.“

Inhysseskarlen Johan Juwanen, att vittnet varit närvarande vid merberörda kommunalstämma och dervid sett och hört svaranden uppstiga från stugubänken samt yttra sitt missnöje deröfver att Henrik Piiranen ej fått anstånd med betalningen af sin skuld till församlingen, men att vittnet numera ej kunde påminna sig de uttryck svaranden dervid begagnat.

I utslag af 11 Maj 1881 fann Häradsrätten genom de i målet afhörde vittnenas berättelser lagligen utredt och styrkt vara, att svaranden Ivan Hovatoff efter slutad kommunalstämma den 23 Mars 1879 i Taipale by utfarit mot klaganden Jegor Wornanen med sådana ärekränkande och skymfande beskyllningar, som vore nedsättande för klaganden i dennes egenskap af kommunalstämмоordförande, i anseende hvartill Häradsrätten, med stöd af stadgandet uti § 6 af Kejs. förordningen angående falsk angivelse och annan ärekränkning gifven den 26 November 1866 och 6 § 3 kap. M. B., pröfvade rättvist döma svaranden Ivan Hovatoff att böta för ärekränkning tvåhundra mark och för sabbatsbrott tio daler med nitton mark tjugu penni till jemn delning mellan kronan, häradet och målseganden Jegor Wornanen, hvilka böter vid bristande betalningstillgång af Ivan Hovatoff komme att försonas med sexton dagars fängelse vid vatten och bröd, hvarjemte svaranden skyldigkändes icke allenast att med etthundra femtio mark ersätta klagandens i detta mål hafda

kostnader utan äfven att till de i målet afhörda vittnena utgifva fordrad godtgörelse.

Wiborgs Hofrätt, under hvars pröfning Ivan Hovatoff, med bifogande af borgen för de honom ådömda böter i besvärsväg drog målet, tog i utslag af den 6 Mars 1882 det samma i öfvervägande: och jemte det Hofrätten, emedan Ivan Hovatoff, som af Häradsrätten genom förut omförmälda utslag den 16 April 1879 icke ådömts ansvar för sabbatsbrott, sedan sagda utslag, i följd af de besvär Hovatoff deröfver i Hofrätten anført, upphäfts och målet till Häradsrätten återförvisats af nästbemälde Rätt icke bort tillräknas större brottslighet än i förenämnda utslag utsagts, pröfvade rättvist upphäfva Häradsrättens öfverklagade utslag, såvidt Ivan Hovatoff derigenom tagits till last att hafva brutit sabbat, och frikänna Hovatoff från de honom därför ådömda böter, fann Hofrätten Ivan Hovatoff icke hafva anført skäl till annan ändring i samma utslag, än att Ivan Hovatoff för i fråga varande ärekränkning af Hofrätten jemlikt det af Häradsrätten till stöd för dess domslut i denna del åberopade lagstadgande, dömdes att böta *ett hundra mark* till den fördelning Häradsrätten utsatt, om hvilka böters förvandling dock, i anseende till den af Ivan Hovatoff i Hofrätten ställda borgen, utlåtande förföll, äfvensom den Jegor Wornanen tillagda godtgörelse för rättgångs kostnaderna af Hofrätten nedsattes till ett hundra mark; och skulle förty vid Häradsrättens utslag i öfrigt förblifva.

Ivan Hovatoff anförde hos H. K. M:t i underdånighet besvär öfver Hofrättens utslag.

Målet afgjordes i *Senatens Justitiedepartement* den 17 November 1882 af Senatorerna *Brunou, Gejtel, Ehrström* och *Nybergh*; och fann Senaten Ivan Hovatoff väl vara förvunnen att vid i fråga varande tillfälle efter kommunalstämmans afslutande hafva utfarit i skymfliga yttranden emot Jegor Wornanen beträffande dennes befattning såsom stämmans ordförande, men berörda ärekränkning icke hafva skett i afsigst att nedsätta Wornanen i hans medborgerliga anseende eller minska förtroendet för honom i hans omförmälda syslande; hvarför och då Hovatoff sålunda gjort sig skyldig till förolämpning under synnerligen försvårande omständigheter,

Kejsrerliga Senaten pröfvade rättvist att, med stöd af 7 och 8 §§ i ofvanåberopade förordning af den 26 November 1866, döma Ivan Hovatoft att för sagda förolämpning böta etthundra mark till sådan fördelning domstolarne utsatt; derutinnan Hofrättens utslag sålunda rättades, hvaremot vid samma utslag i öfrigt, eller beträffande ersättningarne till Jegor Wor-nanen och ofvan uppräknade vittnen, hvari skäl till ändring ej blifvit förebragta, komme att bero.

4.

Tvist om en lifförsäkringssumma efter försäkringsstagarens död mellan hans till konkurs upplåtna bo å ena sidan samt efterlevande enka och barn å andra sidan.

I egenskap af syssloman i aflidne Handlanden i Åbo stad Henrik Edvard Nymans till konkurs upplåtna bo anförde Handlanden Gustaf Wilhelm Carén efter stämning å Nymans efterlemnade enka Alma Wilhelmina Nyman inför Rådstufvurätten i nämnda stad: att försäkringsbolaget "Kaleva" den 23 Januari 1879 å Handlanden Nymans lif försäkrat en summa af femtiotusen mark att på vissa villkor tre månader efter Nymans fränfalle till hans hustru eller barn utbetalas; att försäkringsbrevet den 6 påföljande Februari, då Handlanden Nyman verkställt första inbetalningen af den vid försäkringen bestämda årliga premien ettusen fyrahundra tjugufem mark, blifvit till honom af bemälda bolag utgifvet; att, efter det Handlanden Nyman emellertid den 3 Juli 1880 med döden afgått, uppteckning af makarne Nymans bo med tillgångar och gäld försiggått den 20 i samma månad, deri hvarken nämnda försäkringsbrev eller den deri upptagna försäkringssumman 50,000 mark af vederbörande uppgifvits eller uti instrumentet öfver bouppteckningen omnämnts; att makarne Nymans egendom, i enlighet med sagda instrument sedermera den 31 i berörda Juli månad 1880 blifvit af enkan Nyman, såväl å egen del som å sina med Handlanden Nyman i lifstiden sammanafade minderåriga barns vägnar, af-

trädd till konkurs; samt att enkan Nyman den 24 September samma år fått lyfta i fråga komne 50,000 mark, och emedan dessa medel sålunda från och med den 6 Februari 1879, då försäkringsbrevet till Handlanden Nyman utlemnats, i makarne Nymans bo utgjort en, om ock af Handlanden Nymans död beroende, likväl på aftal grundad och i följd deraf verklig tillgång, som vid dödstillfället i ännu högre grad antagit egenskap af verklighet, samt enkan Nyman vid sådant förhållande ej varit berättigad att, makarne Nymans fordringsegare till förfång, uppträda med anspråk på berörda medel helst borgenärerne ej ens med tillökning af desamma kunde blifva för sina fordringar fullt förnöjde, och alraminet att genom uraktlåtenhet att för borgenärerne uppgifva nämnda tillgång i boet söka göra detta anspråk gällande, ty och då enkan Nyman, i händelse hon ansett medlen såsom sig enskildt tillhörige, ovilkorligen och emedan henne före konkursen ej beviljats boskillnad, enligt 10 § i förordningen af den 9 November 1868 om gälds betalning vid dödsfall samt om urarfvagörelse och undanskiftande af egendom i död makes bo, bort senast å inställelsedagen i konkursen, som inträffat den 8 November 1880, ansöka att få dem från konkursboet undantaga, men enkan Nyman, som slik ansökning icke gjort, sålunda försuttit all rätt till änsagda medel, hvilka alltså borde såsom konkursboets egendom borgenärerne godtgöras, yrkade Handlanden Carén enkan Nymans förpligtande att såväl för egen del som å sina förbemälda barns vägnar, till Handlanden Carén i hans ofvanomordade egenskap utgifva meranämnde 50,000 mark äfvensom att derå, emedan enkan Nyman lyftat medlen den 24 September 1880, med afdrag af sex procents ränta för en månad, på den grund att desamma utbetalats tidigare än bolaget enligt försäkringsbrevet ålegat, erlägga enahanda ränta från den 24 påföljande Oktober.

I saken hörd genmälte enkan Nyman hufvudsakligen: att, enligt försäkringsbrevets tydliga ordalydelse, endast hon eller hennes barn varit berättigade att utbekomma i fråga varande försäkringssumma; att medlen varit förfallna till utbetalning först tre månader efter det bolaget Kaleva om

Handlanden Nymans dödsfall underrättats och sålunda vid hans "dödstima" icke utgjort tillgång i hans bo; att sagda medel rätteligen vore att såsom en enkan Nyman och hennes barn efter Handlanden Nymans frånfälle tillfallen egendom betraktas, eller helst likställas med ett slags dem efter den aflidne tillförsäkrad pension, hvarför och då sagda medel följaktligen ej heller behöft vid bouppteckningen efter honom uppgifvas eller sedan boet till konkurs afträdts till hans borgenärers förnöjande öfverlemnas, enkan Nyman påstod förkastande af käromålet jemte det hon medgaf att de till bolaget "Kaleva" inbetalda premierna möjligen kunde såsom en konkursboets tillhörighet anses, dock endast i det fall att Handlanden Carén gittade förneka att desamma, såsom i sjelfva verket skett, erlagts med penningar dem hennes fader Handlanden Israel Wilhelm Rautell lemnat.

Riktigheten af nästberörda uppgift motsades dock af Handlanden Carén, som vidare framhöll, att svaranden, icke blott å sin aflidne mans vägnar, utan äfven för egen del vore gäldenär i konkursen samt att försäkringssumman vore att anses för enkan Nymans, men till ingen del hennes barns tillhörighet, emedan med orden "hustru och barn" i försäkringsbrevet rätteligen borde förstås: hustru eller, om hon icke efterlefvit, barn.

Det af bolaget Kaleva åt Handlanden Nyman utfärdade försäkringsbref, var af följande lydelse:

N:o 2208.

Tab. N:o 1.

Försäkringsaktiebolaget

Premiebelopp	Kaleva	Premiens förfallodag.
<i>Fmy.</i> 1425.	Helsingfors.	15 Januari.

Bolagsordningen fastställd den 2 Juni 1874.

Försäkring på lifetid

å

Fmy. 50,000.

Försäkringsaktiebolaget Kaleva försäkrar härmed å Herr Henrik Edvard Nymans lif en summa af Mark Femtiotusen under de villkor, som på andra sidan af detta försäkringsbref finnas upptagna.

Bolaget, som erkänner sig häfva uppburit premien för

ett år med *Smc*. Ettusenfyrahundra tjugufem, förbinder sig att, såvida den försäkrade under sin lifstid hvarje år den 15 Januari inbetalar ett med nyssnämnda premie lika belopp, tre månader efter erhållet bevis att han är död, utbetala förberörda försäkringsbelopp till hans hustru eller barn.

Helsingfors den tjugondetredje Januari år Ettusen åttahundra sjuttionio.

För Försäkringsaktiebolaget Kaleva:

C. G. Sandmark. N. Chr. Westermarck. Alfr. Charpentier.
Direktör. Direktör. Verkställande Direktör.

Försäkringsbrevet utlemnadt vid inbetalningen af första premien den 6 Februari 1879.

Ferd. Frenckell.

Under rättegången upplystes jemväl att Rådstufvurätten genom den 12 Februari 1881 gifven dom uti afträdes- och urarfvamålet efter aflidne Handlanden Nyman pröfvat rättvist, med förkastande af någre fordringssegares deremot framställda yrkanden, frikalla ej mindre, jemlikt 18 § i k. förordningen den 9 November 1868 angående, bland annat, urarfvagörelse, Handlanden Nymans barn från skyldighet att med sin egen dom betala sin faders gäld än ock enligt § 19 i samma förordning, jemförd med 3 § 11 kap. G: B., enkan Nyman från ansvarighet för boets under hennes äktenskap med Handlanden Nyman tillkomna skulder, såvidt hon ej lika med mannen sig till gäldens betalning förbundit, eller densamma annars såsom hennes enskilda anses borde, hvilken dom under i fråga varande rättegång dock ännu var af högre Rätte åtgärd beroende, enär vad deremot erlagts af en bland konkursboets fordringssegare.

Rådstufvurätten yttrade i utslag af den 4 April 1881: att alldenstund försäkringsaktiebolaget Kaleva genom den 23 Januari 1879 utfärdadt försäkringsbref å handlanden Henrik Edvard Nymans lif försäkrat en summa af femtiotusen mark att tre månader efter erhållet bevis om Nymans död utbetalas till hans hustru eller barn, samt dessa medel vid Nymans fränfalle således icke utgjort tillgång i makarne Nymans gemensamma bo, fördenakull och då enkan Nyman vid

detta förhållande ej varit skyldig att vid bouppteckningen efter sin man uppgifva nämnda försäkringsbelopp, så mycket mindre som, om så äfven skett, i förevarande fall, då handlanden Nymans bo upplåtits till konkurs, anspråket att å konkursmassans vägnar utbekomma försäkringssumman hos försäkringsaktiebolaget Kaleva likväl icke kan göras gällande med mindre enkan Nyman genom särskild öfverlåtelse lemnar konkursmassan rättighet dertill, ansåg rådstufvurätten utan afseende å af hvem försäkringspremien guldits, konkursmassan icke ega någon i försäkringsaftalet grundad rätt till i fråga varande medel, utan desamma böra såsom enkan Nyman eller hennes barn efter handlanden Nymans död till fallen egendom betraktas, i anseende hvartill och då enkan Nyman vid slikt förhållande ej haft anledning att söka undanskiftande af försäkringsbeloppet i den ordning 10 § af Kejserliga förordningen i ämnet den 9 November 1868 föreskrifver, rådstufvurätten pröfvade rättvist förkasta käromålet såsom obefogadt jemte det i anseende till sakens beskaffenhet parterne sjelfve skulle få vidkännas sina i målet hafda kostnader.

Mot förestående utslag erlade Handlanden Carén vad samt utredde vid derefter i Åbo Hofrätt den 3 November 1881 anställt muntligt förhör, att Handlanden Nyman i premier för i fråga varande lifförsäkring erlagt, den 6 Februari 1879 1,425 mark och den 15 Januari 1880 enahanda belopp, eller inalles 2,850 mark, hvarhos Handlanden Carén yrkade att Handlandeanken Nyman, för den händelse att hon emot förmodan frikallades från skyldighet att till sin och Handlanden Nymans konkursmassa utgifva sjelfva lifförsäkringssumman, måtte åläggas till massan gälda åtminstone berörda penningebelopp 2,850 mark jemte 6 % ränta å de särskilda premieinbetalningarna från de dagar samma inbetalningar verkstälts. Nästnämnda yrkande motsades på svarandesidan, under återhemtande af det redan vid Rådstufvurätten gjorda påstående att de för premieinbetalningarna erforderliga medlen lemnats af enkan Nymans fader Handlanden Rautell, hvilken uppgift dock af käranden fortfarande bestredes.

Hofrätten utlät sig i målet medels dom af den 13 Mars

1882, och fann omförmälda af försäkringsbolaget Kaleva utfärdade försäkringsbref ej innehålla annat än att bolaget förbundit sig att, i händelse Handlanden Nyman under sin lifstid hvarje år på utsatt dag inbetalade den bestämda premien, tre månader efter Nymans fränfalle till hans enka eller barn erlægga försäkringsbeloppet femtiotusen mark, hvilken förbindelse nämnda bolag äfven fullgjort; och emedan uti omordade försäkringsbref sålunda ej ingått något bestämmande derom att i fråga komme medel skulle enskildt tillhöra Handlanden Nymans enka eller barn eller att vid försäkringen fästats det vilkor att medlen ej finge tillgripas för Handlanden Nymans gäld, ty ansåg Kejserliga Hofrätten dessa medel utgöra en boets gemensamma tillgång, hvilken ej finge skiftas innan boets gäld blifvit gulden; i anseende hvartill och då enkan Nyman ej heller för egen del eller å sina barns vägnar, om hon velat såsom enskild egendom undantaga änberörda medel, å inställelsedagen i konkursen den 8 November 1880, på sätt henne enligt 10 § i Kejserliga förordningen af den 9 November 1868 angående, bland annat, urarfvagörelse och undanskiftande af egendom i död makes bo, i sådant fall ålegat, härom gjort ansökan, Kejserliga Hofrätten, med upphäfvande af Rådstufvurättens motvådjade utslag beträffande sjelfva saken, pröfvade rättvist åläggga enkan Nyman att, emot undfående qvitto, till Handlanden Carén, i hans ofvanomförmälda egenskap, genast utbetala ineranämnda femtiotusen mark med sex procents årlig ränta derå från den 24 Oktober 1880 tills slutlig liqvid sker hvaremot k. Hofrätten ansåg skäl till ändring i berörda utslag, såvidt rättegångsekostnaden angår, enär enkan Nyman haft anledning att underkasta saken domstols pröfning, icke vara af handlanden Carén anförda, hvarför vid detsamma i nämnda afseende komme att bero.

På nedsatt revisionsskilling sökte Handlandeanken Nyman i underdånighet ändring uti Hofrättens dom anmärkande dervid bland annat, att något vilkor om att försäkringssumman ej skulle få för Handlanden Nymans gäld tillgripas icke, på sätt Hofrätten i sin dom antydtt, kunnat i försäkringsbrevet ingå, alldestund Handlanden Nyman ej sjelf och såle-

des ej heller hans borgenärer egt rätt att utfå medlen, hvilka enligt försäkringsbrevfets ordalydelse skulle utbetalas till hans "hustru eller barn".

Då målet i *Senatens Justitiedepartement* föredrogs, ytttrade sig

Senatoru *Nybergh* och fann det vara utredt att i fråga komma försäkringsbref, hvarå Handlanden *Nyman* i lifstiden erlagt ej mindre den 6 Februari 1879 första inbetalningen med ettusen fyrahundra tjugufem mark än den 15 Januari 1880 premien för ytterligare ett år med enahanda belopp, derefter fortfarande förblifvit i *Nymans* värjo och jemväl vid *Nymans* fränfälle funnits i hans bo, i följd hvaraf sagda försäkringsbref, som åtminstone vid nästnämnda tidpunkt antagit visst värde, sedan Handlanden *Nymans* efterlemnade qvarlåterskap blifvit afträdd till borgenärernas förnöjande, enligt 45 § i konkursstadgan af den 9 November 1868, hört till *Nymans* konkursbo: och emedan enkan *Nyman* icke på sätt henne vid sådant förhållande ålegat, derest hon velat för egen del eller å sina barns vägnar undanskifta omförmälda värdehandling eller de medel, som på grund af densamma kunde utfalla, sökt göra dylikt anspråk gällande, i den ordning Hofrätten antydt, ansåg Senatorn enkan *Nyman* icke hafva förebragt skäl till ändring i det slut, hvari bemäldt rätt i saken stannat och dervid alltså enligt Senatorns mening komme att bero.

Senatoru af *Frosterus* pröfvade rättvist, med upphäfvande af Hofrättens dom, låta bero vi det slut, hvari Rådstufvurätten i saken stannat.

Senatoru *Björkstén* var ense med Senatoru af *Frosterus*.

Senatoru *Ehrström* utlät sig: Enkan *Nyman* hade väl påstått att årspremierna för i fråga varande lifsförsäkring erlagts med medel, som tillhört Handlanden *Rautell*; men alldenstund hon ej gittat sådant styrka, utan fastmer utredt blifvit, ej mindre att Handlanden *Nyman* i egen person både med bolaget *Kaleva* ingått försäkringsaftalet och för försäkringen inbetalt årspremierna, än ook att försäkringsbrevet blifvit å bolagets vägnar till *Nyman* öfverlemnadt och af

honom vid hans död innehåfts; fördenskull och emedan vid sådant förhållande, Nyman, såvidt han med bolaget aftalat om försäkringssumman med hänsigt till sin blifvande enka, måste antagas hafva velat derigenom antingen bereda en tillgång i boet efter sin död, eller ock göra en efter hans död förfallen gåfva åt sin hustru, men sådan gåfva åt maka ej vore i lag tillåten, ansåg Senatorn hvad enkan Nyman egt alt af försäkringssumman för egen del uppbära hafva vid Nymans död utgjort en boets fordran hos bolaget Kaleva, hvilken bort jemte boets öfriga tillgångar till konkurs efter Nyman upplåtas, hvarför och då enkan Nyman ej ens i laga ordning gjort ansökning om undanskiftande af sagde fordran, Senatorn, i förmågo af 7 § i förordningen om äktenskapsförord den 9 November 1868 och det af Hofrätten åberopade lagstadgandet, fann enkan Nyman för egen del ej hafva anfört skäl till ändring i Hofrättens dom, vid hvilken alltså, i hvad den anginge hennes rätt att tillgodonjuta lifsförsäkringssumman eller någon del deraf, komme att förblifva; hvaremot och då icke ens påstås kunnat att Nyman, hvars efterlemnade tillgångar väl icke till fullo, men dock till större delen räckt till att betäcka de i konkursen efter honom bevakade fordringar, skulle genom utbetalning af förenämnda årspremier hafva emot sina borgenärer förfarit oredligt, Senatorn fann i fråga varande försäkringssumma, såvidt Handlanden Nyman genom aftalet derom berättigat sina barn att efter Nymans död lyfta försäkringssumman, utgöra en efter hans död förfallen tillgång för bemälda barn, i anledning hvaraf Senatorn pröfvade rättvist att, med upphäfvande af Hofrättens dom, i hvad den anginge nämnde barns rätt att tillgodonjuta i fråga varande försäkringssumma eller någon del deraf, låta derutinnan bero vid det slut, hvari Rådstufvurätten i saken stannat. Men emedan Senatorn icke ville ingå i omedelbar pröfning af den närmare beskaffenheten af den rätt till försäkringssumman, hvilken i följd af denna utgång tillkomme Handlanden Nymans konkursbo, å ena, samt hans efterlemnade barn, å andra sidan, vardt vederbörande öppet lemnadt att derom särskildt i laga ordning tvista, såframt godvillig öfverenskommelse i saken

ej kunde träffas. Emellertid vore det Handlanden Carén, såsom syssloman i konkursen efter Handlanden Nyman, obetaget att genom vederbörande exekutor låta hos enkan Nyman uttaga och i taka manna hand eller allmänt förvar nedsätta den omtvistade försäkringssumman, tills att derom i laga ordning annorlunda förordnades.

Senatorerne *Forsman*, *Gejtel* och *Brunou* voro ense med Senatorn af Frosterus, i enlighet med hvars yttrande k. Senatens dom, som är daterad den 6 December 1882, affattades.

Tillägg.

Sedan uppsatsen om Ägodelningsrätter m. m. redan var skrifven och till införande i tidskriften öfversänd, har, i anledning af tidigare gjord förfrågan, en ledamot i Åbo Hofrätt benäget meddelat följande upplysningar i ämnet:

I slutet af 1850 talet och synnerligen i början af det följande decenniet afsade sig en mängd Ägodelningsrättsordförande sina befattningar, så att Åbo Hofrätt slutligen anslog dessa lediga att ansökas inom 30 dagar, men då någon hugad sökande icke mer anmälte sig till de ledigblifna tjänsterne, var Hofrätten nödsakad att hos Hans Kejserliga Majestät anmäla om detta förhållande samt föreslog tillika att handhafvandet af Ägodelningsrättsordförande befattningarne i de till hvarje domsaga hörande socknar borde förklaras framdeles lillhöra vederbörande Härads höfding, såsom en tjänsten åtföljande skyldighet, eller ock att nämnda befattningar hädanefter kunde lemnas obesatta och Hofrätten erhålla tillstånd att i hvarje särskildt fall, då ett ärende till Ägodelningsrätten hänskjöts, på Guvernörens anmälan, utse någon till ordförande att detsamma handtera, så framt ej lämpligare vore att Ägodelningsrätterne indrogas och dessa ärender handhades af Häradsrätterne. Å denna Hofrätts hemställan afläts i början af år 1863 Hans K. Majestäts svar, hvori Hofrätten lemnades tillstånd att, då något ärende anmälades af Guvernören behöfva handläggas af Ägodelningsrätt, för hvarje fall tillförordna ordförande, derest icke sådan förut förefanns. Numera förekommer det mycket sällan att socknemännen infinna sig för val af ordförande i Ägodelningsrätten, och komma slika val till stånd, afsäga sig de valde vanligen uppdraget efter någon kortare tid. Till följd af omförmälda, Åbo Hofrätt lemnade tillåtelse, meddelades

år 1873 femton tillfälliga förordnanden, 1874 aderton, 1875 sexton, 1876 sjutton, 1877 tjugu, 1878 åtta, 1879 fyra, 1880 tjuguet, 1881 tretton och år 1882 femton tillfälliga förordnanden till handläggning af Ågodelningsrätts ärender. Inom Åbo Hofrätts jurisdiktion förekomma numera ordinarie Ågodelningsrätts ordförande endast i 28 socknar och utöfvas dessa befattningar af 6 särskilda personer.

Ernst Tegengren.

Historisk inledning till 1851 års skogslag.

Af

J. J. Nordström.¹⁾

Det är med åkerbruket som behovet och nödvändigheten af stadiga och ständiga bostäder inträder i samhället. I följd deraf är det ock, som begreppet om uteslutande äganderätt uppkommer och i sammanhang dermed de rättsförhållanden utveckla sig, som af äganderätten äro omedelbara följder. I detta afseende inhemtar man af de äldsta källorna för den lagstiftning, som i sinom tid äfven blef Finlands, att i början endast de marker, hvilka någon enskild till odling upptagit eller i följd af arfslagens eller aftalens mångfaldiga bestämmningar innehade, ansågos som föremål för uteslutande besittning och äganderätt. Den öfriga, dem omgifvande, öde liggande marken var en samhällets gemensamma tillhörighet, af hvilken hvar och en genom företagen odling kunde i sin ordning tillägna sig större eller mindre del. Det är klart att vid detta förhållande det endast var inägorne, eller de i odling varande åker- och ängstyckena, som vid bestämmandet af hemmanets värde och grund för jämförelse med andra togos i betraktande. Skogen förbisågs, ty den ägde ännu ej värde och var, såsom ej fördelad, allas gemensamma tillhörighet. Ett nytt stadium inträder. Odlingarne hafva förökats. Bya- och grannelagen hade med sina inägor närmat sig hvarandra. Den emellan dem liggande skogen får nu

¹⁾ Denna veterligen förut icke publicerade uppsats ingår bland handlingar beträffande förslaget till förordningen den 9 Sept. 1851 om skogarne i Finland, hvilka förvaras å härvarande universitetsbibliotek. Då allt, som flutit ur den store författarens penna, har värde och förtjenar att komma till offentligheten, har Red. här intagit denna uppsats, hvilken dessutom har ett speciellt intresse i närvarande tid, emedan den innehåller en sakrik öfversigt af vår äldre skogslagstiftning, hvilken fråga åter står på dagordningen hos oss.

Red:s anm.

ett värde och fråga uppstår om de omkringliggande byarnes rättighet att den begagna. Denna skog delas nu i lika stora delar emellan de särskilda byalagen och kallas byns allmanning, *alla männens* gemensamma ägor. I sinom tid delades efter samma grunder, utan tvifvel, äfven emellan socknar, härader, landskap uti de bebyggda trakterna af riket de större skogar, som omgäfvos de större menigheterna, då nödvändigheten instälde sig att för dessa kommuner bestämma vissa gränser. Allt detta omtalas redan i de äldsta lagarne, hvarjemte redan nu skogsmarker omnämnas, som inom bestämda gränser uteslutande tillhörde konungen och voro underlagda någon af hans på särskilda orter i riket belägna gårdar. I följd häraf har man alltså af skog: A) *Konungsparker*, B) *Allmänningar*, 1) *bya-*, 2) *sockne-*, 3) *härads-*, 4) *landsallmänningar*, C) den öfriga och *utom bygdelagen* belägna skogen.

Konungens enskilda parker förvaltades af hans enskilde tjenare. De på oförmäldt sätt uti menigheternas uteslutande besittning komma allmänningarna tillhörde dem med full äganderätt, och hvarje intaga å dem förutsatte ovilkorligen menighetens tillstånd, som, hvad härads- och landsallmänningarne beträffar, söktes och gafs på härads eller landets ting, hvarjemte innehafvaren, som öfver den med tillstånd gjorda intagan i öfrigt ägde fri förfogningsrätt, skulle till vederkännelse af menighetens jordägarerätt årligen erlägga en viss afrad; men lemnade han intagan under tre år öde och obegagnad, ansågs den vara öfvergifven och hans rätt förfallen. De större allmänningarne stodo alltså under förvaltning af den kommun, som innehade äganderätten. Sjelf ägde kommunen begagna allmänningen för sina årliga landbruksbehof, men ej egenmäktigt enligt L. L. B. B. XXXI derå göra svedjebruk eller skogsrodjor. (Jfr W. st. d. a. 1414, § 10, som tillåter eget bruk men ej försäljning.) Dock tillägger L. L. Thgm. B. IV $\frac{1}{3}$ af allmänningsafgålden åt konungen, en omständighet, som visar att konungen ansågs hafva del i *jus supremæ inspectionis* öfver allmänningarne. *Byaallmänningen* begagnades af delägarne i byn, och ägde de från den taga icke blott, hvad de till gårdens

husbyggnad och öfriga med landtbruket och utfordringen sammanhängande behof hade nödigt, utan ock att derå göra intagor till åker och äng antingen medelst svedjande eller rothuggning, och gälde härvid den, till åkerbrukets befordran ländande, regel: "*Äge den vitsord, som in vill taga till åker och äng*", dock med den modifikation enligt ÖGL., att sådana intagor ej skulle vara af allt för stor skada för hela byn och ej i ändamål att deri inrymma fremmande man eller landbo, hvarföre det äfven stod hvarje byaman öppet att, om han ansåg en delägare inhägnat mer än proportionerligen behörigt var, begära skifte af den gemensamma skogsmarken och i sådant fall "*lägga skogen i helgd*" (ÖGL. B. B. XX, XXXII, jfr XXXIII, XXVIII: 5), hvarutom i U. L. Wdb. XXI förklaras att "uppgärdes" utom hägnaderna på byamark fingo behållas, om de andra kunde få lika duglig odlingsmark; i motsatt fall ägde han draga nytta deraf i sex år och sedan åter lägga det ut. Men L. L. B. B. XXXII bjuder att ingen delägare fick af byns hJORDEVALL eller oskifta mark inom eller utom gårds upptaga något till åker eller äng eller humlegård m. m. uteslutande till sin nytta, för än lagligt skifte åkommit vid böter och förlust af arbete; och der rydskog fanns, kunde man väl upptaga den till rödjning och draga säde deraf i tre år, men sedan skulle den åter utläggas till byaskogen. Alla dessa stadganden tjänade alltså i sina modifikationer till närmare bestämning af den från condominium utgående nyttjorätten af allmänningen och uti sin princip till befordrande af jordens odling.

Den utom bygdelagen belägna skogen stod allt ännu öppen för den, som derå ville nedsätta sig och upptaga hemmans bruk; ty i detta afseende hade ännu ej någon inskränkning skett uti den ursprungliga rättigheten till fri odling i obygderna, och icke blott skogsförordningarna från 17:e seklet, utan ock de uti det 18:e visa tillräckligt, att det ej var någon lätt sak, att från folkets rättsbegrepp utrota denna åsigt. (Jfr H. L. Vdb. XV.)

Något kronan tillkommande *skogsregale* vederkändes alltså ej det äldre rättssystemet. Konungen och kronan hade ej någon bättre rätt till skogen än hvarje enskild man. Ej

engång öfver de s. k. *bärande träna*, tillkom henne ett sådant. Dock finner man de gamla lagarna redan vid dem *fästa* en större vikt, i ty att åverkan eller annorledes å dem¹⁾ tillfogad skada försonades med högre böter, än å andra träna, kallade "dödvider", "galdvider skog", och derjemte förklarades (U. L. Vdb. XIV: 11), att på allmänning ek ej fick huggas, utan *alla* ägarenes lof, men ek inom åkergräde äfvensom på tegskiftad skog fick jordägaren saklöst hugga. Allt grundsatser som äfven L. L. B. B. XVIII fastställer; ehuru redan Wexiö St. af 1414 § 11 förbjuder allt huggande af ek till afsalu mot konungens bud och stränga dom, det första spåret till inskränkning af ekedispositionen.

Sådana äro grundsatserna angående skogsskötseln och skogsbruket uti lagarne före Gustaf I:s tid. Samma rätt till odling som begagnades för jordbruket, begagnades ock för qvarnanläggningar, och der qvarn legat öde tre år, ägde en annan tillägna sig qvarnstället på allmänningen eller obygderna.

Under Gustaf I ingå uti lagstiftningen viktiga principförändringar. Han förklarar neml. uti K. B. 20 April 1542 att "alla ägor, som ligga *obygda* höra konungen och kronan till". Härigenom uttalas då första gången den grundsats, som sedermera uti den europeiska statarätten öfverallt antagits som regel: hvad som ej egendomligt tillhör enskilde personer, kommuner eller korporationer, tillhör staten, och ingen kan i följd deraf genom blotta ockupationstiteln förvärfva fast egendom. Grundsatsen upprepas och inskärpes ånyo i ganska bestämda ordalag af Carl XI uti K. F. 19 Dec. 1683, under åberopande af nämnde Gustaf I:s bref af 1542, hvilken isynnerhet i de nordliga med vidlyftiga skogar försedda orterna, såsom Dalarne, Wärmeland, Norrland och Finland, hade råkat i glömska. Närmaste syftemålet med denna grundsats ser man likväl af flere i tiderna närmast derefter utkomna författningar, såsom Mand. om. Köph. 4 April 1546,

¹⁾ Ek, hassel, apel m. fl. ÖGL. B. B. XXX, XXXI. Dock här är boten ej högre; men i U. L. Vdb. XIV belägges åverkan å ek med tre mark, å apel, hassel, m. fl. med mindre.

Plakatet om allmogens fattigdom och hemmansklyfningar 19 April 1555, Plakatet till Norrlanden 1559, vara, icke att upphäfva odlingsrätten, utan att tillägna kronan en administrativ myndighet och omedelbar ledning vid nya hemmans anläggande å obygderna. Dessa författningar innehålla ock derföre de bestämdaste uppmuntringar till allmogen och menigheten att icke packa sig hop på bygderna och klyfva hemmanen, utan hellre breda sig ut på de stora obygdde skogarna. Plakatet d. 15 Febr. 1555 förklarar än uttryckeligen, det på de orter, som ej ligga några hemman till förfång, vare fritt och lofgifvet för alla dem som lust hafva att rödja skogen och upptaga hemman kronan till förbättring. Konungen tillägger härvid dock det vilkor att odlingen skulle få företagas "emot Cronones skatt" och kallar härvid alltid dessa nejder för "Cronones skogar och allmänningar". Likasom man förut på allmänningarna behöfde menighetens tillstånd till hemmans odling, så skulle ock nu ett sådant utverkas för odling på de stora, utom bygdelagen belägna skogarne, och från den tiden öka sig kronohemmanens antal oafbrutet.

I *Finland* hade dock redan tidigare så beskaffade administrativa grundsatser blifvit gällande; ty redan i 14:e seklet finnas kungliga förordnanden, som visa, att, sedan Finlands förening med Sverige blifvit stadgad, allmogen uppmuntras till bosättning och hemmans odling uppå de stora skogarne, och att äfven öfver de under krigen öde lemnade skogsmarkerna inom de gamla bygdelagen sålunda förfogas, med vilkor af utverkadt tillstånd och skatt till kronan (1303, 1334, 1351), och denna af finansiella skäl närmast föranledda administrativa omsorg om landets odling är det nu, som af den store administratören Gustaf utvidgas öfver hela riket.

Beträffande *mjölqvarnar och sågverk*, så var deras anläggande lika litet fordom bundet vid några särskilda iakttagelser som hemmanens. Den äger qvarnställe, som först bygger verk derå, hette det fordom (W. G. L. I, M. B.), samt sedan i afseende å de på allmänningarna belägna qvarnställen, att öfverenskommelse med delägarne bordt hafva förutgått. Efter Gustaf I:s tid är det ock först som tillstånd till

sågverksanläggning på obygderna anses vara erforderligt. Men det äldre förhållandet är dock af vigt att anmärka i afseende på de åtgärder, som sedermera vidtogos till utrönande af sågqvarnars tillkomst, gagn eller skada.

De uppmuntringar till odling och bosättning å de stora öde skogarne, som uti Gustaf I:s författningar uttalades, blefvo ej utan frukter. Ett århundrade hann likväl derefter ej förflida, innan farhågan för skogarnes förderfvande och förstöring begynte uttala sig och äfven på riksdagarne göra sig gällande; men de som framför andra höllo denna farhåga vid makt voro bergsnäringens män. Så beskaffade klagomål förevaro till öfverläggning på riksdagen i Stockholm 1638, och 10 § af RdB. 22 Febr. gifver vid handen att, som "så allmännings- som andra skogar til ingen ringa skada och afsaknad nu blifve förderfvade med oskälige och onyttige nybyggen, sågqvarnar, många svedjeland och deraf eller eljest förorsakad skogseld, såsom ock af bärande träds olaga afhuggning, och att man fast öfver inga skogar nu mera någon åhoga bär, deraf bergverken med tiden synas vilja lida nöd, all ek och ållonskog förkommer, timmerskog och skeppavirke samt masteträd utödes, allehanda högdjur och fogel omkommer, så till rikets vanheder som dess innebyggares skada; men likväl finnes så mycken obrukad jord och skog vuxen i landet, att man icke alldeles kan eller må alla nybyggen, sågqvarnar och skogrödjningar förbjuda", så skulle åtskilliga män i "alla landsändar" förordnas att, jemte häradsnämnden, i hvart härad undersöka och pröfva, hvilka anläggningar å allmänningarna kunde utan skada få bestå, hvilka borde upprivas, och hvarest nya kunde tillåtas, så att "skogarne icke så alldeles må till intet göras, rikens skeppsbyggning, seglatsen och handeln, så ock hushållen till största skada". Samma klagan och beslut föres och fattas på riksdagen 1642 (RdB. 23 Febr. § 7). Skogarnes vanvård och förstöring är sedan det thema, som i mångfaldiga variationer anslås så väl i författningar som i enskilda skrifter, så snart fråga är om skogshushållningen, och de flere mer eller mindre omfattande stadganden i ämnet samt allmänna skogsordningar uppgifva vanligen sitt ändamål vara förekommande

af skogarnes förstöring. Det blir då af vigt och nytta att inhemta, hvilka grundsatser lagstiftaren hittills ansett för detta ändamål vara de lämpligaste. Då man härvid tager i öfvervägande, att det äfven är omkring denna tid (1614, 1615, 1617) som i sammanhang med flere äldre stadganden de kardinala författningar utkommo, hvilka hade till ändamål att grundlägga ett inhemskt skeppsbyggeri och en aktiv inländsk handel; att äfven omkring denna tid bergsnärings underläggas en särskild förvaltningsmyndighet (Bergsamtet 1630, 1634, 1637), hvarigenom denna närings intressen vunno en egen prioriterad stödjepunkt, så torde grunden för ofvananförda klagan om skogarnes förstöring medelst nybyggen, rödjningar och sågverk framstå uti en ny dager. Det säkra är, att först efter denna tid de flerfaldiga författningar framträda i den ekonomiska lagstiftningen, som till bergsnärings fördel göra inskränkningar uti ägarens fria förfogningsrätt af sin jord och skog äfven utom de gamla bergslagen, och i allmänhet ställa jordbrukets intressen under bergsbrukets.

Frågan om ägande- och nyttjorätten till skogarne upptogs ånyo af riksdagen i Stockholm 1647, då ock ett förslag till en omfattande skogsordning underställdes Ständernas pröfning och beslut. Sålunda tillkom skogsordningen af den 22 Mars 1647 jemte en ordning och stadga om bärande skogsträd i riket och deras plantering af s. d., icke såsom ekonomiskt administrativa stadgar, utan, i anseende till dess väsendtliga inverkan på äganderätten, efter öfverläggning emellan konung och ständer, d. ä. likasom allmän lag. På samma sätt förfors, då dessa författningar, efter undergången revision, år 1664 d. 29 Aug. förnyades jemte några tillägg angående verkställigheten af åtskilliga stadganden (se RdB. 27 Aug. 1664 § 7). Skogsordningen af 12 Dec. 1734 hade ock blifvit godkänd på riksdagen samma år, likaså förklaringen deröfver af d. 5 April 1739 på 1739 års riksdag. De tvenne sedermera utkomna allmänna skogsordningar af d. 10 Dec. 1793 och 1 Aug. 1805 finnas väl ej hafva utgjort föremål för öfverläggning och beslut på riksdagen; men de äro ock

egentligen blott revisioner af de äldre ordningarna, och det nya de innehålla är af rent reglementarisk natur.

Vid framställningen af innehållet af de väsentliga grundsatserna i de angående skogarna, äganderätten till dem, deras begagnande och vård under tidens lopp utkomna författningar torde det vara lämpligast att först utreda frågan i allmänhet och sedan undersöka, hvilka inskränkningar bergslagarna härutinnan åstadkommit.

Nyttjorätten till skogen är en naturlig följd af äganderätten till marken, hvarå den växer. Någon kronans fiskalska regalrättighet till enskilde jordägares skog är för vårt rättssystem alldeles okänd som princip, och jordägarens äganderätt äfven till skogen på hans mark har i alla tidehvarf af lagstiftningen blifvit garanterad. Denna grundsats visar sig klarast i afseende på *frälsejorden*. Det omfång äganderätten till jord af denna natur äger, är alldeles sådant som den gamla odalrätten efter de äldsta lagarna ägde; och skogsordningarna erkänna och bekräfta detta förhållande äfven (1647 § 11, 1664 § 11, 1734 § 15, 1793 § 17, 1805 § 17; jfr Ad. Pr. 1723, §§ 8, 16) hvad frälsejords enskilda afvitttrade skog angår. Beträffande *skattehemmans* afvitttrade och enskilda skog, så skulle väl, derest lagstiftningen organiskt i detta afseende fått utveckla sig, samma grundsatser också för den bordt hafva blifvit gällande, ty emellan frälse- och skattehemman bestod skilnaden blott deruti, att då, efter årliga och ständiga jordskatters tillkomst, de förra befriades från hemmansskatten emot ägarens åtagande att på egen bekostnad utrusta sig och tjena till häst, de sednare deremot utgjorde skatt. Skatten och rusttjensten utgjorde alltså hvarandras surrogat, men äganderätten hade derigenom ej undergått någon ändring till sin beskaffenhet. En mängd af omständigheter, dem det ej är tillfälle att här utreda, vållade likväl i detta förhållande en olikhet, sålunda att regeringen ansåg sig hafva rätt till en strängare uppsigt och myndighet öfver skattehemmanen. I hvilka enskildheter denna olikhet i fråga om skogen framträder, skall nämnas här nedan. Ett bevis derpå har man i 1734 års lag, B. B. X, 8: "Skattebonde må nyttja sin enskilda skog till hustarf och salu: dock

så sparsamt att skogen ej utödes och hemmanet förderfvas" etc. Enligt hvad i Res. Allm. B. 29 Nov. 1756 § 52 utlofvas, finner man K. B. 7 Febr. 1770 förbjuda skogs- och jägeribetjente vid 30 dlr bot att tillägna sig någon tillsyn öfver skattemanna skog. Genom förordn. 21 Febr. 1789 § 2 blef ändteligen åt ägare af skattehemman öfver "in- och ut-ägor samt skog och mark — lika orubbelig ägande och lika fri förfogningsrätt", som "frelseman öfver frelsehemman" tillagd. Denna förordning fastställes i grundlagen af år 1789 till samma kraft och verkan, som om den der vore införd, och skogsordningarne 1793 § 18 och 1805 § 18 åberopa ytterligare samma förordning vid bestämmandet af skattemannens rätt; men tillägga dock åter härvid samma grundsats, som allmänna lagen upptager, eller att, om sådant missbruk af skogen gjordes att fara för hemmanets bestånd kunde uppkomma, laga rättelse vid domstol kunde sökas, ett tillägg, som visserligen må vara godt i sig sjelf, men som likväl, i följd af 1789 års författningar, numera ej särskildt bordt gifvas endast för skattehemman, utan som en emanation af statens *jus supremæ inspectionis* gälla för alla sjelfbestående possessioner. Likväl förbjuda skogsordn. af 1793 § 1 och af 1805 § 1 skogs- och jägeribetjente att "något inseende öfver skattemanna skogen, undantagandes ekeskogen, sig tillvälla". — Grund och mark å *kronohemman* äges af kronan och åboens nyttjorätt modifieras helt och hållet af detta förhållande.

Vid öfvergången till *lands-, härads- och sockneallmänningarna* finner man af skogsordningarna 1647 § 4, 1664 § 4, 1734 § 6 att landet, häradet och socknen å dem nu mera egentligen blott tillerkännes en gemensam nyttjorätt till hushärf. Men om i vissa särskilda händelser exklusiva intagor å dem lämpeligen kunde beviljas, skulle enligt skogsordna 1647 och 1664 pröfningen deraf väl ankomma på de respektive menigheterna och afgiften för intagan tillfalla landet eller häradet; men till hvarje sådant beviljande erfordrades numera "Landshöfdingens eller hans Ombudsmans consens och vetskap". Kronan tillerkännes dessutom rättigheten (§ 6), att der någon till odling tjenlig plats på lands- eller härads-

allmänning finnes, som "Landet eller Häradet kunde missta", upplåta densamma till odling. En lika beskaffad grundsats förekommer i 1734 års skogsordning § 14, allm. lagen B. B. XVI ställer ock lands-, härads- och sockne-allmänningarne under landshöfdingens öfverinseende och förvaltning, Res. Allm. B. 12 Dec. 1734, § 25 förklarar uttryckligen häradsallmänningarne vara "Kronans tillhörigheter och ej kunna få skiftas hemmans åboarne emellan", och allt detta visar alltså att äganderätten till allmänningarna numera icke, såsom förhållandet fordom var, uteslutande tillerkändes respektiva menigheter, utan ställdes äfven under öfverhetens administrativa myndighet; hvarföre ock, då år 1770, i anledning af Ständernas framställning, jägeristaten i hvarit län återställdes, äfven allmänningarna underlades deras uppsigt, hvilken väl, genom K. F. 10 Mars 1790 dem åter framtogs och öfverfördes på kronofogdar och länsmän, men öfverläts dem ånyo i skogsordn. 1793 §§ 1, 71 och skogsordn. 1805 §§ 1, 72, hvilka tvenne författningar ock tillerkänna länets och härads innebyggare blott nyttjorätt till hustraf af lands- och häradsallmänningarne, men deremot hvad *sockne-allmänningarna* angår återgå till de gamla grundsatserna sålunda, att äganderätten till dem anses tillkomma socknen och allmänningarne sockneboarne emellan kunna fördelas (§ 8). Delning af *sockne-allmänning*, såväl som *bya-allmänning* medgifves i K. F. 30 Aug. 1731, och flere der citerade författningar, äfven på en endas begäran; (jfr Res. A. B. 28 Juni 1731, § 28; 12 Dec. 1734 § 26, 95: skogsordn. 1734 § 12, förkl. 1739 § 12 m. fl.). — Om äganderätten till *byallmänningar*, eller "bys oskifta ägor i skog och mark" gäller B. B. X. — Angående äganderätten till de stora obygderna, de egentliga s. k. *kronoskogarne*, äfven *kronoallmänningarna* (i författningar från 16 och 17 seklet), ehuru ock under detta namn lands- och häradsallmänningar någon gång sednare inbegripits, så är redan ofvan anmärkt, på hvilka grunder den anses tillkomma kronan.

I närmaste sammanhang med frågan om äganderätten står slutligen nödvändigheten att afskilja de olika allmänningarna från hvarandra, från enskilda ägoområden samt från

de utom bygdelagen belägna skogssträckorna och derefter med ordentliga rå och rör förse dem för framtida säkerhet. Häröfver innehålla samtliga skogsordningar flerfaldiga noggranna föreskrifter, och den omständigheten att sådana äfven i de nyaste förekomma, visar att verkställigheten framskridit långsamt.

Förfognings- och nyttjorätten till skogen.

I denna fråga torde tydlighet och korthet bäst kunna förenas, om de hufvudsätt att nyttja skogen, hvilka författningarne omtala och i allmänna lifvet förekomma, styckevis tagas i skärskådande. Härvid återhemtas då först grundsatsen att förfognings- och nyttjorätten till skogen är en själfständig följd af äganderätten till den mark, hvarå den växer. Denna nyttjorätt skulle i sig sjelf vara utan all inskränkning, derest icke den positiva lagstiftningen ur synpunkten af det allmännas fördel dervid hade gjort åtekilliga begränsande bestämmingar, och hvad de skogar angår, som växa å kronans antingen till hemman upplåtna och bebyggda jord eller å obygderna, så äro de i ämnet gifna författningar att anses som reglementariska och administrativa föreskrifter, hvilka bestämma på ena sidan vilkoren för innehafvarens befogenhet vid jordens bruk och på den andra de iakttagelser, som åligga landshöfdingarne och öfriga kronans betjente i egenkap af kronans ombud vid handhafvandet af den förvaltning af kronans jord, som dem är uppdragen.

Att enligt den äldre lagstiftningen ägarens förfogningsrätt öfver skogen ej var inskränkt af andra än synpunkten af tredje mans rätt, är redan anmärkt. Principen förändrar sig något redan i 16:e seklet, än mer i det 17:e. Det bättre slaget af skog tages i särskildt hägn. Hit höra:

A) *Ek och andra fruktbärande, eller, som de vanligen kallas, bärande trån*, i motsats till hvilka den öfriga icke fruktbärande skogen kallas *döddider*.

Åtekilliga stadganden från 16:e och 17:e århundradet angående ekehygge å kronans skogar och parker finnes väl redan, men de kunna förbigås såsom af mindre vikt för ämnet. Viktiga deremot äro författningarna 22 Mars 1647 och

29 Aug. 1664 angående bärande träd, till hvilka räknas ek, om hvilka anmärkas att de i Sverige äro "af så fast och hård egenskap att dess like vid Österajön näppeligen är att spörja", bok, apel, oxel och hägg. *Frälseman* ägde väl å sina ägor efter hehag hugga bärande trån, men var då förpligtad att i stället *plantera* två nya trån af samma art och vårda dem tills de vuxit undan boskapsbete. Detta skulle vara "allmän lag" för "allom ehvad stånd han var af" (§ 1, 5).

Skattebonde såväl som *kronobonde* och *landboe* äfvensom prest, befallningsman eller förläningshafvare, ehvad han var frälse eller ofrälse, ägde ej fälla och begagna dessa trån, å egna eller de ägor de bodde uppå, vid 12 marks bot till treskiftes, återplantering och skadestånd (§ 7). Likaså var ansvaret för egenvilligt förderfvande af dessa trån (§ 8). Stodo de i åker och äng, bonden till mehn, erfordrades landshöfdingens tillstånd att hugga dem (§ 9). Af böterna för oloflig huggning å frälsejord, tog godsägaren andel. På bys *oskiftade* ägor ägde frälseman ej hugga dem, utan *samtliga* jordägares tillstånd (§ 6). Genom K. B. till hofrätterne 23 Nov. 1696 förklarades derjemte att alla olofligen nedhuggna bärande trån skulle konfiskeras, äfvenså ekplankor, hvilka mot förbudet blifvit till städerna införda. Frälsejordsägares skyldighet till återplantering, då han på sin mark fälde bärande trä upprepas än i K. F. 13 Febr. 1725 (jfr K. F. 1 Juni 1728), men i Ad. pr. 16 Okt. 1723 omnämnes denna skyldighet icke, och af denna anledning var det, som, då 1734 års lag af rikets ständer förhades till öfverläggning, det beslöts att i fråga varande återplanteringskyldighet icke skulle föreskrifvas ägare af frälsejord och 4 § i XIII B. B. erhålla en lydelse sådan den nu har, hvarföre ock skogsordn. 12 Dec. 1734 ej omnämner den. Till och med *björken* tar skogsordn. 1734 § 31, jfr § 32, under särskildt hägn, hvilket dock i förkl. 5 April 1739, §§ 17, 18 modifieras. Löfsalar uppsättande och löfvande i kyrkorna, hvartill unga björkar användas, förbjuder 1734 års skogsordn. § 31 vid 10 drs bot (jfr förkl. 1739 § 18), och detta förbud upprepas än i Kgl. F. 15 Febr. 1773 vid fördubbladt vite. Om andra löfträd se B. B. XIII: 5.

I följd af det anförda tillkommer alltså frälsejordsägare, vare sig af frälse eller ofrälse stånd, oinskränkt nyttjorätt äfven till bärande trån, alla utan undantag. Detta fastställles uti skogsordn. 1793 §§ 17, 19, och skogsordn. 1805 §§ 17, 19. Då genom de år 1789 antagna, ofvan anförda författningar äganderätten till skattejord med dess skog och mark förklaras vara lika omfattande som den till frälsejord, undantagande hvad ek och bok angår, så blir ock forfogningsrätten öfver alla andra bärande trån än de sistnämnda på skattehemman alldeles ovilkorlig, hvilket ock bekräftas i skogsordn. 1793 § 32 och skogsordn. 1805 § 32, som dessutom nu medgifver *skattemän* lika fri disposition öfver *boken*. Lika fri disposition tillägga nästnämnda förordningar kronohemmans åboer öfver alla bärande trån, undantagande *ek* och *bok*, som öfver annan deras ofruktbara skog (§ 33), *boken* derjemte till hushöfvet, dock med tillstånd af landshöfdingen (§ 32); och hvad eken angår, hade K. F. 23 Mars 1742 och 10 Januari 1746 tillagdt *skatte-* och *kronobönder*, såsom uppmuntran för deras vård, åtskilliga förmåner, hvilkas nuvarande beskaffenhet skogsordn. 1793 och 1805 §§ 28, 29 utvisa. Den i B. B. XIII föreskrifna återplanterings skyldigheten för skatte- och kronobonde torde alltså förlorat bindande kraft, i afseende å andra bärande trån än ek, och för kronobonde äfven bok. *Städer* ha samma rätt till ek som skattemän (§ 34); boställsinnehafvare såsom kronohemmans åboer (§ 30). — Å *oskiftade byaägor* ägde hvarken frälse eller ofrälse ägare rätt att tillägna sig bärande trån, utan samtliga jordägares lof samt landshöfdingens, om kronohemman i byn funnos (skogsordn. 1647 § 6, 1664 § 6; jfr 1734 § 19; B. B. XIII: 1); dock kunde skifte af träna å tinget begäras. Vigtig i öfrigt är K. F. 10 Januari 1746 angående ekeskogarne, som föreskrifver pass och ursprungsbevis, då ek skulle försäljas.

B) Ej fruktbärande skog, masttrån, spiror.

Egare af *frälsejord* har till denna skog fri förfogningsrätt och således att på *enskilda och afrönsade ägor* nyttja den till husträff eller afsalu efter behag; ty, utom hvad här-

om säges i skogsordn. 1647 § 11 och skogsordn. 1664 § 11, innehålla Ad. pr. 1723 § 25, att hvar adelsman har fritt att göra sig sitt gods och egendom så nyttig han kan, och kronans betjente äga ej befatta sig med frälsegodsen vidare, än att uppbära hvad deraf borde utgöras till kronan; och som denna frihet är af reel natur, tillkommer den ock hvilken annan ägare af frälsejord som helst (jfr skogsordn. 1734 § 15, 1793 §§ 17, 19, 1805, §§ 17, 19).

Skattehemmansägare hafva samma rätt till den ej frukt-
bärande skogen som frälsejordsman. Res. St. B. 19 Januari
1757 § 32 tillåter ock kronoskatte-allmogen att från sina
skatteägor, ehuru de kunna vara bruk och bergverk anslagne,
dock till städerna, så inom som utom bergslag, få försälja
timmer, ved, kol m. m. utan att bergsstyrelsens och lands-
höfdingens förbud skall ligga dem i vägen (men bergsmans
hemman äga icke denna rättighet; jfr Res. 9 Dec. 1766 § 2,
K. F. 21 Febr. 1789, F. och S. A. 1789); dock med den var-
ning mot missbruk som ofvan är anfordrad (jfr skogsordn. 1647
§ 11; 1664 § 11; 1734 § 15; 1793, 1805 § 18). Ifrån denna
grundsats hade likväl storverksträn eller *masteträn* och *spi-
ror* utgjort ett undantag. Skogsordn. 1647 § 12, 1664 § 12
förbjuda ännu blott i allmänna ordalag svedjande på "*de
stora maste- och timmerskogarna*". Uti förordn. om skogar-
nas häfd i Skaraborgs län af 9 Febr. 1691 § 6 förklarade
sedan Karl XI "*alla masteträn vara kronans enskilda till-
hörighet*". Detta modifierades likväl i allmänna lagen, ty
frälsemans förfogningsrätt öfver dem erkändes vara gifven i
Ad. pr., och *skattebonde* skulle blott "*hembjuda*" det åt kro-
nan, innan det fick huggas och säljas åt andra; men i an-
seende till trädets högre värde, belades åverkan derå med
högre än vanliga böter (jfr B. B. X, 3 och skogsordn. 1734
§§ 11, 26; se Res. Allm. B. 12 Dec. 1734 § 17 angående fors-
lingen af dem för amiralitetets behof). Fråga uppstod emel-
lertid snart om hvad som masteträ och storverksträ skulle
anses, och den 10 Okt. 1746 utgaf Am. Coll. en kungörelse,
som bestämmer dimensionerna för *masteträn*, *mastespiror*
och *mastedämn* och i öfrigt uppger råd och regler huru
denna del af skogen bäst må skötas, hvarjemte K. F. 3 Febr.

1691 § 5 och 3 Febr. 1749 föreskrifva att för syrande och förderfvande af mastetrån och spiror skulle bötas åverkans bot och hälften (25 dlr) för syrande af masteämne. Dessa dimensioner äro desamma som skogsordn. 1805 § 39 upptager, jemte det denna författning ännu, i strid med 1789 års principer, §§ 41, 44 bibehåller hembudsskyldigheten för skatte- man, då han vill mastetrån och spiror å sin jord fälla. Men genom Kejs. F. 20 Sept. 1824 förklarades såsom ett "af de medel och utvägar, hvarigenom skogarnes skötsel och vård i landet säkrast kunde befrämjas och hushållningen med desamma för framtiden förbättras", att "hembjudandet skulle förfalla och skatte- man äga samma förfogningsrätt öfver storverksträna, som frälsejordsägare".

Kronohemmans åboer och innehafvare af boställen. Angående deras förfogningsrätt öfver skogen utgår lagstiftningen alltid från den synpunkten att marken är kronans. Åboendens rätt att begagna skogen blir därför högst inskränkt: blott till husbehof och gårdens nödiga byggnad, ej till salu. Är ett större behof för handen, skall det alltid få ankomma på jordägarens ombuds, landshöfdingens, pröfning af ometändigheterna i hvarje särskildt fall och hans derpå grundade tillstånd (skogsordn. 1647 §§ 13, 14, 1664 § 14; H. F. J. 1688, Huses. O. 1681, skogsordn. 1734 §§ 17, 18, B. B. X: 7, XXVII; Huses. och B. ordn. 15 Sept. 1752; skogsordn. 1793 och 1805 §§ 23—26). *Mastetrån och spiror* på dessa possessioners mark äro ock förty kronans. Då likväl mogna trån af denna klass förlora i värde, om de vid uppnådd mognad ej begagnas, stadgades redan i den öfver 1734 års skogsordn. utkomna förkl. af 5 April 1739 § 16 och sedermera i skogsordn. 1793 och 1805 § 42, att, om kronan ej hade behof af dessa trån på kronojord, landshöfdingen borde utsätta termin för deras försäljande, och hälften af de sålunda inflytande penningarne tillfalla åboen, om trädet fanns på ett verkligt kronohemman, likasom halfva värdet tillägges honom, om kronan det begagnar. Denna förmån tillkommer ej boställs- innehafvare (§ 43).

Å oskiftade ägor i by är förfogningsrätten till den der växande skogen bestämd och begränsad af den gemensamma

nyttan för alla delägarene, och alla privilegier måste vika för denna enkla regel af naturlig rättvisa. Delägare, ehvad han är af frälse- eller ofrälsestånd, ehvad han sitter å eget eller kronohemman eller boställe i by, få väl begagna byns oskiftade skog till gårdens behof af byggnadsvirke och ved, men ej sälja något deraf åt andra eller begagna skogsväxten för någon gård han kan äga i annan by eller kommun (skogsordn. 1647 § 15, ff.; 1664, § 15, ff.; 1734, § 19; B. B. X: 1; 1793, §§ 21, 22; 1805, §§ 21, 22). Den som vill skifta, äger dock vitsord; ty från fordomtima har man alltid ansett det för skogshushållningen af vigt att upplösa egendoms-gemensamheten och förvandla de intellektuella eller juridiska delarne till faktiska exklusiva possessioner (skogsordn. 1647, § 16; 1664, § 16; 1734, § 20; B. B. X: 4; 1793, § 20; 1805, § 20); hvarutom K. B. 10 Dec. 1807 förklarar att vid stor-skiften i byalag skifte ovilkorligen skall ske ej blott af in-ägor, utan ock på en gång af skog och mark, hvarigenom stadgandet i K. F. 12 Aug. 1783 § 73, som tillät skifte af inägora med bibehållande af skogen odelad, upphäfdes.

Till skogarnes bibehållande på enskildas ägor finnas dessutom följande stadganden: 1:o Skogsordn. 1734 § 31, och K. F. 15 Febr. 1773 angående löfvande och löfsalar; jfr förkl. 5 April 1739, § 17. 2:o Stadgan om bärande trä 29 Aug. 1664, § 8, att till skogens bevarande ris, stubbar, savetallar, vindfall m. m. först afrödjas, innan duglig skog afhugges; en grundsats, som ytterligare utbildad förekommer i B. B. XIII: 6, ehuru hörande till dem, som svårligen kunna hållas oväldigt vid makt och dessutom ej mer binder skatte-jord. 3:o Härtill sluter sig stadgandet i 1734 års skogsordn. § 16 och Res. Allm. B. 12 Dec. 1734 § 77, att till *gärdes-gårdar* helst använda stenar eller, der sådana ej finnas, uppföra jordvallar eller plantera häckar (en sed som öfverallt på kontinenten, undantagande i Böhmens, Mährens och Steiermarks skogstrakter, äger rum), eller ock i nödfall till gärd-sel använda "vuxen gran, gärtall, en, grenar af gamla och mogna granar", och undantagsvis endast på skogrika orter unga trån, som ändå af den gamla skogen komme att ut-trängas. Detta hade för Skaraborgs län genom K. F. 3 Febr.

1691 redan blifvit stadgadt, och uti K. F. 26 Okt. 1730 i allmänhet unga träns begagnande till solk vid gårdesgårdars stängning, vid bot 16 öre för hvarje trä. Res. A. B. 12 Dec. 1734 § 36, L. I. 1734 § 42, skogsordn. 1734 § 16 förklara ock, att ingen fick lemna större stubbe vid trädfällning än 3 qvarter, högst 1 aln ofvan jord, men detta förbud upphäfdes i förkl. 5 April 1739 § 10, jfr Res. A. B. 28 Juni 1731, § 44. Stängself. 9 Febr. 1802 § 10 förklarar derpå, att "sättet att stängsel och hägnad upprätta" får ankomma på omständigheterna i hvarje landsort och tillgången af tjengligen ämnen dertill. 4:o) K. F. 21 Juni 1763, att rågator öfver skogeskilnader ej må huggas 12 aln breda, såsom förut, utan blott 6 alnar. 5:o) *Förordningarna angående bruket af getter*, förkl. 5 April 1739 § 17, att i allmänhet getter må hållas, då jordägare i by derom äro ense och sådant utan andra angränsande grannars förfång kan ske, och oduglig furuskog då till föda fällas; men i bergslag böra de ej tålas. Flere senare författningar tillåta dem dock sedan på försök också i bergslag (se Res. A. B. 1741 § 28, Res. A. B. 10 Sept. 1743 § 42 m. fl.). 6:o) *Förbud mot utförande af battens* 25 Juni 1841. 7:o) *Stadgandet att till tjärubränneri furu- och timmerskog ej får begagnas utan furustubbar och rötter, gårtallar samt andra antingen förtorkade eller eljes odugliga träen*. Den som härtill begagnar på egna egor duglig furu, masteträ, spiror, storverketrä eller ämne dertill, böte efter omständigheterna [Skogsordn. 1734 § 23]. Förkl. 1739 § 14 berättigar de orter, som ej kunna betjena *bruk* eller *publika verk* med kolning eller kunna i anseende till oläglighet komma ut med skogen och sålunda göra den nyttig, att fälla äfven frisk furuskog till tjärubränneri under landshöfdingens tillsyn och tillstånd en gång för alla. Tjärubränneri fick ock idkas på orter, som därför voro skattlagda, dock att dertill togos korta, vanvuxna till annat ej nyttiga furuträn, äfvensom går- och ungtallar, qvistar, stubbar m. m. Då likväl i följd af skattläggningsmethoderna (1690, 1749, m: fl.) hemman kunna för tjärubränneri vara skattlagda, medgaf förkl. 5 April 1739 § 14, att de landsorter som för aflägsenhetens skull ej kunna betjena bruken eller

andra publika verk med skog och kolning eller, på grund af skogsmarkens oläglighet, ej kunde den på annat sätt nyttig göra, må utan vidare utsyning idka tjärubränneri; och de som derföre äro skattlagde må begagna krokiga och bugtiga samt korta, vanvuxna och till intet annat nyttiga furutrån, äfvensom går-, myr- och bergtallar; missbruk beläggas med bot efter B. B. X: 6. — På riksdagen 1748 anhöll "allmogen i Finland och Österbotten" att blifva vid dess tillförene hafda frihet bibehållen att *få tillverka så mycken tjära den kunde medhinna*; men som de kostbara skogarne derigenom för mycket förstördes, allmogen ock dervid försummade åkers- och ängsskötsel, såsom alltid den yttersta tillflykten, förordnas att inga friska och till byggnadstimmer dugliga trån må å mindre skogrika orter fällas till tjärubränneri; utan må i stället tillräcklig ved hopsamlas af stubbar och rötter, men å orter, der skogarne äro nog tillräckliga, tillåtes allmogen att till tjärubräkning efter laga afsyning nyttja skogen. — Res. på Allm. B. 29 Juni 1752 § 66 *angående tjärutillverkningen i Österbotten* förklarar och bestämmer antalet af tunnor *tjära* som åboar å *rena kronohemman* få tillverka *efter mantalet* (helt mantal 30 t:r; $\frac{3}{4}$ mant. 18 t:r; $\frac{1}{2}$ — $\frac{5}{8}$ mant. 15 t:r; $\frac{1}{4}$ mant. 10 t:r, mindre än $\frac{1}{4}$ mant. 8 t:r) å *mindre skogrika orter*, hvarest rötter, stubbar och gårtallar m. m. äro att tillgå; å *orter deremot med öfverflöd af skog* något mer (1 mant. 30 t:r; $\frac{3}{4}$ — $\frac{2}{3}$ mant. 26 t:r; $\frac{1}{2}$ — $\frac{5}{8}$ mant. 20 t:r; $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{4}$ mant. 15 t:r; under $\frac{1}{4}$ mant. 12 t:r); dock må ej mesteträ, sågtimmer m. m. vid åverkans bot tillgripas. De närmare omständigheterna ankomma på landshöfdingen. "Börandes äfven tillsyn hållas att skatteman, som öfver sin skog äger fri disposition, ej genom öfverflödigt tjärubränneri missöder sin skog och missbrukar sin frihet". Det är dessa grundsatser, som med bortlemnande endast af bestämdt tillverkningsqvan- tum återkomma i skogsordn. 1793 §§ 49—52 och skogsordn. 1805 §§ 49—52; § 51 tillåter delägare af *samfälliga ägor* att öfverenskomma om det qvan- tum tjära, som hvarje delägare af tillåten skog tillverka må, hvilket qvan- tum ej får öfverskridas vid åverkans bot. Bark till garfverierna § 52.

C) *Torpanläggningar på enskilda ägor.*

Torpanläggningar på enskilda ägor äro ock en rättighet, som följer af äganderätten och den fria förfogningen öfver marken, hvartill torpen alltid blifva appertinenser. Ägare af *frälsejord* har dertill oinskränkt rättighet (skogsordn. 1647 § 11; 1664 § 11; Ad. priv. 1723 §§ 8, 25; 1734 § 15; 1793, 1805 §§ 17, 18). Samma rätt tillkommer ägare af *skattejord* enligt anf. §§ i skogsordn. 1647, 1664, 1734. Dock med det förbehåll att, sedan hemmanet blifvit sålunda förbättradt, det samma jemte torpet ånyo skulle skattläggas; hvarjemte skogsordn. 1734 § 15 tillägger, att, på det inga skadeliga torp, backstugor m. m. må anläggas, undersökning vid tinget och landshöfdingens tillstånd på förhand skulle utverkas. Kunde deraf uppkomma $\frac{1}{4}$ hemman, skulle det skattläggas. Skattläggningen hade af Ständerna blifvit erkänd på riksdagen i Stockholm 1652 (se RdB. 24 Dec. § 5) såväl på frälsehemman som *skatte- och kronojord*. Derefter stadgades uti Res. A. B. 10 Sept. 1743 § 20, att som det vid jordransakningar händt, att torp, som genom skattebondens flit blifvit upptagne, indragits till kronan med räntan och skiljts från skattehemmanen, så förklaras att skatteallmogen bör *utan särskild och ny ränta blifva bibehållen* vid alla de ägor och tillägor, som af ålder lydt till dem, vare sig redan bygda torp och uppodlingar eller sådana, som derefter kunde upptagas (jfr K. Cirk. 16 Febr. 1757); och denna viktiga grundsats blef sedermera bekräftad såsom en kardinallag i beskattningssystemet i K. Försäk. på allmogens fri- och rättigheter 4 April 1789 §§ 2, 5 att skattebondens äganderätt till skattehemmanet behålles i oförkränkt helgd: de å hemmanet en gång lagligen fastställda skattläggningar skola bestå evärdeligen utan rubbning eller ändring, och alla uppodlingar skola uti evärdeliga tider vara fria från skattläggning.

På *kronohemman* är grundsatsen den, att torp derå endast med jordägarens ombuds, landshöfdingens, tillstånd få anläggas. Att äfven de kunde särskildt skattläggas öfverensstämmer med RdB. 1652, och af K. B. 1 Okt. 1804 ser man än att, när kronohemman skola förmedlas, torpen äfven ta-

gas under skattläggningsundersökning. K. B. 18 Febr. 1757 förklarade likväl i allmänhet, att torp & hemmans ägor vore fria från skattläggning; men nödvändigheten af tillstånd för dem & kronohemman är fastställt i skogsordn. 1793 § 26, 1805 § 26. — Vidkommande *boställsinnehafvare* och först innehafvare af *prestebol*, så blefvo så väl kyrkoherdar som kapellåner redan i 17:e seklet berättigade att på prestebolen upptaga torp med socknemännens och nämndens vetskap, ransakan och tillstånd och att sedan häfda dem utan vidare besvär under "prestebords privilegio". (Se Pr. Pr. 1 Okt. 1675 § 9; jfr Pr. Pr. 1723 § 9 som bekräftar samma rättighet, dock med tillägg af äfven landshöfdingens och Kamm. Coll.s samtycke; jfr ock skogsordn. 1734 § 17.) Landshöfdingens tillstånd erfordrades ock för andra boställsinnehafvare, skogsordn. 1793, 1805 § 26; jfr förkl. 17 Juli 1747 och 12 Aug. 1752 samt K. B. 15 Juli 1803 angående boställsinnehafvares uppmuntran till odlingar.

På *oskiftade* ägor kunde någon delägare eller annan person ej få upptaga torp, utan samtliga jordägares samtycke (skogsordn. 1647 § 13); man kunde dock alltid begära skifte, såsom ofvan är sagdt. I 18:e seklet inträffade likväl en period, då man trodde sig icke kunna göra nog för att befördra folkförökningen, och uti K. F. 8 Maj 1770 stadgades då äfven, att uti *oskift mark*, der tillfälle till uppodlingar gifves, skall den ena grannen icke hindra den andra att anlägga torp, då lika goda lägenheter efter hvars och ens skattetal äro att tillgå, hvarjemte åtskilliga uppmuntringar förunnades torpare.

D) *Svedjande.*

Vacklande och vidlyftig är häröfver lagstiftningen. Att begynna odling med svedjande är en så gammal och inrotad nordisk sed, att regeringen med sina författningar deremot alltid varit vanmäktig, isynnerhet mot sjelfägare. Vi inskränka oss här tills vidare till svedjande & enskilda ägor under naturliga förhållanden och med förbiseende af bergsnäringens inverkan. Skogsordn. 1647 § 12 och 1664 § 12 förklara *jordäganden* berättigad att hugga svedjeländ på en-

skilta ägor, undantagandes i "de landskaper, som för Bergsbruken äro executerade", och i allmänhet med vilkor, att ej svedja på de "store mast- eller timmerskogarne" eller der bärande tränn finnas, och derjemte med varning att ej missbruka sin rätt "landet till skada". Enl. § 19 fick svedja ej brännas å *oskiftade ägor* utan allas samtycke. Men uti §§ 21, 22 förklaras att "allt svedjande skall vara förbudet på alla de orter och jord, som icke låta rödja sig till äng eller bryta sig upp till åker" eller der "jordmarken från moss och annat slikt befrias till förbättring af mulbeten", och skulle då ägaren gifva sådant socknemännen tillkänna och låta "kyrkiones sexmän" undersöka marken, och "der de det gilla, må han saklöst bränna". Motsatt förfarande belades med 12 markers bot. Vissa orter undantogos, der svedjande alls icke finge äga rum. Dessa grundsatser äro särdeles vigtiga: de medgifva en fri användning af äganderätten, så snart ändamålet bevisligen är nyttigt. Landshöfding och den öfriga kronobetjeningen skulle häröfver vaka (jfr K. F. 19 Dec. 1683). Skogsordn. 1664 § 21 tillägger att äfven kronans betjente vid utsyningen skulle närvara. Legohj.st. 30 Aug. 1664 och 23 Nov. 1686 § 7 förmena husbonde att åt tjenstehjon såsom lön upplåta svedjeland, och hvad *kronohemmans äboer* angår, förutsätter skogsordn. 1664 § 14 landshöfdingens uttryckliga tillstånd härtill; igenfinnande man, hvad som nu är sagdt, återhemtadt i Hus. O. 18 Juli 1681 § 20. Uti Regl. för Militä och Landtst. 1684 § 14 hade sedermera grödans förlust och 100 d:rs böter blifvit ådömde den, som genom svedjande missbrukade sin rätt. Detta stod dock i strid med bötesbeloppet i 1664 års skogsordn., hvarföre det i K. B. 24 Mars 1698 förklarades, att "the som föröfva onödigt skogsfallande på orter som ej låta sig upprödjas, samt the ther missbruka sin egendom thet gemene bästa till afsaknad, i thet store masteträd eller annan nyttig skog till svedjefall hugges, thesamma böra plikta med 100 d:r smt och mista grödan, men angående thet öfriga procederas efter skogsordningen". Böterna skulle förvandlas i kroppsplikt, om de ej kunde utgå utan hemmanets utmattande enl. K. B. 13 Dec. 1693. Anmärkningsvärdt är att härvid ännu icke någon skil-

nad göres mellan frälsehemman och andra. Allmogen plågade sedan vid tinget söka syn och dom å svedjande. Uti Res. på A. B. 9 Mars 1689 § 1 i anledning af allmogens klagomål om de hårda förbuden mot svedjande, hvaraf många hemman haft sin förnämsta inkomst, medan åter syner och besigtningar ofta kostade mera än värdet af det som skördades, fastställas följande momenter i öfverensstämmelse med äldre författningar till förekommande, som det hette, af skogarnes obotliga skada: *a) Svedjande tillåtes, utan föregången syn*, inom instängda hagar till rensning af buskar och trån, som annars kunde åker och äng förderfva, dock med aktande af bärande trån. *b) På orter der öfverflödigt skog finnes, som ej kan till bergsbruk, skeppsbyggeri, sågande eller annan landets märkliga nytta brukas, tillåtes, efter föregången syn och ransakning vid tingen*, ett måttligt svedjande; och skulle syn och deröfver gifna attester *utan* all betalning utgifvas och det bläck och papper, som dertill åtgår, af Häreidets enskilte sakören betalas. "Detta föreskrefs vid hårdt ansvar så häradshöfdingar som skogs- och jägarebetjente till efterrättelse. Tre år derefter tillät likväl K. B. 20 Sept. 1692 allmogen på skogsrika orter att fritt rödja sin åker och äng samt nyttja skäligt fällhygge och svedjande i proportion af deras utsäde och skogens vidlöftighet, utan föregången anmälan hos landshöfdingen och endast efter verkställd utsyning af skogs- och jägarebetjente. Detta bref synes ock i de nordliga orterna hafva blifvit efterlefvadt. Uti Res. A. B. 17 Sept. 1723 § 42 upprepas, hvad 1689 års Res. innehåller (jfr. Res. A. B. 28 Juni 1731 § 24). Då ordet allmoge här vanligen nyttjas, är väl säkert att *adeln* numera ej ansåg sig bunden af dessa stadganden, helst ock Ad. Pr. § 25 förklarar den berättigad, att utan hinder af Kronans betjente göra sig sin jord så nyttig den kan. Denna mening antager ock skogsordn. 1734 § 24 ithy att här *frälseägor* uttryckligen undantagas från de inskränkande förbuden mot svedjande. Hvad *skatte- och kronobonde angår*, stadgas här i likhet med hvad ock allm. lagen B. B. XIV: 1, 2, 3 innehåller, att: *a)* bonden må, utan föregången syn, svedja och afrödja skog, som uti åkergärde, äng och rätter beteshage finnes; dock med

aktande af bärande trä, masteträ, timmervirke, skeppsvirke, eller ämne dertill; b) Utom de hägnade ägora tillåtes deremot icke svedjande, derest ej ändamålet är upptagande af ny åker eller äng eller mulbete och lägenhet dertill ej finnes inom värn och hägnad. Punkten a afser alltså rensning af de gamla bolägorna; punkten b nyodling. I sednare fallet skall derföre syn och besigtning i föreskrifven ordning anställas, och tillstånd af tingsrätt och landshöfding afvaktas. *A o-skiftade ägor* erfordras för svedjandet dessutom alla delägarers samtycke, och intagan besittes uteslutande blott i 3 år. Utsyningen skall ske utan betalning (jfr Svea Hof. R. Univ. 2 Nov. 1738).

Att svedjande i *Finland* liksom i allmänhet de nordliga landskaperna litet blifvit hindradt af de äldre förbunden, synes så mycket mer säkert, som det äfven af ofvananf. k. B. d. 20 Sept. 1692 vinner stöd. Ut i Res. på Krigs B. B. 20 Febr. 1739 § 48 utlofvas särskild förklaring om *fritt svedjande i Finland* och denna gifves ock ut i Förkl. öfver 1734 års Skogsordn. af d. 5 April 1739 § 15, att: "*de provincers Allmoge från Finland och annorstädes i Sverige*, som hafva öfverflödige och till intet annat synnerligen nyttige skogar, och deraf sin näring taga, samt för svedjefall äro skattlagde och deruppå oförändrade Kgl. Resolutioner äga, få utan utsyning, efter gamla vanan svedja och böra dem till godonjuta på sätt, som de i bokstafven lyda, öfver hvilket, så väl som hvad svedjande angår, Landshöfdingarne hafva att, genom jägeri- och landtbetjente, noga hand hålla, det Allmogen å ena sidan njuter sina förmåner till godo, efter sådana resolutioner, och å den andra sidan skogarne i det möjligaste sparda och fredade blifva, isynnerhet att till svedjande de ställen ej angripas, hvarest spiror, master och andra sådana dugliga träd växa, som utföras kunna". — Här erkännes alltså nu en privilegierad svedjerätt för Finland, afvikande från de allmänna stadgandena och grundad på särskilda resolutioner. Härtill må ännu läggas Res. Allm. B. 9 Dec. 1766 § 31 angående Kemi Lappmarks begäran att få nyttja skogen till svedjande utan utsyning, som väl afslås, men deremot tillåtes att utsyningen må förrättas af tvänne

bofaste män i orten och synebevisen till Härederätten inlemnas. Uti 49 § s. Res. utlofvas att uttrande om allmogens från Tavastehus län begäran att få utan utsyning fritt svedja skall i den nya skogsordningen meddelas. En utsträckning af *skattemans* svedjerätt uppkom, då genom F. 21 Febr. 1789 § 2 hans ägande- och nyttjorätt öfver hemmanets in- och ut-ägor, skog och utmark förklarades vara lika fri som ägarens af frälsejord, hvarföre han numera har samma svedjefrihet B. B. XIV: 4 uttryckeligen tillägger frälsejords ägare, d. v. s. skyldigheten att begära tillstånd och syn åligger honom ej mera, ehvad han svedjar inom eller utom hägnad; i anseende hvartill skogsordn. 1793 §§ 54, 55 och 1805 § 54 endast för boställsinnehafvare och kronohemmans åboer föreskrifva nödvändigheten af syn och tillstånd; hvaremot det först i 1793 års skogsordn. § 53 och sedan i 1805 års skogsordn. § 53 (jfr. § 56) intagna allmänna förbud mot svedjande å bergaktig och stenbunden mark *utom* åker, äng och beteshage, såsom "för landet och det allmänna skadligt", bör anses bindande för jord af hvad natur som helst, de orter undantagna der, såsom skogsord. 1805 anmärker, "Kgl. Mjt för särskilte omständigheter annorlunda förordnat". Ett sådant medgifvande finnes i K. B. 11 Febr. 1796 för *Savolaks och Karelens län*, der "Allmogen, som alltid tillförene varit undantagen från de mot svedjande i sednare tider utkomne förbud", berättigas att jemväl ytterligare tillgodonjuta detta undantag och således tills vidare få idka deras förut tillåtna svedjebbruk; dock att landshöfdingen i orten, enär omständigheterna sig så förändra, att inskränkning i svedjandet bör ske, må sådant i underdånighet anmäla. K. F. 28 Juni 1775 gifver likväl betydliga uppmuntringar åt de jordägare i dessa landskap, som anlägga ständig åker och äng. Kejs. B. 13 Mars 1817 berättigar Landshöfdingen i Åbo att i *Ikalis och Ruovesi* tillsevidare meddela tillstånd till svedjande och tjä-rubräkning, dock med vilkor af syn och att ej mer än 10 höget 15 tunnland skogsmark å mantalet dertill upplåtes. Likaså tillåter Kejs. Kung. 23 Mars 1825 allmogen i Ruokolaks att för sin bergning idka behöfligt svedjebbruk, dock ej öfver 50 tld årligen på mantalet (jfr. Kejs. B. 9 Juni 1830,

som utsträcker detta till Wiborgs län i allmänhet). Slutligen har det genom Kejs. F. 3 Juli 1826 blifvit öfver hela Finland tillåtet att genom kyttande och bränning tillgodo göra måssar och kärr, som finnas på enskilda ägor; varande i detta fall ej heller kronohemmans åboe skyldig att på förhand begära landshöfdingens tillstånd, hvarigenom alltså 57 § af skogsordn. 1805 är ändrad, men sistnämnda paragrafs förbud; att genom kyttande eller med så kallade välterstoccar förbränna annan mark, torde väl såsom grundadt på organiskt kemiska skäl ännu i allmänhet hafva bindande kraft. Fiskeristadgan 14 Nov. 1766 kap. 3 § 13 förbjuder till fromma för fiskeriet att hugga eller svedja bort sådana skogsbackar och lunder, som med sin skugga veterligen gjort braxen eller annat fiskestånd nytta, vid dubbel pligt för hvart trä stort eller litet mot hvad skogsordn. stadgar om förbuden park, ehvad det är å gna eller boställsägor.

E) Sågverk och timmerförsäljning.

Att såganläggningar, likasom andra vattenverk, fordom ansågos helt och hållet vara ett föremål för den enskilda företagsamheten, har redan blifvit anmärkt. Samtidigt med omsorgen om skogarnes vård riktas ock uppmärksamheten på sågarne. Landslagen B. B. kap. 33, 34 innehöll blott stadganden, som syftade att bestämma eganderätten till qvarnställe och förekomma att den ena ej skulle bygga den andra till men. Stadganden förekomma ock redan i 15:de seklet, som bjuda att smärre qvarnar ej skulle få anläggas till skada och intrång för de stora odalqvarnarnas för det allmänna nyttigare ansedda verksamhet och "inkomst". På riksdagen 1638 afhandlades frågorna härom ånyo och såsom allmän grund-sats fastställdes då, att derefter inga qvarnar skulle få byggas förrän häradshöfding och nämnd skådat lägenheten och derjemte äldre qvarnägares "intresse". Var man missnöjd med häradshöfdingens utslag, ägde man vända sig till landshöfdingen, som med tvenne uthäradsnämnder ägde pröfva förhållandet, och vid hans beslut skulle det då förblifva. Vid samma tillfälle beslöts att vissa män skulle förordnas, som i

hvarje landsort skulle undersöka bland annat, hvilka *sågqvarnar* borde få äga bestånd, hvilka icke; och detta riksdagsbeslut är det, som åberopas uti senare författningar, som föreskrifva att behörigt tillstånd är ett nödvändigt vilkor för qvarnanläggningar. Skogsordn. 1647 och 1664 § 11 förklara likväl sågning på enskilda ägor vara en akt af äganderätten, och då de (§ 19) för sågverksbyggnad på oskiftade ägor uttryckligen fordra alla jordägares samtycke, synes ock tydligt att rättigheten till sådan anläggning på afrösade ägor stod ägaren fri. Man finner ock denna jordägarens rätt bekräftad i K. F. om skogarne i Skaraborgs län 3 Febr. 1691 § 6, som bjuder att alla sågqvarnar såväl på som bredvid kronoparker och allmänningar skola utrifvas, de undantagne, som någon uppbyggt å egna ägor, å hvilka han var försedd med tillräcklig egen skog. Emellertid i samma förhållande, som sågnäringen utvidgades, fortsatte ock bergsnäringens män sina klagomål öfver skogarnes ruin. Ett högst anmärkningsvärdt bevis härpå lemnar K. B. till Landshöfdingarne af den 25 Maj 1696 (B. O. 1), hvarest i anledning af bruksägarnes klagan bland annat yttras, att vidkommande de många *upprättade sågar* torde "med största delen vara så beskaffadt, att de efter hvars och ens eget behag och utan något speciellt tillstånd blifvit uppbyggde", att de "för skadelige och skogsödande måste anses, emedan icke allenast de berättas uppsåga det skogstimmer, som de på deras egna skogar hugga utan ock såga åt andra för lego, eller köpa timmer af andra att uppsåga, försäljandes stora partier af bräder, hvarigenom skogarne inom kort ofelbart alldeles lära utödas, och *bruken blifva ruinerade*, der icke sådant blifver hämmadt och afskaffadt"; hvarföre förordnas, att landshöfdingarne efter kommunikation med Berge C. skulle, i öfvervaro af ombud från detta kollegium, låta anställa undersökningar i sina län om hvilka sågar för bruken vore "præjudicerlige" och borde afskaffas och hvilka för allmogens behof vore nödige; att på orter, der inga bruk funnos men ymnige skogar, måttligt sågande tillåtes; och att de för brukens behof omistelige sågars ägare vid vite skulle tillhållas att "ej såga något öfver eget behof till salu". Att också sådana under-

sökningskommissioner varit utskickade, inhemtas af ett Berge C. Br. till Landshöfdingarna 20 Januari 1704¹⁾ och ytterligare utlofvas sådana i anledning af fortsatta klagomål uti Res. Allm. B. 16 Oct. 1723 § 41, 12 Juli 1731 § 1. Härtill kommer ännu att qvarnverk äfven utgjorde föremål för skattläggning jemte den jord, hvarpå de voro anlagda [Ad. Pr. 1617, H. F. I. 1688 § 8, Skattl. m. 1690 m. fl.]; men som för frälsejord i stället för skatt rusttjänst utgjordes, blefvo ock qvarnar på frälsejord till räntan inberäknade i rusttjänstmarkerna. Alla dessa omständigheter i förening verkade nu derhän att, ehuru sättet att medelst vattensågverk tillgodogöra sin skog principenligt är en akt af äganderätten, *anläggandet* af sådana blifvit bundet vid vissa iakttagelser, som i förf. från 18:e seklet i bestämda konturer framträda, och dessa motiveras af: a) afseende på grannarnes till qvarnstället rätt att ej lida genom den af det nya vattenverket uppkommande förändringen i vattnets ståndpunkt dessförinnan; b) äldre lika beskaffade verks rätt att bibehållas vid den inkomst, som påräknades vid deras anläggning och för hviken de blifvit skattlagda, c) skogarnes bestånd; d) skattläggningen. Anläggningen blir i följd häraf ej mer blott ett enskilt företag. Den förutsätter förty tillstånd. Enskildheterna häraf äro följande:

a) *Tull och salusåverk*. Der sågverk skall inrättas med bestämmeelse att såga för tull andras skogsprodukter eller egen eller köpt stock till afsalu, sökes tillstånd dertill af landshöfdingen, som sedan behörig undersökning skett enl. B. B. XX: 4 äger derom efter omständigheterna förordna, och i händelse af bifall utelaget till regeringens pröfning insända jemte bevis öfver att sakägarne undfått del deraf (Ad. Pr. 1723 § 14, skogsordn. 1793 § 45, 1805 § 45; Kamm. C. Circ. 12 Juni 1807, Kejs. Br. 28 Januari 1818 som ändrar något skogsordn. 1805 § 48]. Uti skogsordn. 1734 § 21 bjudes att sågar, som voro *grundade på köpestock*, skulle afskaffas, men i förkl. 5 April 1739 § 13 återkallas detta förbud, emedan

¹⁾ Cit. af Lundqvist, 1821 s. 244; jfr Instr. för Qvarn Commissionen 18 April 1697.

på en ort den ena jordägaren kan hafva ymnig till sågtimmer tjenlig skog, för hvilken han ock är skattlagd men intet vattenfall, en annan deremot vattenfall men ingen skog, hvarföre der den sednare vill anlägga sågqvarn, sådant må bero af pröfning i hvarje fall. Undersökningen vid häradsrätten upptager i följd häraf till pröfning: 1) kringliggande jordägares rätt i afseende å vattendämningen; 2) äldre qvarn-ägares rätt till garanterad och beskattad inkomst, som genom den nya konkurenten kan lida, och alltså behovet af den nya anläggningen (B. B. XX: 4); 3) areal och dimensioner af de skogstrakter, hvarpå qvarnen grundas; 4) jordmåns och växtlighetens beskaffenhet, tränas mognadstid; 5) antalet af sågtimmer på tunneland; 6) årliga afverknin-gen per medium med vilkor af återväxt; 7) tiden huru länge sågen på året kan hållas i jemn gång; 8) sågens beskaffenhet; 9) sågens afverknings quantum per år, (K. B. 11 Maj 1786; Kamm. och Comm. C. Kg. 21 Aug. s. år); 10) specifikt hvilka hemman kunna emot sågarelön komma att begagna sågen och huru många stock dervid kan vara att påräkna (K. C. C. 7 Dec. 1804). Strömränsningsdirektionen skall höras (K. Circ. 12 Dec. 1817, K. F. 20 Mars 1820, Kejs. Circ. B. 15 Febr. 1841). Är ansökningen bifallen, bör ock tiden, hvarinom verket skall vara i stånd satt, bestämmas efter beskaffenhet af dess byggnadssätt. (Circ. 12 Juni 1807). Sedan verket är i stånd, bör ägaren anmäla sig till skattläggning. Då likväl sjelfva skattläggningsgrunderna, med hvad dertill dessutom hörer, icke stå i sammanhang med i fråga varande ämne, förbigås de här.

Det anförda gäller ehvad sågverket anlägges på *frälse-, skatte- eller kronohemmans grund*.

b) *Husbehöfsådgverk*. Efter flere i äldre författningar angående mindre qvarnar och sågverk gjorda inskränknin-gar och förbud segrade äntligen den på billighet och rik-tig uppfattning af skogarnes vård grundade sats, att jord-ägare, som på sin mark har vattenfall, må få använda det till hjälp för sitt husliga skogsbehof. Denna rätt hade för adeln på dess frälsejord aldrig blifvit satt i fråga och fin-nes äfven uttryckligen bekräftad i Ad. Priv. 1723 § 14. För

skatte- och kronohemmans allmoge medgafs densamma uti Res. på A. B. 29 Nov. 1756 § 34 sålunda att: a) endast enbladiga sågar uppföras; b) att en eller flere i förening af allmogen må uppföra på ställen, der belägenheten det medgifver, tvenne eller flere sådana sågverk i socknen efter dess storlek; c) att undersökning enligt B. B. XX: 4 anställas, då ock skattlagde sågägare i nejden böra höras; d) att landshöfdingen sluteligen äger pröfva tillståndigheten; e) att ingen sågning till afsalu får äga rum; men väl f) må grannarna deromkring emot skälig vedergällning betjenas med sågning, af hvad desse till husbehof behöfva och under vilkor att skattlagda sågar ej dermed hindras eller derigenom lida något men och förfång. Husbehofssågar äro skattefria. En undersökning sådan som den nyssnämnda behöfver ej föregå anläggning af husbehofsquarn på frälsejord, emedan Ad. Pr. blott föreskrifver en sådan för tullquarn; men samma skäl, som föranleda en sådan undersökning, då fråga är om skatte- och kronojord, hafva ock tillämplighet för frälsejord.

Då allmogen sålunda har tillfälle till husbehofssågverk, försvarar det i 1805 års skogsordn. § 46 intagna förbud sin plats, som med böter och varans konfiskation belägger den som "handlar med tälgde och klufna bräder eller sådana bräder till städerna införer".

Af det ofvan om salu- och tullsåg anförda följer, att rätteligen ingen såg bör kunna vara privilegierad på *oinskränkt* sågningsfrihet, helst såväl äldre som yngre skogslagar, t. e. 1793 § 45, 1805 § 45, bjuda att Landshöfdingarne hvar i sitt län skulle undersöka om alla salu- och tullsågar, huru vida de med eller utan tillstånd tillkommit, hvilka af de sednare efter lag och författningar kunna och böra bibehållas, då ock om deras skattläggning bör tillses m. m. som i samma § omnämnes. Endast de gamla *odalsåggvarnarne* kunde möjligen en oinskränkt sågningsfrihet anses tillkomma. Angående sågtull föreskrifves i R. Allm. B. 29 Nov. 1756 § 34 mom. 5 att den ej får tagas i bräder, utan i pengar (jfr K. B. 15 Juli 1761, som numera ej torde gälla).

Den som öfverskrider sin sågningsrätt, bötfälles och förlorar tredje gången sin rättighet, "skolande alltid en genom

oloflig sågning tillkommen och till försäljning afförd sågtillverkning konfiskeras", (skogsordn. 1793, 1805, § 45).

Å *frälse och skattegrund* skola ägarne bibehållas vid sin lagligen erhållna frihet. Men å *kronojord* må det bero af landshöfdingen att efter pröfning af omständigheterna förordna och sågningsfriheten derstädes efter skogarnes beskaffenhet och tillstånd antingen bibehålla, tillöka, inskränka eller afskaffa (skogsordn. 1793 § 47, 1805 § 47). Kejs. Kg. för Wiborgs län 19 Juli 1816 förklarar dock att, ehuru man efter öfverenskommelse med jordägaren må söka tillstånd till nya sågverks anläggande uti förut icke upptagna strömfäll antingen å frälse-, skatte- eller *kronogrund*, skall all utsyning till *stockfångst* å kronojord och de boställen, hvarå äganderätten är Kronan förbehållen, uttryckligen vara förbjuden.

Angående *utskeppning af bräder, master, spiror, bjelkar, sparr*, m. m. skola tullkamrarne afgifva årliga specifika förteckningar, (skogsordn. 1793 § 46, 1805 § 46), *hvarutom undersökas bör af kronobetjente vid sågar, lastageplatser och köpingar* huruvida sågningsfriheten är öfverskriden eller ej.

Såsom kontroll kunde tjena de förpassningar och bevis, som i afseende å ekplankor etc. föreskrifves i K. F. 10 Januari 1746 och till en del i skogsordn. 1793, 1805 § 28.

Om begreppet *litis contestatio* och dess betydelse för den nyare processrätten.

I.

Den förändrade vetenskapliga metod, som redan tidigare gjort sig gällande vid den materiella civilrättens behandling och där gifvit upphof åt ett noggrannare bestämmande af de dogmatiska grundbegreppen samt en riktigare uppfattning af såväl systemet i dess helhet som de enskilda rättsinstituten, har först på senaste tid och blott i ringa mån kommit civilprocessrätten till godo. Äfven i detta afseende är det den tyska vetenskapen, som gått i spetsen. Dock har den nya utvecklingen icke heller här ännu visat sig i någon genomgående framställning af hela civilprocessen, utan endast i afhandlingar och uppsatser rörande enskilda processuella frågor: de fullständiga läroböckerna, äfven de nyaste och bästa, såsom Wetzells, Renauds, Endemanns m. fl., behandla ännu sitt ämne hufvudsakligen från historisk och praktisk-positiv ståndpunkt. Och annorlunda kan det icke gärna vara. Innan hela systemet kan uppbyggas på ny och säkrare grund, måste först materialen till en dylik bygnad samlas genom en omsorgsfull undersökning af de särskilda processuella instituten och ett noggrant fastställande af de grundläggande begreppen. Härpå är det ock som den tyska vetenskapen för närvarande arbetar.

Ett af de viktigaste bidrag har detta dogmatiska rekonstruktionsarbete erhållit genom den diskussion, som under de sista åren blifvit förd angående betydelsen af det från romerska processen lånade begreppet *litis contestatio* samt dess användbarhet för den moderna processrätten, och hvilken diskussion, emedan de främste processualister däri tagit till

orda, erbjuder ett synnerligt intresse ej blott genom det ljus den kastar öfver sitt omedelbara föremål, utan ock genom de försök till utredning af flere andra processuella begrepp, hvartill den gifvit upphof.

På grund häraf och då frågan om *litis contestatio* eller rättsstridens begynnelse och grundläggning städse betraktats såsom en af de viktigaste i civilprocessen, torde en framställning af denna fråga på grund af de senaste undersökningarna icke sakna allt intresse. Men då någon uppfattning af frågan eller ett själfständigt omdöme rörande de olika åsigtarna i densamma icke är möjligt utan bekantskap med det romerska *litis contestatio* och den utveckling som detta begrepp intill närvarande tid genomgått, måste vi låta behandlingen af vårt egentliga ämne föregås af en inledande historik i frågan ¹⁾).

Namnet *litis contestatio* afsåg ursprungligen hos romarne den akt eller handling af parterne, hvarigenom processens begynnelse i äldsta tider fastställdes. Vi veta nämligen genom *Festus*, att under civilprocessens tidigaste period *litis contestatio* bestod i ett högtidligt upprop af vitnen från hvar-

¹⁾ För att ej belasta vår framställning med citat anföras här i ett sammanhang de arbeten, som för denna inledning företrädesvis blifvit begagnade:

Keller, Ueber *Litis Contestation* und *Urtheil* nach. class. röm. Recht. 1827.

Bethmann-Hollweg, Der Civilprocess des gemeinen Rechts, isyn. I § 49, II §§ 102–104, III § 153.

Keller, Der röm. Civilprocess und die Actionen, 5:te uppl. isyn. §§ 59–62.

Puchta, Coursus der Institutionen II, isyn. § 174.

Wieding, Der Justinianische Libellprocess, isyn. §§ 5, 8–13, 15, m. fl.

v. Savigny, System des heut. röm. Rechts, VI, s. 1–256.

Windscheid, Pandektenrecht, I, §§ 124–126.

Wächter, Pandekten, I, §§ 110, 111.

Wetzell, System des ordentlichen Civilprocesses 3:dje upl. § 14.

Briegleb, Einleitung in die Theorie der Summarischen Prozesse, 1859 § 13.

Muther's recens. af *Wiedings* ofvan anf. arbete, Krit. Vierteljahrschrift IX. s. 161 ff., 329 ff.

dera partens sida ²⁾. Denna akt sammanhängde på det närmaste med hela organisationen af det romerska rättegångsväsendet under denna tid. Såsom bekant, funnos här lika litet som i andra mindre utvecklade samhällen några jur i diskt bildade yrkesmässige domare, hvarför tvisternas afdömande var öfverlämnadt åt edsvurne medborgare utan lärdom. Visserligen existerade redan från äldsta tider tvänne ständiga domstolskollegier, de s. k. *decemviri litibus iudicandis* och *centumviri*. Men dels voro icke häller dessas medlemmar, hvilka äfven valdes af folket, i besittning af några speciella fackinsigter, dels sträkte sig deras kompetens endast till vissa slags tvister: i alla öfriga mål utsågs domaren (*iudex*, *arbiter*, *recuperatores*) för hvar särskildt mål af vederbörande öfverhet, *magistratus* (konungen, konsulerna, sedermera pretorn), men under parternes medvärkan. I hvardera fallet var det emellertid nödvändigt att tvistefrågan eller den sak, hvaröfver kollegiet eller domaren borde döma, för hvarje gång noga fastställes af parterne, ty såsom enskilda personer utan ämbetsmyndighet kunde domarene icke utöfva någon annan eller vidsträktare domsrätt, än den, som för tillfället blifvit åt dem uppdragen ³⁾. Ett dylikt fastställande af tvistefrågan var därför också ett af ändamålen med förhandlingen inför pretorn eller *in iure*, såsom denna inledande del af processen kallades. Sedan det var klart hvad striden gälde, samt att käranden var berättigad att underkasta densamma domstols pröfning och afgörande, kunde utnämningen af domare (*iudicis datio*) försiggå. Då domaren icke var närvarande vid dessa förhandlingar, men för att veta huru långt hans mandat sträkte sig måste kunna skaffa sig en fullständig kännedom om deras resultat, var det, med afseende å det rent muntliga rättegångssättet i dessa tider, nödvändigt att bevara minnet häraf hos vitnen, hvilka sedan kunde vid behof upplysa domaren om saken. Att af vitnenas åbe-

²⁾ *Festus'* epitome, s. v. *Contestari*: *Contestari litem dicuntur duo aut plures adversarii, quod ordinato iudicio utraque pars dicere solet: testes est ote.*

³⁾ Jfr *Ihering*, *Geist des röm. Rechts*, 2 upl. 1866, I, s. 169 ff.

ropande göra en solenn akt öfverensstämmande fullkomligt med rättegångsformerna under denna period, då hela förfarandet in iure utgjordes af högtidliga ord och handlingar. Denna akt bildade slutpunkten af förfarandet in iure samt innebar tillika ett aftal mellan parterne, hvarigenom desse ömsesides underkastade sig sakens afdömande *in iudicio*. Härmed var denna således mogen att komma inför domaren, och processen i egentlig mening anordnad (*iudicium ordinatum*)⁴⁾.

Under den följande s. k. klassiska perioden, då pretorn genom en skriftlig instruktion, den s. k. formulan, underrättade domaren om hvad tvisten gälde samt hvilka regler därvid borde komma till användning, uppnåddes samma ändamål som den nyss beskrifna akten afsett att uppfylla, på ett icke blott enklare utan äfven säkrare sätt genom formulans utgifvande. Sagda akt var fördenskuld numera öfverflödigt och fick därför, om icke genast dock efter någon tids förlopp, bortfalla. Men ehuru något åberopande af vitnen i och för tvistens fastställande således icke mer egde rum, bibehölls likväl namnet *litis contestatio*. Enligt några författare⁵⁾ skulle härmed fortfarande hafva betecknats en verklig akt eller handling af parterne ehuru af annat slag än under den föregående perioden, och af vissa ställen i källorna⁶⁾ vore man verkligt frästad att tro, det saken så förhållit sig. Men då någon annan akt än åberopandet af vitnen ingenstädes omtalas, samt detta åberopande, såsom nämdes, redan upphört, är det mer sannolikt att, enligt hvad *Keller* och *Bethmann-Hollweg* antaga, och som dessutom af andra ställen i *corpus iuris*⁷⁾ bekräftas, någon särskild, det gamla *litis contestatio* motsvarande handling ej förekommit i verkligheten, och att detta

⁴⁾ Den gamla striden, om *litis contestatio* försiggått in iure eller in iudicio, kan efter *Kellers* undersökningar i ämnet (*Litis Contestation*, §§ 3—5) betraktas såsom afgjord.

⁵⁾ T. ex. *Heffter*, *Institutionen des röm. und teut. Civil-Prozesses* (Bonn 1825), s. 281 f.

⁶⁾ L. 24 § 3 D. de lib. causa, XL, 12, l. 7, 8 D. ind. solvi, XLVI, 7, l. 40 de procurat. III, 3, l. 8 § 2 D. qui satisd. cog. II, 8.

⁷⁾ L. un. C. de litis cont. III, 9, l. 8 § 2, l. 16, 17 D. de procurat. III, 3 l. 14 D. de bis qui not. inf. III, 2, l. 28 § 2, 4 D. de indicia, V, 1, m. fl.

namn således nu haft en annan betydelse. Denna betydelse var enligt nyss nämde författare tvåfaldig. För det första utmärkte nämligen *litis contestatio* jämväl under formularprocessens tid *slutpunkten af förhandlingen in iure*, gränsen mellan det förberedande förfarandet, *ius*, och den egentliga processen, *iudicium*, den tidpunkt, då det blef afgjort att, — mellan hvilka parter, — inför hvilken domare — och angående hvilken sak en rättsstrid komme att ega rum. Men därjämte begagnas uttrycket af juristerne för att beteckna hela förfarandet *in iure*, hvilket just gick ut på att fastställa nyss nämnda omständigheter, I denna dubla mening användes fortfarande om kåranden uttrycken *litem contestari* och *rem in iudicium deducere*, samt om svaranden *iudicium accipere*.

Man ser således att *litis contestatio*, ehuru det i yttre afseende väsentligen förändrat karaktär, likväl hvad själva saken beträffar bibehöll i det närmaste samma betydelse som under den föregående perioden.

Men för att kunna fullt inse hvad detta begrepp under nu i fråga varande tid innebar, är det nödvändigt att känna den värkan, som af romerska rätten därmed förknippades. Denna värkan gjorde sig gällande hufvudsakligen i tvänne olika riktningar. Å ena sidan blef nämligen kårandens *actio*, hans rätt att fullfölja sin sak vid domstol, härigenom förbrukad eller konsumerad, så att den icke mer kunde på rättelig väg göras gällande, så vida icke denna värkan åter upphäfdes medels in integrum restitutio, hvilken på särskilda grunder kunde meddelas af pretorn. Den privata rättighet, som kåranden velat genom processen bringa till erkännande, får han väl behålla, men möjligheten att vidare fullfölja den genom rättegång är upphäfd, och det icke blott om dom i saken redan fallet, utan äfven i händelse processen af en eller annan orsak afbrutits tidigare, men efter *litis contestatio*. Om i sådant fall kåranden å nyo drog sin vederpart till rätta för samma sak, kunde denna tillbakavisa honom med *exceptio rei in iudicium deductae*. Denna värkan af *litis contestatio* sammanhängde med den gamla regeln: *bis de eadem re agere non licet*, på grund hvaraf svaranden icke

borde behöfva mer än en gång inlåta sig på en sak, domstolen ej mer än gång upptaga och pröfva densamma. En dylik grundsats var för öfrigt äfven påbjuden af en nödvändig hänsyn till den praktiska ändamålsenligheten. Hvad i detta sammanhang förstods med eadem res blefve altför vidlyftigt att här undersöka.

Då kåranden sålunda genom *litis contestatio* afsagt sig alt vidare bruk af sin rätt till talan i saken eller, för att tala med *Gaius*, inneslutit denna rätt i processen ⁸⁾, måste han af denna äfven erhålla någon ersättning för hvad han härigenom förlorat. En sådan ersättning gaf honom *litis contestatio* genom den *andra sidan* af sin värksamhet, hvilken bestod i grundläggandet af en ny obligation mellan parterne. Denna hade till innehåll svarandens förpligtelse att underkasta sig rättegången och domen samt fullgöra den prestation, som i öfverensstämmelse med formulan kunde åläggas honom i och genom domstolens utslag i saken ⁹⁾. På grund häraf kallas ock företrädesvis svaranden *reus*.

Genom denna tvåfaldiga värkan fick *litis contestatio* en omisekännelig likhet med en *novation*, hvarför den ock af de romerske juristerne ofta därmed jämföres. Likväl är det klart att en väsendtlig skilnad jämväl egde rum, beroende därpå att processen kunde påtvingas svaranden mot hans vilja. Af enahanda orsak och i allmänhet till följd af pretorns ökade myndighet med afseende å jurisdiktionen måste äfven den karaktär af ett aftal mellan parterne, som ursprungligen utmärkte *litis contestatio*, under denna period träda starkt tillbaka.

Jämte den nyss antydda hufvudvärkan af *litis contestatio* *voro* äfven vissa enskilda värkningar därmed förknippade, hvilka med den förra stodo i närmaste samband. Dessa kunna sammanfattas i den bekanta regeln att domen hänfördes tillbaka till tiden för *litis contestatio*. I främsta rummet

⁸⁾ Omnes actiones, quae morte aut tempore pereunt, semel *inclusae iudicio*, salvae permanent. L. 139 de div. reg. L. 17 (*Gaius*).

⁹⁾ Detta uttryckes af *Gaius*, Inst. III, 180, på följande sätt: ante litem contestatam dare debitorem oportere; post litem contestatam condemnari oportere.

innebar nu detta att kändens rätt till talan bedömdes efter sagda tidpunkt. Förefans den icke då, hjälpte det ej hållet om den efteråt förvärfvades, men var den då för handen, kunde den å andra sidan ej mer gå under genom preskription, någondera partens död, m. m.¹⁰⁾. Hit hör vidare att kändens genom domen erhöill alt hvad han skulle hafva erhöillit i händelse utslagit fallit vid *litis contestatio*. I följd häraf måste svaranden återställa de frukter, både naturliga och juridiska, som den omtvistade saken derefter afkastat samt ersätta de skador, den sedan dess lidit, och om en värdering af saken (*litis aestimatio*) var nödvändig, måste det värde, den hade vid i fråga varande tidpunkt, blifva det bestämmande. På samma grund lät man äfven en med den förra obligationen förbunden panträtt, förmånsrätt eller ränta fortbestå jämväl efter *litis contestatio*, ehuru dylika birättigheter genom en vanlig novation alltid gingo under¹¹⁾.

För att bekräfta *litis contestatio* samt säkerställa uppfyllandet af de förpligtelser, som därigenom ålades parterne, begagnades hufvudsakligen kautioner (*satisdationes*), d. ä. stipulationer eller förbindelser, dem pretorn i öfverensstämmelse med sitt edikt på endera partens begäran tvang den andre eller bägge att afgifva, och hvilka i följd häraf kallades *stipulationes iudiciales*.

Då svarandens medvärkan var nödvändig för att *litis contestatio* och *iudicium* skulle komma till stånd, måste det hafva gifvits något medel, hvarigenom denna medvärkan kunde framtvingas. Ett sådant fans också verkligt och bestod däruti att en svarandepart, som vägrade att inlåta sig i processen, kunde betraktas såsom indefensus och på grund häraf, alldeles liksom den, hvilken hade erkänt käromålet

¹⁰⁾ I sist nämnda fall öfvergick rättigheten eller förpligtelsen på arfvingarna. Huruvida vid *actiones stricti iuris* liksom vid *act. arbitrariae* och *bonae fidei* en efter L. C. värkstäld betalning kunde befria svaranden från kondemnation eller ej, var omtvistadt (*Gaius*, IV, 114), men afgjordes af Justinianus till förmån för det förra alternativet.

¹¹⁾ Att här ingå i detaljer liksom ock att påvisa de modifikationerna och undantag, som ofvan anförda regler stundom undergingo, skulle föra oss för långt.

(*confessus in iure*), behandlas såsom hade kärändens anspråk blifvit fastställt genom laga kraft vunnen dom.

Vi skola nu tillse, hvilken invärkan *litis contestatio*, sådant det här blifvit framställt, rönte af de processuella reformer, genom hvilka den klassiska tidens *ordo iudiciorum* småningom upphäfdes. Dessa reformer bestodo hufvudsakligen i afskaffandet af *iudicis datio* genom kejsarene Diocletianus och Maximianus år 294 samt upphäfvandet af *formulae*, hvilket skedde ett halft århundrade senare genom Constantius och Constans. En följd af dessa förändringar var att jämväl indelningen af processen i tvänne äfven i yttre afseende särskilda städier upphörde. Utan det afbrott, hvilket hade åtskilt förfarandet *in iure* från det *in iudicio*, fortgick rättegången numera under ledning af en och samma med kejsarlig ämbetsmyndighet utrustad domare såsom en odelad enhet från början till slut. Genom afskaffandet af *formulae* försvann äfven skilnaden mellan *iudicia stricte iuris* och *bonae fidei*, och sålunda närmade sig den ordinarie processen på denna tid altmer den klassiska periodens *extraordinaria cognitio*, tills den slutligen därmed alldeles sammansmälte¹²⁾.

Att genom denna grundliga omgestaltning af processen *litis contestatio* måste åtminstone i någon mån förändra karaktär, ligger för öppen dag. Men att själfva begreppet därför skulle gå under, var ingalunda nödvändigt och inträffade icke håller. Ty den skilnad mellan tvänne afdelningar i processen, af hvilka den första hade till uppgift att fastställa, hvori tvistefrågan bestod samt förutsättningarna för rättegången i egentlig mening, medan åter i det senare stadiet den materiella tvistefrågan skulle afgöras genom framställningen af skäl och bevis å ömse sidor samt domstolens pröfning af det frambragta materialet och dess utslag i saken, denna inre skilnad, som just utmärktes genom *litis contestatio*, var så fast grundad i själfva sakförhållandets natur att den icke er-

¹²⁾ Denna utveckling är på yttre och inre grunder mer sannolik än att, såsom flere författare påstå, den efterklassiska processen skulle hafva uppstått ur den föregående periodens *extraordinaria cognitio*.

for någon inverkan däraf att processen numera till det yttre bildade en oafbruten enhet. Fördenskuld hade äfven den klassiska tidens *extraordinaria cognitio*, ehuru vid den förekom hvarken *iudicis datio* eller *formula*, särskilt dessa tvänne afdelningar af rättegången. Att gränsen mellan dem här icke betecknades med *namnetlitis contestatio* utan med andra benämningar (*lis coepta*, *cognitio suscepta*), är naturligtvis alldeles oväsentligt.

Den efterklassiska processen ärfde af det klassiska *ordo iudiciorum* ej blott begreppet *litis contestatio*, utan äfven namnet¹³⁾. Detta utmärkte således äfven nu dels den tidpunkt, som åtskilde de nyss nämnda tvänne stadierna af processen, dels hela det första stadiet samt bibehöll i denna egenskap de flesta af de verkningar, hvilka tillförene varit därmed förenade. Visserligen hade *exceptio rei in iudicium deductae* upphört, och då *exc. rei iudicatae* alltid var begrundad så snart dom i saken fallit, kan man säga att i dessa fall konsumtionen af kändens *actio* numera var en följd af själfva domen. Men som svaranden under rättegångens lopp i stället för först nämnda invändning hade *exc. litis pendentis*, var denna negativa värken likväl åtminstone i viss mån bibehållen. Likaledes kvarstod den hufvudvärkan, som förut åtföljt *litis contestatio*, att nämligen parterne där efter voro strängt bundne af de sålunda fastställda förutsättningarna för processen både till dess innehåll och till dess form. Slutligen plägar också det betraktas såsom en värkan af *litis contestatio*, att domen hänfördes tillbaka till en föregående tidpunkt, ehuru denna, hvad beträffar svarandens förpligtelser med afseende å den omtvistade saken, numera för lades till det ögonblick, då svaranden erhöll del af kändens mot honom väkta anspråk; ty kom det ej till *litis contestatio* (t. ex. om svaranden erkände anspråket) uteslöf nyss antydda värkan alldeles.

¹³⁾ Denna omständighet är allmänt känd och erkänd samt har icke först ådagalagts af *Wieding*, såsom man möjligen kunde sluta af ett yttrande på 85 sidan å afhandlingen »Om kvittning», hvilket förty härmed rättas.

Emedan således de flesta af de med *litis contestatio* förut förbundna värkningar fortfarande till tiden sammanföll med *litis contestatio* eller (om i. c. uppfattas såsom en afdelning af processen) med dess fullbordande, måste det jämväl i praktiskt hänseende vara af vigt att noga fastställa denna tidpunkt, d. ä. tiden för rättsstridens början. Under den klassiska perioden sammanföll den med tidpunkten för formulans utgifvande åt parterne, men som under den följande perioden någon formula ej mer utgafs, måste naturligtvis detta moment nu på annat sätt bestämmas. Till hvilken tidpunkt det borde hänföras, derom har man emellertid icke blifvit ense. Medan *litis contestatio* stundom ansetts omfatta såväl det föredrag, hvarmed kåranden inledde den muntliga förhandlingen, (*narratio negotii*), som det genmål (*contradictio, responsio*), hvilket svaranden härpå afgaf, har man å en annan sida förlagt processens begynnelse dels till slutet af svarandens nys nämnda föredrag, dels till början af kårandens *narratio*, hvarhos slutligen enligt en åsigt hvarje förklaring af svaranden, genom hvilken han inlåter sig i rättegången, vore bestämmande i detta afseende. Vi vilja icke här uttala oss för den ena eller andra af dessa meningar ¹⁴⁾, hålst det för vårt närvarande ändamål icke så mycket kommer an på att utreda, vid hvilken tidpunkt *litis contestatio* ansetts ega rum, som att visa hvilken betydelse man under

¹⁴⁾ För att sätta läsaren i tillfälle att själf bedöma saken, anföra vi här de ställen i källorna, som i detta afseende främst komma i betraktande och hvilka därför äfven af de olika meningarnas anhängare åberopas:

L. 14 § 1 C. de iudiciis III, 1 (Justinianus): *Patroni autem causarum, qui utrique parti suum praestantes auxilium ingrediuntur, cum lis fuerit contestata, post narrationem propositam et contradictionem obiectam in quacunq[ue] iudicio maiore — iuramentum praestent —*,

L. 2 pr. C. de iuram. pr. cal. II, 59: — *sancimus, in omnibus litibus, quae fuerint post praesentem legem inchoatae, non aliter neque actorem, neque fugientem in primordio litis exercere certamina, nisi post narrationem et responsionem, antequam utriusque partis advocati sacramentum legitimum praestent, et ipsae principales personae subeant iniurandum —*

L. un. C. de *litis contestatione* III, 9: *Lis enim tunc contestata videtur, cum iudex per narrationem negotii causam audire coeperit.*

olika perioder fäste vid detta begrepp. Dock måste vi anmärka att med afseende å den uppgift, som tillkommer *litis contestatio*, att bestämma tiden för inträdandet af vissa rättsliga påföljder, dess förläggande till en längre eller kortare *tidrymd*, är mindre sakenligt än att därmed beteckna en viss *tidpunkt*.

Sedan vi nu lärt känna begreppet *litis contestatio* i den romerska processen, skola vi undersöka huru det gestaltat sig i de processystem, hvilka närmast uppvuxit ur det romerska, nämligen den kanoniska processen och Tysklands oskrifna s. k. allmänna process, „der gemeine Process“.

Den kanoniska processen icke blott bibehöll en *litis contestatio* med hufvudsakligen samma betydelse som i den justinianska rättegången, utan återgick äfven, genom att häraf göra en solenn akt, i viss mån till den äldre romerska uppfattningen. Missförstående de Codexställen, som handla om *litis contestatio* (se ofvan n. 14), fordrade nämligen de andlige domstolarne att bägge parterne yttryckligen och med vissa föreskrifna ordalag¹⁵⁾ skulle förklara sin vilja att inlåta sig i rättegången. Innan en dylik förklaring afgifvits kunde ingen förhandling i hufvudsaken med rättslig värkan företagas, intet giltigt utslag afkunnas. Då det således stod i svarandens makt att endast genom passiv tredska draga ut rättegången nästan i oändlighet, hälst medlen att tvinga honom till lydnad voro af ytterst ovärksam och tidsödande beskaffenhet, är det tydligt att denna process måste i flere fall visa sig alldeles vanmäktig. För att förekomma de svårigheter och olägenheter, som häraf blefvo en följd, utgaf påfven Clemens V år 1306 ett dekretal, — på grund af begynnelseordet vanligen kalladt Clementina Saepe — hvilket för vissa tvister införde ett snabbare, så att säga summariskt förfarande, bestående bland annat däri att i fråga varande solenna *litis contestatio* icke nödvändigt erfordrades, utan do-

¹⁵⁾ Klranden sade t. ex. sedan hans libell blifvit uppläst: *peto litem contestando, quae in meo libello continentur*. Härpå skulle svaranden *gemåla*: *litem contestando nego in libello posita et dico petita fieri non debere*.

maren var berättigad att äfven utan en sådan akt och innan de dilatoriska invändningarna voro afgjorda öfvergå till förhandlingen beträffande hufvudsaken ¹⁶⁾.

Då det genom Clementina Saepe för den summariska processen införda förfarandet sedermera öfvergick till och legaliserades för den ordinarie rättegången i Tyskland, är det af vikt att fastställa betydelsen af dess stadgande om *litis contestatio*. Enligt *Bülow* ¹⁷⁾ skulle därigenom nödvändigheten af *litis contestatio*, åtminstone hvad beträffar svaranden och hans skyldighet att inlåta sig i rättegången, hafva helt och hållet afskaffats för den summariska och sålunda äfven medelbart för den ordinarie processen. Däremot antaga de flesta författare, att endast den formella och högtidliga förklaring, som den kanoniska processen hade fordrat, därigenom gjordes öfverflödig, så att därefter äfven ett faktiskt om ock formlöst ingående i förhandlingarna från svarandens sida var nog för åstadkommandet af *litis contestatio*, samt att, i händelse svaranden alldeles vägrade att ingå i någon förhandling, *litis contestatio* fingerades. Denna mening vinner ett väsentligt stöd i den omständigheten att tvänne af de s. k. „Reichs-Abschiede“, nämligen R. A. i Speyer af år 1570 § 89 och det sista R. A. af 1654 omtala *litis contestatio* såsom en nödvändig beståndsdel af processen, däri äfven svaranden tog del, ehuru utan någon formlig förklaring ¹⁸⁾.

Men på hvilket sätt Clementina Saepe än tänkt sig saken, så mycket är dock säkert att, hvad beträffar ”der ge-

¹⁶⁾ *Iudex necessario litis contestationem non postulet — — litem quanto poterit faciat breviores exceptiones dilatorias et frustratorias repellendo.*

¹⁷⁾ *Archiv für die civil. Praxis*, LXII, s. 12 ff.

¹⁸⁾ Så heter det i § 89 cit: . . »da der Kläger seine articulirte Klag eingebracht, soll Beklagter im zweiten Termin seine *declinatorias* oder andere *Exceptiones*, dadurch das Recht differirt oder die *Kriegsbe-festigung* [det vanliga namnet för L. C.] verhindert werden soll, zu produciren, daneben in *scriptis litem* eventualiter oder aber, da dergleichen Einreden Keine bevor, *litem* pure zu *contestiren*, auch Zugleich seine Auszug mit angeheften *Antworten* in eventum auf die Artikel und dann seine *Peremptorial-* oder *Defensional-Artikel*, da er einige hätte, einzubringen schuldig sein».

meine Process¹⁹⁾, en *litis contestatio* intill senaste tider allmänt antagits af vetenskapen, liksom ock att för dess fullbordande städse fordrats att svaranden inlåter sig i rättegången. Ja, de fleste författare gå så långt att de låta *litis contestatio* bestå uteslutande i svaret på det andragande, däri kâranden utvecklar sitt anspråk och grunderna för detsamma, således i en ensidig handling af svaranden ¹⁹⁾, hvilken åsigt uppstått därigenom att kârandens och svarandens *petita*, som förut följde omedelbart efter hvarandra och tillsammans ansågos bilda *litis contestatio*, blefvo till tiden åtskilda genom en bestämning i R. A. af år 1654, § 37. Denna bestämning, hvilken ålade parterne att låta sina *petita* åtföljas, kârandens af grunderna för hans anspråk och svarandens af hans bemötande af dessa påståenden jämte alla invändningar, hade likväl, såsom *Briegleb* (s. 50 f.) och *Wetzell* (s. 122) uppvisat, ingalunda till ändamål att på något sätt förändra den kanoniska uppfattningen af *litis contestatio*, enligt hvilken denna bestod i en tvåsidig akt af parterne.

Med nyss nämde författare, till hvilka äfven andre anslutit sig, kunna vi därför säga att enligt „*der gemeine Process*“ *litis contestatio* bestod af bägge parternes *petita*, „*Bitte und Gegenbitte*“, men icke omfattade hela det fullständiga, detaljerade svaromålet, utan fullbordades genom den handling af svaranden, som uppenbarade hans åsigt att inlåta sig i rättegången. Denna formulering ansluter sig till den allmänna uppfattningen, enligt hvilken *litis contestatio* skulle utgöra en akt eller handling af parterne. Men såsom förut påpekats, vore det utan tvifvel mer sakenligt att därmed beteckna en viss tidpunkt, nämligen den, då processen i egentlig mening eller rättsstriden tager sin början. Ty de med *litis contestatio* förbundna verkningar äro icke att betraktas såsom följder af den ena eller andra handlingen utan just af rättegångens början, hvilken genom en sådan handling endast gifves till känna ²⁰⁾.

¹⁹⁾ Genom att hit hänföra äfven det fall, då svaranden erkände kârromålet, erhöill man det i sig själfv motsäggande begreppet *litis contestatio affirmativa*, hvilket likväl sedermera allmänt öfvergifvits.

²⁰⁾ På grund häraf vill äfven *Windscheid* (§ 126, n. 1) uthyta hela namnet *litis contestatio* mot *rättsstridens början*, »*Streitbeginn*».

Nu är det visserligen fallet att af de värkningar, som kännetecknat det romerska *litis contestatio*, endast en del förknippades vid inlåtelser i rättegången från svarandens sida, men de öfriga vid ett tidigare moment, nämligen vid tidpunkten för stämningens delgifvande åt svaranden. Men då det vore en logisk omöjlighet att förlägga rättsstridens begynnelse till mer än en tidpunkt, måste vi härtill utvälja antingen det ena eller andra af ifråga varande moment samt betrakta endast de värkningar, hvilka därmed äro förenade, såsom följder af denna begynnelse eller, om man så vill kalla den, *litis contestatio*. Och hvad beträffar den på "der *gemeine Process*" grundade doktrinen lider det intet tvifvel att den alltid låtit processens början sammanfalla med det moment då svaranden inlåter sig i rättegången. De följder, som *stämningen* medför, äro således enligt detta beteckningssätt icke att betraktas såsom värkningar af *litis contestatio* eller processens början, utan helt enkelt af stämningen. Hit hör förbudet mot föryttring af den sak, hvarom tvistas, äfvensom preskriptionens afbrytande. Till sist nämnda tidpunkt plägar man äfven hänföra svarandens skyldighet att utgifva sakens afkastning och tillväxt under rättegången samt ersättning för densamma tillfogad skada, i den mån nämligen en sådan skyldighet åligger honom. Dessa bestämmingar bero på den regel att kâranden ej bör lida något men af svarandens tredska att inlåta sig i rättegång med honom.

De värkningar åter, hvilka fortfarande äro förbundna med *litis contestatio* och således samtidiga med den handling, hvarigenom svaranden inlåter sig i rättegången, äro följande. Först och främst är konsumtionen af kârandens *actio* i samma utsträckning som under den justinianska processen att hänföras till denna tidpunkt. Vidare måste frågan om och i hvad omfång den rätt, som kâranden vill göra gällande, äfven tillkommer honom, i allmänhet bedömas efter förhållandena vid *litis contestatio*, dock med de undantag, som innebäras i det ofvan sagda. Likaledes är det efter denna tidpunkt, som obligatoriska rättigheter och förpligtelser af rent personlig natur vid den berättigade eller förpligtade partens död öfvergå på hans arfvingar. Öfver hufvud kan

man säga att alla värkningar af det romerska *litis contestatio*, som innebära en fördel för svaranden, icke inträda förr än denne inlåtit sig i processen. I all synnerhet daterar sig svarandens anspråk på dom i saken från detta moment, hvaraf bl. a. följer att kåranden därefter hvarken får återtaga och ändra sitt käromål, ej håller utöfva den valrätt, som förut tillkommit honom med afseende å flere olika anspråk eller flere föremål för samma anspråk.

Sålunda gestaltade sig läran om *litis contestatio* i Tysklands „gemeine Recht.” Detta begrepp innebar alltid en verklig eller tänkt inlåtelse i rättegången från svarandens sida, och man kunde icke föreställa sig någon konstruktion af processen utan en sådan inlåtelse, förr än *Bülow* uppträdde med påståendet att den vore alldeles oväsentlig för uppkomsten af en rättegång. Om det meningsutbyte, som här af föranleddes, skall nästa gång blifva fråga.

R. A. Wrede.

Juridiska Föreningens i Finland förhandlingar

öfver de för året 1883 godkända

allmänna öfverläggningsämnen.

1:sta frågan.

Kan och bör stadgandet i 78 § af Kejserliga förordningen om kommunalförvaltning i stad den 8 December 1873, att rådhusstämmas eller stadsfullmäktiges beslut, så framt det icke öfverklagats i den ordning sagde § innehåller, "må kunna gå i verkställighet", förstås sålunda att magistrat är skyldig i hvarje fall, innan sådant beslut befordras till verkställighet, invänta utgången af den i §:n medgifna besvärstid, trettio dagar efter beslutets publikation, och jemväl de ytterligare fjorton dagar, hvarinom klagande hafva att till magistraten ingifva diariibevis öfver sina besvär? Och om en motsatt mening gör sig gällande, hvilka beslut äro då af den beskaffenhet, att beträffande dem föreskrifterna uti ifrågavarande § skola af magistrat iakttagas?

Centralafdelningen.

Den för frågan utsedde ref. framhöll, att det visserligen kunde finnas hinderligt för förvaltningens jemna och snabba gång, men icke desto mindre stode i full öfverensstämmelse med förordningen om kommunalförvaltning i stad, liksom med vår lagstiftning öfverhufvud, att rådhusstämmas eller stadsfullmäktiges beslut i allmänhet borde hafva vunnit laga kraft, innan de kunde till verkställighet befordras. Skäl för en motsatt åsigt kunde icke från sagda förordning uppvisas. Då likväl hvarje stadsfullmäktiges beslut borde ma-

gistraten delgifvas, så berodde det på dennas diskretion att äfven tillåta verkställighet af beslut, som icke vunnit laga kraft, derest sådant kunde ske utan men för det allmänna eller för enskilda personer.

En klass af ärenden funnes likväl, som genast ginge i verkställighet utan afseende på huruvida de vunnit laga kraft eller icke. Dessa vore sådana rådhusstämmas eller stadsfullmäktiges beslut, som utgjorde nödvändiga förutsättningar för den kommunala sjelfstyrelsens oafbrutna och lagliga fortgång. Hit hörde fastställandet af stadens utgifts- och inkomststat, val af stadsfullmäktige, ledamöter i taxerings- och pröfningsnämnderne, revisorer, ledamöter i drätselkammaren och öfrige nämnder m. m. Ifall dessa åtgärder ej skulle gå i verkställighet, innan de vunnit laga kraft, så kunde staden komma att sakna såväl budget som representanter. Att kommunalförfattningens mening också vore sådan, framginge deraf att ifrågavarande val och beslut vore förlagda till rådhusstämma eller stadsfullmäktiges sammanträde i December månad, i följd hvaraf de dervid vidtagna åtgärder ej ens hade möjlighet att vinna laga kraft till det nya årets ingång.

Härom förenade sig alla närvarande medlemmar.

Åbo filialafdelning.

En ledamot framhöll huruledes det med ringaste erfarenhet rörande de ärenden, hvarom stadsfullmäktige och rådhusstämma egde besluta, framstode såsom otvifvelaktigt att största delen af dessa ärenden vore af den beskaffenhet att sagde församlingars beslut i desamma ej, likasom domstolarne utslag, tålte uppekof med verkställigheten intill dess de vunnit laga kraft emot besvär som tilläfventyrs anfördes. I kommunalförfattningen för städerna — exempelvis i § 16, enligt hvilket lagrum i December månad skulle bestämmas stadens utgifts- och inkomststat för nästföljande år, vid hvars inträdande staten redan skulle tillämpas — förekomme stadganden, som förutsatte att för verkställigheten af i dem berörda beslut, fattade af kommunalförsamlingarne, tiden då dessa beslut vunne laga kraft icke behöfde inväntas. § 46 i nämnda författning ålade magistraten att vaka deröfver att

stadsfullmäktiges och rådhusstämmas beslut icke stridde emot lag, gällande författning eller af behörig myndighet utfärdad föreskrift eller att underställning af slikt beslut ej uraktlåts der den bort ega rum. Då således magistraten fått sig uppdraget att pröfva, huruvida beslut af stadsfullmäktige eller rådhusstämma vore lagligen tillkommet samt att, der så befunnes ej vara fallet, vägra verkställighet af beslutet, kunde deraf ock slutas att på magistraten ankomme att afgöra om af stadsfullmäktige eller rådhusstämma fattadt beslut vore af beskaffenhet att ej lida uppskof med verkställigheten tills att tiden för anförande af besvär och företeende af diariibevis deröfver utgått. I enlighet härmed besvarades frågans förra del af ledamoten nekande.

I afseende å besvarande af frågans senare del fann ledamoten det vara svårt att därför uppställa någon allmän regel, utan borde magistraten i hvarje fall afgöra när antydda uppskof med verkställigheten ej finge ega rum.

Hade ett beslut icke blifvit i laga ordning fattadt, ålåg det, såsom sagdt, magistraten, och det vid tjensteansvar, att vägra beslutets verkställande; hvarför kommunalmedlemmarne kunde anses härigenom vara tryggade emot öfverträdande af de allmänna fordringarne på kommunalärendenas lagliga behandling. I de ärenden åter, der någon enskilds rätt kunde hafva blifvit genom stadsfullmäktiges eller rådhusstämmas beslut kränkt, finge ledning för bedömandet af tiden, hvarinom beslutet borde gå i verkställighet, hemtas från 28 § i kommunalförfattningen för landet af den 6 Februari 1865 hvari stadgades att kommunalstämmas beslut, som ej vunnit laga kraft, icke finge verkställas, derest ändringsökande i detsamma derigenom blefve onyttigt.

I förestående yttrande förenade sig föreningens samtliga närvarande ledamöter.

Wasa-filialafdelning.

Afdelningen ansåg stadgandet i 2 mom. 78 § af förordningen om kommunalförvaltning i stad ej böra, såsom uti frågan förutsattes, tolkas sålunda, att dermed skulle afses, att ett af rådhusstämma eller stadsfullmäktige fattadt beslut skall,

i likhet med ett domstols utslag, vinna laga kraft för att kunna befordras till verkställighet, utan borde mom. så förstås, att klagande, som försummat fullgöra något af hvad i 1 mom. föreskrifves, förlorat sin besvärstalan. Detta framginge ej allenast deraf, att en tolkning, sådan som den i frågan förutsatta, stode i strid med den sjelfstyrelseprincip, hvarå författningen är bygd, och skulle i hög grad försvåra, om ej omöjliggöra förvaltningens regelbundna gång, utan ock af en jemförelse mellan ifrågavarande och öfrige paragrafer i 6 kap. Hvarken i fråga om sådana ärender, hvilka enligt 76 § böra underställas Guvernörs pröfning, eller beträffande besvär öfver rådhusstämmas eller stadsfullmäktiges beslut stadgas, att Guvernörens utslag skall hafva vunnit laga kraft, för att verkställighet skall kunna följa; men deremot bestämmer 79 §, att Guvernör eger förbjuda verkställighet af rådhusstämmas eller stadsfullmäktiges beslut, i händelse detsamma finnes vara stridande mot allmän lag eller författning, hvilket åter ej är medgifvet, om besvären afse att klagandens enskilda rätt genom beslutet blifvit kränkt. Vore nu meningen med det ifrågavarande mom. den i frågan angifua skulle sistnämnda paragraf vara betydelselös; men då detta ej sinne förutsättas, kunde stadgandet i fråga, om ock mindre lyckligt redigeradt, icke afse annat än att besväranden förlorat sin talan.

Wiborgs filialafdelning.

Den ledamot, som refererade frågan, afgaf följande yttrande:

”Uti sakens natur ligger att ett beslut eller utslag, hvaröfver besvär få anföras, icke kan gå i verkställighet innan detsamma vunnit laga kraft, såframt derom icke uttryckligen är annorlunda stadgadt; och då hvarje kommunens medlem, som icke nöjes åt rådhusstämmas eller stadsfullmäktiges beslut, enligt § 78 i kommunalförfattningen för städerna, eger rätt att deri söka rättelse genom besvär, anser jag att stadsfullmäktiges beslut, hvilka jemväl äro underkastade ofvan uttalade allmänna regel, icke böra bringas till verkställighet innan desamma fått vinna laga kraft, enär uti kommunal-

författningen ingenstädes ett motsatt förhållande finnes föreskrifvet; och besvarar jag förty frågans första mom. jakande, i hvilket fall allt yttrande om frågans senare mom. förfallerⁿ.

Härom förenade sig endast ett par af afdelningens ledamöter.

Flertalet instämde deremot i den af några ledamöter framhållna mening att, ehuru väl medlem af stadskommun vore berättigad att i de uti 78 § af kommunalförordningen omnämnda fall söka rättelse i kommunens beslut, detta medgifvande icke rimligtvis kunde tolkas sålunda att detsamma omvänt alltid skulle lägga hinder för ifrågavarande besluts utförande intill dess den långa tid förflutit, som i nämnda § unnas missnöjd kommunmedlem för besvårs anförande. En dylik hämmsko för den kommunala viljans bringande till verkställighet syntes icke förenlig med författningens anda i öfrigt och skulle i många fall medföra praktiska olägenheter af betänkligaste art, ja stundom omöjliggöra det med ett kommunens beslut afsedda ändamålet. Ett sådant obligatoriskt uppskof funnes för öfrigt ej heller i lag stadgadt, utan tvärtom syntes 79 § af kommunalförfattningen, som medgifver Guvernör rätt att ifall af besvär förbjuda verkställighet af stadsfullmäktiges eller rådhusstämmas beslut, förutsätta att beslutet eljest kunde komma till utförande. Då för öfrigt det äfven i 46 § af ifrågavarande förordning är Magistraten ålagdt att ex officio vägra verkställighet af sådana beslut, som kunde medföra de i § förutsedda vådor, och en tillräcklig garanti således funnes för att nämnvärda olägenheter icke kunde uppstå deraf att magistraten i allmänhet utan dröjsmål låter verkställa alla öfriga af stadsfullmäktige eller rådhusstämma fattade beslut, besvarades frågans hvardera mom. sålunda att i allmänhet hvarje af rådhusstämma eller stadsfullmäktige fattadt beslut, som icke behöfde underställas högre myndighet och icke funnes strida emot lag, gällande författning eller af behörig myndighet utfärdad föreskrift, borde gå i verkställighet, utan afseende derå, att besvär tilläfvens kunde blifva emot detsamma anförda.

2:dra frågan.

Finnas öfvervägande skäl, som tala för att i ny strafflag för Finland bibehålla fängelse vid vatten och bröd, åtminstone såsom förvandlingsstraff vid bristande tillgång att gälda dömda böter?

Centralafdelningen.

Referenten för frågan ansåg att vatten- och brödstraffet såsom sjelfständig straffart redan länge, lika väl som kroppsstraffen, öfverlevvat sig sjelft. Mot detsamma kunde till en viss grad göras samma anmärkningar som emot kroppsstraffen: att detsamma ej talar till förbrytarens eftertanke och ej heller tillåter korrekcionel behandling. Något tvifvel ansåg ref. derföre ej böra finnas derom, att vatten- och brödstraffet vid stiftande af ny strafflag ej mera kunde i det nya straffsystemet ingå. Men äfven såsom förvandlingsstraff vid bristande tillgång att gälda böter var nu ifrågavarande straffart enligt refs tanke olämpligt af många skäl, bland hvilka ref. särskildt framhöll, att detta straff, i fall det med allvar tillämpades, angrep och försvagade delinquentens kroppskrafter och gjorde sålunda den fattige, hvars enda kapital vore hans arbetskrafter, mindre förmögen att på ärligt sätt förvärfva sig sitt uppehälle. En sådan^o följd uteblefve visserligen, i fall man vid tillämpningen ginge till väga med flathet, men i slikt fall vore hela straffet en tom chimér, som ej kunde annat än hos allmänheten försvaga verkan af lagens hot. I vår lag vore vatten- och brödstraffet betraktadt såsom kroppsstraff och stäldt på samma nivå med spö- och risstraffet. Då således detta straff af lagstiftaren vore ansedt och i sjelfva verket, behörigen tillämpadt, vore att betraktas såsom ganska affliktivt, vore det föga förenligt med rättvisa och billighet, att använda det samma såsom förvandlingsstraff vid bristande tillgång att gälda böter. Härigenom uppstode nemligen en rättsmedvetandet allt för mycket sårande åtskilnad emellan den förmögnes och medellöses ställning i straffrättsligt hänseende. Ref. ville derföre hafva frågan nekande besvarad.

Afdelningens närvarande medlemmar förenade sig i princip med den af ref. uttalade åsigten, men då i öfvervägande togs att vid införande af ny strafflag, hvartill förberedande arbeten redan länge försiggått, fängelserna måhända ännu ej befunne sig i det tillstånd, att utrymmet tillstodde bötesförsönare att afsitta de ådömda böterna i enkelt fängelse, och då den nya strafflagens införande ej borde göras beroende af denna möjliga brist i landets fängelseväsende, ansågo sig de flesta af de närvarande böra uttala sig för möjligheten, att vatten- och brödstaffet blefve någon tid framåt, efter det den nya strafflagen trädte i gällande kraft, bibehållet såsom förvandlingsstraff vid bristande tillgång att gälda böter.

Åbo filialafdelning

har oaktadt upprepade påminnelser icke insänt svar på denna fråga.

Wasa filialafdelning.

Afdelningen ansåg några skäl, som skulle tala för bibehållande af fängelse vid vatten och bröd såsom förvandlingsstraff, icke förefinnas, och ej heller hade, såvidt för afdelningens ledamöter vore känt, några anmärkningar gjorts mot de skäl, som tidigare framhållits för ifrågavarande straffarts utmönstring.

Wiborgs filialafdelning.

Referenten assessorn Lavonius uppläste ett skriftligt andragande af följande lydelse:

”Straff öfverhufvud är, såsom känt, vedergällning, ett tvång emot förbrytarens vilja, som åsyftar att försvara den genom förbrytarens handling kränkta personen och samhället, att afskräcka från vidare föröfvande af brott, och att verka till förbättring af brottslingens vilja. Dessa ändamål söker den moderna kriminalrätten ernå företrädesvis genom straffmedel, hvilka för förbrytaren åstadkomma ett lidande, som drabbar icke hans ära, kropp eller lif, utan hans förmögenhet och frihet, och skall på förbrytarens vilja utöfva den tuktan, som med straffet afses. Dessa straffarter äro således riktade emot förbrytarens andliga natur, hvilket der-

emot icke kan sägas vara fallet med straffet fängelse vid vatten och bröd. Dess väsentliga del, den otillräckliga kosten, verkar nemligen endast på förbrytarens sinliga natur, men icke på hans eftertanke. Detta straff medgifver icke heller, såsom den komité, hvilken hade sig uppdraget att till 1863 års landtdag utarbete nådig proposition till Finlands ständer beträffande allmänna grunder för en ny brottmålslag, anmärker, någon längre strafftid, hvarunder en korrektional behandling kunde komma i fråga. För öfrigt vidlades ifrågasvarande straff ock af den olägenhet, att detsamma angriper och försvagar förbrytarens kroppskrafter samt derigenom, åtminstone för någon tid efter frigifvandet, försvårar deras användande för förbrytarens bergning, ehuru de flestas årliga utkomst är af detta användande betingad. Använt såsom förvandlingsstraff vid bristande tillgång att gälda ådömda böter synes fängelsestraffet vid vatten och bröd orättvist, enär endast den som är oförmögen att erlægga böterna deraf träffas, medan den till böters gäldande förmögne får undergå ett humanare straff.

På anförda skäl samt emedan det naturvidriga utmatande, som fängelsestraff vid vatten och bröd medför, ej verkar till brottslingens förbättring utan medelst hans försvagande fastmer gör honom oförmögen att motstå nya frestelser till brott, besvaras frågan nekande⁷.

Afdelningens öfriga medlemmar voro med referenten ense derom, att fängelse vid vatten och bröd vore ett olämpligt straff och allraminst borde ifrågakomma såsom förvandling vid bristande tillgång att gälda böter.

Rättsfall.

5.

Åtal mot egare af skatteköpt donationshemman för skogsförsäljning.

Är det i § 64 af Kejs. F. den 9 Sept. 1851 om skogarne i landet stadgade ansvar för skogsåverkan tillämpligt i dylika fall eller icke?

Efter angivelse af Bonden Jakob Lankinen yrkade Kronolänsmannen Gulin vid 1880 års vinterting i Hiitola sockens samt Ilmes och Tiurula kapellers tingslag ansvar å Bönderne Matts Kekki och Michel Siukkonen, från Päijälä by i nämnda socken, för det Kekki och Siukkonen år 1880 om vintern uti skog, som tillyder deras af finska kronan inlösta andelar af donationshemmanet n:o 4 i berörde by, utan tillstånd afverkat och derifrån försålt, Matts Kekki 8 och Michel Siukkonen 9 till timmer tjenliga trän, oaktadt Kekki och Siukkonen, då lägenheterna till dem af finska kronan upplåtits, förbundit sig att, intill dess den betingade köpeskillingen blifvit till' fulla beloppet erlagd, icke utan särskildt tillstånd föryttra skogsalster från desamma; och inlemnade åklagaren Gulin utdrag ur Häradersrättens i förenämnda tingslag den 31 Oktober 1877 förda inteckningsprotokoll, hvari fans afskrifvet en del af det mellan finska kronan och svarendene afslutade köpebref, som i hvad det rörer förevarande mål var så lydande:

"Af finska Kronan har Bonden Matts Johansson Kekki för en köpesumma stor 1426 mark 21 penni köpt $\frac{1}{4}$ utaf frälsekattehemmanet n:o 4 i Päijälä by emot nedanstående af honom den 30 December 1872 skriftligen godkända villkor:

1:o att den på hvarje åboskap eller lägenhet i förhållande till dess mantal sig belöpande andel i löseskillingen

återgäldas till Kronan genom årlig inbetalning, deraf 6 % ränta och amortering, att under 39 års tid räknadt från och för innevarande år 1877 till och med år 1915 vid kronouppbörden påföljande år erläggas, med rättighet likväl för dem som sådant önska att äfven före utgången af nämnde tid på en gång afbörda sig sin skuld till Kronan;

2:o att de krono- och kommunala utskylder lägenhets-innehafvarene hittills utgjort äfven fortfarande, under den tid af 39 år amorteringen af löseskillingen varar, från lägenheterna utgå på enahanda sätt och efter samma grunder, som från öfriga frälsehemman inom länet; hvaremot först efter förloppet af sagde tid de utskylder till Kronan och kommunen erläggas, hvilka skattehemman åtfölja;

3:o att de lägenheter, hvilkas innehafvare å dem erhållit skattebref, kunna af desse eller deras rättsinnehafvare försälas efter behag, dock sålunda att jorden häftar för löseskillingen till Kronan, intilldess densamma till fullo guldits;

4:o att den som uraktlåter sin andel af löseskillingen årligen inbetala, på sätt nämndt är, underkastar sig äfventyret att lägenheten varder för Kronans räkning utmättningsvis försåld;

5:o att lägenheterna deltaga i skyldigheten att uppställa och underhålla militär enligt i landet gällande eller framdeles utkommande författningar;

6:o att skogen som underlyder lägenheterne får, intilldess löseskillingen till fullo erlagts, af innehafvarne användas till deras husbehof, men ej till afsalu, såframt särskildt tillstånd dertill icke utverkas".

Och innehåller ofvannämnda inteckningsprotokoll tillika den upplysning att K. Senatens Kammar-Expedition under den 20 Februari 1877 för svarandene samt särskilde andra landbönder utfärdat skattebref å en hvars lägenhet, upptagande förutom förestående villkor de skattelösandes namn, deras lägenheters nummer, hemman- och skattetal.

Öfver angifvelsen hörde bestredo svarandene Matts Kekki och Michel Siukkonen sig hafva försålt några trän från sina lägenheters skog och anhöllo om påståendets förkastande.

Å ed hördes nedannämnde tvenne vittnen, hvilka intygade:

Mårten Mårtensson Waris: att vittnet jultiden 1879 för tilltalade Matts Kekkiis räkning afbilat inalles 21 trän eller sparrar, bland hvilka en del varit fem famnar, en annan del fyra famnar två aln samt fyra stycken fyra famnar långa; att vittnet samtidigt för tilltalade Siukkonen tillhuggit fyra stycken fem famnars och fyra stycken fyra famnars sparrar; att de tilltalade derefter sålt detta virke till Bonden Krister Johansson Kykkönen från Siiriö by af Rautjärvi socken, hvilken vittnet sett betala penningar åt tilltalade Kekki, samt att vittnet sedermera invid kyrkobyggnaden i Rautjärvi sett samma trän, de der af de tilltalade blifvit fälda å backslutningen mellan deras åker och äng.

Mårten Johansson Waris vittnade lika med den förre blott med den skilnad, att vittnet icke sett i fråga varande trän vid den nya kyrkobyggnaden i Rautjärvi.

Med anledning af dessa vittnesmål tillstod Matts Kekki sig hafva försålt de af vittnet omnämnda träna, hvilka han afverkat vid kanten af sin åker och äng i afsigt att der upptaga nyåker.

Åklagaren Gulin lät under rättegången i målet instämma förbemälda Krister Kykkönen, som uppgifvits hafva af svarandene köpt de i fråga varande sparrarne, och då denne tillstädeskommen härom tillfrågades, medgaf han angifvelsens riktighet, derå åklagaren Gulin påstod hans fällande till ansvar för omförmälda handel.

I sitt på finska affattade utslag af den 8 Februari 1881 yttrade sig *Häradsrätten*: att alldenstund utredt blifvit att tilltalade Matts Kekki och Michel Siukkonen under skattemannarätt innehafva hvar sin del af hemmanet n:o 4 i Päijälä by, från hvars ägor de i fråga komna träna afverkats och hvars underlydande skog de, jemlikt stadgandet i § 35 af kejs. förordningen af den 9 September 1851 angående skogarne i Finland, äro berättigade att använda med den fulla egande- och förfogningsrätt, som förordningen af den 21 Februari 1789 dem medgifver, fördenskull och utan afseende å att de af finska statsverket skatteköpt sina hem-

mansdelar med förbehåll att icke utan särskildt tillstånd för-
yttra skogsprodukter från desamma, ansåg Häradsrätten den
i fråga komna skogsafverkningen ej vara af den beskaffen-
het att densamma kunde betraktas såsom skogsåverkan, och
fann förty, med förkastande af åtalet, rättvist frikänna sva-
randene från det å dem yrkade ansvar, jemte det Kronoläns-
mannen Gulin vid denna utgång skyldigkändes att i vittnes-
arvode till Mårten Johansson Waris utgifva tre mark.

Öfver detta utslag anförde kronolänsmannen Gulin i Wi-
borgs Hofrätt besvär, dervid han under återhemtande af sina
mot Kekki och Siukkonen förut gjorda ansvarspåståenden
tillika yrkade Kekkis förpligtande att i ersättning för den
försämring lägenheten genom skogsafverkningen undergått till
höga kronan, i afräkning å den i lägenheten intecknade
skattelösen, inbetala medelvärdet för de afverkade träna med
fem mark för hvarje eller för tjugunio stycken sammanlagdt
145 mark samt att derhos med 40 mark ersätta åklagarens
kostnader i målet.

Vid målets föredragning i Hofrätten fann adjungerade
ledamoten Notarien *Selin* Matts Kekki och Michel Siukk-
onen stanna till last att hafva i strid mot deras vid inlösen
af i fråga komna lägenhetsandelar af Kekki och Siukkonen
godkända villkor från desamma förtyttrat uppgifna antal trän,
hvarför Notarien pröfvade rättvist dömma Matts Kekki och
Michel Siukkonen att hvardera böta förbudsbrottböter tio
daler med nitton mark tjugu penni till jemn delning emel-
lan kronan och Kronolänsmannen Gulin eller, vid bristande
betalningstillgång, hållas åtta dagar i fängelse, dock icke vid
vatten och bröd; och jemte det Kronolänsmannen Gulins först i
Hofrätten gjorda yrkande om Matts Kekkis och Michel Siuk-
konens skyldigkännande att ersätta Kronan de af dem afver-
kade och obehörigen försålda träna af Notarien lemnades
utan afseende, ålades Matts Kekki och Michel Siukkonen att
gälda den Mårten Johansson Waris i förestående måtto til-
lagda godtgörelse af tre mark, deruti Häradsrättens utslag af
Notarien ändrades.

Adjungerade ledamoten Viceadvokatfiskalen *Åkerman*
ansåg utredt vara att Matts Kekki och Michel Siukkonen af-

verkat och förytttrat skogsförnödenheter från i fråga varande lägenheter, oaktadt de vid det de skatteköpt samma lägenheter förbundit sig att icke, innan skattelösen blifvit fullt erlagd, utan särskildt tillstånd nyttja skogen annat än till husbehof, men det å Matts Kekki och Michel Siukkonen yrkade ansevar för åverkan dock icke kunna ådömas dem, emedan de egde samma lägenheter under full skattemannarätt, i anseende hvartill Viceadvokatfiskalen fann Kronolänsmanen Gulin, å hvars först i Hofrätten gjorda ersättningspåståenden något afseende ej kunde fästas, icke hafva anfört skäl till ändring i det slut i saken, hvori Häradsrätten stannat och hvarvid förty komme att bero.

Assessorn *Lavonius* biträdde Viceadvokatfiskalen Åkermans mening.

Assessorn *Fabritius* var ense med Notarien Selin.

Assessorerne *Ekbom*, *Clouberg* och *Tameland* förenade sig enhvar med Viceadvokatfiskalen Åkerman.

Assessorn *Löfgren* samt Hofrättsrådet *Hisinger* voro ense med Notarien Selin.

Hofrättsråden *Karsten*, *Palmroth* och *Hornborg* hylade samma mening i saken som Viceadvokatfiskalen Åkerman.

Vicepresidenten *Grottenfelt* var ense med Notarien Selin.

Presidenten *Lönnblad* fann för sin del det vara ådagalagdt att kronan, då i fråga varande lägenheter blifvit af kronan åt Matts Kekki och Michel Siukkonen till skatte försålda, åt dem icke afstått vidsträcktare rätt till lägenheternas skog än att nyttja densamma till husbehof, så länge den för lägenheterna bestämda skattelösen vore ogulden, sam att Matts Kekki och Michel Siukkonen med detta vid skatteköpet fästade vilkor uttryckligen åtnöjts, hvarföre och då Matts Kekki och Michel Siukkonen således ej förvärfvat sig den rätt till lägenheternas skog, som skatteman i allmänhet åtnjöte, men likväl, enligt deras eget erkännande och ehuru de ej kunnat ens påstå skattelösen hafva blifvit till fullo betald, uppgifna tid utan särskildt tillstånd från omförmälda lägenheter afverkat och försålt, Matts Kekki åtta och Michel Siukkonen nio trän, Presidenten pröfvade rättvist upphäffa Häradsrättens öfverklagade utslag och, i stöd af 64 § i Kej-

serliga förordningen om skogarne i landet gifven den 9 September 1851, döma Matts Kekki och Michel Siukkonen att för åverkan, hvarföre de förut ej blifvit sakfälda, böta efter fyra mark för hvarje af de afverkade träna, Matts Kekki trettio två mark och Michel Siukkonen trettio sex mark, hvilka böter skulle gå till treskifte emellan kronan, häradet och Kronolänsmannen Gulin samt af Matts Kekki och Michel Siukkonen, om de saknade tillgång i löst och fast till deras fulla gäldande, afsittas af dem hvardera med åtta dagars fängelse vid vatten och bröd. I öfrigt eller beträffande Kronolänsmannen Gulins anspråk på ersättning åt Kronan för de afverkade träna samt det Mårten Waris tillerkända vittnesarvode var Presidenten ense med Notarien Selin.

På grund af den sålunda förelupna omröstningen uppsattes *Hofrättens* utslag i enlighet med Viceadvokatfiskalen Åkermans yttrande och utgafs den 23 Februari 1882.

Kronolänsmannen Gulin fullföljde sin talan genom underdåniga besvär i högsta instans, derå målet afgjordes i *K. Senatens Justitiedepartement* den 12 December 1882 utan dissensus af Senatorerne *Nybergh, af Frosterus, Björkstén, Ehrström, Forsman, Brunou, Wasastjerna* och Viceordföranden *Palmén*; och fann Kejserliga Senaten utredt vara att Kronan, då i fråga varande lägenheter, hvilka tillföre varit af frälsenatur, å kronans vägnar blifvit till Matts Kekki och Michel Siukkonen försälda, beträffande lägenheternas skog gjort sådant förord att så länge den för lägenheterna utfästa köpeskillingen icke vore till fullo gulden, Matts Kekki och Michel Siukkonen ej finge utan särskildt tillstånd nyttja skogen till afsalu, med hvilket vilkor desse åtnöjts, hvarföre och då Matts Kekki och Michel Siukkonen följaktligen i anseende till nämnda förord icke omedelbart inträd i den rätt till lägenheternas skog, som skatteman i allmänhet åtnjuter, samt Kekki och Siukkonen ej ens kunnat påstå att sagda köpeskillning skulle blifvit till fulla beloppet erlagd, men de likväl, enligt deras medgifvanden, uppgifna tid utan särskildt tillstånd hvardera från sin omförmälda lägenhet afverkat och försält, Matts Kekki åtta och Michel Siukkonen nio till timmer tjenliga trän, Kejserliga Senaten pröfvade rättvist, jem-

likt 64 § i förordningen den 9 September 1851, döma Matts Kekki och Michel Siukkonen att för åverken, hvarmed de härforinnan icke blifvit beträdde, böta, efter fyra mark för hvarje af de afverkade träna, Matts Kekki trettiotvå mark och Michel Siukkonen trettiosex mark, hvilka böter komme att uttagas ur de sakfäldes egendom i löst och fast samt treskiftas emellan kronan, Kexholms härad och Kronolänsmannen Gulin, men, i saknad af tillgång till deras fulla gäldande, af Matts Kekki och Michel Siukkonen, hvar för sig, afsittas med fängelse vid vatten och bröd i åtta dagar; hvarhos Matts Kekki och Michel Siukkonen ålades att gemensamt eller den af dem, sam tillgång egde, till i målet hörda vittnet Mårten Waris utgifva det honom af domstolarne tillagda arvodet tre mark, från utbetalningen hvaraf Kronolänsmannen Gulin förty befriades, derutinnan Hofrättens utslag sålunda ändrades; i öfrigt eller beträffande Kronolänsmannen Gulins först i Hofrätten framställda påstående om kronans ersättande för de afverkade skogsaltren komme vid nästbemälda Rätts utslag att förblifva.

6.

Tvist i anledning af ett leveranskontrakt om ångbåtsaktier.

Efter stämning å Apotekaren i Kuopio stad Fredrik Edvard Bergroth anförde Handlanden derstädes Iwan Gratscheff vid Rådstufvurättens i nämnda stad sammanträde den 16 April 1880, att Apotekaren Bergroth genom muntligen belevadt aftal den 8 Mars samma år förbundit sig att emot ett pris af 5000 mark åt Gratscheff försälja 100 aktier i Kuopio ångfartygsaktiebolag, lydande enhvar å 100 mark, men att Bergroth, då Gratscheff påföljande dag erbjudit honom nämnda pris, vägrat att uppfylla nyssnämnda åtagande; och yrkade kåranden Gratscheff förty att svaranden Bergroth måtte antingen förpligtas att aflemna aktierna eller ock skyldigkännas att till Gratscheff erlägga skilnaden emellan ak-

tiernas pris och deras värde med 5000 mark och derhos godtgöra Gratscheff för kostnaderna vid rättegången.

Hörd i saken genmälte Apotekaren Bergroth att han vid uppgifna tillfälle väl lofvat att, i händelse Gratscheff erlade 5000 mark, åt honom anskaffa sagda belopp aktier, men emedan detta skett endast "på skämt" och Gratscheff icke heller dagen derefter erbjudit Bergroth penningarne, anhöll Bergroth om käromålets förkastande.

Äd hördes följande vittnen:

Värdshusvärden *Johan Tolvanen* som berättade, att han någon tid förut varit tillstädes vid ett tillfälle, då käranden erbjudit åt svaranden förut omnämnda summa för att utbetomma af honom de utlovade aktierna, samt att parterna då hvaradera, på sätt vittnet af deras tal uppfattat, medgifvit att käranden af svaranden köpt aktierna för 5000 mark.

Magasinsförvaltaren *Oskar Lindegren* intygade, att äfven han varit tillstädes vid det af föregående vittne omnämnda tillfälle, dervid käranden först erbjudit svaranden aktiernas pris samt fordrat dessa af honom, men emedan svaranden icke aflemnat några aktier, hade käranden af sådan anledning ej heller lemnat penningarna till honom.

Handelskontoristen *Anders Karjalainen* vittnade, att parterna hvaradera för någon tid sedan i vittnets närvaro förklarar sig hafva ingått sådan handel, att svaranden påföljande dag skulle leverera åt käranden etthundra aktier i Kuopio ångfartygsaktiebolag, i händelse käranden då erlade åt svaranden 5000 mark, hvarjemte svaranden omtalat, att han varit tvungen att försälja sagda aktier med femtio procents nedsättning af deras ursprungliga värde, hvilket utgjorde 100 mark för hvarje.

Handlanden *Alexander Gratscheff* berättade, att vittnet under vårintern 1880 vid ett tillfälle i Kuopio stad hört Iwan Gratscheff och F. E. Bergroth afsluta sådan handel, att Bergroth åt Iwan Gratscheff försålt aktier uti Kuopio ångfartygsaktiebolag för 10,000 mark, hvilket penningebelopp utgjorde de försålda aktiernas nominela värde, men hvaraf borde beräknas för Iwan Gratscheff femtio procents nedsättning eller rabatt, så att Gratscheff finge för 5000 mark så

många af sagda aktier, som enligt nominelt värde motsvarade 10,000 mark. Priset egde Iwan Gratscheff erlægga påföljde dag, då Bergroth borde tillhandahålla Gratscheff aktierna. Vid köpets afslutande hade handelskontoristen Anders Karjalainen, på sätt vittnet ville påminna sig, varit tillstädes.

På svarandesidan åberopades som vittne Vicehäradshöfdingen A. E. Landgren, hvilken var hindrad att tillstädeskomma & tvenne af Rådstufvurättens sammanträden, och när vittnet Landgren omsider infann sig för att aflägga det åskade vittnesmålet, uteblef svaranden själf utan anmältdt förfall.

Rådstufvurätten afkunnade utslag den 15 Februari 1881 och fann genom de afhörda vittnena till fulllo utredt, att parterne någon dag under vårvintern 1880 afslutat sådant aftal att svaranden påföljde dag skulle till kāranden leverera etthundra aktier i Kuopio ångfartygsaktiebolag, hvilka aktiers nominela värde varit etthundra mark för hvarje, mot det att kāranden då skulle erlægga till svaranden det för aktierna aftalade priset femtusen mark, hvilken bevisning Rådstufvurätten ansåg styrkt jemväl af svarandens i målet afgifna förklaring; i anseende hvar till och som svaranden ej fullgjort denna sin förbindelse, Rådstufvurätten pröfvade rättvist ålägga svaranden Fredrik Edvard Bergroth att genast till kāranden leverera i fråga varande etthundra aktier mot utbekommande af deras pris, femtusen mark, eller att erlægga skilnaden emellan sagda pris och aktiernas nominela värde femtusen mark, äfvensom att med etthundra trettio mark ersätta kārandens kostnader i målet, hvarjemte svaranden Bergroth ålades att åt sitt instämnda vittne Vicehäradshöfdingen Landgren erlægga inalles åttatio mark tjugu penni.

Svaranden Bergroth vädjade till Wiborgs Hofrätt och framhöll i dit ingifven libell bland annat, att det för aktierna bestämda priset, enligt Kontoristen Karjalainens och Handlanden Alexander Gratscheffs samstämmiga vittnesmål, bort tillhandahållas honom dagen efter det köpeaftalet egt rum, och att kāranden Gratscheff emot svarandens bestridande styrkt hvarken att berörda pris uppgifne dag till honom blifvit erlagdt, ej heller att svaranden förbundit sig att leverera

aktierna och emottaga betelningen för de samma å det ställe, der sagda betalning sentida honom erbjudits. För den händelse likväl att svarandens skäl icke godkändes af Hofrätten, anhölls om målets återförvisande till Rådstufvurätten, på det svaranden blefve i tillfälle att få Vicehäradshöfdingen Landgren afhörd såsom vittne i saken, hvilket vid Rådstufvurättens sista sammanträde i målet icke kunnat ske, emedan svarandens ombud uraktlåtit sin skyldighet att då för rätta sig infinna.

I dom af den 6 Maj 1882 tog *Hofrätten* målet i öfvervägande: och jemte det Apotekaren Bergroths anhållan om målets återförvisande till Rådstufvurätten af Hofrätten lemnades utan afseende, enär Bergroth genom sin försummelse att närvara vid Rådstufvurättens sista sammanträde i målet vållat att Landgren, som dervid varit tillstädes, icke kunnat i saken höras och Bergroth derför måste antagas med omförmälda anhållan åsyfta endast uppehåll med målets slutliga afgörande, fann Hofrätten Apotekaren Bergroth ej heller i sjelfva saken hafva anført skäl till ändring i Rådstufvurättens motvådjade utslag, hvarvid förty komme att bero, jemte det Bergroth ålades att till Handlanden Gratscheff, som gjort anspråk på ersättning för sina vid svarande-talans bevakande i Hofrätten hafda kostnader, i sådant afseende gälda fyra-tio mark.

Denna dom uttryckte referenten Hofrättsrådet *Hisingers*, Hofrättsrådet *Karstens* samt Presidenten *Lönnblads* åsigt, hvaremot Assessorn *Ekbon* utlät sig att, enär Handlanden Gratscheff, som väl måste anses berättigad att, i den händelse Apotekaren Bergroth ej vidare kunde tillhandahålla Gratscheff omförmälda honom tillhöriga aktier, utbekomma beloppet af den vinst han genom köpet säkert haft att påräkna, hvarken kunnat påstå än mindre utredt att vinsten i sjelfva verket bort uppgå till det belopp, hvarpå anspråk gjorts, ty pröfvade Assessorn rättvist frikalla Apotekaren Bergroth från skyldigheten att till Handlanden Gratscheff erlägga nämnda belopp, hvaremot vid Rådstufvurättens utslag i öfrigt singe förblifva, vid hvilket förhållande vidare utlä-

tande rörande den af Gratscheff fordrade godtgörelse för hans i Hofrätten hafda umgälder förföllo.

På nedsatt revisionsskilling drog Apotekaren Bergroth målet under högsta pröfning samt återhemtade sina i Hofrätten gjorda påståenden.

När målet i *K. Senatens Justitiedepartement* föredrogs i öfvervaro af Senatorerne, Viceordföranden *Palmén, Wasastjerna, Forsman, Ehrström, Björkstén, af Frosterus* och *Nybergh* fann Senaten det väl vara utredt, att parterne den uppgifna tiden belevfat sådant aftal Rådstufvurätten i dess utslag antydt; men emedan Handlanden Gratscheff icke, emot Apotekaren Bergroths bestridande, gittat styrka att Gratscheff, på sätt han sig förbundit, dagen näst efter det aftalet egt rum, åt Bergroth erlagt det för i fråga komna aktier betingade pris samt Gratscheff ej heller visat sig hafva då erbjudit Bergroth betalning för desamma eller ens att penningar för ändamålet funnits till hands, ty och då Handlanden Gratscheff sålunda icke fullgjort hvad på honom jemlikt sagda aftal ankommit, pröfvade Senaten rättvist, med upphäfvande af Hofrättens dom och Rådstufvurättens utslag i sjelfva saken, förkasta Handlanden Gratscheffs häri förda talan; till följd hvaraf Apotekaren Bergroth jemväl frikallades från utgifvandet af de utaf domstolarne Gratscheff tilldömda rättegångsersättning. För öfrigt eller beträffande vittnesarvodet åt Vicehäradshöfdingen Landgren, i hvilken del ändring icke söks, komme vid nämnde dom att bero.

K. Senatens dom är gifven den 27 Januari 1883.

7.

Medför inteckning, som inom tio år icke förnyats, men som utgått först efter det fastigheten för inteckningshafvarens fordran dömts i mät och gäldenärens bo upplåtits till konkurs, förmansrätt i den intecknade fastigheten eller icke?

Sedan Landssekreteraren Idestam uti en den 8 Oktober 1861 till Rådstufvurätten i Tavastehus stad ingifven skrift anhållit att till sine borgenärers förnöjande på en gång afstå

all sin egendom samt Rådstufvurätten, efter det en del fordringsegare blifvit öfver ansökningen hörde, den 22 i samma månad genom offentlig stämning kallat Landssekreteraren Idestams samtliga borgenärer att sina fordringar i hans bo den 6 Februari 1882 inför Rådstufvurätten anmäla och bevaka i den ordning, kejsrerliga konkursstadgan af den 9 November 1868 innehåller, anmälte sig dels under anslagstiden dels & den sålunda beramade inställelsedagen såsom fordringsegare, utom andre, följande:

1:o Enkefru Senatorskan *Nykopp* och Filosofie kandidaten *Axel Nykopp*, hvilka å egna vägnar och Senatorskan *Nykopp* jemväl i egenskap af förmyndare för sina och Senatörn *Nykopp*s omyndiga barn, sönerne *Karl Herman*, *Albert Olof* och *Albert Werner* samt döttrarna *Anna Albertina*, *Fanny Sofia Charlotta*, *Johanna Maria* och *Sigrid Helena Emilia Nykopp* — med förmälan, att Senator *Nykopp* jemte andra personer en för alla och alla för en förbundit sig att ansvara för fulla ersättningen af den förlust sparbanken i *Tavastehus*, hvarifrån Landssekreteraren *Idestam* den 20 Oktober 1879 till låns bekommit 10,000 mark emot en den 5 Maj 1875 utfärdad och samma dag uti konkursmassans egande *Ylöstalo* och *Alastalo* allodialsäterier samt *Skraatari frälse- och Rekola* skattehemman, alla i *Mervis by* af *Hattula* socken, intecknad förskrifning, finge vidkännas, derest sagda lån jemte derå löpande fem procents årlig ränta ej till fullo utginge från värdet för nämnde fastigheter, — i konkursmassan bevakade hvad Senatörn *Nykopp*s sterbhus på grund af nämnda borgen tilläfsventyrs komme att utbetala, dock ej till högre belopp än 10,000 mark med 5 procents årlig ränta från den 1 Januari 1881 samt 500 mark i godtgörelse för möjligen uppkommande rättegång.

2:o Bruksegaren *Fredrik Idestam*, som på grund af skuldsedel af den 23 Juli 1879 anhöll om utdömande af 10,800 mark jemte derå från samma dag löpande 6 procents årlig ränta med förmånsrätt ur värdet för ofvan nämnda *Ylöstalo* och *Alastalo* allodialsäterier samt *Skraatari frälse- och Rekola* skattehemman, uti hvilka fastigheter inteckning den 6 November samma år blifvit honom beviljad.

3:o Hofrättsrådet *Richard Idestam*, den der på grund af ofvanberörda utaf honom jemte, bland andre, Senatören *Nykopp* ingångna borgesförbindelse i konkursen jemväl bevakade högst 10,000 mark med 5 för hundra om året från den 1 Januari 1881 och 500 mark i godtgörelse för möjliga uppkommande rättgång.

4:o *Sparbanken i Tavastehus* genom dess kamrerare *Vicelandskamreraren Schrey*, som på grund af ofvan omnämnda af Landssekreteraren *Idestam* den 5 Maj 1875 uthändigade skuldsedel anhöll om utdömande af 10,000 mark med derå från den 1 Januari 1880 löpande 6 procents årlig ränta med förmånsrätt ur värdet för de till säkerhet för lånet in-tecknade fastigheterna.

5:o *Vicelandssekreteraren Axel Walfrid Rydman*, den der uppgaf att han på grund af en utaf Landssekreteraren *Idestam* till *Vicelandssekreteraren Rydmans* sedermera aflidne fader *Landthushållaren Petter August Rydman* den 3 Oktober 1871 utfärdad och den 4 derpåföljande December uti merberörda *Ylöstalo* och *Alastalo* allodialsäterier samt *Skraatari* och *Rekola* hemman in-tecknad skuldsedel, som vid verkställt arfskifte efter *Landthushållaren Rydman* tillfallit *Vicelandssekreteraren Rydman*, äfvensom på grund af *Guvernörens* öfver *Tavastehus län* den 17 Februari 1881 meddelade utslag i konkursen egde att fordra, bland annat, 10,000 mark jemte derå från den 3 Oktober 1878 ogulden 5 procents årlig ränta, hvarhos *Vicelandssekreteraren Rydman* yrkade att nämnda summa med tre års ränta måtte utdömas med förmånsrätt ur värdet för omordade lägenheter.

Sedan *Vicelandskamreraren Schrey* och *Handlanden Johan Gustaf Grönfors* förordnats att i egenskap af sysselmän ombesörja boets utredning, motsade *Bruksegaren Idestam* vid det den 27 Febr. 1882 verkställda första uppropet i målet *Vicelandssekreteraren Rydmans* anspråk på förmånsrätt för dess ofvanberörda fordran på grund deraf, att den in-teckning, som i ofvan anförd måtto den 4 December 1871 faststälts uti *Ylöstalo* och *Alastalo* allodialsäterier samt *Skraatari* och *Rekola* hemman, icke blifvit inom 10 år derefter till förnyelse anmäld och sålunda, jemlikt 27 § i kejserliga

förordningen om inteckning i fast egendom, gifven den 9 November 1868, till all kraft och verkan upphört, samt den vunna panträtten icke heller vore lagligen bevarad derigenom att omordade lägenheter blifvit genom Guvernörens ofvan åberopade utslag dömda i mät för samma fordran, helst icke ens försök till medlens utmätande gjorts.

Härtill genmältes af Vicelandssekreteraren Rydmans ombud: att omförmälda inteckning ännu var vid fullt gällande kraft den 8 Oktober 1881, då Landssekreteraren Idestams konkurs anhängiggjordes samt att i konkursfall fordringsägarenes företråde framför hvarandra till betalning ur konkursboet borde bedömas efter den rätt, som bestod då konkurs uppstod; hvarför och emedan ansökning om förnyelse af inteckningen uti den till konkurs afträdde fasta egendomen, enligt ombudets förmenande, efter konkursens början lagligen icke hade kunnat af domstol bifallas, lika litet som utmätning för någon fordran i boet fått verkställas, ombudet ansåg anmärkningen mot inteckningens giltighet och det derpå grundade anspråket på förmånsrätt sakna laga grund och befogenhet samt yrkade förty anmärkningens förkastande.

Rådstufvurätten afkunnade dom i målet den 8 Maj 1882, och jemte det Vicelandssekreteraren Rydmans fordran fastställdes till betalning ur konkursmassans tillgångar, utlät sig *Rådstufvurätten* beträffande den af Rydman påyrkade förmånsrätten, att emedan de till säkerhet för sagda fordran intecknade lägenheterna redan varit dömda i mät till betäckande af samma fordran samt tiden för omförmälda intecknings förnyelse utgått först efter det konkursen uppstått och offentliga stämningen varit utfärdad, ty blef förestående emot Vicelandssekreteraren Rydmans anspråk på förmånsrätt framställda anmärkning underkänd; hvarhos och jemte det Senatskanskan Nykopps, Filosofie kandidaten Nykopps och Hofrättsrådet Idestams fordringsanspråk ansetts böra förfalla, på den grund att sparbanken i Tavastehus i konkursmassan bevakat och utsökt samma fordran, *Rådstufvurätten* med den i §§ 11 och 12 af kejs. förordningen den 9 November 1868, angående borgenärers rätt och företråde för hvarandra till betalning ur egendom, som blifvit till konkurs afträdd, stadgade

förmånsrätt ur värdet för Ylöstalo och Alastalo allodialsäterier samt Skraatari och Rekola hemman tillerkände Vice-landessekreteraren Rydman 10,000 mark med 5 %, årlig ränta dock endast för de tre sista åren före konkursens början, sparbanken i Tavastehus 10,000 mark jemte 6 %, årlig ränta från den 1 Jan. 1880 samt Bruksegaren Idestam, hvad han i förestående måtto bevakat. I öfrigt förordnade Rådstufvurätten att, ifall gods finnes att tillgå sedan förmånsrätt egande borgenärer undfått hvad dem tilldömdt blifvit, såväl dessa, för hvad i full betalning bruste, som alla öfrige fordrings-egare skulle erhålla lika betalning, en hvar i förhållande till sin fordran, och borde ränta dervid anses lika gild som hufvudstol, men räknas dessa borgenärer emellan endast till den 22 Oktober 1881, då offentliga stämningen utfärdades, derest ej boet försloge till gäldande af ränta på alla godkända fordringar.

Emot denna dom erlade Senatorskan Nykopp såväl för egen del som i sin förut omnämnda förmyndareegenskap, Filosofie kandidaten A. Nykopp, Bruksegaren F. Idestam, Hofrättsrådet R. Idestam och kamreraren i Tavastehus stads sparbank, Vicelandskamreraren Schrey vad, hvilket de å utsatt tid fullföljde i Åbo Hofrätt och anförde i dit ingifven libell bland annat följande: Särskilda lagstadganden, deribland 6, 9 och 11 §§ i Kejs. förordningen den 23 Juli 1868 angående sättet och ordningen för försäljning af fast egendom å landet, som för gäld tages i mät, samt 25 och 31 §§ i Kejs. förordningen den 9 November 1868 om inteckning i fast egendom innebure, att ehuru sådan egendom blifvit dömd i mät för gäldande af deri intecknad fordran, egaren af denna fordran likväl för den samma ej njuter förmånsrätt till betalning ur fastighetens värde, med mindre inteckningen är gällande ännu då, när lägenheten å utmätningssauktion försäljes. Vidare vore stadgadt i §§ 1 och 10 af Kejs. förordningen den 9 November 1868 om borgenärers rätt och företråde för hvarandra till betalning ur egendom, som blifvit till konkurs afträdd, att i konkurs bevakad fordran, för hvilken inteckning beviljats i konkursmassan tillhörig fastighet, skall derur med förmånsrätt utgå blott i den händelse att in-

teckningen, då konkursmålet afgöres, fortfarande är gällande; hvarjemte § 27 i sist åberopade förordning innehölle, i öfverensstämmelse med hvad redan i K. F. den 10 December 1756 vore stadgadt, att sedan inteckning i fast egendom beviljats, inteckningshafvaren endast i det fall att han inom 10 år efter den dag, då inteckningen blifvit fastställd, låter förnyas densamma, bibehålles vid den förmånsrätt honom i stöd af den ursprungliga inteckningen tillkommit, men att inteckning, som icke inom tio år förnyats, ovilkorligen till kraft och verkan npphör. I gällande lag förekomme veterligen ej heller något stadgande som innebure att, ifall fast egendom, hvari inteckning meddelats, blifvit dömd i mät eller upplåten till konkurs, inteckningen derefter icke finge eller kunde förnyas, innan lägenheten å utmätningsauktion eller af konkursmassan genom offentligt utrop föryttrats. Att tvärtom fast egendoms dömande i mät eller upplåtande till konkurs icke kunde utgöra laga hinder mot derförinnan i fastigheten meddelad intecknings förnyande låge i sakens natur och framginge äfven deraf, att då i fast egendom meddelad intecknings förnyande åstundas, inteckningshafvaren ej å låge vidare än hvad i §§ 28 och 29 i ofta åberopade Kejs. förordning om inteckning föreskrifves, och att icke ens fastighetsegarens hörande öfver ansökning om intecknings förnyelse erfordrades. Rådstufvurätten, som till stöd för sitt yttrande öfver anmärkningen mot Vicelandssekreteraren Rydmans anspråk på förmånsrätt ej åberopat något lagstadgande, hade måhända ansett bestämningarna i § 16 af ännämnda Kejs. förordning om inteckning äfven vara å förevarande fall tillämpliga. Men berörde § afsåge dock uteslutande ansökning om intecknings fastställande, icke om intecknings förnyande. Och anhöllo sökandene förty att Vicelandssekreteraren Rydmans talan att i konkursen få njuta förmånsrätt för sin fordran måtte såsom obefogad förkastas.

Hofrätten tog målet i öfvervägande och fann i dom af den 5 September 1882 Senatorskan Nykopp, Filosofie kandidaten Nykopp, Bruksegaren Idestam, Hofrättsrådet Idestam och Vicelandskamreraren Schrey icke hafva anført skäl till ändring uti Rådstufvurättens motvädjade dom, hvarvid förty

komme att bero. För öfrigt ålades sökandene att gemensamt till Vicelandssekreteraren Rydman, i enlighet med hans i Hofrätten gjorda anhållan, ej mindre i godtgörelse för stämpadt papper till bemötande af vederparternes libell utgifva 2 mark än gälda afgifterna för hans exemplar af Hofrättens dom med 28 mark 40 penni.

Senatorskan Nykopp, Filosofie kandidaten Nykopp, Bruksägaren Idestam, Hofrättsrådet Idestam och Vicelandskamreren Schrey understälde på nedlagd revisionsskilling saken H. K. M:ts nådiga skärskådande och framhöllo, under återhemtande af sina förut anförda skäl, att Rådstufvurätten och Hofrätten, hvilka i sina yttranden öfver den af sökandene framställda anmärkning mot Vicelandssekreteraren Rydmans anspråk på förmånsrätt, icke åberopat ett enda lagbud, på grund af 3 § 24 kap. R. B. ej bort lemna sökandene i okunnighet om de lagstadganden, på hvilka domsluten i denna del af saken grundats.

Vicelandssekreteraren Rydman genmälte i sin kontraduktion, att kändene å sin sida icke gittat visa något lagstadgande, som betingade att boets tillgångar och gäld borde bedömas efter huru de gestaltade sig å inställeledagen. Tvärtom gäfvade den omständighet att lagen föreskrifver viss dag, å hvilken konkurs anses börjad, vid handen att de i konkursmassan bevakade fordringarna borde utdömas med den rätt de egt den dag, då konkursen börjat, ty annars vore lagens stadgande i detta afseende af ingen betydelse. Likasom nya fordringar hos massan icke kunde uppstå efter det konkursen vidtagit, lika litet kunde en då redan befintlig fordran betagas den förmånsrätt till betalning ur de afträdde tillgångarna, sagda fordran vid konkursens början haft, om blott densamma derefter i lagstadgad ordning bevakades. Beträffande särskildt svarandens i fråga varande fordran komme dertill ännu, att de massan tillhöriga fastigheterna Ylöstalo och Alastalo allodialsäterier samt Skraatari och Rekola hemman redan, innan Landssekreteraren Idestam upplåtit sitt bo till konkurs, blifvit dömda i mät till betäckande af samma fordran, och hade utslaget jemväl öfverlemnats åt vederbörande exekutor för att till verkställighet befordras, då Lands-

sekreteraren Idestam till förekommande häraf inlemnad ansökan om att till sina borgenärs förnöjande få på en gång afstå all sin egendom. Genom Guvernörens i Tavastehus län nyssnämnda utslag af den 17 Februari 1881 vore ock svarandens fordran allaredan tillagd förmånsrätt till betalning ur värdet af ofvan nämnda fastigheter och hade konkursdomstolen, jemlikt andra mom. 11 § af Kejs. konkursstadgan för Finland gifven den 9 November 1868, endast att fastställa sagda förmånsrätt, såsnart densamma i behörig ordning bevakades. Anhållande svaranden i underd. att hans motparters ändringsansökan måtte lemnas utan afseende.

Vid ärendets föredragning i *K. Senatens Justitiedepartement* förenade sig dess samtliga närvarande ledamöter (Senatorerne, Viceordföranden *Palmén*, *Wasastjerna*, *Forsman*, *Ehrström*, *Björkstén*, af *Frosterus* och *Nybergh*) om ett så lydande utlåtande: Emedan förmånsrätt för fordran, hvilken i fast egendom intecknad blifvit, enligt 10 § i förordningen om förmånsrätt af den 9 November 1868, får tilldömas fordringsegaren endast så länge inteckningen är gällande, men i fråga komna den 4 December 1871 fastställda inteckning uti i fråga varande lägenheter icke blifvit förnyad inom 10 år derefter och i följd häraf jemlikt 27 § i förordningen om inteckning i fast egendom af den 9 November 1868, till kraft och verkan upphört, innan Rådstufvurättens dom i saken den 8 Maj 1882 afkunnats; ty och då den omständigheten att berörda lägenheter före konkursens början dömts i mät till betäckande af Vicelandssekreteraren Rydmans uti konkursen bevakade fordran ej heller utgjorde laga skäl för dess utbe-
kommande med förmånsrätt samt annan grund för Rydmans anspråk härutinnan icke ens åberopats, pröfvar K. Senaten, med ändring af Hofrättens och Rådstufvurättens i målet gifna domslut, såvidt i dem bestämts att omförmälda fordran skulle utgå med förmånsrätt ur värdet för ännämnda lägenheter, rättvist förordna att Vicelandssekreteraren Rydman för samma fordran bör njuta betalning med den rätt som i 18 § af förordningen angående förmånsrätt af den 9 December 1868 föreskrifves, dock att denna ändring, i stöd af 100 § uti konkursstadgan, endast gäller med hänsigt till de fordrin-

gar, som blifvit ur konkursen tilldömda Senatorskan Nykopp jemte hennes förbemälda medparter; vid hvilken utgång af saken Senatorskan Nykopp och hennes medparter jemväl befriades från utgifvande af den dem utaf Hofrätten ålagda kostnadsersättningen till Vicelandasekreteraren Rydman. I öfriga delar af målet, der rättelse icke blifvit sökt, komme vid Hofrättens dom att bero.

K. Senatens dom är gifven den 21 Februari 1883.

8.

Tvist, föranledd af ensidigt verkställd qvittning af ett stridigt ersättningsanspråk mot klar och ostridig fordran. Genstämning från svarandens sida nödig eller icke?

Handelsfirman i staden Newcastle upon Tyne uti konungariket Storbritannien, R. Thiedeman & Co, lät till Råd-stufvurättens i Helsingfors stad sammanträde d. 22 Januari 1881 iustämma egaren af skeppsdockan i nämnda stad, Civilingeniören Oskar Eklund, och när målet till behandling förekom, anfördes å kärandens vägnar: att firman R. Thiedeman & Co, i enlighet med Ingeniören Eklunds hos firmans härvarande agent, Handlanden Wolter Ramsay, under Juni och Juli månader 1880 gjorda requisitioner, tillsänt Ingeniören Eklund 153 stycken skeppsplåtar samt 15 ¹³/₂₁ tons vinkelnern för ett värde, uppgående enligt firmans faktura af den 14 Augusti samma år till inalles 445 pounds 7 shillings 8 pence engelsk sterling, hvarutom firman för särskilda medanledning af nämnda varors requisition aflåtna telegram fått vidkännas en kostnad af 13 pounds 4 shillings sagda myntslag; men emedan Ingeniören Eklund, som emellertid å handelsfirman R. Thiedeman & Co:s omordade tillgodohafvande, utgörande tillhopa 458 pounds 11 shillings 8 pence, till Föreningsbanken i Finland, åt hvilken firman uppdragit att inkassera sagda fordran, den 12 November samma år inbetalt 238 pounds 7 schillings 7 pence, utan giltig anledning vägrat att i godo erlägga återstoden deraf, yrkade handelsfir-

man R. Thiedeman & C:o Ingeniören Eklunds förpligtande att till firman genast utbetala det sålunda bristande beloppet 220 pounds 4 shillings 1 penny engelsk sterling antingen i nämnda myntslag eller i finskt mynt efter vid betalningstiden gällande å vista kurs jemte 6 procents ränta derå från den 14 i nyssnämnde månad, då fakturabeloppet enligt aftal förfallit till betalning.

I saken hörd förmälte Ingeniören Eklund, under erkännande det han genom Handlanden Ramsay requirerat omordade varor, att sådant skett med det vilkor, att varorna skulle sändas till Helsingfors antingen direkte eller såsom transito gods öfver staden Reval; men som varorna af handelsfirman R. Thiedeman & C:o blifvit ställda till handelsfirman Hoepener & C:o i Reval och de i följd häraf icke kunnat såsom transito gods derifrån affärdas till Helsingfors, hade Ingeniören Eklund varit tvungen att för utfående af desamma erlagga tullafgifter, såväl i Reval som Helsingfors, af hvilka de förra uppgått till det nu fordrade beloppet, hvarför och då denna kostnad åsamkats svaranden genom handelsfirman R. Thiedeman & C:os förvållande, Ingeniören Eklund anhöll om käromålets förkastande.

Till styrkande af beloppet af de i Reval för varorna erlagda tullafgifter inlemnade Ingeniören Eklund under rättegången tre å ryska språket skrifna tullräkningar, hvilka i svensk öfversättning voro så lydande:

Qvittans.

Af Tullkammaren i Reval åt Handlanden af 1:sta gillet Hoepener & C:o
 öfver af dem erlagda tullafgifter i guld valuta . . 339: 75.
 inalles trehundra trettionio rubel sjuttiofem kopek i guld valuta för af dem den 13 Augusti 1880 sub n:o ⁴⁵⁸/₁₁ anmälda med ångfartyget Surrey Kapten Hill ankomna varor, nemligen:

I. E. åttatiotvå stycken jern utom emballage, vägande 970 pud 29 skålp. å 35 kopek per pud.

Reval den 4 November 1880.

Ledamot: (namnet oläsligt).

T. f. Sekreterare: Kamensky.

(L. S.)

Qvittans.

Af Tullkammaren i Reval åt Handlanden af 1:sta gillet Hoeppener & C:o Rub. kop.
 öfver af dem erlagda tullavgifter i guld valuta . . . 395: 43.
 inalles trehundra nittiofem rubel fyratio tre kopek i guld
 valuta för af dem den 13 Augusti 1880 sub ⁴⁵⁷/₁₅ anmälda,
 med ångfartyget *Bride* kapten *Graham* ankomna varor, nem-
 ligen 51 st. jernplåt utan emballage vägande 790 pud 34
 skålp. à 50 kopek per pud.

Reval den 4 November 1880.

Ledamot: (namnet oläsligt).

T. f. kassör: *Kamensky*.

(L. S.)

Qvittans.

Af tullkammaren i Reval åt Handlanden af 1:sta gillet Hoeppener & C:o. Rub. kop.
 öfver af dem erlagda tullavgifter i guld valuta . . . 767: 43.
 inalles sjuhundra sextiosju rubel fyratiotre kopek i guld va-
 luta för af dem den 13 Augusti 1880 sub N:o ⁴⁵⁸/₁₁ anmälda,
 med ångfartyget *Surrey* kapten *Hill* ankomna varor, nem-
 ligen

B. B. tolf, S. B. tjugusju, I. E. femtiosex, inalles ett-
 hundra två stycken jern utan emballage vägande 1534 pud
 34 skålp. à 50 kopek per pud.

Reval den 4 November 1880.

Ledamot: (namnet oläsligt).

T. f. kassör: *Kamensky*.

(L. S.)

Till svaromålet anmärkte firman *R. Thiedeman & Co:s* ombud, att firman fått order att sända godset öfver Reval på svarandens risk och räkning, utan att käranden iklädt sig några förpligtelser med hänsyn till sättet och tiden för dess afsändande, hvarför, om svaranden i något afseende vidkändts onödiga kostnader, dessa i intet fall kunde åhvälfvas käranden.

Å ed hördes i målet:

Handlanden *Wilhelm Kommonen*, som intygade: att vittnet i Augusti 1880 af Ingeniören Eklund erhållit i uppdrag att ombesörja framkomsten af ett parti plåt, spantjern m. m. från Reval till Helsingfors; men emedan godset varit adresserad till firman Hoeppener & C:o i Reval, hade det icke kunnat fås från destinationsorten annorlunda än mot erläggande af stadgade tullafgifter eller ock sålunda att en garanti af 5 rubel per skålpund stälts för hela lasten, hvarför vittnet ansett fördelaktigare att förtulla varan; att svaranden Eklunds uppfattning af requisitionen varit, att varan bort ankomma från England via Reval till Helsingfors, på hvilken väg svaranden trott sig fortast bekomma den samma, och trodde vittnet att firman Thiedeman & C:o begått det misstag vid requisitionens effektuerande, att firman underlåtit att på godset teckna "per transito", såsom handelsbruket öfverhufvud är, då varor öfver utländsk hamn införskrifvas till inländsk ort.

Handlanden *Wolter Ramsay* afgaf ett sedermera skriftligen affattadt så lydande vittnesmål:

"Sedan Civilingeniören Eklund den 26 sistlidne Juni genom mig hos Herrar R. Thiedeman & C:o gjort requisition af ett parti jernplåt och spantjern och begärt att få dem så fort som möjligt, antingen till Helsingfors, Åbo eller Wiborg, ökade han beställningen först den 30 i samma månad och derefter ytterligare den 7 påföljande Juli. Sistnämnda dag frågade Eklund efter ångbåtsturerna samt anhöll att få det reqvirerade fast till Reval. Vid senare besök hos mig upprepade Eklund sin anhållan, att få varan afsänd öfver Reval, hvilket han äfven skriftligen begärt, men några närmare bestämningar om sättet för varans befordrande öfver Reval till Helsingfors meddelade Hr Eklund mig ej, hvarföre jag icke heller derom gaf några order i mina telegram till R. Thiedeman & C:o, ehuru jag för min enskilda del trodde att varan komme att gå som transitogods öfver Reval."

I anledning af Handlanden Kommonens vittnesmål in-

lemnade kändens ombud ett på tyska språket affattadt telegram och en skrifvelse, hvilka i svensk öfversättning voro så lydande:

”Telegrafén i Reval.

Telegramm N:o 577.

Mottaget från apparaten N:o 92 å stationen i P:bg den 12/8 188 —.

Hoeppener & C:o.

Förtulla jernvarorna med eller utan förbehållen restitution. Hufvudsak intet uppehåll. Är allt anländt per Surrey 101 plåtar, 82 spantjern, Bride 52 plåtar? Inlasta genast det anlända, det öfriga vid ankomsten. Rabatnik frakt för hela partiet 400 rubel; fritt lossa, eljest per Nikolai torsdag. Telegram svar.

Kommonen.”

Reval 15/27 Oktob. 1880.

Herrar R. Thiedeman & C:o,

Newcastle vid Tyne, 3 Lombard street.

Till svar å H. H:s förfrågan angående jernpartiet för Ingeniören Oskar Eklund, Helsingfors, få vi meddela, att vi ej kunde inlasta detsamma per fartyg transito till Helsingfors, emedan dylik expedition enligt tullförfattningarne icke är tillåten. Vi inberättade sådant till Helsingfors och erhöillo i uppdrag att oförtöfvadt *förtulla* varan i *Reval* och derefter prompt expediera densamma med i beredskap liggande fartyg, hvilket vi äfven gjorde. Att mottagaren i Helsingfors än engång måste erlägga tull, kunde svårligen vara honom obekant, enär i Finland *dervarande* tullumgälder för jern måste betalas äfven i den händelse, att det i Ryssland allaredan förtullats.

Med högaktning etc.

Hoeppener & C:o.”

Tillfrågad rörande telegrammet vidgick Handlanden Kommonen sig hafva afsändt detsamma på uppdrag af svaranden Eklund.

Ingeniören Eklund vidhöll att han icke erhållit varan efter requisition och att kändens genom felaktig adress va-

rit vållande till att svaranden nödgats betala dubbla tullumgälder, hvarhos Ingeniören Eklund upplyste, att han anhängiggjort ansökning om restitution af ifrågavarande tullmedel, samt förklarade sig villig att ifall ansökningen bifölles, till svaranden utbetala de restituerade medlen.

I utslag af den 12 Mars 1881 tog *Rådstufvurätten* målet under slutligt öfvervägande och fann det vara utredt, att Ingeniören Eklund genom Handlanden Ramsay beställt särskilda jernvaror från Handelsfirman R. Thiedeman & C:o öfver Reval till Helsingfors samt att bemålde firma afsändt sagda varor till Handelsfirman Hoepfener & Co:s i Reval emottagande i stället för till Ingeniören Eklund äfvensom att Eklund i följd af detta förfarande varit tvungen att, för erhållande af varorna från Reval, derstädes erlagga tull för desamma; i anseende hvartill och då Ingeniören Eklund åsamkats berörde kostnad genom Handelsfirman R. Thiedeman & Co:s nämnda oriktiga adress *Rådstufvurätten* ansåg Ingeniören Eklund hafva varit berättigad att ifrån varornas pris afdraga i fråga komne tullumgälder, som uppgått till det nu fordrade beloppet, samt pröfvade förty rättvist förkasta käromålet, men emedan Ingeniören Eklund icke begärt ersättning för sina kostnader i målet, qvittades dessa parterne emellan.

Missnöjd med detta utslag vädjade firman R. Thiedeman & C:o till Åbo Hofrätt och anförde i dit ingifven libell hufvudsakligen följande:

Ingeniören Eklund hade under Juli månad 1880 hos firman requirerat 153 stycken skeppsplåtar samt 15¹³/₂₀ tons vinkeljern med den uttryckliga föreskrift, att nämnda jernvaror skulle afsändas ifrån Hull med ångbåt antingen direkte till Helsingfors eller ock, i händelse en dylik lägenhet ej erbjöd sig, till Reval för att derifrån vidare befordras med annan ångbåt till Helsingfors. Men någon person, den der i egenskap af kommissionär för Eklunds räkning i Reval skulle haft att emottaga och vidare befordra varan, hade vid requisitionen icke blifvit för firman uppgifven, likasom dervid ej heller varit fästadt något annat villkor för varans vidare befordrande. Vid sådant förhållande och då gods, som

afsändes med ångbåt alltid måste på destinationsorten af någon emottagas, hade kâranden rimligtvis ej kunnat fullgöra requisitionen annorlunda än att afsända varan till det handelshus i Reval, Hoeppener & C:o, med hvilket firman eljes stod i handelsförbindelser, jemte det firman skriftligen anmodat Hoeppener & C:o att med första ångbåtslägenhet befordra godset till svaranden Eklund i Helsingfors. Detta uppdrag hade äfven i behörig ordning blifvit fullgjordt af herrar Hoeppener & C:o, efter det dessa likväl först underlåtit svaranden Eklund om att i fråga varande jernvaror måste i Reval förtullas, innan desamma kunde vidare befordras, samt Eklund genom telegram till Hoeppener & C:o anmodat dem att ombesörja förtullningen för Eklunds räkning.

Kâranden hade således icke åtagit sig några särskilda förbindelser med hänsyn till varans framskaffande, och då godset afgått på svarandens räkning och risk samt svaranden icke gittat visa att han gifvit kâranden andra ordres, än dem kâranden iakttagit, vore hans ersättningstalan, äfven om den samma redan kunde till pröfning upptagas, i allo foglös. Men sagda ersättningstalan vore äfven i förtid väckt, enär svaranden, enligt sin egen förklaring, anhängiggjort ansökan om restitution af de i Reval erlagda tullumgälderna och tillika förklarat sig villig att, ifall restitutionen bifölles, erlagga det fordrade beloppet. För öfrigt hade svaranden, då han mot firmans af honom godkända fordran velat qvitta ett af firman motsagdt ersättningsbelopp, bort genom laga genstämning bereda sig tillfälle att få sin talan upptagan till pröfning i sammanhang med käromålet. Ty fastän ömnesidigt medgifna fordringar utan föregången genstämning kunde qvittas mot hvarandra, kunde dock svärligen ett outredt och bestridt ersättningsanspråk qvittas mot en godkänd och till betalning förfallen fordran i följd af stadgandet i U. B. 2: 5 att "ren och ostridig fordran ej må uppehållas för thet, som stridigt är."

Hvad åter Rådstufvurättens domakäl i det motvädjade utslaget anginge, så hade Rådstufvurätten räknat firman till last att hon afsändt de af svaranden reqvirerade jernvarorna till handelshuset Hoeppener & Co:s i Reval emottagande i

stället för till Civilingenjören Eklund i Helsingfors samt att Eklund genom detta förfarande blifvit tvungen att för varans utbekommande från Reval derstädes erlägga tull för den samma. Men först och främst hade käranden aldrig tvungit svaranden att emot sin vilja gifva order om godsets fortskaffande från Reval. Om han varit missnöjd med de utgifter, som åtföljde varans befordrande öfver Reval till Helsingfors, så hade han, fastän denna befordringsväg föreskrifvits af honom sjelf, kunnat låta godset qvarstanna i Reval för kärandens räkning. Det hade då berott på firman sjelf, antingen hon velat söka Eklunds lagliga förpligtande att utgifva betalning för den beställda varan, eller hellre föredragit att i Reval till annan man föryttra beställningen. Om svaranden i sin ifver att påskynda godsets ankomst till Helsingfors uraktlåtit att före dess utrequisition göra sig undermåttad om tullförhållandena i Reval samt att derstädes för sig ställa ombud, som skulle emottagit varan och ombesörjt dess vidare befordran med annan ångbåtslägenhet, så borde väl följderna af antydda uraktlåtenhet icke drabba firman utan svaranden sjelf. Vidare borde märkas att den ångbåt, med hvilken godset afsändts, haft Reval till destinationsort, hvadan det icke varit möjligt att adressera godset omedelbart till Ingenjören Eklund i Helsingfors. Firman hade dock meddelat Hoeppener & C:o närmare ordres rörande orten, dit varan skulle vidare befordras. Och annorlunda än genom korrespondens hade varans slutliga bestämmelseort i förevarande fall icke kunnat angifvas. Ty den hade ju bestått af en mängd lösa jernartiklar, på hvilka hvar för sig ingen adress kunnat fästas. Slutligen ville käranden hafva anmärkt, att Rådstufvurätten genom det motvädjade utslaget godkänt svarandens i alla väsentliga delar ännu outredda ersättnings- och qvittningspåstående, utan att, ehuru två fremmande myntslag qvittats mot hvarandra, ens infordra utredning om de noterade kurserna å de olika myntslagen vid den tidpunkt, då kärandens fordran förfallit till betalning. Och yrkade firman förty att Hofrätten med upphäfvande af Rådstufvurättens utslag måtte ålägga Ingenjören Eklund att genast till firman utbetala fordrade 220 pounds 4 shillings 1

penny engelsk sterling antingen i detta myntslag eller ock i motsvarande finskt mynt efter å vista kurs jemte 6 procents ränta derå från den 14 November 1880 då i fråga varande fordran förfallit till betalning intill skeende full likvid, hvarhos erinran gjordes om skälig godtgörelse för kostnaderna i målet.

I exceptionen framhöll Ingeniören Eklund ånyo att varan icke requirerats till Reval, utan öfver Reval till Helsingfors, att i fråga varande beställning blifvit gjord hos kärandens kommissionär på orten, Handlanden Ramsay, och att svaranden icke stått i någon direkt förbindelse med firman R. Thiedeman & C:o, hvadan det icke borde räknas honom till last om firman beträffande adressen möjligen blifvit orätt underrättad. Anmärkningen att hvarje enskild artikel ej kunnat fördes med särskild adress saknade all betydelse, ty något sådant hade aldrig fordrats, utan endast att käranden i konnässementet adresserat varan till Helsingfors, såsom den blifvit bestäld, hvarigenom tullbehandlingen i Reval undvikits. Riktigheten af svarandens uppgifter beträffande de af honom i Reval erlagda tullumgålderna hade vid Rådstufvurätten ej ifrågasatts. Med afseende härå och då de ingifna qvittanserna till fullo äfven bestyrkte sagda uppgifter, för-tjenade kärandens anmärkning ej heller i denna del något afseende. Till varans uttagande från Reval hade svaranden varit tvungen, emedan den afsändts på hans räkning och risk och emedan han vid tidpunkten varit sysselsatt med ett större arbete, till hvars fullgörande material från annat håll icke kunnat anskaffas så skyndsamt, att arbetet inom öfverenskommen tid skulle hunnit slutföras. För att dock möjligen i godo kunna bilägga saken hade svaranden anhängiggjort ansökan om restitution, hvilken endast af honom kunnat väckas, men i ingen händelse ville svaranden förbinda sig, såsom motparten syntes förutsätta, att erlægga hela det utsökta beloppet, utan endast de restituerade medlen efter afdrag af svarandens för ändamålet hafda utgifter.

I dom af den 6 Februari 1882 fann *Hofrätten* handelsfirman R. Thiedeman & C:o icke hafva anført skäl till ändring i Rådstufvurätten motvädjade utslag, vid hvilket förty

komme att bero, jemte det handelsfirman R. Thiedeman & C:o kändes skyldig att med 45 mark ersätta Ingeniören Eklund för hans i Hofrätten hafda umgälder.

På nedsatt revisionsskillning fullföljde firman Thiedeman & C:o sin talan i högsta instans, upprepar dervid sina förut gjorda påståenden; och då målet i *K. Senatens Justitiedepartement* föredrogs, yttrade sig,

Senatorn Nybergh, det hade väl handelsfirman R. Thiedeman & C:o i Senaten upprepat sin hos Hofrätten gjorda invändning att stämning icke ågått firman beträffande Ingeniören Eklunds anspråk att å firmans i fråga varande fordran få afdraga de kostnader, Eklund tillskyndats genom omförmälda varors förtullning i Reval; men emedan firman redan vid Rådstufvurätten svarat å denna Ingeniören Eklunds talan, utan att någon anmärkning om nyss antydda förhållande framstälts, ville *Senatorn* å nämnda invändning ej fästa afseende. Vidkommande sedan sjelfva saken, fann *Senatorn* det icke vara styrkt att firman R. Thiedeman & C:o i afseende å försändningen af ofvan berörda varor förfarit på annat sätt än det, hvartill firman enligt Ingeniören Eklunds härom meddelade föreskrifter varit berättigad, eller att firman eljest genom någon felaktig anordning förorsakat Eklund de utgifter, som drabbat honom i följd af berörda förtullning, den Eklund sjelf låtit i Reval verkställa och genom hvilken åtgärd varorna jemväl derstädes blifvit af honom emottagna; och som Ingeniören Eklund vid anförd beskaffenhet icke egt att, på sätt som skett, afdraga sagda utgifter från priset för varorna, alltså pröfvade *Senatorn* rättvist, med ändring af Hofrättens dom och Rådstufvurättens utslag i saken, såvidt dymedelst Eklunds nyss omordade förfarande godkänts och firman R. Thiedeman & Co:s mot honom förda talan förkastats, ålägga Ingeniören Eklund att genast, emot undfående qvitto, till firman R. Thiedeman & C:o utbetala fordrade tvåhundra tjugu pounds fyra shillings en penny engelsk sterling antingen i samma myntslag eller i finskt mynt efter vid betalningstiden gällande kurs jemte sex procents ränta å dessa medel från den 14 November 1880, då varorna obestriddt varit förfallna att gäldas, tills full liqvid skedde;

vid hvilken utgång firman R. Thiedeman & C:o af Senatorn äfven befriades från utgifvandet af den Ingeniören Eklund af Hofrätten tilldömda ersättning för hans kostnader vid målets bevakande derstädes; derutinnan Hofrättens dom af Senatorn således äfven ändrades. Dock ville Senatorn lemna Ingeniören Eklund obetaget att emot den eller dem, som möjligen varit vållande till den förlust Eklund fått vidkännas genom förtullningen i Reval af änsagda varor, särskildt utföra den talan hvartill fog kunde förefinnas.

Senatorn af *Frosterus*, som jemväl icke ville fästa något afseende å den af firman R. Thiedeman & C:o gjorda invändning, fann vid pröfningen af hufvudsaken firman Thiedeman & C:o icke hafva förebragt skäl till ändring uti Hofrättens dom, hvarvid Senatorn förty för sin del, lät bero.

Senatorerne *Björkstén* och *Ehrström* voro hvardera af samma mening som Senatorn af *Frosterus*.

Senatorerne *Wasastjerna* och Viceordföranden *Palmén* voro ense med Senatorn *Nybergh*, i enlighet med hvars yttrande K. Senatens dom, som är daterad den 17 Mars 1883, affattades.

9.

Tolkning af § 49 i k. konkursstadgan af den 9 November 1868.—

Hvilken rätt medför icke-protesterad vaxel mot utställaren?
— Ansvar för bedräglig konkurs, påyrkad af allmän åklagare, sedan målseganden frångått sin talan.

Sedan Handlanden i Wiborgs stad Wilhelm Klein den 23 November 1881 till Rådstufvurätten i samma stad inlemnade ansökning att få, med åtnjutande af den i 85 § af konkursstadgan den 9 November 1868 gäldenärer medgifna förmån, på en gång afstå all sin egendom till sine borgenärers förnöjande och uppteckning af hans bo i följd af Rådstufvurättens förordnande verkstälts, dervid tillgångarna uppgått till 30,870 mark 5 penni och gälden till 71,532 mark 13 penni, anmälte sig å den i anledning häraf utsatta inställelse-

dagen den 22 Februari 1882, utom andra, följande fordrings-egare:

Inspektorn för Moskowska Brandförsäkringsbolaget af år 1827, *Boris Keller*, som på grund af elfva särskilda af cessionanten Klein accepterade vexas fordrade inalles 6,300 mark, hvilka Klein, den der varit agent för nämnda brandförsäkringsbolag, försäkringsrat af bolaget tillhöriga medel och om hvilken försäkring Boris Keller å bolagets vägnar tidigare vid bemälda Rådstufvurätt utfört talan, den Rådstufvurätten dock medels utslag den 15 December 1881 förkastat på den grund att Keller redan af Klein såsom valuta emottagit omförmälda vexas, uppgående till ett sagda balans motsvarande belopp; och yrkade sökanden att, emedan gäldenärens stat utvisade ett deficit på 40,000 mark och han således långt förut bort till konkurs upplåta sin egendom samt gäldenären icke heller ordentligen fullgjort den honom åliggande bokföringsskyldighet, ity att hans kassabok för September, Oktober och November månader 1881 utvisade uppbörd, som med omkring 8,500 mark öfversteg de på utgiftsidan under samma tid antecknade utbetalningarna, gäldenären Klein måtte för lättsinnigt och vårdslöst förhållande mot sina borgenärer fällas till laga ansvar.

Stadsfiskalen, Kollegiisekreteraren *Frithiof Ritz*, som utsökte 264 rubel 53 kopek ryskt mynt, i grund af tvenne bevakningsskriften närlagda utaf bröderne *Agis & C:o* den 8 och 27 September 1881 på tre månaders betalningstid utställda, af cessionanten Klein accepterade samt genom åtecknade öfverlåtelser i Stadsfiskalen *Ritz* hand komna vexas, jemte 6 procents ränta från förfallodagarne.

Handelsfirman *C. A. Rumpf & C:o*, som bland annat anhöll att, jemlikt räkning af den 3 November 1881 öfver handelsvaror, hvilka firman till Handlanden Klein afsänt, utbekomma 600 tyska reichsmark med den förmånsrätt 49 § i Konkursstadgan medgäfv, emedan sagda varor ankommit till Klein efter det han till Rådstufvurätten inlemnad sin omförmälda konkursansökan samt gode männen i konkursen vägrat att återlemna desamma.

Handelsfirman *Ernst Kasch & C:o*, hvilken utom annat

anhöll att, på enahanda skäl och med nyss nämnda förmånsrätt, ur de afträdde tillgångarne utbekomma 1,030 reichsmark 50 pfennige för handelsvaror, som firman enligt räkning af den 1 November 1881 tillsändt Handlanden Klein.

Handlanden *Paul Antonoff*, den der anhöll att ur konkursboet utfå bland annat 1,350 mark med 6 procents ränta derå från den 6 December 1881 i grund af en bevakningskriften bilagd, utaf Handlanden Klein den 6 Juni 1881 utstald och af Handlanden *Ilja Klepoff* godkänd vaxel, hvilken Handlanden *Antonoff* i ego bekommit genom åtecknad öfverlåtelse.

Tobaksfabriksbolaget *M. I. Bostandschoglo*, som fordrade inalles 2,466 rubel 74 kopek ryskt mynt på grund af sex särskilda, af cessionanten Klein accepterade vaxlar.

Handlanden *Feodor Sergejeff*, som bland annat utsökte 12,823 mark 89 penni och 192 rubel ryskt mynt enligt kontokurant, hvarhos sökanden förenade sig uti det af *Boris Keller* emot Klein gjorda ansvarsyrkande.

Tulldistriktschefen *Oskar Wasastjerna*, hvilken anhöll att ur de afträdde tillgångarna utbekomma 190 rubel ryskt mynt, hvilket belopp sökanden i afseende å betäckande af den årliga afgiften för en åt honom från ryska liförsäkringsbolaget af år 1827 utgifven liförsäkringspolis under åren 1880 och 1881 tillsändt Handlanden *W. Klein* såsom dåvarande agent för sagda bolag, men denne icke till bolaget levererat, utan underslagit sig, i följd hvaraf sökanden nödgats för andra gången erlägga samma afgift till liförsäkringsbolaget; och yrkade Tulldistriktschefen *Wasastjerna* att cessionanten måtte för antydda bedrägliga förhållande ställas till laga ansvar.

Under rättegången anmälte sig Handlanden *Arthur Broscheit* och anhöll att Tulldistriktschefen *Wasastjernas* förestående fordran måtte tilldömas honom, emedan Tulldistriktschefen *Wasastjerna* föryttrat sagda fordran till honom, till styrkande hvaraf sökanden inlemnade en så lydande skrift:

”Till Rådstufvurätten i Wiborg.

Sedan underskrifven numera till Herr *Arthur Broscheit* föryttrat min uti Handlanden *Wilhelm Kleins* konkurs beva-

kade fordran samt till honom Herr Broscheit således öfverlätit alla mina fordringsanspråk uti Kleins konkurs, får jag härmedelst äfven intyga att jag för min enskilda del äfven frångår det ansvarspåstående emot Klein, som vid fordrans bevakande yrkats.

Borgå den 31 Mars 1882.

Osk. Wasastjerna.
Tullförvaltare i Borgå."

För öfrigt anmärktes vid de i målet hållna uppropen af Handlandene Boris Keller och Feoder Sergejeff, jemte det alla icke behörigen styrkta och bevakade fordringsanspråk motsades, att vid handelsfirman C. A. Rumpf & Co:s och handelsfirman Ernst Kasch & Co:s begäran om förmånerätt icke borde fästas något afseende, enär bemålde firmor icke mer varit i besittning af de beställda varorna, då gäldenärens konkurs påbörjades.

I denna anmärkning förenade sig sedermera ook bolaget M. I. Bostandschoglo och Stadsfiskalen Rita, hvilka sist bemålde tillika yrkade att Handlanden P. Antonoffs fordringsanspråk, som icke vore behörigen utredt, måtte förkastas för såvidt detsamma öfversteg, hvad cessionanten Klein i sin stat upptagit, eller 962 mark 58 penni.

Cessionanten Klein förklarade med anledning af de mot honom under rättegången gjorda ansvaryrkandena att hans obestånd hade sin grund bland annat deri att han, som tillsammans med Handlanden F. Sergejeff för ett år tillbaka egt en ångbåt, på denna affär förlorat omkring 10 å 12,000 mk samt att den af Keller anmärkta oriktighet i bokföringen af inkomster och utgifter för September, Oktober och November månader 1881 härledde sig deraf, att en i sagda bok på debetsidan under den 17 September 1881 upptagen post om 6,182 mark 83 p. rätteligen redan influtit i derförut gångne April månad, ehuru Klein då lemnat dessa medel oinförda, enär Klein icke velat godkänna liqviden utan hoppats erhålla ett högre penningebelopp, äfvensom deraf att utgifterna under de närmaste dagarna före cessionsansökningens inlemnande icke blifvit i handelsböckerna införda, emedan dessa,

innan sådant hunnit verkställas, blifvit af gode männen borttagna.

Stadsfiskalen Ritz anmärkte, att intet afseende borde fästas vid den af Handlanden Broscheit inlemnade skriften, enär denne icke varit lagligen befullmäktigad att för Tulldistriktschefen Wasastjerna föra någon talan och skriften ej heller under omslag blifvit domstolen tillsänd, hvarhos Stadsfiskalen å tjenstens vägnar förenade sig uti de mot gäldenären Klein gjorda ansvarsyrkandena.

Rådstufvurätten afkunnade dom i målet den 24 Maj 1862, och jemte det yttrande meddelades om Inspektorn Kellers, Handlanden Sergejeffs, Bolaget Bostandschoglos och Kollegiisekreteraren Ritz' i konkursen bevakade fordringar, tilldömde Rådstufvurätten ur de afträdde tillgångarna:

Firman C. A. Rumpf & C:o, bland annat, sexhundra tyska reichsmark i nämnda eller ock i finskt mynt efter vid betalningstiden gällande kurs, utgörande priset för omförmälda den 3 November 1881 till gäldenären afsända och, enligt hvad gode männen i konkursboet jemväl medgifvit, af dem emottagna handelsvaror, och som sagda varor obestriddt efter konkursens början till boet inkommit, åläge det borgenärerne, jemlikt senare mom. i 49 § af Konkursstadgan, att, der de ville behålla varorna, för dem erlægga det önskade priset till fulla.

Firman Ernst Kasch & C:o, bland annat, ettusen trettio reichsmark femtio pfennige sagda myntslag eller i finskt mynt efter den kurs som vore gällande vid betalningstiden, hvilket penningbelopp firman fordrat såsom betalning för den 1 November 1881 till Handlanden Klein afsända och, enligt hvad gode männen vidgått, af dem omhändertagna varor; och emedan jemväl dessa varor synts hafva inkommit till boet efter konkursens början, åläge det borgenärerne, enligt nys åberopade lagrum, att, ifall de ville behålla varorna, erlægga det för desamma äskade pris till fullt belopp; samt

Handlanden Antonoff af de ettusen trehundra femtio mark med sex procents ränta från den 6 December 1881, hvilka Handlanden Antonoff utsökt på grund af förut omförmälda vexel, endast tvåhundra två mark, rätteligen tvåhun-

dra två mark två penni, som Handlanden Klein i sin förteckning upptagit såsom skuld till Handlanden Antonoff, hvar emot den sist bemäldes derutöfver sträckta, på vaxel grundade anspråk underkänts, såvida vaxeln icke blifvit protesterad och fordrans riktighet icke heller annorlunda utredts; hvarjemte

Rådstufvurätten i öfrigt förordnade att, sedan kostnaderna för konkursen och konkursboets förvaltning öfverst afgått, de firmorna C. A. Rumpf & C:o och Ernst Kasch & C:o tilldömda belopp borde ur konkursmassans tillgångar först gäldas.

Hvad åter angick de mot Handlanden Klein gjorda ansvarspåståenden, fann Rådstufvurätten, genom Kleins egna förklaringar och hvad under målets behandling eljest inlupit, utredt vara att han icke allenast sig till nytta emot föreskrift använt penningar, som honom för bestämdt ändamål blifvit anförtrödda, utan ock uraktlåtit att, på sätt honom i egenkap af handlande ålegat, ordentligen bokföra sina inkomster och utgifter från och med April månad 1881, hvilket förhållande ådagalades deraf att, ehuru hans böcker upptoge för de tre senaste månaderna före konkursens början inkomster till ett utgifterna vida öfverstigande belopp, någon kassabehållning likväl icke förefunnits; i anseende hvartill och då Handlanden Klein ej heller gittat tillförlitligen visa orsaken till antydda olikhet emellan boets ställning enligt böckerna och i verkligheten, Rådstufvurätten pröfvade rättvist, i stöd af § 88 i konkursstadgan, döma Handlanden Klein att, för sådant vårdslöst och lättsigt förfarande emot sina borgenärer, hållas fyra månader i fängelse, hvarhos Klein förklarades förlustig den i 85 § af samma stadga omförmälda förmån och skyldig att skuld, som innan konkursens början tillkommit, med arbete aftjena.

Mot denna dom erlade Handlanden W. Klein samt, utom andra fordringsägare, Handlandene P. Antonoff och F. Sergejeff, hvar för sig, äfvensom Inspektorn Keller, fabriksbolaget M. I. Bostandschoglo och Stadsfiskalen Ritz gemensamt vad, som de å utsatt tid fullföljde i Wiborgs Hofrätt.

I sina till Hofrätten ingifna vadelibeller framhöllo Inspektorn Keller, Handlanden Sergejeff, Fabriksbolaget M. I. Bostandschoglo och Stadsfiskalen Ritz, under återhemtande af de vid Rådstufvurätten gjorda påståendena, att det af Handelsfirmorna C. A. Rumpf & C:o och Ernst Kasch & C:o till stöd för deras anspråk på förmånsrätt åberopade stadgande i § 49 af gällande konkurslag icke vore tillämpligt i förevarande fall, enär sagda lagrum otvetydigt vidhandengaf, att

full ersättning för försålda varor endast tillkomme sådan säljare, som vid konkursens början fortfarande befann sig i faktisk besittning af de varor gäldenären hos honom requirerat, men ingalunda tillerkände dylik rättighet åt säljare, som långt före konkursens början afsänt de beställda varorna under gäldenärens adress och för hans räkning och risk.

Handlanden P. Antonoff åberopade hvad han i sina bevakningshandlingar anført och inlemnade ett af Handelsfirman Hackman & C:o utfärdadt bevis deröfver, att han till bemälda firma utbetalt dess fordran hos Handlanden W. Klein samt deremot af firman undfått en af Klein utstæld, af Ilja Klepoff accepterad och sedermera af Herr P. Antonoff in blanco endosserad vaxel, stor 1,350 mark, förfallen den 6 December 1881; anhållande sökanden att hans i konkursmassan bevakade fordringar måtte till fulla beloppet utdömas.

Genom dom af den 30 Augusti 1882 fann *Hofrätten* Inspektorn Keller, Handlanden Sergejeff, Bolaget M. I. Bostandschoglo och Kollegiisekreteraren Ritz icke hafva anført skäl till ändring i Rådstufvurättens motvådjade dom. Hvad sedan beträffade Handlanden Antonoffs vadetalan, ansåg Hofrätten Handlanden Antonoff ej hafva anført skäl till vidare ändring uti Rådstufvurättens omförmälda dom, än att emedan Antonoffs i konkursen bevakade fordran ej blifvit af öfrige borgenärer motsagd än af bolaget M. I. Bostandschoglo och Kollegiisekreteraren Ritz, hvilka dock godkänt Handlanden Antonoffs kraf till ett belopp af niohundra sextiotvå mk femtioåtta penni, Hofrätten pröfvade rättvist tilldöma Handlanden Antonoff nyss nämnda penningebelopp att ur de afträdde tillgångarne utgå. Vidkommande slutligen Handlanden Kleins ändringsansökning, fann Hofrätten, lika med Rådstufvurätten, det stanna Handlanden Klein till last att hafva uraktlåtit att, på sätt honom i egenskap af handlande ålegat, ordentligen bokföra sina inkomster och utgifter från och med April månad år 1881, i anseende hvartill och jemte det allt utlåtande i anledning af några fordringsegares påstående om ansvar å Handlanden Klein för det han skulle sig till nytta, emot föreskrift, använt penningar, som honom för bestämmt ändamål anförtrödda blifvit, förfölle, enär fordringsegarene frångått detta påstående redan innan åklagaren Ritz tagit sig tjenstetalan i saken, Hofrätten pröfvade rättvist döma Handlanden Klein, jemlikt det af Rådstufvurätten åberopade lagrum, att för den honom af Hofrätten sålunda tillräknade vårdslöshet emot sina borgenärer hållas två månader i fängelse, hvarhos Klein förklarades förlustig den i 85 § af konkursstadgan omförmälda, ordentlig gäldenär tillhörande

förmån och skyldig att skuld, som innan konkursen tillkommit, med arbete aftjena; med hvilka rättelser vid den motvådjade domen i öfrigt finge bero.

Denna dom uttryckte Viceadvokatfiskalen *Åkermans* samt Hofrättsråden *Palmroths* och *Hornborgs* samstämmiga åsigt, hvaremot referenten i målet

Assessorn *Tamelaender* yttrade sig beträffande först Inspektorn *Kellers*, Handlanden *Sergejeffs* samt Bolaget *M. I. Bostandschoglos* och Stadsfiskalen *Ritz'* ändringsansökningar, att alldenstund de varor, för hvilkas pris Handelsfirmorna *C. A. Rumpf & C:o* och *Ernst Kasch & C:o* tillerkänts förmånsrätt till betalning ur konkursmassan, innan Handlanden *Klein* sin afträdesansökan till Rådstufvurätten ingaf blifvit på hans risk och för hans räkning aflemnade till vederbörande skeppare för att till *Klein* befordras samt dessa varor således måste anses vid tiden för afträddandet hafva tillhört konkursboet, fördenskull fann Assessorn, med rättelse af Rådstufvurättens dom i denna del, någon förmånsrätt i förhållande till Inspektorn *Kellers*, Handlanden *Sergejeffs* samt Bolaget *M. I. Bostandschoglos* och Stadsfiskalen *Ritz'* tillgodohafvanden icke kunna firmorna *C. A. Rumpf & C:o* och *Ernst Kasch & C:o* tillerkännas; i följd hvaraf och då öfrige fordringsägare, framför hvilka nästbemälda två firmor tillagts bättre rätt, åt Rådstufvurättens dom nöjts, så stor del af Inspektorn *Kellers*, Handlanden *Sergejeffs* samt Bolaget *M. I. Bostandschoglos* och Stadsfiskalen *Ritz'* tillgodohafvanden, som, ifall firmorna *C. A. Rumpf & C:o* och *Ernst Kasch & C:o*, på sätt rätteligen ske bort, icke hade för de till Handlanden *Klein* afsända varors pris ur konkursmassan tillagts någon förmånsrätt, skulle utfallit å Inspektorn *Kellers*, Handlanden *Sergejeffs* samt Bolaget *M. I. Bostandschoglos* och Stadsfiskalen *Ritz'* tillgodohafvanden i förhållande till öfrige borgenärs fordringar, hvilka ej med förmånsrätt utdömts, borde utgå med lika rätt, som firmorna *C. A. Rumpf & Co:s* och *Ernst Krasch & C:os* i fråga varande fordringar.

Vidkommande sedan Handlanden *Antonoffs* vadetalan, ansåg Assessorn Handlanden *Antonoff* ej hafva anført skäl till vidare ändring i Rådstufvurättens motvådjade dom än att, emedan Handlanden *Antonoffs* i konkursen bevakade fordran icke blifvit af öfrige borgenärer emotsagd än af bolaget *M. I. Bostandschoglo* och Stadsfiskalen *Ritz*, hvilka två sist nämnda fordringsägare dock godkänt Handlanden *Antonoffs* kraf till ett belopp af 962 mark 58 penni, Assessorn pröfvade rättvist tilldöma Handlanden *Antonoff* nyss sagda penningebelopp att ur de afträdda tillgångarna utgå.

Hvad slutligen anginge gäldenären Handlanden Kleins ändringsansökning fann Assessorn sagda ansökning icke för-
anleda till ändring af den motvädjade domen, hvarvid förty,
såvidt densamma Handlanden Klein emotgått, komme att för-
blifva.

I öfriga delar af målet, deri dels rättelse icke sökts, dels
skäl till ändring ej förebragts, komme Rådstufvurättens dom
att lända till efterlefnad.

På nedsatt revisionsskilling sökte Inspektorn Boris Kel-
ler, Handlanden Sergejeff, Fabriksbolaget M. I. Bostandschoglo
och Stadsfiskalen, Kollegiisekreteraren Ritz i underdånighet
ändring i Hofrättens dom, dervid sökandene återhemtade alla
sina förut gjorda påståenden äfvensom bolaget M. I. Bostand-
schoglo och Stadsfiskalen Ritz uppgåfvo, att deras godkän-
nande af Handlanden Antonoffs fordran till det belopp Hof-
rätten utdömt härledde sig af ett missförstånd, beträffande
beloppet af den i Handlanden Kleins stat uppgifna skuld till
Antonoff.

Då målet i *K. Senatens Justitiedepartement* föredrogs,
ansåg

Senatorn *Nybergh* sökandene icke hafva anført skäl till
ändring i Hofrättens dom, hvarvid Senatorn förty lät bero.

Senatorn af *Frosterus* fann sökandene icke hafva an-
ført skäl till annan ändring i Hofrättens ofvan berörda dom
än att, enär de varor, för hvilka firmorna C. A. Rumpf &
C:o och Ernst Kasch & C:o yrkat att ur konkursmassan er-
hålla full betalning, enligt hvad bemålde firmors angående
samma varor utfärdade räkningar af den 3 och 1 November
1881 ådagalägga, blifvit af nämnda firmor för Handlanden
Kleins risk och räkning till annan aflemnade innan Kleins
den 23 November 1881 inträffade konkurs tagit sin början
samt dessa varor således måste anses tillhöra konkursboet,
Senatorn, med upphäfvande af Hofrättens dom i denna del,
pröfvade rättvist tillerkänna firmorna C. A. Rumpf & C:o och
Ernst Kasch & C:o endast lika rätt med öfrige oprioriterade
fordringsegare att ur konkursmassan erhålla betalning för
nämnda varor; dock komme denna ändring i Hofrättens dom,
jemlikt § 100 i konkursstadgan, ej att gälla till förmån för
dem som med Hofrättens dom åtnöjts.

Senatorn *Björkstén* var ense med Senatorn *Nybergh*.

Senatorerne *Ehrström*, *Forsman* och Viceordföranden
Palmén instämde i det af Senatorn af *Frosterus* afgifna ytt-
rande, i enlighet hvarmed Senatens den 1 Mars 1883 gifna
dom är affattad.

Juridisk Bibliografi

för Finland, Sverige, Norge och Danmark.

Priserna äro i mark och penni för böcker tryckta i Finland;
för öfrigt i kronor och öre.

- Anteckningar efter prof. E. V. Nordlings föreläsningar om boskilnad och om behandlingen af död mans bo med särskildt afseende å K. F. huru gäld vid dödsfall betalas skall och om urarfvagörelse m. m. d. 18 Sept. 1862. Utgifna af Juridiska föreningen i Upsala. 2:a genomsedda uppl. 8:o, 188 s. Upsala. 8: 75.
- Arkiv, Nytt juridiskt. Afd. 1. Tidskrift för lagskipning. Utg. af G. B. A. Holm. 10:e årg. 1883. 8:o, Sthm. För årg. (12 hfn). 9 kr.
- Arkiv, Nytt juridiskt. Afd. II. Tidskrift för lagstiftning m. m. Utgivet af G. B. A. Holm. 8:e årg. 1883. 8:o, Sthm. Svensk författningssamlings expedition. För årg. 4 hfn. 5 kr.
- Arbetsfrågan i nationalekonomisk och kulturhistorisk belysning af H. E. 8:o, 189 s. Sthm. 1: 50.
- Betänkande, Underdånigt, angående inrättande af en allmän postsparbank, afgifvet af de för denna frågas behandling i nåder förordnade kommitterade. 4:o, 54 s. o. 21 formulärer. Sthm (1882). 25 öre.
- Betänkning over Forslag til Lov om overordentlige Foranstaltninger til Forsvarvæsenets Fremme. 88 sid. i 8. Stegs. (Kbhvn. Topp). 50 öre.
- Betänkande, Underdånigt, med förslag till ny fiskeristadga m. m., afgifvet d. 8 Mars 1883 af särskildt i nåder förordnade kommitterade. 8:o, 159 s. Sthm. 1 kr.
- Bætzmann, F., Rigarets-Efterretninger. I. De sex første Rigsretssager. — Förhandlingar om Rigsret 1814—60. — Rigsretssagen mot Ministeriet Selmer. — Rigsrettens Sammensætning og Virkemåde. 2 Bl. 75 sid. i st. 8. 1 kr.
- Berättelse angående Stockholms kommunalförvaltning år 1881 jämte statistiska uppgifter för samma och föregående tid, utgifven enligt beslut af stadsfullmäktiges beredningsutskott. 14:e årg. 4:o, 188 o. 395 s. Sthm. Kart. 4 kr.
- Bergstrand, Wilhelm, Den svenska kvinnans rättliga ställning. Jemte en kortfattad öfversigt af den finska kvinnans ställning. 8:o, 178 s. Sthm. 2 kr.
- Bibliotek för sjöfarande, skeppsredare m. fl. för skeppsfarten intresserade. 8:o. Sthm.
3. Lundgren, W. T., Om befraktning och deraf härledda rättsförhållanden. vj. o. 188 s. 2: 50.
- Bidrag till Sveriges officiella statistik. 4:o. Sthm.
- D) Fabriker och manufakturer. Commerce collegii underdåniga berättelse för år 1881. XX o. 90 s. 75 öre.
- E) Inrikes sjöfart och handel. Commerce collegii underdåniga berättelse för år 1881. XIX o. 98 s. 75 öre.
- Bidrag till Sveriges officiella statistik. 4:o. Sthm.
- 2) Skogsväsendet. XIII. Skogstyrelsens underdåniga berättelse för år 1881. 33 o. 152 s. samt 2 kartor. 1: 25.

- Broschyren Sjustjernen, innehållande sju särskilda af snickarmästaren J. P. Pettersson vid Stockholms rådstufvurätt å förste stadsfogden i Stockholm, v. häradeh. C. A. Wäsell uttagna brottmålsstämmningar, angående tjenstefel m. m. 8:o, 16 s. Sthm. (1882). 25 öre.
- Bygdén, L., Upsala universitets matrikel. 8:o, 166 s. Upsala. 2: 25.
- Cajus, Julius Cæsar, De bello civili. Partistriden vid 1883 års riksdag. 8:o, 207 s. Sthm. 2: 50.
- Dahl, W. S., Landdistrikternes Kommunalforfatning. En Håndbog for kommunale Ombudsmænd. 2 Udg. VIII. 423 sid. i 8:o. 4: 80. Indb. 5: 70.
- Deuntzer, J. H., Kort Fremstilling af den danske Personret. (2 Afsnit of Privatrettens almindelige Del.) 2 Opl. (Tryckt som manuskript till Brug ved Forelæsninger.) 84 sid. i 8:o. (Universitetspedel Mule.) 1: 35.
- Eganderätt, Om den gifta kvinnans. Ny följd. I. 8:o, 52 s. Sthm. 25 öre.
- Engström, G. R. S., Jordens olika mått, mål, vikt och mynt i jämförelse med äldre och nyare svenska system; dess stater, provinser och städer m. m.; konungariket Sveriges äldre mått- och viktstorer förvandlade till metriiska och tvärtom, dess administrativa, judiciella och eklesiastiska indelning, och slutligen register öfver alla dessa ämnen. Handbok i IX afdelningar för skolan, hemmet, embetsrummet och affärslokalen. 4:o, 409 s. Kalmar. 5 kr.
- Fawcett, Millicent Garrett, Nationalekonomiska berättelser. Med förfs tillstånd öfv. af F. Carlsson. 8:o, 60 s. Sthm. 75 öre.
- Frågan 1, om gifta makars eganderätt af *Red. af Tidskrift för hemmet*. 8:o, 16 s. Sthm. 25 öre.
- Fahlbeck, Pontus E., La royauté et le droit royal francs durant la première période de l'existence du royaume (486—614). Traduit par S. H. Kramer. 8:o. XV et 346 pages. Lund. 7: 50.
- Förslag, Militärlitteratur-föreningens. 8:o, Sthm.
47. Fredenberg, Alfred, Anteckningar rörande det svenska indelta infanteriets uppkomst och utveckling från äldsta tider. 233 s. 8: 75.
- von Francken, G. W., Matrikel öfver Stockholms stadsfullmäktige samt de under stadsfullmäktige lydande nämnder, verk och inrättningar med dess ledamöter och tjänstemän från stadsfullmäktigt inrättningens början till närvarande tid, jemte korta uppgifter rörande några af dessa inrättningars uppkomst och utveckling. Stor 8:o, 99 s. o. 1 portr. Sthm. 8: 50.
- Författningstvist, Norska, från ny synpunkt. Lösning. Norske konungen och det norska folket värdsamt tillägnad af ——. 8:o, 32 s. Sthm. 50 öre.
- Förhandlingar, National-ekonomiska föreningens. 1882. 8:o, 140 s. Sthm. 2 kr.
- Green, T., danske Fonds og Aktier samt de på Kjøbenhavn's Bers noterede udenlandske Effekter. 1 H. 80 sid. i 8:o. Gad. 1 kr.
- Green, T., danske Fonds og Aktier samt de på Kjøbenhavn's Bers noterede udenlandske Effekter. 2 H. 80 sid. i 8:o. 1 kr.
- Hamilton, G. K., Några af hufvudskälen hvarför grundskatterna icke böra afskaffas eller nedsättas. 16:o, 82 s. Sthm. 25 öre.
- Handels-kalender, Kongeriget Danmarks, 1883—84. Fortegnelse over Handlende, Fabrikanten, Håndverkere og andre Industridrivende, Embeds- og Bestillingsmand samt større Jordbrugere. Red. af A. J. Meyer. 1066 tosp. sid. samt annonser i 8:o. Prieme, Subskr. pris indb. 8 kr. Bogl. pr. 12 kr.
- Hultgren, J. O., Utlåtande i anledning af prof. G. K. Hamiltons offentliggjorda grundskattepunkter. 12:o, 23 s. Sthm. 25 öre.

- Holm, E.**, om det Syn på Kongemagt, Folk og borgerlig Frihed, der udviklede sig i den dansk-norske Stat i Midten af 18:de Årh. (1746—1770). 136 sid. i 8:o. 1: 60.
- Hver Mands Ret**, indeh. fullstændigt Udtog af sådanne Love, som have særlig Interesse for Landbostanden. Udg. af G. Nyegaard. 2 Udg. 192 sid. i 8:o. Rom. Indb.- 1: 50.
- Håndbog i Norsk Ret. H. Riddervold.** 4 H. Om Næringslovgivningen. 2 Afd. Om Sefarten. XX. 204 Sid. i 8. 1 kr.
- Hvem skall låta verkställa de domar, som 1883 års norske riksrätt förlägger? Några betraktelser af . . . d . . .** (Afttryck ur Nya Dagligt Allehanda). Liten 8:o, Sthm. 80 öre.
- Indstilling fra den ved kongelig nådigst Resolution af 22 Juli 1882 nedsatte Hovedsskylddelings-kommission.** 1 Bl. 301 Sid. og 5 Tab. i st. 8. 1882. 75 öre.
- "Inlägg", Ett, i unionsfrågan, tillagnadt herrar Sverdrup, Björnson och Marcellus af U. 8:o. 23 s. Sthm.** 50 öre.
- Instruktion för öfverståthållarembetet d. 1 Dec. 1882 med hänvisningar och sakregister. Utgifven af O. Bergius.** 8:o, 45 s. Sthm. Kart. 60 öre.
- Kalender, Kong. Göta hofrätts, år 1883, 8:o, 29 s. Jönköping (1882).** 75 öre.
- Kramp, S., Vejledning for Sognefogder.** 144 sid. i 8. 1: 50.
- Kan enligt Norges „Grundlov“ ändring deri ske utan „Kongens“ samtycke? Ett litet bidrag till lösningen af denna norska tvistefråga.** 8, o. 11 s. Göteborg. 25 öre.
- Konung, Norges och storting enligt „Kongeriket Norges Grundlov“ af . . . d . . . 8:o, 8 s. Sthm.** 25 öre.
- Lag, Sveriges Rikes af N. W. Lundeqvist Supplement. Utgifvet den 15 Jan. 1883. 16:e uppl. 8:o, 48 sid. Sthm.** 80 öre.
- Lassen, J., Kort Fremstilling af den danske Oligationsret. Tryckt som Manuskript till Brug ved Forelæsninger.** 1 H. 100 sid. i 8. 1 kr.
- Lassen, J., Kort Fremstilling af de såkaldte kvasikontraktsmæssige Retsforhold i dansk Ret.** 144 sid. i 8. 1: 50.
- Lodsbog. Et Uddrag af de vigtigaste Bestemmelser vedkommende Lodsvæsenet.** 885 sid. + 24 sid. med Text-tab. i 8. Bergen. Indb. 1: 30.
- Lovsamling, Norsk, for Folk på Landet, indeh. Love, Forordninger, Departements-Skrivelser m. m. indtil Året 1882. Udg. af Otto B. A. Aubert.** 3 Udg. 2 Bl. 924 sid. i st. 8. 11: 50. Indb. 18 kr.
- Lov, Kong Christian den Femtes Norske, af 15:de April 1687. Udg. af Otto Mejlænder.** 10 Bl. 891 Sp. i tosp. 8. 4 kr. Kart. 4: 50. Indb. 6 kr.
- Love, Samling af, emanerede på 32 ordentlige Storting 1883. Udg. af Otto Mejlænder.** 36 sid. i 8. 50 öre.
- Lundberg, Rudolf, Meddelanden rörande Sveriges fiskerier.** 8:o, 144 s. o. 2 kartor. Sthm. 8 kr.
- Malmström, C. G., Sveriges statskunskap i kort sammandrag. 7:e uppl., med förfs tillstånd öfversedd. 8:o, 95 s. Upsala.** 1 kr.
- Marcellus, Striden i Norge. Försvär och kritik.** 8:o, 187 s. Sthm. 2 kr.
- Naumann, Christian, Sveriges statsförfattnings-rätt. Ny uppl. öfversedd och tillökad. III, 3:e (sista) hft. 8:o, s. 359 - 472 o. X s. Sthm.** 1: 75.
- Nielsen, Dr. Yngvar, Det norske og svenske Kongehns fra 1818. Med Portr. i Træsnit af Carl Johan, Oscar I, Carl XV og Oscar II.** 61 sid. i imp. 8. 2 kr.
- Nielsen, O., Kjøbenhavn's Diplomatorium. Samling af Dokumenter, Breve og andre Kildes till Oplysning om Kjøbenhavn's ældre Forhold før 1728. 6 B. 1 H. 400 sid. i 8. (Gad).** 4 kr.

- Straffelov, Den norske. Lov angående Forbrydelser af 20 Aug. 1842 tilligemed senere Forandringer. Med Henvisninger af B. Getz. (2 Udg.) 8 Bl. 138 sid. i 8. 1: 30. Indb. 1: 60 og 1: 70.
- Taxerings-bevillingen, Om Förslag tillegnad bevillnings- och skattereglerings komitéerna. Af z. 4:o, 13 s. Motala. 50 öre.
- Tidskrift för Sveriges landsting och större kommuner, utgifven af en utaf Stockholms läns landsting för ändamålet nedsatt komité. Med tabeller öfver landstingens och städernas finansiella förhållanden samt statistiska öfversigter öfver jordbruksnäringens utveckling, undervisningsväsendet, jernvägarne, städernas och landsbygdens skatter till staten och kommunen m. m.; äfvensom ett sammandrag af hushållnings-sällskapenas årsberättelser för 1882. 16:e årg. 1883. 8:o, iv o. 263 s. Sthm. 4: 25.
- Thiers, A., Om rätta medlen att förbättra de arbetande och fattiga klassernas ställning. Bemyndigad öfversättning af G. F. Aaker. 8:o, 106 s. Sthm. 1 kr.
- Tull-taxa, att lända till efterrättelse från och med den 11 Juli 1883 af Kong. Maj:t gillad och fastställd d. 6 Juli 1883. 12:o, 91 s. Sthm. Klothhäftad 50 öre.
- Udsigt, Kort, over 1880 Års Storthings Forh. Udg. af Novemberforeningen. 1 Bl. 96 sid. i 8. 40 öre.
- — over 1881 Års Storthings Forh. 116 sid. 40 öre.
- — over 1882 Lrs Storthings Forh. 94 sid. i 8. 40 öre.
- Uthelm, J., Statistik over Storthings- og Valgmandsvalgene 1882. 2 Bl. 68 sid. i 8 og 1 Tabel. 1: 20.
- Uthelm, J., Statistisk Oversigt over Storthings- og Valgmandsvalgene 1882 i Tabellform. 25 öre.
- Ulf, Otto Fr. Biografiska anteckningar om juris kandidater och till rättsgångsverken examinerade vid Upsala universitet 1889—1881. 8:o, 172 s. Sthm. 3 kr.
- Urdahl, S., En kort, pop. frematilling af Good—Templar—Ordenes Grundsetninger, Formål og Virksomhed. Udarb. efter de bedste amerik. og eng. Skrifter, 28 sid. i 8. 40 öre.
- Westerling, F. A., Ecclesiastik-matrikel öfver Sverige, 10:de uppl:n, utgifven år 1888, 8:o, 280 s. Sthm. 8: 50.
- Wolff, Emil, Jemförande rättshistoriska studier till de tolf tafsornas lag. 8:o, 198 s. Göteborg. 3 kr.
- Winge, Axel, Revised general statutes for Norwegian marine insurance. November 1881. 2 Bl. 64 sid. i 4. 2 kr.
- Worm, T., nogle Betragtninger over det kgl. octr. alm. Brandassurance Compagni for Varer og Effecter samt dets Forretningsførelse. 102 sid i 8. (Steen). 60 öre.
- Wahlman, Carl, Bränvinet eller nykterhetsmötenas och utskänkningsbolagens verksamhet. Med särskildt afseende fäst på: hufvudstadsförhållandena och utskänkningsväsendet uti staden NewYork (Nord-Amerikas Förenata stater). 8:o, 79 s. Sthm. 75 öre.
- Vallum, Erik, Følgerne af 9:de Jnni. 119 sid. i 8. 80 öre.
- Yttranden, Underdåniga i anledning af skatteregleringskomiténs d. 13 Sept. 1882 afgifna utlåtande och förslag angående skatteförhållandena i riket. 8:o, 49, 162 o. 77 s. Sthm. 1: 50.
- Zeta, Arbetarerörelsen och Stockholms utskänkningsbolag. Några betraktelser. 8:o, 15 s. Tr. i Sthm. 20 öre.

Om de industriela intressenas representation i statsförvaltningen.

I.

I första och sista hand beror ett folks ekonomiska utveckling icke af statens, utan af de enskilda individernas verksamhet. Staten kan dock på tvåfaldigt sätt understöda och befordra den ekonomiska utvecklingen. Å ena sidan derigenom att han skyddar person och förmögenhet samt garanterar det ömsesidiga fullgörandet af aftal, hvilka ingåtts under iakttagande af vissa i lag gifna föreskrifter. De abstrakta rättssatser lagstiftningen i dessa afseenden fastställer till efterlefnad bilda innehållet af *privaträtten*, hvilken utgör en af förutsättningarna för allt samfundslif i modern mening. Å andra sidan kan staten äfven göra folkets materiela intressen till föremål för en särskild *förvaltning* och sålunda direkt inverka på den ekonomiska utvecklingen. Denna statens ekonomiska förvaltning kan sträcka sig till alla materiela områden och omfatta alla slag af ekonomisk verksamhet. Den kan bestå dels i ett allmännare öfvervakande eller dirigerande af folkets ekonomi i dess helhet, dels i ett direkt ingripande i individuella och konkreta angelägenheter. Huru långt densamma bör sträckas är en fråga, som icke kan besvaras efter någon *a priori* gifven regel, utan blott på grund af faktiska förhållanden i hvarje särskildt fall.

Medgifves det en gång att ledningen af den ekonomiska utvecklingen utgör en af den moderna statsförvaltningens uppgifter, kan väl knappast något tvifvel råda om behöfligheten af särskilda organ, som i statsförvaltningen hafva att vårda den näringsidkande klassens angelägenheter och hvilka för denna uppgift kräfvat en sammansättning, som i flera vä-

sentliga delar måste vara olik de embetsmyndigheters, genom hvilka statsmakten i administrativa ärenden öfverhufvud funktionerar. Dylika ekonomiska förvaltningsorgan finnas ock för närvarande inrättade i nästan alla af Europas stater, vanligen särskildt för jordbruket och urproduktionen å ena sidan samt för handeln och industrin å andra sidan. Dessa organers funktion i förvaltningen är väsentligen trefaldig. Först och främst tillkommer dem att samla det erforderliga statistiska materialet för att konstatera produktionens och konsumtionens art och storlek samt framställa de deri försiggångna förändringarna under bestämda perioder; vidare att på grund häraf äfvensom genom andra medel utforska orsakerna till produktionens stigande eller sjunkande, såväl i allmänhet som inom enskilda industrigrenar, samt taga i öfvervägande om och hvilka medel erbjuda sig till näringarnas befordrande och höjande; slutligen att tydliggöra det inflytande och den betydelse enskilda lagstiftnings- och förvaltningsåtgärder, vare sig direkt eller indirekt, kunnat utöfva på enskilda industrigrenar likasom ock på den ekonomiska utvecklingen öfverhufvud.

Särskildt för vården af de merkantila och industriela intressena har behovet af sådana organ mer än någonsin trädt fram i vår tid, i följd af den omhvälfning samfärdselförhållandena undergått på de senaste årtiondena. Sedan ångan och elektriciteten förminskat produktionsorternas afägsenhet samt reformerna i post- och transportväsendet förenklat de mellanfolkliga relationerna, har icke blott det territoriala området för konkurrensen ofantligt utvidgats, utan äfven dess intensitet i lika hög grad tilltagit. Hela Europa kan numera sägas bilda en enda marknad i samma mening, som för fyra årtionden tillbaka hvarje land för sig bildade en sådan. Hvarje köpman eller industriidkare, som drifver en rörelse af någon betydelse, måste i vår tid med noggrann uppmärksamhet följa allt, som passerar inom hans bransch i Nordamerika, England, Frankrike, Tyskland o. s. v. för att kunna i rätt tid, när sådant påkallas, vidtaga förändringar i sin rörelse eller förskaffa sig nya afsättningsorter, då de förra gå honom ur händerna. Det samma gäller också om regerin-

garna, hvilka skola gifva riktning åt produktionen samt underlätta och befordra utbytet. I vår tid är det ofta med en till utseendet ganska ringa förhöjning eller nedsättning i tulltariffen, som man modifierar priserna, deplacerar viktiga kommersiella relationer, skapar en marknad och ruinerar en annan. Man fordrar därför af administrationen att den nästan lika uppmärksamst som yrkesmannen skall gifva akt på förändringarna i näringslivet gestaltning, hafva kännedom om villkoren för produktion, uthyte och transport såväl i det egna landet som äfven i andra, med hvilka det samma kan komma i handelsrelationer. Emellertid är det temligen klart att embetsmyndigheter, sammansatta af personer, som blifvit inskolade blott för den allmänna statstjensten och hvilka således hvarken besitta erforderliga förkunskaper ej heller hafva något personligt intresse att oafslåttligt följa den industriella utvecklingen i alla dess detaljer inom skilda grenar, icke kunna vara de lämpliga organerna att i sådana frågor taga initiativ samt lemna regeringen nödig information. Här behöfves en organisation af annat slag, helst ur den närmast intresserade klassens d. v. s. yrkesmännens egna leder, för att uppgiften åtminstone i någon mån skall kunna fyllas. Derom är man i de europeiska samhällena någorlunda på det klara.

En annan fråga åter är, om skapandet af dylika institutioner ur de intresserades krets bör ega rum genom *statsmakten* eller om deras organisation bör öfverlemnas åt *näringsidkarne sjelfve*. I förra fallet blifva institutionerna officiella korporationer, om än sammansatta af yrkesmän, i senare fallet åter fria föreningar. Huru lagstiftningen i skilda länder besvarat frågan, skall i det efterföljande närmare ådagaläggas. Då vi emellertid med denna framställning egentligen icke hafva annat syfte än att underlätta arbetet för den komité, som nedsattes af det år 1881 hållna industriidkaremötet i Tammerfors för att utarbета förslag till en allmän *industriidkaredelegation* för vårt land, inskränka vi öfversigten till sådana organisationer, som företräda blott den egentliga industrins och handtverksnäringens intressen äfvensom handelns, der skilda organ för handel och industri icke existera. Alla officiella eller fria institutioner, hvilka

exklusivt representera handel eller jordbruk, falla deremot utom ämnet.

Äfven beträffande de fria industriella föreningarna, som hafva något allmännyttigt ändamål till syfte, bör anmärkas att de icke alla blifva föremål för vår uppmärksamhet. Deras uppgift kan hufvudsakligen vara tvåfaldig: å ena sidan företrädesvis *teknisk* d. v. s. vara riktad på lösningen af tekniska problem i den industriella praktikens tjänst; å andra sidan *ekonomisk* d. v. s. hafva till syfte att äfven genom *materiella* medel och en *utåt* riktad verksamhet befrämja och understöda den industriella utvecklingen. Endast de sist nämnda ligga inom området för denna framställning.

Vi öfvergå nu till den utländska lagstiftningen i ämnet.

Storbritannien.

Den engelska centralförvaltningen saknar den systematiska organisation, som kontinentens ministerialsystem hafva att uppvisa. De enskilda förvaltningsorganerna hafva uppstått på olika tider och utvecklats sig i omedelbart förhållande till det praktiska behovet. Formellt ligger statsregeringens tyngdpunkt ännu hos *det hemliga rådet* (*Privy council*), hvilket består af 200 personer, af hvilka dock endast de medlemmar, som speciellt inbjudas, infinna sig vid sessionerna. Faktiskt deremot tillkommer afgörandet i alla viktigare angelägenheter *kabinettet*, hvilket såsom bekant sammansättes af ledarne för majoriteten i underhuset. Kabinettsmedlemmarnes antal är icke fixerad, utan afpassas efter behovet. Kabinetts beslut behöfva dock delvis ännu hemliga rådets formella stadfästelse.

Vid sidan af *Privy council* hafva efterhand enskilda kollegier uppstått, hvilka formellt äro att betraktas som utskott af detsamma, men faktiskt besitta karaktären af själfständiga förvaltningsdepartement. Ett sådant är

Board of trade, som utgör de merkantila och industriella intressernas centralorgan. Det består af en president, en vicepresident samt 17 *privy councillors*, deribland förste lorden af skattkammaren (= premier ministern), lord-

kanslern, skattkammarkanslern (= finansministern), förste lorden af amiralitetet, de tre statssekreterarne, erkebiskopen af Canterbury, biskopen af London, lordlöjtnanten, kanslern och statssekreteraren för Irland, underhusets talman äfvensom några andra medlemmar af hemliga rådet. De dagliga göromålen ombesörjas af presidenten, hvartill i regeln någon af kabinettets medlemmar utses, samt en särskild embetspersonal, som tillsättes af presidenten.

Enligt den nyare lagstiftningen har Board of trade på samma gång karaktären af en underafdelning af Privy council och af ett handelsministerium. I förstnämnda egenskap är kollegiet ett konsultativt organ, som har att afgifva utlåtanden i alla frågor, som angå handel, industri och skeppsfart, enkanneligen att pröfva och föreslå ändringar i tulltariffer och handelsfördrag m. m. Såsom handelsministerium bildar detsamma ett förvaltningsdepartement, som handhar högsta vården och uppsigten öfver handelsflottan, öfver jernvägarna, öfver industrin och handtverkerierna m. m. samt samlar och offentliggör det härtill hörande statistiska materialet.

Det engelska Board of trade är en af de mest utbildade organisationer, som handel och näringar till bevakande af sina intressen besitta i något land, och om man beaktar att dessa intressen i England vanligen bilda statspolitikens viktigaste moment, fattar man hvarför det befunnits nödigt att gifva rikets högsta funktionärer säte och stämma i detta kollegium.

Chambers of Commerce. Enskilda handels- och näringskamrar med korporativa rättigheter hafva existerat i England sedan århundraden, men dessa skilja sig från kontinentens enahanda institutioner derigenom att de icke blifvit inrättade af regeringen, utan utgöra *fria associationer* mellan enskilda deltagare. Flertalet kamrar hafva dock uppstått under de sista 30 åren; blott några få datera sig från äldre tid.

Till inrättande af sådana kamrar erfordras först tillstånd af Board of trade. Hvarje förening, som har till ändamål befrämjande af handel, industri, vetenskap, konst eller något annat allmännyttigt syfte, kan på grund af associations-

lagen af år 1867 anhålla om inregistrering såsom privilegierad korporation, hvilket innebär rätt att förvärfva och besitta egendom samt ingå förmögenhetsrättsliga aftal af alla slag. För inregistreringen erlägges en afgift af 5 guinéer.

I statuterna, som äro nästan lika lydande för de flesta handelskamrar, uppgifvas dessa hafva till ändamål att befordra handel, industri, skeppsfart och samfärdsel, hvar inom sin stad äfvensom i hela riket, och att i sådant afseende efter förmåga understöda alla åtgärder, som till ändamålets ernående kunna vara tjenliga; att samla och utgifva statistiska och andra berättelser om handel, industri och sjöfart; att såsom skiljedomstolar slita tvister, hvilka i och genom handel kunna uppstå.

Hvarje enskild kammare består af de mera betydande affärshusen på orten och sammanträder till generalförsamling en gång om året. För öfrigt handhafvas kamrarnas angelägenheter af en bestyrelse, i hvilken stadens mayor (= borgmästare), parlamentsmedlemmarne för orten samt några andra funktionärer, äro sjelfskrifna ledamöter, hvaremot öfriga 24 medlemmar tillsättas genom val. Ledamotskapet är en hedersebefattning, endast sekreteraren och hjälppersonalen aflönas. Bestyrelsens sammankomster hållas periodiskt, ofta blott en gång i månaden.

Kamrarnes utgifter bestrides af deltagarne genom bidrag, som variera mellan ett till två pounds sterl. per år. Inbetalningen af en summa af 10 guinéer eller deröfver medför ledamotskap för lifstiden.

Ingenstädes hafva de industriella och merkantila associationerna ernått ett sådant inflytande på förvaltningen och ingenstädes torde sambandet mellan dem och regeringen vara lifligare än i England. De meddela genom skrivelser, berättelser och deputationer regeringen sina åsikter i alla angelägenheter, som beröra handeln, industrins och skeppsfartens intressen såväl på deras egen ort som i landet öfverhufvud, de inlemna petitioner om åtgärder, hvilka synas dem gagneliga, motsätta sig andra, som de hålla för skadliga o. s. v. Allmänna politiska frågor äro dock uteslutna från diskussion.

För att underlätta en ömsesidig vaxelverkan mellan de enskilda kamrarna och regeringen äfvensom andra myndigheter, stiftade kamrarna, hvilkas antal då uppgick till något öfver femtio, år 1860 en association, som sedermera vidare utbildats och bär namnet: *Association of Chambers of Commerce of the united Kingdom*. Denna centralunion, som har sitt säte i London, tjänar som en förmedlande myndighet mellan de enskilda föreningarna och regeringen, i thy att den till regeringen och parlamentet öfverbringar kamrarnes besvär och önskingar samt lemnar å andra sidan de senare möjligast skyndsamt information af alla lagförslag, meddelanden och förfoganden i parlamentet samt alla underrättelser, som inkomma till världshandelns centrum och beröra näringsarnas intressen, hvarutom densamma af eget initiativ är befogad att vidtaga alla de åtgärder, som till handelns, industrins och sjöfartens befrämjande i de förenade konungarikena kunna vara tjenliga.

Medlemmar i centralen äro de enskilde handelskamrarna. Hvarje biträdande kammare är berättigad att sända deputerade till unionens årssammankomster med rätt att deltaga i besluten: kammare af mindre än 100 medlemmar med en röst, kammare, hvilkas medlemmars antal uppgår till 100—250, med två röster och kammare af mera än 250 medlemmar med tre röster. De enskilde kamrarnes bidrag till bestridande af centralens utgifter utgöra i förhållande härtill antingen 5, 10 eller 15 livres sterling. Centralens angelägenheter ledas af en bestyrelse, bestående af en president, två vicepresidenter, en skattmästare samt 16 fullmäktige och två icke aflönade sekreterare, hvilka utses genom val af kamrarnes deputerade vid årssammankomsterna. Alla föregående presidenter äro hedersledamöter i bestyrelsen och berättigade att deltaga i dess öfverläggningar. På grund af de från kamrarna inkomna resolutionerna uppgör bestyrelsen årsprogrammet för diskussionerna, och utfärdar tid efter annan reglementen för förvaltningen.

För skriftväxlingen och de löpande göromålen underhåller samfundet i London en *permanent byrå*, hvilken före-

stås af en ständig representant eller sekreterare med lön samt nödigt antal biträden.

Inquiries. Den föreställning man på grund af de förre nämnda institutionerna kunde bilda sig om de ekonomiska intressenas representation i den engelska statsförvaltningen blefve i hög grad ofullständig, om man på samma gång icke har sig bekant, hvilken utomordentlig utbildning och betydelse undersökningarna genom speciela kommissioner för de ekonomiska frågornas utredning erhållit i England. Denna omständighet gör en kort relation af det engelska enquêtöf-farandet på detta ställe nödvändig.

De engelska „inquiries“ benämnas i andra länder ofta med orätt „parlamentariska undersökningar“. Parlamentariska äro de blott i den mening, att de bilda en väsentlig beståndsdel af Englands parlamentariska institutioner, men icke i den att parlamentet ensamt eller ens företrädesvis skulle vara befogadt att föranstalta dylika. Tvertom hafva de mest omfattande och djupast gående enquêtterna tillkommit på initiativ af regeringen. Så var fallet t. ex. med de storartade undersökningarna om barns användande vid fabriksarbete 1863—67, om arbetareföreningarna 1867—69, om kolproduktionen 1866—71, om jernvägstariifen 1865—67, om „truck“-systemet 1870—72, om Friendly societies 1870—74, m. fl. Detta ligger ock i sakens natur. Undersökningar, som icke hafva till föremål någon till närmaste parlamentssessions handläggning hörande lagstiftningsfråga, utan afse att samla och framställa utredning för att förbereda ett ärende till en möjligen framdeles vidtagande reform, behöfva i regeln för sitt ändamål en längre tidsperiod än den, som ligger mellan början och slutet ef en parlamentssession. Utom dess stå de lämpligaste medlemmar i en speciel undersökningskommission icke alltid att finna i parlamentet, utan måste sökas på annat håll, och detta är vid nedsättandet af parlamentsutskott icke tillåtet.

Det beror således af frågans natur, antingen ett parlamentsutskott eller en kunglig kommission skall undersöka densamma.

Hvad de först nämnda eller *select committees* vidkom-

mer, kunna dylika tillsättas af hvardera huset, vare sig för att undersöka någon tilldragelse i det offentliga lifvet eller för att pröfva verkningarna af lagar eller afgifva betänkande om parlamentariska åtgärder. De bestå vanligen af 15 medlemmar och erhålla af huset judiciel fullmakt „to send for persons, papers and records”. Undersökningen af det faktiska förhållandet skall hafva till ändamål att lemna en noggrann, opartisk och från hvarje förutfattad mening fri utläggning af sanningen. Medlen, hvaraf utskotten för vinnande af utredning begagna sig, äro hufvudsakligen: inkallande och förhörande af ett tillräckligt antal vittnen samt infordrande af skriftliga urkunder, utlåtanden, statistiska data och öfversigter af myndigheter och enskilda sackmän. Husets judiciella fullmakt bemyndigar utskottet att genom en af ordföranden underskrifven order inkalla hvem som helst till vittne. Hörsammas icke denna order, anmäles förhållandet för huset och den tredskande straffas såsom hade han begått enahanda förseelse mot huset sjelft. I regeln afåter utskottet dessutom rundskrifvelser till alla korporationer och enskilda, som af undersökningen kunna hafva något intresse, och det står en hvar fritt att anmäla sig till vittnesmåls afgifvande. Vittnesförhöret verkställles inför utskottet af någon bland dess medlemmar under formen af ett otvunget samtal.

Att afhöra vittnen å ed tillkommer endast lorderna, icke commons, men under 17 och 18 seklen hjälpte sig underhusutskotten genom att delegera domare, hvilka voro medlemmar af huset, att taga eden och anställa förhöret, då desse på grund af sitt embete voro dertill bemyndigade. Numera hafva likväl underhusutskotten lemnat edgången å sido, hvaremot lordernas utskott ända till senaste tider begagnat sig af denna rätt.

De kungliga kommissionerna tillsättas af regeringen, hvilken, såsnart hon förmärker något offentligt missförhållande, tillsätter „commissioners“ för att undersöka detsamma. För öfrigt skiljer sig deras tillvägagående i formelt afseende icke väsentligen från parlamentsutskottens. Befogenheten att på ed afhöra vittnen kunna de dock erhålla blott genom uttryckligt parlamentsbeslut. I regeln ansöka kommissionerna

icke denna befogenhet, utan förlita på vittnenas trovärdighet och välja till sådana helst personer, hvilkas eget intresse bjuder dem att bringa sanningen i dagen.

Till de allmänna enquêtes, som anställas af de i Westminster residerande kommissionerna, ansluta sig lokala undersökningar på enskilda orter genom „assistant commissioners“ och de speciella embetsmän eller inspektörer, hvilka handhafva uppsigt och kontroll öfver bergverk, industriella inrättningar, jernvägar m. m. Dessa inspektörer äro äfven de första vittnena vid hvarje regeringsenquête och underkastas dervid ofta vidlyftiga korsförhör till kompletterande af deras officiella berättelser. Stundom tillsätts lokalkommissioner af regeringen blott för att hålla samtal med fabrikanter och arbetare öfver vissa frågor, anställa inspektioner å fabriker m. m.

„Reports“ eller berättelserna öfver enquêtorna, hvilka ingå i den engelska blåboken, utgöra ofta flere folioband. Om det därför också stundom med skäl mot dessa publikationer blifvit anmärkt, att de genom sin extensitet och intensitet bilda en „osmältbar massa“, är å andra sidan genom detta storartade förfarande en garanti gifven för att intet berättigadt intresse vid regeringens och de lagstiftande faktorernas rådplågningar behöft lemnas obeaktadt.

Frankrike.

Författningsenligt är den högsta förvaltningen i den franska republiken centraliserad i *statsöfverhufvudets*, republikens presidents, hand. Han är chef för verkställande makten. Under honom förestås de enskilda förvaltningsdepartementen, deribland ett särskildt för jordbruk, handel och industri, af ansvarige *ministrar*. För öfverläggning och fattande af beslut i viktigare angelägenheter förena sig ministrarna till ett ministerråd.

I öfverensstämmelse med den grundprincip, som genomgår den franska statsförvaltningens mekanism och som man uttryckt med satsen: *agir est le fait d'un seul, délibérer est le fait de plusieurs*, har centralförvaltningen vid sin sida för

frågor, som angå allmän lag och inre politik ett konsultativt organ, *statsrådet (conseil d'Etat)*. Dess funktion är att afgifva utlåtanden öfver lagförslag och allmänna förvaltningsåtgärder, hvarutom detsamma såsom högsta instans utöfvar den administrativa jurisdiktionen.

För den ekonomiska förvaltningen åter finnes ett annat konsultativt centralorgan, nemligen

Conseil supérieur du commerce, de l'agriculture et de l'industrie. Upphøfvet till denna ekonomiska senat går tillbaka ända till Henrik IV:s regeringstid, då ett handelsråd inrättades, hvilket derefter särskilda gånger varit nedlagdt, men snart ånyo blifvit upplifvad. De nuvarande bestämningarna rörande dess organisation återfinnas i dekretet af d. 2 Febr. 1853 samt lagarne af 5 och 13 Juni 1873.

Conseil supérieur ledes af ministern för handel och jordbruk såsom president samt af tvenne vicepresidenter. För öfrigt sönderfaller detsamma i tre *sektioner*, en för handel, en för jordbruk och en för industriella näringar, hvarje bestående af högst 16 medlemmar, hvilka regeringen utser bland folkrepresentanterne, presidenterne för handels- och näringskamrarne samt handels-, jordbrukets, industrins och finansväsendets erfarnaste män. Dessutom äro följande funktionärer på grund af sitt embete ledamöter af högsta rådet: medlemmarne af ministerrådet, guvernören för franska banken, två medlemmar af statsrådet, generalsekreteraren vid ministerium för jordbruk och handel, generaldirektörerne för de offentliga arbetena, för tullväsendet och för de indirekta skatterna, direktören för konsulatväsendet och utrikeshandeln, för kolonierna, för jordbruket och för inrikeshandeln.

Högsta rådet åligger att afgifva betänkanden i alla angelägenheter, som regeringen förelägger dess pröfning, i synnerhet öfver handels- och sjöfartskonventioner, öfver handelslagstiftningen för kolonierna och Algier, öfver subventionerandets af hafsfiskerierna, öfver frågor om emigration och kolonisation. I fall faktiska eller statistiska uppgifter för ändamålet erfordras, kan högsta rådet med ministerns bifall föranstalta enquêtes samt inkalla och förhöra vittnen.

En sekreterare med konsultativ röst ombesörjer expeditionerna.

Conseil supérieur åtnjuter ej mindre i Frankrike än i utlandet stort anseende på grund af det inflytande densamma utöfvat uppå de ekonomiska angelägenheternas ledning. Förtjensten af att nämnda lands ekonomiska politik, trots de häftigaste politiska skakningar och ständiga ministerombyten, likväl kan uppvisa kontinuitet och stadga i principer under ett fortsatt framåtskridande tillkommer otvifvelaktigt denna ekonomiska senat. Italien, Preussen, Belgien och Rumänien hafva ock i följd deraf införlifvat likartade institutioner i sina förvaltningssystem. Den tyska rikskanslerns bemödanden att efter mönstret af Conseil supérieur inrätta ett „Volkswirtschaftsrath“ för tyska riket hafva härintills icke ledt till något resultat.

Handels- och näringskamrar. Roten till dessa återfinner man i en institution, som år 1650 grundlades af handelsståndet i Marseille och som sedermera omhändertogs af regeringen, hvarefter likartade inrättningar grundades i andra städer. I likhet med de flesta andra äldre institutioner afskaffades handelskamrarne under revolutionen, men återupplifvades sedan genom konsulardekretet d. 24 Decemb. 1802 samt infördes i alla större till Frankrike då hörande städer.

Jemte *chambres de commerce* organiserades genom lagarne af 12 April och 29 Juni 1803 särskilda kamrar för de egentliga näringsidkarne, benämnda *chambres consultatives des arts et métiers*. Numera gäller den grundsats, att på orter, der inga särskilda näringskamrar finnas, handelskamrarne representera äfven näringsidkarnes intressen. Deras nuvarande organisation grundar sig på lagen af d. 3 Sept. 1851 samt dekreten af 30 Augusti 1862 och 21 December 1881.

Handelskamrarne inrättas genom officiellt dekret. Medlemmarne tillsättas genom val af de handlande, näringsidkare och skeppsbefälhafvare, hvilka sedan 5 år utöfvat sjelfständigt yrke inom distriktet. Medlemmarnes antal får icke understiga 9 och icke öfverstiga 21. Deras funktion varar 6

år, och återval sker hvart annat år till en tredjedel. Prefekten och sousprefekten äro på grund af sina embeten medlemmar af kamrarne inom departementet och presidera vid de sessioner, som de öfvervara. Dessutom utse medlemmarne bland sig årligen en president samt utnämna en sekreterare och en kassaförvaltare. Kostnaderna betäckas af distriktets handlande och näringsidkare, i hvilket afseende en budget årligen uppgöres, som genom prefekten insändes till handelsministerns påseende och stadfästelse.

Handelskamrarnes åligganden äro:

a) Att *vid infordran* till regeringen afgifva berättelser och utlåtanden öfver industriella och kommersiella fakta och angelägenheter.

Dylika utlåtanden skola alltid infordras: öfver projekterade ändringar i handelslagstiftningen och tulltarifferna; öfver handelskamrars inrättande och organisation; öfver reglementen för börser, mäklare m. m.; öfver frakttaxor och trafikreglementen för alla handel och transport afseende inrättningar; öfver upprättande af handelsdomstolar i det beträffande distriktet; öfver inrättande af filialer af Frankrikes bank och andra diskontanstalter; öfver förslag till lokala förordningar om handel och näringar.

b) Att af *eget initiativ* framställa förslag: till medel och åtgärder att befordra handel och industri; till förbättringar i handelslagstiftningen, speciellt tullkonventioner samt oktroyer; beträffande utförande af offentliga, handel och industri berörande, arbeten och anstalter ss. jernvägar, kanaler, hamnar, postinrättningar m. m.

I de städer der börser finnas, står deras förvaltning under handelskamrarnes uppsigt.

Handelskamrarne stå i omedelbar kommunikation med ministern för jordbruk och handel. Till denne insändas äfven årsberättelserna, hvilka bilda handels- och näringsstatistikens hufvudsakliga underlag. De innehålla uppgifter öfver produktionens och konsumtionens mängd, öfver näringsidkarnes antal i de särskilda grupperna, öfver näringsdriftens omfång i alla enskilda grenar, öfver de deri sysselsatta arbetskrafterna (mästarne, gesällerna, lärlingarne, arbetarne),

öfver användningen af maskiner efter antal hästkrafter m. m. Såsom önskningsmål har uttalats att årsberättelserna jemväl borde innehålla en sammanställning af de under årets lopp inträffade fallissementerna bland handlande och industriidkarne, hvilket ock måhända redan är fallet.

De egentliga *näringskamrarnes* organisation är i alla väsentliga delar lik handelskamrarnes. Ledamöternas antal i dem behöfver dock icke utgöra mer än 6 med mairen såsom ordförande. Deras funktion är att framställa näringsverksamhetens bebof samt föreslå medel till dess befrämjande.

Mot slutet af 1870-talet funnos i Frankrike 86 handelskamrar samt 128 särskilda näringskamrar. Härifrån har institutionen under loppet af detta århundrade funnit väg till de flesta af Europas stater.

Fria föreningar. Förutom de förut nämnda officiella institutionerna förekomma i Frankrike äfven fria föreningar, bland hvilka en form här förtjenar särskildt omnämmande, nemligen de s. k. *Chambres syndicales*, hvilka uppstodo i följd af bemödandena att gentemot den genom lagen af den 17 Juni 1791 promulgerade obegränsade näringsfriheten gifva stöd åt arbetsgifvare och arbetstagare hörande till samma handtering. De motsvara således i någon mån de genom näringslagen af den 24 Febr. 1868 hos oss införda yrkesföreningarna med den väsentliga skilnad dock, att de franska syndikalkamrarne äro baserade på frivillighetsprincipen, våra föreningar deremot officiella inrättningar.

Ehuru de franska föreningarna, så att säga, stått utom lagen, har regeringen icke blott städse tolererat dem och tillåtit bildande af särskilda syndikalkamrar för arbetare, utan äfven förökat deras betydelse genom att af dem infordra officiella utlåtanden samt uppdragit åt dem utnämmandet af skiljedomare till domstolarne. Förutom dessa funktioner hafva kamrarne till ändamål att på vänskaplig väg söka slita tvister, som underställas dem af parter — vare sig medlemmar eller icke medlemmar — och särskildt att utreda frågor, som intressera den näring, hvilken de representera, äfvensom att på teknikens gebit göra nya upptäckter och förbättringar till allas gemensamma goda.

Redan i början af århundradet slöto sig flere af dessa kamrar tillsammans i unioner för ömsesidigt understöd. Den första unionen af detta slag bildades år 1810 mellan murarnes, timmermännens och gatläggarnes yrkesföreningar under namn af *Sainte Chapelle*. Först år 1859 följde tre andra föreningar exemplet, nemligen garfvarnes, vagnmakarnes och idkarnes af yrkena för eldning och belysning, i uppgifvet ändamål att skydda den industriella upphofsmanrätten mot inländsk och utländsk kontrafaktion. Denna association antog namnet *Union nationale* och lærer för närvarande räkna inemot hundra särskilda kamrar. Under dess patronat hafva blandade kamrar af principaler och arbetare, äfvensom sjelfständiga arbetarekamrar bildat sig. Dessa båda grupper hafva sedan 1866, i förening med de ensam stående syndikalkamrarne i Paris, inrättat en *centralkomité*, till hvilken samtliga presidenter i de yrkesföreningar höra, hvilka förenat sig om det gemensamma programet. I detta sist nämnda uppgifvas den omförmälda komiténs uppgifter vara: 1) att upprätthålla och vidare utbreda syndikalkamrar; 2) att i sådant afseende organisera regelbundna konferenser emellan dessa kamrars representanter för att öfverlägga om handels och näringarnas gemensamma intressen äfvensom beträffande centralkomiténs materiella och moraliska verksamhet; samt 3) att representera de associerade kamrarna öfverallt, der sådant i handels, näringarnas och kamrarnas inre angelägenheters intresse synes nödigt¹⁾.

Också i andra af Frankrikes större städer finnas likartade kamrar, bland hvilka i synnerhet sidenfabrikanternas i Lyon gjort sig bekant. Ehuru i lag endast tolererade och för närvarande utan hvarje officiel befogenhet, hafva syndikalkamrarne dock förskaffat sig ett betydligt inflytande och i synnerhet verkat till näringarnas inre utveckling och höjande i Frankrike.

¹⁾ Tyvärr föreligga icke närmare uppgifter om centralkomiténs organisation och verksamhet. En dermed likartad association är den belgiska *Union syndicale de Bruxelles*, stiftad 1875.

Tyskland.

Centralförvaltningen i de enskilda tyska staterna handhafves af *ministerierna*. I alla stater finnes flere ministerier eller åtminstone flere ministerialdepartement och bland dem i regeln särskilda departement för *handel och näringar*.

Officiella korporationer. Såsom centralorgan för samtliga ekonomiska intressen, enkanneligen för granskning af lagförslag, som beröra viktigare ekonomiska frågor, finnes i Preussen efter franskt mönster ett s. k. „*Volkswirtschaftsrath*“ inrättadt¹⁾. Detta sönderfaller i tre sektioner: för handel, för näringar, för jordbruk och skogshushållning. Medlemmarne i detsamma utnämnas af regeringen, dels omedelbart dels på framställning af handelskamrarne, köpmanna korporationerna och landtbrukssällskapen. Sträfvandena att skapa ett likartadt organ för hela tyska riket hafva härintills blifvit utan resultat.

Handels och industrins lokala intressen representeras af s. k. „*Corporationen der Kaufmannschaften*“ samt „*Handels- und Gewerbekammern*“.

De förstnämnde äro dels en öfverleva af de forna handelskråna, hvilka egt bestånd ännu efter näringsfrihetens införande, dels moderna föreningar, baserade på fri association. De representera endast handelsståndet och deras författning grundar sig i hvarje fall på särskildt statut.

Tysklands handels- och näringskamrar äro också efterbildningar af de franska *chambres de commerce*, hvilka de äfven i alla väsentliga delar likna. De äro antingen åtskilda i handelskamrar och näringskamrar eller förenade och benämnas i senare fallet vanligen blott handelskamrar. Deras speciella uppgift är: att till handelsministerium afgifva berättelse om handels och industrins tillstånd inom sina distrikt, om önskvärda förbättringar och medlen till deras genomförande; att vid infordran till statsmyndigheterna afgifva utlåtanden uti handel och näringar rörande frågor; att samla

¹⁾ En dermed likartad institution *Landes-Oekonomie-Collegium* handlägger frågor, som angå jordbruket och dess binäringar.

statistiska data och notiser från handels och näringarnas område och i sådant afseende af enskilde handlande och näringsidkare samt kommunala myndigheter infordra nödiga upplysningar. Vanligen tillkommer handelskamrarne också uppsigten öfver vissa till handels och industrins befordrande inrättade anstalter, ss. börser m. m. Kamrarnes sammansättning sker genom val, hvari deltaga alla inom distriktet bosatta idkare af sjelfständiga yrken, som erlägga en viss näringskatt. Ledamotskapet i dem är en hedersbefattning, som icke åtföljes af någon lön, men medlemmar, som äro bosatta utom den stad, der sessionerna hållas, godtgöras dock vanligen för resekostnader och dagtraktamente. Uppdraget varar vanligen 6 år i sender, och partiella omval ske hvar tredje år. Kansligöromålen handhafvas af en sekreterare, om hvars anställande och aflönande kammaren i hvarje särskildt fall eger besluta. Kostnaderna fördelas på de valberättigade yrkesidkarene i distriktet och uppbäras antingen af de kommunala uppbördsmännen eller af ordföranden och sekreteraren¹⁾.

För *handtverkare-* och *arbetareklassen* hafva härintills inga sådana officiella representationer bildats.

Frla föreningar. En tysk författare²⁾ indelar de fria föreningar, hvilka jemte de officiella korporationerna i Tyskland representera de ekonomiska intressena, i fyra kategorier:

a) sådana, som i inskräntare lokala kretsar företrädesvis under formen af „Genossenschaften“ tjena sina medlemmars eller ortens speciella intressen;

b) sådana, som i vidsträcktare områden bevaka den i

¹⁾ Författningarna, på hvilka handels- och näringskamrarnes organisation i de särskilda tyska staterna för närvarande hvilat, äro: i Preussen lagen af 24 Febr. 1870, i Bayern förordn. d. 30 Decemb. 1868, i Sachsen förordn. d. 16 Juli 1868, i Württemberg lagen af 4 Juli 1874, i i Baden näringslagen af 24 Sept. 1862, i Hessen lagen af 27 Novemb. 1871, i Hamburg lagen af 18 Decemb. 1872, i Lübeck statuterna af 31 Jan. 1867, i Bremen statuterna af 27 Oktob. 1863. i

²⁾ R. v. Kaufmann, Die Vertretung der Wirthschaftlichen Interessen etc. Berlin 1879.

en viss landsdel domicilierade industrins gemensamma intressen;

c) sådana, som förbinda intressenterne i enskilda större produktions- och industrigrenar i hela Tyskland, samt

d) sådana, hvilka sammanbinda kommersiella och industriella föreningar, utan hänsyn till olikheterna emellan de enskilda gruppernas specialintressen, i unioner för att såsom centralorgan föra deras gemensamma talan.

Det vore ändamålslost att här ingå i någon skildring af alla dessa olika föreningars organisation. I allmänhet sägas de fria föreningarna temligen ensidigt representera sina medlemmars *enskilda* intressen, och blott der sådana intressen framkallat dem, utveckla de en liffullare verksamhet.

En af de inflytelserikaste bland Tysklands industriella associationer är „*Centralverband Deutscher Industrieller*“, hörande till den sist nämnda af förestående fyra kategorier. Denna stiftades år 1875 i anledning af den senaste stora krisen i Tyskland och har till uppgift „att värna fäderneslandets industriella och ekonomiska intressen och befrämja det nationela arbetet“. I sådant afseende vill „Centralverband“ vara ett kraftigt organ för de enskilda industriella föreningarna, som äro medlemmar af densamma, och befordra deras gemensamma och enskilda sträfvanden. Centralunionen upptager till medlemmer enskilda fria föreningar med ekonomiskt, tekniskt och merkantilt syfte, handels- och näringskamrar, samt äfven enskilda personer, hvilka sist nämnda förenas till en allmän grupp. Hvarje förening är berättigad att för hvar inbetaladt årsbidrag af 300 rmk invälja en delegerad i „Centralverband“. De delegerade sammanträda åtminstone en gång om året. Deremellan representeras unionen af ett utskott, bestående af 15 medlemmar, samt en permanent byrå, som benämnes direktorium och har sitt säte i Berlin.

„Centralverband“ har ända från sin stiftelse haft att fröjda sig åt ett lifligt intresse. Unionen omfattade redan år 1879 vid pass 24 föreningar och hela antalet af de i densamma representerade enskilde medlemmarne uppgick till 2,800. Af de officiella handelskamrarne hafva dock endast

få ingått i densamma. Med hänsyn till den vikt en sådan association, den enda i sitt slag, på grund af de af densamma representerade näringsyrkenas mängd måste erhålla, i synnerhet som framstående, såväl teoretiskt som praktiskt bildade, fackmän ställt sig till dess förfogande, kan framgången af dess sträfvanden på förhand icke betviflas. Redan i början hade de af delegationssammanträdena i Frankfurt 1877 och Berlin 1878 fattade besluten till påföljd att regeringen anordnade en allmän industriel enquête. Ett af centralunionens hufvudarbeten har varit att uppgöra förslag till en sjelfständigt tysk tulltariff, hvarutom hon sysselsatt sig med frågor från näringslagstiftningens område, äfvensom väckt förslag om reform af handelskamrarne.

Äfven öfriga länder i södra och mellersta Europa hafva, i likhet med de tyska staterna från Frankrike erhållit såväl väckelsen som mönstret till de organisationer, hvilka i statsförvaltningen vårda och företräda deras ekonomiska angelägenheter. Sålunda finnas, förutom ministerier för jordbruk, handels- och näringar, handels- och näringskamrar i hvardera rikshälften af den Österrikisk-Ungerska monarkin, i Nederländerna och Italien, hvarjemte sist nämnda land äfven består sig ett *Högsta handels- och industriråd*, alla inrättade efter motsvarande institutioner i Frankrike.

Belgien har likaså en *Högsta handels- och näringskonsej*, organiserad efter den franska Conseil supérieur. Äfven officiella handels- och näringskamrar grundades i detta land under det franska herraväldet i början af århundradet, men dessa blefvo på regeringens förslag år 1875 under stark opposition från den industriidkande klassens sida afskaffade. I deras ställe hafva trädt på frivillighetsprincipen baserade föreningar mellan handlande och industriidkare, hvilka i likhet med de franska syndikalkamrarne sammanslutit sig till en union, benämnd *Union syndicale de Bruxelles*, grundad d. 6 Aug. 1875.

Ryssland eger hvarken något handelsministerium, ej heller några handelskamrar. Förutom det af staten orga-

niserade *Départementet för handel och manufaktur*, som är ett administrativt verk och underlyder finansministerium, finnas i St. Petersburg, Moskva Riga, Odessa, Kasan och Rubinsk s. k. *börskomitéer*, hvilkas medlemmar utses bland börshandlandene och till hvilkas kompetens bland annat hör att föreslå ändringar i handelslagboken.

Danmark.

I Danmark existerar intet handelsministerium, utan handels- och näringarnas angelägenheter handläggas dels i inrikes-, dels i finansministerium. Lika litet finnas der några statsinstitutioner, motsvarande de förut skildrade officiella kollegierna och kamrarne i mellersta och södra Europa. I viktigare ekonomiska frågor, i synnerhet då lagförslag skola utarbetas och föreläggas riksdagen, plägar regeringen, liksom hos oss, nedsätta *komitéer*, till hvilka de mest framstående handlande och industriidkare inkallas.

Saknaden af officiella korporationer, hvilket förhållande ytterst torde hafva sin förklaring och orsak i den politiska tvedräkten, hvars förlamande inverkan kan spåras inom mer än en gren af den danska administrationen, har deremot väckt till lif en betydande mängd frivilliga föreningar emellan yrkesmännen för värnande och befrämjande af gemensamma intressen samt åt associationsväsendet på detta område gifvit en utbildning, hvarmed intet annat nordiskt land kan uppvisa ens något jemförligt. Sålunda räknade landet i början af år 1879 inalles 81 „*Industri- og Haandværkerforeninger*“ med 22,394 medlemmar, de flesta tillkomna efter det skråväsendet genom näringslagen af år 1857 blifvit afskaffadt. Af dessa föreningar bekosta 31 tekniska läroanstalter, 36 understöda dylika, de flesta upprätthålla låne-, pensions- och understöda kassor eller underhålla fria bostäder för ålderstigna medlemmar och nästan alla verka genom föredrag, mönster- och modelsamlingar, expositioner, premier, boksamlingar m. m. Femton särskilda föreningar hafva uppbyggt egna hus för att bättre kunna förverkliga sina ändamål och tvenne bekosta tekniska tidskrifter. Vid sidan

af denna betydande verksamhet till industrins och handtverkenas fromma utveckla de flesta föreningar jemväl ett icke ringa sällskapligt lif förmedels underhåll af klubber, arrangerande af baler, teaterföreställningar, konserter o. s. v.

Till medlemmar upptaga en del föreningar en hvar, man eller qvinna, som är i stånd att erlægga det fastställda årsbidraget, andra deremot endast dem, som sjelfständigt drifva ett näringsyrke. Årsbidragen i de skilda föreningarna variera mellan 2—10 kronor för hvarje medlem. Ledningen af de gemensamma angelägenheterna handhafves af bestyrelser, sammansatta af 5—9 ledamöter, hvartill i några föreningar komma „representantskap“, bestående af 12—25 medlemmar.

Förutom den i förestående måtto antydda verksamhet, som går ut på att befordra yrkesskickligheten eller att förskaffa medlemmarne materiella fördelar, hörer till föreningsprogram att medverka vid den ekonomiska lagstiftningen och till regeringen frambära näringsidkarnes önskingar och behof. För att i dessa afseenden kunna gifva sina uttalanden tillräcklig vikt hafva de danska industriföreningarna, stödjande sig på den i andra länder vunna erfarenhet att korporationer, som företräda större massor, i allmänhet förmå åstadkomma mycket, som lokala föreningar isolerade icke skulle kunna ernå, sammanslutit sig och bildat ett centralorgan under namn af „*Fællesrepresentation for dansk Industri og Haandværk*“, som har att föra deras gemensamma talan. Sammanslutningen beslöts år 1878, hvar efter stadgarne diskuterades och antogos af 73 föreningar på ett möte i Köpenhamn 1879.

Tanken, som ligger till grund för denna union är icke ny. Enligt hvad föregående framställning ger vid handen, har densamma blifvit försökt och förverkligad i flere andra länder, der fria föreningar mellan näringsidkare existera. Vi hänvisa till hvad förut blifvit sagdt om Association of Chambers of Commerce i England, Union nationale i Frankrike, Union syndicale i Belgien samt Centralverband Deutscher Industrieller i Tyskland. Vid jemförelse mellan de bestämningar, hvilka ligga till grund för dessa unioners

organisation, samt den danska „Fællesrepresentationens“ stadgar, kan man dock icke undgå att finna att de senare i flere fall utmärka sig framför de förra såväl genom reda, klarhet och fullständighet, som äfven genom anordningarnas ändamålsenlighet. Af denna anledning och då, enligt industriidkaremötets i Tammerfors beslut, de sist nämnda ock skola läggas till grund för den härstädes påtänkta industriidkaredelegationens statuter, införas de samma här in ext enso:

Stadgar för Samrepresentationen för Danmarks industri och handverk.¹⁾

§ 1.

För alla föreningar i Danmark, hvilkas hufvudändamål är att verka för industri och handverk, bildas en *Samrepresentation*, som har till syfte att främja Danmarks industri och handverk samt värna de vid dem anknutna intressena.

§ 2.

Samrepresentationen består af ett *Representantskap* och en *Bestyrelse*.

§ 3.

Representantskapet utgöres af 27 representanter och Bestyrelsen af 5 bland dessa valda medlemmar.

§ 4.

För val af dessa representanter bilda de under Representationen hörande föreningarna 5 *afdelningar*: Köpenhamn, Själland (utom Köpenhamn) med Bornholm och Moen, Laalland-Falster, Fyen med kringliggande öar samt Jutland. Af dessa afdelningar väljer den Köpenhamnska 9, den Själländska 3, den Laalland-Falsterska 3, den Fyenska 3 och den Jutländska 9 representanter.

§ 5.

Afdelningarna bildas af delegerade från de till hvarje afdelningskrets under Representationen hörande föreningarna, hvilka en hvar utse 1 delegerad för ett medlemsantal af intill 400, 2 delegerade för ett medlemsantal mellan 400 och 1,000 och derhos 1 delegerad för hvarje 500 medlemmar utöfver 1,000.

De delegerade väljas bland de vidkommande föreningarnas medlemmar. Valet sker senast före medlet af hvarje års Januari månad och föranstaltas af föreningarnas bestyrelser efter det valsätt, som inom hvarje förening följes.

¹⁾ Dessa stadgar likasom öfriga uppgifter om de danska industri-föreningarna hafva blifvit förf. benäget meddelade af Hr V. v. Wright.

§ 6.

Hvert år i April månad hålles *delegationsmöte* för hvarje skild afdelning i en af de i afdelningen representerade städerna — efter föregående års delegationsmötes bestämning — för att välja afdelningsrepresentanter. Mötet arrangeras af de delegerade i den stad, der det skall hållas. Hvarje delegationsmöte väljer sin ordförande och sin sekreterare.

Valbar till representant är hvarje medlem af en af de i vidkommande krets under Representationen hörande föreningar. Valena ske med rötsedlar efter enkel röstpluralitet. Första gången väljas alla representanter, men senare afträder endast en tredjedel i den ordning de inträdt, sålunda att 3 år åtgå till en fullständig förnyelse af Representantskapet. Återval äro tillåtna. För den händelse att en representant genom död eller bortflyttning från afdelningskretsen eller genom utträde ur en af de under Representationen hörande föreningarna upphör att vara medlem af Representantskapet, företages samtidigt med de allmänna valen ett fyllnadsval; detta gäller allenast för den afgångnes funktionstid.

Valresultatet meddelas af afdelningens ordförande åt Representantskapets ordförande inom 8 dagar efter det mötet egt rum.

På delegationsmötena, hvarst afdelningens representanter böra vara tillstädes, behandlas handverk och industri rörande frågor, hvarjemte förslag från Representantskapet och Bestyrelsen föreläggas till behandling och möjligt antagande. Afdelningarnas ordförande aflemna berättelse härom till Representantskapets och Bestyrelsens ordförande senast före den 15 Maj hvarje år.

§ 7.

Bestyrelsen består af 5 medlemmar, 1 från hvarje afdelningskrets. De utses af Representantskapet bland dess medlemmar och fungera ordinariter i 3 år, samt kunna återväljas. I händelse en bestyrelsemedlem upphör att vara representant eller på annat sätt afgår, utser Representantskapets ordförande från vidkommande afdelningskrets en tjänstförrättande representant, hvilken fungerar som bestyrelsemedlem, intill dess ett fyllnadsval på nästa representantskapsmöte egt rum.

§ 8.

Bestyrelsens *ordförande* är den från Köpenhamn valda medlemmen. Bestyrelsen utser sin *vice ordförande* och antar en aflönad *sekreterare* som tillika är *kassör*.

Bestyrelsen sammanträder en gång om året och eljes så ofta ordföranden finner det nödigt eller 8 bestyrelsemedlemmar derom framställa begäran. Ordföranden sammankallar mötena, hvilka hållas i Köpenhamn, och leder dessas förhandlingar. Besluten fattas med enkel röstpluralitet; till ett giltigt beslut erfordras att minst 3 medlemmar deri delta. Öfver förhandlingarna förer sekreteraren pro-

tokoll, som underskrifves af de medlemmar, hvilka uti ifrågavarande möte deltagit. Hvarje medlem kan fodra att få sin från pluralitetens afvikande mening till protokollet antecknad och bifogad den eventuella expeditionen. Protokollen framläggas till genomseende på Representantskapets möte.

§ 9.

Bestyrelsen förestår alla löpande ärenden och bevakar alla gemensamma intressen, hvarjemte den utför Representantskapets beslut och företräder Samrepresentationen utåt. — Den förbereder de frågor, som skola behandlas på Representantskapets möten, afgif till detta berättelse om ärendenas behandling under det förgångna året och lemnar för öfrigt Representantskapet meddelanden om gemensamma angelägenheter, hvarjemte den framställer förslag till diskussion. Till hvarje öfverläggning, som direkte berör handtverkarenes teoretiska utbildning, skall Bestyrelsen kalla en representant från det „Tekniska Sällskap“ i Köpenhamn.

Bestyrelsens medlemmar deltaga i öfverläggningar och omröstningar vid Representantskapet smöten på samma sätt som öfrige representanter; i frågor, som gå ut på att göra ansvarspåstående mot hela Bestyrelsen, någon eller några af dess medlemmar, hafva de dock icke rösträtt.

Bestyrelsen utarbetar årligen ett öfverslag öfver inkomster och utgifter för det kommande räkenskapsåret (§ 12) och förelägger det till antagande på Representantskapets årsmöte (§ 10).

Vidare framlägger hon hvarje år före d. 1 Oktober räkenskap öfver inkomster och utgifter under det förflytna räkenskapsåret och öfversänder dem till Representantskapets ordförande, hvilken återställer dem Revisorerna (§ 10) jemte en afskrift af Representantskapets beslut under det förgångna räkenskapsåret. Sedan räkenskaperna blifvit reviderade, föreläggas de jemte Revisorernas möjliga anmärkningar och Bestyrelsens derå afgifna svar Representantskapet till godkännande på dess årsmöte. Om andra saker, hvilka Bestyrelsen önskar förelägga Representantskapets årsmöte, underrättas dettas ordförande senast före den 1 Maj.

§ 10.

Hvarje år i senare delen af Juli månad håller Representantskapet årsmöte på den dertill vid det förra årsmötet bestämda orten. Dock skall, när ett allmänt industrimöte eger rum (§ 14), Representantskapets årsmöte hållas samtidigt med och på samma ställe som detta.

Representantskapet väljer årligen sjelf sin ordförande och vice ordförande, hvilken icke får tillhöra samma afgångsklass (se § 6) som ordföranden. I samråd med Bestyrelsens ordförande bestämmer Representantskapets ordförande mötet, fastställer dagordningen, som af honom tillställas alla representanter senast 14 dagar före mötet,

hvars förhandlingar ledas af honom. — Mötena äro offentliga; dock kan Representantskapet undantagsvis i något särskilt fall besluta en saks förhandling inför slutna dörrar. Representantskapet är beslutsmässigt, då 14 medlemmar äro tillstädes och deltaga i omröstningen. Alla beslut fattas med enkel röstpluralitet (se dock §16) och alla val ske med röstsedlar samt erfordra likaledes endast enkel röstpluralitet; i händelse lika många röster afgifvits å båda sidor, faller ordföranden utslaget. Representantskapet kan nedsätta utskott för behandling af viktigare frågor. För öfrigt bestämmer det sjelft sin arbetsordning.

På Representantskapets årsmöte afgif Bestyrelsens ordförande först berättelse om ärendenas gång under det till ända lupna året och gör meddelanden om de af Bestyrelsen derunder fattade beslut och vidtagna åtgärder m. m. Derefter förelägger Bestyrelsen årsöfverslaget för det kommande och räkenskaperna för det föregående räkenskapsåret till behandling och eventuelt till stadfästelse och godkännande.

Derpå behandlas och afgöras de från afdelningarna eller utskott eller af enskilda representanter eller andra framställda förslag, och kunna, i anledning af dessa, beslut fattas om framställningar antingen till regeringen, riksdagen eller begge i förening.

Vid slutet af Representantskapets årsmöte företages val af dess ordförande och vice ordförande för det följande året och af en eller flera bestyrelsemedlemmar i de afgåendes ställe. Vidare väljer Representantskapet, bland samtliga detsamma icke tillhörande delegerade, revisorer för det löpande årets räkenskaper. Återval kunna ega rum. Extra representantskapsmöte hålles då ordföranden och vice ordföranden i förening anse sådant nödigt, eller Bestyrelsen eller 14 representanter sådant fordra. Anhållan om representantmöte skall innehålla upplysning i hvilka frågor förhandling åstundas. Ordföranden bestämmer tiden och tillkännager derom 14 dagar före mötet samt underrättar representanterna om de saker, som skola komma under behandling.

§ 11.

Senast 8 veckor efter representantskapsmötet sänder ordföranden i ett tillräckligt antal exemplar en berättelse om mötet till afdelningsordförandene, hvilka derpå fördela dessa exemplar bland de till afdelningen hörande föreningarna.

§ 12.

• I årsöfverslaget upptagas på utgiftssidan alla de utgifter, som anses nödiga under det kommande året, nemligen för mötena, representanternes resor och uppehälle vid mötena, kostnader för berättelsens utgifvande, sekreterarens lön, rese- och bokföringsgodtgörelser, ordförandens bokföringsgodtgörelse m. m. Å inkomstsidan uppföres ett motsvarande belopp, hvilket påföres de enskilda under Representationen hörande föreningarna i förhållande till deras medlemsantal.

Räkenskapsåret räknas från d. 1 Augusti till d. 31 Juli.

Alla inkomst- och utgiftsorder utställas af Bestyrelsens ordfö-

rande; hvarje år före d. 1 Mars låter han inkassera de skilda föreningarnas bidrag.

På resor i Samrepresentationens äligganden erhåller hvarje bestyrrelse- och representantskapsmedlem sina reseutgifter godtgjorda enligt räkning, andra klassens järnvägsbiljett och första klassens ångbåtsbiljett samt 6 kr. dagtraktamente för hvarje dygn; han i sådana angelägenheter är frånvarande från sitt hem. Medlemmar på den ort der ett möte hålles erhålla likaledes 6 kronors dagtraktamente.

13.

I hvarje berättelse om Representantskapets årsmöte skall upptagas en förteckning öfver samtliga under Representationen hörande föreningar, ordnade afdelningsvis. För detta ändamål tillställer hvarje afdelningsordförande Bestyrelsen senast före hvarje års 1 Maj en förteckning öfver de till afdelningskretsen hörande föreningarna, hvilkas medlemsantal dervid äfven angifves.

§ 14.

Då Bestyrelsen och Representantskapet finna anledning dertill, hålles — turvis i hvarje afdelningskrets — ett allmänt danskt industrimöte, hvarvid samtliga delegerade och representanter böra vara tillstädes. Representantskapet bestämmer året förut stället, hvarest och tiden när mötet skall hållas, och Bestyrelsen vidtager, jemte en af vidkommande delegationsmöte likaledes året förut utsedd komité af 5 personer de för mötets hållande nödiga åtgärder. De vidkommande föreningarna böra hvar för sig bestrida utgifterna för deras delegerades deltagande i mötet.

Bestyrrelsens sekreterare fungerar jemväl såsom industrimötets sekreterare och uppbär reseersättning och dagtraktamente, då mötet eger rum på annan ort än Köpenhamn.

§ 15.

Anmälan om en förenings anslutning till Representationen göres af föreningens Bestyrelse till vederbörande afdelnings ordförande, med angifvande af föreningens ändamål och medlemsantal, hvarjemte ett exemplar af föreningens stadgar skall biläggas. Afdelnings ordförande insänder anmälningen till Bestyrelsen, hvilken afgör om föreningens ändamål är sådant, att densamma kan upptagas under Samrepresentationen.

Anmälan om utträde ur Representationen skall ske skriftligen hos Bestyrelsen inom 3 månader före räkenskapsårets slut; vederbörande förening är skyldig att deltaga i den gemensamma Representationens utgifter för det löpande räkenskapsåret.

Uteslutning från Samrepresentationen kan ega rum om en förening icke längre uppfyller de i stadgarna fastställda villkoren eller för sig ställt ändamål, som äro stridande mot Samrepresentationens grundsatsar. Vederbörande afdelnings ordförande skall derför underrätta om sådana förändringar i de enskilda föreningarnas sär-

skilda stadgar, hvilka verka ingripande i deras ändamål och verksamhet. Afdelningsordföranden sänder meddelandet till Centralbestyrelsen eventuellt med förslag om föreningens uteslutning, då Bestyrelsen och Representantskapet derom äro ense.

§ 16.

Förändringar i dessa stadgar kunna endast vidtagas af Representantskapet och dertill erfordras en majoritet af minst 15 röster.

§ 17.

Dessa stadgar skola tryckas och fördelas i ett lämpligt antal exemplar bland samtliga under Representationen hörande föreningar.

Sverige-Norge.

Centralförvaltningen i Sverige, hvars högsta chef är konungen, handhafves af honom med biträde af *Statsrådet*, hvars mening konungen är förbunden att inhemta i alla frågor, som bero af högsta maktens afgörande. Af statsrådets tio medlemmar stå sju i spetsen för hvar sitt särskilda styrelseverk, benämnda *departement*, hvilka motsvara ministerierna i andra länder. Ärendenas fördelning mellan dessa departement beror icke på någon sträng systematisk indelning, utan till stor del af historiska förhållanden. Ange-lägenheter, som röra näringarna, tillhöra hufvudsakligen *Civildepartementets* handläggning.

På samma sätt som regeringen för ärendenas föredragning är fördelad i särskilda departement, så finnas ock för deras beredning inom hvarje förvaltningsgren vissa *centrala embetsverk*, organiserade dels efter den kollegiala dels efter byråprincipen, hvilka handlägga hvar sitt särskilda slag af ärenden gemensamt för hela riket. Ett sådant under Civildepartementet sorterande verk är

Kommersekollegium. Detta inrättades år 1637 genom utbrytning från Kammarkollegium för att „halva försorg om in- och utrikeshandelus flor och förkofran med hvad deraf dependerade.“ Konung Karl XI indrog emellertid Kommersekollegium redan år 1680 och öfverförde de dertill hörande angelägenheterna åter till Kammarkollegium, hvaraf Kommersekollegium var en afdelning intill 1711, då det genom K. B. d. 25 April sagda år återställdes och tillades lika värdighet med öfriga kollegier. Under derpå följande

tid arbetade Kollegium i tre afdelningar, benämnda handels-, manufaktur- och justitiedivisionen, af hvilka den sist nämnda utöfvade den administrativa jurisdiktionen i mål, som lydde under Kollegii ressort. Genom K. K. d. 17 April 1828 upphörde styrelseverkens domsrätt i Sverige, hvarvid äfven Kommersekollegii befattning med justitiemål upphörde och öfverfördes å vederbörande domstolar. Dess nu gällande instruktion är af d. 23 April 1831, men har genom åtskilliga kungliga bref undergått flere förändringar. Senast har genom K. K. d. 4 Decemb. 1857 Bergskollegium upplösts och alla de mål, uppdrag och åligganden, som tillhörde detsamma, öfverflyttats på Kommersekollegium.

Kommersekollegium är icke endast ett konsultativt råd, utan ett själfständigt förvaltningsverk med beslutande rätt. Med hänsyn till kompetensen skulle det således, oansett den stora skilnaden i inflytande och betydelse, kunna jemföras med Board of Trade i England. Enligt instruktionen är Kommersekollegii allmänna åliggande: att vara noga undermåttadt om tillståndet med rikets handel och sjöfart och alla andra näringar inom landet; att i afseende å dem tillse, om och hvilka hinder ligga i vägen för deras förkofran och utbildning samt hvilka medel kunna vidtagas till hindrens undanrödjande och att för sådant ändamål äfven inhemta kännedom om handeln, sjöfartens och öfriga näringars tillstånd och fortgång i andra länder och de anstalter, som till deras befrämjande derstädes vidtagas, m. m., samt att årligen till K. Maj:t afgifva berättelser om rikets handel och sjöfart, fabriker och handtverkerier för näst föregående år.

Styrelseverket består af en president samt fyra ledamöter, kallade kommerseråd, hvilka såsom tromän tillsättas af konungen utan föregående förslag. Ärendena behandlas kollegialt och ledamöterna äro föredragande, hvar för sin afdelning. Ärendenas fördelning dem emellan är följande:¹⁾

en ledamot handlägger frågor, som angå konsulers tillsättande, brevexlingen med dem, ärenden, som röra utrikes handeln och sjöfarten, nederlagsrätt, sjödokumenters utfär-

1) Se Kollegii prot. 15 Nov. 1855 och K. B. d. 2 Nov. 1866.

dande, navigationsskolorna, årliga berättelser om Sveriges utrikes handel och sjöfart samt frågor om åtgärder i anledning af smittosamma sjukdomar;

en ledamot bereder ärenden, som angå fabriker, frågor om reseunderstöd, årliga berättelser beträffande fabriker slöjd och handtverk, samt lån från mannfaktur-diskontfonden;

en ledamot föredrager frågor, beträffande anläggning af städer och köpingar, inrikes handel och handtverk, marknader, anstalter till inrikes handelsn och sjöfartens säkerhet och bekvämlighet samt om taxor och afgifter för allmänna rörelsen, årliga berättelser om inrikes handeln och sjöfarten äfvensom om fiskerierna;

en ledamot tillhör handläggning af ärenden, som röra bergshandteringen, frågor om patent och nya uppfinningar äfvensom ärenden rörande de tekniska undervisningsanstalterna.

Kansliet består af två sekreterare, en advokatfiskal samt 12 underordade ordinarie tjänstemän. Det till verket hörande kammarkontoret har hufvudsakliga bestyret med bearbetandet af det statistiska material, som ligger till grund för Kollegii berättelser om fabriker och manufakturer samt handel och sjöfart.

Aflöningen för presidenten är 9000 kronor, för två kommerseråd 6000 och för de två andra 5,400 kronor. Hela staten uppgår till 89,230 kronor.

Frågan om indragning eller reorganisation af Kommersekollegium har sedan lång tid stått på dagordningen i Riksdagen. Det har framhållits att med den utveckling näringsgarne tagit, med den enskilda företagsamhet, som är rådande, och den lätthet, som förefinnes, att åstadkomma samverkan mellan flere förmedels fria associationer, när den enskildes förmåga icke räcker till, något statens omedelbara ingripande till näringsarnas uppmuntrande knappast mera vore erforderligt. Tillika har mot sjelfva institutionen blifvit anmärkt att den har sig anvisad en mängd sins emellan ganska olikartade göromål, hvilka lämpligare kunde anförtros åt andra administrativa myndigheter; att verket i följd af sin kollegiala organisation arbetar med tunga, ej längre tidsenliga former

hvilket medför omgång och onödigt skrifveri samt kräfver större tjenstemannapersonal, än som med andra former skulle erfordras; att handel och industri hafva behof af mera praktiske målsmän än dem, som uppfostras för handläggning af kollegiala ärenden, samt att en del af de vid verket inrättade befattningarna äro rena sinekurer. Af dessa anmärkningar föranleddes regeringen år 1874 att nedsätta en komité för att taga frågan om Kommersekollegii indragning eller omorganisation under ompröfning. I sitt betänkande af d. 13 Jan. 1875 fann komitén anmärkningarna, för så vidt de gälde det kollegiala arbetssättet inom verket, icke sakna skäl för sig, men uttalade tillika den öfvertygelse att ett särskildt embetsverk för näringarna icke skulle kunna undvaras. Komitén föreslog därför att i Kommersekollegii ställe skulle inrättas ett nytt embetsverk, som skulle benämnas „*Kongl. Styrelsen för handel och näringar*“, hvilken borde bestå af en generaldirektör med ensam beslutanderätt, tre byråchefer, mellan hvilka ärendena skulle för beredning och föredragning delas, jemte nödigt antal underordnade tjenstemän. För att mellan denna myndighet och näringarnas utöfvare åstadkomma vaxelverkan, borde vid Styrelsens sida ställas en korporation bestående af insigtsfulla och erfarna ombud för näringarna och yrkesbildningen. Af dessa ombud, hvilkas antal lämpligen kunde bestämmas till 14, ansåg komitén att två borde utses af styrelsen för Teknologiska institutet bland institutets lärare, två af Bruks-societeten bland idkare af bergshandteringen samt öfriga 10 väljas af stadsfullmäktige i rikets fyra förnämsta städer på det sätt, att hvarje stads fullmäktige bland industriidkare i riket utsåge ett ombud för handels- och sjöfartsnäringarna samt ett ombud för fabriks- och handtverksnäringarna. Ombuden borde en gång om året kallas till allmänt sammanträde i Stockholm för att under ordförandeskap af Styrelsens chef, *dels*, till ledning för Styrelsens förslag, afgifva utlåtanden rörande ansökningar om reseunderstöd och förlagslån, *dels* yttra sig i andra näringarna i allmänhet rörande frågor, öfver hvilka konungen eller Styrelsen kunde vilja höra ombuden, *dels* ock rådpläga om förslag som af ombu-

den kunde väckas om åtgärder till näringarnas befrämjande. Om flertalet af ombud, med anledning af sådant förslag, förenade sig om underdånig framställning i ämnet, borde Styrelsen hafva till åliggande att jemte eget utlåtande insända framställningen till konungen. Och när Styrelsen mellan de årliga ombudssammanträdena för någon vigtigare frågas utredning komme i behof af speciel sakkunskap, borde Styrelsen hafva rättighet inkalla ett eller flera ombud att öfvervara ärendets föredragning och deltaga i rådplägningen. Ombud, som sålunda öfvervarit föredragningen, skulle hafva rättighet och skyldighet att, der det af generaldirektören fattade beslut afveke från den af ombudet yttrade mening, låta densamma i Styrelsens protokoll anteckna. Den tid, under hvilken ombud skulle fungera, kunde bestämmas till 3 år, dock att ombud, som afgått, kunde återväljas. Rese- och dagtraktamente till ombuden borde gäldas af allmänna medel. Staten för den påtänkta Styrelsen beräknades förslagsvis till 67,900 kronor.

I anledning häraf afläts till 1875 års Riksdag en i öfverensstämmelse med komiténs betänkande affattad proposition, hvari för den projekterade styrelsen begärdes ett anslag af inalles 65,000 kronor, hvartill kom för bergsstaten särskildt 29,500 kronor. Propositionen afböjdes emellertid af Riksdagen, dels på den grund att ämnet ännu icke ansågs tillfylles utredt, dels emedan de af den föreslagna reformen härflytande utgifterna komme att uppgå till ett högre belopp än hvad för Kommersekollegium var anslaget. För närvarande är Kommersekollegii indragning i princip godkänd af båda statsmakterna, men frågan huru dess funktioner i administrationen skola ersättas är ännu fullkomligt sväfvande.

Af andra på gällande lagstiftning grundade organisationer, som med hänsyn till näringarna hafva administrativa uppgifter att fylla, kunna här omnämnas *handels- och sjöfartsnämnderna*, hvilka i någon mån äro att jemföras med handelskamrarna i mellersta och södra Europa. Enligt Mäklareordn. d. 25 Oktob. 1872 och Skeppsklarerareordn. d. 8

Maj 1874 skola sådana tillsättas i alla städer, hvarest vederbörligen förordnade mäklare och skeppsklarerare finnas. Deras åliggande är: att med stadsfullmäktiges rätt pröfva behof af och antaga mäklare, skeppsklarerare och officiella notarier, att fastställa ordningsregler för börser m. m. samt att vid infordran till regeringen och myndigheterna inkomma med utlåtanden, rörande handeln, sjöfarten och handelsbruk. Nämnderna bestå af 6—12 ledamöter, hvilka Stadsfullmäktige inom eller utom sig hvarje år utse.

Till karaktären likartade äro, i afseende å bergshandteringen och hvad dermed eger sammanhang, *Bruks societeten* och dess *Fullmäktige* i Jernkontoret, samt i afseende å jordbruk och dit hänförliga näringar, *Landthushållningssällskapen* i rikets samtliga län.

Idkare af handverk och andra industriella yrken hafva deremot icke någon genom lagstiftningen påkallad sammanhållning af officiel karaktär. K. F. d. 18 Juni 1864 stadgar om föreningar mellan näringsidkare: „Idkare af samma yrke eller olika yrken må bestämma, om de skola bilda och utgöra förening för angelägenheter, som röra det yrke eller de yrken, hvilka af sådan förenings medlemmar utöfvas. Förening af omsförmälda beskaffenhet, som för förvaltningen af sin egendom eller för sin verksamhet i öfrigt vill upprätta reglemente och derå erhålla offentlig myndighets fastställelse, eger att derom anmäla sig hos konungens befallningshafvande.“ Sammanslutningarna mellan yrkesmännen i Sverige äro följaktligen icke officiella, utan på frivillighetsprincipen grundade associationer.

Bland dessa äro *Slöjdföreningarna* de förnämsta. I dessas program ingår dock egentligen icke att afgifva yttranden till ledning vid myndigheternas behandling af lagstiftnings- och förvaltningsfrågor, utan hufvudsakligen att genom spridande af kunskaper och vetande befordra yrkeskickligheten och näringarnas tidsenliga utveckling. En annan form, *Handverksföreningarna*, omfattar blott handtverkare och ställer som sin uppgift att åt de vid yrkena anställda arbetarne utfärda bevis öfver visad och ådagalagd skicklighet, att understöda fattiga och åldriga yrkesmedlem-

mar m. m. I allmänhet torde associationsväsendet på detta område icke hafva hunnit särdeles långt i Sverige, om man får sluta deraf, att officiella uppgifter härom ännu nästan helt och hållet saknas.

Norge har, förutom ett i statsrådet organiseradt departement för finansväsendet, inga särskilda officiella institutioner för vården af handel och slöjd. Beträffande de på frivillighet grundade föreningarna i detta land föreligga inga uppgifter.

J. N. Lang.

Läns- eller härads-representation i Finland.

Under senast förflutna årtionde har frågan om utveckling af den medborgerliga själfstyrelsen i vårt land genom skapande af ett nytt organ för densamma varit föremål dels för ständernas, dels för bägge statsmakternas uppmärksamhet. Denna fråga uppkom icke på grund af något inom folket känt behof af en institution, hvilken skulle öfvertaga ledningen af vissa angelägenheter, de der af redan bestående samhällsinrättningar försumrades, utan med ledning af ett rent teoretiskt betraktelsesätt. Den ombildning af stads- och landskommunerna på grundvalen af själfstyrelseprincipen, som hos oss nyligen genomförts, tycktes genom det öfverhufvud gynsamma resultat den lemnat omedelbart uppmåna till fortgående på samma väg, närmast i öfverensstämmelse med det föredöme Sverige på bägge områdena i senare tid gifvit.

Skilnaden mellan dessa bägge frågor är dock himmelsvid. Medan de primära kommunerna under en redan förgången tid länge ägt sin sammanslutning och gemensamma förvaltning, gemensam beskattning och gemensamma institutioner, och omgestaltningen blott hänförde sig till förvaltningens och beskattningens öfverförande till de äfven annars med hvarandra i liflig beröring stående kommunmedlemmarna, blir uppgiften i senare fallet att skapa helt nya kommuner, hvilkas medlemmar kunde och borde sammansluta sig kring gemensamma intressen. Lagstiftningen har sålunda att företrädesvis röra sig i teoretiska betraktelser angående å ena sidan omfånget af de nya samhällen hvilka skola bildas och å den andra omfattningen af den kompetens som åt desamma bör tillerkännas.

Klart är likväl från början, att den uppgift man anser

böra tillkomma ett öfver de primära kommunerna stående och flera dylika förbindande samhälle i väsentlig grad äfven måste blifva bestämmande för dennas omfattning. Det gäller altså i främsta rummet att undersöka, hvilken organisation det högre kommunala samhället bör äga, för att till verklig båtнад för folkets sanna utveckling fylla sin plats såsom länk i raden af de institutioner, hvarigenom ett konstitutionellt samhälle söker förverkliga grundsatsen af folkets själfstyrelse.

Innan vi skrida till denna undersökning, torde dock en blick på frågans utveckling i Sverige tjena till belysning af ämnet, helst de tvenne hufvudströmningar i uppfattning som hos oss hålla på att arbeta sig fram äfven der gjort sig gällande, ehuru väl de icke uppstålts såsom bestämda motsatser mot hvarandra.

1.

Landstingsfrågans utveckling i Sverige.

Ända från år 1823 sysselsatte sig de svenska riksdagarna ifrigt med frågan om bildande af ett högre kommunalt samhälle. Under riksdagen 1834—1835 framlade konstitutionsutskottet ett förslag om landskapsting, bland hvilkas medlemmar folkombud för riksdagarna skulle utses. Presteståndet önskade en ombildning af länens hushållningssällskaper i syfte af vidsträcktare initiativ i ekonomiska angelägenheter och borgareståndet afgaf förslag om utvecklade kommunalstyrelser både för kommunerna och för länen. Sedan den så kallade fattigvårdskomitén år 1838 utarbetat förslag till socken-, härads- och läns-nämder, föreslogs af det ständerutskott, som vid 1840—41 årens riksdag handlade ärendet, en representation såväl för häradet som för länet, beroende deraf om vederbörande menigheter önskade bilda dylika samhällen. Bland dessa skulle häradsrepresentationen bestå af ombud från hvarje socken och handhafva vården om häradets gemensamma angelägenheter, såsom vården om

allmänna byggnader, skjutsningsanstalter, tillsyn öfver fångvård m. m. Hela frågan ansågs dock för tidigt väckt, och ehuru liknande förslag till en dubbel representation vid riksdagarna 1847—48, 1850—51 samt 1853—54 ånyo uppkommo, förföllo de alla, sista gången dock endast med ringa röstöfvervigt, förnämligast på den grund, att åsigtarna om de nya institutionernas ändamål och befogenhet icke kommit till någon stadga. Då allmänna besvärs- och ekonomiskutskottet vid 1856—58 årens riksdag granskade det ånyo framlagda förslaget, blef det slutliga afgörandet af denna så viktiga fråga i väsentlig grad beroende af den långt ifrån uttömmande behandling utskottet egnade densamma, äfvensom af den formulering för ärendets vidare behandling ständerna på utskottets förslag då antogo. Utskottet inskränkte sig nämligen till en redogörelse för hithörande lagstiftning i Norge, Belgien och Holland samt för frågans tidigare behandling vid de svenska riksdagarna, utan att beröra den afvikande organisation som den högre kommunala själfstyrelsen erhållit i Frankrike och Tyskland, eller granska de principer som i själfstyrelsens hem, England, gjort sig gällande på detta område. Riksdagen biföll utskottets slutformulering, att hos regeringen anhålla om nedsättandet af en komité, hvilken ägde uppgöra förslag till författning om *landsting*, uppenbarligen likväl utan att anse hufvudfrågan dermed afgjord, utan lemnad till kommande ständers behandling. Utskottet inlät sig nämligen icke på någon granskning deraf, huruvida förhållandena i Sverige fordrade tvenne representativa institutioner, en härads och en landskaps, vid sidan af hvarandra såsom förut föreslagits, eller blott en, och afhördade den förre med det knapphändiga yttrandet, att häradsindelningen numera förlorat sin administrativa betydelse och intet skäl finnes att numera söka återupplifva densamma. I de sällan förekommande fall, yttrar sig utskottet, då gemensam öfverläggning af ombud för häradets socknar kan vara behöflig, kunna sammanträden inför häradsrätten för tillfället utlysas, eller ock, så vida en kommunal representation för länen kommer till stånd, kunna ärenden som angå särskilda härader, af dessa häraders om-

bud i länsrepresentationen särskildt behandlas. Annorlunda är förhållandet med länet. Länsstyrelsen är den medelpunkt omkring hvilken kommunernas gemensamma intressen samla sig. Länsstyrelsen har en bestämd förpligtelse, att göra sig förtrolig med dessa intressen och söka befordra dem. Länsstyrelsen är det ändtligen, som bör till thronen frambära länets och dess innevånares gemensamma åligganden.

Emellertid blef nyssnämnda af ständerna antagna formulering rörande ärendets vidare behandling synbarligen afgörande för frågans vidare öde. Den år 1858 tillsatta komitén inlät sig alls icke på någon pröfning af frågan om häradsrepresentation, hvilken blott af tvenne reservanter (C. H. Ekstrand och J. J. Nordström) förordades vid sidan af landetinget; komitén uppgjorde blott sitt förslag till landsting, ständerna antogo detsamma med ytterst få förändringar och institutionen med alla dess brister infördes i Sverige genom förordningen af 21 mars 1862.

Följden var, att den högre kommunen gestaltades i nära öfverensstämmelse med de få förebilder från andra länder, för hvilka ekonomiutskottet af 1858 i sin framställning redogjort, dock med sådana afvikelser som väsentligen förändrade hela institutionens karakter. Liksom i Norge, Holland och Belgien bildades öfver kommunen endast en representativ sammanslutning, omfattande i Sverige ett helt län, hvilken ansågs motsvara den holländskt-belgiska provinsen och det norska amtet. Medan likväl amtens mindre omfång möjliggjorde upptagandet af en fullmäktig för hvarje kommun, nämligen ordföranden i kommunens förmandskab, i den gemensamma representationen eller amtsförmandekabet, tvangs man i Sverige, der valen ske efter härad (=tingelag), att inskränka ombudens antal till ett för hvarje härad, äfven der detta omfattar flera kommuner. Derigenom uppatod nödvändigheten af val genom elektor, ett valsätt som isynnerhet i kommunala angelägenheter måste förminska intresset för deltagande i desamma. Hvad den nya institutionens ställning till förvaltningen beträffar, åtnöjde man sig med att liksom i Norge för det högre samhället endast åstadkomma en gemensam representantförsam-

ling, utan att såsom i Holland och Belgien vid sidan af denna sätta ett verkställande utskott. Bristen var dock i Norge mindre känbar, då representanterne själfva stå i spetsen för kommunalförvaltningen, enhvar inom sin kommun, och sålunda omedelbart kunna verkställa amtsformandekabets beslut. Själfva kärnan i den belgiska och ännu mer inom den holländska provinastyrelsen var derigenom borttagen och den svenska landstingsinstitutionen blef en beslutande myndighet i vissa af länets ekonomiska angelägenheter, under det den administrativa förvaltningen öfverhufvud allt fortfarande handhafves af landshöfdingar, hvilkas myndighet i mycket öfverensstämmer med den franska prefekturstyrelsen. Betecknande för den uppfattning som vid lagförslagets utarbetning gjorde sig gällande inom 1858 års komité är den omständigheten, att ur förteckningen på de gemensamma angelägenheter, hvilka af landsting kunde behandlas, uteslötos frågor angående "allmän ordning och säkerhet", emedan man befara de kollisioner med den vanliga polismyndigheten; orden infördes dock af ständerna i författningen. Öfverhufvud ville man förekomma att landstinget vid utöfningen af sin verksamhet skulle "störande ingripa i den af regeringsmakten insatta länsstyrelsens göromål, åligganden och embetsrättigheter", eller blifva en andra länsstyrelse vid sidan af den förut bestående, något som man befara de blifva fallet, i händelse landstingsinstitutionen utvecklade sig i samma riktning som i Holland och Belgien. Att taga steget ut och skrida till en ombildning af hela den bestående administrationen för länet samt inordna densamma såsom en afslutning af den påtänkta representativa institutionen, derom väcktes icke ens fråga. Den sistnämnda blef derföre endast en representativ och, för så vidt inga väsentliga ändringar gjordes i den ekonomiska lagstiftningen, blott i ganska inskränkt grad beslutande myndighet vid sidan af den gamla administrationen. Redan i början af riksdagarnes behandling af ärendet hade man uttryckligen betecknat de blifvande landstingen såsom en förskola för folkrepresentationen och ett medel att ombilda denna på grundvalen af gemensamma val för alla samhällsklasser. Efter re-

presentationsreformens genomförande erhöilo derföre lands-
tingen uppdraget att utse medlemmar i första kammaren.

Man får icke förbise, att de svenska ständerna vid den
riksdag, då förslaget om landsting antogs, äfven hade att
behandla de af samma komité utarbetade förslagen till för-
ordningar om kommunalstyrelse på landet, om kommunal-
styrelse i stad, om kyrkostämma samt kyrkoråd och skol-
råd, samt att dessa samteliga antogos. Under sådana för-
hållanden är det icke förunderligt, att den af brukspatronen
Ekstrand här ofvan omnämnda reservation angående inord-
nandet af en häradskommun och häradsrepresentation i sy-
stemet af den kommunala förvaltningen vid sidan af alla de
öfriga för den gången lemnades utan afseende. Jag kan
dock icke underlåta att till ämnets belysning här intaga den
mycket välgrundade motivering han rörande denna sak fram-
ställt och hvar till äfven riksarkivarien Nordström anslöt sig.
Deri yttras:

”Att häradet, som har och af ålder haft gemensamma
samfundspligter att uppfylla, gemensamma rättigheter och
samfäld egendom att vårda, utgör för utförandet af sina
åligganden och förvaltningen af sina tillhörigheter ett kom-
munalsamhälle, lärer väl ej kunna bestridas. Den urgamla
indelningen i härader eller tingslag hänvisar allmänligen på
en öfverensstämmelse i lokalförhållanden, seder och folk-
lynne, hvilken ofta saknas i det yngre, hufvudsakligen ge-
nom kyrklig gemenskap sammanknutna, samhället socknen,
men hvilken än mera brister i den vidsträcktare samhälls-
form, som fått namn af län och som, der den icke till sitt
område sammanfaller med det gamla landskapet, vanligen
utgör en af politiskt-administrativa och tillfälliga villkor sam-
manförd, men ej genom olika ortförhållandens, hushållnings-
arts och folkkaracters naturliga gränсор bestämd samfunds-
bildning.

Men ehuru således häradet bevisar sig vara en natur-
lig samhällsenhet, är dess sjelfständighet och fria förvalt-
ningarätt icke vorden erkänd af den närvarande lagstiftnin-
gen. För beredande och utförande af äfven de obetydliga-
ste hushållningsmål inom ett härad äro föreskrifne vissa for-

mer och en viss uppsigt från statsmyndigheternas sida, hvilka verka tryckande på samfundsandan och återhållande på samhällets ekonomiska utveckling. Ett för häradet allmänt ärende kan nemligen i de flesta fall icke formenligt upptagas och afgöras utan anmälan hos eller anmaning från vederbörande embetsmyndighet, som därför utlyser sammanträde, till hvilket för hvarje mål särskilda ombud sändas från häradets särskilda socknar. Gemenligen ega hvarken ombuden eller socken-menigheterna om saken annan eller bättre kännedom, än den vanligen ofullständiga, som är genom pålysningen gifven; och icke dessmindre meddelas ofta vid valet af ombud sådana bindande instruktioner, att dessas beslutanderätt inskränkes och den samstämmighet i beslut förhindras, som är villkoret för en god sakens utgång. De olägenheter af tidsutdrägt, kostnader, omogna beslut och ofta ändamålslost arbete, som af dessa förhållanden måste uppstå, kunna ej förnekas. Behovet af en organiserad kommunalstyrelse för dessa landtdistrikter, som benämnas härader eller tingslag, låter sig därför erfaras åtminstone å de orter, der hos menigheten vaknat ett allmännare och mera varmt deltagande för samhälligt väl och ekonomisk förkofran. Landtdomarens ställning till häradet såsom ej blott en agens tolk utan ock i viss mån en hufvudman för häradets administration (=Häradshöfding) och ledare af dessa allmänna hushållningsärenden är af lagen mera antydd än påbjuden, och i verkligheten hörer det ock till de sällsporda undantagen, att en häradsmenighet kan för gemensamma ekonomiska angelägenheter hos sin domare påräkna goda råd och verksamt deltagande. Minst äro dock sådane att vänta af de unga män, hvilka gemenligen i landets underdomstolar aflägga sina första lärospån i den nyförvärfvade konsten att skipa lag, men hvilka genom sina egenskaper äro föga egnade att vid ledningen af en menighets allmänna hushållningsmål utöfva den kraftiga medverkan, som man endast af en med landtekonomen mera förtrogen och i dess handläggning mera mognad erfarenhet har skäl att påräkna. I alla händelser saknar den närvarande häradsförvaltningen, hvad som för hvarje ekonomisk förvaltning är af den vä-

sentligaste vikt, — en fortgående ledning och en ständig tillsyn. För att i någon mån afhjelpa behovet af en kommunalstyrelse för häradet hafva derföre på några orter häradsvis bildat sig fria föreningar till förvaltande af gemensamma angelägenheter eller utförande af samfälda åligganden; men dessa hafva, i följd af sakförhållandet, måst in-skränka sin verksamhet till endast vissa ärenden eller vissa fall och följaktligen varit mer eller mindre tillfälliga och öfvergående, hvarigenom det viktigaste ändamålet af förvaltningens fasthet och jemngång blifvit förfeladt. En styrelseform, hvilken saknar bestämning i lag och derigenom är beröfvad stödet för sin befogenhet, äfventyrar vanmaktens fall vid företa sammanstötning antingen med det rätt eller orätt förstådda tjenstemannanitet å ena sidan eller med den enskilda medborgarens ovillighet och protester å den andra.

De skäl, som blifvit anförda mot införandet af kommunalstyrelse för härader eller tingslag, äro ej flere än att de väsendtligaste kunna här upptagas, och synas ej heller vara så fast grundade, att de ej kunna vederläggas. Man har sålunda anført, „att de gemensamma angelägenheter, som kunna blifva föremål för en häradsstyrelses verksamhet, äro merendels af tillfällig beskaffenhet och besörjas bäst af för hvarje tillfälle valda ombud, som hafva speciel kännedom om det ärende, de skola behandla, och få af sina kommittenter för samma ärende lämpade instruktioner, — äro de åter sådana, som fordra oafbruten tillsyn, så torde vården derom, till större båtnad för såväl sjelfva inrättningarne som det allmänna, kunna handhafvas af vissa embetsmän eller af särskilda direktioner;“ — vidare har anmärkts, „att föga nu återstår af häradernas urgamla betydelse och karakter såsom kommunalförening, samt att den lilla återstod af administrativa göromål, som Byggningsbalken i 1734 års lag hän-skjuter till häradets afgörande, nu kan anses hafva i det allranärmaste bortfallit;“ — samt slutligen, „att inrättandet af särskilda kommunalstyrelser inom de särskilda häraderna uti ett län skulle verka menligt på den nya Landstingsinrättningen och försvaga dess verksamhet.“

Det ligger i sakens natur, att en ständig tillsyn och

vård öfver häradets ekonomiska angelägenheter skall gifva åt förvaltningen den insigt, vana och kraft, som förvissa om goda resultater, på samma gång man af en sådan, genom fortsatt verksamhet pröfvad, styrelse har att påräkna den säkraste väckelse till nya bemödanden för förbättringar och ekonomisk utveckling. Af ombud, som för tillfället utses och hvilkas befattning vanligen inskränker sig till en enda mission, kan en mognad insigt i allmänhet icke väntas, och visst är det, att knappast något verkar i allmänna ärendens utförande mera hinderligt för tillvägbringandet af goda beslut, än de bindande föreskrifter, som åt ombud gifvas i förväg och utan den fullständigare kännedom om frågans grund och alla omständigheter, hvilka vanligen först under öfverläggningen kan, genom ämnets allsidiga belysning, vinnas. Att deremot åt statens embetsmän anförtro besörjandet och utförandet af häradskommunens angelägenheter eller vårdandet af dess inrättningar ligger alldeles utom den kommunala verksamhetens gräns, natur och ändamål.

Den invändningen, att för häradet föga eller intet numera skulle återstå af de administrativa eller ekonomiska åligganden, hvartill 1734 års lag detsamma förbinder, innebär äfven, såvidt jag förmår inse, en oriktighet, alldenstund till häradsmenighets handläggning och utförande ännu höra de flesta om ej alla af de viktiga ekonomiska angelägenheter, som i Byggnings-balken häradet åläggas och bland hvilka må nämnas: vården och tillsynen öfver häradets skogallmänningar och deras hushållning, — begagnandet af allmänningsskogen, — anstalter för rofdjurs utdödande, — byggnad och underhållande af vägar, broar och färjor, — öfverenskommelse rörande snöploglag, — byggande och upprätthållande af tingshus och häradshäkte, — anläggande och flyttning af gästgifvaregårdar samt upprätthållande af den allmänna skjutsningen, användningen af häradets saköresmedel, — under vissa villkor, föreningar om brandstods utgörande, — samt, enligt Kongl. Förordningen af den 19 maj 1845, tillsyn öfver förvaltningen af omyndigas egendom. Till dessa af lagen anvisade ekonomiska åligganden hafva mångestådes, der en för allmänt väl mera verksam anda sig

uppenbarat, kommit andra föreningar, som härads och distriktvis fritt sig bildat, såsom hushållnings-gillen, sparbanker, föreningar till jagtens och fiskets fredande, o. s. v. så att visserligen icke skall kunna med fog påstås, att det saknas ämnen för en häradsvis inrättad kommunalstyrelses uppmärksamhet och omtänka.

Hvad ändtligen angår den yttrade farhågan att en utbildad kommunalstyrelse inom ett Län särskilda härader skulle förlama den verksamhet, som man af Landstingsinstitutionen sig förväntar, så finnes ej heller för en slik fruktan någon sannolik grund; ty det måste befinnas påtagligt, att det stora samhället skall känna sig desto friskare, ju lifligare samhällsverksamhet råder i alla dess delar och ju fullständigare det kommunala systemet är ordnad i ett organiskt sammanhang. Den stora kommunens välbefinnande och lifaktighet bestämmes i väsendtlig mån af en graunlaga förvaltning och en upplyst verksamhet inom de mindre kommuner, hvilka den förre inom sig sluter, och företrädesvis inom dem, hvilka i omfång och betydelse stå den högre närmast: det är nemligen genom jämförelser och meddelanden af den utveckling och det lif, som eger rum i dessa underordnade samhällen, man har att påräkna både den bästa väckelse och det varmaste nit för mera omfattande företag uti den större kommun, som utgöres af Länet. Följaktligen måste det vara för Landstinget i hög grad välgörande, om de ledamöter, som deri ingå, tagas företrädesvis ur häradsstyrelserna, inom hvilka de befunnit sig i en mera vidsträckt och mångsidig verksamhet än den, som gemenligen förekomma i en sockenkommun, der fattigvården ofta är det enda, eller det egentligen maktpåliggande föremålet för kommunalstyrelsens uppmärksamhet. Landstingsledamöter, utgångna från de härader, inom hvilka en ordnad kommunalförvaltning vore införd, skulle otvifvelaktigt medföra till den större församlingen, landstinget, inom hvilken förekomma rådslag och beslut om stora för Länet allmännyttiga företag, ett högre mått af insigter och erfarenhet just i likartade ämnen, en mera öfvad blick för ett riktigt bedömande af sakernas utförbarhet, ett fastare mod att tillstyrka och en

mera pröfvad förmåga att utföra nyttiga förslag, — ja, i sanning kan man ega skäl till den fruktan, att, derest landets kommunalstyrelse icke så fullständigt ordnas, att såsom ledamöter i landstinget finnas att ur de lägre, men dock mera än socknarne omfattande, kommunalförvaltningarne påräkna personer med vana vid en vidsträcktare ekonomisk verksamhet och med kännedom om den kommunala hushållningens art och utföringssätt, landstinget skall kunna föga godt för Länet uträtta, och att äfven de klokaste och bästa förslag skola stranda mot den i slika ting oerfarna majoritetens af fruktan och osäkerhet beredda ovillighet.

Då således, enligt min öfvertygelse, behovet af en ordnad kommunalstyrelse för härad eller tingslag är uppenbart och ingen våda, men otvifvelaktigt mycket gagn för samhället skulle genom dess införande uppstå, anser jag mig böra förorda dess inrättande, öfvertygad såsom jag är, att landstings-institutionen först derigenom skulle motavara sitt viktiga ändamål, när pluraliteten af dess ledamöter, såsom tillika medlemmar i häradernas förvaltning, inom ett större område än socknens vunnit erfarenhet i kommunala värf och vore i besittning af den allmänanda, som gifver både maning och kraft till högre samhällig verksamhet.

Till vinnande af det åsyftade ändamålet anser jag derföre böra stadgas, att

hvarje härad eller tingslag må, om det så önskar, sig om särskild kommunalförvaltning förena;

två eller flere härader eller tingslag, som tillhöra samma domsaga, må kunna till en kommun förenas;

härad eller tingslags kommunalstyrelse utgöras af de (enligt § 5 i komiténs förslag till förordning om landsting) socknevis utsedda valmännen för landstinget, och för hvilka vissa års tjänstgöringstid inom styrelsen samt viss tur för afgång bestämmes;

desse utse bland sig en ordförande, som tillika förer erforderligt protokoll och räkenskap;

styrelsen öfvertager utförandet af häradsmenighetens samfälliga åligganden, uppgör planer och förslag till sådana större företag, hvilka den anser vara för häradskommunen

nyttiga, samt besörjer all verkställighet af fattade och af menigheten godkända beslut;

hvarje förslag underställes vederbörande sockenmenigheters godkännande, och skall på dessa ankomma beviljandet af de för utförandet nödiga medel;

häradsstyrelsen redovisar årligen och offentligen för sin förvaltning;

viktiga beslut underställas före verkställigheten vederbörande statsmyndighets pröfning och godkännande, på sätt i komiténs förslag till förordning om kommunalstyrelse på landet stadgadt är; samt

häradsstyrelse eger inom Landstinget motionsrätt i alla frågor, som ligga inom dess befogenhet.

Ehuru ofvanstående uttalande, såsom redan framhållits, för tillfället icke ledde till något resultat, voro dock de deri framhållna åsikter så väl grundade i bestående förhållanden, att de ånyo arbetade sig fram. Sedan landstingen några år varit i verksamhet, synes den öfvertygelsen hafva vunnit en viss utbredning, att landstingen såsom organ för den kommunala själfstyrelsen icke fullständigt förmå fylla denna sin uppgift. Vid 1870 års riksdag väcktes derföre i andra kammaren tvenne särskilda motioner angående en häradsrepresentation. Lagutskottet, till hvilket frågan hänsköts, uttalade sig kraftigt för saken, under framhållande att behofvet af en sådan kommunal inrättning visat sig redan då författningarna om stads- och landskommunerna samt landsting antogos. Erfarenheten hade sedermera ådagalagt, hurusom en ytterligare länk i kedjan af de kommunala författningarna, eller en särskild häradsrepresentation, vore högst behöflig och hurusom saknaden deraf medförde stora olägenheter och hinder vid ordnandet af sådana angelägenheter, som rörde den mellanliggande kommunen, häradet. Utskottet utarbetade derföre fullständigt lagförslag i ämnet, hvilket förelades riksdagen. Äfven denna gång föll förslaget om en kommunalrepresentation för häradet: man ansåg att dennas verksamhet i många fall komme att konkurrera

med de kort förut bildade landstingen, men i främsta rummet önskade man vinna en längre tids erfarenhet om det sätt, på hvilket såväl landstingsinstitutionen som de samtidigt införda kommunalförfattningarna komme att verka, innan man ville foga en alldeles ny länk till samhällsbyggandens konstitutiva former.

Då frågan sålunda är att anses såsom fortfarande oafgjord i Sverige, synes det vara af intresse att lära känna den organisation 1870 års lagutskottet ville gifva den föreslagna häradsrepresentationen, hvarföre förslaget här fullständigt återgifves.

Förslag till författning angående häradsfullmäktige,

afgifvet af lagutskottet vid 1870 års riksdag.

§ 1. För hvarje härad utses fullmäktige, att handhafva och besluta om häradets gemensamma angelägenheter. Dessa häradsfullmäktige väljas årligen af de till häradet hörande kommuner å tid samt på sätt och till antal för hvarje kommun, som i Kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, § 17, och Kongl. förordningen om landsting af samma dag, § 5, i fråga om valmän för val till landstingsmän stadgas.

Uppgår antalet af fullmäktige efter nämnda grund ej till sex, välje hvarje kommun dubbelt det antal, som eljest bort för kommunen utses.

I afseende på villkoren för valbarhet till fullmäktig samt rättighet att uppdraget sig afsäga, gälla hvad i Kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 § 29, om kommunalfullmäktige stadgas.

§ 2. Häradsfullmäktige tillkommer att handlägga sådana för häradet gemensamma ärenden, som hittills enligt lag eller särskilda författningar skolat af menighet eller dess ombud inför Häradsrätten behandlas, såsom frågor om ordnandet af kronobrefbäringskyldigheten, om vägdelningar samt vägarnes underhåll sommar- och vintertiden, om förän-

dring, förbättring eller omläggning af förut befintlig väg eller anläggning af ny väg och densammas underhåll, ombyggnad och underhåll af gemensam bro eller färja, om tingshus och fängelsebyggnad och sådan byggnads underhåll, äfvensom andra för häradet gemensamma angelägenheter, hvilka af Konungens Befallningshafvande till häradsfullmäktiges behandling öfverlemnas.

Häradsfullmäktige ega ock att, der ej genom lag eller särskild författning är annorlunda förordnad, handhafva vården och förvaltningen af häradets gemensamma kassor och öfriga tillhörigheter; att anvisa medel till gemensamma utgifter och bestämma de afgifter, som, utöfver för hand varande tillgångar, må vara erforderliga; att förordna om debitering och uppbörd af dessa afgifter, samt att ombesörja utförandet af för häradet gemensamma företag.

§ 3. Mom. 1. Der härad innefattar allenast en kommun, tillkommer det kommunalstämman eller, der kommunalfullmäktige finnas, dessa att handlägga de ärenden, som eljest tillhöra häradsfullmäktiges behandling och röra endast detta härad, med iakttagande af lämpliga delar af hvad i fråga om de sistnämnda i denna författning stadgas.

Mom. 2. Rörer ärendet flera härader, eller delar af särskilda härader, eller allenast vissa kommuner inom samma härad, då skall det ärende handläggas af häradsfullmäktige från de kommuner, som hafva i saken del. För härad, som innefattar allenast en kommun, skola fullmäktige i ty fall särskildt utses.

§ 4. Häradsfullmäktige sammanträda årligen på häradets tingsstad eller annnt dertill närbeläget lämpligt ställe å första rättegångsdagen af sommartinget i häradet eller tingslaget, eller, der sommarting icke hålles, å första rättegångsdagen af vintertinget. Till extra sammanträde kallas häradsfullmäktige af Konungens Befallningshafvande, när sådant för handläggning af något till fullmäktiges behandling hörande ärende finnes nödigt.

Vid förenämnda ordinarie sammanträde utse fullmäktige ofördröjligen inom sig ordförande och vice ordförande för en tid af ett år. Intilldess det skett, föres ordet af den

till lefnadsåren äldste bland fullmäktige. Vid samma tillfälle skola fullmäktige ock förordna angående tid och sätt för granskning af räkenskaperna öfver häradets medel.

Vid sammanträde för behandling af ärende, som i § 3 mom. 2 omförmäles, skola fullmäktige inom sig utse särskild ordförande.

§ 5. Mom. 1. Finner Konungens Befallningshafvande nödigt, att ärende till häradsfullmäktiges afgörande eller utlåtande hänvisa, utfärde derom kungörelse med utsättande, der extra sammanträde eger rum, af tid och ställe för sammanträdet. Sådan kungörelse skall i häradets samtliga kyrkor uppläsas minst fjorton dagar före den till sammanträdet bestämda dag.

Mom. 2. Åskar särskild kommun inom häradet, att ärende må till häradsfullmäktiges behandling hänskjutas, göre derom anmälan hos Konungens Befallningshafvande, som pröfvar, huruvida ärendet är af den beskaffenhet, att det tillhör fullmäktiges handläggning och i sådant fall utfärdar kallelse till sammanträde, på sätt i mom. 1 sägs. Det beslut må ej särskildt öfverklagas. Anser åter Konungens Befallningshafvande anmaldt ärende ej vara af den beskaffenhet, att det må af häradsfullmäktige handläggas, meddele sitt beslut derom, och må mot det beslut klagan föras, på sätt om besvär emot Konungens befallningshafvandes beslut i 13 § sägs.

§ 6. Ordförande åligger att ärendena till öfverläggning framställa. Sedan öfverläggningen förklarats slutad, framställer ordföranden proposition, så affattad, att den må kunna med ja eller nej besvaras.

Ordföranden tillkännagifver derefter, huru enligt hans uppfattning beslutet utfallit, och befäster detsamma, der omröstning ej begäres, med klubbslag.

Vid omröstning eger hvarje häradsfullmäktig en röst. Omröstning sker öppet. Vid lika röstetal blifver den mening, som ordföranden biträder, fullmäktiges beslut.

Val skall, der så åskas, förrättas med slutna sedlar. Mellan lika röstetal skilje lotten.

§ 7. Ordföranden skall vid sammanträde föra eller på

eget ansvar låta föra protokoll, upptagande ämnet för öfverläggningen och beslutet, jemte skälen dertill. Protokollet skall före sammankomstens avslutande justeras, der så ske kan, men i annat fall inom fjorton dagar derefter. I sednare händelsen skola fullmäktige inom sig utse två eller flera att, jemte ordföranden, sådan justering verkställa. Protokollet undertecknas af ordföranden och minst två ledamöter, som deltagit i justeringen. Af samma protokoll, så vidt det innefattar något fullmäktiges beslut, skall ett utdrag ofördröjligen tillställas hvarje kommun, som beslutet rör, samt genom ordförandens i kommunalstämman försorg befordras till uppläsning i socknekyrkan, på sätt som om kommunalstämmoprotokoll stadgas. På lika sätt skall ock den i 10 § omförmälda fördelningslängd vederbörande menigheter delgifvas.

§ 8. Häradsfullmäktige må ej ärende företaga eller deri besluta, såvida icke mer än halfva antalet af dem är tillstädes.

Ordförande eller ledamot, som genom sitt uteblifvande vållar, att sammanträde, i anseende till de närvarandes fåtalighet, måste inställas eller upplösas, vare pliktig att ersätta den kostnad, som för de öfriges förnyade inställelse dem drabbar, der han ej visar förfall, som af fullmäktige godkännes. Hafva två eller flere på samma gång gjort sig skyldige till sådan påföljd, då skall ersättningskyldigheten dem emellan fördelas.

§ 9. Erfordras uppskof med slutliga behandlingen af något ärende, skola fullmäktige bestämma dag för nytt sammanträde samt ordföranden derom utfärda kungörelse, på sätt som för Konungens Befallningshafvande här ofvan är föreskrifvet.

§ 10. Mom. 1. Bidrag till de utgifter, som af häradsfullmäktige beslutas, skola utgå efter samma grund, som för kommunalutskylders utgörande är bestämd. Är i lag eller författning särskild grund stadgad för deltagande i utskyld eller besvär, gälle hvad derom förordnadt är.

Mom. 2. Med iakttagande af hvad i föregående mom. är sagdt, skola fullmäktige upprätta fördelningslängd öfver

de bidrag, som erfordras, upptagande så väl grunden för fördelningen, som det belopp, hvilket af hvarje särskild kommun bör utgöras i penningar, arbete eller annat, jemte tid och sätt för bidragens utgörande. Af denna längd skall hvarje i utgiften deltagande kommun ett exemplar tillställas, hvarefter vederbörande kommunalnämnd har att ombesörja afgifternas fördelning inom kommunen, äfvensom att, der afgift i penningar skall erläggas, verkställa debitering och uppbörd deraf samt medlen till häradets kassa inleverera.

Mom. 3. Till ledning för den fördelning af gemensamma utskylder, som enligt 2 mom. häradsfullmäktige hafva att uppgöra, ega de att till ordinarie sammanträdet hvarje år från de särskilda kommunerna genom kronobetjeningens föranstaltande undfå utdrag af fyrktalslängden, utvisande sammanräknade fyrktalet för kommunen; börande fullmäktige derjemte för samma ändamål vara försedde med vederbörligen styrkt uppgift å så väl förmedlade som oförmedlade hemmantalet inom hvarje särskild kommun.

Mom. 4. Önska fullmäktige begagna sig af den genom särskilda författningar medgifna rätt, att låta vissa afgifter debiteras och uppbäras genom kronans uppbördsmän, göra derom anmälan hos Konungens Befallningshafvande, som i ämnet förordnar.

§ 11. På häradsfullmäktige aukommer att inom sig utse en eller flera att ombesörja verkställighet och förvaltning, äfvensom särskilda revisorer för granskning af räkenskaperna öfver häradets medel. Fullmäktige ega ock, om de så nödigt finna, antaga särskild kassaförvaltare och åt lämpliga personer uppdraga verkställigheten af eller tillaynen öfver de arbeten, som skola för häradets gemensamma räkning utföras. Dem tillkommer desslikes att meddela erforderliga föreskrifter angående förvaltningen och redovisningen så i ena som andra afseendet. Arfvode, jemte resekostnadsersättning till de personer, som sålunda utses, bestämmas af fullmäktige och utgår af häradets kassa.

§ 12. Den, som med häradsfullmäktiges beslut ej åtnöjes, eger att till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ingifva besvär inom 30 dagar efter det beslutet blifvit kungjordt i

kyrkan inom den kommun, hvartill klaganden hörer, dagen då kungörandet skedde likväl oräknad; och åligger det klaganden derjemte, att vid besvären föga bevis om dagen, då beslutet kungjordes. Försummar han hvad sålunda är vordet föreskrifvet, hafve förlorat sin talan emot beslutet.

§ 13. I Konungens Befallningshafvandes utslag må, der icke för vissa frågor annan ordning uttryckligen stadgad är, ändring sökas hos Kongl. Maj:t sednast före klockan tolf å sextionde dagen efter delfäendet, dagen då det skedde likväl oräknad.

2.

Den högre kommunala själfstyrelsens uppgift.

Såväl de svenska landstingen som de i vårt land framställda förslagen om länsting afse väsentligen endast ett lämpligt ordnande af vissa gemensamma ekonomiska angelägenheter genom valda ombud från större eller mindre områden. De hafva sålunda egentligen samma betydelse som ett af styrelsen omhuldadt landbrukssällskap för hvarje län, dock med den viktiga befogenheten att pålägga länets innevånare skatt. Äfven det förslag till häradsrepresentation, som vid 1870 års riksdag i Sverige framlades, håller sig inom nämnda gränser för tillgodoseendet af gemensamma ekonomiska intressen, utan att beröra det kommunala livets öfriga sfärer.

En sammanslutning af denna art utgör dock på långt när icke en ny kommunal enhet, ett samhälle för ömsesidigt skydd och utveckling af dess medlemmars andliga och materiella krafter, och ännu mindre kan en dylik organisation anses i högre mening förverkliga grundsatsen af medborgerlig själfstyrelse.

I hvarje konstitutionellt samhälle, der den medborgerliga friheten vunnit större utveckling, förverkligar sig denna sistnämnda i territoriala sammanslutningar, börjande med den primära kommunen och slutande med staten, som i den ge-

mensamma nationalrepresentationen gifver uttryck åt hela folkviljan. Äro dessa öfver hvarandra stående samhällen följdriktigt organiserade, så bör vid sidan af den representativa församlingen finnas en myndighet som verkställer dennas beslut och leder det helas förvaltning. Men liksom nationalrepresentationen i regenten och styrelsemyndigheterna har sin behöfliga komplettering för lagstiftningen och statslagarnes verkställighet, böra äfven kommunernas medborgare eller representantförsamlingar, de högre som de lägre, vid sin sida äga en verkställande myndighet, hvilken dock i detta underordnade samhälle numera icke kan till dessa intaga samma själfständiga ställning som regenten i förhållande till folkrepresentationen. Organerna för statsförvaltningen äro lyckligast ordnade, om säkerhet förefinnes att statens allmänna lagar inom hela statsområdet samvetsgrant iakttagas, men å andra sidan intet utom lagens fordringar stående tvång af öfverordnade myndigheter utöfvas eller medborgarnes fria verksamhet onödigtvis inskränkes. Den administrativa förvaltningen bör därför i vidsträcktaste mån öfverlemnas åt kommunernas egna styrelser och statsmaktens kontrollerande myndighet hufvudsakligen utöfvas endast vid dess bildande. Ingen administration i världen har kunnat hos folket omedelbart uppamma produktiva krafter, men den slumrande förmågan väckes och förkofras så mycket lättare, ju färre hinder ställas i vägen för dess utbildning.

Det administrativa systemet i Frankrike är en direkt motsats till här uppställda fordran. Arrondissementet utgör ett förvaltningsområde af högre ordning, som väl utser en representativ församling, sammanträdande tvenne gånger om året, men dennas verksamhet inskränker sig för det mesta till uttalandet af önskningsmål och afgifvandet af utlåtanden rörande kommunernas angelägenheter, hvarför dess betydelse är temmeligen ringa. Departementens valda församlingar, generalråden, äga visserligen större befogenhet isynnerhet i fråga om fördelningen af skatterna på de skilda arrondissementen, de välja äfven inom sig ett utskott, som äger att tillhandagå prefekten med nödiga upplysningar rörande departementets angelägenheter. Hela verkställigheten af gene-

ralrådets beslut, liksom den allmänna förvaltningen öfverhufvud, hvilat dock uteslutande i prefektens hand, och känt är hurusom hvarje innehafvare af högsta makten i Frankrike, vare sig en absolut eller konstitutionel monark eller presidenten under den mest republikanska styrelseform, ständigt i vidsträcktaste grad begagnat sig af förvaltningspersonalen såsom lydiga verktyg för uppnåendet af sina ändamål.

Helt annorlunda hafva förhållandena gestaltat sig i England. Sedan århundraden hafva de förmögnare klasserna personligen deltagit i den inre förvaltningen och jurisdiktionen och genom sin oberoende och själfständiga ställning under alla förhållanden omöjliggjort uppkomsten af ett af den för stunden rådande styrelsemakten beroende prefekturvälde. Den engelska själfstyrelsen har sålunda funnit sitt kraftigaste stöd hos dessa vanligen af regeringen utnämnda personer, hvilka öfvertagit en mängd administrativa eller domare sysslor såsom heders- och förtroende poster, men för öfrigt bibehållit sin förra oberoende ställning såsom medlemmar af landtadeln eller den förmögnare borgareklassen. Den högre förvaltningen och polismyndigheten, äfvensom jurisdiktionen ligger derför icke i händerna på en aflönad tjänstemannakår, ekonomiskt beroende af den för tiden rådande ministeren, utan qvarstår såsom förtroende uppdrag hos grefskapens ansedda män, utan att röna inflytande af de parlamentariska ministerombytena.

Det kommunala lifvet i England fördelade sig i äldre tider på grund af de förpligtelser som förefunnos för uppehållet af domstolar, polis, militär och vägabyggnad i trenne grupper: byar, häradet (hundreds) och grefskaper. Efter reformationen utgör kyrkosöknerna (parish) det första af de kommunala samhällena, hvilket förnämligast sammanhålles genom sin andliga medelpunkt kyrkan, samt förpligtelsen att underhålla socknens fattiga. Afgifterna för underhåll af kyrka m. m. beviljas af kommunalförsamling, fattigskattens belopp bestämmes af vissa förtroendemän under fredsdomarens kontroll. Sistnämnda skatt användes förnämligast till underhåll af fattiga, af fattig- och arbetshus samt liknande anstalter, men dermed bestridas äfven andra afgif-

ter för socknens gemensamma behof, såsom kostnader för polistjenstemännens embetsverksamhet, för uppgörandet af jurylistorna, civilregistret och taxeringslängder, för vaccination m. m. Fattigskatten, som i procent af inkomst uttaxeras hos hvarje innehafvare (occupier) af jordegendom, hus, tionden, kolgrufvor, bergverk och säljbara skogar, utgör måttstock för upptagandet af alla öfriga kommunala skatter, dock sålunda att i vissa fall alla slag af grufvor och skogar beskattas. Hvad beträffar beskattningens uträkning fördelas densamma öfver byasamhället, sockenkommunen eller särskilda distrikt, såsom fallet är i fråga om underhållet af allmänna vägar; ofta äro flera socknar förenade till ett fattigvårdssamhälle, gemenligen derföre att de tillhöra samma stad. Men vid sidan af eller rättare öfver den primära kommunen: kyrkosocken och stadssamhället, hvilket sistnämnda sedan 1835 års stadsordning kom till stånd har en stadsfullmäktigförsamling för att besluta om kommunens ekonomiska angelägenheter, intar grefskapet i England det viktigaste rummet bland de kommunala institutionerna.

En förebild för det nygestaltade kommunala lifvet i Tyskland, utgör det engelska selfgovernment en samman-smältning af kommunal styrelse och inre statsförvaltning, förverkligad på alla områden inom grefskapet och dess underafdelningar, fredsdomaredistriktet. Fredsdomaren, utnämnd af regeringen bland ortens ansedda män och faktiskt kvarstående i sitt embete för lifetid, handhar både domarebefattning och administration, biträdd i mindre frågor af den lokala juryn, i mera betydande af den s. k. stora juryn från hela grefskapet. Han är nämligen förundersökningsmyndighet för alla förbrytelser, med undantag af ovanliga dödsfall. Ringare fall afdömer han själf, svårare hänskjuter han till de resande domarenes afgörande eller till qvartalsessionerna, hvarest de af dömas genom stor eller liten jury. I denna verksamhet är han sålunda polisdomare. Men han utgör tillika öfverinstans för den lokala kommunalförvaltningen och kontrollerar de kommunala tjenstemännens embetsutöfning. Alla i ett härad boende fredsdomare sammanträda till s. k. special sessions, en medelinstans, som utnämner och bekräfs-

tar lokaltjenstemännen i deras embete, ordnar vägabyggnadstvister och tilldelar utskänkingsrätt. Fyra gånger årligen sammanträda alla fredadomare i grefskapet till så kallade kvartalsessioner under ordförande af en genom konglig handskrifvelse dertill utsedd bland fredadomarne. Såsom ordförande för fredadomarnes kollegium och vanligen tillika chef för grefskapets milis, i hvilken egenskap han kallas lord lieutenant, samt polis, är nämde embetsman faktiskt grefskapets förste tjänsteman. Kvartalsessionerna äro:

a) *appellations instans* för de enskilda fredadomarnes och de små sessionernas utslag i brottmål;

b) *besvärinstans* för fredadomarnes förfoganden i andra mål; samt

c) *kretsförvaltningsmyndighet* för en mängd administrativa göromål rörande grefskapet, såsom utskrifning af county rate eller grefskaps skatten, förvaltning af och uppsigt öfver grefskapets broar, fängelser, korrektionshus och domstolslokaler, anställandet af grefskapets tjänstemän o. s. v. Beloppet af den årliga skatt hvarje kommun för dessa ändamål skall erlägga bestämmas sålunda af fredadomarnes kollegium, men den kommunala taxeringen verkställas af uppsyningsmännen för fattigvården, under de förstnämdes kontroll.

Redan det anförda utvisar, hvilken innerlig sammanslutning såsom administrativ enhet grefskapet utgör bland Englands själfstyrelseinstitutioner. Men äfven den ekonomiska gemenskapen mellan dess skilda kommuner framstår såsom synnerligen omfattande. County rates eller skatten från hela grefskapet upptages för följande gemensamma ändamål: byggnad och underhåll af broar, underhåll af fängelser och fångar, fångars transport, korrektionshus, domstolsbyggnader, kostnader för beifrande af brott (jämte tillskott af staten), uppdragande af dödsorsak vid hastiga dödsfall, dårvårdsanstalter, kontroll öfver mått och vikt, aflöning af grefskapets sekreterare, uppbördsmän och polismanskap, samt diverse mindre ändamål. Grefskapet är sålunda ett kommunalt samhälle med gemensamma intressen och gemensam förvaltning i ordets vidsträcktaste bemärkelse.

I Belgien och Holland ordna provinsförsamlingarna större delen af de ekonomiska angelägenheter hvilka röra provinsen i dess helhet, de utgöra i vissa frågor en instans som pröfvar och afgör kommunalförsamlingarnas beslut, och det af dem valda provinsutskottet ingriper jämte de administrativa myndigheterna på ett verksamt och ofta afgörande sätt i kommunernas inre förvaltning. Man kan derför icke heller fränsäga denna provinsorganisation karakteren af ett kommunalt samhälle, ehuru dess samlif gör sig gällande på ett inskränktere område.

Följdriktigast är dock den kommunala själfstyrelsen eller det engelska selfgovernment efter det tyska rikets ombildning 1871 ordnad i Preussen. Man sökte der förverkliga den konstitutionella statens moderna rättsgrundsatser icke blott i nationalrepresentationens förhållande till regeringen, utan äfven i såväl den lägre som högre kommunen. Kommunens kompetens vidgades och på samma gång ombildades den förut bestående krets- och provinsialinstitutionen till en verklig faktor för den högre medborgerliga själfverksamheten. Sålunda gjordes icke blott handhafvandet af en mängd ekonomiska och lokal-intressen samt den dermed sammanhängande beskattningen beroende af den kommunala representationen och dess valda förtroendemän, utan dessa senare fingo äfven ett bestämmande inflytande på själfva förvaltningen i dess vidsträcktaste omfattning. Valda medlemmar af kommunerna bilda jämte de af regeringsmakten tillsatta de myndigheter, hvilka handhafva polisförvaltningen i alla dess grenar, leda militäruppbådet, ordna fattig- och skolväsendet äfvensom öfriga liknande angelägenheter, samt utgöra slutligen i tvänne öfver hvaradra stående instanser forum för afdömande af alla förvaltningsfrågor.

Medelpunkten för hela det kommunala samfundslifvet är kretsen med dess representativa krets-församling (krets-dag) och det bland nämnda församlings medlemmar valda kretsutskottet, och den viktigaste funktionären i detta representativt-administrativa system är landrath, som utnämnes af konungen efter ett af krets-dagen uppgjordt förelag, upptagande blott sådana personer som minst ett år varit bosatta

inom kretsen och minst fyra år beklädt tjänst i en provins, krets eller amt. På en gång ordförande i kretsdagen och kretsutskottet är landrath kretsens högste administrativa tjänsteman och polismyndighet; han bildar tillika tillsammans med kretsutskottet en kollegial myndighet hvilken utgör kretsområdets förvaltningsdomstol i första instans. Alla på administrativ myndighets afgörande beroende vanliga förvaltningsärenden behandlas sålunda i första hand af personer, dertill utsedde genom medborgerligt förtroende. Men äfven andra instansen för behandlingen af förvaltningsärenden bildas på analogt sätt, i det distriktsförvaltningsdomstolen består af fem medlemmar, bland hvilka konungen utser tvenne på lifetid och de tre öfriga väljas af provinsutskottet på tre år i sänder. Själfva den administrativa förvaltningen af distrikten handhafves af ett distriktråd, hvari konungen och inrikesministern insätta president och en medlem samt provinsutskottet fyra medlemmar. Äfven provinsernas angelägenheter äro ordnade efter samma system. Provinslandtdagen utgör en hvartannat år sammanträdande församling; dess viktigaste uppgift är valet af provinsutskott och vissa för provinsen nödiga tjänstemän. Provinsens förvaltning handhar en af konungen utnämnd öfverpresident såsom ordförande i provinsrådet, hvartill inrikesministern utser en medlem och provinsutskottet fem andra medlemmar på sex år i sänder.

Det tyska förvaltningsystemet söker sålunda med hvarandra förbinda de bägge grundsatserna: nödvändigheten af öfverhetlig kontroll från statsmaktens sida samt af tillräckligt utrymme för den medborgerliga självverksamheten genom direkt deltagande i statsuppgifternas fyllande. En dylik kombination lägger lika litet som i England bördan af statens förkofran i händerna på en för lifstiden utsedd aflönad tjänstemannakår, med vidsträckt myndighet att på alla områden ingripa, utan söker indraga medborgarne själfva och främst de mera intelligenta och förmögna klasserna i oegennyttigt handhafvande af offentlig rätt. Genom det större utrymme den lemnar en betydlig mängd medlemmar i kommunens, kretsens och provinsens representantförsamlingar att omedelbart besluta i dessa samhällens viktiga angelägenheter samt

de på bestämd tid valda utskottsmedlemmarnes embetsverksamhet förbinder sålunda den tyska organisationen, i ännu högre grad än den engelska, samhällsutvecklingen omedelbart med befolkningens egen och återverkar derigenom äfven på nationalandan. Tysklands föregående historia har så gestaltat förhållandena, att detta samhällsarbete försiggår i flera öfver hvarandra stående kommunala samhällen: stads- och landekommunerna, kretsen och provinsen, hvaraf kretsen hos sig koncentrerat det väsentligaste af de kommunala uppgifterna, då de primära kommunerna till följd af sin ringa omfattning och hvad landsbygden beträffar äfven ringa folkmängd i allmänhet icke förmått höja sig öfver de närmast liggande lokala intressenas ståndpunkt. Att provinsen såsom kommun icke kunnat framkalla någon lifligare gemensam verksamhet har sin naturliga förklaringsgrund deri, att dess intressen sammanlöpa i afgörandet af vissa allmänna frågor, äfvensom bildandet af centrala organ för förvaltning och jurisdiktion, hvilka, om de en gång rätt ordnats i öfverensstämmelse med bestående förhållandens kraf, till följd af dessas större omfattning och vanligen mera stabila natur äfven under längre tid kunna fortbestå oförändrade.

„Kretsen skall förvalta sig själf“, är den sats hvarmed man sökt känneteckna den tyska kretsförfattningen, och denna förvaltning utöfvas inom följande områden af kommunal verksamhet i högre mening: polisförvaltning, upprättande af jurymänslistor, beifrande af lagöfverträdelser, militäruppbåd, undervisningsväsende, fattigvård, vägförvaltning, sundhetsvård, upprätthållande af särskilda för kretsen behöfliga inrättningar, beskattning, samt utöfvande af domaremakts i förvaltningsärenden genom kretsmyndigheterna. Utrymmet förbjuder oss att här närmare undersöka, på hvad sätt den kommunala själfverksamheten gör sig gällande inom alla dessa områden, det är nog att erinra derom, att den verksamhet som förut direkte utöfvats af statstjenstemän, såsom förhållandet ännu är i de flesta länder, i Tyskland numera är lagd i händerna på kretsens förtroendemän.

Vill man nu i vårt land skapa ett organ för den högre medborgerliga själfstyrelsen, ett verkligt samhälle med de

funktioner som känneteckna ett sådant, så bör dennas kompetens sträcka sig ej blott till „gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter“, d. ä. till afgörande af vissa ekonomiska frågor hvilka ej tillhöra annan embetsmyndighet, utan äfven såsom i England och Tyskland till polismakt och administrativ förvaltning. Utvecklingen af en själfstyrelse i denna mening vore i själfva verket blott en återgång till det administrativa system, som fordom varit rådande i de skandinaviska, på samma sätt som i alla germaniska länder. Redan de äldsta underrättelser vi äga angående germanernas forna rättstillstånd utvisa, att de i militäriskt, administrativt och juridicielt hänseende voro indelade efter hundraden, en fördelning som fortlevver både i de engelska hundra och det från Skandinavien äfven till oss öfverflyttade hundari, häradet. Detta *härad* var i Sverige den äldsta samhällsförening; det styrdes af en *häradshöfding* eller *domare*, utnämnd af konungen bland trenne i häradet bosatte män, hvilka dertill uppförts på förslag af en tolfmannanämnd. Häradsförbundets ändamål var i första rummet att bevara fred inom sitt område, det ägde derföre äfven rätt att vidtaga åtgärder för upprätthållandet af densamma, hvaraf följde polismyndighet i vidsträcktaste omfattning, rättighet att gripa och fängsla förbrytare, samt åklagare- och domersätt öfver sina medlemmar. Denna utöfvades på häradets allmänna ting, der en nämnd utsade hvad sannt var och domaren hvad lag stadgade, på samma sätt som ända till närvarande tid jury och domare i England. Domaren eller häradets höfding var ordförande på dess ting i alla ärenden som der förekommo, tillsammans med nämnden ordnade han och förvaltade häradets alla angelägenheter¹⁾.

Afser man nuvarande förhållanden i vårt land, så finner man att flera af de befogenheter, hvilka dels på grund af nyare lagstiftning, dels äfven af ålder äro öfverlemnade åt den primära kommunen, annorstädes tillkomma krets- eller grefskapsförbundet. Folkskoleväsendet; helsövr-

¹⁾ jfr härom J. J. Nordström, Svenska samhälls-författningens historia I, 12 ff., 72 och II, 386.

den i hela dess omfattning, hvartill äfven hör anställandet af vaccinator och barnmorskor, vård om sinnessjuka, samt blinda och döfva utan skötsel; ordnandet af fattigvården; byggandet och underhållet af sockenväg, sockenstuga, fattig- och arbetshus samt andra kommunala byggnader; inrättandet af lånemagasiner; åtgärder för rofdjurs utödande samt uppsigt öfver fiskerier, jagt och djurfångst, med flera dylika angelägenheter äro alla hos oss föremål för den lägre kommunens verksamhet. Själfallet är härmed förbunden rättighet att för kommunens gemensamma ändamål uttaxera och uppbära nödiga medel samt genom valda förtroendemän embesörja skötseln af dessa angelägenheter. Enligt gällande lag äro vissa andra åligganden åhvålfda tingslaget. Härad utgör väl i regeln gemensamt skjutslag på landet, deremot fördelas vägabyggnadsskyldigheten efter tingslag, hvilket äfven skall bygga och underhålla tingshus och fängelse, likaså nödiga hus för gästgifveri å kronojord, äfvensom å frälse och skattejord, derest jordägaren icke vill upplåta sådana; tingslaget bildar äfven brandstodsförening för de till detsamma hörande hemmans åbyggnader. Häradshöfding och nämnd utöfva ännu en i Jorda och Bygninga Balken af 1734 års lag närmare bestämd uppsigt och afgörande myndighet i dessa och en mängd andra frågor.

Ingen har hittills föreslagit, att någon del af den kompetens som tillhör kommun eller tingslag blefve öfverflyttad på ett högre kommunalt samfund. Då man tänkt sig en länsrepresentation, har såsom dess viktigaste befogenhet föreslagits afgöranderätt i åtskilliga frågor hvilka hittills berott på guvernörsembetes beslut; först i andra rummet kan man ställa rättigheten att vidtaga vissa åtgärder, företaga allmänna arbeten eller åstadkomma nya inrättningar för länets gemensamma behof. Redan den ekonomiska gemenskap, som närmare förbinder medlemmarna af ett kommunalt samfund med hvarandra, saknas sålunda i hufvudsak för så vidsträckta områden som länen i vårt land:

Till samma slutsats ledes man i fråga om den allmänna förvaltningen. Skulle en ny kommun bildas för länet med organer för länets själfförvaltning, så blefve en enda cen-

tralmyndighet genast otillräcklig för fyllandet af denna uppgift. Våra länestyrelser äro redan nu så öfverhopade med förvaltningsåligganden att de med största svårighet förmå utföra desamma. För att afhjälpa det onda har tidtals förslag framställts om länens delning, en åtgärd som dock endast i så fall blefve af genomgripande betydelse, att länen kunde fördubblas eller såsom amten i Norge uppginge ända till tjugu. De med en dylik förändring förbundna stora kostnader göra likväl denna utväg för lång tid framåt omöjlig, hvarföre en decentralisation i annan riktning blir nödvändig. En länsrepresentation; med ett förvaltande utskott vid sin sida kan väl öfvertaga någon del af den beslutande myndighet som nu tillkommer guvernören, samt äfvenledes förvalta några nytillkomna inrättningar såsom sjukhus m. m., men en väsentlig delning af länestyrelsens kontrollerande och exekutiva myndighet kan väl knappast komma i fråga, alldenstund sålunda ett dubbelt förvaltnings-system uppkomme, hvilket i längden blefve ohållbart.

Skall själfstyrelse införas äfven i länet såsom kommun, så kan denna förverkligas genom val af en del tjenstemän, hvilka tillsammans med den af styrelsen utnämde guvernören eller landshöfdingen representera den högre förvaltningen, samt genom valda representantförsamlingar hvilka för längre tidsperioder ordna de föga talrika angelägenheter som röra länet i dess helhet. Bildas åter högre kommuner af mindre omfång, så kunna dessa ej blott öfvertaga ledningen af de hushållningsangelägenheter, hvilka ännu tillhöra häradet och tingslaget samt lätteligen utvidga kretsen af desamma, utan äfven på grundvalen af själfförvaltning genomföra den decentralisation af statsförvaltning och polismyndighet, hvilken ofta framhållits såsom synnerligen behöflig. I sådan händelse vore äfven den på grund af länens i Finland stora utsträckning framkallade långsamheten i administrativa ärendens handläggning och slutförande till väsentlig grad förebygd.

Då vi längre fram återkomma till gestaltningen af den högre kommunens representation och myndigheter, kan det anförda i detta sammanhang vara tillräckligt såsom belysning af frågan om den högre kommunens uppgift. Vi öfvergå

derföre till en betraktelse af den högre kommunens areala utsträckning i andra länder och det inflytande en större eller mindre jordvidd i detta hänseende skulle utöfva hos oss.

3.

Den högre kommunens omfattning i andra länder; jämförelse med förhållandena i Finland.

Såsom bekant är länens ytvidd i Finland hvad de flesta af dem beträffar så vidsträckt, att derigenom betydande afvikelser uppkomma såväl i naturförhållanden som befolkningens förmögenhetsvilkor och bildningsgrad. En undersökning af kommunernas relativa välmåga och deras innevärnans andliga utveckling skulle, äfven om den vore möjlig, här leda till alltför stor vidlyftighet. Men då frågan är, huru stor omfattning den högre kommunen bör äga i Finland, för att utgöra lämpligaste område för själfförvaltning och gemensam hushållning, torde svaret härpå i främsta rummet bero af det administrativa områdets areal och folkmängd. Utgående från bestående förhållanden i eget land, intaga vi derföre här en öfversigt öfver län, härader och städer jämte uppgift på dessas areal och folkmängd, hvarefter för jämförelses skull följa enahanda uppgifter öfver den administrativa indelningen i andra länder.

Län, häradar och städer i Finland.

	Antal kom- muner.	Areal qv. kilom.	Folkmängd enligt 1881 års mantals- längd.	Summa folkmängd.
1. Nylands län.				
Helsingfors			37,323	45,931
Borgå			3,846	
Lovisa			2,131	
Ekenäs			1,823	
Hangö			808	
Raseborgs vestra härad . . .	11	1,845	24,108	149,949
„ östra „	8	2,637	32,046	
Helsingē	10	2,363	47,632	
Perno	11	4,018	46,163	
	40	11,862		195,880
2. Åbo och Björneborgs län.				
Åbo			20,641	35,895
Nådendal			566	
Mariehamo			423	
Nystad			3,208	
Raumo			3,147	
Björneborg			7,738	
Ikalis			172	
Ålands härad	15	1,409	19,892	
Wehmo „	10	1,734	25,280	
Wirmo „	10	1,256	18,695	
Piikkis „	8	1,021	18,707	
Halikko „	14	2,633	36,618	
Ulfaby „	17	4,366	54,349	
Ikalis „	8	2,782	35,815	
Tyrvis „	8	2,038	25,342	
Loimijoki „	11	3,193	42,272	306,569
Masku „	15	2,288	29,599	
	116	24,719		342,464
3. Tavastehus län.				
Tavastehus			3,921	17,552
Tammerfors			13,430	
Lahtis köping			201	

	Antal kom- muner.	Areal qv. kilom.	Folkmängd enligt 1881 are mantal- längd.	Summa folkmängd.
Ruovesi härad	4	3,500	22,335	
Birkkala „	9	2,825	29,296	
Tammela „	11	3,706	43,911	
Hauho „	10	3,447	34,045	
Jämsä „	8	4,862	38,169	
Hollola „	7	3,487	36,509	204,265.
	49	21,827		221,817
4. <i>Wiborgs län.</i>				
Wiborg			11,872	
Fredrikshamn			2,926	
Kotka			1,057	
Willmanstrand			1,455	
Kexholm			1,374	
Sordavala			978	19,698
Sordavala härad	7	3,028	42,064	
Kymmene „	8	3,651	40,666	
Lappvesi „	7	4,913	35,117	
Jääskis „	6	4,216	31,438	
Äyräpää „	5	2,897	31,591	
Kexholm „	6	2,915	28,289	
Kronoborg „	3	2,377	27,530	
Sordavala „	4	2,604	21,769	
Salmis „	5	9,230	26,139	284,603
	51	35,831		304,301
5. <i>S:t Michels län.</i>				
S:t Michel			1,532	
Heinola			1,172	
Nyslott			1,229	3,931
Heinola härad	7	5,283	43,710	
S:t Michel „	5	4,153	35,129	
Jokkas „	7	5,925	41,086	
Rantasalmi „	7	7,503	44,031	163,956
	26	22,879		167,889
6. <i>Kuopio län.</i>				
Kuopio			6,864	
Joensuu			1,660	

	Amtal kom- muner.	Areal qv. kilom.	Folkmängd enligt 1881 års manta- längd.	Summa folkmängd.
Idensalmi köping			766	9,290
Pielisjärvi härad	4	9,891	29,669	
Ilomants „	5	8,602	33,673	
Libelits „	9	7,277	49,489	
Idensalmi „	5	7,427	44,846	
Kuopio „	5	6,434	46,510	
Rautalampi „	5	5,097	40,730	244,917
	33	41,728		254,207
7. Wasa län.				
Nikolaistad (Wasa)			6,043	
Nykarleby			1,073	
Jakobstad			2,034	
Gamlakarleby			1,798	
Kaskö			729	
Kristinestad			2,658	
Jyväskylä			2,107	16,492
Ilmola härad	14	6,813	80,246	
Korsholms „	13	3,535	55,429	
Lappo „	11	3,568	49,026	
Pedersöre „	19	6,990	49,337	
Kuortane „	15	9,598	55,794	
Laukas „	10	11,108	54,977	344,809
	82	41,602		361,301
8. Uleåborgs län. *)				
Uleåborg			8,987	
Brahestad			3,553	
Torneå			938	
Kajana			782	
Kemi			342	14,602
Uleå härad	17	31,146	48,333	
Salo „	16	6,531	41,726	
Haapajarvi „	9	7,306	29,839	
Kajana „	9	24,445	34,588	
Kemi „	11	39,326	30,786	
Lappmarkens	6	57,905	7,602	192,874
	68	166,658		207,476

*) Folkmängden enligt 1880 års uppgifter.

17

Enligt *Sverges* officiella statistik hade år 1880 dess 24 län följande areal i kvadrat kilometer vatten och land tillsammans, äfvensom befolkning:

Sverige.

Län:	□ kilom.	Folkmängd år 1880	Medeltal qvadr. kilom. på hvarje tingslag	fögdari
Stockholms stad . .	33	168,775	—	—
„ län . .	7,756	147,021	408	1,282
Upsala	5,316	111,019	312	1,063
Södermanland . . .	6,813	147,186	681	1,703
Östergötland	11,034	267,133	549	1,373
Jönköping	11,562	196,271	1,281	1,927
Kronoberg	9,949	169,736	1,658	1,989
Kalmar	11,493	245,105	1,149	1,642
Gotland	3,116	54,668	1,557	1,557
Blekinge	3,015	137,477	753	1,507
Kristianstad	6,493	230,619	721	1,623
Malmöhus	4,784	349,310	478	797
Halland	4,919	135,299	615	1,229
Göteborgs o. Bohus	5,057	261,114	361	1,011
Elfsborg	12,815	288,947	712	2,135
Skaraborg	8,564	257,942	475	1,223
Wermland	19,025	268,417	1,188	3,070
Örebro	9,072	182,263	607	2,529
Westmanland	6,794	128,491	522	1,358
Kopparberg	29,578	190,133	1,286	4,225
Gefleborg	19,214	178,728	1,284	4,818
Westernorrland . . .	24,655	169,195	1,451	6,070
Jämtland	50,771	83,623	3,385	16,914
Westerbotten	56,828	106,435	4,735	18,942
Norrbottn	105,053	90,761	7,503	26,210
Vnern, Vettern, . . }	9,109	—	—	—
Mälaren, Hjelmaren }				
		442,818	4,565,668	

Af de svenska länen äro sålunda 6 till yttinnehållet mindre än halfva Nylands län, 10 äro mindre och 1 blott obetydligt större än detsamma, medan 3 län ungefärligen

motsvara Åbo, Tavastehus och S:t Michels län. Med andra ord, mer än två tredjedelar af de svenska länen äro till utsträckning dels mindre, dels lika stora som det minsta i Finland. Att några af de nordligaste länen i Sverige äro altför vidsträckta är en olägenhet, hvars mångfaldiga svårigheter i administrativt hänseende äro lika kända i Sverige som de göra sig gällande i Uleåborgs län hos oss.

Konungariket *Norge*, som till yttinnehåll är betydligt mindre än Finland, är likväl fördeladt i 20 amt, hvaraf åtskilliga med jämförelsevis ringa omfång; samtliga amt underafdelas i 56 fogderier. Härvid är dock att märka, det befolkningen öfverhufvud koncentrerat sig kring floder, sjöar och fjordar, så att 79 % af densamma bebor en areal af endast 64,970 qvadrat kilometer. D. v. s. ungefär åttiondedelar af landets hela folkmängd upptar en areal, motsvarande sammanlagda utsträckningen af Åbo och Björneborgs samt Vasa län.

Norge.

1. Smålenenes amt.

	□ kilom.	inv. 1875.
fogderier: Idde och Marker . . .	1,591	23,804
Moss och Tune . . .	1,066	30,181
Rakkestad, Heggen och Fröland	1,516	26,022
	<u>4,173</u>	<u>80,007</u>

2. Akershus amt.

fogderier: Aker och Follo'. . .	1,315	34,197
Nedre Romerike . . .	1,929	28,848
Øvre Romerike . . .	1,923	31,444
	<u>5,167</u>	<u>94,489</u>

3. Kristiania kemmn o. amt . . .

16 94,869

4. Buskeruds amt.

fogderi: Hallingdal	5,519	14,287
Ringerike	1,680	13,218
Numedal och Sandsvær . .	4,501	12,421
Buskerud	2,834	38,111
	<u>14,534</u>	<u>78,037</u>

5. <i>Jarlsberg och Laurviks amt.</i>		
Jarlsberg	1,327	42,046
Laurvik	922	20,799
	<hr/> 2,249	<hr/> 62,845
6. <i>Hedemarkens amt.</i>		
	□ kilom.	inv. 1875.
Vinger och Odalen	2,075	23,078
Solør	2,897	22,016
Søndre Østerdalen	7,201	18,659
Nordre Østerdalen	11,265	14,658
Hedemarken	2,600	38,720
	<hr/> 26,038	<hr/> 115,131
7. <i>Kristians amt.</i>		
Toten	1,416	22,870
Søndre Gudbrandsdalen	4,433	23,835
Nordre Gudbrandsdalen	11,015	23,541
Hadeland och Land	2,866	24,150
Valdres	5,312	18,816
	<hr/> 25,042	<hr/> 113,212
8. <i>Bratsberg amt.</i>		
Bamble	2,383	21,785
Nedre Telemarken	1,777	19,443
Øvre Telemarken	10,617	24,696
	<hr/> 14,777	<hr/> 65,924
9. <i>Nedenaes amt.</i>		
Nedenaes	3,939	51,558
Saetersdalen	5,237	8,666
	<hr/> 9,176	<hr/> 65,224
10. <i>Lister och Mandals amt.</i>		
Mandal	3,086	29,786
Lister	4,141	28,042
	<hr/> 7,227	<hr/> 57,828
11. <i>Stavanger amt.</i>		
Jaederen o. Dalerne	2,983	33,293
Ryfylke	5,991	46,888
	<hr/> 8,974	<hr/> 80,181
12. <i>Søndre Bergenhus amt.</i>		
Søndhordland	3,076	32,997
Hardanger o. Voss	8,051	24,366
Nordhordland	3,996	57,197
	<hr/> 15,023	<hr/> 114,560

	□ kilom	inv. 1875.
13. <i>Bergen kommun o. amt</i>	36	38,573
14. <i>Nordre Bergenhus amt.</i>		
Sogn f.	9,938	35,446
Sønd o. Nordfjord	8,305	50,259
	18,243	85,705
15. <i>Romsdals amt.</i>		
Søndmøre	5,102	39,117
Romsdal	3,432	25,811
Nordmøre	6,073	36,766
	14,607	101,694
16. <i>Søndre Trondhjems amt.</i>		
Orkedal	4,223	17,039
Guldal	5,262	19,445
Strinden o. Selbu	3,508	22,700
Fosen	5,320	35,468
	18,313	94,652
17. <i>Nordre Trondhjems amt.</i>		
Stjør- o. Vaerdalen	4,516	31,881
Jnderøen	8,484	24,131
Namdalen	9,758	22,348
	22,758	78,360
18. <i>Nordland.</i>		
Søndre Helgeland	10,729	25,998
Nordre „	7,386	19,105
Salten	15,998	30,391
Lofoten o. Vesterålen . . .	3,852	26,364
	37,965	101,858
19. <i>Tromsø amt.</i>		
Senjen o. Tromsø	26,294	48,618
20. <i>Finmarken.</i>		
Alten	12,872	6,116
Hammesfest	8,777	4,763
Tanen	17,451	4,567
Vardø	2,258	741
Varanger	6,021	4,465
	47,379	20,649

Konungariket *Danmark* har en ytvidd som är mindre än Vasa län, men är i administrativt hänseende indeladt i 19 amt, hvilka derigenom till sitt omfång komma att motsvara häraderna i Åbo, Nylands och Tavastehus län, eller i allmänhet de minsta häradar vårt land äger.

Danmark.

Amt.	□ kilometer.	Folkmängd år 1880
Sorø	1,474	87,509
Praestø	1,671	101,169
Bornholm	585	35,364
Maribo	1,680	97,007
Odense	1,771	128,877
Svendborg	1,642	117,577
Hjørring	2,818	100,548
Thisted	1,687	64,007
Aalborg	2,898	96,204
Viborg	3,035	93,369
Randers	2,435	104,321
Aarhus	2,479	140,886
Vejle	2,338	108,513
Ringkjøbing	4,529	87,406
Ribe	3,044	73,257
Kjøbenhavn stad	20	234,850
„ amt	1,213	121,488
Fredriksborg	1,354	83,347
Holbaek	1,625	93,340
19. Faerø	1,333	11,220
	<hr/> 39,627	<hr/> 1,980,259

I *Preussen* äro provinserna ungefärligen af samma utsträckning som våra medelstora län. Provinsinstitutionen har dock för förvaltning och representation flera mellanlänkar mellan sig och kommunen, nämligen regierungsbezirk, krets och amt, hvaraf provinsen och kretsen bilda representativa församlingar. Betecknande för provinsen är, att provinslandtdagen sammanträder endast hvartannat år och har mycket få uppgifter att lösa. Medelpunkten för den medborgerliga

själfstyrelsen i Preussen är deremot kretsen med dess representativa krets församling och förvaltande kretsutskott. Hvad de preussiska kretsarnes utsträckning beträffar, så visar det sig att desamma i olika delar af landet, både i de tätast och glesast befolkade trakterna, vanligen motsvara våra minsta kommuner, i Nordpreussen våra härader, medan folkmängden med få undantag vexlar på samma sätt som de finska häradernas befolkning.

Då en statistisk öfversigt öfver hela konungariket icke är nödig, följa här uppgifter för de sex provinser, i hvilka de nya kommunalförfattningarna äro fullständigt genomförda, äfvensom detaljuppgifter rörande kretsarna i några regeringsdistrikt.

Preussen.

Provins Preussen.

		qkm.	folkmängd 1 dec. 1880.	antal kretsar.
Ostpreussen	Regier. bez. Königsberg	21,107	1,155,545	20
	„ „ Gumbinnen	15,870	778,391	16
Vestpreussen	„ „ Danzig . .	7,955	569,181	9
	„ „ Marienwerder	17,547	836,717	14
		62,457	3,339,834	59

Provins Brandenburg.

Hufvudstaden Berlin	59	—	—
Reg. bez. Potsdam	20,642	1,161,332	15
„ Frankfurt	19,195	1,105,493	18
		39,896	2,266,825 33

Provins Pommern.

Reg. bez. Stettin	12,073	737,789	13
„ Köslin	14,024	586,115	12
„ Stralsund	4,009	216,130	5
		30,119	1,540,034 30

Provins Posen.

Reg. bez. Posen	17,506	1,095,873	18
„ Bromberg	11,447	607,524	10
		28,951	1,703,397 28

Provins Schlesien.

Reg. bez. Breslau	13,476	1,544,292	24
„ Liegnitz	13,602	1,022,337	21
„ Oppeln	13,212	1,441,296	19
	40,289	4,007,925	64

Provins Sachsen.

Reg. bez. Magdeburg	11,507	937,305	15
„ Merseburg	10,206	971,098	17
„ Erfurt	3,530	403,604	10
	25,240	2,312,007	42

Kretsar i konungariket Preussen.

<i>Provins Preussen.</i> Reg. Bez. Königs- berg.	□ kilometer.	Kommuner.			Befolkning 1880.
		stads	lands	guta bezir- ke	
kreis.					
1. Memel	840,8	1	2 7	46	60,012
2. Fischhausen . . .	1,061,3	2	1 85	145	50,960
3. Königsberg stadt	20,4	1	— 6	—	140,896
4. Königsberg	1,052,8	—	136	159	52,891
5. Labiau	1,063,4	1	175	79	52,844
6. Wehlau	1,061,3	3	139	116	49,811
7. Gerdauen	846,9	2	90	69	37,098
8. Rastenburg	874,8	3	72	91	43,647
9. Friedland	881,1	4	81	94	46,582
10. Preuss. Eylau . . .	1,231,9	3	122	122	56,295
11. Heiligenbeil	905,8	2	111	107	46,475
12. Braunsberg	945,8	4	116	53	54,302
13. Heilsberg	1,095,4	2	114	32	55,708
14. Rösul	851,9	4	85	39	50,433
15. Allenstein	1,355,3	2	129	78	62,288
16. Ortelsburg	1,707,9	3	161	41	67,112
17. Neidenburg	1,632,6	2	156	69	56,787
18. Osterode	1,551,1	4	182	92	67,181
19. Mohrunge	1,265,1	3	109	91	56,244
20. Pr. Holland	859,5	2	93	86	45,124
	21,106	48	2,523	1,609	

	□ kilometer.	Kommuner.			Befolkning 1880.
		stads	lands	guts bezir- ke	
Reg. Bez. Gumbinnen.					
kreis.					
1. Heydekrug	801,7	—	191	24	42,232
2. Niederung	893,5	—	336	43	55,249
3. Tilsit	818,3	1	220	34	68,449
4. Ragnit	1,228,8	1	321	52	54,347
5. Pillkallen	1,044,8	2	247	51	45,940
6. Stallupönen . . .	703,0	1	214	36	46,026
7. Gumbinnen	727,6	1	178	44	47,352
8. Insterburg	1,200,	1	243	84	71,419
9. Darkehmen	763,8	1	154	87	36,310
10. Angerburg	921,0	1	70	56	38,149
11. Goldap	982,	1	181	33	44,301
12. Oletzko	853,1	1	102	29	40,471
13. Lyk	1,127,5	1	177	36	51,011
14. Lötzen	895,2	2	86	31	41,197
15. Sensburg	1,231,1	2	118	73	48,456
16. Johannsburg . . .	1,676,8	3	178	60	46,899
	15,868,7	19	3,016	773	
Provins Pommern.					
R. B. Köslin.					
1. Schivelbein	502,3	1	45	38	20,008
2. Dramburg	1,187,1	3	56	51	37,164
3. Neustettin	2,006,8	4	121	126	77,926
4. Belgard	1,125,9	2	73	95	47,861
5. Kolberg-Köslin . .	930,	2	76	65	51,730
6. Köslin	747,7	1	81	62	45,950
7. Bublitz	705,4	1	38	51	21,890
8. Schlawe	1,677,3	4	138	100	78,267
9. Rummelsburg . . .	1,090,4	1	57	75	34,731
10. Stolp	2,229,5	1	170	177	100,293
11. Lauenburg	1,228,1	2	70	110	44,521
12. Bütow	608,7	1	39	25	24,913
	14,039,8	23	964	975	

	□ kilometer.	Kommuner.			Befolkning 1880.
		stads	lands	guta bezir- ke	
Provins Schlesien.					
Reg. Bez. Breslau.					
kreis.					
1. Namslau	583,8	2	73	53	36,616
2. Poln. Wartenberg	812,3	3	118	57	51,351
3. Oels	898,8	4	127	109	67,798
4. Trebnitz	820,1	2	164	117	52,423
5. Militsch	931,2	4	137	91	54,727
6. Guhrau	679,2	3	107	93	36,665
7. Steinau	418,7	3	59	52	24,693
8. Wohrlau	805,	4	138	112	48,446
9. Neumark ^f	712,3	2	122	96	57,557
10. Breslau, stadtkr.	30,2	1	—	—	272,390
11. Breslau	750,8	—	191	115	78,982
12. Ohlau	616,1	2	104	38	57,107
13. Brieg	603,5	2	66	25	59,355
14. Strehlen	344,1	1	83	53	36,584
15. Nimptsch	378,9	1	88	75	31,474
16. Münsterberg	343,5	1	70	40	33,455
17. Frankenstein	479,1	4	64	27	50,642
18. Reichenbach	361,9	1	60	41	68,889
19. Schweidnitz	592,	3	113	69	92,076
20. Striegan	299,3	1	63	46	38,858
21. Waldenburg	377,6	3	74	16	111,548
22. Glatz	528,	3	82	44	64,742
23. Neurode	316,9	2	37	23	51,334
24. Habelschwerdt	790,8	4	95	23	62,343
	13,475,2	56	2,235	1,395	
Provins Rheinland.					
R. B. Koblenz.					
1. Koblenz	273,9	4	37	—	83,086
13. Meisenheim	172,4	1	24	—	13,786
	6,197,5	27	1,017	2	
R. B. Düsseldorf.					
1. Kleve	508,1	2	45	—	50,464

	□ kilometer.	Kommuner.			Befolkning 1880.
		stads	lands	guta bezir- ke	
kreis.					
2. Rees	523,8	4	40	—	64,087
3. Krefeld, stadtkr.)	185,9	1	—	—	73,866
4. Krefeld		1	17	—	31,739
5. Duisburg, stadtkr.)	468,7	1	—	—	41,239
6. Mulheim a. d. Ruhe		3	33	—	132,652
7. Essen, stadtkr.	198,3	1	—	—	56,957
8. Essen		3	30	—	117,951
9. Mörs	564,7	4	57	—	63,554
10. Geldern	543,1	1	27	—	52,956
11. Kempen	395,7	4	23	—	90,523
12. Düsseldorf, stadtkr.	48,6	1	—	—	95,459
13. Düsseldorf	362,	5	28	—	52,846
14. Elberfeld, stadtkr.	28,4	1	—	—	93,503
15. Barmen, stadtkr.	21,7	1	—	—	95,861
16. Mettmann	250,4	5	8	—	63,820
17. Lennep	303,2	7	7	—	94,409
18. Solingen	293,5	11	11	—	107,297
19. Neuss	293,5	1	20	—	48,667
20. Grevenbroich	237,	2	24	—	40,619
21. Gladbach	239,	5	11	—	123,507
	5,467,0	64	381	—	
Hohenzollern.					
R. B. Sigmaringen.					
oberamt.					
1. Sigmaringen	441,7	1	56	—	21,482
2. Gammertingen	328,7	4	19	—	13,624
3. Hechingen	235,7	1	26	—	20,520
4. Haigerloch	135,8	1	19	—	11,953
	1,142,0	7	120	—	

I *England* utgör grefskapet medelpunkten för den inre själfstyrelsen. England och Wales, hvilkas yttinnehåll uppgår till 151,082 kvadrat kilometer, bilda tillsammans 52 grefskap. Deraf omfatta de engelska grefskapen i medeltal 3,304 kvadrat kilometer med en befolkning af ungefär en

half miljon, medan grefskapen i Wales hafva i medeltal endast 1,652 qv. kilometer och 90,000 invånare. Det minsta engelska grefskapet Rutland har 385 qv. kilometers areal och 22,000 invånare, under det Lincoln har 7,270 qv. kilom. med 412,000 inv. Af grefskapen i Wales är Flint det minsta: 770 qv. kilom. med 69,000 invånare, och Carmarthen det största: 2,478 qv. kilom. med 111,000 invånare. De engelska grefskapens medeltal motsvarar således Loimijoki, Hollola eller Kymmene härad, de i Wales äro något större än Ålands; man bör dock ihågkomma, att denna landskapsinstitution i England varit rådande under århundraden, äfven då folkmängden var betydligt mindre.

Belgien med $5\frac{1}{2}$ miljoner och *Holland* med 4 miljoner innevånare äro hvardera mindre än Viborgs län; dock är det förra indeladt i 9 provinser eller lika många som Viborgs läns härader, det senare i 11 provinser. Bägge dessa länders ringa territoriala utsträckning är tillräcklig förklaring, hvarföre intet kommunalt samhälle bildats mellan provinsen och kommunen. Tager man slutligen *Schweitz* i betraktande, så är dess befolkning 2,850,000 fördelad på ett område mindre än Vasa län; men hela republiken sönderfaller i 22 inom sig temmeligen oberoende kantoner, hvaraf de minsta hafva blott 12,000 innevånare. Den själfständighet hvar och en af dessa små stater inom edsförbundet åtnjutit har säkert utgjort icke den minst viktiga faktorn i Schweiz rika utvecklingshistoria.

4.

Slutsatser.

Här ofvan gjorda sammanställning angående den administrativa och kommunala indelningen i andra länder utvisar, att den högre kommunen eller det samhälle, inom hvilket själfstyrelse och förvaltning af mera omfattande art gör sig gällande, öfverhufvud sammanfaller med områden af jämförelsevis måttlig utsträckning, ofta motsvarande häraderna i Finland. Om det äfven måste medges, att folktätheten an-

norstädes mången gång kunnat bidraga till respektive landområdets fördelning i talrikare administrativa enheter, så är dock å andra sidan klart, att de hufvudsakligaste angelägenheterna af gemensam art för ett samhälle öfver kommunen hänföra sig till och äro beroende af lokala förhållanden, och detta främst hvad ekonomiska frågor beträffar.

Afses närmast våra förhållanden, så inses lätt, att en gemensam representantförsamling t. ex. för hela Åbo län vore för vidsträckt för handläggningen af kommunala angelägenheter. I en sådan gemensam församling kunde fullmäktige från Åland lika litet med sakkännedom yttra sig angående reglering af flötlederna i Kumo elfs vattendrag eller om klassificering af vägarna i Tyrvis, som Ikalie-boarne kunna äga något omdöme rörande åtgärder för befordrandet af Åbo läns kustfart. På samma sätt är det nära nog omöjligt för en representant från Kymmene eller Nykyrka att i detalj uttala sig angående torrläggnings och bevattningsfrågor i socknarna norr om Ladoga. En ytterligare svårighet uppstår deraf, att de intressen, hvilka genom en länsrepresentation borde till godo ses, ofta äro hvarandra fullkomligt motsatta inom enskilda delar af så stora områden som våra län, bland hvilka t. ex. Vasa och Kuopio län hvart för sig äro större än hela Danmark eller Schweiz, under det enskilda härader af de nordliga länen uppväga länen i södra Finland. Så har Laukas härad i Vasa län ensamt nästan samma utsträckning som Nyland; i Uleåborgs län är Kemi härad större och Uleå härad nästan lika stort som Viborgs län, medan Kajana härad motsvarar Åbo och Björneborgs län. Under dylika förhållanden skulle en gemensam skattläggning för åstadkommande af ett sjukhus i Laukas eller aflönande af läkare i Keuru hafva lika liten utsigt att hel-sas med godkännande af Lappfjärds och Nykarleby kommuner, som beviljandet af bidrag från Saarijärvi till en industriskola i Jakobstad eller anslag från Ekenäs för utförande af järnvägen Lovisa—Kouvola. Än svårare blefve det att förena de ekonomiska intressena inom Uleåborgs län till öfverensstämmelse med hvarandra.

Med fullt skäl yttrar sig derföre länestyrelsen i Vasa i

sitt utlåtande öfver 1881 års komitébetänkande angående länsting, att gemensamma intressen finnas inom skilda delar af t. ex. Vasa län, hvilka stå i strid med önskningarna från andra trakter af länet. Så vore befolkningens i Laukas härad behof och önskingar vida skilda från dem som hysas vid Bottniska viken, kustbefolkningens helt andra än sträfvandena hos de spanmål producerande orterna i Lappo och Ilmola härad. Öfverhuvud stode befolkningen på olika utvecklingsgrad i bildning, jordbruk och handelslörd, hvarföre landet i främsta rummet vore i behof af en utvecklad lokal representation.

De olägenheter, som härflyta ur ett allt för stort områdes sammanslutande till den närmast öfver kommunen stående samfundsföreningen, torde mången vara böjd att anse såsom följd af den ringa folktätheten i Finland och nödvändigheten att sammansluta större grupper af befolkningen, helst en mängd gemensamma intressen, såsom inrättande af sjuk- och arbetshus, anställande af läkare, inrättande af högre undervisningsanstalt m. m. förutsätta och äro ekonomiskt beroende af ett betydligare invånareantal. Hvad Sverige beträffar hafva i själfva verket länen derstädes en betydande folkmängd, vexlande mellan 55—350 tusen, hvarigenom medeltalet uppgår till nära 200,000. I Norge deremot understiger invånartalet i mer än hälften af amterna 100,000 och vexlar mellan 24—120 tusen; i Danmark är, då Köpenhamn som bildar ett skildt amt, ej tages i beräkning, medeltalet likaledes 100,000, varierande mellan 35—140 tusen. Belgien, Holland och England med sin starka folktäthet torde mindre väl lämpa sig till jämförelse, deremot hafva Schweiz kantonen i medeltal 129 tusen personer. I Finland åter, som af alla de nämnda länderna är mest folkfattigt, stiger medelsiffran af befolkningen på hvarje län till 250,000 personer. Jämför man härmed den tyska kretsindelningen, hvilken omfattar dels betydligt mindre dels lika stora områden som våra härad, så visar det sig att kretsarne till och med i de folkrika Rhentrakterna med ytterst få undantag hafva en folkmängd från ungefär 20—75 å 100 tusen; omkring 50 tusen utgör medeltalet. I Finland är häradernas folkmängds-

siffra i medeltal 40 tusen, varierande mellan 19—75 tusen. Ur folkmängds synpunkt föreligger sålunda ingen nödvändighet att göra länet till grundval för den nya kommunen.

Deremot finnas andra förhållanden som göra det i hög grad önskvärdt, att den tillärnade högre kommunen komme att omfatta mindre områden. En skattebeviljande församling, hvars beslut i allmänhet gälla ekonomiska frågor af lokal betydelse för en större eller mindre krets af kommuner, bör ej vara större än att hvarje sådan kommun har åtminstone en inom sitt område vald representant i densamma och större kommuner med talrikare folkmängd, betydande territorial utsträckning, samt olika gestaltadt näringslif kunna utse ett större antal fullmäktige. Inom en på länsindelnin-gen grundad representativ församling i Finland finnes föga utrymme för kommunalintressets bevakande. Enligt komité-förslaget af 1881, hvori tingslaget antogs såsom valkrets, skulle Lemo, Willnäs, Virmo, Karjala och Mietois kommuner med en då beräknad folkmängd af 8,189 personer välja 1 representant, samt Hyttis, Vampula, Kauvatsa och Punkalaitio med 16,676 innevånare välja 2, hvaremot Ålands 15 kommuner med en folkmängd af 19,267 personer i den gemensamma länsförsamlingen skulle insätta 7 förtroendemän af landsbygdens hela antal 52. Med andra ord: Åland skulle utse en fullmäktig för 2,800 innevånare, medan öfriga delar af länet finge åtnöja sig med en för hvarje 6,000 personer i medeltal. Komitén af 1883 förordar i hvarje landskommun en länsfullmäktig för 8,000 mantalskrifna innevånare eller derunder, samt två för en folkmängd af 8—16 tusen. Härigenom äro visserligen de små kommunernas intressen till godo sedda, men alltför mycket på de störres bekostnad. År 1881 uppgick antalet kommuner med mindre än 2,000 innevånare till 112, med en folkmängd från 2,000—4,000 till 166, från 4,000—6,000 till 70, samt från 6,000—8,000 till 55. Enligt förenämnda förslag skulle i hela landet endast 44 kommuner äga att utse två länsfullmäktige och Idensalmi ensamt tre, under det Sottunga med 336, Iniö med 582, Rusko med 605 enhvar finge välja sin representant till läns-tinget. Den farhågan ligger derföre ganska nära, att de små

kommunernas fullmäktige ganska ofta kunde bringa till stånd företag, som i främsta rummet komme dem själfva till nytta, men i hvilkas bekostande medelst gemensam beskattning de större kommunerna i ojämförligt högre grad finge deltaga.

. Dessa ojämnheter i representationssättet framträda med nödvändighet, så länge man vill bibehålla länet såsom enhet för den högre kommunen. Totalantalet af fullmäktige i den gemensamma länsförsamlingen kan nämligen icke utan betydande svårigheter för mycket ökas, och sålunda tvingas man antingen till bestämningar liknande dem här ofvan framhållits eller också att tillgripa det indirekta valsättet som gemensamt framkallar likgiltighet och här dessutom skulle leda derhän, att hvarje länsfullmäktig komme att företräda en betydande folkmängd. Detta framstår rätt släpde vid en jämförelse. Medan de tyska krets-församlingarna hafva en representant för hvarje tusental innevånare i kretsen, intill dess fullmäktiges antal stiger till tjugufem, och derefter en för hvarje femtusen o. s. v., ha de svenska landstingen nödgats inskränka fullmäktiges antal till en för 2,500 i stad och 5,000 på landet. Det finska komitéförslaget af 1881 har en ännu allmännare tendens, i det att en länsfullmäktig föreslås för 5,000 personer i stad och 10,000 på landet, ett förhållande som blott i ringa mån afhjälpes genom det af 1883 års komite modifierade förslaget, att stadskommun skulle välja en fullmäktig för 3,000 personer, två för en befolkning af 3—6 tusen o. s. v., samt hvarje landskommun med 8,000 innevånare eller derunder en fullmäktig.

Söker man närmare utreda arten af den verksamhet en kommunal representation sådan som de föreslagna landstingen hos oss komme att utöfva, så öfvertygas man lätt derom, att denna i hufvudsak blefve likartad med de svenska landstingens, hvilka hittills tagits till mönster. Enligt gällande förordning af 1862 äga dessa „att rådslå och besluta om för länet gemensamma angelägenheter, hvilka afse den allmänna hushållningen, jordbrukets och andra näringars utveckling, anstalter för kommunikationsväsendets befordrande, hälsovård, undervisning, allmän ordning och säkerhet“ m. m. Programmet är omfattande nog och dock är det som verkligen

Åstadkommits jämförelsevis obetydligt. Ur den med bidrag af landstingen utgifna Tidskrift för Sverges landsting inhemtas, att under perioden 1863—76 eller för fjorton år den beräknade utgiftsstaten för samtliga landsting, då man ej tager räntor och amortering af lån i betraktande, uppgått till en summa af 8,206,000 kronor. Af nämnda totalsumma ha anslagits till anstalter för sjukvård 38 %; till skolor af allehanda slag 22 %; till kommunikations anstalter 17 %, deraf hälften till järnvägar; för landtbruket och dess binäringar 10 %, samt till förvaltningskostnader 11 %. De proportionella anslagen för olika ändamål hålla sig under skilda år någorlunda konstanta och utgjorde under påföljande år 1877: sjukvård 30 %, skolor 23 %, kommunikationer 15 % (deraf järnvägar 9 %), landtbruk 10 %, räntor 9 % och förvaltning 6 %.

Tillämpar man denna erfarenhet på vårt land, så föreligga i densamma inga särskilda skäl att göra den nya högre kommunen lika omfattande som länet. I Sverige har beviljandet af anslag för vissa ändamål vanligen gjorts beroende af de särskilda uppoffringar vederbörande kommuner för samma ändamål åtagit sig, en grundsats som tvifvelsutan äfven hos oss skulle göra sig gällande. För större delen af våra i det hela mera vidsträckta kommuner vore det dock en direkt fördel, att i hvarje fall då dem pålades ny beskattning använda denna för inrättandet af sjukvårds- eller andra nyttiga anstalter inom sitt eget område eller i närmaste grannskap, äfven om dessa derigenom blefve mindre fullständiga och betydande, än att nödgas deltaga i kostnaderna för de af en hel länsförsamling sannolikt i större skala inrättade färre och aflägsnare sådana. Näst sjukvården ha skolinrättningar och uppfostringsanstalter kräft största uppoffringar af de svenska landstingen, deraf närmare hälften utgjort anslag till folkskolor, tredjedelen till anstalter för blinda, döfstumma och idioter, samt en mindre del till elementarläroverk, slöjd-, landtbruks- och veterinärskolor. Rörande utgifter för dessa ändamål gäller det nyss anförda om sjukhus. Redan förut har dock framhållits, att folkskoleväsendet i vårt land så rotfäst sig såsom en kommunens uppgift med understöd af

staten, att föga någon numera deruti ville göra ändring. Hvad understöd från en länsmenighet för uppehållandet af högre bildningsanstalter beträffar, uppstå nya och i Sverige okända svårigheter genom tvåspråkigheten, hvilken helt lätt kunde framkalla tvister rörande undervisningspråk och vidden af det område som borde deltaga i underhållet af slika anstalter. Det tredje viktiga föremålet för de svenska landstingens verksamhet, kommunikationsväsendets utveckling, torde i vårt af långsträckt vattendrag genomskurna land lättare i en härads- än i en länsrepresentation lyckas samla respektive fullmäktige kring en gemensam åsigt, då till och med en järnvägslinie dragen genom en del af länet kunde lemna andra delar deraf nästan oberörda. Öfriga utgifter af de svenska landstingen: för landbrukets främjande, husselöjd, skogsskötsel, premier för häst- och kreatursafvel, rofdjurs dödande, fiskeriväsende, befordrande af sparsamhet, välgörenhetsinrättningar, anställande af länsträdgårdsmästare, skarp-skyttväsendet m. m. äro, fördelade på samtliga län, så obetydliga, att deras inflytande på länets ekonomiska förkofran varit högst oväsentlig, medan likväl sammanlagda beloppet af anslagen för dessa olika ändamål på ett icke obetydligt sätt ökat länsskatten. Skulle i vårt land regering eller ständer finnas villige att anslå en i fråga satt summa af 400,000 mark årligen till länstingsändamål, synes det mer än sannolikt, att gagnet af sådant anslag blefve vida större, om summan fördelades på alla härader i landet med i medeltal 8,000 mark på hvarje, än om 50,000 mark tilldelades hvarje länsting.

Största svårighet vid bildandet af ett högre kommunalt samhälle i vårt land erbjuder ordnandet af den *gemensamma beskattning*, hvilken för den nya kommunen kan komma i fråga, och denna svårighet ökas, i händelse den nya enheten skall omfatta hela länet, och ännu mer, om både stads- och landskommuner ingå i densamma. Den af 1861 års komité efter förhållandet i Sverige föreslagna uttaxering i proportion af årets inkomstbevillning blef redan vid senaste landtdag allmänt förkastad på grund af den ytterst ojämn fördelning icke blott mellan stads- och landskommuner, utan

äfven mellan de sistnämnda inbördes länsskatten derigenom komme att erhålla. Huru obilligt hög städernas beskattning enligt denna norm blefve framgår deraf, att dessa t. ex. år 1877 erlade 439,848 mk i ordinarie bevillning, medan beloppet från alla kommuner på landet uppgick till 352,314. I Nylands län betalade städerna med omkring 50 tusen innevånare 167,670 mk i bevillning, men den tre gånger folkrikare landsbygden blott 43,313 mk, och bevillingssumman för de små städerna i Vasa och Uleåborgs län uppgick till ungefär samma belopp som för hela den vidsträckta landsbygden. Då den nya institutionen väl i främsta rummet torde afse landsbygdens förkofran, sökte lag- och ekonomintskottet vid senaste landtdag afhjälpa nyssnämnda olägenhet genom förslaget att kommunerna skulle bidraga till landstingsskatten i förhållande till sin folkmängd. Denna beräkningsgrund är likväl endast egnad att hvälfva den skriande obilligheten öfver från städerna till landskommunerna. Derjämte äro jordmån och öfriga existensvilkor samt befolkningens bildningsgrad i skilda delar af våra vidsträckta län så betydligt afvikande från hvarandra, att en beskattning utgående efter persontalet för många kommuner blefve ytterst orättvis i jämförelse med andra. Äfven om man tänker sig att städerna erlade en proportionsvis högre skatt, så kunna t. ex. Pyhäjärvi med 2,611 inv. och Pusula med 2,803 inv. ej jämföras med Karis 2,883 inv.; Honkajoki 2,064 inv. och Karvia 2,468 ej med Uskela 2,525; Påmark 3,116 och Siikais 3,637 ej med Ulsby 3,720. På samma sätt kan ej heller Korpilaks, 9,355 inv., likställas med Tammela, som har 10,280 inv. eller i Uleåborgs län Paltamo 3,567 inv. och Muhos 3,506 inv. med Kemi 3,605 inv.

För att mildra den härigenom uppkomna obilligheten, föreslår komitén af 1883 såsom norm för kommunernas andel i länstingsskatten beloppet af de personella kronoutskylder, som under nästförflutna år blifvit hvarje kommun påförda. Härigenom bortfalla väl ur räkningen de fattigaste individerna, men väsendtligen kvarstår samma olägenhet som vidlåder folkmängdssiffran såsom norm, i det proportionen mellan de sålunda undantagna och den totala folkmängds-

siffran, med blott partiella undantag, håller sig temmeligen lika öfverallt, hvarigenom man erhåller blott något modifierade proportionstal för länseskattens fördelning, under det i grunden samma förhållande och samma obillighet som förut qvarstår. Detta framträder rätt tydligt vid jämförelse mellan några kommuner, hvaraf en del i förmögenhetsvilkor betydligt skiljer sig från andra. Befolkningen i Parkano, Jämijärvi och Honkajoki är ungefär $\frac{2}{3}$ och $\frac{1}{3}$ af den i Bjerno, Sastmola och Kumo.

	Mantalskrifne personer.	Belopp i mantalpenningar.
Bjerno	6,237	4,384
Sastmola	6,033	4,554
Kumo	6,348	4,527
Tavaestkyro	6,289	4,530
Parkano	4,297	2,918
Jämijärvi	2,176	1,434
Honkajoki	2,064	1,378
Nagu	3,161	2,774
Pyhämaa	3,251	2,486
Alastaro	3,294	2,544
Mouhijärvi	3,346	2,405
Vehmo	3,127	2,282
Raumo stad	3,442	2,525
Jokkas	11,158	9,371
Pieksämäki	11,517	10,112
Anttola	2,208	857
Luhanko	2,278	1,776
Mustasaari	7,933	5,885
Vörå	7,918	5,987
Viitasaari	7,949	5,912
Pihtipudas	3,499	2,806
Ilmola	9,253	5,523
Saarijärvi	9,865	7,481
Lohteå	3,067	2,269
Kronoby	3,837	2,886
Nurmo	2,465	1,530
Multia	3,013	2,312

Töysä	2,341	1,570
Soini	2,405	1,780
Seinäjoki	2,465	1,446
Bötom	2,405	1,330

Dessa siffror, som i stort antal kunde ökas, ådagalägga huru obillig en beskattning för länstingsändamål skulle utfalla, om beloppet af de hvarje kommun påförda mantalspenningarna toges till norm för beskattningen. Med vårt nuvarande beskattningssystem visar det sig i själfva verket icke möjligt att bland bestående skattetitlar finna någon, hvilken rättvist skulle fördela den blifvande skattebördan, så länge man sträfvar att fasthålla länet såsom enhet. Både jordskatten och totala beloppet af skatterna till staten visa sig, genom den befrielse alla frälse- och rusthållslägenheter åtnjuta, medföra enahanda ojämnheter som hvarje af de förslag man hittills gjort. Svårigheterna aflägsnas icke genom den rättighet man velat tilldela länstingen att med styrelsens bifall bestämma andra grunder för länsskattens fördelning på kommunerna. Oafsedt uppkommande stridigheter, huruvida ett påtänkt företag vore af den art att alla länets kommuner borde deri deltaga eller i motsatt fall huru många sådana skatten borde drabba, ligger det i sakens natur, att tillämpningen af hvarje slags beskattningssätt blir mera ojämn ju större det område är, inom hvilket detsamma kommer till användning och ju flera myndigheter skola verkställa densamma. Deremot förenklas den gemensamma beskattningen i väsentlig grad och torde äfven för de skattdragande utfalla mera rättvis, i händelse häradet göres till enhet för den nya, högre kommunen. Inom ett sådant trängre samhälle skulle de nära hvarandra liggande kommunerna eller äfven en gemensam myndighet med större lätthet kunna åstadkomma jämnare beskattning.

Alt det här anförda hänför sig dock endast till området af den större kommunens egna inre angelägenheter, icke till densamma såsom organ för statsförvaltningen. För afgö-

randet af frågan om det högre samhällets omfång är likväl sistnämnda synpunkt den viktigare.

Som bekant är vårt land med hänsyn till domstolsväsende och administration fördeladt i 51 härader, 59 domsagor, 45 prosterier, 51 provinsialläkaredistrikt och 62 militär uppbådsområden, hvartill ännu kommer 32 reservkompanidistrikt. Mångfaldiga gånger har olägenheten af dessa från hvarandra afvikande indelningar framhållits och äfven inom styrelsen varit föremål för öfverläggning, i syfte att åstadkomma öfverensstämmelse mellan de särskilda indelningarna. Klart är, att en reglering af desamma måste medföra hvarjehanda förändringar af nuvarande gränser, men lika obestridligt är, att jurisdiktion och administration i vidsträckt betydelse icke i vårt vidsträckta land tillbörligen kunna uppehållas, om ej landet fördelas i minst 50 å 60 skilda områden. Ur den statistiska framställningen af häradsindelningen visar sig, att några härader i vårt land äro oproportionerligt stora och derföre snart nog torde behöfva delas; det år 1874 af en särskild komité afgifna förslaget till ombildning af domsagorna i landet föreslog för framtiden dessas antal till 83 och äfven de år 1879 bildade uppbådsområdena torde snarligen erfordra en ombildning, då en för de värnpliktige så obillig fördelning gjorts, att inom Uleåborgs vidsträckta län endast 6 områden finnas, under det deras antal i Åbo, Vasa och Kuopio län år 10. Med alla dessa fakta för ögonen förefaller det besynnerligt, att man vill bilda organer för högre kommunal själfstyrelse, utan att taga hänsyn till dessa och den själfverksamhet som inom hvar och ett af desamma borde tillkomma derinom boende medborgare. Företages nu en öfverensstämmande reglering på grund af vissa myndigheters eller särskilda komiteers förslag, löper man faran att i talrika fall på våldsamt sätt skilja gemensamma och sammanföra stridiga intressen. Kan den åter verkställas småningom med ledning af de uttalanden vederbörande menigheter själfva genom sina valda ombud framställa, så innebär detta större garanti att ombildningen tillgodoser olika landsdelars behof.

Valet mellan nu bestående indelningar kan ej gerna

falla på domsaga eller tingslag. De förras områden öfverskrida stundom länegränsen och för öfrigt hafva de särskilda tingslagen inom desamma intet samband sinsemellan. Tingslaget deremot har ännu en mängd gemensamma angelägenheter, hvilka i Jorda och Byggningsbalken äro närmare angifna, såsom skyldighet att bygga och underhålla tingshus och häkte B. B. 26 k. 4 §, likaledes i vissa fall bygnad för gästgifveri 28 k. 2 §, tingslaget bildar gemensam brandstodsförening B. B. 24 k. 6 §, har vård om skogsallmänning m. m. Det var också på grund af denna gemensamhet i intressen som man i Sverige yrkade på en kommunal representation för tingslaget, hvilket der ännu bär den af 1734 års lag brukade benämningen härad. Men om äfven en mängd tingslag, både till omfång och folkmängd kunde motsvara fordringarna på ett högre kommunalsamhälle (Ilmola har omkr. 30,000 inv.), omfattar dock flertalet blott en ringa jordvidd med några tusen invånare, så att antalet tingslag uppgår till 216 för hela landet. Tänker man sig en framtida utveckling af den högre kommunen till öfvertagande af en del administrativa och judiciella uppgifter från länestyrelserna, så vore en dylik maktöfverflyttning ej gerna möjlig, i händelse den högre kommunen hänförde sig till allför lokala och inskränkta förhållanden. Deremot äger hos oss det administrativa häradet eller fögderiet tillräcklig omfattning för att tjena såsom grundval för ett öfver de blott lokala intressena höjdt samhälle. Såsom distrikt för statens skatteuppbörd och polismyndighet på landet synes det äfven ur denna synpunkt vara lämpligt område för den högre samhällsföreningen. Häradet är också numera i regeln skjutslag på landet.

Hvad domstolsväsendet beträffar borde det blifva den nya kommunens uppgift att genom någon af sina valda myndigheter utse häradsrättens bisittare; med tiden kunde måhända äfven rättighet att föreslå domare inrymmas densamma i likhet med hvad förhållandet är i stad.

Polismaktens ordnande på landet kan i längden icke fortgå på samma sätt som hittills, utan fara att densamma, ständigt förökad genom nya länsmansdistrikt och anställande af lokala tjänstemän samt helt och hållet skild från den med-

borgerliga själfstyrelsen, småningom skall öfvergå till ett slags gendarmeriväsen. Statsmaktens öfvervakningsrätt är tryggad genom sättet för utnämningen af de tjänstemän hvilka handhafva polismakten, men dennas anseende och inflytande är i hög grad beroende af det förtroende befolkningen kan hysa till deras kännedom af gällande lag och rådande förhållanden samt oväldigt handhavande af sin myndighet. Den högre kommunens medverkan vid valet af polistjänstemän är derföre högeligen önskvärd och kan genom en häradskommun äfven åstadkommas.

Statens allmänna helsovård utöfvas af provinsialläkarene, hvilkas verksamhet blefve af mångfaldt större betydelse, om den kunde ställas i förbindelse med sjukhus iurättade af häradskommun.

Värnepligtslagen har hos oss infört ett militärsystem, som på mångfaldigt sätt direkte tager den medborgerliga verksamheten i anspråk äfven hvad militäradministrationen beträffar. Den så viktiga lottningen verkställes inom uppbyggdsområden, hvaraf många öfverensstämma med befintliga härader, andra icke. Hela den andel som i militäriskt hänseende faller på kommunerna utom deras eget område kunde lämpligast öfverlemnas åt en häradskommun.

Redan i andra afdelningen af föreliggande undersökning framhölls det altmer stegrade behovet, att från länestyrelserna till lokala myndigheter öfverföra det första afgörandet af en mängd administrativa uppgifter, hvilka den stigande samhällsutvecklingen med hvarje år förökad. Å andra sidan kan hvarken guvernör, landsekreterare eller annan centralförvaltning förskaffa sig så noggran och omfattande kännedom om länets alla delar, att den härutinnan förmådde uppväga de insigter hvarje härads valda ombud och tjänstemän i sitt områdes angelägenheter besitta. En af häradsfullmäktige föreslagen, af regeringen utnämnd tjänsteman såsom ordförande i ett kollegium, utsedt bland häradsfullmäktiges medlemmar, skulle derföre tvifvelsutan med största sakkännedom kunna afgöra lokala förvaltningsfrågor och handhafva polismakten, helst statsmyndighetens berättigade inflytande i hvarje fall

vore betryggadt genom möjligheten af besvär till länsstyrelsen.

Afslutande dessa antydningar om en verklig utvidgning af den medborgerliga självstyrelsen, öfvergå vi till framställningen af ett i allmänna drag gjordt försök att för vårt land förverkliga en sådan.

5.

Den högre kommunala självstyrelsens organisation i Finland.

Redan i det föregående är tillräckligt framhållet, att någon verklig självstyrelse i samma mening som det engelska selfgovernment eller den tyska kretsförfattningen icke kan vinnas endast genom inrättande af länsting, så beskaffade som hittills hos oss föreslagits. Självstyrelse i förstnämde mening är själfförvaltning. Nya institutioner i denna riktning böra derföre inordnas i det gällande förvaltningsystemet, icke stå utanför detsamma. En representantförsamling deremot för större eller mindre områden, hvilken från administrationen öfvertager en eller annan ekonomisk frågas lösning, stundom äfven pålägger sina kommittenter beskattning för visst ändamål, men föröfrigt lemnar den för sig bestående själfständiga statsadministrationen orubbad, är en kostsam lyxartikel, ett sken af medborgerlig fri själfbestämning, medan allt likväl går i det gamla statsförmynderskapets nötta fotspår.

Jag vill icke med bestämdhet påstå, att förmögenhetsförhållandena eller den allmänna bildningsgraden i vårt land redan vunnit den utveckling, att ett fullständigt genomförande af en så omfattande reform som här åsyftats redan nu vore möjligt. Men då fråga väckts om utveckling af den medborgerliga självstyrelsen, är det nödvändigt att göra för sig klart, på hvad sätt en sådan skall vara organiserad, samt söka finna den väg, på hvilken det afsedda målet småningom skall uppnås.

Såsom ofta redan framhållits bör häradet, denna äldsta samhällsförening i den skandinaviska norden, ånyo göras till grundval för den högre kommunen i Finland, derest en sådan öfverhufvud bildas. Häradets efter förslag af en tolfmannanämnd af konungen utsedde höfding, bosatt inom det samma, förenade i sin hand en domares med en förvaltande högre tjenstemans myndighet och sammanhöll derigenom häradets innevånare i kraftig gemenskap med hvarandra. Ställes domstolarnes ombildning i förbindelse med häradskommunen, så vinnes samma ändamål, utan att domaren behöfver intaga annan ställning än för närvarande. Hvad häradens omfång angår synes billig hänsyn till lokala förhållanden fordra, att två härad efter fritt beslut och med styrelsens bifall finge förena sig till gemensam häradskommun, eller ett enda härad fördela sig i flera, en förändring som väl i hvarje händelse småningom torde blifva af nöden i landets nordliga delar.

Inom hvarje härad bildas en häradsförsamling med beslutande myndighet i häradskommunens ordnings-, förvaltnings- och hushållningsangelägenheter. I denna församling företrädes hvarje af häradets kommuner åtminstone af en inom densamma bosatt och der röstäggande kommunmedlem. Antar man en fullmäktig för hvarje kommun med 2,500 innevånare eller derunder, och derefter ytterligare tillkomme en fullmäktig för en befolkning af 2,500—5,000, en tredje för en befolkning mellan 5,000—7,500 o, s. v., så blefve fullmäktiges antal i olika härad i allmänhet 10—20, i några ända till 30, ett förhållande som i vissa län tillåte någon modifikation till förmån för antagandet af en ännu lägre folksiffra till norm, under det å andra sidan de folkrikare kommunernas anspråk på större inflytande genom högre antal fullmäktige kunde tillgodoses. Fullmäktiges utseende inom kommunerna verkställles genom direkta val.

En gång hvarje höst sammanträder häradsförsamlingen till ordinarie möte, som enligt regel ej får räcka längre än 1—3 dagar. För att fasthålla synpunkten att hvarje medborgare efter måttet af förmåga och tillgångar bör oegennyttigt deltaga i arbetet för allmänt och gemensamt väl,

samt uppfatta sitt arbete såsom förtroende uppdrag, åtnjuta fullmäktige intet dagarvode, måhända ej heller ersättning för resekostnader.

Önskvärd säkerhet såväl å statens sida för ordningens upprätthållande och förvaltningens rätta skötsel, som å medborgarnes mot administrativt förmynderskap, men derjämte utsigt till nödigt inflytande på kommunens angelägenheter, vinnes om i spetsen för häradets styrelse ställes en på förslag af häradsförsamling af senatens ekonomiedepartement utnämnd häradshöfding (i hvilket fall den nuvarande häradshöfdingen måste benämnas endast domare), amtmän eller landtråd, hvilken göres till ordförande både i häradsförsamlingen och i dess verkställande utskott. I förstnämnda egenskap vore han i tillfälle att omedelbart blifva förtrogen med de åsichter häradets förtroendemän hysa i detta samhälles viktiga frågor; såsom utskottets ordförande komme han att sätta de fattade besluten i verkställighet, utan att deri hindras af någon utanför stående och derföre ofta rivaliserande myndighet. Amtmannen bör tillika utgöra häradets högsta polismyndighet. Under hans och häradsutskottets inseeende stå länsmännen, enhvar inom sitt distrikt, utnämnda af guvernören på förslag af häradsförsamling bland personer bosatta inom häradet. Underpolistjenstemän på landet utnämnas af amtmannen till behöfligt antal på förslag af kommunalnämnd, stå under hans ordnings- och disciplinmyndighet, samt kunna af honom entledigas. Aflönade såsom andra kommunala tjenstemän, böra de närmast underlyda kommunalnämndens ordförande.

För att närmare förtydliga, hvilka uppgifter enligt hos oss rådande förhållanden kunde öfverlemnas åt häradskommunen, må dessa här, om ock ej uttömmande, anföras. På häradsförsamlings afgörande kunde ankomma:

- 1) att rådelå och besluta angående
nya allmänna vägars byggande inom häradet och äl-
dres utvidgning, äfvensom vidmakthållandet af vintervägar;
brobyggnad; såvidt hela häradet komme att deri del-
taga;
torrläggning och bevattning samt inrättande af flöt-

ningsleder, såvidt desamma komme att beröra större delar af häradet;

inrättande af häradsjukhus;

undsättningsåtgärder under missväxt och nöd, samt inrättande af arbetshus;

åtgärder för rofdjurs utödande;

åtgärder för upprätthållande af allmän ordning och säkerhet;

undervisningsväsendets höjande, samt

i allmänhet sådana häradet i dess helhet rörande frågor, hvilka häradsförsamlingen funne lämpligt att till behandling upptaga och hvarom lag ej annorlunda stadgar.

2) att bestämma antalet af och aflöningen för häradets tjenstemän, upprätta förslag till häradshöfding eller amtmän, förrätta val af medlemmar i häradsutskottet, äfvensom i de styrelser, nämder och utskott, hvilka för särskilda ändamål kunde af häradsförsamlingen nedsättas, samt utse medlemmar i den nuvarande häradsnämnden eller domstolarna på landet.

3) att årligen fastställa häradets utgifts- och inkomststat, samt i händelse skäl dertill funnes meddela förvaltningens ansvarsfrihet.

4) att förvalta häradets gemensamma egendom och, såvidt öfriga inkomster icke vore tillräckliga för de beslutade utgifterna för året, hos häradets medlemmar kommunvis uttaxera bidrag.

5) att afgifva utlåtande i frågor, som af kejs. senaten eller guvernören öfverlemnats till församlingens behandling, äfvensom hos H. K. Majestät framställa önskningsmål rörande häradets allmänna angelägenheter.

Häradsförsamlingen borde äga rätt att med regeringens bifall fastställa grunderna för häradsutskyldernas uttaxering, såvidt icke dylika grunder för vissa ändamål redan äro i lag bestämda. Uppbörderna kunde verkställas antingen omedelbart genom häradsutskottets försorg eller genom kommunalnämnderna och valet häremellan lemnas till häradsförsamlingens eget afgörande.

Af lika stor betydelse för häradskommunens själfsty-

relse som häradsförsamlingen är bildandet af ett stående utskott, valdt af och bland häradsförsamlingens medlemmar, med uppgift att verkställa församlingens beslut och med amtmannen deltaga i häradets förvaltning. Medlemmarna i detta utskott kunde utgöra 2—4, hvaraf årligen hälften i tur afginge. Såsom kamrerare i utskottet tjänstgör häradssekrivaren, hvilken utnämnes af guvernören på förslag af häradsförsamling och för öfrigt fullgör äfven hittills honom tillkommande åligganden.

Häradsutskott med amtmannen såsom ordförande upptar och afgör i första hand alla sådana allmänna förvaltningsfrågor inom häradet, hvilka hittills varit öfverlemnade till guvernörens afgörande. Själfallet är, att lagen måste fordra vissa kvalifikationer hos de personer, hvilka häradsförsamling äger rätt att uppföra på förslag till det viktiga amtmannaembetet. Men äro dessa fylda, så har statsförvaltningen samma trygghet för ett samvetsgrant uppfyllande af denne embetsmans tjänsteverksamhet, som i fråga om städernas borgmästare eller landrathsinstitutionen i Tyskland. Då derjämte besvär mot häradsförsamlings eller häradsutskotts beslut kunde anföras hos länestyrelsen, hvilken deröfver ägde afgifva utslag, synes hvarje farhåga för fattandet af olämpliga beslut vara öfverflödig. I talrika fall skulle deremot parterne åtnöjas med detta första afgörande, hvarigenom ärendenas gång oändligen vunne i enkelhet och snabbhet.

Fordran på utveckling af den kommunala själfstyrelsen leder sålunda till bildandet af verkliga nya kommuner, med en befogenhet gående vida utöfver hvad man med s. k. länssting åsyftat. I hvarje fall äro länen i vårt land alltför vidsträckt att lämpligen kunna göras till kommunala samhällen omedelbart öfver de nuvarande primärkommunerna. En gemensam förvaltningsmyndighet (länsutskott, länsnämnd, länestyrelse o. d.), sammansatt af medlemmar från skilda delar af länet och vexlande inom två eller tre år, skulle i de flesta fall sakna den noggranna kännedom om detaljförhållandena i länets olika delar, hvilken måste anses nödvändig för att åt en sådan myndighet inrymma omedelbart

indflytande på länets förvaltning. Deras votum i hvarje fråga nödgades därför inskränka sig till ett bedömande af den samma ur synpunkten af länets allmänna nytta.

Såsom förut framhållits, torde förhållandena i vårt land ännu ej vara tillräckligt utvecklade för fullständigt genomförande af en administrativ omgestaltung i det syfte här angifvits. Äfven om man kunde förutsätta nog offervillighet och ekonomiska tillgångar att underhålla de nya häradsstyrelserna, att uppoffra tid och krafter vid häradsförsamlingarnas samt tillfälliga nämnders och utskotts sammanträden, äfvensom att utgöra nya skatter för hvarjehanda gagneliga företag inom häradet, — något som högeligen måste betvivlas —, så saknas ännu i de flesta delar af vårt land den insigt och större erfarenhet i utförfandet af offentliga värf, hvilka äro oundgängliga för att lyckas uppbära en själfstyrelse af den omfattande art här afses. Utan dessa blir äfven den mest fulländade organisation blott en död bokstaf. Den fria anda som innebor våra nuvarande kommunalinstitutioner torde ännu en tid behöfva leda vårt folks uppföstran, innan detta kan göra sig fullt till godo högre former för kommunal själfstyrelse.

Intet skäl finnes likväl att för närvarande aldeles mistrosta om möjligheten att åstadkomma en institution, ur hvilken häradsamhället småningom kunde utveckla sig till den själfständighet, hvilken i det föregående uppstälts såsom dess mål. Början kan göras sålunda, att för hvarje härad bildas en gemensam representation, till hvilken häradets alla kommuner invälja ett efter den mantalskrifna befolkningen inom desamma bestämdt antal fullmäktige, hvilka årligen sammanträda till häradsförsamling och der i stadgad ordning rådslå och besluta angående vissa för häradet gemensamma angelägenheter. För beslutens verkställighet kunde tillika en nämnd eller ett utskott bildas, utan att dock tillsvidare erhålla annan befogenhet, eller ock kunde all verkställighetsåtgärd öfverlemnas åt de enskilda kommunalstyrelserna. Det faller af sig själf att hvarje lagstiftningsåtgärd i detta syfte förutsätter närmare granskning af kompetenta personer samt detaljeradt förslag rörande häradsförsamlings rättighe-

ter och åligganden. Då förhållandena i Uleåborgs län i så hög grad äro afvikande från dem i det öfriga landet, kaungens rättakänsla finna sig deraf sårad, om de vidströkta häraden i detta län tills vidare befriades från skyldigheten att bilda häradesamhälle, dock med öppen lemnad rättighet dertill, såframt ett härads flesta kommuner själfve sådant önskade.

En häradsrepresentation i denna mening, det vill säga en sammanslutning för vården af vissa hufvudsakligen ekonomiska angelägenheter, förverkligar visserligen icke fordran på högre kommunal själfstyrelse, utan är blott en ringa början. Den har likväl det obestriddiga företrädet framför en länsrepresentation, att om densamma ock ej omedelbart för-mår uträtta mer än denna senare, likväl kostnaderna för dess uppehållande utfölle ojämförligt mycket lägre, hvar-jämte hela institutionen kunde sättas i verket med vida mindre förändringar af det bestående än skapandet af läns-ting med aflönade tjänstemän. Och likväl innebure denna in-stitution fröet till omgestaltning af hela vårt förvaltningsvä-sende på grundvalen af högre kommunal själfstyrelse, en omgestaltning hvilken derefter småningom kunde försiggå, såsnart vilkoren därför vore förhanden. Möjligt är, att i framtiden äfven en länsrepresentation eller läns-ting kunde visa sig behöflig äfven för vårt land. Såsom erfarenheten i Tyskland utvisar, behöfva dock kommunala representantför-samlingar för så omfattande samhällen endast sällan sam-manträda och hafva jämförelsevis få ärenden att handlägga. Deras hufvudsakliga betydelse ligger i det inflytande de utöfva på provinsens högre förvaltning, icke genom särskilda förtroen-demän verkställande församlingens beslut i vissa frågor, utan genom det regelbundna valet af medlemmar i den af staten tillsatta administrativa myndighet som handhar hela den högre förvaltningen. En så vidsträckt kompetens torde man på länge ej vara böjd att tilldela äfven det bäst organise-rade läns-ting, och äfven om själfva reformen godkändes, för-utsätter densamma en i afgörandet af likartade, men mindre omfattande frågor praktiskt utbildad förmåga hos ett flertal af länets innebyggare. Tillvaron af häradskommuner, så ut-

vecklade som i det föregående framstälts, vore derföre det naturliga underlaget för äfven denna form af högre själfstyrelse. I afseende å den med hvarje år altmera önskvärda regleringen af landets judiciela, administrativa och eklesiastika indelning till öfverensstämmande enhet kunde ingen myndighet lemna styrelsen fullständigare och mera upplysande framställningar än häradsförsamlingarna.

O. Donner.

Juridiska Föreningens årsmöte

den 8 December 1883

öppnades af ordföranden, Professor *J. Forsman*, med uppläsande af följande

“Årsberättelse.

Redan under en lång följd af år har den berättelse, ordföranden i Juridiska föreningens centralafdelning å årsmötet afgifvit öfver föreningens verksamhet under det tilländalupna året, inledts af ett mer eller mindre direkt beklagande af det jemförelsevis matta intresse, som från vederbörande juristers sida kommit föreningen till del. Tillika hafva visserligen framhållits de omständigheter, som göra detta bristande deltagande förklarligt, om ock icke ursäktligt. Någon anledning att på annat sätt, än såsom nu antydts, inleda denna årsberättelse finnes visserligen icke. Diskussionsmötena hafva under nu tilländagångna år varit besökta endast af ett ringa fåtal personer, en liten kärntrupp, som redan länge i väsendtlig mån uppehållit lifvet inom föreningen. Det har varit sällsynt, att på mötena få se personer stående utom denna krets. Om ock detta klander — om man så vill fatta det — är att företrädesvis, om ej uteslutande, hänföra till de möten, på hvilka de på årsprogrammet upptagna frågorna diskuterats, i det att de häften af tidskriften, som sedan senaste årsmöte sett dagen, snarare häntyda på en tillväxande än aftagande lifaktighet inom föreningen, är likväl den omständighet, att å en ort sådan som Helsingfors, der ett så betydande antal juridiskt bildade personer är samladt, ett meningsutbyte i juridiska ämnen ej kan påräkna mera än i regeln 7 å 10 in-

tresserade deltagare, i sig något ganska eftertänkligt. Särskildt synes härvid ett par omständigheter förtjena att beaktas. På senare tid har deras antal, hvilka förvärfvat sig juridisk grad, i icke ringa mån tillvuxit. Det öfvervägande antalet af dessa har efter avslutad tingspraktik uppslagit sina bopålar i hufvudstaden. Ensamt denna omständighet har varit egnad att nära förhoppningen om ett lifligare deltagande för utredande af de spörsmål, som varit föreningen förelagda. Att åtminstone centralafdelningen ända till senare tider från de graduerade juristernas led rekryterat flertalet af sina verksamma medlemmar, är obestriddt. Men detta förhållande synes numera hafva upphört, i ty att det ytterst sällan varit centralafdelningen förunnadt, att i sin krets få helsa någon af dessa den juridiska lärdomens representanter. Likaså hade man vågat hoppas, att den större omfattning de juridiska studierna vid universitetet fått genom den genomgripande förändring med afseende å juridiska examina, hvilken infördes genom K. förordningen 30 Maj 1871, åtminstone ej skulle bort hos den yngre generationen af jurister förminska lusten och förmågan att deltaga i ett tankeutbyte i juridiska ämnen. Det är dock fallet, att i staden bosatta och vistande yngre jurister — för att nu ej tala särskildt om de graduerade — med sällsynt endragt afhållit sig från föreningens möten.

Det kan ej komma i fråga, att nu ingå i en undersökning af orsakerna till nu antydda förhållande. Här kan blott framhållas, att så vidt de samma äro att söka i bristerna i föreningens organisation eller i ledningen af dess angelägenheter, någon anledning icke finnes att misströsta om vår förenings framtid, då naturligtvis brister af nu antydda slag utan någon synnerlig svårighet kunna aflägnas.

Att ett lifligare deltagande i föreningens diskussionsmöten är ett nödvändigt vilkor för att föreningen må på ett mera fruktbringande sätt förmå fylla en af sina väsendtligaste uppgifter, lär af ingen kunna bestridas. Föreningens ändamål uppgifves i § 1 af dess stadgar vara „att bereda idkare af lagfarenhet och öfrige, för rättsvetenskap och rättsegångsväsendet intresserade, medborgare tillfälle att offentli-

gen utbyta åsikter och erfarenhet i hithörande ämnen." Det är uppenbart att detta ändamål i väsendtlig mån förfelas, om detta utbyte af „åsikter och erfarenhet" sker endast inom en liten, ständigt af samma personer bestående krets af medlemmar, likasom värdet af de under sådana förhållanden afgifna svaren å de uppställda frågorna i betydlig mån förminskas. Jag behöfver ej för denna ärade församling framhålla att den tid, som är, med dess stridiga intressen, dess kraf på reformer i alla grenar af samfundslifvet och lagstiftningen, dess allt mera utvecklade politiska, sociala, ekonomiska och privaträttsliga förhållanden, ställer allt större fordringar på den finske juristen. Under en sådan tid borde väl hos våra jurister ett behof göra sig gällande att sammansluta sig med fackkamrater för att i vänskaplig samdrägt dryfta de ständigt uppdykande nya spörsmålen på lagstiftningens och lagskipningens gebit. Man har visserligen anmärkt att ganska många personer äro dels af sträng tjensteverksamhet dels af ansträngdt arbete för sin egen utkomst förhindrade att taga någon verksammare del i föreningens arbeten. Utan att vilja helt och hållet förneka betydelsen af denna invändning, så vidt den kan gälla ett eller annat särskildt fall, bör dock framhållas att äfven en medverkan, som inskränker sig till ett då och då inträffande besök på föreningens möten och deltagande i öfverläggningen af en eller annan fråga, är för föreningens lif och verksamhet af vikt. Ganska få torde deras antal vara, som ej äro i tillfälle att prestera ens detta mått af medverkan för främjande af föreningens intressen.

Jag har ansett det vara en pligt att oförbehållsamt uttala hvad som för närvarande nedtrycker föreningens verksamhet i förhoppning att det onda sålunda lättast häfves.

Att dock vår förenings verksamhet under nu tilläandegångna år, oaktadt nu antydda ogynsamma förhållanden, ej varit utan allt gagn, skall väl af den billige granskaren medgifvas. De sedan senaste årsmöte utkomna häftena af föreningens tidskrift få väl gälla såsom ett slags vittnesbörd derpå, att föreningen verkligen bjuder till att fylla en uppgift.

Under de snart tilländagångna femton månader, hvilka förflutit sedan senaste årsmöte, hafva flere än en af föreningens medlemmar gått hädan till den eviga hvilan. Ej långt efter sagde årsmöte afsomnade i Wiborg en aktad veteran i landets domarekår, f. d. vicepresidenten i Wiborgs Hofrätt *Herman Wärnhjelm*. Vicepresidenten Wärnhjelm hade år 1827 vid utgången af den sista läsetermin det var Finlands högskola förunnadt att verka i sin gamla fristad vid Auras stränder, aflagt sin domareexamen och inträdde der- efter såsom auskultant vid Wasa hofrätt, hvarest han sedermera vann anställning såsom ordinarie tjänsteman. Då hofrätten i Wiborg år 1839 inrättades, var Wärnhjelm en bland dem, som flyttade öfver till den nya öfverrätten, hvarest han genomgick tjänstegraderna, tills han såsom vicepresident efter ett halft sekels troget arbete i rättskipningens tjänst tog afsked och fortlefde sina sista dagar i Wiborg ända till sin, den 7 Oktober sistlidne år, timade död.

En annan förtjent medlem af landets domarekår, som sedan senaste årsmöte efter ett långt pligttroget arbete slutat sin jordiska bana, är förre hofrättsrådet *Magnus Arvid Krabbe*. I likhet med vicepresidenten Wärnhjelm hade hofrättsrådet Krabbe tillryggalagt så godt som hela sin juridiska bana inom en af landets hofrätter. I sin födelsestad Wasa tillbragte han nära nog hela sitt lif och derstädes utvecklade han äfven sitt lifs verksamhet. Redan år 1837 blef han inskrifven såsom auskultant i Wasa hofrätt, hvars alla tjänstegrader han sedermera genomgick ända till hofrättsråd. År 1879 drog han sig efter en mer än 40 årig juridisk verksamhet i välförtjent lugn och hvila. Både såsom jurist och människa skall hofrättsrådet Krabbe utan tvifvel lemna efter sig ett aktadt minne bland dem, som i det enskilda lifvet eller genom gemensam tjänsteverksamhet stodo med honom i beröring.

Bland föreningens med döden afgångna medlemmar hafva vi att ytterligare anteckna tvenne högtförtjente män, hvilka begge länge och under sin bästa lefnadsålder verka såsom domare på landet. Dessa äro härads höfdingarne i Ilomants och Iittis domsagor *Gustaf Johan Järnefelt* och fri-

herre *Henrik August Wrede*. Järnefelt tillhörde den första uppsättningen af juridiska föreningens medlemmar, bland hvilka han lät inskrifva sig vid filialafdelningen i Wiborg. Under senare år tillhörde dock Järnefelt ej mera föreningen, troligen i följd af sin afflyttning till en aflägsen landsort eller ock möjligen i följd af det upplösningstillstånd, i hvilket afdelningen i Wiborg tidtals befunnit sig. Järnefelt var en folkets man i dess vackraste betydelse. Både såsom domare och medborgare åtnjöt han folkets stora förtroende och aktning. Hans nitälskan för finska språket, som visade sig ej blott i ord, utan i verk och gerning, gjorde särskildt hans namn uppe i Karelen känt och äradt. Han var en af de första domare, som i större omfattning begynte utgifva protokoll på finska — och detta på en tid då den finska befolkningens billiga anspråk, att få sina domar affattade på eget tungomål, ännu vunno föga afseende. Vid senaste landtdag uppträdde han på riddarhuset, ehuru då redan med brutna krafter, dock med ungdomlig värme till försvar för finskans rätt och användbarhet såsom domstols- och kurialspråk. — Frih. Wrede har gjort sig känd och aktad ej blott såsom en samvetsgrann och för sitt kall varmt nitälskande domare, utan derjemte såsom en för allmänna angelägenheter lifligt intresserad och insigtsfull man. Vid våra landtdagar intog han städse en bemärkt plats på riddarhuset. Särskildt har han såsom invald i lagutskottet, hvars ordförande han var under mer än en landtdag, tagit en verksam del i lagstiftningsarbetet vid våra ständermöten.

Under nu löpande kalenderår har ytterligare en äldre medlem af landets domarekår, tillhörande under sin verksamhetstid vår förening, lemnat det jordiska. Jag menar förre presidenten *John Snellman*. Presidenten Snellman utvecklade en långvarig och mångsidig verksamhet i lagskipningens och administrationens tjenst. Sina härigenom förvärfvade insigter och erfarenhet var han sedermera i tillfälle att i vidsträcktare mån göra gällande i de höga juridiska befattningar han under senare delen af sin lefnad i egenskap af ledamot i senatens justitiedepartement och president i Wiborgs hofrätt beklädde.

Ännu en äldre medlem af landets tjenstemannakår upptager vår dödslista nämligen förste revisorn Johan Cygnæus, som tillhört vår förening ända från dess stiftelse.

Men ej allenast de äldre hafva fått skatta åt förgängelsen, äfven män i sin kraftigaste ålder hafva skördats af den obeveklige liemannen. Bland dessa, tillhörande den juridiska föreningen och tillika landets tjenstemannakår, må nämnas häradshöfdingen i Piippola domsaga *Herman Eugène Cajanus*, om hvars frånfalle underrättelse nyligen anländt, landessekreteraren *Herman Napoleon Schlüter* och sekreteraren vid statistiska byrån, kollegiassessorn *Karl Frans Johan Schauman*. Begge desse sistnämnde hade genom sitt humana väsende förvärfvat sig talrika vänner. Särskildt var Frans Schauman välbekant för hela den yngre generationen af landets jurister. Såsom kurator för juridiska fakulteten och sedermera såsom notarie i samma fakultet hade han under en lång följd af år stått i personlig beröring med så godt som alla, som under de två senaste decennierna från universitetet utgått på den juridiska och administrativa banan. Under den tid han var funktionär inom juridiska fakulteten kände ingen så väl som han hvarje enskild medlem inom fakulteten. Men han stannade ej härvid. Han förlorade ingen ur sigte sedan denne lemnat universitetet. Med varmt intresse följde han med sitt ovanliga sinne för siffror och statistiska data en hvars lif och verksamhet och särskildt en hvars på tjenstemannabanan vunna befordran. Såsom flerårig utgifvare af den svenska upplagan af statiskalendern föranleddes han icke allenast att hålla vid lif sina biografiska iakttagelser, så vidt de rörde gamla kamrater och vänner från universitetstiden, utan äfven att utsträcka de samma till den äldre generationen af tjenstemän. Frukten af dessa biografiska studier var bland annat skriven „Finlands jurister, biografiska anteckningar“, som utkom till Juridiska föreningens under sommaren 1879 hållna allmänna årsmöte. Rättsinnad och vänfast, anspråkslös och godhjärtad lemnar Frans Schauman efter sig hos sina många vänner ett kärt minne.

Årets dödslista upptager ytterligare namnet på tvenne

män, hvilka i lifvet genom sin verksamhet stodo hvarandra nära och hvilka minnet efter döden sammanslutit må hända ännu närmare. Begge tillhörde vår förening och begge stodo i många stycken genom sin verksamhet vår förenings syften nära, om ock denna verksamhet till väsendtlig del faller utom det juridiska gebitet. Jag menar tidningsmännen *Robert Lagerborg* och *Robert Castrén*. Det kan ej blifva fråga om att här söka återgifva ens de yttre konturerna af dessa mäns lif och verksamhet. Denna verksamhet är ock för denna krets så känd och i allas minne så lefvande att det är tillräckligt att endast hänvisa på den samma. Jag tillåter mig att här blott nämna, att Robert Lagerborg, ehuru icke till facket jurist, strax vid denna förenings stiftelse, då ännu tagande de första stegen på den publicistiska banan, inträdde såsom medlem i den samma och sedermera tillhörde föreningen intill sin död. — Ej mera än 3 månader äro förångna sedan Robert Castréns förtidiga graf bäddades. I vida kretsar i vårt land väckte budskapet om hans plötsliga fränfälle sorg och deltagande, naturligtvis främst bland hans talrika meningsfränder — men äfven de, hvilka i de allmänna frågor, kring hvilka dagens strider röra sig, intagit i ett eller annat afseende en annan ståndpunkt än han, skola helt visst i Robert Castréns död djupt beklaga förlusten af en hängifven, rikt begåfvad arbetare i fosterlandets tjänst. Ehuru jag här i denna korta berättelse måste uppgifva försöket att tillägga något till det myckna varmt och väl sagda, som nyligen blifvit i dagpressen yttradt angående den så tidigt och oväntadt borttryckte arbetaren, bör dock icke vid detta tillfälle förgätas den förbindelse, i hvilken särskildt denna förening står till den afiidne, i ty att han under åren 1874—76 medverkade i redaktionen af föreningsens tidskrift genom att deltaga i refererande af de i den samma intagna rättsfall, hvarjemte elfte årgången af tidskriften innehåller af hans hand en välskrifven uppsats om *Mathias Calonius* såsom Finlands förste prokurator.

Förutom de nu nämnda hafva flere utom vår förening stående män, hvilka genom sin livsverksamhet dock stodo före-

ningens sträfvanden nära, och hvilkas namn derföre här må nämnas, under årets lopp lemnat det jordiska. Så har under innevarande år seniorn bland Finlands jurister, presidenten *Johan William Forsman* slutat sin långa, nära ett sekel omfattande lefnad. Han var den siste representanten af Finlands jurister från den tid Sverige och Finland ännu voro ett rike. Han såg dagens ljus då de mörka åskmoln, som förebådade 1788 års krig, redan begynt urladda sig. Han åhörde såsom jurisstudiosus *Calonii* föreläsningar vid kongliga akademien i Åbo och inträdde såsom en ung förhoppningsfull auskultant vid kongliga hofrätten i Wasa några månader förr än den bekante striden på Wasa gator mellan de svenska och ryska trupperna utkämpades och den derpå skeende plundringen af Wasa timade. Jemt trefjerdedels sekel hade han med heder stått i ledet af Finlands jurister då han slutade sin jordiska vädjöbana. — Bort har vandrat äfven en annan åldrig veteran bland Finlands jurister, förre presidenten i Wiborgs hofrätt *Karl Edvard Gadd*. Hvad han såsom landets prokurator under en ödesdiger tidpunkt i vår nyare historia verkat såsom lagens trogne väktare, det skall visserligen ej af ett kommande släkte förväntas.

Af dödens rika skörd må ytterligare nämnas följande ehuru ej till vår föreniag hörande personer: borgmästaren i Borgå *Karl Magnus Holm*, häradshöfdingen i Kuopio domsaga *Jakob Mölsä*, häradshöfdingen i Heinola domsaga *Carl August Schybergson*, civilledamoten i Wasa läns första uppbådsdistrikt v. häradshöfdingen *Henrik Snellman*, protokollsekreteraren *Karl Selim Estlander*, f. d. kämnarsrättsordföranden i Björneborg *August Asmund Levonius*, juridiske medlemmen i Wasa läns andra uppbådsdistrikt *Karl Jakob Forssén*, borgmästaren i Uleåborg *Johan Fredrik Borg*, häradshöfdingen i Kronborgs domsaga *Gustaf Fredrik Krook* och borgmästaren i Tavastehus *Anton Johan Thermen*, allt män, hvilka med heder fyllt sina platser såsom bärare af lag och rätt i landet. Jag tillåter mig att avsluta årets långa dödslista med namnet på en ännu helt ung man, den der skördats af döden under sina första steg på den juridiska

banan, näml. hofrättsauskultanten *Karl Ilo Gustaf Forsström*, som helt nyligen afgick från universitetet åtföljd af de glada förhoppningar så väl från lärarens som kamraters sida, hvilka förhoppningar allaredan med honom jordats.

Föreningens medlemmars antal har under året undergått en visserligen ej betydlig, men dock anmärkningsvärd minskning. Under föregående år utgjorde desses antal i centralafdelningen 129. Detta antal har under året nedgått till 118. Vid filialafdelningarna i Åbo och Wasa åter hafva medlemmarnas antal under året förblifvit oförändradt det samma som under föregående år, nämligen vid Åbo filialafdelning 63 och vid den i Wasa 52. Deremot har antalet medlemmar vid Wiborgs filialafdelning nedgått med en, så att antalet derstädes nu utgör 40 emot 41 under föregående år. Således har hela förminskningen utgjorts af 12 medlemmar, så att hela antalet medlemmar i föreningen nu utgör 273 mot 285 under föregående år. Härvid är nu särskildt att märka, att under året endast 6 nya medlemmar tillkommit. Då nu härtill kommer att äfven föregående år hade att uppvisa en minskning af 5 medlemmar, synes detta ytterligare utvisa att föreningen ej lyckats tillvinna sig den yngre generationens af jurister förtroende. Det är nämligen påtagligt, att luckorna i föreningens leder till icke ringa del förorsakats af döden och att dessa luckor ej kunnat fyllas af nyinträdande medlemmar.

I redaktionen af föreningens tidskrift har den förändring inträdd, att professorn J. N. Lang under senaste vår inträdd såsom redaktör, sedan direktören i statskontoret, juriskandidaten N. J. Fellman sett sig nödsakad att för andra arbeten afsäga sig detta uppdrag. Jag vågar härvid uttala den viassa förhoppning, som säkert delas af alla dem, hvilka intressera sig för vår förening, att detta direktör Fellmans afträdande från redaktörsbefattningen ingalunda skall innebära för tidskriften en förlust af den värdefulla medverkan, som från direktör Fellmans sida redan under en längre tid kommit den samma till del.

Sedan senaste årsmöte hafva fyra häften af tidskriften utkommit, af hvilka två tillhöra innevarande årgång. Utom redaktionen hafva till dessa häften bidragit hofrättsassessorn Forsström, professorn O. Donner, hofrättsrådet E. Tegenren, vicehäradshöfdingen M. Hornborg och jurislicentiaten friherre R. A. Wrede.

Meddelande af anmärkningsvärda rättsfall har nu likasom tillförene utgjort en af tidskriftens förnämsta uppgifter. Fyllandet af denna uppgift skulle dock ej varit möjligt, derest ej redaktionen med afseende å den samma haft att från medlemmar i Kejs. senatens justitiedepartement påräkna samma utmärkta välvilja och upplysta medverkan, som redan många år förut från detta håll kommit tidskriften till del.

Tidskriftens spridning har under innevarande år varit ungefär den samma som under nästföregående år, i det att den samma utgått i innalles något öfver fyrahundra exemplar.

Diskuterandet af de i årsprogrammet upptagna frågorna har nu likasom tillförene utgjort hufvudföremålet för föreningens verksamhet. Sålunda hafva de fjorton frågor, som upptagit årets diskussionsprogram, blifvit genomgångna åtminstone i centralafdelningen och filialafdelningen i Åbo. Huruvida förhållandet i detta afseende månde vara med afdelningarna i Wasa och Wiborg är outredt, då från dessa afdelningar ej ännu ingått svar på flera än de fyra första frågorna i årsprogrammet.

För att göra centralafdelningens bibliotek lättare tillgängligt för föreningens medlemmar har åtgärd vidtagits om det sammans uppställande i skildt skåp å universitetets bibliotek, hvarest utlåning af de till afdelningens bokförråd hörande böcker — tack vare universitetsbibliotekariens och den öfriga bibliotekspersonalens vänliga tillmötesgående — kommer att för framtiden ske. Tillika har försorg dragits derom att till centralafdelningens bibliotek hörande äldre årgångar af utländska tidskrifter blefve inbundna, för att dymedelst underlätta deras begagnelighet, och har detta in-

bindningsarbete redan blifvit till betydlig del slutfördt. Tillika är det mig en angenäm pligt att anmäla att föreningen haft nöjet att från juridiska föreningen i Upsala emottaga, jemte andra genomsedda upplagan af prof. Nordlings arbete „om boskilnad och behandling af död mans bo“, en skrifvelse, hvori bemälda Förening, för den händelse att den finska juridiska föreningen vore i afsaknad af något af de på föreningens i Upsala förlag utkomna arbeten, erbjuder sig att till juridiska föreningens bibliotek härstädes öfersända det saknade. Likaledes har föreningen från Mr. Holst i Kristiania, som står i spetsen för den norska föreningen för litterärt utbyte med utlandet, fått emottaga ett antal exemplar af en skrift benämnd „Beretning om Bodsängslets Virksomhet i Aaret 1878“ och ett exemplar af skriften „Om kongens sanktionsret“ samt derjemte en på engelska språket affattad skrifvelse, hvilken, då den samma innehåller meddelanden, som helt säkert af mer än en af föreningens medlemmar skall emottagas med intresse, jag tillåter mig att här införa. Skrifvelsen lyder:

**„Foreign literary exchange of Norway
by Mr. Holst, Christiania, Norway.**

Leaving the functions as Secretary of the Royal University of Christiania, I continue as before to be charged with the direction of the foreign literary exchange of Norway. I beg You therefore to address all correspondence relating this matter as above, and I shall endeavour to assist You in giving all informations which are to be desired, or procuring You printed works or treatises, which are to be obtained as donations. Should any member of your learned society wish to profit of my assistance for a learned purpose, I shall introduce him to the most competent of our scientific men, when I myself can not fulfil their requests.“

Då ännu ej svar afgått på dessa skrifvelser, skall helt säkert den bestyrelse, som kommer att i afton utses, icke underlåta att jemte meddelande af de upplysningar, hvilka i anledning af skrivelserna kunna ifrågakomma, aflägga före-

ningens tacksamhet ej mindre för de öfversända gåfvorna än för de om synnerlig välvilja vittnande anbuden.

Med *die juristische Gesellschaft* i Berlin och *la Société de la législation comparée* i Paris äfvensom med särskilda inhemska vetenskapliga samfund har utbyte af publikationer fortgått liksom tillförene“.

Den af föreningens skattmästare under sistförflutna år, justitieborgmästaren Sohlman, aflemnade redogörelse innehöll i hufvudsak följande:

Debet:

Behållning från föregående redogörelseår:

Kontant och i depositioner . . .	6,838: 59.	
Boklagret	<u>18,006: 50.</u>	24,845: 09.

Inkomst:

Räntor		217: 06.
------------------	--	----------

Ledamotsavgifter:

inom Centralafdelningen . . .	944: —	
„ Åbo filialafdelning . . .	504: —	
„ Wasa filialafdelning . . .	416: —	
„ Wiborgs d:o (för 1882 och 1883	648: —	
Summa ledamotsavgifter		2,512: —
Inkomst för sålda exemplar af äldre årgångar af tidskriften . .	1,119: 92.	

Summa *Smc* 28,694: 07.

Credit:

Utgift:

Tryckningskostnader	1,692: 98.	
Redaktions- och författarearvoden	1,727: 50.	
Häftning	196: 50.	
Öfriga utgifter för tidskriften . .	<u>196: 90.</u>	
Summa för tidskriften		3,813: 88.

Behållning:

Kontant och i depositioner	6,779: 52.
Värdet af boklagret	18,006: 50.
Fordran hos Centralafdelningens kassa . . .	94: 17.
Summa <i>Smc</i>	28,694: 07.

Till revisorer af sistlidet års räkenskaper utsågos sekreteraren i Statskontoret V. E. Liljeblad och juriskandidaten L. von Pfaler, hvilka genast verkställde revisionen och före mötets slut anmälte att redovisningen befunnits riktig, hvarföre åt skattmästaren beviljades decharge.

Beträffande föreningens framtida verksamhet beslöts:
att densamma skulle under det följande året fortgå såsom härintills;

att föreningens tidskrift skulle utgifvas likasom under innevarande år med omkring 24 ark om året;

att prenumerationspriset skulle utgöra sex mark;

att hvarje ledamot skulle såsom under det förflutna året utan prenumeration erhålla ett exemplar af tidskriften, hvilket exemplar borde utan omgångar för ledamöterna på föreningens bekostnad dem tillhandahållas sålunda, att tidskriften expedierades under korsband direkte till central- och filialafdelningarnas utom hufvudorterna bosatte medlemmar, hvar emot fördelningen af tidskriften till medlemmarne i dessa städer skulle verkställas genom vederbörande afdelnings försorg; samt

att ledamotsavgiften för det kommande året skulle erläggas med 8 mark till föreningens allmänna kassa och uppbäras så tidigt, att densamma kunde, på sätt äfven föreningens allmänna ordningsregler innehålla, till centralbestyrelsen insändas före den 15 Mars nästkommande år jemte uppgift på de personer, hvilka såsom ledamöter tillhörde föreningen och sålunda borde erhålla tidskriften.

I likhet med hvad under de närmast föregående åren varit vanligt uppdrogs åt Centralbestyrelsen för nästa år att uppgöra program öfver diskussionsfrågor för året; och utta-

lades härvid tillika den förhoppning, att landets häradshöfdingar och öfriga jurister, äfven om de icke tillhörde föreningen, ville, för att bidraga till ett allmännare intresse för föreningens förhandlingar, till Centralbestyrelsen eller filialafdelningarne insända förslag till diskussionsfrågor.

Slutligen utsågs genom val med slutna sedlar: professorn Jaakko Forsman till ordförande, docenten doktor R. Hermanson, bankodirektören W. Eneberg och direktören i Statskontoret N. I. Fellman samt prokuratorssekreteraren H. Borenius till ledamöter, äfvensom justitieborgmästaren J. G. Sohlman och professorn J. N. Lang till suppleanter i Centralbestyrelsen för nästföljande år.

Juridiska Föreningens i Finland förhandlingar

öfver de för året 1883 godkända

allmänna öfverläggningsämnen.

(Forts. från sid. 149.)

3:dje frågan.

Äligger det förmyndarenämnd att utföra talan om att en till myndig ålder kommen person, som anses ej kunna vårda sig eller sitt gods, blir under förmyndare stäld?

Centralafdelningen.

Enligt 1:sta § i K. F. d. 9 December 1864 angående förmyndarevård, åläge det numera kommunalstyrelse att handhafva vårdsnaden om förmynderskap, hvarför förmyndarenämnd, såsom sjelfständig institution, således icke heller vidare borde förefinnas. Men ansåge kommunalrepresentationen det dock lämpligt att åt en särskild nämnd öfverlemna inseendet öfver förmyndarevården, egde denna nämnd således på mandatgifvarens ansvar handhafva dermed förenade åligganden. Dertill hörde enligt § 39 mom. o i gällande författning angående kommunalförvaltning på landet af den 6 Februari 1865 äfven att „der någon till myndig ålder kommen person inom kommunen finnes för vanvett eller andra orsaker oförmögen att gods sitt vårda, derom hos domaren i orten anmäla till den åtgärd, som af omständigheterna påkallas.”

Frågan besvarades därför af ref. jakande, hvarom äfven en annan af de närvarande förenade sig.

Pluraliteten omfattade deremot en motsatt åsigt och gaf å frågan ett nekande svar, emedan af det nyssnämnda

stadgandet, hvartill någon motsvarighet icke finnes i kommunalförfattningen för städerna, just till följd deraf kunde slutas, att nämnda skyldighet icke ålåg kommunalstyrelse (eller rättare kommunalnämnd) på landet såsom följd deraf att densamma fått öfvertaga vårdnaden om förmynderskap. Denna skyldighet hade tvärtom sin grund deri att kommunalstyrelsen på landet tillika hade sig ålagdt vissa polisfunktioner och sålunda uti nu i fråga varande afseende hade samma skyldighet, som uti 8 § af K. F. d. 7 Juni 1749 derutinnan åhvälfte „kronans ombudsmän.”

Åbo filialafdelning:

Om besvarandet af denna fråga yppade sig skiljaktiga meningar.

Enligt den ena af dessa ålåg det enligt 1734 års lag domaren att tillse, att de i 4 § 19 kap. Å. B. nämnda personer, som kommit till myndiga år, blefve ställda under förmyndare. Sedermera stadgades i 1 § K. F. d. 19 December 1864 angående förmyndarevård att domstol i vårdnaden öfver förmynderskap skulle biträdas af kommunalstyrelse, der sådan finnes inrättad, men eljes af förmyndarenämnd. K. F. om kommunalförvaltning på landet af d. 6 Februari 1865 införde medelst § 39 bland kommunalnämndens skyldigheter att, derest till myndig ålder kommen person befinns oförmögen att sig och gods sitt vårda, derom hos domaren anmäla (mom. o.) och att handhafva de åligganden i afseende å förmyndarevård, som på grund af särskild författning kunde kommunalnämnden tillkomma (mom. p.) Och då såväl 4 § i nyss åberopade förordning, som § 4 i K. F. angående kommunalförvaltning i stad d. 8 December 1873 medgäfve kommunalnämnd å landet och stadsfullmäktige eller rådhusstämma i stad att åt särskilda personer, nämnder eller styrelser öfverlåta vissa verkställighetsåtgärder, ansågo de sjutton ledamöter, som hyllade nu berörda mening, oafsedt hvad i K. F. d. 7 Juni 1749 stadgades derom att Kronans ombudsmän och fiskaler kunde hos domstolarne anhålla om förlängandet af omyndighetstillståndet för slösaktiga ynglingar, att i stads- eller landskommun, der förmy-

darenämnd blifvit tillsatt, på denna ankomme att hos domstol anmäla om behof af förmyndare för myndig blifven person, som ej kunde vårda sig och sin egendom; och besvarade sagde ledamöter förty frågan jakande.

Tre ledamöter höllo före att, då 1734 års lag vidhändgäfve att domstol endast egde tillse, att minderårig ej måtte sakna förmyndare och förmyndareinseendet äfven enligt 1 § i ofvan åberopade förordning om förmyndarevård i sådan utsträckning öfvergått å förmyndarenämnd, förevarande fråga borde besvaras nekande.

En ledamot yttrade att, då enligt gällande kommunalförfattning för landet § 39 mom. o. åt kommunalnämnd öfverlemnats endast befogenhet att, der myndiga år hunnen person ansåges ej kunna sig och gods sitt vårda, derom hos domaren anmäla, förmyndarenämnd, hvilken vore kommunalnämnden underordnad, ingalunda kunde åhvälfvas åliggande i sådant hänseende.

Wasa filialafdelning.

Afdelningen förenada sig om följande af ordföranden afgifna skriftliga yttrande:

I Å. B. 19: 4 säges, att den, som för vanvett, slöseri eller andra orsaker ej kan sitt gods vårda, skall ställas under förmyndare, men hvem eller hvilka det åligger att vidtaga derför erforderliga åtgärder, omnämner allmänna lagen icke. Den bestyrelse, som genom K. F. d. 19 December 1864, angående förändringar och tillägg vid lagens stadgande om förmyndarevård, bestämts att skall biträda domstol vid vårdnaden öfver förmynderskap och hvilken bestyrelse i stad vanligen utgöres af skild förmyndarenämnd, har sig endast ålagdt att tillse det *omyndiga* och deras gods ej må sakna nödig vård och för dem, då sådant erfordras, hos Rätten föreslå förmyndare samt vaka öfver att förmyndarene för sina förmynderskap behörigen redovisa, men någon skyldighet för förmyndarenämnden, der sådan finnes inrättad, att vaka deröfver, att en till myndig ålder kommen person, som anses ej kunna vårda sig eller sitt gods, blir under förmyndare stäld, omtalar nämnda förordning alls icke och så-

dant är ej heller fallet uti den för Sverige i ämnet gällande Kongl. förordningen den 24 September 1861, hvilken sannolikt tjenat till förebild vid utarbetandet af åberopade Kejserliga förordning, utan inträder något åliggande för förmyndarenämnden beträffande en till myndig ålder kommen person ej förr än denne blifvit omyndig förklarad och detta består då i vårdnad öfver förmynderskapet för honom. Derigenom att förmyndarenämnden från presterskapet erhåller förteckningar på de inom kommunen allidna personer, som efterlemnats omyndiga barn, kan förmyndarenämnden lätteligen tillse att omyndiga personer ej komma att sakna förmyndare, men i de flesta fall skulle förmyndarenämnden icke kunna utan synnerliga svårigheter förskaffa sig kunskap om till myndig ålder komna personer, som borde ställas under förmyndare inseende.

Att åhvälfva förmyndarenämnden någon skyldighet i omförmälda afseende är icke heller nödigt. I K. F. d. 12 November 1730 stadgas, att om någon genom äfventyrligt spel eller på annat sätt sitt goda förlösar, skall dess egendom under laga kuratorers vård och säkra förvaltning sättas, och åligger det icke allenast i gemen alla dom- och befallningshafvande, så högre som lägre, att deröfver noga och sträng hand hålla, utan ock närmaste fränder i synnerhet, att på behörig ort sådant vederbörligen angifva, och i K. F. d. 7 Juni 1749, 8:de punkten, lemnas föräldrar, närmaste anhöriga eller förmyndare frihet att begära att deras barn, anhörige eller de, som under deras förmynderskap stå, må längre än lagen utsätter för omyndige förklaras samt att deras egendom under laga kuratorers vård och säkra förvaltning sättas, intill dess de visat tillförlitliga prof på försigtig hushållning, men i händelse föräldrar, anhörige eller förmyndare sådant försumma, åligger det kronans ombudsmän eller fiskaler sådant i deras ställe hos domaren angifva. Dessa stadganden böra otvifvelaktigt tolkas så vidsträckt, att det i alla de uti Å. B. 19: 4 omnämnda fall åligger främst personens föräldrar eller släktingar, men, om sådana ej finnes eller detta af dem uraktlåtes, vederbörande kronolänsman eller stadsfiskal att vid domstolen påyrka hans stäl-

lande under förmyndare. (Jemför härom Schrevelii Lärobok i Sveriges Civilrätt, 2:dra upplagan, 2:dra delen, pag. 354, och Nordlings Föreläsningar öfver Ärfda balken, Uppsala 1872, pag. 301 och 302.) Äfven det af Svenska Lagkomitén år 1818 utgifna förslag till Ärfda balk innehåller i 7 § 14 kap. följande stadganden: Finnes myndig person för vanvett, uppenbart slöseri eller annan orsak oförmögen att vårda sin egendom, då äge Rätten, på anmälan af föräldrar eller fränder, eller ock af kronans ombudsman eller annan, honom under förmyndare ställa.“ Är en myndig person så slösaaktig eller begifven på dryckenskap att farhåga är att denne till följd deraf kan komma att såsom fattig stanna kommunen till last, så kan jemväl Fattigvårdsstyrelsen utföra talan om att han skall förklaras omyndig och förmyndare för honom tillförordnas.

På förestående skäl besvaras frågan af mig nekande.

Wiborgs filialafdelning.

Referenten ansåg sig böra besvara frågan jakande, stödande sig d rvid på den analogi, som kunde hemtas ur 39 § i K. F. om kommunalförvaltningen på landet af den 6 Februari 1865, der det såsom hörande till kommunalnämndens befogenhet bland annat uppräknas att „der någon till myndig ålder kommen person inom kommunen finnes för vanvett eller andra orsaker oförmögen att gods sitt vårda, derom hos domaren i orten anmäla till den åtgärd, som af omständigheterna påkallas.”

Om referentens åsigt förenade sig flertalet af filialens medlemmar.

En del ledamöter ansågo likväl att det äfven med tillämpning af åberopade § i förordningen om kommunalförvaltningen på landet, icke lagligen *åligger* förmyndarenämnd att utföra talan af i fråga varande beskaffenhet, utan detta åliggande, jemlikt K. F. d. 7 Juni 1749, närmast tillkomma skyldemän, eller der de sådant uraktlåta, kronans ombudsman och fiskaler. Derest åter förmyndarenämnd ansåge sig befogad att för domstol *anmäla* om nödvändigheten af myndig persons ställande under förmyndare inseende, ålåge det

domstolen att vidtaga sådan åtgärd att behörig person blefve satt i tillfälle att talan i saken utföra.

4:de frågan.

Huru skall vid böters uttagande förfaras, om den sakfäldes ej har annan tillgång än andel i oskiftadt bo eller i viss egendom?

Centralafdelningen.

Beträffande denna fråga innehåller gällande lag för tvenne skilda fall tvenne väsendtligen olika bestämmningar. Den ena af dessa förekommer i 9 § 15 kap. H. B. hvilket lagställe har följande lydelse: „Tränger bolagsman at för gäld låta alt sit gods i betalning gå eller hafver han det förverkadt; stånde äntå bolag til thes stemmodag ute är och tråde målsegande i hans stad och rätt ther the andre bolagsmän hans del ej lösa vilja.” Då enligt detta stadgande utbrytning af enskild bolagsmans andel före stemnodag kan af de öfrige vägras äfven i det fall att han förverkat alt sitt gods eller afträdt det till sine borgenärers förnöjande, följer deraf att någon utbrytning af bolagsandel icke heller kan emot öfrige bolagsmäns bestridande ifrågakomma vid utmätning af böter som blifvit bolagsman ådömda. Den andra bestämningen, hvilken hänför sig till makars oskiftade bo, kan härledas ur stadgandena om boskilnad och gälds betalning vid dödsfall samt torde korteligen kunna uttryckas sålunda: Vid utmätning af makes gäld eller honom ådömda böter kan enligt regeln all till makarnes bo hörande egendom tillgripas, och fritagna från dylik utmätning äro endast den andre makens i laga ordning undanskiftade giftorätt och enskilda egendom äfvensom icke undanskiftad enskild egendom under de i § 17 af förordningen angående boskilnad stadgade villkor.

Af dessa bestämmningar är den senare tydligen icke egnad att utsträckas öfver det fall, för hvilket den är uppställd eller med andra ord att upphöjas till allmän regel. Den ut-

gör tvertom en undantagsbestämning föranledd af den äktenskapliga förmögenhetsgemensamhetens särskilda beskaffenhet och har inom den svensk-finska lagstiftningen utvecklats under en jämförelsevis sen tid. Konung Kristoffers landslag innehåller i likhet med de äldre svealagarne en alldeles motsatt regel, i det nämligen dess Thingmalabalk uti 2 § 27 kap. vid fråga om utmätning lemnar följande anvisning: „Sua opta som Bonden saker varder, tha skiptis å hustrunna luther fran badhe i jord och lösörum. Bryter hustrun och fälles bondin medh lagum; böthis tha af henna gotse“ — hvaraf framgår att vid utmätning i makars bo af böter ådömda den ena af dem ett skifte skulle företagas i ändamål att afskilja den icke skyldige makens andel. Detta skifte förrättades af samma tolfsmanuunämnd som verkställde öfriga utmätningsåtgärder.

Till företagande af en dylik skiftesförrättning kan dock utmätningsman enligt nu gällande stadganden ingalunda anses berättigad. Den tillåtelse dertill, som möjligen kunde anses hafva ursprungligen legat i 1 § 7 kap. U. B. genom der förekommande hänvisning till 11 kap. G. B., har länge sedan upphäfts genom ofvan omtalade föreskrifter rörande boskilnad, och den i samma § ingående hänvisningen till 17 kap. H. B. afser sistsagde kapitelns andra §, hvari bland annat stadgas att „thet som satt är under bolag“, bör undantagas.

Vid sådant förhållande synes svaret på frågan icke kunna utfalla annorlunda än att, der den i fråga varande oskiftade förmögenheten icke utgöres af makars bo och delägarene icke på exsekutors anhållan utlemna så mycken egendom som för betäckande af bötesbeloppet erfordras, den sakfälda måste behandlas såsom den der saknar tillgång att gälda böterna och således undergå motsvarande kroppsstraff.

Åbo filialafdelning.

Frågan besvarades derhän att exsekutor egde i laga ordning taga berörda egendom i mät.

Wasa filialafdelning.

Afdelningen ansåg böterna uti de i frågan nämnda fall icke kunna uttagas. Att i mät taga för böter en andel i oskiftadt bo eller i ett bolag o. s. v. kunde nemligen ej låta sig göra, så länge beloppet af den sakfäldes behållna andel i boet, bolaget m. m. icke vore känd, emedan i sådant fall ovisst vore, om hans andel skulle förslå till böternas betäckande, och en betydlig förlust dessutom vid försäljning af en sålunda till sitt verkliga värde okänd andel skulle kunna drabba den bötfälde, och ej heller kunde med straffets verkställighet få bero till dess boet blifvit utredt. — Egde den sakfælde deremot en viss, ostridig andel i ett eller flere föremål och kunde denna andel åsättas ett bestämdt värde, mötte i afdelningens tanke intet hinder för densammas i mät tagande, såframt ej annans rätt derigenom kränktes.

Wiborgs filialafdelning.

Referenten framhöll hurusom en egendomsgemenskap kunde förekomma i flera olika former, hvilka lagen betecknade med namnet bolag, taget i vidsträckt betydelse. Från dessa kunde man emellertid till en början afskilja bolaget i inskränkt mening, hvilket karaktäriserades genom sitt ändamål att bereda ekonomisk vinst. I afseende å bolag i nämnda betydelse — äfven kommandit bolag icke undantagna, om man hänförde desamma till de med egen förmögenhet utrustade bolagens klass — gälde nemligen den i H. B. 15: 9 uttalade princip, att bolagets förmögenhet icke finge tillgripas för enskild bolagsmans gäld och sålunda än mindre för honom ådömda böter, enär hvarken dessa mera i 1734 års lag betraktades såsom en den sakfäldes gäld eller staten, hvilken egde indrifva desamma, vore att likställa med en fordringsegare, hvilken i nödfall kunde yrka den bötfäldes försättande i konkurs för att på det i åberopade lagrum anvisade sätt utfå bötesbeloppet.

Vidare kunde makars förmögenhetsgemenskap lemnas å sido, enär deras egendom sålänge den förvaltades af mannen utgjorde en enhetlig förmögenhet i förhållande till tredje

man och såsom sådan finge tagas i anspråk för hvardera makens gäld likasom för böter, till hvilka endera blifvit fäld, såframt icke den andra maken gjorde sin enskilda rätt till viss egendom gällande genom det i § 17 af boskilnads förordn. föreskrifna förfarande.

Den föreliggande frågan afsåge sålunda hufvudsakligen den tillfälliga gemenskapen i afseende å enskild sak i form af samegendom eller annan gemensam sakrätt samt det fall att arfvingar lefva i bo oskifto.

En egendomsgemenskap af förstnämnda art, såsom exempelvis der flera hafva andel i ett fartyg erbjöde ingen svårighet. Likasom för delegares gäld kunde nemligen, på sätt äfven § 9 i sjölagen vidhanden gäfve, hans andel i den gemensamma saken försäljas till gäldande af honom ådömda böter.

Annorlunda förhöll det sig der arfvingar lefde i bo oskifto, vare sig att de derom träffat aftal eller utan någon öfverenskommelse fortsatt sambolefviden, sedan tiden till boets upptecknande och afträdande gått till ända. Här föreläge en förmögenhetsgemenskap, analog med den som egde rum mellan makar. Den enskilde arfvingens lott i hela boet kunde således icke, såsom hans andel i en sak, tagas i mät och föryttras. Det gemensamma boet betraktades i stället af lagen såsom en enhet gentemot tredje man och kunde derför tagas i anspråk för hvarje delegares förbindelse utan afseende å hans andel deri. Detta måste då gälla äfven böter, till hvilka någon delegare blifvit fäld. Mot faran att ur boet komme att uttagas mer än den sakfäldes andel utgjorde, kunde öfriga delegare skydda sig genom att i vederbörlig ordning upphäfva gemenskapen. Ansåge desse sin rätt i boet kränkas genom en deri verkställd utmätning i nämndt syfte hade de derför att söka skifte, med tillämpning af § 17 i boskilnads förordningen inom tre månader från det utmätningen påbegynts.

Öfrige närvarande ledamöter voro ense derom att frågan endast på det af Referenten föreslagna sätt kunde nöjaktigt lösas, men framhöllo dock önskvärdheten af ett uttryckligt lagstadgande i ofvan framhållna syfte, till undvi-

kande af tvifvelsmål och olikhet i uppfattningen om det rätta tillvägagåendet vid utmätningar.

5:te frågan.

Då uti skriftlig afhandling sytning förbehålles åt tvienne personer, t. ex. makar eller syskon, utan att deri säges att sytningen efter enderas död skall förminskas med hälften, bör sådan minskning dervid i fråga komma eller ej?

Centralafdelningen.

Hvad man hos oss kallar sytning är, såsom bekant, ett biaftal vid fastighetsförsäljning, hvarigenom säljaren be-tingar sig och utaf köparen tillförsäkras ett visst årligt underhåll för lifstiden. Sytningen utgör sålunda en del af köpeskillingen. Och då tidpunkten, vid hvilken köparens skyldighet att utbetala sytningen upphör, sammanfaller med sytningstagarens död, är sytningsaftalet ett hasardkontrakt, hvilket har en viss likhet, å ena sidan med lifränteaftalet och å den andra med lifetidsstädjan. Att mannens lifetidsstädja skall utan minskning åtnjutas af hans enka är väl uttryckligen i lag stadgad. Men endast på grund häraf torde man dock icke kunna deducera sig till ett nekande svar på frågan. Besinnar man deremot att, då t. ex. makar sälja sin jord, de gentemot säljaren uppträda kollektivt, eller såsom ett enda rättssubjekt, och således icke kunna anses aflåta hvardera endast en viss andel i fastigheten utan gemensamt det hela, synes ingen teoretisk grund kunna anföras till stöd för minskning af sytningen uti nu i fråga varande fall. Dertill kommer att köparen, om han afsett en sådan förmån, bort göra uttryckligt förbehåll derom, emedan ju regeln är att den, som vill komma i åtnjutande af en förmån, äfven skall se till att den i aftalet tydligen preciseras. Ur allmänt teoretisk synpunkt ville ref. därför besvara frågan nekande.

Då likväl känt är att praxis åtminstone på många orter i vårt land gestaltat sig annorlunda på grund af sedvänja hos befolkningen, och en sådan, der den utbildat sig,

synes böra, särskildt i ett fall af den art, som det nu i fråga varande, af lagskipningen respekteras, ville ref. i sitt ofvan anförda nekande svar på frågan i dess allmänhet göra den inskränkning, att detta svar skulle gälla endast för den händelse att det icke stode i strid med utbildad sedvänja på orten.

Om detta referentens yttrande förenade sig jemväl centralafdelningens öfrige härvid närvarande ledamöter.

Åbo filialafdelning.

Frågan besvarades af flertalet ledamöter sålunda att sytningen äfven efter den enes af sytningstagarene död borde utgå oförminskad, derest ej enligt å orten obestriddt gällande sed minskning i slikt fall borde ega rum.

Två ledamöter ansågo att enligt regelrätt tolkning af den i frågan omförmälda stipulation i kontraktet sytningsgifvaren ej kunde förpligtas att efter det den ene af sytningstagarene dött utbetala mer än hälften af den utfästa sytningen, förutsatt att icke enligt ortens sed sytningen ändå borde utgå till hela beloppet.

Tvänne ledamöter besvarade frågan enkelt nekande.

Wasa filialafdelning.

I de flesta trakter af Wasa och Uleåborgs län vore det vanligt att hälften af sytningen bortfölla vid den ena sytningstagarens död, förutom vissa persedlar, som utginge till oförminskadt belopp äfven efter det den ena aflidit, men orter funnos dock, hvarest det allmänna bruket vore i strid härmed, så att t. ex. vid den ena af tvänne makars frånfälle sytningen minskades endast med en tredjedel. Emellertid hade i detta afseende en verklig landssed öfverallt utbildat sig, och ansåg afdelningen därför den gällande landseden i orten böra vid fall af i fråga varande beskaffenhet tillämpas.

Wiborgs filialafdelning

har icke insändt svar på flere än de fyra första frågorna af årsprogrammet.

6:te frågan.

Bör särskildt ansvar för hor ega rum, om qvinna af dagatagit sitt i hordom aflade foster eller vållat dess död? Om frågan besvaras jakande, är ej samma fall med ansvar för lönskaläge? Och skall qvinna, som straffats för barnamord eller vållande till sitt fosters död, då hon sedermera blifver förvunnen om efteråt öfvadt lönskaläge, fällas till ansvar för första eller andra resan lägersmål?

Centralafdelningen.

Den för frågan utsedde referenten framhöll, att, ehuru väl i den svensk-finska lagstiftningen redan af gammalt grundsatsen: *quot delicta tot poenæ* var gällande, något tvifvel ej förefans derom, att då vid sammanträffande af brott en förbrytelse utgjort antingen en förberedelse eller ett medel till en annan, ansvaret för den förra absorberades af straffet för den senare. Den som begått dråp genom att tillfoga den dräpne svåra kroppsskador, straffades för dråpet ensamt, men ej för de särskilda sårskadorna. Likaså straffades den, som gjort sig skyldig till mord genom förgiftning, endast för giftmordet, men ej för tillredning af gift o. s. v. Denna enkla, öfverhufvudtaget obestridda, grundsats fans i vår lagstiftning uttalad i särskilda stadganden. Så innehåller K. B. 6 mars 1827 den bestämning, att stadgandet i K. F. 9 December 1756, angående ansvar för blotta innehafvande af dyrk eller falsk nyckel, ej borde tillämpas i det fall att innehafvaren af ifrågakomna redskap gjort sig förfallen till stöld med inbrott. Enahanda uppfattning funnes äfven uttryckligen uttalad i nu gällande bränvinsförordning af den 9 Juni 1873 § 91 och de den samma föregående äldre bränvinsförfattningar.

Enahanda gestaltade sig förhållandet, om den ena förbrytelsen är en nödvändig betingelse för den andra, så att den förra förbrytelsen ingår såsom ett nödvändigt mom. i den senares faktiska karakter. Denna ställning innehade lönskaläge i förhållande till barnamord och vållande till fosters död. Enligt författningens angående barnamord

uttryckliga stadgande borde barnaföderskans hafvandeskap hafva uppstått genom oloflig heblandelse. Då nu slik beblandelse i dess kriminelt enklaste form utgjordes af lönskaläge, kunde sägas, att denna sistnämnda förseelse utgjorde en nödvändig betingelse för barnamord och för nu ifrågakomna slag af vållande till fosters död. Under sådant förhållande måste det förutsättas, att lagstiftaren vid utsättande af straff för barnamord eller vållande till fosters död ingalunda förbisett att dessa förbrytelser måste föregås af lönskaläge och för ty låtit detta moment likasom andra, hvilka ingå i barnamordets och nu ifrågavarande vållandes faktiska karakter, inverka på straffsatserna. I följd häraf och då det ingalunda vore tillbörligt, att då vid lagskipningen utsattes straff för barnamord (resp. vållande till fosters död), upplösa brottet i fråga i dess särskilda beståndsdelar och belägga dessa med särskildt ansvar, borde i straffet för barnamord (resp. vållande till fosters död) ingå äfven ansvaret för lönskaläge.

Annorlunda vore förhållandet om hafvandeskapet uppstått genom hor. En sådan kvalifikation af lägersmålet kunde ej sägas ingå såsom betingelse i barnamordets eller ifrågavarande vållandes faktiska karakter och hade för ty ej blifvit af lagstiftaren vid utsättande af ansvar för sistberörda brott afsedd. Af detta skäl ansåg ref. att i nu förutsatt fall särskildt ansvar för horebrottet borde ådömas.

Beträffande åter sista mom. i frågan fann ref. det vara obestridligt, att, i fall hafvandeskapet hos den för barnamord afstraffade barnaföderskan uppstått genom föröfvadt hor, ett efteråt begånget lönskaläge borde bestraffas såsom andra resan lägersmål, då här stadgandet i LV: 4 M. B. att den som första gången bedrifvit enfalt hor "och therfore efter lag plichtat, och sedan begår lönskaläge," skulle straffas såsom för andra resan lägersmål, kommer till bokstaflig tillämpning. Något mera invecklad stälde sig frågan om barnaföderskans hafvandeskap uppstått genom enkelt lönskaläge. I detta fall hade qvinnan — under förutsättning att refs åsigt att lönskalägesboten borde absorberas af straffet för barnamord (resp. vållande af fostrets död) blifvit följd —

icke blifvit dömd för lönskaläge, innan hon efter utståndet straff för barnamord ånyo begått lönskaläge, hvarföre det vid första påseende kunde synas som om straff för återfall eller för andra resan lönskaläge ej här torde ifrågakomma. Då nu emellertid, såsom ofvan visats, ansvaret för lönskaläge ingått i det för barnamord (resp. vållande till fostersdöd) utsatta straffet borde i sjelfva verket för detta senare lönskaläge dömas till ansvar för andra resan lägersmål. Detta fall vore fullkomligen analogt med det, som ingår i nyss citerade stadgande i LV 4 M. B. enligt hvilket bör dömas till straff för andra resan lönskaläge, ehuru den skyldige ej förut blifvit fäld för första resan lönskaläge, utan för enfalt hor. Orsaken härtill vore klarligen den att enkelt lägersmål inginge såsom ett väsendtligt moment i horsbrottet, hvarföre lagstiftaren bedömt ett efter horsbrottet föröfvadt lägersmål såsom itereradt lönskaläge.

På grund af det sagda ansåg ref. att uti de i nu ifrågavarande mom. förutsatta fall den skyldige borde dömas till ansvar för andra resan lägersmål.

I den af ref. uttalade åsigt förenade sig afd:s öfrige närvarande medlemmar.

Åbo filialafdelning.

En ledamot yttrade, att det lägersmål, hvari det sedermera om lifvet bragta fostret afläts, vore en gerning i viljan alldeles afskild från barnamordet, berödde på skilda bevekelsegrunder och ingalunda kunde betraktas såsom en förberedelsehandling till detsamma. Ledamoten, som tillika framhöll att ej ens praxis ifrågasatt att icke sådant lägersmål då det varit kvalificeradt — till exempel såsom i förvarande frågas första moment upptagits, — hor borde särskildt bestraffas, höll förty före att frågans bägge första moment borde besvaras jakande och vidkommande frågans tredje moment, att det vore sjelffallet att huru än de bägge förra momenten besvarades, qvinna, som, efter det hon för barnamord afstraffats, blefve förvunnen om ololligt lägersmål, borde anses skyldig till iteration af sådan förseelse.

En annan ledamot ansåg att, då qvinna som afdagata-

git sitt foster ej kunde hafva begått detta brott, om hon ej förut försett sig med olofligt lägersmål, det ej kunde ifrågakomma att för sistnämnda lagöfverträdelse, derest densamma inskränkte sig till lönskaläge, ådöma henne det derföre i lag stadgade ansvar utöfver straffet för barnamordet; och fann ledamoten sådant ej heller vara afsedt i gällande författning om barnamord. Deremot borde enligt ledamotens åsigt ett kvalificerad fall af olofligt lägersmål, och således ock det i frågans första moment nämnda horsbrottet, bestraffas särskildt från barnamordet, enär detsamma icke vore en nödvändig förutsättning för barnamordet. I enlighet härmed besvarade denne ledamot frågans första moment jakande och dess andra moment nekande. Beträffande tredje momentet var ledamoten ense med förstnämnde ledamot.

Af öfrige närvarande medlemmar omfattade sju den förstomförmälda åsigten och två den senare.

Waså filialafdelning.

I afdelningens tanke borde skildt ansvar för lönskaläge icke ådömas. Begreppet barnamord innefattade att aflandet skett i lönskaläge och i ansvaret för barnamord komme till följd deraf att äfven inbegripas straffet för lägersmålet. Sådan vore äfven allmänna praxis, såvidt afdelningens medlemmar hade sig bekant. Men häraf följde ej, att qvinnan, i händelse hon äfven begått hor skulle undgå straff derför. Ty hade hon vid aflandet gjort sig skyldig till äktenskapsbrott, kunde ansvaret för detta särskilda brott ej inbegripas i straffet för barnamord, hvarför särskildt ansvar för hor borde henne ådömas. Af hvad sålunda uttalats följde, att om qvinna, som straffats för barnamord eller vållande till fosters död, sedermera blefve förvunnen om efteråt föröfvadt lönskaläge, borde henne ådömas ansvar för andra resan lägersmål.

7:de frågan.

Huru vidsträckt betydelse bör tilläggas uttrycket „orten“ i 22 § af K. F. d. 9 November 1868 angående gälds betalning vid dödsfall samt urarfvagörelse och undanskiftande af egendom i död makes bo?

Centralafdelningen.

Ifrån den allmänna regeln att arfvingar, som ej i laga tid gjort sig urarfva och ej heller sökt att få undanskifta något af den dödes egendom, skola, en för alla och alla för en, ansvara för den dödes gäld, göras uti ifrågavarande § särskilda undantag, bland annat äfven det att arfvinge, som ej vistats „på orten“, då bouppteckningen skedde, är från ansvarighet för gälden fri. Då af sagda §, lika litet som af förordningen i öfrigt, emedlertid icke framgår, hvad der med „orten“ afses, hafva meningarne derom varit ganska delade. Vid diskussionen af frågan i centralafdelningen visade sig detta vara fallet äfven bland dess dervid närvarande ledamöter, af hvilka tre olika meningar uttalades. Å ena sidan anfördes nemligen att, enär underdomstolarne hade vårdnaden om bouppteckningars hållande, med uttrycket i fråga möjligen afsåges vederbörande underdomstols jurisdiktion, för hvilken uppfattning något stöd kunde sökas äfven deri, att man i dagligt tal icke sällan hörde talesättet „domstolen i orten“. Å den andra åter framhölls att „orten“ här vore liktydigt med den kommun, der den döde haft sitt hemvist och bouppteckningen således verkstälts; medan deremot en tredje mening gick ut derpå, att med ifrågavarande ord här icke hunde afses ett visst begränsadt område, utan borde domstolen, med afseende å förekommande omständigheter af ett eller annat slag, in casu bedöma, huruvida arfvinge, som till stöd för sitt frikallande från ansvarighet för död persons gäld åberopade ifrågavarande skäl, vid tiden för bouppteckningens verkställande kan anses hafva varit å det afstånd från stället, der uppteckningen försiggått, att yrkandet borde godkännas eller icke.

Åbo filialafdelning.

En ledamot ville att med det i frågan berörda uttrycket „orten“ alltid till rättssäkerhetens betryggande skulle förstås kommunen der den aflidne haft sitt rätta hemvist.

En annan ledamot uttalade samma mening, men med tillägg att då en arfvinge, boende nära arflåtarens hemvist ehuru ej inom samma kommun, ville till undgående af ansvarighet för arflåtarens gäld åberopa sig på det i förevarande fråga nämnda lagrum, det ankomme på domstolen att efter förekommande omständigheter pröfva huruvida ej samme arfvinge uppehållit sig i sådan närhet af arflåtarens hemvist, som i sagda lagrum afsåges, och han på sådan grund borde svara för gälden.

Den först uttalade meningen hyllades af sju af de öfrige ledamöterna och den senare af fyra utaf dem.

Wasa filialafdelning.

Afdelningen ansåg uttrycket „orten“ icke afse ett visst begränsadt område, såsom tingslag, kommun o. d., emedan lagstiftaren i sådant fall ingalunda skulle begagnat det ifrågavarande ordet, utan innebure uttrycket i afdelningens tanke, att arfvingarne vid tiden för bouppteckningen icke vistats så nära stället, att antagas måste, det de, ehuru de ej öfvervarit sjelfva förrättningen, erhållit kännedom om dödsboets ställning och hvad vid bouppteckningen förefallit, hvarföre det ock måste ankomma å domaren att i hvarje särskildt fall pröfva dessa omständigheter och i enlighet dermed afgöra frågan.

8:de frågan.

Vid underrätter händer ej sällan att åklagare i brottmål, der en eller flera personer äro „såsom svarande“ instämde, i rättegångens början endast „anhåller om undersökning i saken, med förbehåll att sedermera få göra de påståenden, till hvilka anledning kunde förekomma“. Frå-

gas: Är domstol i sådant fall skyldig att upptaga målet till handläggning och deri anställa vittnesförhör? Bör någon skillnad i detta hänseende göras emellan gröfre och mindre brottmål? Och kan allmän åklagare, derest rekonventionspåstående göres, undgå ansvar, om han underlåter att framställa bestämdt yrkande?

Centralafdelningen.

Ref. för frågan framhöll, hurusom någon gång hos oss ett sådant förfarande gjorde sig gällande vid underdomstolarna, att offentlig åklagare på grund af någon obestämd, sväfvande angivelse väckte mot den angifne talan inför rätta, utan att ens bestämdt fixera den brottsliga handling, för hvilken ansvar påyrkas, vid hvilket förhållande gemenligen aktör anhöll om undersökning i saken, förbehållande sig att sedermera framkomma med de ansvarspåståenden, hvartill skäl kunde förekomma. Ett sådant förfarande måste anses stå i strid med de principer, som föreligga i gällande processordning, hvilken, ehuru i öfvervägande grad inquisitorisk, dock ingalunda helt och hållet frångått de grundsatser, på hvilka den äldre accusatoriska processen hvilade. Till dessa hörde i främsta rummet det, att den brottsliga handling, för hvilket ansvar yrkades, af käranden bestämdt uppgafs. Äfven enligt nu gällande process måste det anses vara svarandens oförytterliga rättighet, att strax i början af rättegången få veta det brottsliga faktum, för hvilket talan mot honom väckts, för att kunna med afseende å just detta faktum ordna sitt försvar, d. ä. framhålla de omständigheter och förhållanden, hvilka kunna vara egnade att häfva eller försvaga den mot honom framställda bevisningen eller ock förringa eller annullera betydelsen af det honom förevitade faktum. Till stöd för riktigheten häraf kunde framhållas flera lagrum i gällande lag såsom XVII: 4, 16, 21 R. B., hvarest föreskrefs att vittnen skulle afhöras i parternas eller deras ombudsmäns närvaro och att parterna egde rätt att genom domaren göra vittnet de frågor, „som til saken rätteliga höra“. Syftet härmed var nu, hvad särskildt svaranden beträffade, uppenbarligen den, att svaranden måtte lemnas tillfälle att i hvad

„til saken rätteliga hörer“ gendriva vittnenas berättelse eller ock försvaga verkan af de samma. Det vore klart att denna rättighet blefve temligen illusorisk, om svaranden vid afhörandet af vittnenas berättelser ej ännu hade sig bekant, hvilken brottliga handling man komme att lägga honom till last och för ty ej kunde veta hvad i vittnenas anföranden komme att blifva af betydelse för sjelfva saken. Ett sådant obestämdt åtal borde derföre af domstol afvisas, vare sig att det samma gälde ett gröfre eller mindre brottmål.

Om åter åtalet gälde viss bestämd brottlig handling, stälde sig saken, enl. refs åsigt, något olika, beroende af huru vida ett gröfre eller mindre brottmål var i fråga. Det framginge af flera ställen i lagen (I: 1 §. B. IV: 1 R. B. m. fl.), att lagstiftaren gjort en bestämd åtskilnad mellan behandlingen af gröfre och mindre brottmål, i ty att vid de förre ett mera inquisitoriskt förfarande vore af lagstiftaren åsyftadt. Vid de senare åter gälde i hufvudsak samma processuella principer, som vid tvistemål. Med afseende härå och då kåranden i sistnämnda mål är förpligtad att i rättegångens början framställa bestämda yrkanden (XI: 1; XIV: 3 R. B. m. fl.), måste det anses med lag öfverensstämmande, att i mindre brottmål, i synnerhet sådana som bero på målsägandens talan, strax i rättegångens början bestämda påståenden göras från klagandens sida, för att domstol skall anse sig skyldig att upptaga målet och deri anställa vittnesförhör. På redan antydda skäl ansåg' ref. det samma ej i lika mån gälla med afseende å gröfre brottmål, utan borde vid dessa det anses vara tillräckligt, att åklagaren vid domstol väckt talan angående bestämd brottlig handling, utan att ännu framställa bestämda påståenden. I slika mål ålåg det, enligt hvad bl. annat sista mom. i IV: 1 R. B. vidhandlen gifver, domstolen ett inquisitoriskt ingripande i rättegången. Då således, den brottliges befordrande till straff ej hvilade på åklagaren ensam, utan en medverkan i detta syfte ansetts böra från domstolens sida tillkomma, syntes det vara sakenligt, att åklagaren lemnades tillfälle, att framkomma med sina ansvarspåståenden, sedan domstolens medverkan i nu antydt syfte i den försiggångna undersökningen kunnat

göra sig gällande. Klart vore att derjemte den särskilda vigtlagetiftaren i gröfre brottmål lagt derpå, att den skyldige ej skulle undgå sitt förtjenta straff gjorde sig i större mån gällande, om åklagaren tillstoddes, att framställa sina yrkanden, sedan undersökningen visat i hvilken grad svaranden gjort sig skyldig till det brott, som honom förevitats.

Med ofvananförda inskränkning ville derföre ref. så vidt det gälde gröfre brottmål, besvara frågans första mom. jakande, hvaremot han beträffande mindre brottmål besvarade momentet nekande. Vid sådant förhållande utföll svaret på frågans andra moment jakande. Beträffande åter frågans tredje mom., fann ref. det klart, att för åklagare i händelse han i ofvan anförd måtto felat mot sina pligter, ansvar enligt XXIX: 3 R. B. kunde ifrågakomma, vid hvilket förhållande ref. besvarade detta mom. efter omständigheterna jakande eller nekande.

Efter en liflig diskussion, hvarvid framhölls att frågan var dels för obestämd, dels för omfattande för att kunna vid mötet fullt uttömmande besvaras, förenade sig afdelningens närvarande medlemmar i hufvudsak i den af ref. uttalade åsigt.

Åbo filialafdelning.

Enligt flertalet närvarande medlemmars åsigt hade aktor, när han anhållit om undersökning inför domstol af ett föröfvadt brott och tillika ställt en eller flere personer såsom svarande inför Rätta, mot denne eller desse utfört åtal; hvadan domstolen enligt denna åsigt, oafsedt att aktor förbehållit sig att senare få göra närmare affattade påståenden i målet, vore skyldig att vidtaga med ransakningen samt afhöra vittnen; och detta ej allenast i gröfre utan ock i mindre brottmål. Vid emot aktor väckt rekonventionspåstående borde alltid prövas om sådana omständigheter förelegat att aktor jemlikt sin tjenstepligt egt mot svaranden eller svaranderne utföra sin talan. Sagde medlemmar besvarade förty frågans första moment jakande, det andra nekande samt det tredje efter omständigheterna jakande eller nekande.

En ledamot var ense med nästnämnde medlemmar, dock

sålunda att han ansåg vittnesförhör böra ega rum i *gröfre brottmål*, äfven då aktor framställt en person endast såsom *misstänkt* för brottet.

Tre ledamöter ansågo att vid i frågan antydt förhållande domstolen väl borde upptaga målet till ransakning, men ej, innan åtalet blifvit till sina hufvuddelar utveckladt, afhöra vittnen i målet. Mindre brottmål, hvari bestämda ansvarspåstående ej gjordes af aktor, borde domstolen deremot alls icke företaga till undersökning. Nämnde medlemmar besvarade alltså frågans första moment, vidkommande vittnesförhöret, nekande, andra momentet helt och hållet nekande, men tredje momentet lika med dem som hyllade förstberörda mening.

Wasa filialafdelning.

Då det enligt senare mom. i 1 § 4 kap. R. B. åligger domaren att, i händelse ett gröfre brott föröfvats, föranstalta om undersökning i saken, äfven om ingen gör påstående derom, ansåg afdelningen häraf följa, att allmän åklagare icke kunde förmenas att i gröfre brottmål inkalla den eller de personer, på hvilka misstanke om brottets föröfvande möjligen fallit, och vid rättegångens början förbehålla sig „att sedermera göra de påståenden, till hvilka anledning kunde förekomma“. Men emedan vår rättegångsordning icke gifver anledning till ett dylikt förfarande i andra brottmål, ansåg afdelningen domaren icke vara skyldig eller böra till behandling upptaga sådana mål, om åklagaren underlåter att framställa ett bestämdt ansvarspåstående mot viss person. Och följde häraf att i mål af förstnämnda beskaffenhet ett rekonventionspåstående ej kunde föranleda till åklagarens fällande, hvaremot denne i mindre brottmål icke torde kunna undgå ansvar.

9:de frågan.

Kan åt stadgandet i 116 § af Sjölagen d. 9 Juni 1873 gifvas den tolkning, att emottagare af gods, hvarå skada förmärkts, oaktadt han försummat att inom fyratio-

åtta timmar om skadan anmäla hos fartygets befälhafvare och föranstalta besigtning å godset, likväl är berättigad att emot befälhafvaren eller fartygets redare utföra talan om ersättning, blott han gitter utreda att skadan skett förr än godset kom i hans hand?

Centralafdelningen.

Den för frågan utsedde referenten yttrade:

Uti de europeiska sjölagarna hafva beträffande skeppares och redares ansvarskyldighet uti nu ifrågavarande fall åtminstone tre olika principer gjort sig gällande, alla dock syftande derhän att fritaga skeppare och redare från skyldigheten att längre tid efter godsets lossning stå i ansvar för skada och minskning derå. En af dessa går ut derpå, att anmärkning emot lossadt gods skall genast vid mottagandet framställas, vid äfventyr för emottagaren att annars hafva emot skeppare och redare förlorat all rätt till ersättningstalan för skada, som derå tilläfventyrs senare kan upptäckas. Och i denna anda torde äfven 15 kap. Skiple gobalken af 1667 års sjölag, som innehåller det hithörande stadgandet hafva tolkats och tillämpats, likasom principen ock synes vara antagen i nu gällande norska sjölag af år 1860 (§ 65).

Den andra, som vunnit giltighet i, bland annat, den franska Code de Commerce (art. 435 och 436 af dess andra bok), den holländska sjölagen (art. 494 och 495) och den nya belgiska sjölagen af år 1879 (§ 232 och 233), afviker i så måtto från den förstnämnda, att ehuru äfven den såsom regel uppställt att med godsets emottagande skeppares och redares ansvarskyldighet upphört gentemot lastegaren, denne dock med afseende å svårigheten att genast besigtiga godset, kan, genom att emottaga detsamma under protest, hålla sin klandertalan en kortare tid öppen. Denna tid har af C. de C. och i anslutning dertill af den belgiska sjölagen fastställts till en månad, med vilkor likväl att lasttagaren inom 24 timmar efter emottagandet i behörig ordning gjort anmälan om de anmärkta bristerna. Den Holländska sjölagen åter som äfven delvis medgifver en klanderrätt efter emottagandet inskränker denna till det fall att yttre skada ej förmärks, men

äfvén då förloras talan, om besigtning af godset ej begärts inom två dygn efter emottagandet.

Sistnämnda bestämning ingick äfvén i det ursprungliga preussiska förslaget till den tyska handelslagboken, men utmönstrades sedan på tillrådan af sakkmän, hvilka ansågo skepparen icke vara tillräckligt säkerställd i fall en, om ock alldrig så kort frist för klander beviljades emottagaren. I det definitiva förslaget ingick därför den bestämning att, der gods emottagits utan att detsamma blifvit i vederbörlig ordning besigtigadt, skepparen vore fri från all ansvarighet för möjlig skada och förminskning derå. Då detta likväl ansågs vara nog strängt gentemot lastemottagaren, inföto i den tyska handelslagboken (art. 610), i anslutning till den holländska lagens och det ursprungliga preussiska förslagets förenämnda stadganden den föreskrift, innefattande den tredje af förenämnda principer, att i händelse besigtning af godset icke skett vid emottagandet, sådant borde verkställas inom 48 timmar derefter, vid äfventyr att eljes hafva förlorat all vidare talan emot skeppare och redare, utan att dervid dock, såsom i den holländska lagen skett, någon skilnad gjordes antingen skadan var till det yttre skönjbar eller icke.

Af det ofvansagda, jemfördt med den finska sjölagens stadganden i ämnet, synes det vara tydligt att föreskriften i vår sjölag har sin rot i den tyska, om hvars rätta mening, på grund af hvad här anförts, något tvifvel icke kan förefinnas, hvaraf åter skulle följa att såväl skeppare som redare enligt finsk lag äro fria all ansvarighet gentemot lastemottagaren, derest denne icke inom 48 timmar efter mottagandet af godset hos befälhafvaren anmält om förmärkt skada och föranstaltat besigtning af godset.

Man torde emellertid få antaga att det är formuleringen af andra meningen af § 116 i gällande sjölag, hvilken hos den som framkastat frågan, föranledt tvifvelsmål om lagens rätta förstånd. Meningen lyder: „Försummar han (emottagaren) det (nemligen anmälan och besigtning) eller brister i utredning att skadan skett förr än godset kom i hans hand, vare sin ersättningstalan förlustig“.

Fasthåller man vid de principer, som enligt hvad ofvan

anförts, i sjölagarna gjort sig gällande i ämnet, kan 116 § i sjölagen emellertid rimligtvis icke förstås annorlunda än här ofvan anförts. Ty uti ordalagen i § 116, som ref. hört tolkas så, att ersättningskyldigheten för skeppare och redare kvarstode i hvarje fall (således äfven om anmärkning gjorts eller besigtning verkstälts senare än 48 timmar efter godsets emottagande) der emottagaren icke „brister i etredning att skadan skett förrän godset kom i hans hand“, kan med fog en sådan mening icke inläggas.

Frågan besvarades derföre af ref. nekande, hvarom jemväl Centralafdelningens öfriga vid tillfället närvarande ledamöter efter en stunds diskussion förenade sig.

Åbo filialafdelning.

En ledamot ansåg att frågan borde besvaras jakande, derest ej utreddes att emottagaren af godset förmärkt skada derå så tidigt, att han inom fyratioåtta timmar efter godsets utfäende kunnat anmäla om skadan hos skeppsbesälhafvaren och föranstalta besigtning å godset men uraktlåtit sådant.

En annan medlem ansåg att § 116 i Sjölagen åsyftade att ovilkorligen fritaga skeppsbesälhafvare från ansvarighet för det utlossade godset då dettas emottagare ej inom fyratioåtta timmar efter utfäendet vidtagit de i frågan berörda åtgärderna; och besvarade sagde medlem förty frågan nekande.

Af de öfriga närvarande uttalade sig sex för den förra och tre för den senare meningen, hvarhos en ledamot omfattade den förstnämnda åsigten med sådant tillägg att det måtte ankomma på domstolen att i den väckta rättegången pröfva huruvida ej det skadadt befunna godsets emottagare låtit i afseende å undersökandet deraf komma sig sådant dröjsmål till last att han derför borde anses hafva gått sin talan om ersättning för skadan förlustig.

Wasa filialafdelning.

Afdelningen ansåg frågan böra nekande besvaras. Då besälhafvare genom § 114 ålagts visa att skada å gods ej vållats af honom eller besättningen, såframt han skall undgå

att ersätta densamma, har lagstiftaren nödgats bestämma en kort tid, inom hvilken anmälan om skadan bör göras af emottagaren, i händelse han vill föra talan emot befälhafvaren. Ty vore det öppet lemnadt åt lastemottagare att utan en sådan föregående anmälan en längre tid efter lossningen väcka påstående om utbekommande af skada å lossadt gods, blefve det i de flesta fall för en skeppsbefälhafvare, som vid tiden för talans anhängiggörande måhända befunne sig i ett annat land, långt afvägset från lossningsorten, omöjligt att föreställa den bevisning, som å hans sida erfordrades. Deremot är lastemottagare under den bestämda tiden af fyrtioåtta timmar i tillfälle att undersöka godset och göra sig förvissad om att skada derå ej förefinnes. För öfrigt åberopades den utredning af frågan, som ingår i Joh. N. Dahlströms arbete: „Den svenska privata Sjörätten“.

10:de frågan.

Är mannen berättigad att, utan särskild fullmakt, å sin hustrus vägnar i öfverrätt fullfölja besvär öfver underretts utslag i gröfre brottmål, för hvilket hustrun varit tilltalad?

Centralafdelningen.

Frågan besvarades af ref. jakande, emedan ifrågavarande befogenhet utgör en del af mannens i 1 § 9 kap. G. B. stadgade rätt att för hustrun söka och svara.

Med referenten förenade sig några af afdelningens medlemmar. Deremot yrkades af andra att 1 § 9 kap. G. B. alldeles icke vore i detta fall tillämplig. Detta lagrum handlade om mannens målemanusrätt för hustrun och hänförde sig väsendtligen till hustruns förmögenhetsförhållanden. I kriminelt afseende vore hvarje man och kvinna efter fyllda femton år berättigad och förpligtad att ejelf svara för sina handlingar, och denna rättighet och pligt blefve genom äktenskapet icke qvinnan fräntagna. Utan hustruns uttryckliga full-

makt kunde derföre icke mannen uti brottmål söka ändring i underrätts utslag, hvarmed tvertom hustrun, äfven mot mannens bestridande, egde förklara sig fullkomligt nöjd.

Åbo filialafdelning.

En medlem ansåg att af 1 § 9 kap. G. B. jemförd med 1 § 15 kap. R. B., sådant sistnämnde lagrum lyder i Kejserliga Förordningen den 4 Mars 1873, otvetydigt framginge att frågan ej kunde besvaras annorlunda än jakande.

En annan medlem höll före att mannen endast då ej behöfde uppte fullmakt af sin hustru för att utföra den i frågan omförmälda talan, när han eljest kunde styrka hustruns begifvande dertill.

I den förstberörda äsigten instämde sex af de öfriga tillstädesvarande och i den senare fyra af dem.

Wasa filialafdelning.

Af 1 § 15 kap. R. B., såsom detta lagrum lyder i Kejs. förordningen den 4 Mars 1873, jemförd med 1 § 9 kap. G. B., ansåg afdelningen framgå, att mannen vore berättigad att utan särskild fullmakt å sin hustrus vägnar i öfverrätt fullfölja besvär öfver underrätts utslag i gröfre brottmål, äfven då hustrun deri varit svarande.

11:te frågan.

Böra köpe- och arrendaafhandlingar, då de af en eller annan orsak upptes vid mantalsskrifning, karteras? Och om frågan besvaras jakande, hvilket belopp stämpelpapper bör dervid användas?

Centralafdelningen.

Såsom allmän regel uppställer § 1 i gällande kartasigillata förordning att alla inlagor och andra handlingar, som till landets domstolar, embetsverk eller myndigheter ingifvas, skola vara antingen skrifna på stämplat papper eller der-

med belagda; och bland de myndigheter, vid hvilka enligt § 4 stämplat papper bör begagnas, nämnas under fjerdedelningen jemväl häradsskrifvare, till hvilkas tjensteåligganden förrättande af mantalsskrifning hörer. Uti 4:de kap. af Åberopade förordning, hvilket innehåller stadganden om befrielse från stämpelpappers afgiften, finner man icke någon bestämning häntydande på att köpe- eller arrendekontrakt finge okarterade upptes vid mantalsskrifning, hvaraf således måste slutas att dessa beträffande kartering uti nu ifrågavarande fall äro underkastade ofvannämnda allmänna regel. Frågans första moment besvarades därför af ref. jakande.

Vidkommande åter frågans senare del eller beloppet af det stämplade papper, som dervid borde användas, så uppräknar § 6 af Åberopade förordning sådana emellan enskilda personer upprättade afhandlingar och andra skrifter som vid uppteende för domstol eller embetsmyndighet böra karteras, hvarjemte stämpelpapprets värde eller belopp för hvarje af dessa handlingar deri närmare bestämmes. Bland sådana handlingar nämnas äfven arrendekontrakt och köpeafhandlingar, rörande hvilkas kartering olika belopp finnas fastställda, beroende af hyressummans eller köpeskillningens storlek. Det synes sålunda af anförda stadgande framgå, att när arrende eller köpeafhandling af en eller annan anledning upptes inför den embetsmyndighet (tjensteman), af hvilken mantalsskrifning förrättas, dessa handlingar då äfven böra vara försedda med stämplat papper till de värden, som berörda § 6 närmare föreskrifver.

I detta referentens yttrande instämde äfven öfrige af Centralafdelningens härvid närvarande ledamöter.

Åbo filialafdelning.

Enär enligt § 14 mom. 7 i Kejsrerliga Förordningen den 15 December 1882 angående stämpelpappersafgiftens erläggande uppgift till mantalsförteckning är från slik afgift undantagen, ansågo samtliga medlemmar vara otvifvelaktigt att frågans förra del borde besvaras nekande; vid hvilket förhållande svar på frågans senare del ej ifrågakom.

Wasa filialafdelning.

Pluraliteten af afdelningens närvarande medlemmar ansåg, att då skriftlig uppgift till mantalsskrifning ej behöfde beläggas med stämpelpapper, en köpe- eller arrende afhandling, hvilken såsom bilaga åtföljde anmälan ej heller kräfde beläggning med karta stämpel. Sker anmälan åter muntligen, så hade dock afhandlingens företeende samma ändamål eller endast att utreda, det anmälaren är husbonde å lägenheten, och vore således intet annat än en bilaga. Riktigheten af denna åsigt framginge i dessa ledamöters tanke klarast deraf, att, i händelse en afskrift af afhandlingen uppteddes, ingen ens torde vilja påstå, att denna borde beläggas med stämplat papper.

Tvåanne ledamöter besvarade frågans förra del jakande och ansågo samma belopp stämplat papper böra begagnas som då köpe och arrende afhandlingar upptes vid domstol. Denna sin mening stödde dessa ledamöter på ordalydelsen i förordningen, att afhandling emellan enskilda personer, då den företes vid domstol eller „embetsmyndighet“ bör förses med stämplat papper, utan att något undantag göres för ifrågavarande fall.

12:te frågan.

Kan K. F. af den 12 December 1864, angående skyldighet för egare eller innehafvare af jord att upplåta mark för allmänt behof, tolkas så vidsträckt att t. ex. vid jernvägsanläggning ej blott den mark hvaröfver jernvägen bygges, utan ock annan mark, hvarifrån grus eller annat fyllningsämne eller ock virke kan erhållas till jernvägsbyggnaden, får exproprieras?

Centralafdelningen.

Expropriation definieras i rättsläran som en förvaltningsakt, hvarigenom staten i det allmännas intresse emot godtgörelse afhänder någon person en denna tillhörig egande- eller

sakrätt för att tillägna sig sjelf eller någon annan nämnda rätt. Ehuru expropriation således ur teoretisk synpunkt fattas så vidsträckt att såväl fast som lös egendom kan blifva föremål för densamma, inskränker likväl den nyare lagstiftningen nästan utan undantag denna rätt till jord och grund, medan expropriation af mobilier, der sådan öfverhufvud förekommer, regleras genom speciallagar. Också vår nu gällande lag i ämnet af d. 12 Decemb. 1864 afser egentligen blott expropriation af „jord och grund“, ehuru i § 3 senare mom. ett fall omnämnes, der skada får tillfogas „skog, gröda eller åbyggnad“, utan att expropriation af marken behöfver ske, nemligen vid förberedande undersökning till anläggande af kanal, jernväg, telegraflinie, torg eller gata eller allmän inrättning.

En annan fråga är dock den här uppställda, huruvida expropriation af jord skall få ega rum i sådana fall, då icke sjelfva marken, utan endast de derå befintliga lösa beståndsdelarna ss. virke, grus, muld, stenar o. s. v. behöfvas vid företag af allmännyttig art. Emot en så vidsträckt tolkning talar först och främst det allmänna skälet, att expropriation såsom en undantagsåtgärd ej bör utöfver oundgängligt behof ega tillämpning. Vår expropriationslag uttalar den allmänna principen i § 1, der det heter: „Egare eller innehafvare af jord och grund vare pliktig att, då allmänt behof sådant kräfver, afstå sin rätt till egendomen emot full ersättning“. Då nu det allmänna behovet i regeln icke kan sägas „kräfva“, att virke, fyllningsämne m. m. nödvändigtvis skall tagas från något visst nära beläget ställe, utan behovet lika väl, om ock med större kostnad, kan fyllas från en mera aflägsen plats, följer deraf att expropriation för sådana ändamål i regeln icke heller bör få ega rum. För öfrigt torde man äfven deraf, att förordningen ingenstädes omnämner de här förutsatta behofven, vara berättigad att i förordningen inlägga den mening att expropriation af mark i regeln kan få ega rum, endast då behof göres af rum och plats.

Då emellertid K. F. d. 15 Januari 1883 angående vägars och broars byggande och underhåll å landet uti § 9

stadgar, att expropriationslagen skall lända till efterrättelse ifall för vägbyggare brist på väglagningsämne å anvisad plats eller på annat lämpligt ställe å skog eller utmark yppas, och fall i sjelfva verket kunna tänkas, då jernvägsbyggnad i hög grad skulle försvåras, ifall möjligheten att expropriera mark för fyllningsämnens anskaffande vore alldeles stängd, ansågo de flesta af centralafdelningens närvarande medlemmar expropriationslagen i vissa fall kunna ega tillämpning för anskaffande af grus och annat fyllningsämne vid jernvägsbyggnad. Deremot ansågs expropriation af mark till fyllande af virkesbehof i ingen händelse kunna få ega rum med stöd af nu gällande expropriationslag, till hvilken del frågan sålunda besvarades nekande.

En af centralafdelningens medlemmar ville att frågan i alla delar skulle nekande besvaras.

Åbo filialafdelning.

Tio af de tillstädesvarande ledamöterna utlät sig derhän att för anläggningar af ifrågavarande beskaflenhet expropriation af mark för erhållande af fyllningsämnen vore i de fall, der expropriationen vore för anläggningens utförande oundgängligen nödvändig och de enskildes rätt genom densamma icke onödigtvis tillbakasettes, berättigad, hvaremot expropriation för erhållande af virke måste i hvarje händelse betraktas såsom förkastlig; och besvarades förty frågan af samme medlemmar endast med hänseende till sagda fyllningsämnen jakande.

Tre ledamöter ansågo att den i frågan åberopade förordningen måste tolkas så, att endast grund för ifrågakomna byggnadsanläggningar finge exproprieras, men ej mark för erhållande af materialier till dessa byggnadsföretag, hvadan frågan af desse medlemmar besvarades nekande.

En ledamot besvarade frågan i hela dess utsträckning jakande.

Wasa filialafdelning.

Afdelningen ansåg redan af förordningens ordalydelse och särskildt af §§ 3, 6 och 7 framgå, att egare eller inne-

hafvare af jord vore skyldig att afträda mark endast till den för anläggningen erforderliga grund, men ingalunda sådan mark, hvarifrån byggnadsmaterial skulle hemtas. Men äfven om ordalydelsen i detta afseende kunde anses ej vara fullt tydlig, måste en sådan slutsats dragas af förhandlingarna hos ständerna vid förordningens affattande och antagande. En motsatt tolkning skulle dessutom leda derhän, att t. ex. för erhållande af trävirke en mängd skogslotter skulle kunna från särskilda hemman exproprieras och sålunda ett jernvägsbolag blifva egare till jordlotter på ömse sidor om jernvägslinien och kanske delvis på betydliga afstånd från densamma.

En ledamot var i så måtto af skiljaktig mening, att han ansåg expropriation kunna ske af sådan mark, hvarifrån byggnadsmaterial till den första anläggningen skulle tagas.

13:de frågan.

Är det rättsenligt att åt städer i Finland beviljas koncession till byggande af jernväg? Eller hvilka anmärkningar kunde deremot göras på grund af de för städernas administration gällande författningar?

Centralafdelningen.

De anmärkningar, som blifvit gjorda mot stadskommunernas rätt att begära och erhålla koncession till byggande af jernväg, grundade sig, såvidt ref. i frågan hade sig bekant, derpå att man likställt jernvägar med vanliga landsvägar. Och då städerna äro förpligtade att rödja och hålla väg och broar endast så långt stadens egor räcka (B. B. 25. 8), så har man förmenat att något lagligt bindande beslut om byggande af annat slags väg än det lagen kände eller öfver vidsträcktare område icke kunde af stadskommun fattas. Detta betraktelsesätt syntes dock ref. inskränkt och ensidigt. Ty om äfven de kommunerna af ålder åliggande skyldigheter småningom gestaltat sig till vissa i lag noga bestämda bördor, så hade dock aldrig kommunerna, aldraminst stadskommunerna, varit förhindrade att besluta och ut-

föra nya företag, som lände kommunerna till fördel och gagn. Ingen torde vilja bestrida städerna rättighet att bygga hamnar, kajer, vattenledningar m. m. d. hvarom lag intet nämner. Alldeles enahanda vore förhållandet med jernvägar, som hade alldeles intet gemensamt med den städerna lagligen åliggande landsvägbbyggnad. Den nu gällande kommunalförfattningen lemnade också föreskrifter, huru beslut om dylika nya företag och om upptagande af de för sådana ändamål tilläfventyrs erforderliga lån borde fattas och vederbörandes pröfning underställas för att vara lagligen bindande. — Då således de mot städernas berättigande att besluta och utföra jernvägsbyggnader gjorda anmärkningar icke syntes förtjena något afseende, besvarade ref. hufvudfrågan *jakande*.

Härom förenade sig centralafdelningens samtliga närvarande medlemmar.

Åbo filialafdelning.

Alla närvarande ledamöter voro ense derom att enligt 6 § i Kejserliga Förordningen den 8 December 1873 angående kommunalförvaltning i stad en stads allmänna medel endast finge användas till stadens allmänna behof och att jernvägsanläggning ej kunde hänföras till dessa. De besvarade förty frågans förra del nekande; och förföll vid sådant förhållande svar på frågans senare del.

Wasa filialafdelning

Afdelningen ansåg byggande af jernväg icke innefatta någon för medlemmarna i stadskommun gemensam ordnings- och hushållnings angelägenhet, hvarför frågan nekande besvarades; och ansågs sjelfva andan i k. förordningen angående kommunalförvaltning i stad af den 8 December 1873, särskildt §§ 1, 6, 53 m. fl. deri, motsäga all rätt för medlemmar af stadskommun att rörande kommunens medel vidtaga sådana dispositioner, som genom frågan afses.

14:de frågan.

Bör värnepliktig, som försummat att infinna sig vid uppbudstillfälle, för sitt uteblifvande tilltalas i uppbådsorten eller i sin hemort?

Centralafdelningen.

Den för frågan utsedde ref. framhöll, att det i frågan förutsatta fall innefattade en underlåtenhetsförbrytelse eller ett s. k. delictum omissionis och att med afseende å forum för en sådan förbrytelses afdömande borde tillämpas samma principer, som gälla delicta commissionis, d. v. s. att forum för de samma är domstolen i gerningsorten. Vid sådant förhållande måste fråga uppstå, hvilken gerningsorten för en underlåtenhets förbrytelse är. Svaret härpå kunde enligt ref:s åsigt ej utfalla annorlunda än att gerningsorten, då det gäller ett delictum omissionis, ej kunde vara annan än den, hvarest den underlåtna handlingen lagenligt bort försiggå. Då nu värnepligtslagen föreskrifver att värnepliktig skall vid laga ansvar infinna sig å uppbudstillfälle, så innefattar en försummelse häraf en förbrytelse som timat der, hvarest den skyldige bort inställa sig d. v. s. i uppbudsorten, hvarest således det i frågan förutsatta åtalet bör försiggå.

I denna åsigt förenade sig afdelningens öfriga närvarande medlemmar.

Åbo filialafdelning:

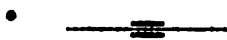
Frågan besvarades enhälligt sålunda, att det i frågan berörda åtalet borde uttöras inför uppbådsortens domstol.

Wasa filialafdelning.

Till frågans belysning upplästes den i Juridiska föreningsens tidskrift år 1881 intagna uppsatsen „En fråga om behörig domstol“. Med hänsyn till lagens föreskrifter i fall af liknande beskaffenhet med det i frågan afsedda, och jemväl enligt analogi med straffbestämningarne för uteblifne parter och vittnen, ansåg afdelningens flertal försumlig värnepliktig böra, sålänge och intill dess forum för sådane mål blifvit

lagbestämdt, tilltalas inför och dömas af domstol i uppbåds-orten.

På de i åberopade uppsats framhållna skälen ansåg en medlem deremot ifrågakomna åtal böra utföras vid domstol i den värnepligtiges hemort.

Rättsfall.

10.

Klander af jordafång på grund deraf, att afhandlingen icke blifvit af den ena kontrahenten behörigen undertecknad. — Tjuguårig och ettårig häfd åberopas. — Invändningen derom sentida eller icke?

Uppå skriftlig stämning, dagtecknad den 9 Jan. 1877, å Bönderne Gabriel och Michel Johanssöner Huttunen anförde Torparen Johan Larsson Pelkonen vid sagda års vinterting i Rautalampi sockens och Vesanto kapells tingslag: att bröderne Huttunen innehade Tiitilä halfva skattehemman N:o 1, uti Hautalaks by af Rautalampi socken, i arf efter sin fader Bonden Johan Huttunen, som föregafs hafva genom afhandling af den 22 Jan. 1853 af kändens jemväl affidne föräldrar Torparen Lars Pelkonen och dennes hustru Maria, född Huttunen, tillhandlat sig den sist bemäldas ärfta $\frac{2}{3}$, i nämnda lägenhet mot rättighet för Lars Pelkonen och Maria Huttunen att, så länge de lefde, få förvalta Rantaaho till lägenheten hörande torp; men emedan afhandlingen, hvarpå svarandenes faders åtkomst grundade sig, vore falsk i så måtto, att Maria Huttunens namn och bomärke blifvit tecknadt derunder utan hennes vetskap och samtycke, yrkade kändens att afhandlingen måtte förklaras ogiltig samt svarandene Gabriel och Michel Huttunen åläggas att till kändens utan lösen genast afträda omförmälda lägenhetsandel.

Ett inlemnadt prestbevis utredde, att kändens föräldrar Lars Pelkonen och Maria Huttunen, af hvilka den förra affidit år 1859 och den senare 1876, öfverlevats af två söner, nemligen kändens och sonen Michel, samt af fyra döttrar: Maria och Anna Lisa, ogifta, Katarina, gift med torpa-

ren Ananias Niskanen från Pielavesi socken, samt sedermera aflidna Beata Klara, som i äktenskap med drängen Abel Jämsä efterlemnad en dotter Johanna.

Svarandene företedde tvenne särskilda af Häradsrätten i Rautalampi sockens tingslag den 30 Januari 1855 och den 2 Mars 1875 utfärdade fastebref, af hvilka det förra meddelade svarandenes fader Johan Huttunen i lifstiden å $\frac{2}{3}$ i förberörda hemmanshälft på grund af omtvistade afhandling samt derå utverkad, klanderfritt aflupen lagfart, samt det senare tryggade svarandene vid hälften i sagda hemman, som desse genom den 26 November 1856 upprättadt testamente af sina föräldrar i ego bekommit, och trodde svarandene sin åtkomst, som genom dessa fastebref vunnit laga stånd, härigenom vara till fulla utredd och laglig.

Den i fråga varande afhandlingen, författad å finska språket, fanns i svensk öfversättning intagen i lagfartsprotokollen och var så lydande:

”Emot det min sväger Johan Huttunen till mig och min hustru Maria Huttunen till hvarderas vår lifstid, enligt särskildt kontrakt, utlofvat Rantaaho torp till förvaltning under hemmanet N:o 1 i Rautalaks by; så lofva och gifva vi härmedelst åt honom Johan Huttunen de två nionde delar i halfva ofvannämnda hemman, hvilken del i N:o 1 Maria Huttunen från Rautalaks by ärft efter sin fader Michel Huttunen, och får Johan Huttunen genast söka laga fasta å berörda hemmansdel. Försäkras Rautalampi den 23 Januari 1853.

Lars Pelkonen. Maria Huttunen.

(Bomärken.)

Härmed är jag nöjd

Johan Huttunen.

(Bom.)

Bevittna:

Anders Korhonen.

Michel Jäppinen.

(Bomärken.)

af

Gabriel Korhonen.“

På kändens anhållan hördes å ed nedan nämnde vittnen, hvilka intygade:

Inhysseskarlen *Anders Korhonen*: att han ej erinrade sig något om i fråga varande sak, eller huruvida han möjligen bevittnat omordade afhandling, ehuru sådant undfallit hans minne.

Inhysseskarlen *Gabriel Korhonen*: att vittnet för mer än tjugu år tillbaka på anmodan af kändens föräldrar, *Lars Pelkonen* och *Maria Huttunen*, samt den sist nämndas broder *Johan Huttunen*, författat en afhandling, hvarmed afsetts att *Lars Pelkonen* och *Maria Huttunen* skulle till *Johan Huttunen* öfverlåta *Maria Huttunens* ärfda andel i hemmanet N:o 1 i *Hautalaks* by, emot det *Maria Huttunen* och hennes man finge begagna, åbo och förvalta *Rantaaho* hemmanet underlydande torplägenhet, och hade såväl *Lars Pelkonen* som *Maria Huttunen* satt sina bomärken under samma afhandling, hvilken vittnets faderbroder föregående vittnet *Anders Korhonen* jemte sedermera äfvidne *Inhysseskarlen Michel Jäppinen* bevittnat. Emedan vittnet vid afhandlingens författande yttrat befarande, att den möjligen ej vore skrifven i laga form, hade *Johan Huttunen* någon tid derefter uppvisat afhandlingen för sedermera äfvidne *Klockaren Nils Abraham Weckman*, som dervid gjort anmärkningar och skrifvit samt lemnat *Johau Huttunen* ett formulär, enligt hvilket vittnet sedermera omskrifvit afhandlingen i samma innehåll och syfte, som den förra skriften och under den sålunda omskrifna afhandlingen tecknat både sakesgärens och vittnens namn och bomärken, utan att någondera af dem då varit tillstädes.

Torparen *Bengt Jäntti*: att vittnet för något öfver tjugu år tillbaka händelsevis befunnit sig uti sedermera äfvidne *Klockaren Weckmans* hemvist i *Rautalampi* kyrkoby, då svarandens fader *Johan Huttunen* kommit dit och anmodat *Weckman* att för *Johan Huttunen* söka lagfart i någon andel af hemmanet N:o 1 i *Hautalaks* samt i sådant afseende framlemnad några handlingar, efter genomögnandet af hvilka *Weckman* dock anmärkt att den afhandling, hvarigenom *Maria Huttunens* lott i lägenheten afstatts, vore felaktig och

borde omskrifvas; och enär Johan Huttunen i anledning deraf förklarar, det Maria Huttunen och hennes man Lars Pelkonen vore så orkeslösa att de ej förmådde komma dit för att låta å nyo skriva afhandlingen, hade Weckman skrivit något formulär, hvilket han lemnat till Johan Huttunen under yttrande, att ifall författaren till afhandlingen omskred den enligt formuläret komme saken på rätt. Sedermera hade vittnet Jäntti hört förut afhörda vittnet Gabriel Korhonen om tala att han å nyo skrivit förenämnda afhandling efter formulär, som erhållits af klockaren Weckman.

Sedan Häradsrätten i utslag af den 1 Oktober 1877 på upptagna skäl förkastat Johan Pelkonens talan, fullföljde denne på erlagt vad i Wiborgs Hofrätt sina påståenden, numera jemväl för sin syster Maria Pelkonen och sin systerdotter Johanna Jämsä, hvilka begge sist nämnda förmedels tvenne skriftliga afhandlingar, daterade den 19 och 20 November 1877 till honom öfverlätit sina arfsandelar i omsformålda Tiitilä skattehemman, hvarhos Maria Huttunens öfriga arfvingar, sonen Mickel samt döttrarna Anna Lisa och Katarina Pelkonen, den senare genom sin man Torparen Ananias Niskanen, i Hofrätten förenade sig om käromålet medels gemensam fullmakt, dagtecknad den 19 November 1877.

I anledning häraf yttrade sig Hofrätten i dom af den 22 Juni 1878, beträffande först Michel och Anna Lisa Pelkonens samt Ananias Niskanens påståenden, att enär de icke visat för sig någon rätt till talan emot Häradsrättens utslag. Hofrätten icke kunde till pröfning upptaga, hvad af dem till vinnande af ändring deri anförts, men på grund af Johan Pelkonens vadetalan vardt Häradsrättens motvädjade utslag på uppgifna skäl af Hofrätten upphäfdt samt målet återförvisadt till ny laglikmätig behandling.

Målet företogs på Johan Pelkonens anmälan å nyo vid Häradsrätten den 29 September 1880. Med återhemtande af käromålet anfördes nu ytterligare på kärandesidan: Af de i målet afgifna vittnesmålen framginge att det dokument, hvar på svarandene stödde sin åtkomst, aldrig blifvit underskrifvet af kontrahenterne, utan vore tillkommet utan deras vetskap

och bifall och följaktligen falskt. Vittnet Gabriel Korhonens uppgift, att den senare afhandlingen skulle omredigerats i samma innehåll och syftning som den ursprungliga, vore en uppenbar tvetalan, enär han sjelf å andra sidan intygat, att den affattats enligt ett af klockaren Weckman uppsatt formulär, hvilket klarligen måste varit afvikande från den ursprungliga skriften, såvida dermed afsetts att göra rättshandlingen bindande. Ej heller förefunnes någon tillförlitlig utredning, huru beskaffadt det ursprungliga afialet varit mellan sakens parter, eller ens derom att afhandlingarna verkligen stödde sig på något ömsesidigt aftal, ty de såsom vittnen antecknade personerna hade förklarat sig icke hafva varit tillstades, ens då den första afhandlingen uppgjordes. För öfrigt vore den senare afhandlingen, på sätt af orden: "så lofva och gifva vi härmedelst åt honom" framginge, icke något salu- utan ett gåfvobref, hvarigenom Johan Huttunen skulle bortskänkt sin dotters arfvejord åt hennes bröder, och alldenstund arfvejord enligt lag icke fick bortgiftas, vore afhandlingen redan ur denna synpunkt ogiltig.

På svarandesidan invändes, att käranden icke vore berättigad att föra talan om andra andelar i hemmanet, än om hvad han förmenade sig sjelf hafva ärft efter sin moder Maria Huttunen, då svarandene ej blifvit stämde om annat, äfvensom att hans anspråk i alla händelser redan vore genom preskription förverkade, då Maria Huttunen klandrat hvarken svarandenes fader Johan Huttunens, ej heller svarandenes åtkomst eller lagfart å ifråga varande hemmans del inom 20 år.

Till utredning i sjelfva saken företedde svarandene den omtvistade afhandlingen af den 22 Januari 1853 i original, samt en, enligt hvad Häradsrättens protokoll förmåler, synbarligen af samma person författad så lydande skrift:

"Me alle kirjodet Hautalhen kylästä N:o 1 olemma sovinnon kautta saanet kaiken laillisen Perintö osuuden ja olemma saannet sen entisen Torpan kontrahtin jälkeen jok on Ranta ahon Torppa minua veljeltäini Johan Huttuselta molempai elinajaksi joka tämän kautta vahvistetaan vierasten

miesten läsnä ollessa. Rautalammin Pitästä ja Hautalahe
kylästä se 22 Päivä Tammi kuusa 1853.

Johan Huttunen.

(bom.)

Laris Pelkonen.

(bom.)

vaimo Marija Huttunen.

(bom.)

Totista anterus Korhonen.

(bom.)

Michel Jäppinen.

(bom.),"

hvarjemte svarandene inlemnade en skrifvelse af följande
innehåll:

„Till häradsrätten i Rautalampi.

Till aflidne Lars Pelkonens och Maria Huttunens arf-
vingars anspråk på arfslott i skattehemmanet N:o 1 i Hau-
talahti by efter deras moder Maria Huttunen anhålla vi öd-
mjukast att få ytterligare genmäla följande: Maria Huttu-
nen och hennes man Lars Pelkonen hafva redan till fullo
bekommit i fråga varande arfsandel. Till styrkande deraf
bilägga vi ett den 22 Januari 1853 utfärdadt köpebref eller
qvitto, som numera påfunnits ibland gamla hemmanshand-
lingar och otvifvelaktigt utgör samma original, hvarefter för-
fattaren Gabriel Korhonen, enligt det af Kantor Weckman
gifna formuläret, uppsatt ett nytt, det nu i fråga varande
köpebrefvet. Hvarföre aflidne Kantor Weckman undervisar
att skriva dokumentet efter nytt formulär, dertill synes skä-
let ligga i författarens oförstånd, då han under skriften öf-
verst tecknat Johan Huttunens namn ibland dem, som voro
öfverlåtare af arvet, ehuru denne var inlösare af detsamma.
Men derföre är dokumentet ingalunda ogiltigt, ty ingen torde
ens kunna påstå att Lars Pelkonen och Maria Huttunen
skulle hafva från i fråga varande hemman utbetalt arf till
Johan Huttunen, hvarutom i skriften säges: ”vi hafva erhål-
lit all laga arfsandel och hafva fått efter det gamla torpkon-
traktet, som är Rantaaho torp, af min broder Johan Huttu-
nen“. Här säges således tydligen att Lars Pelkonen och
Maria Huttunen erhållit den sistnämndas arfslott uti i fråga
varande hemman af Maria Huttunens broder Johan Huttunen

enligt förut ingånget kontrakt; och sålunda hafva Lars Pelkonen och Maria Huttunen skriftligen afstått från vidare arfsanspråk efter den sistbemäldas föräldrar. Att öfverlåtelsen sedermera ånyo affattats i sådana ordalag, att den nya afhandlingen kommit att likna ett gåfvobref, torde ingalunda betaga den ursprungliga afhandlingen dess giltighet, sedan den numera blifvit funnen och är tillgänglig, och ej heller kan den ursprungliga skriften anses för något gåfvobref, eftersom sakeägarene deri erkänna sig hafva bekommit „laglig arfslott”. För öfrigt torde det vara klart att arvet redan för länge sedan blifvit guldets, ty afidne Lars Pelkonen och Maria Huttunen hafva, efter att först af Maria Huttunens broder och vår fader Johan Huttunen erhållit hvarjehanda egendom, genom särskildt kontrakt bekommit af honom ett bördetorp, som de innehafvt och bebrukat omkring sextio år emot en årlig ränta af två riksdaler, hvaröfver afhandlingen lemnats som qvitto. Detta bekräftas äfven deraf att, då Maria Huttunens fader och vår farfar, Michel Huttunen, afled för omkring 80 år sedan eller år 1803, Maria Huttunen och hennes man i mer än ett halft sekel lefvat och bott å samma hemman, utan att hafva väckt fråga om sitt arf, ehuru redan tvenne generationer lagfarit med ifrågavarande hemmans delar. På grund af allt detta anse vi påståendet obefogadt och anhålla om dess förkastande, äfvensom om ersättning för våra kostnader i målet. Rautalampi den 24 Aug. 1881.

Michel och Gabriel Johanssöner Huttunen.“

På svarandenes anhållan afhöordes å ed ytterligare särskilda vittnen, af hvilka trenne intygade sig upprepade gånger hafva hört Maria Huttunen i lifstiden omtala, huruledes Rantaaho af henne och hennes man åboende torp lemnats åt dem af svarandenes fader emot Maria Huttunens andel i halva skattehemmanet N:o 1 i Hautalaks by.

Käranden ville vid den sist ingifna afhandlingen icke fästa något afseende 'enär den samma såväl till innehåll som form var synnerligen bristfällig och otydlig, och anmärkte i anledning af vittnesmålen att Maria Huttunen, såsom af Gabriel Korhonens intygan framgick, vid den omvittnade tidpunkten redan varit ålderdomssvag.

Under rättegången infann sig vid domstolens sammanträde den 26 September 1881. kärandens svåger Ananias Niskanen, gift med Katarina Pelkonen, och yrkade på svarandene ågången behörig stämning, deras förpligtande att i stöd af de utaf käranden anförda skäl till Ananias Niskanen afträda icke blott, hvad hans hustru enligt arfsrätt efter sin moder tillborde af Tiitilä hemman, utan äfven den arfelott, som bort tillfalla hennes broder Michel Pelkonen, hvars andel Ananias Niskanen tillhandlat sig förmedels uppteckt köpebref af den 19 November 1877.

Svarandene vidblefvo, hvad de förut anført, och påstodo bestämdt att ofvau intagna afhandling vore den af Gabriel Korhonen först upprättade, sedermera oduglig befunna skriften, hvarigenom Maria Huttunen och hennes man till svarandenes fader öfverlätit hennes ärfda andelar uti Tiitilä skattehemman, samt tryggade sin eganderätt till hemmanslotten vid de derom upprättade båda afhandlingarna.

Häradsrätten tog målet i öfvervägande och utlät sig i utslag af den 27 September 1881, att alldenstund obestriddt vore, att den afhandling, dagtecknad den 22 Januari 1853, på grund hvaraf svarandene Gabriel och Michel Huttunens fader Johan Huttunen i lifstiden undfått lagfart och fastebref å sin syster samt kärandene Johan Pelkonens och Ananias Niskanens moder och svärmoder Maria Huttunens fäderneärfda $\frac{2}{3}$ i halfva Tiitilä skattehemman N:o 1 i Hautalaks by, ej blifvit af Maria Huttunen eller hennes man Lars Pelkonen underskrifven, samt samma afhandling, med afseende å dess innehåll, ej kunde annorlunda än såsom gifvobref anses; fördenskull och då gifva af arfvejord, enligt lag, ej får ske, ansåg Häradsrätten sig icke kunna tillerkänna merasagda afhandling egenskapen af bevis öfver laglig åtkomst till deri nämnda hemmansdelar; och emedan den andra af svarandene företedda afhandlingen för jemväl den 22 Januari 1853, utom andra bristfälligheter, äfven icke lemna upplysning om hvad som är föremål för deri antydda öfverlåtelse; ty kunde Häradsrätten ej heller vid denna afhandling fästa något afseende; i följd hvaraf och då svarandene

icke kunnat visa deras fader Johan Huttunen hafva behörigen åtkommit omförmälda $\frac{2}{9}$ i halfva Tiitilä skattehemman N:o 1 i Hautalaks by, samt den omständighet att svarandenes bemälda fader till skatte löst en del af det sagda halfva hemman genom uppskattning tillagda mantal af krono natur, ej är å saken verkande, och utan afseende jemväl å svarandenes invändning beträffande den utaf käranden Johan Pelkonen utverkade stämning i målet, enär berörda invändning är för sentida väckt, Häradsrätten pröfvade rättvist ålägga svarandene att till kärandene Johan Pelkonen och Ananias Niskanen, af hvilka den förstnämnde dels ärft, dels genom inlösen af sin syster Maria Pelkonen och sin systerdotter Johanna Jämsä jemte hennes man åtkommit hälften af i fråga varande hemmansdelar och Niskanen å sin hustru Katarina Pelkonens vägnar ärft, samt för egen del genom köp af sin sväger Michel Pelkonen åtkommit $\frac{3}{8}$ af desamma, genast afträda åt käranden Johan Pelkonen $\frac{1}{9}$ och åt käranden Ananias Niskanen $\frac{1}{12}$ af meranämnda halfva Tiitilä skattehemman N:o 1 i Hautalaks by; och finge sakegarene, vid denna utgång af målet och i anseende till dess heskafsenhet, sjelfve vidkännas sina i målet hafda umgälder.

Häröfver vädjade Gabriel och Michel Huttunen till Wiborgs Hofrätt samt anhöllo om målets återförvisande till Häradsrätten för att komma i tillfälle att ånyo låta afhöra författaren till ofta nämnda afhandlingar, Gabriel Korhonen, äfvensom särskilda andra namngifna personer.

Hofrätten tog målet i öfvervägande och fann i dom af den 18 Augusti 1882 lika med Häradsrätten det vara lagligen utredt, att omförmälda afhandling af den 22 Januari 1853, på grund hvaraf Johan Huttunen vunnit lagfart och fasta å Maria Huttunens i fråga varande fäderneärfda $\frac{2}{9}$ i halfva skattehemmanet N:o 1 uti Hautalaks by, icke blifvit af Maria Huttunen eller Lars Pelkonen undertecknad; i anseende hvartill och då hemmansdelens öfverlåtelse till Johan Huttunen af sådan anledning från början varit ogiltig samt blifvit af Johan Pelkonen och Ananias Niskanen inom den i Kongl. förklaringen den 14 Maj 1805 föreskrifna tid efter Maria Huttunens död klandrad, Hofrätten fann Gabriel och Michel Hut-

tunen icke hafva anført skäl till ändring i det slut, hvori Härederätten i saken stannat och hvarvid förty skulle förblifva, jemte det Gabriel och Michel Huttunen af Hofrätten ålades att till Johan Pelkonen och Ananias Niskanen gälda lösen och öfriga afgifter för deras exemplar af Hofrättens dom.

Denna dom uttryckte Notarierne *Peranders* och *Selins*, Assessorn *Lavonius* samt Vicepresidenten *Grotenfelts* åsigthvaremot referenten i målet, Hofrättsrådet *Palmroth* yttrade sig och — jemte det Gabriel och Michel Huttunens redan vid Härederätten gjorda och i Hofrätten upprepade anmärkning derom, att mera än tjugu år förlidit sedan Johan Huttunen åtkommit Maria Huttunens omförmälte $\frac{2}{3}$, i halfva skattehemmanet N:o 1 i Hautalaks by samt att, då hvarken Johan Huttunens vunna lagfart och fasta & hemmansdelarne blifvit af Maria Huttunen i listiden klandrade, Johan Pelkonens och Ananias Niskanens talan äfven på denna grund borde förkastas, enär upplyst blifvit att Maria Huttunen först år 1876 aflidit samt Johan Pelkonen och Ananias Niskanen således, jemlikt 1 § 8 kap. J. B. och Kongl. förklaringen den 14 Maj 1805, både varit berättigade till och inom behörig tid väckt sin förevarande klandertalan, lemnades utan afseende, — fann Hofrättsrådet hvad Gabriel och Michel Huttunen i öfrigt i Hofrätten anført ej heller verka till ändring i Härederättens motvädjade utslag, hvarvid förty komme att bero; och ålades Gabriel och Michel Huttunen att till Johan Pelkonen och Ananias Niskanen gälda lösen och öfriga afgifter för deras exemplar af Hofrättens dom i målet.

På nedlagd revisionsskilling understälde Gabriel och Michel Huttunen målet H. K. M:ts nådiga skärskådande samt anförde till vinnande af ändring i Hofrättens dom hufvudsakligen följande:

Hofrätten hade i likhet med Härederätten som domskäl anført, att den afhandling af den 22 Januari 1853, på grund hvaraf sökandenes fader vunnit lagfart & Maria Huttunens ärfta $\frac{2}{3}$ af i fråga varande hemman, icke blifvit af Maria Huttunen och hennes man Lars Pelkonen undertecknad. Men sökandene bestredo att någon laga utredning härom blifvit

förestäld. Till en början hade käranden Lars Pelkonen icke ens bestämdt i fråga satt någon annans än Maria Huttunens underskrift. Och obestriddt vore vidare, att både Lars och Maria Pelkonens underskrifter funnos under den i lagfartsprotokollet intagna afhandlingen, att dessa underskrifter vore bevittnade samt att Lars och Maria Pelkonen under sin lifstid erkänt dem, i det de icke allenast lemnat sökandenes fader i oklandrad besittning af hemmansandelen, än å sin sida begagnat sig af det kontrakt om Rantaaho torp, hvarmedels makarne Pelkonen tillerkändes lifstidsbesittning af samma torplägenhet i ersättning för nämnda $\frac{2}{9}$ af hemmanet, de der således icke bortgifvits för intet, utan emot fullgod betraktad ersättning. Denna ersättning hade makarne Pelkonen under sin lifstid till fullo uppburit, utan att på något vis klandra sökandenes faders åtkomst till hemmansandelarne. Då de under sin lifstid icke förnekat riktigheten af sina underskrifter, kunde ett blott bestridande af någon annan, ehö det vara mätte, icke betaga underskrifterna deras giltighet, utan måste deras falskhet fullt bevisas. Men i detta afseende vore utredningen högst tvifvelaktig. Vittnet Gabriel Korhonen hade väl angifvit sig sjelf hafva förfalskat Lars och Maria Pelkonens namn under någon skrift, men han hade icke ens gittat påstå att det skulle varit detta förfalskade exemplar, som begagnats vid lagfarten. För en sådan förfalskning dömde lagen till ärelöshet, och något lagavitsord kunde ej tillerkännas en persons vittnesmål, som påstod sig hafva begått en sådan handling. Hans erkännande finge gälla mot honom sjelf, då han tilltalades, men icke för eller mot någon annan. Icke ens Johan Pelkonen hade velat påstå, att hans fader icke skulle undertecknat det ursprungliga dokumentet. Ingenting hade heller blifvit förbragdt, som skulle gjort Lars Pelkonens underskrift tvifvelaktig. Att han begagnat sig af torpkontraktet, hvilket utgjorde den betingade ersättningen för afståendet af hans hustrus arfelott i hemmanet, antydde tvärtom klarligen att han måste hafva undertecknat köpeafhandlingen. Af samma skäl kunde den af sökandenes fader sökta lagfarten ej hafva varit någon hemlighet för honom, och då han lefde till

år 1859, hade han haft tillfälle att klandra den, om han velat. Det hade icke föreburits, att Lars Pelkonen skulle i någon måtto hafva missbrukat sin målsmansrätt för att tvinga sin hustru att bifalla till föryttrandet af hennes arfsandelar. I hvarje fall hade hon efter hans död, såsom enka, kommit i „tillstånd att sin rätt bevaka”, och hade förty bort, jemlikt stadgandet i K. F. d. 14 Maj 1805, inom natt och år derefter anhängiggöra sin klandertalan. Det vore alldeles orimligt att, såsom Härads- och Hofrätten gjort, räkna klandertiden från hennes död, då flere vittnen intygat att hon haft full uppfattning af sakförhållandet, men hon det oakadt försummat att göra någon klandertalan. Men äfven om klandertiden räknades från Maria Pelkonens död, som inträffade den 8 December 1876, så hade likväl endast Johan Pelkonen instämt sin talan inom den tid af natt och år derefter, som föreskrifves i K. F. d. 14 Maj 1805. Af Wiborgs Hofrätts dom d. 22 Juni 1878 syntes, att Ananias Niskanen före den 19 November 1877 måste hafva kommit till kännedom om sin hustrus arfsrätt och försatts i tillfälle att utföra sin talan, och då han icke inom natt och år derefter uttagit stämning mot sökandene, måste han väl lagligen hafva försuttit sin rätt till klander af deras eganderätt. Dessutom hade såväl han som Johan Pelkonen ytterligare försuttit sin talan, enär de icke anhängiggjort målet å nyo i Häradsrätten inom natt och år efter den 22 Juni 1878, då Hofrättens första dom utgafs. Motparternes klandertalan vore således i flere afseenden preskriberad, och försöket att upprifva sökandenes eganderätt alldeles foglöst. Men för den händelse att H. K. M:t ansåge köpet till större eller mindre del böra återgå, anhöllo sökandene att den vinnande parten måtte åläggas att i motsvarande förhållande utgifva ersättning till sökandene, för det Lars och Maria Pelkonen under hela sin lifstid fått åtnjuta kontraktet om Rantaaho torp, enär det icke vore med rättvisa och billighet öfverensstämmande att upphäfva köpet så ensidigt, att å ena sidan Lars och Maria Pelkonen ostörda skulle fått åtnjuta det för Maria Pelkonens andel i hemmanet betingade vederlaget, men å andra sidan

hemmansandelen med alla under tiden derå verkställda uppodlingar och förbättringar tillfölle deras arfvingar.

På sökandenes anhållan anställdes dessutom inför Referendariesekreterarne i Kejs. Senatens Justitiedepartement muntligt förhör i målet den 19 Febr. 1883, dervid sökandenes ombud inlemnade ett skriftligt andragande jemte deri åberopade tvenne utdrag ur Häradsrättens i Rautalampi sockens tingslag inteckningsprotokoll för den 13 Febr. och 29 Augusti 1854, varande sagda andragande så lydande:

"Af Häradsrättens i Rautalampi sockens tingslag inteckningsprotokoll för den 13 Februari och 29 Augusti 1854, hvaraf två utdrag ingifvas, synes att Lars Pelkonen på grund af den lagfart, som vid vintertinget 1854 meddelats Johan Huttunen & hans syster Maria Huttunens försålda arfslott i hemmanet N:o 1 i Hautalaks by, sökt inteckning för beståndet af det torpkontrakt, hvarmedels besittningsrätt till en del af sagda hemman på Pelkonens och hans hustrus lifstid den 25 Januari 1853 till Pelkonen och hans hustru Maria öfverlåtits såsom ersättning för afståendet af äganderätten till arfslotten. Då således Lars Pelkonen grundat sin inteckningsansökning på den Johan Huttunen meddelade lagfart & hans hustrus arfslott och protokoll öfver inteckningens meddelande blifvit till honom utfärdadt, kan han väl icke sägas hafva varit okunnig om arfslottens afhändande. Hvad Maria Pelkonen angår, så hade hon, ifall afhändandet skett utan hennes samtycke, bort söka upphäfvande af köpet innan natt och år efter det hon fått kunskap derom. Den i målet förbragta utredningen vidhandengifver, att hon under ingen period af sin lefnad varit okunnig om afhändandet. På hennes underskrift under köpebrevet ligger ingen vigt, helst lagen i 2 § 1 kap. J. B. väl föreskrifver att köp om jord skall ske skriftligen och med vittnen, men icke att köpeafhandlingen skall af kontrahenterna underskrifvas, hvilket någon gång kan vara fysiskt omöjligt."

Då målet härå föredrogs i *Justitiedepartementet* utlät sig:

Senatorn *Nybergh* och ansåg Gabriel och Michel Huttunens i Senaten såväl emot Johan Pelkonen och Ananias Niskanen gemensamt som mot den sist nämnde särskildt

gjorda invändning derom, att de försuttit sin i fråga varande talan, vara sentida väckt samt något afseende dervid förty icke kunna fästas; och beträffande sjelfva saken fann Senator sökandene icke hafva förebragt skäl till ändring i Hofrättens i fråga varande dom, vid hvilken förty, enligt Senators tanke, komme att bero.

Senatorn *Ehrström* yttrade sig att, emedan af sagda handlingar framginge att Ananias Niskanen åtminstone redan den 19 November 1877, då han med Michel Pelkonen afslutade köp om en anpart uti i fråga varande hemmansdelar samt till Johan Pelkonen utfärdade fullmakt att af honom begagnas för talan i Hofrätten angående samma fastighetsdelar, haft anledning att genom stämning å Gabriel och Michel Huttunen bereda sig talan i saken emot dessa men Ananias Niskanen ej ens inom natt och år derefter utan först till häradsrättens sammanträde den 26 September 1881 låtit i sådant afseende instämma Michel och Gabriel Huttunen, blef, med godkännande af sökandenes invändning mot Ananias Niskanens talan i målet, densamma. såsom sentida väckt, jemlikt förklaringen af den 14 Maj 1805 af Senatorn lemnad utan afseende.

Beträffande Johan Pelkonens käromål fann Senatorn väl utredt vara, att den skriftliga afhandling af den 22 Januari 1853, på grund hvaraf Johan Huttunen lagfarit med i fråga varande $\frac{2}{9}$ af halfva skattehemmanet N:o 1 i Hautalaks by. ej varit af Lars Pelkonen och Maria Huttunen egenhändigt underskrifven; men alldenstund äfven styrkt blifvit ej mindre att sagda afhandling utgjort en omskrifning utaf en samma dag i enahanda syfte uppsatt skrift, hvarigenom Lars Pelkonen och Maria Huttunen velat, emot fortfarande besittning under begges lifstid af Rantaaho, hemmanshälften underlydande torp för öfverenskommet årligt arrende, förvissa Johan Huttunen om eganderätten till sagda hemmansdelar och under hvilken skrift Lars Pelkonen och Maria Huttunen egenhändigt tecknat sina bomärken, än att berörda aftal om hemmansdelarne och torpet derefter, utan klander från deras sida egt bestånd ej allenast intill Lars Pelkonens år 1859 utan ock till Maria Huttunens år 1876 inträffade död; för-

denskull och då deras godkännande af namnteckningarne under förstberörda skriftliga afhandling, hvarigenom en hemmansdelarnes värde fullt motsvarande förmån dem tillerkänts, blifvit ådagaladt såväl härigenom som ock genom den omständighet att Lars Pelkonen, enligt hvad till Senaten ingifna handlingar utredde, efter det Johan Huttunen lagfarit med berörda hemmansdelar, den 13 Februari 1854 i dem sökt och sedermera äfven vunnit inteckning till säkerhet för torparrendets fortfarande bestånd, pröfvade Senatorn rättvist att, med upphäfvande af Hofrättens dom och Häradsrättens utslag i saken, förkasta Johan Pelkonens deri förda talan såsom obefogad.

Senatorerne *Gejtel* och *Wasastjerna* instämde uti det af Senatorn *Ehrström* afgifna yttrande, i enlighet hvarmed K. Senatens dom i målet, daterad den 20 Mars 1883, är affattad.

11.

Kan Kronofogde, som bor i stad inom sitt härad, tilltalas vid stadens Rådstufvurätt för tjenstefel begånget i ärenden, som röra häradet?

Efter att i skrifvelse af den 9 April 1875 hos Guvernören öfver Wiborgs län hafva angifvit Kronofogden i Kexholms härad *Gustaf Fredrik Salenius*, bosatt i Kexholms stad, för särskilda fel och försummelser i tjensten, anklagade Förvaltaren af *Wernitsa* hofläger i *Pyhäjärvi* socken *Wilhelm Schwanenberg*, med biträde af t. f. Stadsfiskalen *Daniel Blomqvist* enligt Guvernörens derom meddelade förordnande, inför Rådstufvurätten i Kexholms stad Kronofogden *Salenius* för det han af *Schwanenberg* och andra personer, hvilka vid entreprenadauktion åtagit sig att ställa hållhästar till gästgifverierna i *Pyhäjärvi* socken, emottagit en del af den utfästa entreprenadsumman såsom godtgörelse för att han utbetalt nämnda summa tidigare än vederbort samt sålunda af *Schwanenberg* år 1867 bekommit 200 mark, äfvensom vidare för det *Salenius* — oaktadt han haft anledning antaga

att Schwanenberg, som under en längre tid stält hållhästar till Sortanlaks gästgifveri i nämnde socken, skulle infinna sig vid en till den 28 Oktober 1872 utlyst entreprenadauktion för utbudande af hållhästars ställande till Sortanlaks och Pyhälaks gästgifverier under åren 1873 och 1874, hvilken auktion förrättats å Kronofogdekontoret i Kexholms stad — vidtagit med auktionsförrättningen så tidigt att hvarken Schwanenbergs ombud eller Gästgifvaren Wasili Sibakoff, som spekulerat på ställandet af hästar till Pyhälaks, hunnit infinna sig till auktionen samt, sedan Brofogden Petter Häyrén stannat för lägsta anbudet af 1,200 mark för hästarne å Sortanlaks och lika belopp för de å Pyhälaks gästgifveri, tillåtit denne att transportera åtagandet å Sortanlaks å Schwanenberg för 800 och å Pyhälaks gästgifveri åt Sibakoff för 600 mark samt sedermera med Häyrén delat öfverskottet af entreprenadsummorna. Under rättegången yrkade Stadsfiskalen Blomqvist ansvar å Salenius jemväl för det han vid Rådstufvurättens sammanträde den 10 Maj 1880 tillvitat Blomqvist enfald och okunnighet vid utförandet af åklagaretalet i målet.

Sedan Kronofogden Salenius blifvit öfver angifvelsen hörd och målet i öfrigt haft den omgång handlingarna utvisa, tog *Rådstufvurätten* medels utslag af den 22 Maj 1880 målet under slutlig pröfning, och emedan Godsförvaltaren Schwanenberg emot Kronofogden Salenius' bestridande icke kunnat till fullo styrka sina mot Salenius gjorda angifvelser, vardt Salenius från allt ansvar derutinnan frikänd, men deremot fann Rådstufvurätten det stanna Salenius till last att hafva inför rätta förolämpat Stadsfiskalen Blomqvist i hans tjenstebefattning samt dömde förty i stöd af 7, 8 och 9 §§

K. F. den 26 November 1866 angående falsk angivelse och annan ärekränkning Kronofogden Salenius att böta 60 mark.

Wiborgs Hofrätt, under hvars pröfning såväl åklagaren Blomqvist och Godsförvaltaren Schwanenberg som Kronofogden Salenius i besvärsväg dragit målet, fann i utslag af d. 28 Oktober 1881 utredt vara, att Kronofogden Salenius ej mindre af godsförvaltaren Julius Grubert, som å entrepre-

nad åtagit sig att ställa hållhästar till Konnitsa gästgifveri i Pyhäjärvi socken och därför haft att af Salonius uppbära år 1872 ettusen tvåhundra mark och följande år 1,010, vid liqvid om dessa summor emottagit och behållit såsom godtgörelse för det han skulle, tidigare än vederbort, utbetalt medlen det första året 200 mk och åtminstone något af de följande åren 10 mk, än äfven, sedan Brofogden Häyrén vid ofvan omförmälda den 28 Oktober 1872 hållna entreprenadauktion inropat underhållet af skjutshästarne å Sortanlaks och Pyhälaks gästgifverier under åren 1873 och 1874 emot en ersättning af 1,200 mark årligen för hvardera gästgifveriet, å Häyréns vägnar öfverlemnadt åtagandets fullgörande å Sortanlaks åt Schwanenberg för 800 mark och å Pyhälaks åt Gästgifvaren Sibakoff för 600 mark om året samt sedermera af den sålunda för Häyrén uppkomna vinsten behållit hälften; i ansende hvar till och då Salonius varit befogad hvarken att såsom Brofogden Häyréns ombud bemedla öfverlåtelsen af det utaf Häyrén åtagna underhållet af hästarne vid Sortanlaks och Pyhälaks gästgifverier å Schwanenberg och Sibakoff, eller att af ofvan omförmälda entreprenadsummor emottaga något för egen räkning om sådant ock frivilligt honom erbjudits, Hofrätten pröfvade rättvist döma Kronofogden Salonius, hvilken dessutom stannade till last att hafva inför Rådstufvurätten på förenämndt sätt förolämpat åklagaren Blomqvist, att för hvad Salonius sålunda tillräknats, i stöd af de utaf Rådstufvurätten åberopade lagstadganden samt senare momentet i M. B. 44: 2 och U. B. 1: 7 böta för förolämpningen 150 mk, samt för hvad Salonius i öfrigt tagits till last 100 dlr med 192 mk till enahanda fördelning, hvarutom Salonius borde 6 månader afhållas från utöfningen af sin tjänst; och ålades Salonius derhos att bland annat ersätta Godsförvaltaren Schwanenbergs vid Rådstufvurätten hafda kostnader med 400 mk.

Biläggande borgen för de honom ådömda böter sökte Kronofogden Salonius hos H. K. M:t i underdånighet ändring uti Hofrättens utslag, och då målet i K. Senatens *Justitiedepartement* föredrogs, förenade sig dess samtliga närvarande ledamöter, Vice ordföranden *Palmén* samt Senatorerne *Bru-*

non, Björkstén och af Frosterus, om ett så lydande utslag. Emedan Kronofogde för tjenstefel, skall, jemlikt R. B. 10: 27 sökas vid Häradersrätten i den ort, der felet blifvit begånge eller der han bor som klagar, samt Kexholms Rådshufvurätt således icke varit behörig domstol att med ifrågasättande emot Kronofogden Salonius anställda åtal för fel i tjensten sig befatta, ty pröfvar K. Senaten rättvist upphäva domstolarnes ofvan berörda utslag i hvad de angå de mot Kronofogden Salonius utförda åtal för tjenstefel; ankommande det förty å vederbörande att detsamma vid Häradersrätten i Pyhäjärvi sockens tingslag anmäla och utföra. Vidkommande sedan omförmälda af åklagaren Blomqvist å Kronofogden Salonius yrkade ansvar för förolämpning, finner K. Senaten Kronofogden Salonius icke hafva förebragt skäl till ändring i Hofrättens derom meddelade yttrande, såvidt berörda förseelse Salonius derigenom tillräknats, hvaremot det därför utsatta ansvar vid ofvan anförda förhållande undanrödjes och till förberörda Häradersrätt öfverlemnas att tillika med utlåtande rörande de mot Salonius angifna tjenstefelet utsätta det ansvar, hvartill Salonius för nämnda honom till last tagna förolämpning gjort sig förfallen.

K. Senatens utslag är gifvet den 12 April 1883.

12.

Tillämpning af senare mom. § 22 af K. F. d. 9 November 1866 om gälds betalning vid dödsfall. — Är skolråd i stad att räknas till de allmänna inrättningar i landet, hvilka äro befriade från erläggande af revisionskostning i tvistemål, som dragas under H. K. Mts nådiga skärskådande?

Efter stämning å Handlanden i Hangö stad Georg Sergeeff samt Kronofogden i Ålands härad Johan Frithiof Salvén anförde Tullförvaltaren Ernst Albert Gustaf Brander i egenskap af behörigen befullmäktigadt ombud för Skolrådet i Gamla Karleby stad vid Rådshufvurättens i sist nämnda stad sammanträde den 30 Maj 1881: Att i Mars månad 1875 aflidne handlanden i Gamlakarleby Peter Sergeeff den

11 Juni 1861 öfvertagit ansvarigheten för återgåldandet af ett Tullförvaltaren G. J. Öller emot skuldsedel af den 30 Maj 1859 från den af Skolrådet förvaltade s. k. Libeckska donationsfonden beviljadt lån af 1000 rubel silfver jemte derå utfäst 6 % årlig ränta, men alldenstund hvarken den afidnes enka Kristina Johanna Sergeeff, hvilken sedermera äfven med döden afgått i Oktober år 1880, ej heller hans öfriga sterbhusdelegare i godo kunnat förmås att fullgöra Petter Sergeeffs antydda förbindelse, yrkade ombudet Brander, att Handlanden Georg Sergeeff och Kronofogden Salvén, af hvilka den förre vore son till makarne Sergeeff och Salvén gift med deras dotter Eugenie, måtte, när de icke vunnit eller ens ansökt om urarfva förmån efter sin bemålde fader och avärfader, förpligtas att gemensamt eller den af dem, som tillgång egde, till Skolrådet genast utbetala förenämnda skuldsedels oguldna innehåll 4000 mark med derå löpande 6 % årlig ränta från den 30 Maj 1879, dock efter afdrag af den summa, som möjligen framdeles kunde i dividend tillfalla Skolrådet från enkan Kristina Johanna Sergeeffs till konkurs upplåtna bo; varande omförmälda skuldsedel, hvarå krafvet grundades så lydande:

"Till den af framlidne Apotekaren Gustaf Libeck till härvarande lägre Elementar skola donerade fond, som för närvarande förvaltas af Herr Handlanden Alexander Boehm, häftar jag för ett lån af Ett Tusen Rubel Silfver, hvilken summa jag förbinder mig Tre månader efter å ömsesidor skeende uppsägning att med fem procents ränta återgålda och eger Herr Handlanden Boehm, utan mitt vidare hörande, söka och vinna laga inteckning uti min ägande gård under N:o 176 i fjerde kvarterets fjerde afdelning, hvilken under N:o 597 finnes uti allmänna Brandstods-Bolaget i Finland försäkrad för ett värde 1642 Rubel Silfver, likasom ock uti den under gården beflntliga mig tillhörige Kryddgården, försäkres Gamla Carleby den 30 Maj 1859.

S:a 1,000 rubel Silfver.

G. J. Öller.
Tullförvaltare.
(Sigill.)

Undertecknad, som nu mera är egare till gården N:o 176 uti fjerde kvarterets fjerde afdelning, ansvarar för omstående reverserade fordran Ett Tusende (1,000) Rubel Silfver jemte ränta för hvilka gården är intecknad, som härmedelst intygas. Gamla Carleby den 11 Juni 1861.

Peter Sergeeff.

I från och med den 30 Maj sistlidne förbinder jag mig att för omstående reverserade och i min gård intecknade summa erlægga ränta, beräknad efter sex (6) för hundra om året. Gamla Carleby den 11 December 1867.

P. Sergeeff.“

(Sigill.)

Ombudet Brander upplyste derhos att inteckning i af lidne Handlanden Sergeeffs ofvan nämnda gård tidigare varit meddelad, ehuru inteckningen förlorat sin giltighet den 6 September 1879, derför att densamma af försummelse inom behörig tid icke förnyats.

Ett under rättegången inlemnadt bouppteckningsinstrument efter Handlanden Peter Sergeeff af den 13 Maj 1875 utvisade: att denne, som aflidit den 4 Mars samma år, öfverlefvats af enka Kristina Johanna Sergeeff, född Rechart, samt åtta i äktenskapet med henne födda barn; att boet tilllydt bland annat gården N:o 143 — tidigare betecknad med N:o 176 — i fjerde kvarteret af Gamlakarleby stad, hvilken gård värderats till 6,000 mark; samt, att summa inventarii, fastighetsvärdet deri inberäknadt, uppgått till 7,709 mark 10 penni och afkortningen till 10,594 mark 38 penni, hvadan skulderna öfverstigit tillgångarna med 2,865 mark 28 penni.

Öfver käromålet hörd anförde Handlanden Georg Sergeeff att han, som redan i tidiga år lemnat hemmet och år 1874 bosatt sig i Åbo stad, icke närvarit vid bouppteckningen efter sin aflidne fader, samt hvarken åtnjutit något arf efter honom, ej heller haft någon befattning med hans efterlemnade qvarlåtenskap, hvilken den aflidnes enka Kristina Johanna Sergeeff ensam omhändertagit, hvaremot svaranden Sergeeff, enligt hvad allmänt bekant vore, särskilda gånger

understödt sin fader i lifstiden med penningebidrag; och som senare mom. i 22 § af K. F. den 9 November 1868 angående gälds betalning vid dödsfall m. m. uttryckligen stadgade, att arfvinge vid ofvannämnda förhållande skall vara från all ansvarighet för afliden persons gäld fri, yrkade svaranden käromålets förkastande.

Kronofogden Salvén motsade jemväl krafvet på den grund att hans hustru, som år 1874 afflyttat från hemmet och först förestått sin broders hushåll i Åbo samt den 9 Januari 1876 ingått sitt nuvarande äktenskap, hvarken närvarit vid bouppteckningen, ej heller ur sin faders efterlemnade bo njutit någon förmån.

Käranden erinrade härtill: att skulderna i aflidne Handlanden Petter Sergeeffs bo öfverstigit tillgångarne deri med närmare tretusen mark, utan att enkan eller arfvingarne detta oaktadt funnit skäl förekomma att upplåta boet till konkurs; att sedan en del af lösegendomen efter aflidne Sergeeff blifvit genom stadens auktionskammare försåld, dåvarande föreståndaren för auktionskammaren derstädes Borgmästaren Mathias Jaatinen vägrat till enkan Kristina Johanna Sergeeff utlemna auktionsskillingen, innan hon af samtliga i landet bosatta arfvingar införskaffat fullmakt för medlens uppbärande, hvilken fullmakt äfven slutligen inlemnats, ehuru densamma icke kunnat ingefinnas; att återstoden af Petter Sergeeffs efterlemnade lösegendom afförts till Åbo, dit äfven enkan Sergeeff afflyttat, och omhändertagits af samtliga arfvingarna gemensamt; att svaranden Georg Sergeeff derefter ända till närvarande tid varit ombud för sina medarfa och ombesörjt alla boets gemensamma affärer; samt att Kronofogden Salvéns hustru, åtminstone så länge hon varit ogift och bott hos sin moder, njutit af sin faders efterlemnade qvarlåtenskap.

Genom ett af Stadskamreraren i Gamlakarleby utfärdadt intyg styrktes jemväl, att enkan Kristina Johanna Sergeeff åren 1878 och 1879 icke mer varit mantalskrifven i nämnda stad, hvaremot hennes aflidne mans gård N:o 143 i samma års mantalslängder blifvit påförd bemälda aflidnes

arfvingar. Dessutom utreddes genom utdrag ur Rådstufvurättens i Gamla Karleby stad protokoll för den 16 Februari 1880, att Kontoristen Gustaf Napoleon Bernadotte Heidenberg bland annat genom kontrakt af den 15 Januari 1879 såsom ombud för enkan Sergeeff och svaranden Georg Sergeeff enligt fullmakt af desse utarrenderat förenämnda gård såsom dem tillhörig; att bemålde Heidenberg derå jemväl på grund af fullmakt, utfärdad af Kristina Johanna och Georg Sergeeff såsom egare af förenämnda gård, inför stadens Rådstufvurätt utfört ett fordringsmål mot arrendatorn af samma gård Handlanden Wilhelm Emil Drake.

Svaranden Georg Sergeeff vidhöll, att han hvarken njutit något arf efter sin fader, ej heller tagit någon befattning med boet vidare, än utt han på sin moders begäran i boets angelägenheter skrifvit tvenne bref till Handelskontoristen Heidenberg, med hvilken han förut stått i andra affärsförbindelser. Af missförstånd och utan svarandens vetskap hade kontoristen Heidenberg i anledning deraf tecknat Georg Sergeeffs namn såväl under det kontrakt, hvarmedels i fråga varande gård uthyrts, som ock under den fullmakt, på grund hvaraf kontoristen Heidenberg sedermera utfört rättegång mot Handlanden Drake för resterande hyra. De influtna hyrorna hade helt och hållet åtgått till betalande af räntan å nu i fråga varande gäld afvensom till gäldande af gårdens påförda utskylder och derå verkstälde reparationer. Skolrådets försök att förpligta svarandene att ansvara för omförmälda lån vore därför så mycket mer stridande mot rättvisa och billighet, som den Libeckska fonden för sin fordran haft första in-teckning i gården, hvars värde mer än till fullo motsvarat gäldens belopp, men Skolrådet försummat att inom behörig tid förnya in-teckningen och sålunda sjelft varit vållande till den förlust, hvilken Skolrådet numera ville vältra på svarandene.

Till styrkande af sina ofvanstående uppgifter inlemnade Handlanden Sergeeff de af honom till kontoristen Heidenberg afåtna skrifvelserna, hvilka voro af följande innehåll:

„Åbo den 13 Augusti 1875.

Heders Broder!

I stöd af vår gamla bekantskap tillåter jag mig härmed falla Dig till besvär med att försöka få såld min Mors gård i Gamla Karleby. — — — — —

Georg Sergeeff.

Åbo den 15 Maj 1876.

Broder Heidenberg!

Tacksamt har jag att erkänna undfångsten af din vänska-
psfulla för den 21 Mars och stannar i stor förbindelse
för hvad Du gjort och kommer att göra för gårdens försälj-
ning om yppas någon spekulant. — — — — —

Nu nödgas jag åter falla dig till besvär med ett par smärre
uppdrag. Min mor har nemligen att uppbära hyra för går-
den för $\frac{1}{2}$ år med *Smc* 300. — den 1 Juni — — — — —

Georg Sergeeff.“

hvarjemte Handlanden Sergeeff åberopade att i målet vittna
förbemålde Heidenberg, hvilken å aflagd ed inlemnade ett
skriftligen affattadt, så lydande vittnesmål:

„Till rådstufvurätten i Gamla Karleby stad.

I fordringsmålet mellan Skolrådet härstädes och Herr
Georg Sergeeff får jag såsom tillkalladt vittne ödmjukast
meddela:

Kort tid förr än numera aflidna Fru Kristina Sergeeff
utflyttade från denna ort ombad hon mig att vara hennes
ombud härstädes, men befullmäktigade mig icke, hvarföre
jag tog ingen befattning med hennes gård förrän hennes son
Herr Georg Sergeeff, med hvilken jag varit bekant sedan
barnaåren, tillskref mig och ombad mig dertill i sin Moders
namn, samt äfven tillika sände fullmakt från Fru Sergeeff. Se-
dermera ansåg jag till min egen säkerhet behöfligt att äfven
hafva fullmakt af Herr Georg Sergeeff, emedan han i sina bref
till mig, i sammanhang med sina enskilda affärer med mig,
äfven meddelade från hans mor angående gården och som jag

således icke direkt af Fru Sergeeff mottog ordres, ville jag af brefskrifvaren hafva fullmakt och fick den äfven. Då jag uthyrde Fru Sergeeffs gård till Handlanden Wilhelm Drake visste Sergeeff icke af det förr än efteråt, och underskref jag hyreskontraktet med såväl Fru Kristina som Georg Sergeeffs och mitt namn af orsak, att vi alla tre hade med saken att göra ehuru i olika förhållanden. Att den rättgång jag utförde mot Herr W. Drake upptogs i arfvingarnes namn eller att Herr Georg Sergeeff deri blef indragen beror således på ett misstag just genom kontraktets underskrift; dessutom tillkom denna rättgång sålunda att, då jag af Sergeeffs begärda tillåtelse att verkställa diverse reparationen å gården, nekades detta, och som Herr Drake det oaktadt lät utan min tillåtelse verkställa dessa reparationer och därför innehöll en del af hyran, beslöt jag för min egen säkerhet att låta Rådstufvurätten afgöra saken, och utförde jag således denna rättgång Sergeeffs ovetande.

Som hyrorna icke betäckt alla utgifter för gården, så har Herr Georg Sergeeff icke emottagit något.

G. N. B. Heidenberg.“

På fråga uppgaf Heidenberg vidare: att han uti omförmälda, år 1880 väckta och slutförda tvist emellan enkan Kristina Johanna Sergeeff och svaranden Georg Sergeeff å ena sidan samt Handlanden Wilhelm Drake å andra sidan haft behörig fullmakt af de två förstnämnde att utföra deras talan; att vittnet äfven påminte sig huruledes Borgmästaren Mathias Jaatinen, såsom i tiden föreståndare för stadens auktionskammare, vägrat utlemna auktionsskillingen för den löseegendom, som efter aflidne Peter Sergeeffs död blifvit försäld, med mindre fullmakt för medlens lyftande införekaffades af bemälda aflidnes samtliga i landet vistande arfvingar, utan att vittnet dock kunde säga om sådan fullmakt sedermera presterats; samt, att vittnet jemväl erinrade sig, hurusom enkan Sergeeff varit förtretad deröfver att Jaatinen fordrat sådan fullmakt.

På kärandens begäran hördes Borgmästaren Jaatinen, likväl utan ed, då han såsom ledamot i stadens Skolråd af

domstolen förklarats jäfvig att aflägga vittnesed, och berättade: att han, i egenskap af föreståndare för auktionskammaren i staden, vägrat till enkan Sergeeff utlemna auktionsskillingen för afiidne Petter Sergeeffs försålda lösegendom med mindre hon inlemnade fullmakter dertill af samtliga bemålde afiidnes i landet bosatte arfvingar, hvilka fullmakter sedan äfven införskaffats, hvarefter auktionsskillingen i arfvingarnes namn uttagits och qvitterats af dottren Alexandra, men som Jaatinen sedermera afträdt från förenämnda besättning, kunde han icke säga hvart omförmälda fullmakter försvunnit, då de numera ej kunnat anträffas bland auktionskammarens protokoll och öfriga handlingar.

Kronofogden Salvén bestred att hans hustru njutit någon förmån af sin faders efterlemnade bo, såvida hon redan 1874 eller ett år före hans död lemnat hemmet och flyttat till sin broder i Åbo.

Under rättegången utreddes slutligen äfven att svarandene Georg Sergeeff och Kronofogden Salvén, den senare å sin hustrus vägnar, inom behörig tid sökt och vunnit afträdes- och urarvfaförmån efter sin förbemälda moder och svärmoder Kristina Johanna Sergeeff, som år 1880 afgått med döden.

Rådstufvurätten tog målet i slutligt öfvervägande och yttrade sig i utslag af den 17 Oktober 1881:

att alldenstund hvarken Kronofogden Johan Frithiof Salvéns hustru Eugenie Salvén, hvilken vid sin faders Handlanden Petter Sergeeffs död varit myndig, ej heller Handlanden Georg Sergeeff sökt urarvfaförmån efter sin bemålde fader, samt visadt blifvit att i dennes bo funnits tillgångar, hvori, enär ej ens påstås kunnat att derom genom testamente annorlunda förordnats, Eugenie Salvén och Georg Sergeeff erhållit eller åtminstone varit berättigade att erhålla del; fördenskull och emedan, enligt hvad af handlingarna i målet framginge, åtminstone Georg Sergeeff tagit besättning med boet, samt Eugenie Salvén före sitt äktenskap med Kronofogden Salvén under vistelsen hos sin moder Kristina Johanna Sergeeff tvifvelsutan jemväl njutit förmån af sin faders efterlemnade egendom, som medgifvits hafva blifvit af

Kristina Johanna Sergeeff öfvertagen, ty och då härtill komme, att svarandene icke ens kunnat bestrida det de haft kännedom om aflidne Petter Sergeeffs i fråga varande skuld, pröfvade Rådstufvurätten rättvist, med stöd af 22 § uti Kejsarliga förordningen af den 9 November 1868, angående gälds betalning vid dödsfall samt urarfvagörelse m. m., ålägga Kronofogden J. F. Salvén och Handlanden G. Sergeeff, den förre i egenskap af målsman för sin hustru Eugenie, att, gemensamt eller den af dem som tillgång dertill egde, till Skolrådet i Gamlakarleby stad, såsom förvaltare af Libeckska donationsfonden, emot utbekommande af den originala skuldsedel, hvarå krafvet sig grundade, behörigen qvitterad, genast utbetala fordrade 4000 mark med derå upplupen och löpande 6 procents årlig ränta från den 30 maj 1879 tills full betalning skedde, äfvensom att dessutom med 150 mark godtgöra Skolrådet för rättegångskostnaderna i målet, hvarjemte svaranden Georg Sergeeff skyldigkändes att i ersättning för uppvaktningen inför Rätta till afhörda vittnet Gustaf Napoleon Bernadotte Heidenberg utgifva 3 mark.

Mot detta utslag erlade såväl Handlanden Georg Sergeeff som Kronofogden Salvén vad, hvilket de & utsatt tid fullföljde i *Wasa Hofrätt* under upprepande af hvad de förut i saken anförde.

Då målet i Hofrätten föredrogs, yttrade sig referenten, adjungerade ledamoten, Sekreteraren *Fahler* och fann Handlanden Sergeeff och Kronofogden Salvén icke hafva anförde skäl till annan ändring i det motvädjade utslaget, än att, på sätt Skolrådet uti sitt käromål jemväl medgifvit, från hvad af dem sålunda utdömdt blifvit, skulle afräknas den dividend, som från aflidna enkan Sergeeffs konkursnassa möjligen kunde till i fråga varande gälds betäckande utgå; hvarjemte rättegångskostnaderna i Hofrätten parterne emellan af referenten qvittades.

Assessorn *Lindbohm* utlät sig: att som utredt vore att Kronofogden Salvéns hustru Eugenie Salvén, då bouppteckning efter hennes fader, aflidne Handl. Petter Sergeeff försiggått, icke vistats å orten och emot Salvéns bestridande icke styrkas kunnat, att Eugenie Salvén hvarken förut eller sedan tagit befattning med boet eller af arvet efter fadren någon förmån njutit;

alltså och då Eugenie Salvén, jemlikt 22 § i K. F. angående bland annat gälds betalning vid dödsfall, gifven den 9 November 1868, vid omförmälda förhållande vore fri från ansvarighet för sin faders gäld, pröfvade Assessorn rättvist att med upphäfvande af Rådstufvurättens i denna del af saken meddelade yttrande, förkasta Skolrådets emot Kronofogden Salvén, såsom målsman för sin bemälda hustru, utförda talan.

Vidkommande sedan Handlanden Sergeeffs vadetalan, fann Assessorn honom icke hafva anfört skäl till annan ändring i det motvädjade utslaget, än att från hvad han blifvit ålagd att utbetala skulle afräknas den dividend, som från affidna enkan Sergeeffs konkursmassa tilläfventyrs kunde till i fråga varande gälds betäckande utgå, äfvensom att den Skolrådet tilldömda och vädjanden Sergeeff nu ensam till betalning åliggande ersättning för rättegångsumgälderna nedattes till 100 mark, med hvilken ändring vid samma utslag, såvidt det anginge Sergeeff, enligt Assessorns åsigt, i öfrigt komme att förblifva.

Assessor *Westberg* instämde i Assessorn *Linbohms* yttrande, såvidt makarne Salvén anginge, men vidkommande Skolrådets talan mot handlanden Sergeeff, fann Assessorn det icke vara ådagalagdt, att Sergeeff skulle öfvervarit sin affidne faders boförteckning eller att han för egen räkning och i syfte att bereda sig någon förmån af tillgångarne i boet tagit befattning med detsamma, hvarföre och som något arf efter fadren ej heller visats hafva tillgodokommit Sergeeff, Assessorn pröfvade rättvist i stöd af det författningsrum, Assessorn *Lindbohm* åberopat, med ändring af det motvädjade utslaget jemväl derutinnan, förkasta nästberörda talan, och egde vid sådan utgång af saken den ersättning, Skolrådet tagit i anspråk för sina kostnader deri, i Hofrätten icke rum.

Hofrättsrådet *Tegengren* instämde i Assessorn *Lindbohms* yttrande.

Presidenten *Ekbom* var ense med Assessorn *Westerberg*.

K. Hofrättens i enlighet med Assessorn *Lindbohms* yttrande affattade dom utgafs den 27 April 1882.

På nedsatt revisionsskilling drog såväl Handlanden Sergeeff som Skolrådet i Gamlakarleby Hofrättens dom under H. K. M:ts nådiga skärskådande, återhemtande hvardera sina förut gjorda påståenden, Skolrådet med underdånig hemställan, huruvida icke Skolrådet i likhet med särskilda andra allmänna inrättningar borde från revisionsskillingens erläggande vara befriadt samt på denna grund, utan afseende å målets utgång, få återbära densamma.

På Handlanden Sergeeffs anhållan anställdes dessutom muntligt förhör den 5 December 1882 inför Referendariesekretärerne i K. Senatens Justitiedepartement, dervid sökanden Sergeeffs ombud inlemnade ett så lydande skriftligt andragande:

„Efter att för sådant ändamål hafva anhållit om detta muntliga förhör, får jag, till än ytterligare stöd för min i förevarande mål utförda talan, underdånigst inlemnå följande handlingar, nemligen:

1:o Instrument öfver den 13 Maj 1875 förrättad bo-uppteckning efter min aflidne fader Handlanden Petter Sergeeff, utredande att jag icke var närvarande vid denna förrättning. Väl upptager berörda instrument, att Rådmanen Peter Lundström dervid å de frånvarande arfvingarnes vägnar var tillstades „ad litem“, likasom han ock i sådan egenkap och för att bevaka dessas rätt underskrifvit instrumentet, men någon fullmakt för honom eller annan person att vid omförmälda tillfälle företräda mig hade jag icke utfärdat och har ej heller kunnat i instrumentet åberopa, hvar den nämnda bevakningen skedde mig ovetande.

2:o styrkt transumt ur Auktionskammarens i Gamla Karleby protokoll för den 27 Maj 1882, utvisande att gården N:o 143 i fjerde kvarteret af nämnda stad då å offentlig auktion försålts *uteslutande* för min aflidna moders konkursmassas räkning, och att jag dervid således ansetts icke äga någon del i sagda gård. Något arf efter min fader hade jag nemligen hvarken gjort anspråk på eller njutit, samt

3:o och 4:o tvenne särskilda af mina systrar och andra personer i Gamla Karleby utfärdade intyg derom att jag

understödt mina föräldrar under en följd af år och intill deras död. Häraf torde framgå, att jag, då jag var min moder i lifstiden behjelpig vid hennes, rörande ofvannämnda gårds angelägenheter, förda korrespondens med den af henne antagne förvaltaren af gården, Kontoristen Heidenberg, härmed icke kunde afse att vinna någon förmån för egen räkning. Att på grund af det bistånd, som jag sålunda af de mest naturliga skäl lemnade min hos mig bosatta moder, vilja åhvälfva mig ansvarighet för min faders gäld måste jag fördenskull anse vara högeligen både obefogadt och orättvist.

Helsingfors, den 28 November 1882.

Georg Sergeeff."

Efter uppläsandet hvaraf ombudet vidare inlade de i andragandet åberopade bouppteckningsinstrument, auktionsprotokoll, i styrkt transumt, och två intyg.

Såsom bemötande häraf ville Skolrådets ombud till K. Senaten hafva öfverlemnadt endast huruvida ofvanberörda, af Handlanden Sergeeff till stöd för hans talan förestälda utredning, äfven om den kunde anses vara å saken verkande, hvilket ombudet dock betvivlade, numera kunde komma under pröfning, då åberopade handlingar väl icke kunde hänföras till sådana nya bevis, som förut under rättegången icke kunnat anskaffas; i anseende hvartill ombudet till alla delar återhemtade Skolrådets talan, hvars befogenhet motparterne, enligt hans förmenande, icke gittat vederlägga.

Då målet i K. *Senatens Justitiedepartement* föredrogs d. 22 Februari 1883, fann

Senatorn *Nybergh* för sin del Skolrådets ansökning icke föranleda till ändring i Hofrättens i fråga varande dom samt Handlanden Sergeeff ej heller hafva anfört skäl till annan rättelse deri än att Senatorn, med afseende å sakens tvistiga beskaffenhet, befriade Handlanden Sergeeff från betalningen af den utaf Hofrätten utdömda rättegångskostnad.

Beträffande Skolrådets i Senaten gjorda anmärkning om att detsamma bort, i likhet med hvad för särskilda allmänna inrättningar vore medgifvet, tillåtas att utan revisionskillings nedsättande under nådig pröfning draga Hof-

rättens i fråga varande dom, fann Senatorn sagda anmärkning icke vara å lag grundad, hvadan densamma af Senatorn lemnades utan afseende.

Senatorn af *Frosterus* fann Skolrådet icke hafva förbragt skäl till ändring i Hofrättens dom, men vidkommande Handlanden *Sergeeffs* ändrings ansökning fann Senatorn det icke vara ådagalagdt, att Handlanden *Sergeeff* skulle öfvervarit bouppteckningen efter sin aflidne fader eller att han för egen räkning eller för att bereda sig någon förmån tagit befattning med boet, hvarföre och som något arf efter fadren ej heller visats hafva till godo kommit *Sergeeff*, Senatorn pröfvade rättvist, i stöd af 22 § i förordningen angående, bland annat, gälds betalning vid dödsfall, gifven d. 9 November 1868, med ändring af Hofrättens dom i denna del af saken, frikalla Handlanden *Sergeeff* från ansvarigheten för sin faders i fråga varande gäld äfvensom från betalningen af den utaf Hofrätten honom ålagda rättegångskostnadsersättning, hvarjemte Senatorn ansåg parternes i Senaten hafda umgälder böra dem emellan qvittas.

Beträffande Skolrådets anmärkning om revisionsskillings nedsättande var Senatorn ense med Senatorn *Nybergh*.

Senatorn *Björkstén* instämde uti det af Senatorn *Nybergh* i målet afgifna utlåtandet.

Senatorn *Ehrström* var så mycket hellre ense om det slut, hvori Senatorn af *Frosterus* i hufvudsaken stannat, som Handlanden *Sergeeff* gjort sig urarfva jemväl efter sin aflidna moder.

Rörande Skolrådets anmärkning om revisionsskillings nedsättande ansåg Senator *Ehrström* deremot Skolrådet vara en allmän inrättning och det samma derföre böra såsom andra dylika inrättningar i landet, åtnjuta befrielse från revisionsskillings erläggande.

Senatorn *Forsman* delade Senator *Nyberghs* åsigt.

Senator *Brunou* fann Skolrådet icke hafva anfört skäl till ändring i Hofrättens dom, men emedan utredt vore att Handlanden *Sergeeff* efter sin moder *Kristina Johanna Sergeeffs* frånfälle afträdt makarna *Sergeeffs* bo till deras borgenärers förnöjande och Handlanden *Sergeeff*, som ostridigt

finge åtnjuta urarvförmånen efter sin bemälda moder, i följd deraf icke kunde göras ansvarig för hennes andel i nu i fråga varande gäld, ty pröfvade Senatorn rättvist att, med anledning af Handlanden Sergeeffs ändrings ansökning och med rättelse af sagda dom, ålägga Handlanden Sergeeff att till Libeckska donationsfonden utbetala endast sin fader Petter Sergeeffs anpart i omförmälda gäld eller tvåtusen mark jemte sex procents ränta derå från den 30 Maj 1879, likväl efter afdrag af hälften af den dividend, som på samma fordran tilläfsventyrs kunde från det afträdde boet utfalla; och jemte det vid denna utgång af saken rättegångskostnaden i Råd-stufvurätten parterne emellan qvittades, lät Senatorn med dessa rättelser vid Hofrättens dom i öfrigt förblifva.

Rörande Skolrådets anmärkning om revisionsskillingen var Senatorn ense med Senatorn Nybergh.

Senator *Wasastjerna* var i öfrigt ense med Senatorn Brunou utom att Senatorn beträffande anmärkningen om revisionsskillingen delade Senator Ehrströms åsigt.

Viceordföranden *Palmén* instämde i allo uti det af Senator Brunou afgifna utlåtandet.

Till följd af omröstningens utgång uppsattes dom i målet, jemlikt R. B. 23: 3, i enlighet med Senator Brunous afgifna utlåtande.

Allmänna öfverläggningsämnen

för

Juridiska Föreningen i Finland

år 1884.

1. Hvar skall åtal utföras emot den, som gjort sig skyldig till försnillning af honom till försling anförtrödt gods, då icke utredas kan, & hvilken eller hvilka orter, der förslingen skett, det olofliga tillgreppet föröfvats?

2. Är underdomstol berättigad att af svarandepart, som för fullföljande af vad eller besvär nödgas tillösa eig domstolens vid föregående sammanträden i målet tillkomna expeditioner, beräkna lösen för dessa såsom för protokoll eller bör endast afskriftslösen dervid erläggas?

3. Gälla i afseende & klyfning samma inskränkningar för frälse- som för skattehemman eller, om frågan bevaras nekande, huru är klyfning af frälsehemman begränsad?

4. Bör i konkurs behörigen bevakad fordran, för hvars riktighet andra bevis ej kunna föreställas än att densamma af gäldenären blifvit godkänd och upptagen i dennes beedigade stat, utdömas i händelse samma fordran af annan borgenär motsäges, utan att likväl motbevisning presteras?

5. Hvilken myndighet, magistrat eller guvernör, eger såsom första instans till pröfning upptaga sådan klagan öfver kommunaltaxering i stad, som icke afser taxeringens belopp, utan förment oriktig grund för taxeringen?

6. Kunna till de i 10 § af Kejsarliga förordningen om förmånsrätt den 9 November 1868 omförmälda allmänna penningeverk och inrättningar, hvilka i åberopade § tiller-

känts förmånsrätt hos de tjenstemän, som äro tillsatte att deras inkomster och medel uppbära och omhänderhafva, hänföras andra än sådana, hvilkas af regeringen fastställda stadgar uttryckligen innehålla att slik förmånsrätt tillkommer dem; och om frågan besvaras jakande, hvilka öfriga i Finland befintliga institutioner kunna exempelvis anses vara i åtnjutande af berörde företrädesrätt?

7. Är domstol berättigad till lösen för expedition, som utfärdas åt förmyndarenämnd?

8. Då i 6 § af Kejsrerliga förordningen den 26 November 1866 säges att den som i afsigt, som i §:n uppgifves, falskeligen påbördar annan ett bestämdt brott eller visst slag af brott eller gerning, egnad att ådraga honom andras missaktning, gjort sig förfallen till straff för smädelse, så frågas: huru bör ordet *falskeligen* rätteligen förstås?

9. Får jordområde, som, enligt 16 § i Kejsrerliga förordningen af den 19 Februari 1883 angående egostyckning och jordafsöndring å frälse- och skattehemman samt legoafstal om någon del af dylika lägenheter, blifvit af jordegare till annans nyttjande på lifstid eller vissa år upplåtet, öfverlåtas till tredje person utan jordegarens begifvande; och om frågan besvaras nekande, hvilken påföljd medför en slik öfverlåtelse för den som verkställt densamma?

10. Då Stadsfullmäktige anse af revisorerne gjorda anmärkningar emot Drätselkammarens redovisning öfver stadens räkenskaper icke böra förfalla, kan den talan, som kommer att utföras i anledning deraf, upptagas och afgöras af Magistraten eller bör icke talan anhängiggöras vid laga domstol?

11. Eger konkursdomstol, när mot borgenärs anspråk göres sådan anmärkning, som uti 96 § af konkursstadgan omförmäles, hänskjuta anspråkets pröfning till särskild tvist, utan att borgenär derom uttryckligen anhåller, eller bör anspråket i sådant fall förkastas såsom motsagdt och ostrykt och utan afseende derå, huruvida borgenär af anmärkningen fått kännedom eller icke?

12. Är egare af lägenhet, hvarunder annan på grund af lagligt arrendeafstal innehar mark, som sedan äldre tider

på god tro häfdats under sagda lägenhet, men genom stor-
skifte, rågång eller annan laga åtgärd under arrendetiden
tillägges annat hemman, skyldig att till arrendatorn upplåta
vederlag i jemngod mark och utgifva ersättning för öfrig li-
den skada?

I frågan om häradshöfdingarnes pensioner.

Förslaget om häradshöfdingarnes pensionering väcktes i Justitiedepartementet af Viceordföranden Palmén uti skriftlig framställning, om hvilken Justitiedepartementets samtliga närvarande ledamöter förenade sig, hvarefter ärendet med protokollsutdrag öfverlemnades till K. Senatens Plenum. Vid ärendets föredragning derstädes anslöto sig Senatorerne, Viceordföranden i Ekonomiedepartementet, m. m. Friherre af *Forselles*, Viceordföranden i Justitiedepartementet *Palmén*, *Wasastjerna*, *von Hellens* och *E. Forsman* i alla delar till förenämnda förslag, på grund hvaraf K. Senatens Plenum beslöt allt till H. M. Kejsaren ingå med en så lydande underdånig hemställan:

„Bland förhållanden, som i samhället betrygga och stöda en ordnad embetsmannaverksamhet med hänsigt till både allmänt väl och enskildt intresse, har frågan om tjenstemans rättighet att vid högre ålder och derigenom förminskad arbetskraft afgå från tjensten med lifstidspension befunnits vara af synnerlig vikt och derföre äfven blifvit reglerad genom åskilliga författningar. De i berörda författningar ingående stadganden hafva dock för landets häradshöfdingar, hvilkas förnämsta inkomster utgöras af tingsgästning från domsagan och lösen för expeditioner, saknat all betydelse, emedan deras genom nådiga kungörelsen af den 26 Augusti 1862 bestämda kronolön, som för landets samtliga femtionio häradshöfdingar uppgår till inalles endast tjuguniotusen fyrahundra mark, är så ringa, att den ej kunnat tjena till måttstock för någon pensionsberäkning. Följden häraf har ock blifvit att häradshöfding, utan afseende å försvagad helsa, kraft och förmåga att vidare sköta sitt kall, nödgats i tjensten fortfarande qvarstå samt med uppoffring af all lösen och en tredjedel utaf tingsgästningen öfverlåta sin tjensteutföring

åt vikarier, som kunna ombytas och icke sällan sakna den ordinarie domarens insigt och erfarenhet. Uppenbart är att derigenom icke allenast rättsvården måste lida utan också mången nitisk och redbar domare bringas på förluster, dem han sjelf hvarken förvällat eller med bästa vilja kunnat undgå.

För att i rättsvårdens intresse afböja dessa förhållanden har den enda och lämpliga utvägen syntes Senaten vara att häradshöfdingar skulle förklaras berättigade till afgång från tjensten med en i visst penningebelopp utsatt pension och för öfrigt efter samma grunder, som i afseende å andra civila tjenstemän i allmänhet äro gällande. Ehuru häradshöfdingarnes inkomster under tjenstgöringstiden äro olika i mån af domsagornas större eller mindre vidd och beskaffenhet i öfrigt, uppgå desamma dock till sådant belopp, att full pension för häradshöfding kan i skäligt medeltal uppskattas till sjutusen mark om året. Att fixera beloppet af hel pension för häradshöfding lägre eller exempelvis sextusen mark skulle emellertid motverka ernåendet af det ändamål i afseende å en förbättrad rättsvård, som med häradshöfdingarnes pensionering i främsta rummet afses. Med hänsyn här till och hvad Senaten haft nåden för öfrigt framhålla, får Senaten undsat hemställa, om icke E. K. M:t i nåder tacktes förklara häradshöfding berättigad att från och med månaden näst efter den, då han från embetet afgått, enligt de för civila embets- och tjenstemän i nådiga kungörelserna den 28 Juli 1826 och 12 Juni 1866 stadgade grunder under sin återstående lifstid undfå pension af statsmedel efter beräkning af sjutusen marks lön om året, härifrån likväl undantagen häradshöfdingen i Lappmarkens domsaga, för hvilken pensionsbeloppet beräknas efter den honom tillagda kronolön. äfvensom nådigst tillåta Senaten att i enlighet härmed utfärda allmän kungörelse“.

Beträffande pensionens belopp framställes en från pluralitetens något afvikande mening af

Senatoru *L. Mechelin*, som yttrade: Då det inom Justitiedepartementet väckta förslaget, mindre åsyftande en förbättring af häradshöfdingarnes ställning än rättsvårdens in-

tressen, är på fullgiltiga skäl grundadt, vore det icke tillbörligt att ur finansiell synpunkt höja gensaga mot förslaget.

Men pensionens belopp borde enligt Senatorns tanke icke bestämmas högre, än till 6,000 mark eller det belopp, som enligt den för få år sedan vidtagna omfattande löne-regleringen utgjorde hel pension för de tjänstemän, med hvilka häradshöfdingarne närmast kunde jämföras, nemligen hofrättsassessorer, landssekreterare och landskamrerare. Hvad särskildt landssekreterare vidkomme, syntes ingen anledning förefinnas att pensionen för dem borde vara lägre än för häradshöfdingarne. Flertalet landssekreterare åtnjöto genom expeditionslösen en inkomst dubbel så stor som pensionen. Bosatte i stad, måste de finna det icke mindre svårt än häradshöfdingar, som till öfvervägande del bodde på landsbygden, att slå sig ut med den reducerade inkomst, pensionen utgjorde, och med afseende å arten af landssekreterarens befattning gälde för hans afgång sedan krafterna begynt svika samma motiv, som det för häradshöfdingarnes afskedstagande anförda. Det kunde knappast betvivlas att, derest hel pension för underdomarene fastställdes till 7,000 mark, förbemålde kategorier af tjänstemän skulle framställa anspråk på höjandet af deras pensioner till samma belopp. Och om detta jemväl bifölles, blefve det nödvändigt att höja pensionen för hofrättsråd från sjutusen till åttatusen mark, på det att en embetenas ställning motsvarande skala måtte förefinnas. Sålunda skulle man, allt för kort tid efter senaste löne-reglering, åter ledas till förhöjningar, hvilka möjligen icke vore absolut nödvändiga, men kännbart stegrade utgiftsbudgeten; eller ock skulle bristande konsekvens blifva rådande i pensioneringssystemet.

Det syftsmål, som nu vore i fråga, kunde dessutom, enligt Senatorns tanke, icke äfventyras om hel pension för häradshöfding bestämdes till 6,000 mark. På landsbygden vore detta icke någon klen inkomst; den torde i de flesta fall icke understiga hvad under nuvarande förhållanden återstode i behållning för den häradshöfding, som, urståndsatt att sjelf handhafva sitt embete, nödgades afstå en betydlig del af intraderna åt vikarier.

I öfriga delar instämde Senatorn i förestående hemställan.

Till Senatorn L. Mechelins yttrande anslöto sig jemval Senatorerne *Gejtel*, *A. Mechelin* och *Norrmén*, och det högsta afgörandet utföll i enlighet med denna af minoriteter omfattade mening.

Notiser.

Uti en i denna tidskrift för år 1881, pag. 364—375, intagen uppsats med titel „I anledning af Kejserliga förordningen den 27 April 1868“ fanns införd en tabell, upptagande för hvarje af åren 1860 till och med 1880 de i Kejserlige *Wasa* Hofrätt handlagda vädjade målens antal, referenternes antal och antal sådana mål å hvarje referent. Såsom ett tillägg till nämnda tabell meddelas här, att af *Wasa* Hofrätt handlagda vädjade mål utgjort

1881	402
1882	366 och
1883	417.

Å hvarje af de i Hofrätten tjenstgörande 9 referenter belöpte sig sålunda af dessa mål

1881	44 å 45
1882	40 å 41 och
1883	46 å 47

För jämförelses skull omnämnes, att, enligt hvad ur tidningen „Nya Dagligt Allehanda“ inhämtas, antalet i *Svea* Hofrätt utgifna domar utgjort

1881	1,265
1882	1,270 och
1883	1,090

Då i samma Hofrätt under omförmälda tid tjenstgjort 30 ordinarie och adjungerade ledamöter, har af de genom dessa domar afgjorda vädjade mål belöpt sig å hvarje referent hvardera af åren 1881 och 1882 fyratjotvå å fyratjotre och år 1883 trettiosex å trettiosju. Häraf synes, att, äfven om ett och annat vädjadt mål skulle hafva blifvit afgjort genom utslag och ej genom dom, under ifrågavarande tiderymd antalet af vädjade mål, som belöpt sig på hvarje referent i *Svea* Hofrätt, icke öfverstigit antalet af sådana mål på hvarje referent i *Wasa* Hofrätt.

T.

Juridiska examina vid det finska Universitetet. Under vårterminen 1883 aflades juris utriusque licentiatexamen af 1, juris utriusque kandidatexamen af 1, allmän rättsexamen af 15, domareexamen af 2 och kamalexamen af 7.

Juris utr. licentiatexamen presterades af juris utriusque kandidaten Friherre R. A. Wrede.

Juris utr. kandidatexamen af kand. L. Kivekäs.

Allmän rättsexamen af Hofrättsauskultanterne A. Grünblad och G. v. Pfaler, hvilka förut aflagt domareexamen, samt af studerandene A. T. Stråhlman, C. W. Nylander, A. W. Krogerus, H. B. Anthoni, K. v. Fieandt, O. H. Pesonius, O. B. Lang, G. M. Söderberg, K. W. Palander, J. W. Brummer, U. K. Montin, A. J. Zitting och Löjtnanten F. G. Björnberg.

Domareexamen af studerandene K. E. K. Bergius och B. L. Groundstroem.

Kamalexamen af studerandene E. W. Hällfors, K. A. Teittinen, K. E. K. Bergius, J. Walle, C. B. Sevonius, F. F. Rönberg och Stabskaptenen G. Ahlén.

Samma vårtermin funnos enligt studentkatalogen vid Universitetet närvarande 169 jurisstuderande, utgörande något öfver 23 % af samtliga tillstädeskomne studerande, hvilkas antal var 725.

Under *höstterminen* 1883 presterades juris utriusque kandidatexamen af 1, allmän rättsexamen af 4 och kamalexamen af 2.

Juris utr. kandidatexamen aflades af Magister B. J. Grotenfelt.

Rättsexamen af Studerandene A. von Collan, K. A. Almqvist, A. K. O. Malin och A. A. Lilius.

Kamalexamen af Studerandene K. Jäppinen och O. W. Heinänen.

Af de vid Universitetet enligt denna terminskatalog närvarande 812 studerande tillhörde 187 juridiska fakulteten eller omkring 23 %, af samtliga närvarande.

Under vårterminen 1883 uppgick studentkåren till 1,330, af hvilka 342 tillhörde juridiska fakulteten. Under höstterminen samma år utgjordes kåren af 1,477, af hvilka 396 voro jurisstuderande.

Juridisk Bibliografi

för Finland, Sverige, Norge och Danmark.

Priserna äro i mark och penni för böcker tryckta i Finland;
för öfrigt i kronor och öre.

- Anarkien, Den norska. Inlägg N:o 2. Af U. Tillegnad Marcellus
samt lagtingets ledamöter i norska riksrätten. 45 s. Sthm. 75 öre.
- Anteckningar i skattefrågan med anledning af skattekomiténs betän-
kande och frågans behandling af finansministern och riksdagen
år 1883 (Aft. ur Aftonbladet) 121 s. Sthm. 72 öre.
- Backman, Carl E., Juridisk handbok, omfattande tviste- utsöknings-
och rättegångsmål. Med alfabetiskt och kronologiskt register
samt förteckning öfver 649 anmärkta k. maj:ts domar, utslag
och beslut. 885 s. Sthm. 6: 50, inb. 8 kr.
- Brottmålshistorier, Svenska, samlade af ggg. 60 s. Sthm. 50 öre.
- Cajus Julius Caesar, Partistriden vid 1883 års riksdag. 2:a uppl. 208
s. Sthm. 2: 75.
- Green, T. danske Fonds og Aktier samt de på Kjøbenhavns Børs no-
terade udenlandske Effekter. 3 H. 80 Sid. 1 kr.
- — D:o 4 H. 80 Sid. 1 kr.
- Handbibliotek, Allmännyttigt.
71. Lind, John, Praktisk vexellära, innehållande kort historik öfver
vexlarnes uppkomst, de olika slagen deraf, hvad vid vaxelvä-
sendet är att iakttaga, vaxelformulärer, stämpelafgiften för sven-
ska på utrikes orter dragna vaxlar m. m. Jemte den nya sven-
ska vaxellagen. 2:a genoms. uppl. tillökad med hänvisningar
från vaxel-läran till vaxel-lagen och vice versa. 92 s. 75 öre.
- Hultgren, J. E., Försvarsfrågans behandling af 1883 års riksdags för-
sta kammare, något om frälseräntor och tvistemåls derom hand-
läggning af domstolarne samt ett ord om kammarkollegium.
Sommarfunderingar på en ö i Mälaren. 140 s. Sthm. 2 kr.
- Hvarfor jeg er Heiremand. Et Leilighedsskrift af A. H. 33 Sid.
60 öre.
- Hvarfor? Spörmål och reflektioner rörande försvars- och skattefrå-
gorna vid 1883 års riksdag af — n —. 87 s. Sthm. 1: 50.
- Junigrundloven, Danmarks Riges Grundlov af 5 Juni 1849 Udg. af
H. Fog. 16 Sid. Nykjøbing p. M. 20 öre.
- Kleen, Richard. Försök till framställning i naturrätt och rättsliga
förbegrepp. Förra afdelningen: Allmän naturrätt. Förra delen:
De naturliga rättsbegreppens giltighet. Förra bandet. 714 s.
Sthm. 9 kr.
- — Senare bandet, s. 715—1220. Sthm. 6: 50.
- — Senare delen. De naturliga rättsbegreppens väsende. 671 s.
Sthm. 7: 50.

- Konkurrenslagen jemte förmånsrättsordningen, k. förord. d. 18 sept. 1862 om boskillnad och urarfvagörelse samt d. 4 mars 1862 om pre-
skription och årsstämmning med anmärkningar, talrika prejudi-
kat och register, utgifna af *Carl E. Backman*. (Afr. ur Juridisk
handbok, utg. af C. E. Backman). 156 s. Sthm. Inb. 2: 50
- Kommunal Kalender for Norge for Aret 1883. Udg. af *N. R. Bull*
1 H. Kjøbstæder og Ladesteder. 96 Sid. 1: 30
- Love, Anordninger, Traktater, Resolutioner, Kundgjørelser, Departe-
mentskrifvelser, Cirkulaerer m. m. for Kongeriget Norge. Ti.
Brug for den Lovstuderende i Udtog og med Henvisninger
udg. af *Otto Mejlaender*. Ny Raekke (9 B.) 6 H. 1882. Sid.
983—1,297, Reg. 117 Sid., Anhang XLVIII + 2 Bl. 7 kr.
- Lucio, Några anmärkningar vid vårt rättegångsväsende. 1:a hft. 60 s.
Sthm. 1 kr.
- Moeller, J., Håndbog for Landmaend, indeh. nogle af de vigtigste Lov-
bestemmelser for Landet. 2 Udg. 126 Sid. 1: 25
- Naumann, Christian, Sveriges statsförfattningsrätt. Ny upplaga, öfver-
sedd och tillökad. IV, 1:a hft. 140 s. Sthm. 1: 75
- Oversigt over Kongeriget Norges geistlige, civile og judicielle Indde-
ling med Angivelse af Folkemaengde efter Folketaellingen 31ste
December 1875. Ved *N. R. Bull*. 2 Bl. 60 Sid. 50 öre
- Rasmussen, T., Hånd og Formularbog i dansk Lov og Ret i de al-
mindelige Lifsforhold. 208 Sid. Odense. Hempel. 2: 50
- Repertorium for praktisk Lovkyndighed. En afkortet Bearbejdelse af
Norsk Retstidende, samt Udvalg af aeldre Heisteretsdomme. 3
Saml. 1851—1860 udg. af *S. Aall*. 2 B. 8 H., April—Decbr.
1860. Sid. 897—1020 og 3 Bl. i st. 8:o. 2 kr.
- Rothschild, L., Handbok för köpmän isynnerhet handelsbokhållare och
kontorister, innehållande hela handelsvetenskapen i samman-
trängd framställning. Dels fullständigt omarbetad efter svens-
ka förhållanden, dels öfversatt efter originalet 27:e upplaga af
J. Brunell, J. Heckscher, Const. Lindh, A. Looström, Ad. Meyer,
S. R. Pajkull, G. Ribbing, P. Staff m. fl. 4:e o. 5:e hft, s. 193
—320. Sthm. 1: 20
- — 6:e o. 7:e hft. s. 321—548. Sthm. 1: 20
- Rudin, W., Motioner och yttranden i edsfrågan vid kyrkomötet 1883.
40 s. Sthm. 25 öre
- Samling af kong. förordningar, stadganden m. m. Sthm.
19. Nya lagen om presters tillsättning med dithörande stadganden,
jemte uppgift om alla svenska pastorats olika ecklesiastiska be-
skaffenhet. Handbok för röstegande, valförrättande och tjänst-
sökande af *H. G. Blumenberg*. 370. XXXIX s. Kart. 1 kr.
- Samling af Love og Anordninger m. v. af mere almindelig Interesse,
udgiven efter Indenrigsministeriets Foranstaltning 1881—1885.
H. 3. Fra 1 Juli 1882 til 30 Juni 1883. 76 Sid. 40 öre
- Samling af facklexika. Under redaktion af *Bernhard Meijer*. Sthm.
2. *Köersner, Wilh.*, Politiskt handlexikon, innehållande alfabetiskt
ordnade artiklar i svensk stats-, kommunal- och kyrkoförvalt-
ning, svensk statsförfattning, allmän folk- och statsrätt, finans-
vetenskap samt främmande lands författning och förvaltning.
1:a hft. 48 s. 50 öre
- — 2:a hft. S. 49—96. 50 öre
- — 3:e o. 4:de hft. S. 97—192. 1 kr.
- Spencer, Herbert, Utvecklingsläran. Öfv. från eng. originalet. »A
system of sythetic philosophy. Vol. 1. First principles». Af
Viktor Pfeiff. Med företal af prof. C. Y. Sahlén. 1:a o. 2:a
(slut) hft. s. 241—503. Upsala. 3 kr.

Utlåtanden och Yttranden, Underdåniga, angående ifrågasatt ändring i bestämmelserna för akademiska examina, afgifna af kanslern för rikets universitet samt de akademiska konsistorierna och fakulteterna i Upsala och Lund äfvensom lärarekollegiet vid Karolinska medikokirurgiska institutet. 382 s. Sthm. 2 kr.
Wersel, Brev- og Formularbog. 15 omarb. Udg. 168 Sid. Kart. 1 kr.

Painovirheitä lisä vihossa »Käräjä-asiolta».

Suurella ikävällä huomattuani erinomaisen paljon painovirheitä ja monta sellaista, että on sangen työlästä arvata mitkä oli tarkoitettu, pyydän nöyryimmästi vih'on lukijoita suosiollisesti korjaamaan pahimpia, joita alempana luetellaan. Ja kun viimeisestä asiasta (testamentti ja perintö riita) en itsekään tahtonut saada tolkkua siinä ta-pahtuneista hämmennyksistä ennenkun sattumalla taas sain pää-tuomion käsihini, niin pyyntöni on, että 2 viimeistä lehteä siv. 77, 78, 79 kokonaan poistetaan ja niiden sijaan liitetään uusi painos.

F. Forsström.

Sisällyssivulla on varka ussakko — lue: varkaussakkko.

» kahden viimeisen jutun väliin lisättävä: *Lainhu-datus protokolla siv. 71.*

Sivu 3 riv. 12 alhaalta on: saadaksen — lue: saadakseni.

» 5 »	1	ylhäältä	» tavallisesti	» tavallisesta.
» 5 »	6	»	» esiinkantaja	» esim. kantaja.
» 5 »	1	alhaalta	» 4243	» 42, 43.
» 6 »	16	{	» olemme	» olimme.
» 7 »	6	ylhäältä	» uppbörds	» uppbäds.
» 11 »	2	»	» pitros	» piirros.
» 14 »	12	»	» samata	» samate.
» 14 »	8	alhaalta	» »näin» sanan jälkeen jäänyt pois jättö merkit: — — — ja samate	
» 16 »	12	ylhäältä	» »tiedä».	
» 16 »	16	»	» »läänskollessa».	
» 22 »	7	»	» »suomeksi» sanain jälkeen.	
» 15 »	2	»	» vaimonensa	» lue: vaemonsa.
» 15 »	21	»	» kotkan	» kotvan.
» 16 »	5	»	» je	» ja.
» 16 »	14	»	» Kysyttyään	» Kysyttiin.
» 16 »	14	alhaalta	» tiettiin sen	» tiedettiin. Sen.
» 16 »	8	»	» sano	» sanoi.
» 17 »	3	»	» syyttäjäin	» syyttäjän.
» 18 »	3	ylhäältä	» semmenki kuin	» semminki kuin hän.
» 22 »	18	»	» kujaisien	» kujoisien.
» 23 »	18	»	» itseksenenki	» itsekseniki.
» 23 »	9	alhaalta	» menevinään	» menevinäni.
» 27 »	13	ylhäältä	» kutsuta	» kutsunta.
» 27 »	14	»	» toimistossa	» toimiston.
» 27 »	16	»	» B-lle	» O-lle.
» 27 »	16	4 viimeistä riviä	ovat pidettävät viittana, ainoastaan viimeiset sanat »Julistettiin (särky osoitus)» kuulu-vat päätökseen.	
» 28 »	3	alhaalta	on: manaamisesta lue: muuttamisesta.	
» 31 »	1	ylhäältä	» avainnut	» avannut.
» 31 »	5	»	» varkaudesta	» varkaudesta.
» 31 »	12	»	» saamat omasta	» saamattomasta.

Siv.	34	rivi 4	ylhäältä on:	Ruotsissa V. 1898	lue:	Ruotsissa V. 1888.
"	34	" 8	ylhäältä	" annetun	" annettiin.	
"	34	" 3	alhaalta	" kirjeessä	" kirjeeseen	
"	35	" 2	ylhäältä	" valloja	" valvoja.	
"	35	" 7	"	" yhtäläinen	" yhtäläinen.	
"	35	" 18	"	" vasteneena	" vastineena.	
"	36	" 4	"	" enemmäksen	" enimmäkseen	
"	36	" 5	"	" muuten	" muuton.	
"	37	" 13	"	" tästä	" tästä.	
"	38	" 4	"	" lairasti	" laviasti.	
"	38	" 7	"	" M:tins	" M:ti.	
"	38	" 18	"	" laviampana	" laviampaa.	
"	39	" 11	alhaalta	" käyttämässä	" käyttännässä.	
"	39	" 12	ylhäältä	" toisaalla	" toisaalta.	
"	39	viitassa 1	"	" Viellaki	" meillääki.	
"	39	rivi 8	"	" vasten	" varteen.	
"	40	" 5	alhaalta	" M—ts	" M:ti	
"	40	" 4	"	" sätänöin	" sätämien.	
"	40	" 3	"	" tarsien	" toiseen.	
"	41	" 15	ylhäältä	" muutaman	" muutamain.	
"	41	" 16	"	" kopioittu	" kopioitu.	
"	41	" 15	alhaalta	" samassa	" siinä.	
"	41	" 2	"	" jonkun	" joutuu.	
"	42	" 14	ylhäältä	" Mielestäni	" Mielessäni.	
"	42	" 17	"	" Återfalls	" Återfall i.	
"	42	" 20	"	" sanaa	" sanan.	
"	42	" 15 ja 14	alh.	" kaikilla — oikeuksilla l.	" kaikille — oikeuksille.	
"	44	" 15 ja 16	ylh.	" kaksinta (sakko ja arvo) l.	" kaksinkertainen.	
"	44	" 21	ylhäältä	" mielellään	" mielelläni.	
"	44	" 10	alhaalta	" piseltiin	" pidettiin.	
"	46	" 13	ylh.	" tehdyn	" tehtyä.	
"	51	" 10	"	" alotettuun	" alotettiin.	
"	57	" 3 ja 4	"	" asetettua	" ajettua.	
"	57	" 4	"	" työsiat	" työsiöt.	
"	57	" 6	alhaalta	" polttaaksi	" polttaaki.	
"	57	" 3	"	" kovalla maalla	" kovalle maalle.	
"	58	" 6	ylhäältä	" kihlakunnan	" syyni.	
"	61	" 2	"	" maalle	" maalla.	
"	61	" 7	alhaalta	" haltijoiksi	" haltijaksi.	
"	62	" 10	"	" myöskään	" myöskään.	
"	62	" 8	"	" Antte H.	" Antti N.	
"	62	viitassa 1	"	" Joka	" Jonka.	
"	62	rivi 2	"	" A. N:lla	" A. N:ta.	
"	63	" 3	ylhäältä	" estymästä	" estymättä.	
"	64	" 2	alhaalta	" 5:teen	" 5:teen kohtaan.	
"	67	" 2	"	" parissa koht. At. Broms	" l. A. J. Broms.	
"	67	" 16	"	" A. S.	" T. S.	
"	69	" 2	"	" kunta-(kirjeen)	" kunink. kirjeen.	
"	70	" 5	ylhäältä	" Vahvoselän	" Vahvaselän.	
"	70	" 4	alhaalta	" antaman	" antamaan.	
"	71	" 7	ylhäältä	" Karoliina Emerentta	" Karoliina ja Emerentta.	
"	71	" 11	"	" Winter sillä	" Winter.	
"	71	" 15	"	" omituista	" omistusta.	

			(viitassa) olevan	l.	oleva.
Siv.	72	rivi 4	ylhäältä on: perunkajaossa	lue:	perunkirjassa.
.	72	" 14	alhaalta " 3		tyttärille.
.	72	" 9	" " u		ei.
.	72	" 8	" " isälle		isällä.
.	78	" 6	ylhäältä " omamaan		omanaan.
.	73	" 11	" " nuoremman		nuorimman.
.	73	" 14	" " ole		oli.
.	74	" 11	alhaalta " päättymystä		päättymistä.
.	74	" 4	" " anopille		anojalle.
.	74	" 3	" " Uutelolle		Uutelalle.
.	75	" 8	" " kirjoittaisivat		kirjoittavat,
.	76	viitassa 3	" " pisitetta		pistetta.
.	76	rivi 5	alhaalta " juur		juuri.
.	77	" 14	" " Kaarl		Karolina.
.	77	" 8 ja 9	" " vasta heidän perimänsä osa —	lue:	vastaa heidän perimänsä osaa

Sivuilla 77—79 on tapahtunut se erehdys että väärin ymmäretyn merkin kautta jäljempänä oleva kappale jälkimmäiseksi, josta syystä mainittu paikka, siv. 77 r. 6 alh. — siv. 79 r. 7 ylh., tähän undestaan painataan näin kuuluvaksi:

A—ll'in osalta vastinetta siitä, mikä oli saatu hinnaksi sekä Sihvolan tilasta, että myös Laurilan, Em. ja K. A—ll'in perinnöksi lunastamasta ja sittemmin myömistä, talosta N:o 2 Enonlahden kylässä;

ja että osansa Fredrika A—ll'in irtaimesta määrättäisiin pesän nykyisen arvon mukaan;

mistä kanteesta kihl. oikeus julisti päätöksensä 11 p. kesäkuuta 1878; Ja kun kanne, — mikäli Fredrika A—ll'in perui, hänen ja Karoliina ja Em. A—ll'in 1859 tekemästä testamentista estymättä, on vaadittu mitkä kantajat, Fr. A—ll'in perillisinä, olivat osaa laillisesti saamassa — oli vastaaajilta hyväksytty;

niin kihl. oikeus määräsi, että ne osat olivatki kantajien laillisessa ja'ossa saatavat; kuitenkin myöntämättä vaadittua vastinetta Fredr. Antell'in osalta Laurilan ja Sihvolan tilain hinnasta, koska muka Fredrika A—ll'in kuoltua kaikki perillisensä möivät omat ja hänenki osansa Sihvolan tilasta;

eikä Fredrika A—ll'illä eläessään omana ollut mitään osaa Laurilan, vasta hänen kuolemansa jälkeen Karoliina ja Em. A—ll'illä perinnöksi myödyistä, talosta;

ja muuten kihl. oikeus,

kuuloon ottamatta kantajain muistutusta siitä, että Karoliina A—ll, — tehtyäkseen jo sanotun testamentin perui, — ei olisi ollut mahdollinen testamentillään 2 p:ltä huhtikuuta 1871 muuttamaan entistä testamenttiaan, kun näet per. kaaren 16 luv. 3 §:n nojassa ei katsottu sen *) estäneen Karoliina A—ll'ia omasta osastaan uutta testamenttia tekemästä;

piti näytettynä, että Karoliina A. vainaa oli eläessään vanhempiensa, sisarensa Fredrika A—ll'in, sekä veljensä ali-kapteeni Kasper A—ll vainaan jälkeen perinnyt osia tiloista N:o 8 ja 9 Lahnanien kylässä, Naaranien myllystä ja Sihvolan tilasta, jonkatähden,

ja kun hänen siis per. kaaren 17 luv. 1 ja 2 §§:n ja 1807 maaliskuun 23:nä annetun selityksen mukaan, ei ollut valtaa testamen-

*) 1859 v. testamentin.

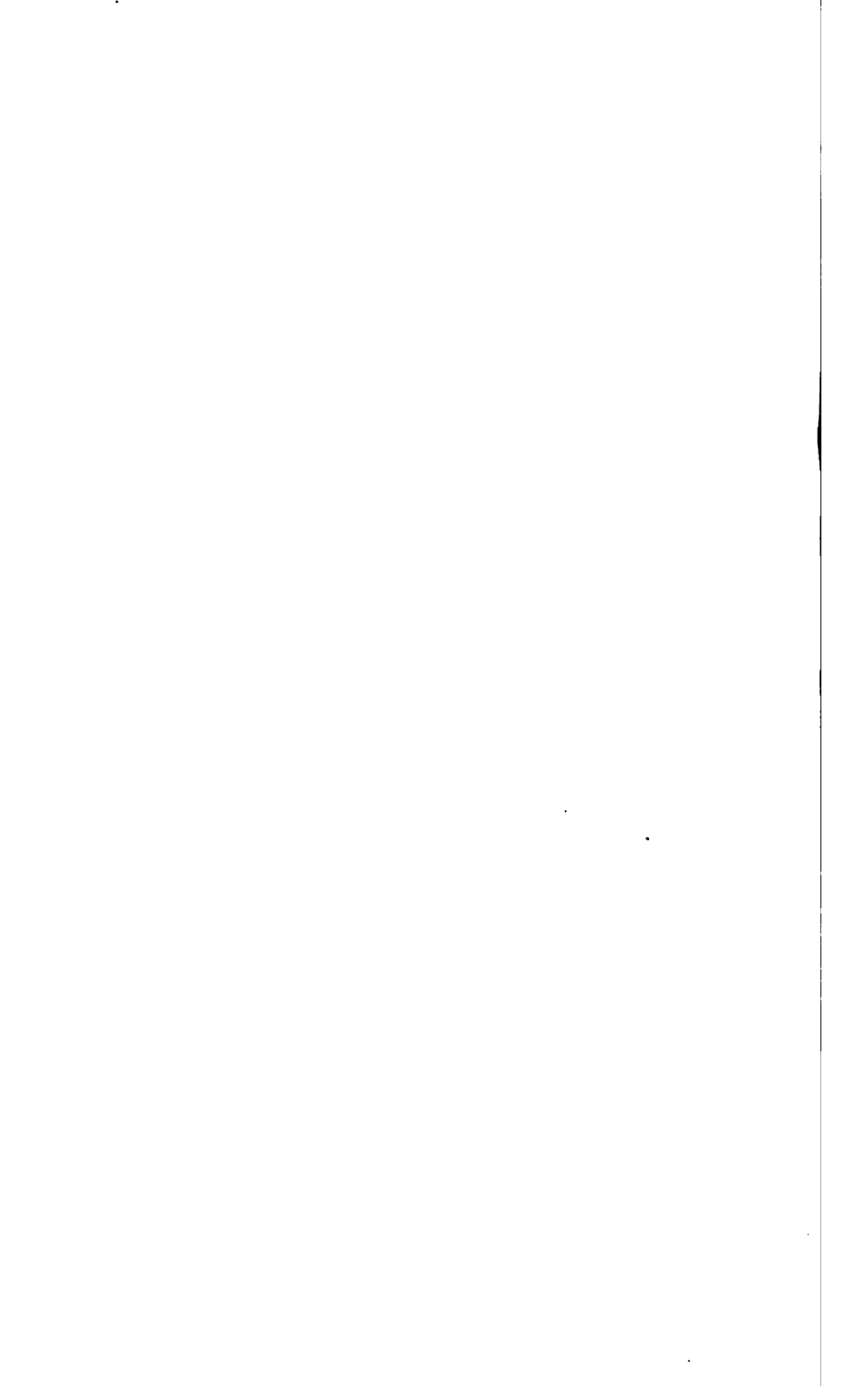
tilla pois antaa perimiänsä osia ensin mainitusta kahdesta tilasta ja myllystä, eikä myös irtaimesta niin suurta osaa, joka vastasi hänen perimiänsä osaa Sihvolan tilasta, jonka hän ja myötä perillisensä möivät;

kihl. oikeus, kumoten testamentin siltä osalta, julisti, että kantajilla oli oikeus Karoliina A—in sanotusta omaisuudesta saada mitä he perinnöksi laillisesti saamaassa olivat; vaan muu kanne testamentin kumoamisesta perättömänä tuomittiin mitättömiin;

ja vihdoin sen vaatimuksen suhteen, että kantajain osuudet Fredrika A—in irtaimesta määrättäisiin pesän nykyisen arvon mukaan, kihl. oikeus,

siihen nähden, että Fredrika A—in perilliset hänen kuoltuansa möivät omat ja hänen osansa Sihvolasta ja että ei Fredrika A—lla ollut osaa Laurilan niin ikään myödyistä talosta,

piti nähtävänä, että ei (j. n. e. -- siv. 79, 8:s rivi.)

TIDSKRIFT,

UTGIFVEN

AF

JURIDISKA FÖRENINGEN

I FINLAND.

1884.

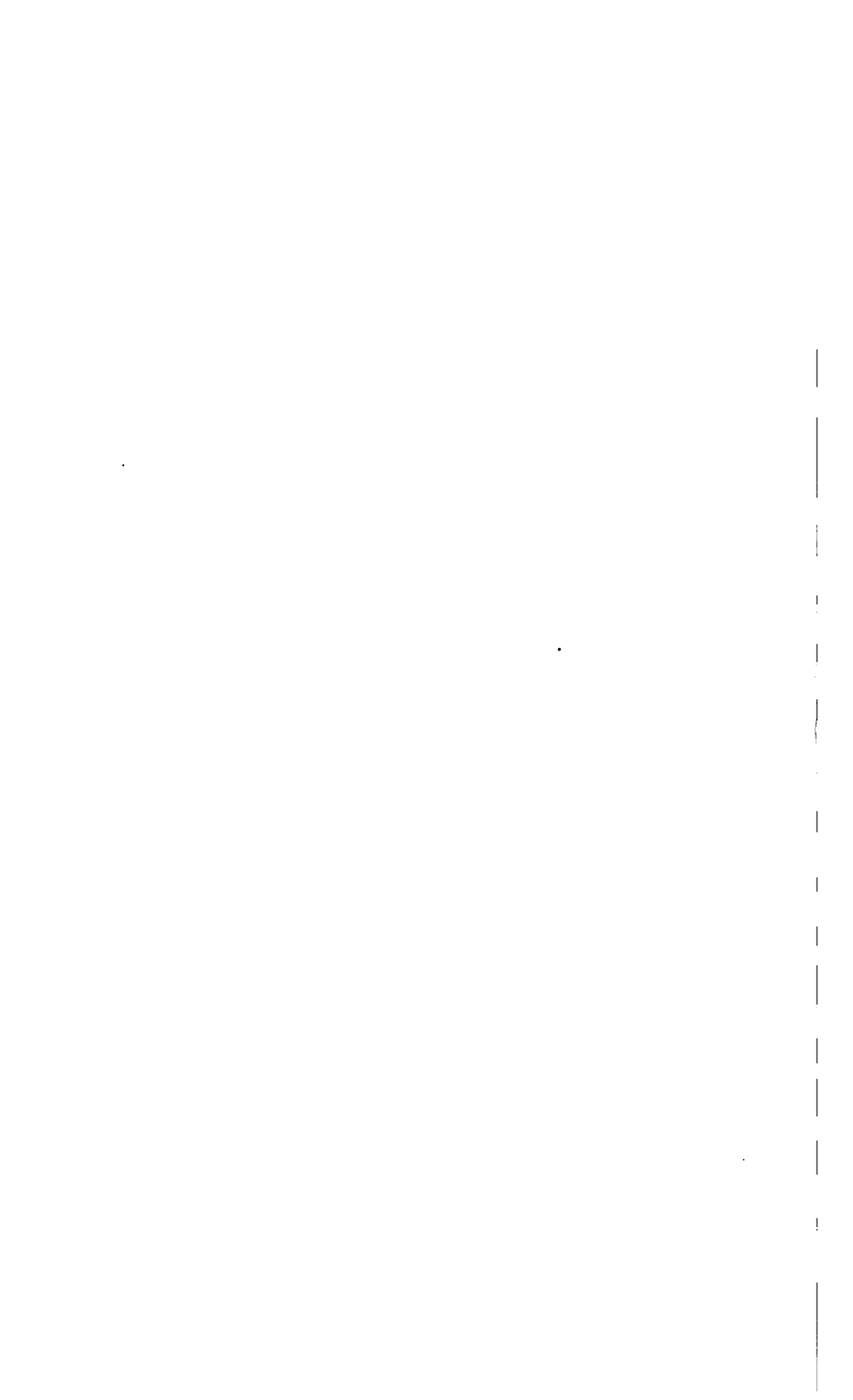
TJUGONDE ÅRGÅNGEN.

HELSINGFORS,

J. SIMELII ARFVINGARS TRYCKERI,

1885.

Innehåll:

Afhandlingar, notiser m. m.

	Sida.
Om preskription af klander i jordafång enligt 1734 års lag, af J. Serlachius	1.
Till frågan om den vilkorliga frigifningen, af E. Tegengren . .	18.
Om begreppet litis contestatio och dess betydelse för den nyare processrätten. II af R. A. Wrede	165.
Arbetareförsäkringsfrågan i Tyskland, af J. N. L.	195.
Om finska rederiers skyldighet att hemförsäkras utländskt sjöfolk, af J. N. L.	213.
Angående rättigheten att i ärekränkingsmål bevisa sanningen af gjordt tillmäle. R. Westermarek	219.
Anteckningar om förlikningskommissionerna i Danmark, af E. Johnsson	234.
Om domstolarnes befogenhet att pröfva grundlagsenligheten af utkomna författningar. R. Hermanson	245.
Om domstol för slitande af skiftestvister, af F.	254.
Oerhördt stort antal mål i Kexholms domsaga, af F.	272.
Juridiska Föreningens årsmöte d. 8 December 1884	274.
Nyare juridisk litteratur: Wilhelm Bergstrand. Den svenska qvinnans rättsliga ställning. E. Tegengren	180.
Notiser:	
Om det juridiska skrifsättet	185.
Komiteer för utländsk lagstiftning	186.
Ny skiftesstadga i Norge	187.
En romersk tulltaxa	189.
Allmänna öfverläggningsämnen för år 1885	278.
Juridisk bibliografi	95, 191, 279.

Juridiska Föreningens Förhandlingar.

Allmänna öfverläggningsämnen för år 1884.

1. Hvar skall åtal utföras emot den, som gjort sig skyldig till försnillning af honom till försling anförtrödt gods, då icke utredas kan, å hvilken eller hvilka orter, der förslingen skett, det olofliga tillgreppet föröfvats? 287.
2. Är underdomstol berättigad att af svarandepart, som för full-

- Sida.
- följande af vad eller besvär nödgas tillösa sig domstolens vid föregående sammanträden i målet tillkomna expeditioner, beräkna lösen för dessa såsom för protokoll eller bör endast afskriftslösen dervid erläggas? 299.
3. Gälla i afseende å klyfning samma inskränknningar för frälse- som för skattehemman eller, om frågan besvaras nekande, huru är klyfning af frälsehemman begränsad? . . . 292.
4. Bör i konkurs behörigen bevakad fordran, för hvars riktighet andra bevis ej kunna föreställas än att densamma af gäldenären blifvit godkänd och upptagen i dennes beediga- de stat, utdömas i händelse samma fordran af annan bor- genär motsäges, utan att likväl motbevisning presteras? 300.
5. Hvilken myndighet, magistrat eller guvernör, eger såsom första instans till pröfning upptaga sådan klagan öfver kommu- naltaxering i stad, som icke afser taxeringens belopp, utan förment oriktig grund för taxeringen? 303.
6. Kunna till de i 10 § af Kejserliga förordningen om förmåna- rätt den 9 November 1868 omförmälda allmänna pennin- geverk och inrättningar, hvilka i åberopade § tillerkänts förmånsrätt hos de tjänstemän, som äro tillsatte att deras inkomster och medel uppbära och omhänderhafva, hän- föras andra än sådana, hvilkas af regeringen fastställda stadgar uttryckligen innehålla att slikt förmånsrätt till- kommer dem; och om frågan besvaras jakande, hvilka öfriga i Finland befintliga institutioner kunna exempelvis anses vara i åtnjutande af berörde företrädesrätt? . . . 305.
7. Är domstol berättigad till lösen för expedition, som utfärdas åt förmyndarenämnd? 307.
8. Då i 6 § af Kejserliga förordningen den 26 November 1866 säges att den som i afsigt, som i §:n uppgifves, falskeli- gen påbördar annan ett bestämdt brott eller visst slag af brott eller gerning, egnad att ådraga honom andras miss- aktning, gjort sig förfallen till straff för smädelse, så frågas: huru bör ordet *falskeligen* rätteligen förstås? . . 310.
9. Får jordområde, som, enligt 16 § i Kejserliga förordningen af den 19 Februari 1883 angående egostyckning och jordafsöndring å frälse- och skattehemman samt legoafsal om någon del af dylika lägenheter, blifvit af jordegare till annans nyttjande på listid eller vissa år upplåtet, öf- verlåtas till tredje person utan jordegarens begifvande; och om frågan besvaras nekande, hvilken påföljd medför en slikt öfverlåtelse för den, som verkställt densamma? . 313.
10. Då Stadsfullmäktige anse af revisorerne gjorda anmärkningar emot Drätselkammarens redovisning öfver stadens räken-

	skaper icke böra förfalla, kan den talan, som kommer att utföras i anledning deraf, upptagas och afgöras af Magistraten eller bör icke talan anhängiggöras vid laga domstol?	Sida. 317.
11.	Eger konkursdomstol, när mot borgenärs anspråk göres sådan anmärkning, som uti 96 § af konkursstadgan omförmåles, hänakjuta anspråkets pröfning till särskild tvist, utan att borgenär derom uttryckligen anhåller, eller bör anspråket i sådant fall förkastas såsom motsagdt och ostyrt och utan afseende derå, huruvida borgenär af anmärkningen fått kännedom eller icke?	319.
12.	Är egare af lägenhet, hvarunder annan på grund af lagligt arrendestafal innehar mark, som sedan äldre tider på god tro häfdats under sagda lägenhet, men genom storskifte, rågång eller annan laga åtgärd under arrendetiden tilläggas annat hemman, skyldig att till arrendatorn upplåta vederlag i jemngod mark och utgifva ersättning för öfrig liden skada?	320.

Rättsfall:

1.	Mord och stöld, eller mord och rån, eller dråp och rån i edsöre?	34.
2.	Nidingastöld eller försakingring af anförtrödt gods? Är den, som på god tro köpt stulet gods, skyldig att ersätta egaren för detsamma, om han emot egarens förbud försakingrar godset?	44.
3.	Borgesförbindelse preskriberad eller icke?	62.
4.	Kan förhöjning af straffmått ske i öfverrätt, om den sakfælde redan utstått det honom i underrätt ådömda straff?	69.
5.	Öfverdrift i nödvärn	72.
6.	Är preliminär aktieteckning bindande för tecknaren, om denne icke tagit någon vidare befattning med bolaget?	83.
7.	Ansvarspåstående för dråp, ehuru den dräptes namn och hemvist icke kunna utredas	99.
8.	B. B. 24: 1. Medför försummelse att iakttaga gällande föreskrifter rörande förvaring af eldfarliga ämnen förlust af rättighet till brandskadeersättning, när brandskadan icke är någon följd af berörda försumlighet, utan af andra tillståtande omständigheter	130.
9.	Tolkning af G. B. 16: 1 och Å. B. 12: 9	151.
10.	Tillkommer notarie vid Rådastufverätt, som tillika är ledamot i rätten, någon andel i stadens lott af saköresmedel?	160.
11.	Kan besittningarätt till torp utmätas för gäld? Är mannen	

	berättigad att, sin hustru ohörda, afstå från makarna och deras minderåriga barn tillerkänd besittningarrätt? .	Sida. 321.
12.	Kan bevilningsskyldig i vanlig rättegångsväg af kronan återvinna bevilning, som pröfningskomité högre än vederbort honom påfört?	325.
13.	Preskriptionstid för kländer af testamente	333.
14.	Bedrifvande af handlarörelse å stadens mark utom dess linie, oaktadt Magistrat icke upptagit anmälan derom. Äro handelsbiträde och hans principal hvardera ansvariga för olaga handel? § 55 i K. F. om tillverkning m. m. af bränvin den 9 Juni 1873	337.
15.	Giltigheten af testamente, då vittnena, utan att hafva intygat dess riktighet, dött och testamentet ifrågasättes. Är exekutor af testamente behörig att detsamma bevaka, utan att testamentstagarene dertill lemnat fullmakt?	339.
16.	Är talan emot Magistratsledamot, i hans egenskap af auktionförrättare, angående erhållande af redovisning, som vägrats, af civil eller kriminell natur? Forum i detta fall .	345.
17.	Tolkning af 5 och 7 §§ 27 kap. B. B.	348.

Rättelse:

I noten å sid. 28 står: „kanton Basel“, läs: *kantonerne Argau och Basel*.

Om preskription af klander i jordafång enligt 1734 års lag.

Såsom bekant yppade sig redan kort efter det 1734 års lag utkom olika meningar därom, huruvida lagen kände en preskriptionstid för klander i jordafång eller icke. Obestridligt var väl, att lands- och landskapslagarnas laghäft icke fått plats i den nya lagen, åtminstone icke i oförändrad form. Men den åsigt uttalades, att lagfartstiden i stället gjorts till generell preskriptionstid för hvarje slags klander af jord, så att klandertalan vore afskuren med det förvärfvaren erhållit fasta å jorden. Å andra sidan framhölls stadgandet i 10: 1 J. B. enligt hvilket lagastånd icke uteslöte klander af fastighet.

För att fatta betydelsen af lagfarten i 1734 års lag är det nödvändigt att tillse, hvilka dess rätthistoriska förutsättningar voro och hvari 1734 års lag afviker från det som förut gälde.

Landskapslagarna föreskrifva att köp om jord skulle ske med fäst eller med fastar. Vi kunna här lämna å sido frågan om betydelsen af fastarnes medvärkan och deras egentliga ställning vid öfverlåtelsehandlingen. Den är för närvarande af underordnad vikt. Det är nog att erinra sig den omständighet, att fastarne gäfvos å ting eller vid kyrka, hvarigenom äfven den handling, för hvilken fastarne erfordrades och i hvilken de togo del, eller m. a. o. „fästen“ kom att ske å tinget.

Man finner emellertid redan under landskapslagarnas tid öfverlåtelse af fastighet ske på sådant sätt, att föryttraren till förvärfvaren uthändigade en skriftlig öfverlåtelse-urkund, hvari han tillika befullmäktigade någon att å sina

vägnar åt förvärfvaren gifva fastar.¹⁾ Det kan icke undgå uppmärksamheten, att tyngdpunkten härvid flyttas från gifvandet af fastar till den genom öfverlämnandet af det skriftliga salubrefvet föresiggående öfverlåtelsen, till hvilken fästen kommer till såsom en förstärkande eller bekräftande form. Men vid sådant förhållande är det blott ett steg till den åskådning, att uthändigandet af skriftlig öfverlåtelseurkund är i och för sig tillräcklig form för laglig öfverlåtelse af jord. Det finnes också en mängd salubref å jord, som endast innehålla en öfverlåtelseförklaring jemte erkännande af prisets betalning.²⁾ Den omständighet att sådana öfverlåtelseurkunder förekomma i jämförelsevis stort antal visar otvetydigt, att man ansett en sådan öfverlåtelse vara laglig. Må hända är det med afseende å detta förhållande, som H. L. Jb. 6 i fråga om kollision mellan tvänne köpare af samma fastighet utbytt formuleringen „þa giffs þæs fastum vizzor ær fyrra köpte“ mot „hava þaþir fastar till, þa havi þæn iorþ fasta fik förræ“. I denna händelse skulle äfven lagen tillerkänna öfverlåtelse genom urkund rättslig värkan, om icke samma värkan som den genom fäst afslutade föryttringen.

Ännu i landslagarna är fäst den lagliga formen för öfverlåtelse af jord. En förändring har visserligen föresiggått med „fästen“, men det är endast en förändring af dess form icke dess väsen. Häradshöfdingen är nämligen numera enligt lag „forskilaman“, „styris faster“ eller „pre festa proloqvens“. ³⁾ I stadslagarna åter är fastarnes funktion ⁴⁾ öf-

¹⁾ Dipl. 1256 & 1258, 1237, 1238, 1409, 1423, 1468 m. fl.

²⁾ D. 1193, 1199, 1400, 1381, 1459, 605, 616, 628, 639, 687, 851, m. fl.

Amira förklarar köpets bindande kraft därigenom att det afslutats såsom realaftal, s. 340 — ohållbart på den grund, att om ock genom realaftal en förpliktelse skulle uppkomma för säljaren att öfverlåta jorden, själfva öfverlåtelsen icke vore därigenom fullbordad, utan behöfde en form — hvilken då åter måste vara „fäst.“ Jfr. s. 550.

³⁾ Jfr. dock ME. LL. Gb. 10: 3.

⁴⁾ ME. LL. Jb. 6 pr. *þer stadghas ok fæstas eller scrifvas i stadzins book etc.*

vergangen å fogden, borgmästare och råd. En värkande orsak härtill må påpekas. Det är den att man efterhand begynte taga Håradshöfdingens¹⁾ eller borgmästares och råds bref²⁾ öfver en inför dem försiggången öfverlåtelse. Dessa bref voro egentligen icke annat än skriftliga vitnesbörd öfver föryttringen. Men det var blott ett litet steg från att medlemmarne i stadsdomstolen, i stället för att de blott intyga om öfverlåtelsen, själfva utses till fastar och medvärka vid fästen.³⁾ På samma sätt utses Håradshöfdingen af öfverlåtaren resp. kontrahenterna att såsom forskilaman för-rätta fäst. Detta är så mycket naturligare och inträffar oftare, ju mera de förnämre och förmögne bland folket af-skilja sig till en högre klass, hvilken endast undantagsvis besöker tinget. Ty detta förhållande såsom ock den däraf betingade bristande insigten om hvad vid fästen var nödigt och om de föreskrifna formlerna vid densamma, måste själf-fallet leda därhän, att detta värf ombetroddes åt Håradshöfdingen.

Det bör likväl bemärkas, att fästen, äfven då den för-rättades af Håradshöfdingen, fortfarande var den i lag föreskrifna formen för öfverlåtelse af fastighet och icke därigenom erhöill något annat innehåll än den förut hade. Detta dock endast enligt lag. I praxis förhöll det sig annorlunda. Ty skriftliga urkunder förekomma fortfarande såsom öfverlåtelse form, hvilken anses bindande.⁴⁾ Enligt Stiernhöök II 195, ff. är köpet „i anseende aff sjelfve Contrahenterne thes föruthan (utan uppbud och fasta) stadigt och fast förmedelst samtycke, betalning aff värdet samt öfverlefvande af godzet“, och uppbud och fasta icke föreskrifven „i anseendet af kiöparen och Sälliaren, at vidh thes försømmelse the uthan then tridies tilkombst och klander skulle kunna ryggia kiöpet“, utan gäller „thenne solennitet allenast sälliaren i anseende aff hans Fränder och Naboer“ samt rätte

¹⁾ D. 527 jfr. 522 (lagmans bref) 1206, 1416 (lagmans stadsfästelse).

²⁾ D. 1092, 1179, 1386, 1443.

³⁾ D. 1533 (a 1307), 1552 (a 1307).

⁴⁾ Jfr. bl. a. Dipl. 3165 & 3167.

ägaren. Samma uppfattning uttalar äfven Abrahamsson, som i anm. till LL. under XIII kap. Jb. säger: „Enär jordeköp skier, så författas dett ettdera skriftteligen eller munteligen och det, då sälliaren ey skrifva kan, uti vittnens närvaru“, samt under II kap. Jb. a) „När sälliaren och köparen blifvit ense om värdet, så är köpet slutet: — — och förbindes hvar å sin sida att fullgiöra handelen.“ Äfven Nehrman förklarar i sin inledning till then Svenska Jurisprudentiam Civilem s. 276 § 21 köp om fast egendom kunna giltigt afslutas utan någon form, ehuru köpebref vanligen skulle brukas. Öfverhettliga stadganden från tiden närmast före 1734 års lag utgå t. o. m. från den förutsättning, att skriftligt salubref är icke allenast tillräcklig utan ock nödvändig form för öfverlåtelse af jord. Man jämföre exempelvis Kongl. M:ts bref till Hof:rne af den 27 Maj 1701 (Abrahamsson under Jb. 4 a) och fd. om börd den $27/6$ 1720, 6 och 9, hvilken sistnämde lyder: „Ingen tillåtes börda efter Wårdering — utan efter det, som bevisligen är utgifvit och uti sjelfva *kiöpebrefvet* finnes uttryckt“.

Häri genom har emellertid fastan erhållit en helt annan karaktär, än densamma tillkom enligt landskaps- och landslagarne. I dessa är den en ovilkorlig form för köpe- och försäljningsaftalet. I den användning den fått i praxis är åter fastan, på sätt nyss åberopade förordning också tydligt gifver vid handen, en domstolsakt, som står fullkomligt utom öfverlåtelse-aftalet och icke erfordras för dess giltighet. Fastan såsom sådan förutsätter numera också, att uppbud i behörig ordning försiggått. I följd af fastans förändrade betydelse gäller icke heller såsom förut, att öfverlåtelsens rättsvärkan är beroende af föregånget uppbjudande; utan genom fastan betygas tvärtom att uppbud skett, på samma gång som den afskär all vidare talan af bördemännen. Vid sådant förhållande förklaras den påfallande omständighet, att numera äfven aflingejord ansågs böra uppbjudas. Men då man uppfattade fastan såsom en domstolsakt, hvarigenom öfverlåtelsen förklarades fast, i. e. blef beständande och tryggad mot klander, var jordens föregående offentliga uppbjudande ett ovilkorligt vilkor för erhållande af nämnda dom-

stols akt. Visserligen förmådde denna uppfattning ännu endast göra sig oinskränkt gällande med afseende å bördsklander. Öfver lagens stadgande om tre års häfd kunde icke praxis gå i öfrigt. Men fastan och uppbudet kommo likväl till betydelse för öfverlåtelse af aflingejord sålunda, att man gjorde dem till den nödvändiga förutsättningen för laghäfden. Laghäfd räknades, såsom vi af Abrahamsson erfara, icke mera från öfverlåtelsen och det därmed förenade besittningstagandet, utan från fastan. Konsekvent var vid sådant förhållande att, såsom ock skedde, bördsklander icke utelöts genom annat än fasta, således icke ens genom laghäfd.

Öfvergå vi nu till en undersökning af laghäfdens användning i praxis, finna vi att man efterhand förlorat insigten om laghäfdens rätta betydelse. Under inflytande af romersk doktrin hade man småningom å laghäfden begynt tillämpa romersk rättsliga grundsatser om usucapio, såsom då man fordrade bona fides,¹⁾ tillät accessio possessionis och från laghäfd utelöt saker som med våld eller stöld tagits i besittning. Det är härigenom förklarligt, huru 1734 års lag af sin samtid kunde så missuppfattas, som skett.

Hvad redaktörerna af 1734 års lag vidkommer, kan man obetingadt antaga, att de, som i alla afseenden höllo sig fria från romerskt-rättsligt inflytande och sorgfälligt bevarade den inhemske rättens grundsatser, äfven hade full klarhet om laghäfdens verkliga väsen. För dem måste det då ligga nära till hands att taga ut steget i den riktning, rättsutvecklingen fri från främmande doktriner redan gått, och kombinera laghäfden med lagfarten sålunda, att lagfarten skulle ersätta laghäfden och med fastan afskära allt klander. Detta hade icke ens varit något nytt; ty såsom känt hade i åtskilliga tyska städer med Sachsisk rätt, hvilken sannolikt var lagkommissionen bekant, den s. k. rechte Gewere undergått en analog förvandling, i det den ett åriga preskriptionen räknades icke från besittningstagandet, utan oafsedt besittningen från die gerichtliche Auffassung.

För antagandet att 1734 års lag verkligen afsåg att

¹⁾ Nehrman s. 377, Abrahamsson s. 380.

gifva lagfarten den nämnda betydelsen talar redan i hög grad den omständighet, att laghäfden icke fått plats i lagen utan att likväl någon annan preskription af klander & jord satts i dess ställe. Det är nämligen väl otvifvelaktigt att GB. 11: 8 icke afser att uppställa en allmän preskriptions tid. Ty om ock 1734 års lag ofta, ja vanligen uttalar allmänna rättssatser i formen af ett speciellt stadgande, har dock nämnda lagrum altför mycket karaktären af ett undantags stadgande för att kunna tolkas så generellt.

Men kan man väl med någon sannolikhet förmoda, att 1734 års lag ville i detta fall utesluta all preskription, då den i öfrigt föreskrifver en sådan och detta vanligen med en ganska kort preskriptionstid. Sålunda preskriberas fordran hos annan i gods och penningar; likaså preskriberas rätt till arf — och därmed hvarje anspråk på en enskild sak eller rätt, som grundar sig & arf.

Preskriptionstiden, inom hvilken rätte arfvingen bör göra sin arfverätt gällande, är regulariter ett år — från arf-låtarens dödsfall, eventuellt, om kunnigt är, hvar arfvingen vistas, från den dag, han om arffallet veta fick. Undantag från regeln är, att om rätte arfvingen är känd, men ej kunnigt hvar han vistas, han har tjugu års tid att tillträda arfvet. Försummar rätte arfvingen den föreskrifna tiden, eger fjermare arfvinge öfvertaga arfvet; om han tidigare gjort det, vare sig han ej haft kunskap om rätte arfvingen eller, på sätt han är berättigad, eventuellt mot borgen, är han skyddad mot rätte arfvingens talan. Huru skulle då förvärf inter vivos, där skydd genom preskription är långt mera af behof än vid arf, alldeles sakna sådant skydd.

Genomläser man utan förutfattade meningar de hithörande stadgandena i JB., fästes uppmärksamheten genast vid det egendomliga samband, hvori lagfarten sättes till öfverlättelse inter vivos. Sedan i 1: 1 Jb. såsom laga fång uppräknats, bland andra, köp, skifte och gåfva, heter det i § 2, att dessa „skola skrifteligen ske med tvågga manna vitne — — och sedan lagföljas — — som framdeles skile“. Rubriken & 4 kap., som närmare innehåller huru lagföljandet skall ske, lyder åter „Om köp, och huru jord & landet —

— — *säljas må*“. I hvilket förhållande står då lagfarten till köpet?

Man vore från modern synpunkt benägen att, på sätt skett, antaga såsom lagfartens ändamål att bereda publicitet åt öfverlåtelsen och ombytet i eganderätten till jorden samt ställa dem under domstolens inseende.¹⁾ Det kan också gärna medgifvas, att man afsett att vinna äfven detta mål. Men lagfartens rättsliga betydelse angifves icke härmed. Ty först och främst kan detta ändamål icke fullständigt vinnas, så vida icke hvarje ombyte i eganderätten på samma sätt beredes publicitet. En publicitet, som omfattar blott en del förändringar i eganderätten, men utelämnar andra lika viktiga, är icke blott icke till gagn, utan tvärtom vilseledande. Men såsom känt hvarken påbjuder eller ens förutsätter lagen lagfart af ärfd jord. Och vidare måste påbuden, som afse publicitet, vara af den beskaffenhet, att de framtvinga de åtgärder, genom hvilka publicitet skall ernås. Men icke håller detta är fallet i 1734 års lag. Vid öfverlåtelse af arfvejord ligger visserligen ett indirekt tvång till lagfart i bördemannens rätt, som afskäres endast genom lagfarten. Men hvilket tvång föreligger väl enligt lagen till lagfarande af aflingejord? Har väl den lagfarande någon slags fördel eller någon skada af dess underlåtande, så framt nämligen lagfarten uppfattas så, som senare lagstiftning och praxis förändrat den? Påbudet om lagfart skulle således vara endast en from önskan att bereda publicitet åt öfverlåtelsen inter vivos. Det kan icke håller antagas. Men om det icke låter tänka sig att lagen påbjudit lagfarande af aflingejord utan att därmed åsyfta något förnuftigt, måste lagfarten hafva en annan betydelse.

En verklig betydelse skulle lagfarten hafva om den vore nödvändig för öfverlåtelse aftalets giltighet. Men detta är afgjort icke fallet. Köpet är fullt bindande, så snart en skriftlig öfverlåtelse-urkund upprättats i behörig form.

Hvilken är då lagfartens betydelse? Hålla vi oss till lagens egen bestämning af lagfarten, gör denna öfverlåtelsen

¹⁾ Jfr. exempelvis Jb. 4: 7, 9.

„lagstånden“, ¹⁾ medför laga stånd. Och detta gifver oss en fingervisning om lagens mening. Med ordet „lagstånden“ förstås vanligen i de äldre lagarna, att den termin, inom hvilken bördeman eger göra sin förköpsrätt till jord gällande, gått till ända. Men i och för sig är begreppet lagstånden icke inskränkt till preklusion af bördsrätt. Det förekommer ock för att beteckna, att ett rättsärende, särskildt öfverlåtelse af fastighet blifvit giltigt, fått rättsvärkan eller att klander af detsamma icke mera kan ega rum. ²⁾

Att laga stånd har denna betydelse i 1734 års lag ut-säges tydligt just i det lagrum, som åberopats till stöd för motsatsen, nämligen Jb. 10: 1. Vi kunna för närvarande lämna därhän, huruledes sagda lagrum bör tolkas och hvilka fall det inbegriper. Men därom kan icke ens tvistas, att ju detsamma — vare sig för en mer eller mindre omfattande kategori — uppställer ett undantag från regeln om den rättsliga påföljden af den omständighet, att laga stånd åkommit, och för undantagsfallen tillåter klander. Här af följer således, att laga stånd i regeln utesluter vidare klander. Detta bekräftas af Jb. 4: 8, hvilken tydligt uttalar, att om laga-stånd — låt ock vara under gifna förutsättningar — en gång åkommit, klander ej mera eger rum. En annan sak är, att i det däri omnämnda fallet laga-stånd icke kan lagligen vinnas om ej de i § närmare angifna förutsättningar förefinnas. Detta bevisar endast, att lagfarten är bunden vid vissa faktiska och rättsliga omständigheter, utan hvilka den är olaglig. Men för närvarande är frågan, icke om förutsättningarna för lagfarten, utan om dess värkan och däri gör åberopade lagrum icke något undantag.

Att laga stånd åkommit öfverlåtelse af jord betecknar således, att klander af öfverlåtelsen icke mera kan anställas. Den rättsliga form, hvori denna värkan af lagfarten i lagen uttryckes, är att öfverlåtelsen blir *fast*, på samma sätt som köpet står fast, om säljaren vid anställt klander för-mår värja det, ³⁾ och i motsatt fall, där *köpet* icke kan vär-

¹⁾ Jb. 4: 2.

²⁾ Wm. II Jb. 7, Sm. Jb. 16 pr. 12: 2.

³⁾ Jb. 11: 1.

jas, detsamma betraktas såsom kraftlöst.¹⁾ Laga stånd betraktas af lagen såsom ett tillskott i öfverlåtelsens rättsvärkan, hvarigenom dennas förmåga att grundlägga den åsyftade rättigheten för förvärfvaren säkerställes. Och till bevis om och bekräftelse å att köpet sålunda blifvit fast meddelar domstolen fastebref, hvarigenom förklaras att förvärfvarens på öfverlåtelsen stödda åtkomst icke kan angripas.

Vi återfinna här landskapslagarnes uppfattning af fängelset såsom ett rättskapande faktum med en i förhållande till auktorns rätt relativt själfständig betydelse och likaså laghäftens grundtanke, ehuru något annorlunda använd än i dem. Den formelt giltiga öfverlåtelse-handlingen måste klandras af den, hvars rätt genom densamma förfördelas, så framt icke förvärfvaren skall kunna genom den skydda sig mot hans anspråk, om ock detta vore aldrig så berättigadt. Det är med afseende härå som lagen så godt som alltid betraktar öfverlåtelsehandlingen själf såsom föremål för klandet. Det är köpet, hvarå klander kommer,²⁾ som är fritt från klander,³⁾ hvarå talas;⁴⁾ det är köpet, som värjes, lagföljes, uppbjudes. Klander skall vidare anställas inom viss tid, vid äfventyr att rätten därtill eljes går förlorad. Men tiden räknas icke från besittningstagandet, utan från det öfverlåtelsen offentligens å tinget kungjorts och enhvar därige-

¹⁾ Beaktansvärd är den häri framträdande från romensk rättslig teori vidt skilda uppfattningen af köpet såsom sakrättsligt af-tal, hvarigenom en sakrätt skall konstitueras för köparen. Att af-talet behandlas såsom kraftlöst, eller m. a. o. ogiltigt, om det ej förmår grundlägga den åsyftade rättigheten för köparen, är en nödvändig konsekvens af sagda uppfattning. Ty enligt lagens betraktelsesätt vill aftalet alls icke grundlägga en personlig förpliktelse att öfverlåta, hvilken skulle existera oberoende af om den fullgöres eller ej. Antingen öfverför aftalet den ifrågavarande rättigheten omedelbart å förvärfvaren och grundlägger ingen obligatorisk förpliktelse, eller gör aftalet det icke och saknar då innehåll och är ogiltigt. Presterande af ersättning och hemul äro därför icke håller i något afseende fullgörande af aftalet; utan skyldigheten därtill är en rättsföljd af helt annan art.

²⁾ Jb. 4: 2, 11: 1.

³⁾ Jb. 4: 8.

⁴⁾ Jb. 5: 8.

nom uppmanats att bevaka sin rätt. Detta är ock tydligt uttaladt i lagen på flere ställen, så tydligt att man har svårt att fatta att de icke uppmärksammas. Vi hänvisa till Jb. 4: 1, 2, 7, 8; 5: 8. — Att de icke förståtts, att man skjutit dem åt sidan såsom obrukbara, berodde väl på att de icke kunde inrymmas under den romerska doktrinen lär, hvilka ansågos såsom rättensörer för all rätt, och under tiden närmast före 1734 års lag synas hafva inträngt i praxis, oftast på den inhemska rättens bekostnad. Man uppfattade icke mera 1734 års lag, hvars rätt utvecklat sig på de äldre lagarnas grund och enligt deras skaplynne, fri från alt för dem främmande inflytande.

Håller man sig fri från föreställningen att till preskription af rätt till jord erfordras god tro, titulus, tempus etc., kan man icke undgå att vid genomläsande af 4 kap. Jb. finna hela kapitlet hvila på den klara förutsättning, att klander af öfverlåtelse bör anställas före det laga stånd och fasta åkommer. Man jämföre i synnerhet 4: 1, 2 med 4: 8 och Jb. 5: 8. ¹⁾ Därför får fasta icke meddelas förr än öfver väkt klander är slutligen dömdt; därför skola uppbuden fortgå, men hafva *ingen värkan* mot klandraren, om han vinner — men således, e contrario, mot hvarje annan —; därför får bördemannen räkna sig köparens uppbud till godo. Just den omständighet, att föreskrifterna om lagfart och dess värkan förekomma i 4 kap., hvarest icke är fråga om börd, och före det kapitel, som talar om bördsklander, visar ovederläggligt, att lagfartens prekluderande värkan icke får inskränkas till bördsklandret.

Genom det anförda blir det klart, hvarför lagen i Jb. 1: 2 behandlat lagfarten såsom en beståndsdel jämte öfverlåtelse handlingen af laga fånget och i 4 kap. rubr. hänför densamma till själfva köpet såsom en väsentlig del däraf. Vidare hvarför något tvång till lagfarande icke finnes. Ty fördelen af lagfarten kunde med skäl anses vara tillräckligt motiv att förmå en hvar att lagfara. Man får ock härige-

¹⁾ Jfr. ock 11: 4, enligt hvilken redan uppbud eller inteckning i det där förutsatta fallet utesluter återvinnings talan.

nom förklaring, hvarför någon häfd icke förekommer i lagen. Slutligen öfverensstämmer med den värkan, lagfarten enligt det sagda tillkommer, också den omständighet, att domstolen enligt lag alls icke har någon rätt att pröfva säljarens åtkomst och rätt till den sålda jorden, men att däremot en sådan pröfning åligger domstolen med afseende å villkoren för köpets formella giltighet och säljarens behörlighet.

Vi komma härmed in på en annan fråga, nämligen om förutsättningarna för lagfarten. Såsom nämnt erfordras icke för lagfartens beviljande att köparen visar sin fångemans åtkomst. Han behöfver blott uppte sitt i behörig ordning upprättade köpebref för att köpet skall uppbjudas.¹⁾ Men icke hvarje köp är sådant, att det kan gälla; och där detta icke är fallet, är lagfart förbjuden.²⁾ Hit hör framför allt minskning af skattskyldig jord. Föremålet för köpet är sådant, att därom enligt lag ej kan slutas föryttringsaftal. Köpet är förty ogildt, och domstol får icke meddela lagfart därpå.³⁾

Ogiltig är vidare öfverlåtelse af person, som ej eger förfoga öfver sin egendom — ogiltig är ock föryttring genom förmyndare af den omyndiges jord, så framt icke domarens samtycke till köpet utvärkats.⁴⁾ Lagfart är altså förbjuden. Erinrar man sig, huruledes laghäfd icke kunde vinnas å omyndigs obehörigen föryttrade gods, så att preskriptionstiden för klander därå räknades först från det han blef myndig i. e. i stånd att bevaka sin rätt, finner man tydligt att det är samma grundsats, som i en obetydligt modifierad form här tillämpats på lagfarten vid föryttring af omyndigs gods. Likasom preskriptionen icke löpte mot dem, som själf i följd af omyndighet icke kunde bevaka sin rätt, så skyddas han nu mot preklusion genom lagfart sålunda, att domstol ex officio skall tillse att lagfart icke meddelas å slik föryttring. Skulle lagfart och fasta likväl beviljats,

¹⁾ Jb. 4: 1.

²⁾ Jb. 4: 7.

³⁾ Jb. 4: 9.

⁴⁾ Jb. 4: 7, 8.

äro de utan värkan mot den omyndige, hvarför denne, då han blifvit myndig, eller ny förmyndare eger utan hinder af lagfarten, klandra föryttningen.¹⁾ Detta får icke inskränkas till endast det fall, att förmyndaren föryttrar jorden i den omyndiges namn eller såsom honom tillhörig. Samma regel gäller tvärtom äfven om förmyndaren skulle i *eget* namn försälja jord, som den omyndige själf eller genom annan såsom egare besuttit.²⁾ Ty grunden till förbudet mot lagfart, resp. den mot förbudet meddelade lagfartens ovärksamhet är icke blott föryttringens olaglighet, utan framför allt, att föryttringen skett just genom den person, som skall vårda den omyndiges angelägenheter och mot hvilken den omyndige, som icke själf kan bevaka sin rätt, förty är utan skydd.

Vi måste genast bemöta en invändning, som till äfventyrs skall göras, nämligen att Jb. 6: 4 uttryckligen innehåller, att omyndig eller vanvettig icke eger talan å det förmyndare försummat, om ock den omyndige skulle därigenom afhändts en rätt till jord. Vid närmare granskning visar sig, att stadgandet i Jb. 6: 4 afser ett helt annat fall än det, hvarom för närvarande är fråga. Enligt den formulering, ofvan gifvits, är den omyndiges rätt bevarad endast vid föryttring *genom* förmyndare och vid föryttring i inskränkt mening i. e. öfverlåtelse af en myndlings rätt, medan i Jb. 6: 4 är fråga om en föryttring i vidsträcktaste betydelse, hvarigenom en rätt visserligen går förlorad för den omyndige, men förlusten, om den ock skulle kunnat af förmyndaren förebyggas, blott möjliggjorts genom hans underlåtenhet, men icke förorsakats genom en öfverlåtelse af honom.

Samma förhållande som med omyndig eger rum vid föryttring genom mannen af hustruns jord. Äfven i detta fall är domaren å embetets vägnar skyldig tillse, att mannen icke utan hustruns samtycke föryttrar hennes jord,³⁾

¹⁾ Jb. 4: 8, Gb. 11: 8.

²⁾ Jb. 4: 8, jfd med Gb. 11: 1, 8.

³⁾ GB. 11: 1.

och för sådan föryttring vägra lagfart. Grunden härtill är ock enahanda, nämligen att hustrun, som står under mannens målsmansskap, icke kan bevaka sin rätt med afseende å en af mannen gjord öfverlåtelse. Därför är den å slik öfverlåtelse meddelade lagfarten utan värkan mot henne, så länge hon står under mannens målsmansskap, och hennes klanderrätt öppen efter det målsmansskapet upphört.

Visserligen strider denna tydning af GB. 11: 8 mot den numera antagna, enligt hvilken hustruns klanderrätt kunde prekluderas medan mannens målsmansskap varar. Men mot sistnämnda tolkning talar den omständighet, att samma grundsats som ofvan framstälts gäller i de äldre lagrum.¹⁾ Och vidare då det säges, att om hustrun *dör före* mannen, hustruns arfvingar ega att klandra öfverlåtelsen inom natt och år efter hennes död, och detta alldeles ovilkorligen, utan att deras klanderrätt göres beroende af att hustrun förut icke försummat att tala å föryttringen, så framgår häraf otvetydigt såsom af lagen förutsatt, att hustruns klanderrätt icke kan gå förlorad under mannens lifstid.

Hustrus och omyndigs klanderrätt är dock icke obegränsad. Den måste utöfvas inom natt och år efter det de om föryttringen veta fått.²⁾ Men icke håller denna begränsning är tillräcklig. Om jorden af förste förvärfvaren vidare öfverlåtits och den senare öfverlåtelsen lagföljes efter det hustrun begynt råda sig själf och den omyndige blifvit myndig, afskäres deras klanderrätt genom att laga stånd åkommer sistnämnda öfverlåtelse.

Likasom lagfarten är utesluten, resp. ovärksam, där de nämnda hindren för klander föreligga, bör lagfart icke håller meddelas å gifva af arfvejord så länge arfvingarne icke ega rätt att klandra gifvan, alltså först efter gifvarens död. Att arfvinge under gifvarens lifstid icke får återkalla gifvan beror därpå, att arfvejorden kan af egaren i gifva upplåtas

¹⁾ Jfr. ÖG. Gb. 14: 2 och om klander å jord enligt de svenska landskapslagarna s. 85, 86.

²⁾ Gb. 11: 8.

åt annan till begagnande under gifwarens lifstid, hvadan en oinskränkt gåfva måste åtminstone hafva samma kraft. Först med arflåtarens död inträder anledning för arfvingen, som nu bort få taga jorden i sin besittning, att klandra gåfvan såsom förfördelande hans rätt. ¹⁾

Till vilkoren för ett formelt giltigt laga fång hör äfven att, där öfverlåtelsen sker genom ombud, ombudet har sin hufvudmans fullmakt att afsluta köpet. Saknas fullmakt, är öfverlåtelsen ogild och får ej uppbyggas. Skulle ock lagfart beviljas, är den ovärksam: d. ä. förvärfvaren är icke skyddad mot klander af öfverlåtelsen. Men det är att väl märka, att detta gäller allenast förste förvärfvaren. Föryttar han jorden vidare, måste rätte egaren klandra om ej hans rätt till jorden skall prekluderas.

Vi komma härmed in på tolkningen af den mycket omtvistade 10: 1 Jb. Såsom känt hafva två olika meningar uttalats om rätta betydelsen af detta lagrum. Enligt den ena afser det endast föryttring genom ombud i egarens namn och utan fullmakt; enligt den andra meningen åter hvarje föryttring af jord, till hvilken föryttraren sedermera befunnes icke vara egare, altså alle de fall, i hvilka en vindikation kan försiggå. Den sistnämnda åsigten är ock numera den allmänt gällande, sedan lagfarten genom 1805 års förklaring förlorat sin ursprungliga betydelse. ²⁾ Det blir därför nödigt att närmare granska åberopade lagrum.

Redan Olof Rabenius har påpekat, hurusom 10: 1 Jb. är hämtad ur MESTL. Jb. 9 pr., med hvars ordalydelse den nära ordagrant öfverensstämmer. MESTL. Jb. 9 pr. lyder: „Enghin haffvi wald saelia ella pantsaetia annars manz tomtt ella gardh maedhan han siaelfvir eig naervarande aer, utan han hafvi fulla makt ok open breff af honom the tomtt ella gardh hemola them som köpir.“ I 1734 års lag åter har Jb. 10: 1 följande text: „Ingen hafve våld at sälja, förbyta eller förpanta annars mans jord, hus eller tomt, utan han hafver hans öppna bref och fullmakt ther til.“ Ur sist-

¹⁾ Jb. 8: 1 jfd med ÄB 17: 3.

²⁾ En sådan konsekvens är väl dock icke alldeles oundviklig.

nämnda lagrum har således utelämnats orden „maedhan han siaelfvir eigh aer naervarande“, hvilka hade tillämplighet endast då föryttringshandlingen försiggick inför Rådstufvurätten och säljaren använde en annan person att för sig föra ordet. I öfrigt stämma i fråga varande lagrum alldeles öfverens. Men att det åberopade stadgandet ur stadslagen likasom det motsvarande KKLL Jb. 15 pr: „Hafvi engin Sysloman vald sälja sins herra jord etc.“ uteslutande afse att bestämma om giltigheten af och villkoren för representation vid föryttring af fast egendom kan icke ens betvivlas. De hänföra sig uteslutande till de formella betingelserna för en laglig öfverlåtelse, däremot alls icke till de materiella förutsättningarna för föryttringens rättsvärkan; ¹⁾ en skilnad, som framför alt gör sig gällande i fråga om laga häfd. Det är med afseende härå i och för sig osannolikt att det motsvarande i samma ord affattade stadgandet i 1734 års lag skulle hafva fått en så väsentligen annan betydelse, som den senare nämnda åsigtens anhängare inlagt däri.

Jb. 10: 1 kan icke ens hafva afsett hvarje föryttring af annan än den, som verkligt är rätter egare. Ty det för föryttring af den art, som i 10: 1 omnämnes, stadgade ansvar fyratio daler skulle i sådan händelse alltid träffa föryttraren och således, då säljaren leder till sin hemulsman, äfven denne. Men lagen känner endast sex dalers bot för bristande i hemul. Skall en motsägelse icke föreligga, kan altså icke den omständighet att man föryttrat jord utan att hafva verklig eganderätt, allena betinga fyratio dalers böter. Motsatsen framgår tvärtom vid jämförelse med Jb. 18, hvar est just fyratio dalers bot är stadgad för *afhändande med våld* af annans jord. Och detta lagrum, som står i uppenbar analogi till 10 kap. Jb., gifver i själfva verket en tydlig fingervisning om rätta meningen i Jb. 10: 1.

Det besittningstagande, hvarom Jb. 18 handlar, är icke hvarje egenmäktig störing af annans besittning. Där afses, såsom orden „och vil sig thet ägna“ utvisa samt äfven allmänt erkännes, det fall, att jorden med våld (= egenmäk-

¹⁾ Jfr. KKLL. Jb. 18.

tigt) fränhändes den, hvilken själf eller genom annan besitter den samma såsom egare. Likasom nu sagda lagrum stadgar, att sådan besittare icke kan med våld beröfvas sin besittning, så föreskrifver Jb. 10: 1, att han icke håller kan det genom en af annan företagen öfverlåtelse. I hvardera händelsen är besittningsstöringen olaglig och belagd med lika straff. Det är härvid likgiltigt, huruvida föryttraren öfverlåter i eget namn eller icke. På samma sätt får icke besittaren fränhändas besittningen genom dom utan att honom själf lämnats tillfälle att värja den.

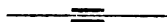
Det är således väl riktigt, att Jb. 10: 1 icke får inskränkas till det fall att föryttringen sker i egarens namn; tvärtom är den obehöriga öfverlåtelsen alltid ogiltig mot egaren. Men egaren till jorden, hvilken enligt 10: 2 skall stämmas till svars, den hvars fullmakt till föryttring enligt 10: 1 erfordras är icke att uppfatta såsom den där gitter leda sin åtkomst tillbaka till ett originärt fång eller sedermera visa bättre rätt till jorden gentemot förra innehafvaren. Med egare förstår lagen den, hvilken *besitter såsom egare i kraft af laga fång*.

Förstår man sålunda 10: 1 Jb., står den ingalunda i strid med hvad ofvan angifvits såsom lagfartens betydelse. Den innehåller blott ett undantag från den allmänna regeln och ett undantag af mycket inskränkt omfång. Det är icke ett undantag, utan följer tvärtom af lagfartens väsen, att rätte egaren, hvilken vid öfverlåtelsen och derefter fortfarande besitter, icke röner den minsta invärkan på sin rätt af den lagfart, som någon annan till äfventyrs vinner å en obehörig öfverlåtelse af den förstnämdes jord. Lagfarten gifver nämligen icke eganderätt, gör icke förvärfvaren till egare i kraft af fångtet, utan den skyddar blott förvärfvaren i hans rätt genom att afskära hvarje klander af hans åtkomst. Lagfartens användning förutsätter därför, att den åberopas till försvar mot en klandrare, som icke besitter. Mot den, som själf innehar jorden, gifver lagfarten icke bättre rätt än fångtet i och för sig har.

Är däremot den obehöriga öfverlåtelsen förenad med besittningsförlust för rätte egaren, såsom exempelvis där hans

landbo eller syssloman föryttrat jorden, så föreligger värkli-
gen ett undantag från regeln att vunnen lagfart och fasta
afskär vidare klander. Ty i denna händelse måste man af
10: 1 Jb. sluta, att jordegaren oaktadt laga stånd åkommit
eger återtaga jorden af förste förvärfvaren. Men undantaget
är också icke vidsträcktare. Går jorden till andra eller
tredje man och laga stånd å sådan öfverlåtelse vinnes, är
jordegarens rätt numera prekluderad.

J. Serlachius.

Till frågan om den vilkorliga frigifningen.

Det karakteristiska hos det *progressiva* fängelsesystemet består deri, att strafftvånget först med stränghet verkställles, men att efter hand åt fången, i mån af hans uppförande och det förtroende han ingifver, beviljas större frihet och att om fången derunder icke låtit några disciplinära förseelser komma sig till last, utan ådagalagt tillfredsställande bevis på förbättring och sålunda visat sig värdig frihetens åtnjutande, en viss del af strafftiden kan vilkorligen eftergivvas och honom tillåtes att vistas på fri fot med förbehåll att, om han derunder icke uppför sig klanderfritt, för iakttagande hvaraf han ställes under polisuppsigt, han åter insättes i fängelset att der aftjena den återstående strafftiden. Enligt detta fängelsesystem, som 1853 först infördes i Irland och derföre äfven benämnes det *irländska*, hålles nemligen fången först isolerad i cell, men sedermera om dagarne i arbete gemensamt med andra fångar, hvarefter han, i fall af visade prof på förbättring, förflyttas till det s. k. öfvergångsfängelset, som ofta består i arbete vid någon jordbrukskoloni, och, sedan fången der under fortfarande godt uppförande tillbragt en viss tid, undfår han *vilkorlig frigifning*.

Den vilkorliga frigifningen grundar sig derpå, att hos hvarje menniska kärleken till friheten är inneboende, och medvetandet hos den dömda förbrytaren att det beror af honom sjelf att genom återgång till ordning och laglydnad tidigare återvinna friheten bör utgöra en mäktig driffjäder att bringa honom till sann och varaktig bättring, hvilken man borde kunna vara förvissad om att hos förbrytaren verkligen inträddt då denne bestått de prof, han i gemensamhetsfängelset underkastats, och motstått de frestelser, för

hvilka han i öfvergångsfängelset varit utsatt. Stadgandet om vilkorlig frigifning bör dock icke så uppställas, att fången må kunna fordra friheten såsom en rättighet. Det bör endast innebära ett medgifvande för fängelseförvaltningen att, derest denna, efter noga pröfning, finner skäl dertill, hos vederbörlig myndighet göra framställning om fångens befrielse tills vidare ur fångenskapen.

Redan tidigt, innan det progressiva fängelsesystemet hunnit från Irland vinna insteg i annat land än England, uppstod fråga om detsammias införande i Finland. Den år 1862 för utarbetande af förslag till allmänna grunder för en ny brottmålslag tillsatta komité föreslog nemligen för till tukthus dömda förbrytare ett progressivt system sådant som det irländska med tre grader fängelse och derpå följande vilkorlig frigifning, hvilken ej skulle beviljas såframt fången genom sitt lynne gifvit anledning till fruktan för samhällets öfrige medlemmar samt full visshet om att han genast efter frigifvandet skulle kunna ärligen försörja sig icke förefunnos. Frigifningen finge utan vidare omgång eke af *tukthusdirektion* och fångens återinsättande i tukthuset för dåligt uppförande borde ega rum efter af domstol verkställd undersökning och fattadt beslut.

Detta förslag, hvilket såsom regeringens proposition vid landtdagen 1863—1864 förelades ständerna, godkändes af dem, utom beträffande den vilkorliga frigifningen, hvilken afslogs, "emedan densammias genomförande kunde för samhället blifva vådligt samt det dessutom vore stridande emot Finlands nuvarande lagstiftning att en administrativ myndighet finge bryta domstolars laga kraft vunna domar, hvilket enligt 1 § 31 kap. R. B. tillkommer Regenten allena". Denna utgång var visserligen att beklaga, men bör icke så mycket förvåna oss då det progressiva fängelsesystemet ännu var jemförelsevis nytt och hos oss mindre känt samt det senare upptagna skälet till afslaget var fullt befogadt. Likväl är den vilkorliga frigifningen en följdriktig fortsättning af sådana frihetsstraff, som gå ut på att efterhand och i mån af förbrytarens bättring alltmera lösa deras straffvång, för att derigenom vänja dem att emotstå lifvets frestelser, och öf-

vergångsfängelset betingas helt och hållet af nämnda slags frigifvande, utan hvilket åter systemet saknar behörig afslutning. En med varsamhet medgifven villkorlig frigifning borde icke vara för samhället mera vådlig, än den ovillkorliga frigifning, som efter utstånden strafft看 måste komma de flesta fångar till del, utan att någon åtskilnad dervid kan eller får göras emellan dem, som ådagalagt, och dem, hvilka icke visat prof på bättring, eller emellan dem, som hade en säker utväg att efter frigifvandet kunna ärligen försörja sig och dem, med hvilka sådant icke vore fallet, samt utan att dervid ens förefunnes den garanti mot återfall i brott, som i afseende på den villkorligen frigifne funnes i hans fruktan att för oordentligt lefverne eller dåligt umgänge blifva åter insatt i straffanstalten.

Oaktadt, såsom nämnt blifvit, den villkorliga frigifningen icke antogs af ständerna, kom frågan derom likväl icke att förfalla. Uti en i denna tidskrift för år 1870, sid. 1—31, intagen afhandling "Om den villkorliga frigifningen" uppträdde Senatoren E. von Knorring med värme och sakkännedom för densamma¹⁾. I anledning af nämnda afhandling uppstod en långvarig polemik emellan numera Senatoren Th. Sederholm och von Knorring väl icke egentligen om den villkorliga frigifningen utan angående det progressiva fängelsesystemet i öfrigt²⁾.

I det förslag till förordning om verkställighet af straff, hvilket 1875 af en tillförordnad komité utarbetades i sammanhang med förslag till Strafflag för Finland, stadgades i

¹⁾ Utom i nämnda afhandling har hos oss det progressiva fängelsesystemet och dess viktiga moment den villkorliga frigifningen afhandlats af numera Professoren Jaakko Forsman uti en i 2:dra årgången af denna Tidskrift, sid. 15—47 intagen uppsats om „det moderna fängelseväsendet i dess uppkomst och närvarande utvecklingsstadium“ samt i en broschyr af undertecknad „Om fängelsesystemerna samt fängelsereformers införande i Finland“.

²⁾ Se denna tidskrift för 1870 pag. 306—311, för 1871 pag. 116—128 och 211—226 samt för 1872, pag. 18—33, 196—202 och 323—337.

31 § "Har den, som till frihetsstraff i tre år eller längre tid dömd blifvit, två tredjedelar deraf, eller, om han på lifetid blifvit i tukthus insatt, minst tolf år utaf sin strafftid utstått under sådant förhållande, att ett ostraffligt lofverne kan af honom med sannolikhet väntas, och är derjemte visshet vunnit, att han efter frigifningen skall kunna sig ärligt försörja; må han, med eget begifvande, hos Senatens Justitie departement af fängelsedirektionen föreslås att varda vilkorligen frigifven". Det skulle således ankomma på den högsta lagakipande myndigheten och ej, såsom enligt det tidigare, underkända förslaget, å tukthusdirektionen att bestämma om fänges vilkorliga frigifvande. I 32 § bestämdes hvad som vid frigifningen skulle föreläggas förbrytaren till iakttagande. Enligt 33 § skulle det tillkomma Senatens Justitie departement att i händelse af anmälan från polismyndighet förordna om den vilkorligen frigifne förverkat sin frihet, hvilket förordnande sålunda lättare kunde ske än om detsamma, i enlighet med det tidigare förslaget, ankom å domstol¹⁾. Hade den på vilkor frigifne deremot föröfvat nytt brott, tillhörde det den domstol, som deröfver dömd, att förklara hans vilkorliga frihet vara förverkad.

Sedan öfver 1875 års förslag till strafflag och dertill hörande författningar utlåtanden af åtskilliga auktoriteter infordrats och afgifvits²⁾, utsågs en komité att utarbета nya förslag i ämnet. Denna komité har nyligen aflemnat förslag till förordning om verkställighet af straff, hvilket förslag ännu icke blifvit i tryck publicerad; men enligt från tillförlitligt håll benäget meddelad upplysning "motsvara deri 27—32 §§, hvilka behandla vilkorlig frigifning, i sak fullkomligt 31—35 §§ i 1875 års förslag, ehuru de blifvit hvad språket och uttrycksättet beträffar i någon mån moderniserade".

Då vid ofvan omförmälda förhållande fråga, huruvida vilkorlig frigifning skall ingå i Finlands strafflagstiftning eller

¹⁾ Se von Knorrings Åberopade afhandling sid. 30.

²⁾ Dessa utlåtanden hafva blifvit tryckta 1880.

icke, sannolikt vid i början af år 1885 sammanträdande landtdag förekommer till ständernas afgörande, hafva vi ansett oss kunna till frågans belysande här angående den vilkorliga frigifningen meddela åtskilliga uppgifter, delvis hemtade ur en af chefen för Sveriges fängelseväsende, Generaldirektören G. Fr. Almquist, i anledning af en utaf honom företagen utrikesresa, hvarunder han synes hafva egnat noggrann uppmärksamhet åt sådan slags frigifning, år 1877 afgifven "underdånig rapport, angående olika sätt för verkställighet af frihetstraff", och hufvudsakligen utvisande hvilka framsteg den vilkorliga frigifningen i lagstiftningsväg vunnit sedan densamma af 1862 års komité hos oss föreslogs. Vi hafva dervid vågat hysa den förhoppning, att vår framställning, ehuru icke fullt uttömmande för frågan, ej skall sakna allt intresse för dem af denna tidskrifts läsare, hvilka ej haft tillfälle att taga närmare kännedom om det nyare fängelseväsendet i förevarande del.

I Tyskland infördes den vilkorliga frigifningen till först i Konungariket *Sachsen*. Till följd af den sorgfälliga pröfning, som vid straffanstalten i Zwickau¹⁾ egnades fångarnes alla förhållanden, meddelade regeringen år 1856 åt direktionen öfver nämnda straffanstalt tillåtelse att, då den fann anledning dertill, hos Konungen göra framställning om benådning medelst vilkorlig frigifning, hvilken, i händelse fången uppförde sig ostadigt, kunde återkallas före strafftidens utgång. Sedan sådan vilkorlig frigifning visat sig gagnelig både för fängelsedisciplinen och såsom medel att hålla de frigifna till uppmärksamhet på sig sjelfva, meddelades genom en Kongl. förordning af den 5 Augusti 1862 enahanda tillåtelse åt förvaltningen af landets öfriga straffanstalter. Dervid erinrades, att vid framställning om vilkorlig frigifning afseende företrädesvis borde fästas derpå, huruvida lämplig

¹⁾ En omständlig beskrifning af denna straffanstalt ingår i „Berättelse öfver verkställd studieresa till åtskilliga utländska straffanstalter år 1872 af P. A. Brofeldt“, hvaräst äfven i korthet nämnes om den vilkorliga frigifningen i Sachsen samt par schweiziska kantonen.

vistelseort och tillfälle till ärlig försörjning vore för fången att tillgå. I händelse den sökta villkorliga frigifningen beviljades, hade direktionen ej allenast att förse fången med "permissionspass", upptagande de villkor, han för frihetens tillgodonjutande hade att iakttaga, utan ock att noga upplysa om hvad honom så i ett som annat afseende ålåg.

Genom den noggranna pröfning af brottslingar, som i Sachsen föregick hvarje framställning om villkorlig benådning, hade institutionen vunnit förtroende och, på samma gång den medfört gagnande penitentiär inverkan, beredt staten fördelen af besparing i fångunderhållskostnaden. Den villkorliga frigifningen erhöll äfven kraftigt försvar af framstående rättslärde, såsom Jurisprofessorn F. von Holtzendorff. Vid ett i närvaro af cheferne för tyska fängelseväsendet år 1869 i Dresden hållet möte med straffanstaltarnas föreståndare och tjänstemän, antogs såsom gemensam åsigt den af Direktören för straffanstalten i Zwickau d'Alinge framställda sats: "att en välordnad verkställighet af straff skulle i den villkorliga frigifningen alltid finna en gagnelig afslutning". Denna åsigt gjorde sig ock gällande inom tyska riksdagen, så att då den för hela *Tyska riket* gällande riksstrafflagen den 15 Maj 1870 utkom, densamma angående den villkorliga frigifningen innehöll följande stadganden:

§ 23. De till längre tids tukthus- och fängelse- (Gefängniss) straff dömda kunna, då de af det ådömda straffet utstått tre fjerdedelar, men minst ett år, och under denna tid sig väl förhållit med sitt samtycke blifva tillsvidare frigifna.

§ 24. Den villkorligen frigifne kan, i händelse af oordentligt lefverne eller derest han icke iakttagit de honom vid frigifningen lemnade föreskrifter, när som helst blifva återkallad. Återkallandet medför den verkan, att den mellan frigifningen och återkallandet förflutna tid icke afräknas på den ådömda strafftiden.

§ 25. Beslutet angående såväl den villkorliga frigifningen som återkallandet af densamma, meddelas af högsta judiciella myndigheten (Justitie ministeriet), sedan yttrande i

frågan blifvit inhemtadt från förvaltningen öfver fängelset der fången hålles förvarad.

I händelse allmänna säkerheten skulle så fordra, må polismyndigheten i orten gå i författning om den frigifnes omedelbara gripande. Vederbörligt beslut om slutligt återkallande skall i så fall genast begäras. Föranleder gripandet till återkallande, räknas detta från den dag, då häktingen inträffade.

§ 26. Är den ådömda strafftiden förlupen, utan att återkallande af den vilkorliga frigifningen mellankommit, så anses frihetsstraffet vara aftjenadt¹⁾.

Vilkoren för åtnjutande af denna slags frigifning uppfattades till en början i enlighet med lagens ord så, att hvarje till tukthus eller fängelsestraff å minst ett och ett tredjedels år dömd person, som ej gifvit anledning till anmärkning mot sitt uppförande, ansågs böra ifrågakomma till frigifning. Att en så ordagrann tillämpning af lagen här gjorde sig gällande, hade sin orsak deri, att riksdagen vid andra behandlingen af lagen förkastat ett föreslaget vilkor derom, att fången skulle hafva ådagalagt förbättring och att sådant borde vara styrkt genom intyg af fängelssets själasörjare. Följden blef, att första året lagen inom Preussen var i kraft antalet af dem, som der försattes i vilkorlig frihet steg så högt, att oro deraf förorsakades. Af hela antalet till tukthus eller fängelsestraff dömda fångar, omkring 19,000, söktes vilkorlig frigifning för icke mindre än 2,141 och beviljades åt 1,708 individer.

Det resultat, lagbudets lydelse sålunda medfört, föranledde emellertid öfriga tyska stater att i administrativ väg uppställa strängare fordringar. Dessa de särskilda staternas lagar äro i hufvudsak med hvarandra öfverensstämmande. Den för Storhertigdömet Baden, utfärdad den 29 December 1871, är af följande innehåll:

”§ 1. Ansökningar af straffångar eller deras anhöriga om vilkorlig frigifning lemnas omedelbart till fängelssets fö-

¹⁾ I Tyskland gälla stadgandena om vilkorlig frigifning också för qvinliga fångar, såsom fallet jemväl är i England och Irland.

reståndare och skola, om de anses icke förtjena förord, af honom afslås, såvida hans yttrande i frågan icke blifvit af vederbörande ministerium uttryckligen infordradt.

§ 2. På villkorlig frigifning kan fånge icke i något fall göra anspråk såsom en rättighet. Frigifningen har fast mera karaktären af en ynnest, hvilken af fängelseföreståndarne må för honom begäras endast i det fall, att de hysa öfvertygelse, att fången förbättrat sig och att det honom genom den villkorliga frigifningen erbjudna tillfälle att återbegynna ett ärligt och ordentligt lefnadssätt icke missbrukas.

§ 3. Den fånge, hvilken härefter må komma i åtnjutande af villkorlig frigifning, skall under fångenskapen hafva noga iakttagit fängelseordningen och tillika i hela sitt uppförande ådagalagt ett sådant allvar, som gifver förhoppning om uppfyllande af de vid frigifningen fästade villkor.

Uppå den omständigheten allena, att fången icke gifvit anledning till disciplinär tillrättavisning, må framställning om frigifning icke grundas. Deremot må enstaka, lättare afvikelser från fängelseordningen, såvida dessa icke äro att härleda från elak vilja, icke föranleda obetingadt afböjande af ansöknungen, derest uppförandet på det hela varit tillfredsställande ¹⁾.

§ 4. Jemte fångens uppförande under fångenskapen böra äfven de förhållanden tagas i betraktande, i hvilka han vid frigifningen skulle inträda. I synnerhet bör tillses, om och huruledes fången i den ort, inom hvilken han efter frigifningen kommer att sig uppehålla, har utsigt till ärlig försörjning.

Fängelsets föreståndare åligger att, om så erfordras, lemna sin bemedling för vinnande af noga upplysning i detta hänseende; och bör denne för sådant ändamål sätta sig i förbindelse med vederbörande polis- och kommunalmyndighet, äfvensom, om så finnes lämpligt, med aktningsvärda enskilda

¹⁾ Bayerska lagen fordrar strängare pröfning i fråga om den, som förut undergått bestraffning, särdeles om brott föröfvats emot eganderätten eller eljest varit af beskaffenhet att återfall kan befaras.

personer å frigifningsorten eller i närheten af densamma, och tillfälligtvis äfven med föreningar, som bildat sig i ändamål att bistå frigifna.

Frigifning må icke ifrågasättas, derest de förhållanden, uti hvilka fången å frigifningsorten skulle inträda, gifva anledning befara, det han skulle råka i ett oordentligt och brottsligt lefnadssätt.

§ 5. Fängelseföreståndarens framställning om vilkorlig frigifning af straffångar skall ställas till ministeriet och motiveras enligt föreskrifterna i §§ 2—4. Vid framställningen skola fogas fångens personalhandlingar (dopattest, ransakningsakten) och ett motiveradt utlåtande af fängelsekonferensen, eller, der sådan inrättning saknas, af fängelssets själasörjare.

§ 6. Derest, i särskilda fall, sådant anses af nöden, inforrdar ministeriet utlåtande af domstolen, som i saken dömt, och från åklagaremyndigheten.

§ 7. Har vilkorlig frigifning blifvit af ministeriet bifallen, så tillkommer fängelseföreståndaren att ofördröjligen bringa densamma till verkställighet, så vida icke under tiden till dennes kunskap kommit sådana omständigheter, som skulle utgjort hinder för framställning om frigifning. I sistberörda fall åligger fängelseföreståndaren att genast derom göra anmälan hos ministeriet och afbida dess föreskriftⁿ.

I princip har institutionen af vilkorlig frigifning inom Tyskland vunnit allmänna meningen för sig. Den anses nyttig både såsom disciplinärmedel, i det den afhåller fångarne från oordningar, och såsom penitentiär-pedagogisk, enär den, genom utesigten om tidigare frigifning på grund af välförhållande, framkallar bemödanden i god riktning.

Emedan erfarenheten visat, att äfven för den, som byser god vilja och allvarligaste föresatser, faran för återfall är stor, till följd af ovana vid friheten, svårigheten att finna försörjning och medmenniskors afvisande bemötande i förening med allehanda frestelser, så har man, vid sidan af och nästan såsom vilkor för den vilkorliga frigifningen, förutsatt ett välvilligt moraliskt stöd dels af straffanstaltens föreståndare och själasörjare och dels genom patronageföreningarne.

Detta stöd utgör för den frigifne ett moraliiskt band, från hvilket hans bättre känsla ej vill frigöra sig; det uppehåller honom under farans första tid och hjälper honom att besegra rådande fördomar och mötande svårigheter.

I afseende på stadgandet om vilkorlig frigifning förspörjes allmänt den anmärkning, att tillämpning deraf icke borde ifrågakomma vid så korta straff, som lagen förutsatt, samt att vilkorlig frigifning i allmänhet ej bör beviljas för den, som begått brott mot eganderätten eller andra sådana brott, vid hvilka iteration oftare förekommer.

Några ur Almquists förenämnda rapport hemtade sifferuppgifter angående beviljande af vilkorlig frigifning inom Tyskland torde ej sakna intresse. Såsom ofvanföre nämndes, blef i Konungariket Preussen vilkorlig frigifning år 1871 beviljad för 1,708 individer eller omkring 9 % af alla dåvarande till tukthus och fängelse dömda fångar. Ett sådant ymnigt bruk af institutionen väckte missnöje och större varsamhet har sedan iakttagits, så att frigifning år efter år minskats. År 1872 blefvo nemligen inom Preussen vilkorligen frigifna endast 289, år 1873 = 179, år 1874 = 140 och 1875 = 118, motsvarande föga mer än $\frac{1}{2}$ % af antalet sådana fångar. Frigifning beviljades endast i tredjedelen af de fall, der sådan söktes. Af de frigifna hade 78 % varit tukthusfångar och således endast 22 % till fängelse dömda. Återkallelserna motsvarade ungefär 5 % af de vilkorligen frigifnas antal. I konungariket Sachsen hade under åren 1862—1870, bland 18,370 tukthus- och Gefängnissfångar, genom benådning blifvit vilkorligen frigifna 380 eller något mer än 2 %, och återkallelse af frigifning hade förekommit i endast 6 fall. Efter det riksstrafflagen trädde i tillämpning hade derstädes sådan frigifning icke egt rum oftare än under den föregående tiden. I Bavern hade i medeltal årligen blifvit vilkorligen frigifna 274 individer, af hvilka icke fullt 4 % till straffanstalten återkommit för att fortsätta straffet. Under de tre åren 1872—1874 hade blifvit frigifna i Würtemberg 59 och i Baden 187, hvaremot af dessa återkallats allenast en i det förra landet och tre i det senare.

Äfven i *Schweiz* har den vilkorliga frigifningen vunnit

insteg. Förtjensten derom tillkommer ett i ändamål att verka för förbättring af penitentiär- och fängelseväsendet bildadt sällskap. Detta sällskap kom snart till den åsigt, att en ändamålsenlig penitentiär behandling skulle befordras derest åt straffånge, som ådagalagt verklig förbättring, inrymdes förhoppning om tidigare befrielse ur fångenskapen genom vilkorlig frigifning före strafftidens slut, isynnerhet om honom efter frigifningen egnades välvillig tillsyn och stöd. I kantonen Zürichs strafflag af år 1870, art. 14, säges: "Verkställigheten af frihetsstraff bör hafva de dömdes förbättring till ändamål. I sådant syfte kan en förminskning i straffet blifva fångarne beviljad, medelst vilkorlig frigifning". I Schweiz har småningom utbildat sig ett modifieradt progressivt system, i förening med vilkorlig frigifning före strafftidens slut, hvilket straffsätt vunnit tillämpning inom Zürich, Argau, Luzern, Basel och Neuchatel m. fl. kantoner. Dervid är såsom grundregel bestämdt, att fången skall genomgå tre stadier, neml. 1:o det af fångenskap i enrum, tre till sex månader; 2:o det af arbete i gemensamhet och förvar i enrum under natten, hvilket stadium sönderfaller i två grader; och 3:o det stadium, som motsvarar den vilkorliga frigifningen¹⁾. Åt den, som genom sitt förhållande i allmänhet under fångenskapen ådagalagt allvarliga föresatser och verklig förbättring, kan kantonens högsta judiciela myndighet förutnämda förmån, efter framställning af den kommission, som har uppsigt öfver straffanstalten. Den frigifne, som förblifver under välvilligt inseende af polismakten, äfventyrar att blifva ånyo inmanad i hånkte, ifall han icke ställer sig till efterrättelse de föreskrifter, hvilka blifvit inskrifna i det pass, som vid frigifningen tillstälts honom. Han eger välja vistelseort, hvar han behagar inom kantonen, men är förbunden att hvarje månad inställa sig inför ordföranden i ortens kommunalnämnd.

Såsom Almquist uppgifver har vilkorlig frigifning blif-

¹⁾ Ätminstone i kanton Basel eger vilkorlig frigifning ej rum för dem, hvilkas fängelsestraff icke öfverstiger 3 år. Se Brofeldts förutnämnda Berättelse pag. 77.

vit upptagen i förslagen till ny strafflag för *Holland, Österrike och Italien*, men huruvida strafflagsförslagen för de två sistnämnda staterna hunnit blifva till lag antagna känner undertecknad icke. Enligt ett i Naumanns „Tidskrift för lagstiftning, lagekipning och förvaltning“ för år 1882, sid. 735 o. följ. intaget referat af Justitierådet Olivecrona, stadgas i den nya strafflagen för Konungariket *Holland* af den 3 Mars 1881 i art. 15. „Sedan fången utstått tre fjerdedelar af strafftiden och minst tre år af hvad honom ådömdt är, kan han, om hans uppförande varit godt och han erhållit rekommendation af fängelseförvaltningen, genom beslut af Justitie ministern ställas *provisoriskt på fri fot* emot fripass“, och i art. 16. „Uppför han sig då illa eller öfverträder han de i fripasset stadgade föreskrifter, skall han genast i fängelse åter insättas att fortsätta aftjenandet af hela den återstående strafftiden“. Att låta fången på grund af godt uppförande i fängelset provisionellt ställas på fri fot med fripass, yttrar Olivecrona, är säkerligen en åtgärd, lämplig såsom en uppmuntran till godt förhållande under fängelse regimen, äfvensom i de fall, der antagligt är, att hos fången föregår en sinnesförändring, som är en borgen för framtida välförhållande.¹⁾

Genom en Kongl. förordning af den 13 Februari 1873 infördes i *Danmark* ett progressivt system med tre hufvudstadier för verkställighet af tukthusarbete. Det första stadiet kallas *förberedelsestadiet*, som varar i tre månader och hvarunder fången förberedes, på den bestraffning, som han kommer att undergå. Derifrån öfvergår fången till *tvångsstadiet*, som är fördeladt i fem klasser och der egentligen

¹⁾ I ett tidigare arbete „Om orsakerna till återfall till brott och om medlen att minska dessa orsakers verkningar“ säger Olivecrona sid. 58 och 62 med hänsyn till Sverige: „Det synes oss nemligen böra tagas i allvarligt öfvervägande huruvida icke, vid fråga om straffarbete på bestämd tid af 2—10 år, det skulle löna mödan att här i landet försöka tillämpningen af progressiva fängelsestraff, i likhet med det så kallade *irländska systemet*“. — — — „De synnerligen fördelaktiga resultat, som genom detta fängelse-system vunnits i Irland sedan 1854 mana till efterföljd“.

straffet tager sin början. Här är fången först under fullständigt tvång, men detta minskas allt efter som han villigt underkastar sig honom gifna föreskrifter och ett större mått af frihet förunnas honom i den mån han visar att han af fri bestämmelse böjer sig till lydnad för lag och ordning. Då fången lärt sig att få ett så stort herravälde öfver sig sjelf, att han af egen drift fullgör hvad af honom fordras, flyttas han till *öfvergångsstadiet*, der man skänker honom den tillit, att han antages utan yttre tvång vilja efterkomma de i anstalten särskildt för detta stadium gällande ordningsregler. Består fången här provet, förunnas honom *vilkorlig benådning* för återstoden af den honom ådömda strafftid. Hvarunder han i det fria samhället, likväl under polisens tillsyn, skall visa att, likasom han tidigare i fängelset böjt sig under der gällande reglemente, han nu också vill böja sin vilja under samhällets lagar. Kan han icke det, föres han tillbaka till straffanstalten, för att der afsitta den strafftid, som var honom vilkorligt eftergifven.¹⁾

I *Sverige*, hvarest fängelsereformen infördes innan det progressiva systemet ännu var känt, vann deremot det filadelfiska ensambets systemet tillämpning.²⁾ För verkställighet af frihetsstraff tjena Kongl. förordningarne af den 21 December 1857 och den 30 Maj 1873 till efterrättelse. Enligt dessa författningar skall den, som är dömd till straffarbete på 2 år eller kortare tid, hållas i enrum eller cell:

¹⁾ Se A. Grotenfelt: „Nordiska Penitentiärföreningens möte i Köpenhamn 1880“, i denna tidskrift för 1881, pag. 72 o. följ. — Herr Grotenfelt omnämner att det vid mötet, hvarunder tvenne frågor angående det progressiva fängelsesystemet förekommo, „allmänt erkändes att det progressiva system, som i Danmarks fängelser sedan år 1873 tillämpats, eger ett afgjort företräde framför den gamla regimen i fängelserna, då det endast var bestämt att fångarne skulle om dagen arbeta i gemenskap och om nätter isoleras“, samt „att alla voro ense om de progressiva principernas sanning och deras betydelse för straffverkställigheten“.

²⁾ En noggrann kännedom om Sveriges fängelseväsen erhålles ur Generaldirektör Almqvists till den internationella penitentiär kongressens möte i Stockholm år 1879 utgifna arbete „La Suède ses progrès sociaux et ses institutions penitentiaires“.

om straffarbetet endast omfattar en tid af högst 3 månader skall det oufkortadt verkställas, men eljest afdrages från den del af strafftiden, som öfverskjuter 3 månader, en fjerdedel. Den, som är dömd till straffarbete för en tid öfver 2 år, skall hållas i början uti cell under sjetten delen af strafftiden, likväl icke mindre än 6 eller mera än 12 månader, hvarvid äfven afräkning af strafftiden eger rum. Den, som är dömd till lifstids straffarbete, hålles i cellfångelse i början af sitt straff under 12 månader.

Ehuru sålunda någon vilkorlig frigifning icke existerar i Sverige, har det progressiva fängelsessystemet och dess sista stadium, den vilkorliga frigifningen, derstädes vunnit allt mera uppmärksamhet och erkännande. Vi hafva ofvanför citerat yttranden af Justitierådet Olivecrona om den vilkorliga frigifningen. Angående densamma yttrar Generaldirektör Almquist i sin ofvan återopade rapport, att den medför en verklig fördel, under förutsättning såväl af en omsorgsfull penitentiär behandling, som lemnar tillfälle till noggrann pröfning af fångens förmåga att begagna friheten, som ock, vid utträde i allmänna lifvet, tillvaron af något stöd, som vid mötande vidrigheter är tillreds att uppehålla de svigtande krafterne hos den vid friheten ovane; hvarjemte Almquist anser sådan frigifning utan olägenhet, i form af benådning, kunna i Sverige under der existerande fängelseförhållanden införas i afseende å för icke vanfrejdade brott dömda manlige fångar vid några uppräknade större fängelseanstalter samt för barnamord dömda qvinliga fångar, äfvensom att införandet af denna institution onekligen skulle innebära en kraftig uppmuntran för fångarne till goda bemödanden. Vid „Mellersta Sveriges civila tjänstemanna förenings“ möte den 22 Augusti 1882 ansågo föreningens medlemmar utan skiljaktighet „det progressiva eller irländska fängelse-systemet vara det fördelaktigaste af de hittills kända för åstadkommande af fångars moraliska förbättring“. ¹⁾

¹⁾ Se Naumanns Tidskrift för 1883, pag. 372.

Beklagligt vore om den vilkorliga frigifningen, då frågan om densammas införande i Finland härnäst förekommer, icke skulle godkännas af ständerna, ehuru kostsamma fängelseanstalter för verkställighet af frihetsstraff i enlighet med det progressiva systemets principer blifvit inrättade. Skulle förhållandet emot förmodan blifva sådant, komme väl, på sätt nu redan är brukligt, ¹⁾ en slags vilkorlig frigifning att stundom, på fånges underdåniga ansökning, meddelas i form af benådning; men sådant är dock långt ifrån detsamma, som om det finnes i lag bestämdt, att fånge kan genom iakttagande af ett godt uppförande och visade prof på sinnesförändring få en del af frihetsstraffet vilkorligen efterskänkt, hvilket just för fången utgör en mäktig sporre till bättring. Då, såsom ofvan blifvit nämnt, det numera föreslagits, att bestämmande om fånges vilkorliga frigifvande skulle tillkomma Senatens Justitie departement och ej, såsom förut föreslagits, fängelsedirektionen, hvilket ständerna ansågo stridande mot stadgandet i 1 § 31 kap. R. B., samt större erfarenhet om den fördelaktiga verkan af sådan frigifning numera vunnits från utlandet, kan man dock hysa grundade förhoppningar, att när det nya förslaget till strafflag med dertill hörande författningar kommer att föreläggas landets ständer, desse äfven godkänna den vilkorliga frigifningen och att således ett progressivt fängelsesystem kom-

¹⁾ Såsom exempel meddelas här följande: Sedan Torparen Esaias Latikka, från Nurmo församling inom Wasa län, som blifvit dömd för tredje resan stöld att under sin återstående lifstid hållas till allmänt arbete och förvarades uti straffängelset i Åbo, i underdånighet ansökt, att af gunst och nåd varda förskonad från vidare förrättande af berörda arbete och i sin hemort stäld å fri fot, har genom Hans Kejs. Majestäts utslag den 1 Juni 1883 denna anhållan blifvit i nåder bifallen, med vilkor, att Latikka efter sin frigifning iakttog ett ostraffligt lefverne vid äfventyr att han, om han med brott ånyo beträddes, kunde, ehvad tukthusstraff vore såsom påföljd af förbrytelsen stadgad eller icke, efter pröfning af omständigheterna och brottets beskaffenhet, för sin återstående lifstid i tukthus åter insättas för att der fortsätta omförmälda, honom ådömda arbete, hvarom det tillkomme den domstol, af hvilken L. för det nya brottet sakfäldes, att i sammanhang dermed förordna.

mer att hos oss fullständigt införas. Fängelseföreningen i Finland och dess filial afdelningar, hvilka nu i allmänhet föra ett tynande lif, skulle då erhålla ett tacksamt verksamhetsfält genom att såväl understöda vilkorligen frigifna, som ock söka omarbета tänkesättet, så att allmänheten icke skulle för dem hysa misstroende och förakt samt derigenom försvåra deras afsigter och bemödanden att åter blifva värdige medlemmar i samhället. Äfven polismyndigheten bör hafva behörig uppmärksamhet på de vilkorligen frigifne, så att den kan, ifall vilkorlig frigifning anses vara förverkad, derom anmäla.

E. Tegengren.

Rättsfall.

1.

**Mord och stöld? eller mord och rån? eller dråp och rån i ed-
öre? ¹⁾**

Åttatio år gamle Sytningsmannen *Johan Johansson Tapani* eller *Höynälä*, som å Tapani hemman i Laivaniemi by och Nedertorneå socken ensam begagnade en boningsstuga belägen invid den af egaren till nämnda hemman, Johan Tapanis sonson Bonden Johan Erik Jakobsson Tapani, dennes syster Brita Karolina och hennes man Petter Pekkala samt Inhyssesqvinnan Anna Margareta Strand bebodda boningsbyggnad å hemmanet, befanns den 11 Januari 1882 på morgonen med krossadt hufvud och blodig liggande död. med öfre delen af kroppen i sin säng och fötterna på golfvet. Blod hade äfven funnits ymnigt i sängen och på golfvet samt uppå den nära sängen stående kakelugnen. Som mordvapen hade otvifvelaktigt användts en i hörnet af rummet bland inburen ved befintlig, ungefär tre qvarter lång och med korta qvistar försedd granstör, som varit mer än till hälften blodig; hvarutom klaffen till en i rummet stående byrå, hvarest Johan Tapani förvarat sina penningar. till ett belopp af åtminstone 160 kronor svenskt mynt, varit sönderbruten och några penningar der icke igenfunnits.

Förre Drengen *Jakob Jakobsson Kärnä*, som dagarne före den 10 Januari, utan någon bestämd sysselsättning, uppehållit sig på Tapani hemman och sagde dag på morgonen bortgått derifrån under uppgift att begifva sig till Torneå

¹⁾ Meddeladt af E. Tegengren.

stad, men kort före midnatt något dryckesrörd infunnit sig i gårdsfolkets boningsstuga och lagt sig till hvila på en bänk till följande morgon, misstänktes att hafva föröfvat omförmälda våldsgerning emedan han varit ovanligt nedslagen och blek, samt haft blod på sina kläder. Jakob Kärnä blef derföre äfven häktad och inför Häradsrätten i Neder-torneå och Karunki socknars tingslag, af Kronolänsmannen Johan Lingonblad å tjenstens vägnar samt förbemäldde Johan Erik Tapani och afslidne Johan Tapanis svärson Bonden Petter Johansson Kulmuni såsom målsegande, anklagad för att hafva afdagatagit Johan Tapani och tillgripit dennes penningar, hvarvid Jakob Kärnä enständigt bestred sig vara saker till nämnda brott samt förklarade, att han, som senast innehaft drengtjenst hos Nämndemannen Karl Johan Höynälä å dennes i granskapet af Tapani belägna Höynälä hemman, men derefter lifnärt sig med tillfälligt arbete, den 10 Januari på morgonen begifvit sig till Torneå stad, för att derstädes söka sig arbete, och på färden tagit med sig ett mindre kärl af bleck, för att deri köpa bränvin, men efter ankomsten till staden icke hört efter arbete utan tillbragt dagen i sällskap med andra personer och derunder äfven besökt Haaparanda stad, der han tillhandlat sig bränvin; att Jakob Kärnä sedan det blifvit mörkt ensam anträdtt återfärden till Laivaniemi by och, trött af hunger och bränvinssupande, omkring klockan half elfva på aftonen kommit till Inhyseskarlen Henrik Björks på något öfver sju versts afstånd från Torneå stad belägna bostad; att Kärnä der förtärt någon föda och efter ungefär en half timmes uppehåll aflägsnat sig derifrån, men qvarglömt sitt bleckkärl samt, medtagen af värme och trötthet, lemnat sin pels hos Björk, som önskat låna densamma, samt begifvit sig till Tapani på omkring en versts afstånd belägna hemman, dit han, enligt hvad gårdsfolket för honom uppgifvit, framkommit klockan tolf på natten, och jemväl derstädes erhållit mat, hvarefter han, utan att hafva sammanträffat med Johan Tapani eller besökt hans rum, lagt sig till hvila på en bänk, der han legat insomnad till följande morgon, då han jemte det öfriga gårdsfolket funnit Johan Tapani hafva blifvit mördad under

natten; att Jakob Kärnä varit dyster och nedslagen till följd af såväl trötthet efter färden till staden som ock underrättelsen om det begångna brottet; samt att blodfläckarne på hans kläder tillkommit under en af honom kort före jul företagen marknadsfärd till Uleåborgs stad, under hvilken färd han stälpt med sitt lass och börjat blöda näsblod, hvar af hans kläder fläckats.

Till styrka af åtalet förekom deremot, hurusom följande personer å vittnesed intygat, nemligen

förbemälda *Anna Margareta Strand*: att vittnet, såsom bosatt i Tapani hemman, lärt känna Johan Tapani såsom en fredälskande, godmodig gubbe, som gerna omtalade att han innehade penningar; att Jakob Kärnä, som varit begifven på starka drycker, efter legotidens utgång den 1 November 1881 merändels uppehållit sig på Tapani hemman, men derunder icke egnat sig åt något synerligt arbete, utan oftast vandrat sysslolös omkring i gårdarne och äfven nästan dagligen besökt Johan Tapani i dennes rum; att Jakob Kärnä den 10 Januari på morgonen begifvit sig till Torneå stad, medtagande ett cylindriskt kärl af bleck, men omkring klockan 12 på natten något dryckesrörd åter infunnit sig i boningsstugan å Tapani hemman och uppgifvit att han på återfärden från staden besökt förenämnde Henrik Björk och för trötthet qvarlemnadt sin pels i dennes stuga, men icke omnämnt att Björk skulle lånat pelsen, hvar af denne, enligt hvad vittnet nogsamt hade sig bekant, icke heller hade behof och ingalunda skulle lånat sådant klädesplagg af Kärnä, som ej egde annat öfverplagg; att Kärnä, sedan han på begäran erhållit mat, lagt sig till hvila å en bänk i stugan och, såvidt vittnet kunnat iakttaga, under nattens lopp icke aflägsnat sig ifrån rummet; att Jakob Kärnä, som af naturen vore språksam och hade ett glädligt lynne, genast vid sitt uppvaknande på morgonen visat ovanlig nedslagenhet och icke yttrat ett ord samt knappt svarat på till honom ställda frågor, hvarutom icke allenast hans ansigtsfärg utan ock uttrycket i detsamma varit till den grad förändradt, att det ofrivilligt väckt alla de tillstädesvarandes uppmärksamhet; att då man, i anledning deraf att

mot vanligheten Johan Tapani ännu icke utkommit från sitt rum, till hvilket dörren fortfarande varit tillåsad, begynt frukta att något under natten händt honom och samtal derom i boningestugan uppstått, Kärnä fortfarande suttit blek och dyster, utan att deltaga i samtalet, samt, då männen i stugan velat gå för att nogare undersöka förhållandet och uppmanat Kärnä att åtfölja dem, endast med svårighet och först efter flere uppmaningar kunnat förmås att medfölja dem och då gått långt efter de andra; att då man vid nämnda undersökning först begifvit sig till fönstret af Johan Tapanis rum, der en liten lampa brunnit, och man fått anledning tro att Tapani vore död, Kärnä icke närmat sig fönstret och ej heller såsom de andra sett in genom detsamma samt då man slutligen genom en annan anskaffad nyckel öppnat dörren, Kärnä icke ingått i rummet utan stannat vid tröskeln; att vittnet jemte de andra vid inträdet funnit Johan Tapani liggande med öfre delen af kroppen i sin säng och fötterna på golvet samt med en väggspegel lagd öfver ansigtet, och, då spegeln borttagits, hade Johan Tapani befunnits liggande med krossadt hufvud död i sitt blod, som äfven stänkt på golvet och kakelugnen; att å byrån, hvars klaff varit sönderbruten, funnits två kaffekoppar, den ena fylld med och den andra endast fuktig af bränvin, ehuru Johan Tapani, vittnet veterligen, aldrig varit försedd med bränvin; att vittnet efter Kärnäs återkomst från Uleåborgs marknad flere gånger handterat hans kläder, men ej kunnat förmärka att blod då skulle funnits på dem, likasom Kärnä efter nämnda resa aldrig omnämnt att han derunder skulle blödt näsblod eller eljest stött eller skadat sig, hvadan och med afseende å den mängd blod, som dagen efter mordet funnits å Kärnäs kläder, vittnet varit öfvertygad om att Kärnäs uppgift rörande blodet å kläderna icke vore sanningenlig; samt att vittnet, vid sammanläggande af samtliga till ifrågavarande händelse hörande omständigheter, blifvit fast öfvertygad om att ingen annan än Jakob Kärnä vore Tapanis baneman.

Skjutsrättaren *Jakob Kurtti*: att vittnet den 11 Januari på förmiddagen i anledning af anmälan om våldsker-

ningen infunnit sig å Tapani hemman och af den ställning, den afidne innehade i sängen, samt af de blodfläckar, som stänkt upp på den emot sängen vettande delen af kakelugnen och emot byrån, äfvensom deraf, att den mängd af blod, som funnits i sängen, redan hunnit torka, kommit till den insigt, att mordet begåts före midnatt och att den person, som föröfvat detsamma, dervid otvifvelaktigt fått blod öfver sig och främre sidan af sina kläder; att vittnet vid hos Nämndemannen Höynälä verkställd undersökning af Jakob Kärnäs kläder funnit på framsidan af rocken och västen samt på ena ändan af yllehalsduken stora fläckar, som synta vara aftorkade med något kläde och tydligen utgöras af färsk och icke lång tid förut torkad blod; att, sedan Kärnäs pels af Petter Kulmuni blifvit afhemtad från Henrik Björks bostad, vittnet äfven på ärmarna till densamma funnit en mängd blodfläckar, som liknat stelnade droppar; att pelsen blifvit högst obetydligt begagnad efter det blodfläckarne å densamma tillkommit, äfvensom att nämnda fläckar icke kunnat härröra deraf, att Jakob Kärnä jultiden skulle blödt näsblod; att, sedan pelsen jemte Jakob Kärnäs öfriga kläder blifvit förda till åklagaren Lingonblad, hade vid närmare undersökning i ena pelsärmen funnits instuckna genom ett vid ärmmynningen befintligt hål två stycken femtio kronors och sex stycken tio kronors sedlar; att Kärnä vid vittnets ofvanberörda besök hos Nämndemannen Höynälä synta aflägsna sig från Tapani hemman åt allmänna landsvägen, men blifvit af vittnet inkallad och förhörd, hvarvid han icke velat inlåta sig i någon slags förklaring rörande sina tillgöranden under natten; samt att vittnet, af hvad han om mordet och dermed sammanhängande omständigheter vid sina undersökningar inhemtad, likasom af Kärnäs besynnerliga uppförande kommit till fullaste öfvertygelse om att Kärnä föröfvat illgerningen.

Nämndemannen *Höynälä*: att vittnet, som bodde i närheten af Tapani hemman och ofta sammanträffat med Johan Tapani, funnit honom vara en beskedlig man, som ej hade några ovänner eller varit begifven på starka drycker, men haft för vana att omtala det han innehade penningar;

att Jakob Kärnä, som under senaste legoår innehaft drengtjenst hos vittnet, derunder uppfört sig ordentligt, men der efter fört ett lätjefullt och utesväfvande lif; att vittnet jemte vittnet Jakob Kurtti undersökt Jakob Kärnäs kläder och funnit på dem sådana blodfläckar, som Kurtti intygat; samt att vittnet morgonen efter våldsgerningen besökt Tapanis rum och dervid kommit till den insigt, att, enär något yttre våld å hvarken fönstret eller dörren föröfvats, gerningsmannen varit en för Johan Tapani känd person och af honom sjelf insläppts i rummet, hvarjemte vittnet rörande Kärnäs uppförande och förändrade ansigtsuttryck samt sanningslösheten af Kärnäs uppgifter rörande tillkomsten af blodet å pelsen och att Björk lånat densamma, såsom ock beträffande sin personliga öfvertygelse om Kärnäs brottslighet afgifvit enahanda yttranden som förenämnda två vittnen.

Bondehustrun *Katarina Wiinikka*, som den 11 Januari begifvit sig till Tapani hemman och der af Jakob Kärnäs förändrade utseende genast fattat misstanke att han vore banemannen, hade i anledning deraf noga observerat honom och på baksidan af hans högra hand märkt två blodfläckar.

Bonden *Erik Koppa* och Gårdsegaren *Petter Junes*, öfverensstämmande, att de jemte Jakob Kärnä, som då varit iklädd samtliga sina omförmälda klädesplagg, någon af juldagarne åtföljts från Uleåborgs marknad, under hvilken färd deras lass väl flere gånger stjälpit, men de ej erfarit att Kärnä, som under färden haft sin pels igenknäpt, skulle skadat sig eller blödt näsblod.

Ofvanbemälde *Henrik Björk* och dennes hustru *Brita Björk*, sammanstämmande: att Jakob Kärnä den 10 Januari omkring klockan half elfva på aftonen infunnit sig hos vittnena i deras vid allmänna landsvägen från Torneå stad belägna bostad samt, under uppgift att han kom från nämnde stad, afklädt sig sin pels och anhållit om mat; att Kärnä, sedan han spiset, begärt att få kvarlemna pelsen, som han för värmens skull ej önskade begagna, och derföre rullat ihop och lagt pelsen i en vrå af stugan samt aflägenat sig; att Kärnä vid sitt omnämnda besök, som varat ungefär en kvart timme, icke haft med sig något kärl af bleck; samt

Henrik Björk särskildt: att då han följande dag erfarit om mordet å Johan Tapani och vid besök å mordstället närmare iakttagit Jakob Kärnä, han af dennes fullkomligt förändrade utseende och uppförande misstänkt honom vara gerningsmannen, i anledning hvaraf Björk vid hemkomsten undersökt Kärnäs pels, som under hela tiden legat orubbad der Kärnä lagt den, och funnit på venstra armen fläckar af färsk, men redan torkad blod; samt att vittnet sjelf egde pels och icke behöft låna sådan af Kärnä.

Bonden *Daniel Rantalahti*: att vittnet stått i skuld till Johan Tapani och derå den 1 Augusti 1880 gjort afbetalning med två stycken sedlar af 50 kronors valör, och att Johan Tapani vid ett af vittnet i September månad året derpå hos honom gjort besök omnämnt, att han ännu hade i behåll de af vittnet erhållna sedlarne; och Bonden *Henrik Nakkula*: att han för omkring två år sedan lemnat åt Daniel Rantalahti två 50 kronors sedlar, af hvilka han igenkände den ena vara den, som påträffats i Jakob Kärnäs pels.

Arbetskarlsenkan *Anna Margareta Mäklin*: att Jakob Kärnä den 10 Januari strax på eftermiddagen infunnit sig uti vittnets bostad i Torneå stad samt derstädes sammanträffat med Arbetskarlarna Elias Romppainen och Gustaf Tornberg, hvilka tillsammans druckit bränvin ur ett vid Kärnäs bälte bundet bleckkärl; att dessa personer samtalat om Johan Tapani och, bland annat, omnämnt att denne bodde ensam i skild byggnad och antagligen innehade penningar till ansenligt belopp, men att vittnet ej kunde uppgifva hvilken af dem väckt fråga derom; att en gosse Arvid Engström samtidigt uppehållit sig hos vittnet och särskilda gånger uppmanat Kärnä att göra honom sällskap på hemfärden, men att Kärnä icke velat efterkomma uppmaningen; att Jakob Kärnä en stund efter det gossen bortgått eller omkring klockan sex på aftonen jemte Romppainen och Tornberg samt medtagande sitt bleckkärl aflägsnat sig från vittnets bostad, dit de två sistnämnde kort derpå återvänt och der tillbragt natten; samt

Fångföraren *Salomon Savikuja*: att vittnet på aftonen

den 11 Januari efter det Kärnä hemtats till fängförestationen, på tumanhand samtalat med honom om händelsen, hvarvid Kärnä, hvars ansigte varit dödsblekt, gråtit, men hvarken nekat eller medgifvit sig vara skyldig till gerningen samt på vittnets fråga bestämdt nekat att han någonsin skulle blödt näsblod.

Dessutom har förbemälde *Petter Pekkala*, hörd utan ed, intygat: att han jemte målseganden Kulmuni, efter det mordet å Johan Tapani upptäckts och Jakob Kärnä aflägsnat sig från förstugan till det af Tapani bebodda rum, undersökt spåren efter honom och funnit dem fullkomligt likadana, som andra från trappan utåt landsvägen ledande spår, men icke kunde bestämdt säga om nästnämnda spår uppkommit under natten eller möjligen tidigare påföljde morgon; hvarutom Petter Pekkala och hans, likaledes utan ed hörda, hustru *Brita Karolina* uppgifvit, att Jakob Kärnä flere gånger varit närvarande då Johan Tapani omtalat att han innehade penningar.

Uti utslag, afsagdt den 4 Maj 1882, fann *Häradsrätten* Jakob Kärnä vara förvunnen att hafva vid ifrågavarande tillfälle ej allenast, efter förut fattadt uppsåt, försåtligen och i löndom med ett vedträ tillfogat Johan Tapani de åkommor i hufvudet och ansigtet, hvarigenom den kongestion till och kommotion af hjernan framkallats, som, enligt Provincialläkaren, Doktor Karl Bergstedts under edspligt afgifna intyg, orsakat Johan Tapanis död, utan ock derefter lösbrutt klaffen från den i Tapanis rum befintliga byrå och tillgripit Tapani tillhöriga penningar till belopp af minst 160 kronor svenskt mynt, motsvarande efter i orten vanlig kurs 224 mark, hvilket mynt sedermera fräntagits Kärnä, hvarföre Häradsrätten, med stöd af 1 § 12 kap. och 1 § 40 kap. M. B., dömde honom, som förut icke sakfäls för brott, att för första resan stöld böta den tillgripna egendomens värde tre gånger med sexhundra sjuttiofyra mark samt att för mord, efter beredelse till döden, varda halshuggen och steglad, uti hvilket dödsstraff skulle inbegripas ansvaret för den Kärnä till last tagna tjufnaden; och jemte det Johan Tapanis arvingar berättigats erhålla de Jakob Kärnä fräntagna 160

kronor, skulle Johan Tapanis lik på vanligt sätt jordfästas samt af Doktor Bergstedt för verkställd besigtning å liket och undersökning af Kärnäs blodfläckade kläder, enligt skilda räkningar, fordrade arvoden, utgörande tillhopa 54 mark 70 penni, förskottavis gäldas af kronan, men godtgöras kronan af Jakob Kärnäs tillgångar, så långt desamma förslogo.

Detta utslag hemställdes Kejsarlige *Wasa Hofrätts* profning, hvarjemte Häradsrättens ordförande, Häradshöfdingen Karl Johan Boström anmälte, att förut omförmälda, Kärnä tillhöriga bränvinskärl, hvilket derförinnan icke kunnat iigenfinnas, dåmera hittats invid allmänna landsvägen ett stycke norrom Tapani hemman och att å kärlet funnits flere mindre fläckar af brun färg, som förmodats vara efter blod. Jakob Kärnä inkom äfven med besvär i målet.

Då målet förekom till afgörande i Hofrätten ansåg adjungerade ledamoten *Advokatfiskalen Alcenius* Jakob Kärnä vara förvunnen att hafva vid uppgifna tillfälle försåtligen och i löndom om lifvet bragt Johan Tapani för att åtkomma dennes penningar och derefter tillgripit sådane till belopp af etthundra sextio kronor svenskt mynt, samt pröfvade förty rättvist, i stöd af 1 § 12 kap. och 9 § 20 kap. M. B. gilla Häradsrättens öfver Jakob Kärnä fälda dödsdom, till följd hvaraf Kärnä skulle, efter beredelse till döden, å rätteplats i gerningsorten varda halshuggen och steglad. Be- träffande begrafningen af Johan Tapanis lik, betalningen af Doktor Bergstedts arvode samt de Kärnä fräntagna pennin- garne blef Häradsrättens utslag af Advokatfiskalen jemväl fastställt.

Assessorn Westberg pröfvade rättvist gilla Häradsrät- tens utslag.

Assessorn Boucht var ense med Advokatfiskalen Al- cenius.

Hofrättsrådet Tegengren fann Jakob Kärnä vara för- vunnen att hafva vid ofvanuppgifna tillfälle, med beråd mod att skada Johan Tapani och åtkomma hans pennin- gar, ingått i den af Johan Tapani bebodda kammare å Ta- pani hemman och derstädes tillfogat honom de åkommer, hvaraf hans död varit en följd, samt derefter tillgripit Johan

Tapanis penningar till belopp af etthundra sextio kronor svenskt mynt, samt pröfvade förty rättvist döma Jakob Kärnä att för sålunda begånget dråp och rån i edsöre, med stöd af 1 och 9 §§ 20 kap. M. B., efter beredelse till döden å rätteplats i gerningsorten mista högra hand och lifvet, hvar efter hans kropp finge af annan än skarprättaren afsides i kyrkogård läggas; derutinnan Häradsrättens utslag af Hofrättsrådet ändrades, hvaremot detsamma i öfrigt af honom gillades.

Presidenten Ekbohm var af lika mening med Hofrättsrådet *Tegengren*.

Hofrättens utslag utfärdades i enlighet med Advokatfiskalen *Alcenius'* yttrande den 15 Juni 1882 och blef, jemlikt 29 punkten i Kongl. förklaringen den 23 Mars 1807, hemställt Hans Kejsrerliga Majestäts nådiga pröfning.

Målet föredrogs den 28 Oktober 1882 i K. Senatens Justitie departement i öfvervaro af *Senatorerne vice ordföranden Palmén, Brunou, Forsman, Björkstén* och af *Frosterus*, hvilka dervid utan skiljaktighet funno Jakob Kärnä vara förvunnen att hafva, med berådt mod att skada Johan Tapani och åtkomma hans penningar, instält sig uti den af Johan Tapani bebodda kammare å Tapani hemman och derstädes tillfogat Johan Tapani de åkommor, hvaraf dennes död varit en följd, äfvensom sedan tillgripit Tapani tillhöriga penningar till belopp af etthundra sextio kronor svenskt mynt samt fördenskull, enligt 1 och 9 §§ 20 kap. M. B., förfallen att, för sålunda begånget dråp och rån i edsöre, efter beredelse till döden, å rätteplats i gerningsorten, mista högra hand och lifvet, hvarefter hans kropp borde af annan än skarprättaren afsides i kyrkogård läggas, hvaremot Hofrättens utslag i öfriga delar gillades; dock ansågs Jakob Kärnä böra af gunst och nåd förskonas från nämnda dödsstraff och tillåtas att i stället umgälla sin brottslighet med tjuguåtta dagars fängelse vid vatten och bröd samt allmänt arbete i straffanstalt inom Finland under hans återstående lifstid. Och blef i enlighet dermed, sedan underdånig hemställan till Hans Kejs. Majestät aflåtits och nådigt svar an-

kommit, utslag i målet af Senaten enligt H. K. M:ts eget beslut och i Dess höga namn den 2 Januari 1883 utfärdadt.

2.

Nidingsstöld eller förskingring af anförtröddt gods? Är den, som på god tro köpt stulet gods, skyldig att ersätta egaren för detsamma, om han emot egarens förbud förskingrar godset?

Sedan Poliskammaren i Wiborgs stad efter anställd polisundersökning på angivelse af Gästgifvaren Johan Iho och Bonden Nils Moisander, från Lehtokylä by i Mohla socken, för nidingsstöld låtit i hädte inmana Bondesonens Lars Puhakka, från Ahvola by i Jääskis socken, åtalade Stadsfiskalen, Kollegiisekreteraren F. Ritz inför Rådstufvurätten i sagda stad Lars Puhakka för berörda brott samt Arbetskarlen Thomas Paakkonen för delaktighet derutinnan äfvensom Bodbetjenten Kuisma Scheluchin, anställd hos Handlanden i samma stad Feodor Sergejeff, för handel med misstänklig person.

Såsom målsegande i saken hörde, omtalade Johan Iho och Nils Moisander följande: Under vintermarknaden i Kuopio stad den 17 Januari 1883 hade målsegandene sammanträffat med Lars Puhakka och derstädes med honom aftalat att han derifrån skulle till målsegandenes hemvist i Mohla socken forsla 65 *Lb* och 4 *l* af målsegandene i Kuopio uppköpt smör, för hvilket de efter 15 mk 25 p: per lispund erlagt tillhopa 994 mk 30 p:i, hvarå smöret pålassats i svarandens släde och dervid insatts inom fem målsegandene tillhöriga lakan samt öfvertäckts med fyra bastmattor, och hade målsegandene derhos i förskott på frakten till svaranden Puhakka erlagt 10 mk. Då Puhakka ej anländt i sällskap med öfrige forkarlar, hvilka af målsegandene samtidigt från Kuopio

pio befraktats till deras hemvist i Mohla socken, hade målsegandene begynt misstänka att svaranden tillgripit deras smör och möjligen försålt det i Wiborgs stad samt därför afrest till nämnda ort. Anlände till Mättäänöja torp i Wiborgs socken hade de af Torparen Thomas Telkiä, som dagen förut återvändt från Wiborgs stad, förnummit att svaranden Puhakka derstädes försålt ett lass smör åt Handlanden Feodor Sergejeffs bokhållare Kuisma Scheluchin. I följd deraf hade målsegandene vid ankomsten till staden den 31 Januari 1883 klockan 9 f. m. genast begifvit sig till den gård vid Katarinegatan, der Handlanden Sergejeffs bod var belägen, och, då dörren till hans magasin stått öppen, först ingått dit samt der påträffat och igenkänt det dem fränsetulna smörpartiet, som då ännu icke varit sammanblandadt med annat smör. Derefter hade målsegandene begifvit sig till Handlanden Sergejeffs salubod samt tillsport Bodbetjenten Scheluchin om han af Puhakka tillhandlat sig ett parti smör, hvartill Scheluchin jakat samt yttrat att han väl först misstänkt att smöret ej vore Puhakka tillhörigt och därför ej velat inlåta sig i handeln, men då denne uppgifvit sig hafva erhållit penningar till smöret af sin svärfader Matts Suni, hvilken var känd af Scheluchin, hade han ej tvekat att tillhandla sig detsamma för sin husbondes räkning. Sedan målsegandene med anhållan att det af Puhakka uppköpta smöret, hvarå målsegandene gjorde anspråk, ej måtte säljas, aflägsnat sig, hade de ungefär en timme senare återvändt till boden och derstädes träffat Handlanden Sergejeff sjelf, och då han vägrat att till målsegandene utgifva det i fråga varande smörpartiet, hade målsegandene i vittnens närvaro förbjudit honom att sälja detsamma. Då Johan Iho och Nils Moisander senare samma dag anträffat svaranden Puhakka i staden, hade denne erkänt sig hafva försålt det honom till försling anförtrödda smöret samt till målsegandena öfverlemnat 400 mk, hvilka han enligt uppgift haft qvar af den erhållna köpeskillingen. Deremot hade målsegandene erhållit de fem stycken lakan och fyra stycken bastmastor, i hvilka smöret varit inlagdt, från den gård i staden, der Puhakka varit i kvarter. Och emedan målsegandene erfarit att arbetskarlen

Thomas Paakkonen närvarit i Kuopio, då Puhakka till försling emottagit i fråga komna smörparti och sedan i samråd med Puhakka utbjudit detsamma först åt Handlanden Michael Latonin jemväl i Wiborgs stad samt derefter varit Puhakka behjelpig vid dess försäljande åt Scheluchin äfvensom Paakkonen för sitt besvär vid smörets utbudande af Puhakka erhållit 20 mk, yrkade målsegandene nu laga ansvar ej mindre å Puhakka för det denne olofligen tillgripit deras egendom, som han åtagit sig att emot aftalad lega forsla. än ock å Paakkonen för det han, ehuru medveten om att smöret varit stulet, hjälpt Puhakka att föryttra detsamma och sålunda främjat brottet, äfvensom å Bokhållaren Scheluchin och Handlanden Sergejeff för handel med misstänklig person och för det de emot målsegandenes förbud genom försäljning förskingrat den stulna varan; hvarhos påstående gjordes om svarandenes skyldigkännande att den af dem som tillgång egde till målsegandene utgifva ersättning för den del af den stulna egendomen, som ännu icke blifvit ersatt samt Puhakkas åläggande att återbära de 10 mark han å frakten förskottavis uppburit.

Svaromål affordrade genmälte:

Lars Puhakka att han, som vore 26 år gammal, gift och bosatt hos sin svärfader Bonden Matts Suni i Ahvola by af Jääskis socken, uppgifne dag i Kuopio stad, dit han forslat ett parti Månglaren Johan Rakkonen tillhörige hudar. sammanträffat med målsegandene, hvilka kände honom af förrigt och gjort honom anbud att forsla smör till deras hemvist, hvilket anbud han äfven antagit; att han i sagda stad å marknaden äfven träffat Paakkonen, med hvilken han förut varit bekant, utan att dock någon fråga uppstått om nys berörda aftal; att Paakkonen sedermera icke sammanträffat med honom förr än i en gård i närheten af Warkaus bruk i Leppävirta socken, der Puhakka, på färd från Kuopio till Wiborg, betat sin häst och för Paakkonen omtalat att han för målsegandenes räkning forslade smör; att de derefter ej råkats förr än fredagen den 26 Januari emellan klockan 5 och 6 e. m. uti Handlanden Latonins salubod, hvarest Puhakka till salu utbjudit i fråga komna smör, då Paakkonen

inkommit dit; att då der för smöret bjudits endast 30 mk pudet, Puhakka, som fordrat 32 mk pudet, härå bortgått med Paakkonen, men en stund derefter begge återvändt till boden, der Paakkonen å nyo till salu utbjudit smöret; att då något köp det oaktadt ej kommit till stånd, Puhakka åtföljd af Paakkonen samma dag omkring klockan 6 på aftonen begifvit sig till Handlanden Sergejeffs bod, der Puhakka åt Bokhållaren Scheluchin för 31 mk pudet utbjudit smöret, hvars vigt vid uppvägandet uppgått till endast 32 pud, möjligen af orsak att under färden vatten runnit ur detsamma, men då Scheluchin ansett priset vara för högt, afstått 26 pud deraf för 30 mk 20 p:i pudet samt återstoden 6 pud, som uppgifvits vara af sämre beskaffenhet, för 29 mk pudet eller för tillhoppa 959 mk 20 p:i, hvilka guldits sålunda att svaranden bekommit en matta mjöl, värd 24 mk, och återstoden i kontanta penningar; att svaranden Paakkonen, medan handeln der afslutats, vaktat Puhakkas häst och forä; att Scheluchin, innan han afslutat handeln med Puhakka, tillsport denne om hans svärfader bisprungit honom med penningar, dertill Puhakka gifvit ett jakande svar; att Puhakka efter handels afslutande tillsammans med Paakkonen besökt utskänkningsstället invid stadens salutorg och derefter ett dylikt ställe i Petersburgska förstaden midt emot brandlidret, å hvilket sist nämnda ställe Puhakka på begäran af Paakkonen lemnat denne 20 mk för det han utanför Sergejeffs bod vaktat Puhakkas häst; att de samtidigt derifrån bortgått, hvarå Puhakka samma afton rest hem och derefter återkommit till Wiborg den 31 Januari; att Puhakka sedermera marknadsdagen den 1 Februari, då han af målsegandene anträffades i staden, af köpeskillingen för smöret åt dem, på sätt de uppgifvit, öfverlemnat 400 mk, hvilka han ännu innehåft, men emedan han af förtäringen på de uppgifna utskänkningsställena blifvit alldeles öfverlastad, kunde han icke redogöra för återstoden af den erhållna köpeskillingen. För öfrigt uppgaf Puhakka att han vid häktningen innehåft 45 mk, hvilka han af en bekant erhållit till låns, och hvilka å poliskammaren blifvit honom fråntagna.

Thomas Paakkonen: att han den 17 Januari befunnit

sig i Kuopio och der råkat svaranden Puhakka, hvilken der vid omtalat sig hafva till marknaden hemtat en forä, men att Paakkonen ej närvarit då Puhakka åtagit sig att forä smör åt målsegandene eller haft någon kännedom derom; att Paakkonen sedermera uti en gård i Leppävirta socken sammanträffat med svaranden Puhakka, utan att Paakkonen kunde draga sig till minnes, huruvida Puhakka dervid yttrat något om smöret; att Paakkonen för öfrigt icke kunnat se hvad Puhakka haft i sitt lass, emedan sammanträffandet egt rum om natten, efter det Paakkonen redan lagt sig; att Paakkonen, som på morgonen före Puhakka afrest från sagde gård, icke kunde draga sig till minnes om han under hemfärden, hvilken skett i kursläde, sett svaranden Puhakka förrän han den 26 Januari emellan klockan 5 och 6 e. m. i Handlanden Latonins bod i Wiborg, dit Paakkonen ingått för att köpa papyrosser, sammanträffat med Puhakka, hvilken der till salu utjudit smör, då Paakkonen till bemälda Handlande endast yttrat att han borde köpa smöret, emedan Paakkonen i sådant fall finge vara med om köpskålen, men något köp hade likväl ej kommit till stånd, hvarför svaranden Puhakka omkring klockan 6 på aftonen begifvit sig till Handlanden Sergejeffs salubod, dit Paakkonen följt Puhakka och på anmodan af honom, stannat utanför boden för att vakta hästen; att Paakkonen och Puhakka derefter begifvit sig först till utskänkningsstället vid salutorget och sedan till utskänkningsstället midt emot brandlidret i Petersburgska förstaden och på hvardera stället undfägnat sig med hvarje-handa drycker; att Puhakka å utskänkningsstället i S:t Petersburgska förstaden, på anhållan af Paakkonen om ett mindre lån, gifvit denne 20 mark; att Puhakka ännu qvarstannat på stället, då Paakkonen aflägsnat sig derifrån; att Paakkonen härå ärnat vandra hem, men kommen å den s. k. qvarnbacken ändrat sin afsigt, emedan han begynt misstänka att Puhakka ej på löfligt sätt åtkommit det af honom sålda smöret, och gått till Gårdsegaren Gabriel Heiskanen, boende vid Fiskalsgatan, för att af denne, såsom varande bekant med Puhakka, utforska huru dermed rätteligen förhölle sig, hvarvid Heiskanen förklarar att han ej kände huruledes Pu-

hakka åtkommit det af honom försålda smöret; att Paakkonen, som derå begifvit sig hem, följande måndag eller tisdag, då han sammanträffat med Landbonden Adam Hupponen från Wääräsilta hemman, tillsport denne hurudan Puhakkas affärsställning vore, hvartill denne svarat att Puhakka vore inhysing och bodde hos sin svärfader; att Paakkonen några dagar senare å utskänkningsstället vid salutorget sammanträffat med några bekanta karlar och, då desse uppgifvit sig hafva kommit från Mohla socken, dit de från Kuopio stad fört målsegandene Iho och Moisaner tillhörigt smör, frågat dem huruvida alla målsegandenes foror framkommit, hvartill bemälda karlar genmält att 5 eller 6 lass anländt, men att svaranden Puhakka, som af målsegandene jemväl blifvit legd att forsla smör från Kuopio till Mohla, ej ännu ankommit till bestämmelseorten med sin forä, och först då hade Paakkonen blifvit öfvertygad om att det af Puhakka försålda smöret tillhört målsegandene.

Kuisma Scheluchin: Att svaranden Puhakka den 26 Januari i Handlanden Sergejffs bod till salu utbjudit ett lass smör, och som Scheluchin en längre tid varit bekant med Puhakka i dennes egenskap af mellanhandlare samt så mycket mindre kunnat misstänka att denne olagligen åtkommit smöret, som Puhakka uppgifvit det hans svärfader bisprungit honom med penningar till affären, hade Scheluchin för Handlanden Sergejffs räkning köpt 32 pud deraf till det af Puhakka uppgifna pris eller 26 pud å 30 mk 20 p:i, samt återstoden 6 pud, som varit af sämre beskaffenhet, efter 29 mk pudet, för inalles 959 mk 20 p:i, derifrån 24 mk, utgörande priset för en matta mjöl, som Puhakka vid samma tillfälle tillhandlat sig, afdragits, hvadan Puhakka i kontanta penningar erhållit 935 mk 20 p:i; att handeln afslutats vid eldelys, då Scheluchin, såsom varande gammal smörköpare, tydligen kunnat urskilja smörets beskaffenhet och funnit att omförmälda 6 pud varit af sämre sort, hvarför dessa betalats med lägre pris än det öfriga smöret; att svaranden Paakkonen ej varit tillstädes då köpet uppgjordes utan stått utanför butiken å gatan för att vakta Puhakkas häst; att då målsegandene sedermera den 31 i samma månad infunnit sig

i butiken och tillfrågat Scheluchin huravida han af svaranden Puhakka tillhandlat sig smör, Scheluchin dertill jakat samt råkat i förvåning, när målsegandene förklarar att smöret tillhörde dem; och uppgaf Scheluchin slutligen att i fråga varande smör vid omnämnda besök redan varit uppblandadt med annat och att deraf i det närmaste 50 lispond allareda då varit försåldt.

Handlanden *Sergejeff* instämde uti den af Bokhållaren Scheluchin afgifna förklaring, med tillägg att *Sergejeff* ej afvetat eller närvarit vid i fråga komna smörhandel, hvilken skett genom Scheluchin, samt att, då målsegandene den 31 Januari anmält sig såsom egare af smöret, *Sergejeff*, på sätt målsegandene uppgåfvo, lofvat i penningar återbetala smöret, hvilket då redan varit uppblandadt med annan vara, derest detsamma tillhörde dem och af domstol blefve dem tilldömdt.

Åklagaren *Ritz* åberopade att i målet vittna nedan nämnde personer, hvilka hördes å ed och intygade:

Bonden *Paul Wirolainen*: Att vittnet i Kuopio stad närvarit, då målsegandene åt *Lars Puhakka* öfverlemnade 65 lispond och några skålpund smör att forslas till deras hemvist i Mohla socken samt biträdt vid smörets uppvägning och dervid funnit att allt varit af god beskaffenhet med undantag af ett stycke om 3 eller 4 lispond, som varit något hvitare till färgen än det öfriga; att vittnet i Kuopio äfven sett svaranden *Paakkonen*, men deremot icke hade sig bekant om svarandene *Puhakka* och *Paakkonen* under hemfärden åtföljts eller ens råkats, emedan desse färdats en annan väg än vittnet; att målsegandene första marknadsdagen i Wiborgs stad den 1 Februari, då vittnet råkat dem, anmodat honom att åtfölja sig till Handlanden *Sergejeff*, åt hvilken svaranden *Puhakka*, enligt uppgift, försålt målsegandenes smör: att vittnet härå jemte målsegandene begifvit sig till Handlanden *Sergejeff*, men först ingått i dennes magasin, hvarest då funnits ett stort parti smör, deribland två stora bitar, hvilka vittnet ansåg höra till det af målsegandene i Kuopio köpta smöret; att målsegandene åtföljde af vittnet derå ingått i bodan och der träffat Handlanden *Sergejeff*, hvilken, då målseganden *Iho* förbjudit honom att föryttra eller an-

norledes förskingra det af Puhakka köpta smöret, dertill genmält, att det till en del redan vore såldt, men kunde med penningar ersättas; att målsegandene för det åt Puhakka till försling öfverlemnade smöret i Kuopio betalt 15 mk 25 p: i lispundet och hade detsamma, enligt vittnets förmenande, varit af så god beskaffenhet att det under transporten ej kunnat förlora i vikt öfver 1 lispund genom saltlakens af rinnande; att man svårligen vid ljuasken kan skilja olika slags smör, om varan är af någorlunda likartad beskaffenhet.

Bonden *Thomas Wirolainen*: Att vittnet den 31 Januari på begäran af målsegandene åtföljt dem till Handlanden *Sergejeffs* salubod, men emedan dörren till hans magasin stått öppen först ingått dit, hvarest några personer då varit sysselsatta med att uppväga ett parti smör, som enligt målsegandenes uppgift skulle tillhört dem, hvarför dessa förbjudit att föryttra eller ens uppväga detsamma, hvartill bemälde personer svarat att detsamma ju ej försämrades genom vägning samt fortsatt dermed. Härefter hade målsegandene åtföljde af vittnet begifvit sig till Handlanden *Sergejeffs* bod, hvarest de tillsport Bokhållaren *Scheluchin* om han tillhandlat sig smör af svaranden *Puhakka*, dertill *Scheluchin* jakat samt tillagt att han köpt smöret först efter det *Puhakka*, på fråga huruledes han åtkommit detsamma, förklarar att hans svärfader försträckt honom penningar dertill. Målsegandene hade derå anmält att det af *Puhakka* försålda smöret tillhörde dem samt tillsagt att det ej finge säljas. Ungefär en timme senare hade målsegandene jemte vittnet åter begifvit sig till Handlanden *Sergejeffs* bod och då träffat *Sergejeff* själf derstädes samt upplyst honom om att *Puhakka* olofligen tillgripit deras egendom, hvarför de nu återfordrat smöret, men då *Sergejeff* vägrat att utlemna detsamma, hade målsegandene förbjudit honom att sälja det.

Gårdsegaren *Gabriel Heiskanen*: Att svaranden *Paakkonen* den 26 eller 27 Januari infunnit sig hos vittnet och dervid, bland annat, yttrat såsom orden fallit: "tiedän minkä tiedän", och då vittnet i anledning deraf frågat honom hvad han visste, hade *Paakkonen* för vittnet omtalat att svaranden *Puhakka* försålt Ihos och *Moisanders* smör åt Handlanden

Sergejeff och att Paakkonen dervid varit behjelpig, men att han ångrade detta. Då vittnet anmärkt att, i händelse Paakkonen vetat att smöret icke tillhört Puhakka, han derom bort underrätta Sergejeff, hade Paakkonen förklarat att han då ännu icke känt rätta förhållandet, men sedermera erfarit detsamma, hvarhos Paakkonen berättat att Puhakka, som för smöret erhållit omkring 950 mk, undfagnat Paakkonen med dryckesvaror och dessutom försträckt honom 2 mk. För öfrigt upplyste vittnet att smörpriset den uppgifna tiden i Wiborg varit 31 & 32 mark pudet.

Svaranden Paakkonen kunde icke bestrida riktigheten af vittnesmålet, men trodde samtalet hafva egt rum några dagar senare än vittnet uppgifvit.

Drängen *Matta Auvinen*: Att han innehade tjänst hos Handlanden Michael Latonin i Wiborg, i hvars butik svaranden Puhakka fredagen den 26 Januari klockan emellan 5 och 6 e. m. infunnit sig och frågat vittnet huruvida hans husbonde ej ville tillhandla sig smör, om han för 32 mk pudet finge köpa god vara, men då den i butiken varande bokhållaren bjudit endast 30 mk för pudet hade Puhakka ingått i Handlanden Latonins invid butiken varande bodkammare och tillsport Handlanden Latonin sjelf huru högt pris denne ville gifva för smör, derå Latonin bjudit samma pris som hans bokhållare eller 30 mk för pudet, hvilket anbud Puhakka dock icke antagit; att svaranden Paakkonen härunder inkommit, hvarefter svarandene tillsammans afägnat sig, men efter att hafva besökt ett i närheten befindligt ölförsäljningsställe, hade de hvardera återvändt till boden, hvarå Paakkonen sökt öfvertala Handlanden Latonin att köpa smöret, men Latonin genmält att det vore alltför skymt att köpa smör hvarför med handeln kunde anstå till påföljande dag, men då Puhakka och Paakkonen det ostadt syntes vara särdeles angelägna att sälja varan samma afton, hade vittnet begynt misstänka att den icke tillhörde Puhakka samt frågat denne hvarföre han just då ville sälja smöret, hvartill denne svarat att orsaken till hans brådskas vore att ett af hans barn dött; och tillade vittnet att smörpriset då varit 31 och 32 mk pudet, efter varans beskaffenhet.

Månglaren *Johan Rahkonen*: Att vittnet, i slutet af Januari månad 1883 sammanträffat med Paakkonen, hvarvid denne tillspott vittnet, huruvida han kände något om den smöraffär Inbysingen Puhakka afslutat med Handlanden Sergejeff ooh, då vittnet dertill nekat, berättat att Puhakka sålt smör, som tillhört Iho och Moisander, hvarefter vittnet yttrat att han hört omtalas att Paakkonen dervid varit behjelpelig samt frågat denne om han ej egt kännedom om att smöret tillhörde målsegandene, dertill Paakkonen genmält att han nog tidigare afvetat det smöret varit Iho och Moisander tillhörigt, men icke erinrat sig detta då smöret försålles.

Indragne Paakkonen bestred vittnesmålet, såvidt det honom rörde, och vidhöll fortfarande att han långt senare å utskänkningstället invid salutorget, på sätt han förut uppgifvit, af några bekanta karlar fått kännedom om att det af Puhakka försålda smöret tillhört målsegandene.

Bonden *Johan Lipsonen*: Att vittnet onsdagen den 31 Januari, under färd till vintermarknaden i Wiborg, vikit in å Mättälänoja torp i Wiborgs socken, hvars åbo Thomas Telkiä, hvilken dagen förut återvändt från staden, såsom nyhet berättat att man der omtalat att tilltalade Puhakka försålt målsegandene Iho och Moisander tillhörigt smör åt Handlanden Sergejeff, hvarefter målsegandene, hvilka äfven uppehållit sig å torpet, vid underrättelsen derom, åtföljde af vittnet genast afrest till staden; att målsegandene härå samma dag omkring klockan 9 på morgonen åtföljde af vittnet och förut afhörde Thomas Wirolainen begifvit sig till Handlanden Sergejeffs butik, men först ingått i dennes magasin, hvars dörr stått öppen och der påträffat ett större parti smör, hvilket målsegandene ansett vara det dem fränstulna; att de derefter begifvit sig i boden, hvarest målsegandene tillspott Bokhållaren Scheluchin huruvida han tillhandlat sig smör af Puhakka, dertill Scheluchin gifvit ett jakande svar under förmälan att han väl först misstänkt att Puhakka ej ärligen åtkommit smöret och därför frågat denne hvem som försträckt honom penningar till uppköp af ett så stort parti smör, men då Puhakka uppgifvit att hans svärfader Matte Suni lånat honom de erforderliga medlen, inlåtit sig i han-

deln; att målsegandene derå tillsagt Scheluchin att sagda smör ej finge säljas; att de omkring en timme senare jemte vittnet och Thomas Wirolainen för andra gången besökt boden, och dervid förbjudit Handlanden Sergejeff att förälja smöret, hvar till denne endast genmält att man sluppe ju från saken med penningar; att vittnet påföljde dag jemte målsegandene och Pål Wirolainen ytterligare besökt Handlanden Sergejeffs magasin för att bese det der förvarade smöret, hvarefter alla ingått i Sergejeffs salubod med undantag af vittnet, som derför ej kände hvad der tilldragit sig; och intygade vittnet slutligen att han under 30 år handlat med smör i större partier och dervid erfarit att olika smörsorter vid eldelsjus svårligen kunde åtskiljas, såvida de ej vore af alldeles skiljaktig beskaffenhet.

Scheluchins ombud anmärkte i anledning af vittnesmålet att man väl vid uppköp af smör i landsorten kunde föredraga dageljus, men i staden vore tiden dyrbar, hvarför Scheluchin ej dragit i betänkande att, såsom ofta tillförene då fråga varit om uppköp af smör i större parti, inlåta sig i handel vid eldsken, helst han, såsom gammal smörhandlare, äfven vid denna belysning kunde särskilja olika sorter.

Åklagaren Ritz invände att Bokhållaren Scheluchin ej styrkt att i smörpartiet funnits olika sorter åtminstone ej till det belopp prisskilnaden vidhandengaf.

Landbon *Adam Hupponen*: Att vittnet tillsammans med Paakkonen och nedan nämnde Anders Aspinen återvändt från vintermarknaden i Kuopio till Wiborg och under resan tre gånger sammanträffat med Puhakka, första gången vid Äppösenniemi gård i Jorois socken, der Puhakka uppgifvit att han till Mohla socken forslade 66 lispund målsegandene tillhörigt smör, samt sista gången 5 verst fram om Rantasalmi sockens kyrka, der Puhakka af vittnet anhållit att få låna 10 mk; att vittnet den 26 Januari jemte förbemålde Thomas Telkiä besökt utskänkningsstället midt emot brandlidret i S:t Petersburgska förstaden, då Puhakka omkring klockan fem på aftonen ditkommit och, med förmålan att han kort derförinnan anländt från Kuopio samt vore på väg till Mohla, tillsport Telkiä om han å Telkis torp finge till-

bringa natten, hvartill denne jakat, derå Puhakka aflägsnat sig; att vittnet påföljande måndag den 29 Januari på dagen träffat Paakkonen å salutorget, då denne frågat om vittnet hade sig bekant att Puhakka försålt smör åt Handlanden Sergejeff samt, då vittnet i anledning deraf yttrat att smöret, som han forslat, ju tillhört målsegandene, förtrott vittnet att Puhakka försålt sagda smör, och att Paakkonen dervid varit behjelpig, men nekat vittnet att omtala förhållandet. Vittnet bekräftade att Puhakka för hans räkning till omförmälda vintermarknad i Kuopio forslat ett parti hudar, uppgående i värde till öfver 1,000 mk.

Indragne Paakkonen medgaf att han för vittnet berättat huru vid smörets försäljning tillgått, men påstod att han, då indragne Scheluchin tillhandlat sig smöret, ej känt att detsamma varit målsegandene tillhörigt samt förklarade, på fråga hvarför han ej, då han erhållit kunskap om hvem smöret rätteligen tillhörde, om detta förhållande anmält hos Handlanden Sergejeff och stadens polis, att han ogerna ville blanda sig i andras angelägenheter.

Torparen *Anders Aspinen* afgaf ett med föregående vittne lika lydande vittnesmål rörande återfärden från vintermarknaden i Kuopio till Wiborg.

Poliskonstapeln *Nefodim Jablakoff*: Att målsegandene den 31 Januari infunnit sig å poliskammaren och anhållit att Handlanden Sergejeff måtte af polis förbjudas att försälja det smör han tillhandlat sig af tilltalade Puhakka, emedan detsamma vore dem tillhörigt, hvarför vittnet åtföljt målsegandene till Sergejeffs salubod i antydt afseende, då Sergejeff lofvat att ej försälja smöret innan stadens polismästare anställt undersökning i saken, och hade vittnet äfven besökt Handlanden Sergejeffs magasin samt der funnit ett parti smör, som målsegandene uppgifvit vara dem tillhörigt.

Efter vittnesförhörets afslutande återhemtade målsegandene Iho och Moisaner sina förut gjorda påståenden mot Puhakka och Paakkonen och ansågo jemväl Scheluchin, enligt de i målet afhörda vittnenas berättelser, hafva gjort sig skyldig till handel med misstänklig person, då han, churu medveten om Puhakkas medellöshet, köpt ett så betydande

parti smör af denne, på en tid af dygnet, då varans beskaffenhet alla icke eller åtminstone endast med största svårighet kunde urskiljas, och till ett pris som understeg det på orten gångbara, yrkande målsegandene förty att Scheluchin och Sergejeff måtte åläggas att antingen återställa smöret in natura eller godtgöra dess värde med 14 rub. ryskt mynt pudet, till hvilket pris snakt smör vid angifna tidpunkt noterats i S:t Petersburg.

Svaranden Scheluchin anhöll att varda från all ansvar och ersättningskyldighet frikänd, enär han ej haft någon anledning att misstänka Puhakka's uppgift om att denne af sin svärfader erhållit penningar till uppköp af i fråga komma smör, utan varit i god tro, då han inlåtit sig i handel med Puhakka och för öfrigt äfven för smöret erlagt gångbart pris, samt ansåg att målsegandene hade sig sjelfve att skylla för skadan, alldenstund de till svaranden Puhakka hyst det förtröende att de åt honom öfverlemnadt varan till försling.

Handlanden Sergejeff motsade äfven ersättningspåståendet samt anhöll om godtgörelse för sitt uppvaktande inför rätta.

Rådstufvurätten tog målet i slutligt öfvervägande och fann i utslag af den 5 Mars 1883 tilltalade Lars Pettersson Puhakka, genom eget erkännande och i målet framställd bevisning, vara lagligen förvunnen att hafva den 17 Januari 1883 af målsegandene Johan Iho och Nils Moisander i Kuopio stad under derstädes pågående vintermarknad emottagit 65 lispund 4 skålpund dem tillhörigt i samma stad uppköpt smör, för hvilket de erlagt efter 15 mk 25 p:i lispundet inalles 994 mk 30 p:i, för att, insatt i fem målsegandene tillhörige lakan och öfvertäckt med fyra dem jemväl tillhörige bastmattor, hvilka haft ett dels af Rätten åsatt dels med ed vitadt värde af 14 mk 50 p:i, förslas till målsegandenes hemvist i Mohla socken, men, utan att fullgöra detta sitt åtagande, tillgripit nämnda egendom och den 26 i samma månad sålt sagda smör åt Bokhållaren Kuisma Scheluchin i tjänst hos Handlanden i Wiborge stad Feodor Sergejeff, af hvilken egendom, den der uppgått till ett sammanlagdt värde af 1,008 mk 80 p:i, lakanen och bastmattorne samt 400 mk

af den för smöret erlagda köpeskillingen återfåts, men smör för ett värde af 594 mk 30 p:i icke till rätta fåtts; samt i saken indragne Thomas Paakkonen och Kuisma Scheluchin, deras nekande oaktadt, genom förestäld bevisning vara lagligen öfvertygade att hafva, Paakkonen, ehuru medveten derom att smöret ej tillhört Puhakka, biträdt honom att försälja detsamma och sedermera genom att icke uppenbara det smöret icke varit Puhakkas egendom, hulptit honom att tjufnaden dölja, och Kuisma Scheluchin, oaktadt han genom sin kännedom om Puhakkas affärställning haft skäl att misstänka det smöret af honom ej ärligen åtkommit, inlåtit sig i handel med Puhakka samt jemte indragne Handlanden Sergejeff emot målsegandenes förbud genom försäljning förskingrat det af Puhakka inköpta smöret; hvarför och jemte det Handlanden Sergejeff, emot hvilken något brottsligt ej inlupit, från allt ansvar i saken frikändes, Rådstufvurätten i stöd af 3 § 42 kap. M. B. jemförd med Kongl. Brevet den 17 Januari 1741, 3 § 41 kap., 1 § 40 kap. och 3 § 61 kap. samt 1 § 49 kap. M. B. pröfvade rättvist döma tilltalade Lars Puhakka, som förut ej blifvit med tjufnad beträdd, att för det han stulit hvad honom varit anförtrödt till försling böta den tillgripna egendomens värde fyra gånger med 4,035 mk 20 p:i, deraf staden, såsom innehafvare af Kronans rätt till sakören, erhöile två tredjedelar och målsegandene Iho och Moisander gemensamt den återstående tredjedelen, samt indragne Thomas Paakkonen, hvilken tillföre ej blifvit för brott lagförd att stånda tjufsrätt och således böta smörets värde 994 mk 30 p:i tre gånger med 2,982 mk 90 p:i till samma fördelning, hvilka böter, vid bristande tillgång till deras gäldande, skulle till kroppspligt förvandlas, uträknad för Lars Puhakka till en fjerdedel mera än efter tjufnadens värde och för Thomas Paakkonen efter det stulnas värde, hvadan och då högsta kroppspligt ej får öfverskridas Lars Puhakka och Thomas Paakkonen komme att hvardera afstraffas med fyratio par spö, tre slag af paret, och Kuisma Scheluchin att för handel med misstänkt person böta 10 daler med 19 mk 20 p:i, till ofvannämnd fördelning eller att, vid bristande betalningstillgång, hållas fyra dagar i fängelse

vid vatten och bröd, hvarhos sakfælde Puhakka ålades att till målsegandene Iho och Moisander återbära de 10 mk han i förskott å frakten för smöret uppburit, äfvensom att jemte sakfælde Thomas Paakkonen och Kuisma Scheluchin samt indragne Handlanden Sergejeff, hvilken försålt det för hans räkning af Scheluchin uppköpta smöret, gemensamt, eller den af dem som tillgång egde, ersätta målsegandene hvad af den stulna egendomen ej återbekommits med 594 mk 30 pi, till gäldande hvaraf de Puhakka vid polisförhöret främtagna 45 mk dock finge användas, hvarjemte Puhakka, Paakkonen och Scheluchin skyldigkändes att likaledes gemensamt eller den af dem som tillgång egde, förutom vittnesarvoden, i ersättning åt målsegandene för dem genom rättegången åsamkade utgifter utbetala tillhopa 100 mk. Dock skulle utslaget, jemlikt 5 § 25 kap. R. B., hemställas. Wiborgs Hofrätts närmare pröfning och skärskådande.

Öfver Rådstufvurättens utslag anförde ej mindre svaranden Paakkonen samt indragne Scheluchin och Sergejeff än äfven målsegandene Iho och Moisander i Wiborgs Hofrätt besvär.

I sin gemensamma besvärsskrift framhöllo Scheluchin och Sergejeff mot det af Rådstufvurätten anförda domskäl, att Scheluchin med afseende å sin kännedom om Puhakkas affärsställning bort misstänka denne för stöld af smöret, det Scheluchin just på grund af den kännedom han egde om svaranden Puhakka och dennes svärfader Suni uppgjort i fråga varande köp, ty under de många år Scheluchin för sin principal Sergejeffs räkning gjort affärer med Puhakka än i smör, än i fågel, än i andra landtmannaprodukter, hade Puhakka städse visat sig redbar och pålitlig. Att Puhakka åtnjutit allmänt förtroende ådagalades dessutom deraf att icke blott vittnet Adam Hupponen ombetrott honom förslingen af ett parti hudar, uppgående i värde till öfver 1,000 mk, utan äfven målsegandene sjelfve öfverlemnadt åt honom sitt stora smörparti att föras till Mohla, utan att någon medföljt för att från deras sida öfvervaka foran. Något sken af misstanke kunde med skäl icke heller sägas falla på Scheluchin därför att handeln skett vid eldelys, ty derunder hade bo-

dan varit full med folk och någon hemlighetsfullhet hade vid dess uppgörande icke iakttagits. Dessutom framgick ur Matts Auvinens vittnesmål, att denne icke skulle dragit i betänkande att för Handlanden Latonins räkning inköpa smörret af Puhakka vid eldsljus, såframt kontrahenterne kunnat enas om priset. Då Scheluchin sålunda handlat i god tro och kunnat leda ifrån sig till sin fångesman, borde såväl han som Sergejeff jemlikt M. B. 49: 2 vara "saklöse", hvilket uttryck i nämnde lagrum afsåge frihet icke allenast från kriminelt ansvar, utan äfven från skyldighet att återställa det köpta utan lösen eller att därför gifva ersättning, på sätt H. B. 12: 2 och 18: 2, der samma uttryck äfven förekom, vid handen gäfve. Det af Puhakka begångna brottet vore till sin natur nära beslägtadt med det, som omförmäles i H. B. 12: 4, enligt hvilket lagrum den, som i god tro af en deponitoria tillhandlat sig en sak, kunde förpligtas att blott mot lösen till deponitor återställa det köpta. En motsatt tolkning skulle nödga uppköpare att alltid infordra ursprungsbevis för varor, som utbjödos, och sålunda lägga svåra hinder för affärsrörelsen.

I utslag af den 10 April 1883 yttrade sig *Hofrätten*: och jemte det vid Rådstufvurättens utslag beträffande Lars Puhakka och Thomas Paakkonen skulle förblifva, likväl sålunda att Lars Puhakka och Thomas Paakkonen, i fall de saknade tillgång att gälda de dem ådömda böter, med tillämpning af 5 § 5 kap. S. B. finge, i stället för det dem af Rådstufvurätten i sådan händelse ådömda spöstraff, hvardera umgälda sin brottslighet med fängelse vid vatten och bröd i 28 dagar samt, om de ej gittade erlægga de dem ålagda ersättningar för den icke till rätta komna egendomen, borde, enär Johan Iho och Nils Moisander afsagt sig allt anspråk på Puhakkas och Paakkonens arbete, aftjena sagda ersättningar med arbete till kronan enligt de i kejsrerliga kungörelserna den 22 Maj 1819 och 6 Oktober 1842 utstakade grunder, fann Hofrätten det, emot Kuisma Scheluchins bestridande, icke hafva kunnat visas att sådana skäl och omständigheter förekommit, som bort väcka Scheluchins misstanke mot Lars Puhakkas rättmätiga åtkomst till i fråga varande åt Sche-

luchin försålda smör, i anseende hvartill och emedan således antagas måste att handeln derom, som af Kuisma Scheluchin uppgjorts för Handlanden Sergejeffs räkning, skett i god tro. Hofrätten pröfvade rättvist, med upphäfvande af Rådstufvurättens utslag i denna del, befria ej mindre Kuisma Scheluchin från de honom i målet ådömda böter än Scheluchin och Handlanden Sergejeff från utgifvandet af samtliga dem ålagda ersättningar, hvilka förty borde af Lars Puhakka och Thomas Paakkonen, gemensamt eller den af dem som tillgång egde, gäldas till de af Rådstufvurätten fastställda belopp i öfrigt, utom att dem ålåg att med 200 mark godtgöra Johan Iho och Nils Moisander för deras umgälder i målet.

Detta utslag uttryckte adjungerade ledamöterna referenten i målet Viceadvokatfiskalen *Selins*, Senatsregistratorn *Jernströms* och Assessorn *Tamelanders* uppfattning i saken.

Assessorn *Lavonius* var beträffande Lars Puhakka och Thomas Paakkonen ense med referenten jemte det Assessorn, lika med denne, fann Kuisma Scheluchin hafva redligen köpt i fråga varande Johan Iho och Nils Moisander genom tjufvahand afhända smör samt Kuisma Scheluchin förty och enär handeln skett för Handlanden Sergejeffs räkning, böra undgå honom ådömt ansvar och ålagd ersättningskyldighet i saken; men emedan stulet gods, jemlikt 2 § 49 kap. M. B., borde till rätter egare utan lösen utgifvas, enligt Assessorns mening, äfven af den, som på god tro blifvit innehafvare deraf, pröfvade Assessorn rättvist låta vid Rådstufvurättens utslag bero, såvidt Handlanden Sergejeff derigenom ålagts att gemensamt med Lars Puhakka och Thomas Paakkonen ersätta målsegandene för den del af smöret, för hvilken de ännu ej blifvit godtgjorde.

Hofrättsrådet *Hornborg* var jemväl i öfrigt ense med pluraliteten utom att Hofrättsrådet, enär Handlanden Sergejeff bortsålt smöret efter det han erhållit underrättelse om att detsamma blifvit Iho och Moisander olofligen fränhändt, lät vid Rådstufvurättens utslag beträffande Handlanden Sergejeffs ersättningskyldighet bero.

Målsegandene Iho och Moisander anförde i underdånighet besvär hos H. K. M:t framhållande dervid bland annat att

såväl Scheluchin som Sergejeff, medan smöret ännu befunnit sig i deras värjo, på målsegandenes uppmaning att återgifva detsamma om ock emot lösen, förklarar att Sergejeff skulle ersätta dess värde, ifall det vid domstol ådagalades att smöret verkligen blifvit målsegandene fränstulet.

I sin häröfver afgifna förklaring genmälte Sergejeff att målsegandene aldrig erbjudit honom lösen för smöret. De hade fordrat att han icke skulle försälja detsamma, hvartill Sergejeff, då smöret till en del redan varit förtrytt och till en del sammanblandadt med annan vara, svarat att han icke kunde låta det förfaras, men att han, "derest smöret frändömdes honom", skulle ersätta detsamma med penningar. Vidkommande sjelfva hufvudsaken, ansåg Sergejeff att Puhakkas förbrytelse i förevarande fall rätteligen vore att betraktas som förskingring af anförtrödt gods och således borde hemfalla under H. B. 12: 4 men ej under M. B. 42: 3, enär målsegandene sjelfvilligt lemnat varan ifrån sig och anförtrött den åt Puhakka. Om först nämnda lagrum lades till grund för bedömande af Sergejeffs och Scheluchins ersättningskyldighet, kunde de åläggas att endast *mot lösen* återställa, hvad de i god tro tillhandlat sig, och vid sådant förhållande förfölle målsegandenes mot dem utförda påstående.

Då målet föredrogs i *K. Senatens Justitiedepartement*, yttrade sig

Senatorn af *Frosterus* och ansåg Johan Iho och Nils Moisander icke hafva anført skäl till ändring i Hofrättens utslag, vid hvilket Senatorn för sin del förty lät bero.

Senatorn *Björkstén* var ense med Senatorn af *Frosterus*.

Senatorn *Ehrström* fann Johan Iho och Nils Moisander icke hafva anført skäl till annan ändring i Hofrättens i fråga varande utslag än att, emedan utredt vore att det Iho och Moisander fränstulna smöret blifvit af Kuisma Scheluchin, om ock i god tro, för Handlanden Sergejeffs räkning inköpt samt Sergejeff, när Johan Iho och Nils Moisander hos honom anmält sig såsom egare deraf, erkänt sig innehafva sagda smör och lofvat med penningar gälda detsamma, derest smöret tillhörde dem och af domstol dem tilldömdes, Senatorn i förmågo af 2 § 49 kap. M. B. pröfvade rättvist att

med upphäfvande af Hofrättens yttrande om Sergejeffs ersättningsskyldighet, ålägga Sergejeff, som emellertid försäkt smöret, att emot qvitto till Johan Iho och Nils Moisander i ersättning för en del deraf genast utgifva fordrade 594 mk 30 p:i, med afdrag dock af hvad Iho och Moisander tillgodokommit af de 45 mk, hvilka vid gripandet frångäts Lars Puhakka. Dock vore det Handlanden Sergejeff obetaget att, för hvad han sålunda komme att utbetala, i laga ordning hålla sig till Lars Puhakka och Thomas Paakkonen.

Senatorerne *Brunou* och *Wasastjerna* biträdde Senatens Ehrströms mening, i enlighet hvarmed såsom af flesta rösterna omfattad, Senatens utslag i målet, som är dateradt den 18 Augusti 1883, förty affattades.

3.

Borgesförbindelse preskriberad eller icke?

Vid Rådstufvurättens i Helsingfors stad sammanträde den 1 Mars 1882 anförde Apotekaren V. Rosberg efter stämning å Handlanden H. J. Hildén att han, som jemte Hildén den 21 Febr. 1871 ingått fyllnadsborgen för ett af affidne Landthandlanden G. A. Jansson från Farmaceuternes pensionskassa emot skuldsedel erhållet lån stort 11,000 finska mark med derå förskrifven 6 % ränta, i denna egenskap nödgats betäcka kassans fordran medels tvenne särskilda inbetalningar, den 11 September 1879 med 4,542 mk 8 p:i samt den 29 November 1881 med 4,138 mk 86 p:i; och yrkade Apotekaren Rosberg förty Handlanden Hildéns lagliga förpligtande att till honom erlægga hälften af förenämnda inbetalningar med 2,271 mk 4 p:i jemte 6 % ränta derå från den 11 Sept. 1879 samt 2,069 mk 43 p:i med 6 % ränta derå från den 29 Nov. 1881 äfvensom att ersätta honom för lagsökningskostnaderna.

Den i käromålet åberopade skuldsedeln med påskrifna anteckningar var så lydande:

"Af medel tillhöriga Farmaceuternas pensionskassa har jag till låns erhållit en summa stor Elfvatusen (11,000) mark Silfver emot nedanstående borgen; och förbinder jag mig att denna summa tre månader efter å någondera sidan skedd uppsägning i samma mynt återbetala samt derå erlægga ränta Sex för hundra, som hvarje år den 1 Februari skall inbetalas; skulle likväl med räntebetalningen fördröjas en månad utöfver den sålunda bestämda terminen, anses lånet utan vidare uppsägning genast förfallet till återbetalning i händelse Direktionen för Farmaceuternas pensionskassa sådant önskar: men emottages räntebetalningen efter förfallotiden utan anmärkning härom, står lånet vidare såsom hvarken uppsagdt eller förfallet; såsom säkerhet för detta lån pantsätter jag samtliga trenne aktier i Navala ölbryggeri utgörande hela bryggeriet å Navala. Hvilket härmed försäkras. Helsingfors den 21 Februari 1871.

G. A. Jansson,
ägare af Navala egendom
jemte bryggeriet.
(Sigill).

Lånet lyftat den 1:sta Februari 1872.

G. A. Jansson.

För omstående lånesumma stor Elfvatusen (11,000) finska mark med derå förskrifven och löpande ränta samt fullgörandet af i öfrigt åtagen förbindelse, gå undertecknade, en för bägge och bägge för en, i fyllnadsborgen. Som härmed försäkras. Helsingfors den 21 Februari 1871.

H. J. Hildén.
Handlande i Helsingfors.
(Sigill).

V. Rosberg.
Apothekare.
(Sigill).

Å omstående lån är i dag räntan inbetald till den 11 September 1879 med . . . *Sm.* 1,000: 36.

Den 11 September inbetaltes af sysselman V. Rosberg såsom dividend ur Janssons konkursmassa „ 1,915: 84.

Samma dag inbetalt af borgesmannen
 Rosberg å egna vägnar *Swf* 4,542: 8.
 Den 2 September 1881 uppburit från
 Handlanden G. A. Janssons konkursmassa . . „ 1,000: 61.
 Återstående kapital jemte ränta till
 denna dag har jag i dag af V. Rosberg emot-
 tagit med „ 4,138: 86.
 Helsingfors den 29 Nov. 1881.

C. J. Hougberg.

Kassör i Farm. pens. kassa⁷.

Häröfver hörd invände svaranden att käranden försuttit sin rätt att anställa i fråga varande talan, emedan Landthandlanden G. J. Jansson, för hvilken parterne ingått borgesförbindelsen i fråga, upplåtit sina tillgångar till konkurs och dom, som ej motvådjats af Farmaceuternas pensionskassa, deri afkunnats redan den 20 Maj 1879 samt käranden den 11 September samma år å skulden verkställt den första afbetalningen, men ehuru borgesförbindelsen till sin beskaffenhet vore laga borgen, lagsökt svaranden först sedan mer än 10 år förflutit efter det borgesförbindelsen ingåtts.

Käranden åter ansåg sin fordringsrätt mot svaranden ingalunda vara preskriberad, alldenstund slutliqvid i Landthandlanden Janssons konkurs verkstälts först den 26 Mars 1881 och den sista dividenden å i fråga komna skuld erlagts till Farmaceuternas kassa först den 2 September samma år samt käranden sedan dit gjort sin sista inbetalning påföljande 29 November, efter hvilka tidpunkter natt och år ännu icke hunnit förflyta och målet äfven anhängiggjorts emot svaranden inom ett år efter det tionde året från borgesförbindelsens ingående; och åberopade käranden till styrkande af dessa uppgifter ej mindre de å ofvan skrifne skuldsedel gjorda anteckningar, än ett härvid ingifvet så lydande intyg:

”Att slutliqvid utdelades i afiidne Landthandlanden Gustaf Adolf Janssons konkurs, lördagen den 26 sistlidne Mars å Qvis Lillgård i Kyrkslätt socken, sådant intygar Kyrkslätt den 12 December 1881.

M. A. Takalander.
 Kronoläneman⁷,

hvarjemte kåranden upptedde afskrift af den i Landthandlanden Janssons konkurs meddelade dom, utvisande att den samma afgifvits den 20 Maj 1879 samt att deremot vad af Farmaceuternas pensionskassa ej blifvit erlagdt.

Sedan i Rätten upplysts att stämningen i målet tillstälts svaranden den 20 Februari 1882, yttrade sig Rådstufvurätten i särskildt utslag beträffande förestående invändning: att alldenstund ofvan berörda borgesförbindelse vore fyllnadsborgen och ingåtts den 21 Februari 1871 samt Apothekaren Rosberg, som inom tio år derefter blifvit för den samma kräfd och derå första gången den 11 September 1879 gjort afbetalning, i anseende dertill att slutliqvid i Landthandlanden Janssons konkurs verkstälts först den 26 Mars 1881 ej kunnat derförinnan äga kännedom om det belopp Rosberg ännu kunde nödgas å sin borgen utgifva, för den skull och emedan Handlanden Hildén blifvit i saken stämd icke allenast inom ett år efter det berörda konkursliqvid uppgjorts utan ock inom natt och år sedan 10 år från borgesförbindelsens tillkomst förflutit, fann Rådstufvurätten, jemlikt 3 § uti Kejserliga Förordningen den 9 November 1868 angående bland annat preskription i fordringsmål, Apothekaren Rosbergs fordringsrätt mot Handlanden Hildén ej vara preskriberad och pröfvade förty rättvist förkasta den af Hildén gjorda invändningen.

Mot detta utslag anmälte Handlanden Hildén missnöje.

Som svaromål i hufvudsaken anförde svaranden: Att Landthandlanden Jansson till Farmaceuternas pensionskassa pantförskrifvit Navala ölbryggeri till säkerhet för det af honom emot revers af den 21 Februari 1871 ifrån kassan erhållna lån och att den af Apothekaren Rosberg och svaranden ingångna fyllnadsborgen endast åsyftat att parterna borde till kassan ansvara för den del af lånet, som ifrån ölbryggeriet och Landthandlanden Janssons öfriga tillgångar tilläfväntys icke utginge. Sjelfva formen af den å reversen tecknade pantförskrifningen gäfvade dessutom tydligen vid handen, att den samma äfven innefattade rätt för kassan att åtnjuta afkastningen från ölbryggeriet. Det hade således ålegat kassan att omhändertaga icke allenast de pantförskrifna ak-

tierna och ölbryggeriet, utan ock tillgodogöra sig ölbryggeriets afkastning samt i öfrigt säkerställa och bevaka pant-rätten så att den samma för kassan icke gick förlorad. Allt detta hade kassan emellertid uraktlåtit och följaktligen förlorat hvarje rättighet att för bristen söka borgesmännen. Den omständighet att Apothekaren Rosberg till kassan inbetalt bristen, ehuru panträtten af kassan helt och hållet försumrats, kunde icke ålägga svaranden någon betalnings-skyldighet, hvarför svaranden anhöll om svaromålets förkastande samt Apothekaren Rosbergs förpligtande att skäligen ersätta kostnaderna i målet. Såsom icke blott delegare uti, utan äfven grundläggare af Farmaceuternas pensionskassa låg det i Apothekaren Rosbergs intresse att inbetala bristen, men svaranden deremot hade inga förbindelser hvarken till kassan eller Apothekaren Rosberg.

Käranden ansåg den i fråga komna pantförskrifningen ingalunda hafva tillförsäkrat Farmaceuternes pensionskassa någon rätt till afkastningen från Navala ölbryggeri eller berättigat kassan att omhändertaga det samma; och som vid bevakningen uti Landthandlanden Janssons konkurs förmånsrätt för i fråga varande fordran blifvit behörigen begärd, men afslagen, ansåg käranden någon försummelse uti det af svaranden framhållna afseende ej kunna Farmaceuternas pensionskassa tillräknas. Ej heller borde kärandens rätt till utfående af hvad nu utsöktes på något sätt kunna förringas deraf att käranden gjort i fråga varande inbetalningar utan lagsökning; återhemtande käranden förty sina förut gjorda påståenden i alla delar.

Rådstufvurätten utlät sig i utslag af den 25 Maj 1882: att alldenstund svaranden ej kunnat bestrida att käranden i egenskap af löftesman för i fråga komna, af Landthandlanden G. A. Jansson från Apothekarenes och Farmaceuternes pensionskassa emot skuldsedel af den 21 Februari 1879 undfångna lån, stort 11,000 mk, till nämnda kassa, utöfver hvad från Janssons konkursmassa till kassan såsom dividend finflutit, erlagt den 11 September 1879 fyratusen femhundra yratioåtta mk åtta p*i* och den 29 November 1881 fyratusen etthundra trettioåtta mk åttatiosex p*i*, fördenskull och då de

omständigheten att i fråga varande skuldsedels innehåll icke, på sätt svaranden förmenade hafva bordt ske, i konkursen utgått med förmånsrätt ur värdet för Navala ölbryggeri, icke kunde verka till svarandens befriande från hans borgesmannans ansvarighet, enär det utredts att dylik förmånsrätt blifvit i konkursen begärd, ehuru den samina icke beviljats, samt svaranden icke styrkt att underkännandet af den begärda förmånsrätten vållats genom någon vare sig omförmälda pensionskassa eller kåranden till last stannande försummelse, pröfvade Rådstufvurätten rättvist ålägga svaranden Handlanden Hildén att såsom kårandens medborgesman för nämnda skuld till kåranden Apothekaren Rosberg, emot qvitto, genast erlägga fordrade 2,271 mk 4 p:i med 6 procents ränta från förenämnda dag den 11 September 1879 och 2,069 mk 43 p:i, med ränta till enahanda belopp från den 29 November 1881 tills full betalning följde; hvarhos svaranden skyldigkändes att med 65 mk ersätta kåranden för kostnaderna i och för denna lagsökning.

Mot detta utslag erlade Handlanden Hildén vad, och då målet i K. Åbo Hofrätt föredrogs, yttrade sig referenten

Notarien *Bruun* och faun Handlanden Hildén icke hafva anfört skäl till ändring i Rådstufvurättens förenämnda tvenne utslag, vid hvilka förty komme att bero, jemte det Hildén ålades att med 45 mk ersätta Apothekaren Rosbergs kostnader i Hofrätten.

Assessorn *Timgren* var ense med Notarien *Bruun*.

Assessorn *Sjöros* yttrade, att emedan Apothekaren Rosberg, som den 21 Februari 1871 jemte Handlanden Hildén, en för begge och begge för en, ingått i fråga varande borgesförbindelse och den 11 September 1879 eller således förtionde året efter borgesförbindelsens ingående gjort omordade inbetalning af 4,542 mk 8 p:i till Farmaceuternas pensionskassa, för denna betalning, till den del som deraf fallit på Handlanden Hildén, bort söka honom tio år efter det borgesförbindelsen ingåtts och följaktligen senast den 21 Februari 1881, men Apothekaren Rosberg sådant uraktlåtit; ty och då Apothekaren Rosberg beträffande inbetalningen af återstående 4,138 mk 86 p:i ej ens påstått att Handlan-

den Hildén därför blifvit kräfd inom senast sagde dag och inbetalningen jemväl verkstälts derefter, pröfvade Assessorn för sin del rättvist, med stöd af det lagrum Rådstufvurätten åberopat och 17 § i före nämnde Kejserliga Förordning, upphäffa Rådstufvurättens den 1 Mars 1882 afkunnade invändningsutslag samt förklara Apothekaren Rosbergs talan i saken såsom sentida väckt icke kunna till granskning upptagas, jemte det Assessorn i anseende till sakens beskaffenhet ansåg parterna hvardera sjelfva böra vidkännas sina rättegångskostnader vid Rådstufvurätten. Vid sådan utgång af saken komme utlåtande om Rådstufvurättens slutliga utslag såsom obehöfligt att förfalla. Och som Rådstufvurättens utslag af Assessorn ändrats, kunde Assessorn ej tillägga Apothekaren Rosberg godtgörelse för hans umgälder i Hofrätten, utan blef hans anspråk derpå förkastadt.

Då emellertid Hofrättsrådet *Trapp* i likhet med referenten Notarien Bruun ansåg Handlanden Hildén ej hafva anfört skäl till ändring i Rådstufvurättens invändningsutslag, hvarför Hofrättsrådet också ville ingå i granskning af Rådstufvurättens slutliga utslag i målet, blef Assessorn Sjöros i följd af denna omröstning nödsakad att meddela utlåtande i hufvudsaken. Vid sådant förhållande lät Assessorn vid Rådstufvurättens slutliga utslag bero, men i anseende till sakens beskaffenhet ansåg Assessorn sig ej kunna tillägga Apothekaren Rosberg godtgörelse för hans kostnader i K. Hofrätten, hvilket anspråk förty af Assessorn underkändes.

Hofrättsrådet *Trapp* var äfven i hufvudsaken och beträffande rättegångskostnadsersättningen ense med Notarien Bruun, i enlighet med hvars yttrande Hofrättens dom i målet uppsattes.

Handlanden Hildén drog på nedsatt revisionsskilling saken under H. K. M:ts nådiga skärskådande. Då målet i *K. Senatens Justitie departement* föredrogs, förenade sig dess närvarande medlemmar Senatorerne *Wasastjerna, Brunou, Ehrström, Björkstén* och af *Frosterus* om ett så lydande utlåtande:

K. Senaten finner ur handlingarna i målet framgå, att änskönt såväl den af Landthandlanden Jansson i listiden till

Farmaceuternes pensionskassa utfärdade skuldsedeln som parternes derå tecknade borgen varit daterade den 21 Februari 1871, Jansson fått lyfta de i samma skuldsedel förskrifna medlen först den 1 Februari 1872, hvarför och då Apothekaren Rosberg verkställt de af honom gjorda afbetalningar å lånet inom tio år derefter och sedermera i laga tid låtit instämma Handlanden Hildén i afseende å förevarande lagsöknings utförande, K. Senaten pröfvar rättvist, i stöd af 1, 3 och 17 §§ i förordningen af den 9 November 1868 om preskription i fordringsmål, låta vid domstolarnes utslag i rättegången bero, likasom ock beträffande sjelfva saken, enär Handlanden Hildén ej heller derutinnan förebragt skäl till ändring i Hofrättens ofvanberörda dom, vid sagda dom kommer att förblifva.

Kejsrerliga Senatens dom är gifven den 20 December 1882.

4.

Kan förhöjning af straffmättet ske i öfverrätt, om den sakkälda redan utslått det honom i underrätt ådömda straff?

Efter angivelse af afskedade ryske soldaten Wasili Orloff och på Stadsfiskalen O. R. F. Albrechts åttalan förklarade Rådstufvurätten i Helsingfors stad genom utslag den 15 Juli 1882 likaledes afskedade ryske soldaten Orest Semenoff vara förvunnen att hafva den 12 förut gångne Juni medels inbrott från ett läst kontor i gården n:o 3 vid Regeringsgatan i nämnda stad lönligen afhändt Wasili Orloff en målarepensel, som sedermera återbekommits och värderats till 1 mk; i anseende hvartill och då Orest Semenoff förut afstraffats för en resa stöld, Rådstufvurätten, med åberopadt stöd af M. B. 40 kap. §§ 3 och 6, K. F. den 20 Januari 1779 och K. B. den 16 Februari 1738 ansåg Semenoff, som vore förfallen att för första gången inbrott slita nio par spö och för andra resan tjufnad böta den tillgripna egendomens

värde fyra gånger med 4 mk, för vinnande af likhet i bestraffningen böra slita tio par spö, hvilket spöstraff likväl med anledning af stadgandet i 5 § 5 kap. S. B. förvandlades till tolf dagars fängelse vid vatten och bröd, hvarutom Orest Semenoff kändes skyldig att i ersättning för ett vid inbrottets föröfvande söndradt lås till Wasili Orloff erlagga 50 p:i.

Mot detta utslag anförde stadsfiskalen Albrecht besvär i K. Åbo Hofrätt, påpekande dervid att Rådstufvurätten vid straffets utmätande ådömt Semenoff fängelse vid vatten och bröd fyra dagar mindre än som vederbort, hvarför Stadsfiskalen Albrecht anhöll om sådan ändring och rättelse i Rådstufvurättens utslag att Semenoff för sitt i fråga varande brott blefve fäld till det ansvar, hvartill han enligt lag gjort sig förfallen.

Sedan Guvernören i Nylands län i anledning af besvären anmodats låta affordra Orest Semenoff, som för brottet hållits häktad, skriftlig förklaring, anmälte Guvernören att Semenoff, enär han förklarat sig nöjd med Rådstufvurättens omförmälda utslag, på grund af Rådstufvurättens förpassning, redan undergått berörda fängelsestraff och derefter blifvit å fri fot stäld.

Då målet i K. Hofrätten föredrogs, utlät sig referenten

Assessorn *Björkman* och fann Semenoff öfvertygad om sådan brottslighet Rådstufvurätten honom tillräknat, samt förty och enär Semenoff förut utstått straff för första resan stöld, i stöd af de utaf Rådstufvurätten åberopade lagstadganden, vara förfallen att för första gången inbrott slita nio par spö och för andra resan tjufnad, hvarför han eljes bort böta det tillgripnas värde fyra gånger med 4 mk, för vinnande af likhet i straff jemväl utstå spö, uträknadt efter nämnda värde och tillökt med fem par, eller således slita inalles femton par spö, tre slag af paret, hvilket spöstraff dock af Semenoff borde afsittas med sexton dagars fängelse vid vatten och bröd; men emedan Orest Semenoff redan utstått ofvan nämnda, honom af Rådstufvurätten ådömda fängelsestraff, samt han således icke kunde för i fråga varande brott yttermera straffas, förföll enligt Assessorns tanke vi-

dare yttrande härom; äfvensom vid Rådstufvurättens utslag beträffande den Orest Semenoff åhvälfda ersättning till Wasili Orloff komme att bero.

För öfrigt aktade Assessorn nödigt öfverlemna handlingarna i saken till advokatfiskalsembetet i Hofrätten i afseende å anställande af den talan hvartill omständigheterna föranledde.

Assessorerna *Serenius* och *Engblom* voro ense med referenten.

Assessorn *Sjöros* ansåg, med afseende derå att Orest Semenoff på behörig myndighets föranstaltande utstått det straff, Rådstufvurätten för i fråga varande brott honom ådömt, ytterligare straff för Semenoffs berörda brottslighet icke kunna honom påläggas, hvarför Assessorn ej velat i granskning derom sig inlåta, utan lemna besvären, såsom numera ändamålslösa, utan afseende; dock som flertalet af Hofrättens medlemmar emellertid redan pröfvat sagda besvär, fann Assessorn sig äfven böra ingå i slik pröfning och instämde dervid i referentens utlåtande samt var med honom jemväl ense beträffande öfverlemnandet af handlingarna till advokatfiskalsembetet för åtals anställande.

Presidenten *Rotkirch* biträdde Assessorn *Sjöros* mening.

Hofrättens i enlighet med Assessorn *Björkmans* utlåtande affattade utslag är dateradt den 27 November 1882.

Stadsfiskalen *Albrecht* fullföljde genom underdåniga besvär sin talan i högsta instans, och då målet i *K. Senatens Justitie departement* föredrogs, yttrade sig

Senatorn *Nybergh* och ansåg Stadsfiskalen *Albrecht* icke hafva anfört skäl till ändring i Hofrättens ofvan berörda utslag, vid hvilket Senatorn för sin del lät bero.

Senatorn af *Frosterus* fann Orest Semenoff vara förvunnen om den honom af domstolarne till last tagne brottslighet samt, på sätt Hofrätten utsagt, därför förfallen att i ena bot slita femton par spö, hvilket straff dock finge afsittas med sexton dagars fängelse vid vatten och bröd; och som Orest Semenoff förut undergått sådant fängelsestraff endast i tolf dagar, skulle Semenoff ytterligare hållas i fängelse vid vatten och bröd uti fyra dagar, med hvilken rät-

telse i Hofrättens utslag beträffande den Semenoff ålagda ersättning enligt Senatorns mening komme att förblifva.

Senatorn *Björkstén* var ense med Senatorn *Nybergh*.

Senatorene *Ehrström*, *Forsman*, *Gejtel*, *Brunou*, *Wassstjerna* och Viceordföranden, Friherre *Palmén* instämde en hvar i Senatorn af *Frosterus'* yttrande, i enlighet hvarmed K. Senatens utslag, som är dateradt d. 31 Maj 1883, är affattadt.

5.

Öfverdrift i nödvärn.

Sedan Kronolänsmannen i Alavo distrikt *Viktor Leidenius* hos Guvernören i Wasa län anmält att försvarslöse karlen *Johan Isaksson Wigrén* eller *Kukkomäki*, från *Töysä* kapell, med knif tillfogat inhysingen *Esaias Kivelä*, från *Kokkola* by af *Ilmola* socken, ett sår å venstra sidan af magen, hvaraf denne kort derefter aflidit, samt att *Wigrén* derfor blifvit af *Leidenius* häktad och till länehäktet insänd, anställdes på Guvernörens begäran ransakning i målet af Håradsrätten vid 1882 års hösteting med *Alavo*, *Kuortane* och *Alajärvi* socknars tingslag.

Åklagaren *Leidenius* uppgaf att inhyseskarlen *Esaias Kivelä*, hvilken varit anställd såsom arbetare vid Wasa jernvägsbyggnad, tisdagen den 29 Augusti 1882 efter middagen å allmänna vägen mellan Koskenniska ölbryggeri och den ett stycke derifrån belägna ölförsäljningsbutik i *Töysä* kapell råkat i tvist med tilltalade *Johan Wigrén*, hvilken kort förut blifvit afvisad från ett dryckessamqväm, deri bland andra *Esaias Kivelä* deltagit, hvarvid *Wigrén* med knif tillfogat *Esaias Kivelä* ett sår i venstra sidan af magen, hvaraf denne några minuter senare aflidit. Och jemte det åklagaren förmälte sig icke hafva kunnat erhålla någon utredning om *Esaias Kiveläs* anförvandter i afseende å deras inkallande till ransakningen, anhöll han om undersökning i sa-

ken med förbehåll att vid dess slut få göra de påståenden, hvartill omständigheterna gäfve anledning.

Protokollet öfver den å Esaias Kiveläs döda kropp anställda obduktion innehåller bland annat:

Yttre besigtning.

Kroppen af medellängd, väl nutrierad, muskulaturen fast, rödbrun, likstelhet i alla extremiteter, hufvudet betäckt med mörkbrunt, kort klippt hår, ögonlocken slutne, hornhinnorna fördunklade, näsborrarna fria, käkarne fast sammanslutne, å högra sidan af kinden, en half tum nedanom ögat, tvenne små pergamentartade hudlösheter, bröstet hvälfadt, å venstra sidan af buken $3\frac{1}{2}$ tum från medellinien och $1\frac{1}{2}$ tum nedanom refbensranden anträffas ett 1 tum långt sår, gående nästan rakt uppifrån nedåt, ur detta hänger ett stycke af tarmkåset, rödbrunt, tort, $1\frac{1}{2}$ tum långt, $1\frac{3}{4}$ tum bredt, buken obetydligt spänd, de yttre genitalia normala.

Inre besigtning.

I magsäcken anträffas omkring 2 librer, till största delen lefrad, mörk blod, mjelten af $5\frac{1}{4}$ tums längd, kapseln något skrynklig, blågrå, parenkymet fast, rödbrunt, blodtomt; lefvern af $10\frac{1}{2}$ tums längd, $6\frac{1}{2}$ tums bredd och 4 tums höjd, parenkymet gråbrunt, fast, föga blodhaltigt; gallblåsan fylld med gulbrun tunn flytande galla; njurarna af 5 tums längd, kapseln lätt aflossnande, parenkymet blodfyldt, papillerna tydliga; magsäcken tom, slemhinnan sväld, skifferfärgad, å venstra sidan af curvatura major ett skuret sår af ungefär $\frac{1}{2}$ tums längd; i tunntarmarne en ringa mängd gas och gulbrun, tunn flytande massa; å den horizontala delen af tjocktarmen (colon transversum) anträffas, motsvarande det yttre såret, ett skuret sår af $1\frac{1}{2}$ tums längd, arteria collica media är afskuren; i ändtarmen en ringa mängd grötformiga excremerter. Urinblåsan tom, sammanfallen.

Attest:

På grund af föregående obduktionsprotokoll får jag förklara, det jag anser Esaias Kiveläs död hafva varit en omedelbar och ovilkorlig följd af det honom i buken träffade våld. Alavo den 4 September 1882.

N. Feodoroff.
(Sigill).

Öfver angifvelsen hörd, omtalade Johan Wigrén att han, hvars föräldrar besuttit Kukkomäki hemman i Töysä by, jemte tvenne bröder och tvenne systrar tillbragt sin barn-dom å nämnda hemman, hvars köpare efter föräldrarnes död åtagit sig att föda och uppfostra honom och hans syskon, tills alla gått i skriftskolan. Sedermera hade tilltalade Johan Wigrén antagit drängtjenst hos en farbroder samt på sommaren 1880 flyttat till Pihlajavesi församling, der han lifnärt sig med att sälja matvaror åt jernvägsarbetare, tills han sommaren 1882 återvändt till Töysä kapell och tagit anställning som arbetare vid Wasa jernväg. Angifne dag den 29 Augusti 1882 hade den tilltalade uppehållit sig en stund i ölförsäljningsbutiken i Töysä by, då jernvägsarbetaren Alexander Kulju infunnit sig derstädes och omtalat att några karlar förplägade sig med öl i den ett stycke derifrån aflägsna skogen samt uppmanat Johan Wigrén att åtfölja sig dit, hvarefter begge begifvit sig till stället. Alexander Kulju, som tyckts vara bekant med karlarne, hade slagit sig ned bland dessa, medan åter tilltalade Wigrén blifvit afvisad, och då han icke genast efterkommit tillsägelsen, hade två af karlarne rest sig upp och utan ringaste anledning rusat på Wigrén, så att denne nödgats oförtöfvadt begifva sig bort och återvändt till ölförsäljningsbutiken, hvarest han å nyo uppehållit sig vid pass en half timme, derå han utgått i afsigt att begifva sig till Kuurela hemman för att uträtta ett ärende. Hunnen några stenkast från ölbutiken i riktning mot bryggeriet hade han på landsvägen blifvit öfverfallen af tvenne karlar, i hvilka Wigrén trott sig igen känna desamme, hvilka kort förut jagat bort honom från dryckesgillet i skogen, och hvilka nu med dragna knifvar gått löst på honom och sökt slå honom. För att värja sitt lif hade äfven den tilltalade dragit sin knif och dermed slagit omkring sig, hvarunder möjligen kunnat hända att något slag träffat angriparne, ehuru den tilltalade, som tagit till flykten och återvändt till ölbutiken, icke varseblifvit, om detta verkligen varit fallet.

Ett inlemnadt prestbevis ådagalade att tilltalade Johan Isaksson Wigrén eller Kukkomäki är född den 18 Sept. 1858.

nattvardsgången och att mot hans fräjd finnes antecknad, att han år 1881 af Rådstufvurätten i Jyväskylä blifvit fäld att böta tolf mark för första resan fylleri.

Åklagaren Leidenius åberopade att i målet vittna bonde-sonen *Salamon Haapakangas*, som å allagd ed intygade: Att då vittnet uppgifne dag klockan omkring 3 e. m. utkommit ur en Koskenniska ölbryggeri tillhörig nära allmänna landsvägen belägen smedja, der vittnet för tillfället arbetat, tvenne för honom okände karlar kommit gående längs vägen i riktning från ölbryggeriet samt från motsatt håll i riktning från ölutskänkningsstället tvenne andra manspersoner, af hvilka den ena gått ungefär trettio steg framom den andra. Då den förste af sist nämnde manspersoner hunnit till närheten af de från bryggeriet kommande karlarne, hade han under yttrande "kom icke, kom icke" dragit sig några steg tillbaka. Utan att bry sig om varningen hade karlarne ryckt vidare framåt, men då de hunnit fram till den emot dem stående mannen, hade denne med handen tilldelat den ene af dem en nedifrån uppåt gående stöt mot magen, utan att vittnet till följd af afståndet kunnat urskilja om han dervid haft knif i handen eller icke. Dock hade den af stöten träffade genast tagit några steg åt sidan och derpå dignat ned vid dikeskanten, medan åter den som gifvit stöten, en person af tilltalade Johan Wigréns längd och för tillfället iklädd svart rock och svart mössa, vändt om och följd af sin kamrat springande aflägsnat sig in på ölförsäljningsbutikens gård. Då vittnet härpå begifvit sig i något ärende till ölbryggeriet hade en af tjenarinnorna på stället omtalat att en karl blifvit i hjäl slagen på landsvägen, hvarföre vittnet skyndat till stället, der ofvan beskrifna tilldragelse timat, och funnit en mansperson derstädes liggande död.

Ransakningen i målet afstannade efter Häradsrättens första sammanträde i följd deraf att tilltalade Johan Wigrén lyckades få tillfälle att rymma från fångstationen i Alajärvi socken, hvarefter han å nyo greps i Alavo af Bonden Jakob Kurhela, hos hvilken han emellertid uppgafs hafva natten emot den 30 Mars 1883 genom inbrottsstöld ifrån ett läst loft tillgripit egendom till ett värde af 110 mk.

Då målet å nyo företogs till behandling vid urtima ting den 18 Maj 1883, återhemtade åklagaren Leidenius, hvad han förut i saken anfört, samt yrkade numera laga ansvar å Johan Wigrén jemväl för ofvan omförmälda inbrottsstöld, hvarhos åklagaren Leidenius beträffande afiidne Torparensen Esaias Kivelä inlemnade ett prestbetyg, som utvisade att denne var född i Ilmajoki socken den 18 Sept. 1853, att han af Häradersrätten i Birkala socken blifvit fäld för första resan samt af Rådstufvurätten i Helsingfors år 1881 för andra resan stöld och innehafvande af dyrk, äfvensom att han efterlefdes af enka, som dock utan anmältdt förfall var från tinget uteblifven.

Rörande dråpmålet hördes å ed ytterligare följande personer, hvilka intygade:

Inhysesqvinnan *Maria Katajamäki*: Att vittnet, som vid tiden för nu i fråga varande dråp förestått ölförsäljningen i den ett stycke från Koskenniska ölbryggeri belägna utskänkningslokalen, uppgifne dag klockan omkring 3 efter middagen sett tilltalade Johan Wigrén med blottad knif i handen komma gående från det ställe i den närabelägna skogen, hvarest en mängd personer för tillfället druckit öl. Då tilltalade Wigrén anländt till ölförsäljningslokalen, hade vittnet begifvit sig till bryggeriets gård, dit efterföljd af Johan Wigrén, hvilken, efter att derifrån hafva blifvit bortbedd, återvändt till ölbutiken, från hvars gårdsplan han upptagit ett honom tillhörigt knyte och begifvit sig å väg åt Töysä kyrka. Hunnen ett kort stycke på landsvägen hade Johan Wigrén mött sin broder Erik och till vittne åberopade Henrik Walli, hvilka åkt efter hvar sin häst, samt, uppstigen å sin bemålde broders kärra, i sällskap med nys nämnda personer återvändt till ölbutiken. Kort derpå hade vittnet sett Esaias Kivelä i sällskap med efterföljande vittne Alfred Kivimäki komma gående längs landsvägen mot ölbutiken, från hvars gård tilltalade Johan Wigrén och dennes broder Erik gått emot de två först nämnda. Efter det männen upprepade gånger gått fram och tillbaka, utan att vittnet för afståndets skull kunnat höra hvad de sinsemellan talat, hade tilltalade Johan Wigréns broder Erik vänt till-

baka mot ölbutiken lemnande Esaias Kivelä och Johan Wigrén att stå mot hvarandra å den södra sidan af vägen samt Alfred Kivimäki å den norra sidan deraf. Johan Wigrén hade derå hoppat ned i diket, mot hvilket Esaias Kivelä äfven vändt sig, stannande att stå vid dikeskanten. Efter att en stund hafva intagit nyss nämnda ställning gentemot hvarandra, utan att vittnet derunder förmärkt någondera af dem utdela något hugg, hade Johan Wigrén springande aflägsnat sig mot ölbutiken, hvaremot Esaias Kivelä gått tvärs öfver vägen och der neddignat. Vittnet, som icke vidare fäst sig vid saken, hade, då jernvägsarbetaren Anders Andersson kort derpå kommit till ölbryggeriet och berättat att å landsvägen, några tiotal famnar från bryggeriet, låge en lifsfarligt slagen karl, genast hastat till stället och i den slagne igenkänt Esaias Kivelä, som då allaredan varit död.

Inhysesqvinnan *Aina Paavola*, bosatt å ölförsäljningsstället, hade i fråga komna dag ända till middagstiden, då vittnet begifvit sig till Koskenniska ölbryggeri för att mangla kläder, sett tilltalade Johan Wigrén uppehålla sig i närheten af ölförsäljningslokalen, der vittnet strax på eftermiddagen varit på ett kort besök, i anledning deraf att föregående vittne Maja Katajamäki infunnit sig å bryggeriet och uppgifvit att hon icke vågade vara hemma i ölbutiken, emedan tilltalade Wigrén vore oregerlig och ginge omkring med blottad knif i handen. På väg till ofta nämnda försäljningsstuga hade vittnet mött tilltalade Johan Wigrén, som haft sin blottade knif i handen och bedt vittnet gifva ut öl samt, då vittnet härtill svarat att icke hon utan nästföregående vittne Maja Katajamäki vore den som förestode ölförsäljningen, bedt vittnet tillsäga Maja Katajamäki att komma hem och lemna fram öl åt honom; och hade tilltalade Wigrén härvid jemväl uppmanat vittnet att bedja "Ilmolakarlarne" komma och dricka öl, emedan han icke mera funnes å ölförsäljningsstället. Vittnet hade derpå som hastigast besökt utskänkningslokalen och genast återvändt till bryggeriet, dit jemväl tilltalade Johan Wigrén snart derefter infunnit sig, men derifrån han genast blifvit bortvisad. Något vidare till upplysning i förevarande sak kände vittnet icke.

Arbetskarlen *Alexander Kulju* hade middagstiden i fråga komna dag träffat tilltalade Johan Wigrén i den ett stycke från Koskeniiska ölbryggeri befintliga ölutskänkningsstugan och derstädes tillsammans med honom druckit öl. Hvarpå de båda på uppmaning af och i sällskap med inhyssesmanssonen Erik Eliasson Rantamäki, den der jemväl kommit in i utskänkningslokalen, begifvit sig till det ställe i den nära belägna skogen, hvarest några manspersoner för tillfället druckit öl. Hit anlända hade Johan Wigrén snart gifvit anledning till misshällighet, ity att han pocketat på att blifva hjuden på öl af de dervarande karlarne samt vägrat att deltaga i betalningen af ölet. Efter att en stund hafva ordvexlat med Esaias Kivelä, som äfven hört till dryckeslaget, hade Johan Wigrén, då vittnet icke följt hans uppmaning att komma bort, ensam aflägsnat sig förföljd af bemälda Erik Rantamäki och Esaias Kivelä, hvilka dock, utan att hafva tillfogat tilltalade Wigrén något oudt, genast återvändt. Kort derpå hade Esaias Kivelä bortgått och någon stund derefter hade till vittne åberopade Alfred Kivimäki jemväl aflägsnat sig. Den sist nämnde hade likväl inom kort återvändt och berättat att Esaias Kivelä blifvit slagen med knif, samt, då han, Kivimäki, tillfrågats hvem som slagit Esaias Kivelä, genmält det han trodde att tilltalade Johan Wigrén gjort detta. Vittnet och de öfriga till sällskapet hörande personerna hade nu begifvit sig till dräpstället och derstädes funnit Esaias Kivelä liggande i dödsryckningarna.

Drängen *Henrik Walli* hade uppgifne dag i sällskap med tilltalade Johan Wigréns broder Erik, hvardera åkande efter skilda hästar, kommit till i fråga varande utskänkningsställe, hvarest de träffat tilltalade Johan Wigrén, som berättat att han blifvit förföljd och efterjagad af män, som sutto i skogen och drucko öl, samt uppmanat sin broder Erik att komma och se på desse. Följande sin broders uppmaning hade Erik Wigrén tillsammans med tilltalade Johan Wigrén begifvit sig ut på landsvägen, der för tillfället ingen annan varit synlig än Esaias Kivelä, den bröderne Wigrén närmast sig och med hvilken de börjat ordvexla. Vittnet hade då gått efter Erik Wigrén, hvilken vittnet fått öfvertalad att

följa med sig tillbaka till utskänkingsstället, hvarifrån Erik Wigrén dock efter en stund ånyo bortgått, under förmålan att han ville se efter sin broder. Erik Wigrén, som nu gått fram ända till det ställe, hvarest hans broder Johan och Esaias Kivelä befunnit sig, hade plötsligt springande återvändt, på afstånd följd af tilltalade Johan Wigrén, som, anländ till utskänkingslokalen, uppmanat sin broder Erik att komma bort, i det han yttrat som orden fallit: "icke komma de nu mera". Bröderne Wigrén hade derpå afrest från ölförsäljningsstället, derifrån jemväl vittnet inom kort aflagsnat sig. Huruvida något slagsmål egt rum emellan bröderne Wigrén och Esaias Kivelä såg vittnet icke och hade ej heller förmärkt att, då bröderne Wigrén skiljts från Esaias Kivelä, någon skulle varit i dennes närhet, men väl hade folk, som tycktes närma sig, synts på afstånd.

Afhörda vittnet Maria Katajamäki inkallades å nyo samt hördes emot Henrik Walli, dervid hvardera vidhöllo sina förut afgifna berättelser.

Torparen *Alfred Kivimäki* hade uppgifna dag i sällskap med Esaias Kivelä och tvenne andra manspersoner skaffat sig en korg öl från ölutskänkingslokalen vid Koskeniska ölbryggeri samt begifvit sig till den närbelägna skogen för att derstädes förtära ölet. Omkring klockan 2 på eftermiddagen hade inhysesmanssonen Erik Eliasson Rantamäki, afhörde vittnet Alexander Kulju och tilltalade Johan Wigrén kommit till det ställe der vittnet och de andra till sällskapet hörande personerna druckit sitt öl, och kort derpå hade gräl uppstått emellan Esaias Kivelä och Johan Wigrén till följd deraf att den sist nämnde pockat på att blifva bjuden på öl, hvaremot Esaias Kivelä yrkat på att Johan Wigrén jemväl skulle deltaga i betalningen för detsamma. Slutligen sedan Esaias Kivelä och Erik Rautamäki hvardera dragit knif hade tilltalade Johan Wigrén aflagsnat sig, förföljd ett stycke af de två först nämnde, hvilka dock, utan att hafva tillfogat Johan Wigrén något ondt, snart återvändt. Kort derpå hade Esaias Kivelä åter bortgått samt, efter att hafva varit borta omkring en half timme, såsom vittnet antog obemärkt af de andra i sällskapet varande personerna

närmat sig det ställe, hvarest sällskapet suttit, och kallat på vittnet, som jemväl följt honom. Utkommen på landsvägen hade Esaias Kivelä, följt af vittnet, som sökt upphinna honom, sprungit emot tvenne på landsvägen stående manspersoner samt framkommen till dem börjat med sin dragna knif hugga emot dem, af hvilka vittnet i den ene igenkändt den tilltalades broder Erik Wigrén. Att åtminstone den ene af karlarne haft knif i handen, äfvensom att knifhugg jemväl blifvit riktade emot Esaias Kivelä, hade vittnet iakttagit, men kunde dock icke säga hvilkendera af karlarne tilldelat Esaias Kivelä knifhugget. Medan striden som bäst pågick, hade Esaias Kivelä plötsligt vändt sig om, och kommande några steg mot vittnet, som stått bakom honom, yttrat: "jag träffades af knifhugg, men äfven jag fick slå med knif", hvarefter Esaias Kivelä neddignat. Utan att vidare gifva akt på de andra karlarne, som deltagit i slagsmålet, hade vittnet, lemnande Esaias Kivelä att ligga invid landsvägen, begifvit sig till de personer, som i skogen drucko öl, och, efter att för dem hafva berättat att Esaias Kivelä blifvit slagen med knif, tillsammans med dem återvändt till dråpstället, der Esaias Kivelä redan legat i dödsryckningarna.

Afhörda vittnet Maria Katajamäki, som ånyo inkallades och hördes emot Alfred Kivimäki, vidhöll sin förut aflagda berättelse. Äfven Alfred Kivimäki vidhöll sitt vittnesmål.

Pigan *Maria Kivistö*: Att vittnet, som på eftermiddagen den 29 Augusti 1882 jemte efterföljande vittnet Sofia Tiensuu befunnit sig uti liderbyggnaden å Koskenniska ölbryggeri sysselsatt med mangling af kläder, ifrån den åt landsvägen vettande dörröppningen i lidret varseblifvit hurusom tilltalade Johan Wigrén åtföljd af sin broder Erik kommit gående längs landsvägen från ölbutiken i riktning mot bryggeriet och ungefär halfvägs mellan nämnda båda ställen stannat på landsvägen samt begynt samtala med Esaias Kivelä, hvilken ensam stått på skogssidan af det gårde, som derstädes skiljer skogen från landsvägen. Af samtalet hade vittnet ej kunnat höra annat än att Esaias Kivelä en gång utropat: "nog har jag också knif", hvarefter han hoppat öfver gärdet, men, efter att hafva kommit upp på landsvägen,

omedelbart derpå begynt springa i riktning mot ölbryggeriet förföljd af bröderne Wigrén, af hvilka likväl Johan snart stannat och medels rop tillbaka kallat sin broder, den der i anledning häraf upphört med förföljandet och återvändt till Johan Wigrén, utropande vid sammanträffandet: "voi Jesus, om jag hade fått tag i honom". Då vittnet en stund senare åter sett ut från liderdörren, hade vittnet funnit bröderne Wigrén stående ungefär på samma ställe å landsvägen, der de förut sammanträffat med Esaias Kivelä, samt den sist nämnde i sällskap med förut afhörde vittnet Alfred Kivimäki skyndsamt komma gående emot dem. Tilltalade Johan Wigrén hade då synts upptaga från marken en sten, men strax derpå åter kasta bort den, hvarefter karlarne sammanträffat och Esaias Kivelä en gång knuffat till Johan Wigrén, så att denne hoppat ned i diket invid vägen. Medan detta skedde, hade Johan Wigréns broder redan varit på återväg till ölbutiken. Vittnet hade efter det knuffningen egt rum återtagit sitt arbete, utan att vidare gifva akt på de stridande, helst hon icke kunnat urskilja att knifvar å någondera sidan varit dragna.

Pigan *Sofia Tiensuu* afgaf i allo öfverensstämmande intygan med näst föregående vittne Maria Kivistö.

Den tilltalades broder *Erik Wigrén* hördes utan ed och omtalade att, medan han vid uppgifna tillfälle jemte sin broder stått på landsvägen mellan Koskenniska ölbryggeri och försäljningslokalen, Esaias Kivelä åtföljd af en annan karl närmat sig dem, och som Esaias Kivelä haft dragen knif i handen, hade Erik Wigrén tagit till flykten och springande återvändt till ölbutiken, dit äfven Johan Wigrén kort derpå anländt, hvarvid han endast yttrat: "icke komma de numera".

Tilltalade Johan Wigrén vidhöll sin förut afgifna förklaring och upplyste på fråga att han berörde dag icke blifvit sårad med knif eller annat vapen.

Häradsrätten tog målet i öfvervägande och fann i utslag af den 19 Juli 1883 tilltalade Johan Wigrén genom den i målet föreställda bevisning vara lagligen förvunnen att hafva tisdagen den 29 Augusti 1882 å allmänna landsvägen i Töysä

by efter föregången ordvexling, af hastigt mod och utan uppsåt att dräpa, med knif tillfogat jernvägsarbetaren *Esaias Kivelä* det sår å venstra sidan af magen, hvaraf dennes samma dag inträffade död, enligt Provinzialläkaren *N. Feodoroffs* intyg, varit en omedelbar och ovilkorlig följd, samt att, efter det *Wigrén* för berörda dråp tagits i fängsligt förvar men emellertid lyckats komma på flykten, natten emot den 30 Mars 1883 medels inbrott ur bonden *Jakob Kurhelas* lästa loft i *Alavo* socken olofligen tillgripit denne tillhörig egendom för ett värde af tillhoppa 110 mk; och pröfvade *Häradersrätten* förty rättvist, jemlikt 1 § i K. F. angående dråp utan uppsåt att döda m. m., gifven den 26 November 1866, samt 1 och 6 §§ 40 kap. M. B. döma *Johan Wigrén*, som förut icke fäls till ansvar för brott af i fråga varande beskaffenhet, att för dråpet undergå 6 års tukthusstraff i anstalt, som af Guvernören i länet singe bestämmas, samt för inbrottet straffas med nio par spö och för stölden böta det stulnas värde tre gånger med 330 mk, hvilka böter dock för likhet i bestraffningen skulle förvandlas till spö uträknadt efter det stulnas värde, hvarigenom *Wigrén* för berörda inbrottsstöld komme att straffas med tjugonio par spö.

Jemlikt 5 § 25 kap. R. B. hemställes målet till K. *Wasa Hofrätt*, som i utslag af den 10 September 1883 pröfvade rättvist i stöd af de af *Häradersrätten* anförda stadganden och § 22 i sagda förordning gilla *Häradersrättens* ofvan berörda utslag, dock sålunda att *Johan Wigrén* skulle i stället för det honom ådömda spöstraffet hållas 24 dagar i fängelse vid vatten och bröd.

Häktade *Johan Wigrén* anförde i underdånighet besvär hos *Hans Kejserliga Majestät*, och då målet i K. *Senatens Justitie departement* föredrogs, förenade sig dess samtliga närvarande ledamöter, *Senatorene Wasastjerna, Gejtel, Forsman, Ehrström, Björkstén, af Frosterus* och *Nyberg* om ett så lydande utslag: K. *Senaten* finner utredt vara att *Johan Wigrén* vid omförmälda tillfälle af *Esaias Kivelä* öfverfallits med blottad knif och härigenom bragts i trängande fara, samt för att värna sig likaledes dragit knif emot *Esaias Kivelä* och dermed, ehuru utan uppsåt att döda, tillfogat ho-

nom det sår i magen, hvaraf Kiveläs död varit en ovillkorlig följd; men emedan Johan Wigrén dervid gjort större våld än nöden kräft och sådan fara ej varit för handen, att han icke kunnat sig besinna, pröfvar K. Senaten rättvist, jemlikt 1 och 26 §§ i ofvan åberopade förordning, döma Wigrén att för hvad honom sålunda tillräknats hållas två år i tukthus; deruti Hofrättens utslag alltså ändrades, hvaremot vid detsamma i öfrigt, eller beträffande ej mindre ansvaret för den Wigrén till last tagna inbrottsstölden, än de honom i målet ålagda ersättningarna komme att bero.

K. Senatens utslag är dateradt den 7 November 1883.

6.

Är preliminär aktieteckning bindande för tecknaren, om denne icke tagit någon vidare befattning med bolaget?

Sysslomännen i "Finska svafvelsyre- och superfosfatfabriks aktiebolagets" i Åbo konkursmassa, Hofrättsassessorn Werner Björkman, Apotekaren Herman Wilhelm Hjelt samt Handlandene Ernst Dahlström och Gustaf Hoffstedt läto till 1882 års vinterting i Kangasala och Messuby socknars tingslag instämma Kanslirådet Axel Liljenstrand, och när målet vid Häradersrättens sammanträde den 26 April sagda år till åtgärd företogs, anfördes å kändesidan: Att Kanslirådet Liljenstrand, då förenämnda bolag år 1876 bildats, teknat sig för delaktighet i bolaget med två aktier, lydande vardera å 500 mk, men sedermera uraktlåtitt att å aktierna verkställa utlysta inbetalningar, hvarför yrkades svarandens lagliga förpligtande att till Assessorn Björkman och hans medparter i deras omnämnda egenskap utgifva den summa svaranden genom teckningen förbunditt sig att i bolaget insätta eller 1,000 mk jemte 5 % ränta derå från rättegångens början äfvensom ersättning för lagsökningskostnaderna.

Till stöd för käromålet inlemnades ett så lydande transsumt:

”Transsumt af protokollet fördt vid lagligen utlyst sammanträde med fordringsegarene i Finska svafvelsyre- och superfosfatfabriks aktiebolagets konkurs den 20 September 1880 i hotel Phoenix i Åbo.

§ 1.

Emedan särskilda personer, hvilka tecknat sig för aktier i bolaget, uraktlåtit att verkställa de stadgade inbetalningarne å aktiekapitalet, uppdrogs åt sysslomännen att för konkursmassans räkning genom rättegång söka dessa aktionärers lagliga förpligtande att omförmälda betalningsskyldighet fullgöra. — — — — —

§ 3.

Detta protokoll justerades.

In fidem:
Alex. Kumlinⁿ;

samt ett prospekt, å hvilken svaranden antecknat sig för delaktighet uti i fråga varande bolag, af följande innehåll:

”I öfverensstämmelse med ett af undertecknade i dag utfärdadt projekt för ett bolag benämndt ”*Finska svafvelsyre- och superfosfatfabriks aktiebolaget*” anmodas hugade deltagare uti detta bolag, som är afsedt att inrätta en fabrik för tillverkning af svafvelsyra, superfosfater och öfriga fabrikkater, hvilka dermed ega gemenskap, att här nedan antecknas sina namn jemte antalet af tecknade aktier. Hvarje aktie lyder å 500 mk och aktiernas antal är högst ettusen. Åbo den 31 Juli 1876.

S. W. von Troil. Carl Armfelt. Viktor Forselius.

Aktietecknarens namn,
boningsort och adress.

Antalet aktier,
som tecknas.

Axel Liljenstrand, Helsingfors 2ⁿ.

Öfver käromålet hörd inlemnade Kanslirådet Liljenstrand ett skriftligen affattadt sålydande genmål:

"Jag har aldrig ingått något aftal om gäld eller annat med superfosfatfabriken i Åbo eller tagit den ringaste befattning med dess affärer och angelägenheter. Det enda jag gjort är att jag på en preliminär anteckningslista, en ifrån Åbo utsänd cirkulerande blankett, hvars rubrik endast angaf det tilltänkta företaget och dess ändamål, ett eller par år före bolagets födelse och tillvaro såsom ett af lagen erkänt rättssubjekt, utan kännedom om dess organisation vilkorligen uttalat min önskan att ingå såsom delegare deri, hvilken önskan sedermera icke kunnat realiseras, emedan bolaget redan vid födelsen besvärades af svindel och visade föga tecken att kunna lefva, hvarom de senare inträffade händelserna nogsammt kommit att bära syn för saga. En sådan anteckning kunde väl moraliskt, och möjligen äfven juridiskt, om anteckningslistan hade varit affattad med sådant syfte, innebära en förbindelse att, ifall bolaget ej skulle kommit till stånd, godtgöra de enskilda personer, som förberedt den tilltänkta inrättningen, deras utgifter och kostnader i och för saken, men det sedermera tillkomna bolaget och dess rättinnehafvare konkursmassan angår frågan alldeles icke. Ville man betrakta sagde teckning såsom definitivt bindande för inträde i bolaget, skulle aftalet äfven deri sakna rättslig grund och befogenhet, att det innebure egenkapen af ett hazardkontrakt. Emot den ena kontrahentens ovilkorliga åligganden skulle den andra eller bolaget hafva inga bestämda villkor att uppfylla, såvida den förre vore underkastad alla de beslut, rimliga eller orimliga, som de tillvidare för honom okända öfriga intressenterne behagade låta inflyta i bolagets ännu icke upprättade stadgar och göra gällande beträffande dess förvaltning. Till orimligheten af den nu väckta talan hör vidare, att konkursmassan, som tillträdit bolagets rättigheter och skyldigheter, anser rättigheterna hafva växt och förkofrats i massans hand. Enligt de sanktionerade stadgarne hade bolaget icke ens rätt att indrifva aktiernas hela belopp af de verkliga intressenterna, hvilka kunnat träda ur bolaget och med förlust af redan gjorda

partiella insatser befria sig från vidare kraf, hvaremot konkursmassan tror sig, ett halft årtionde efter bolagets tillkommet och ungefär sju år efter den preliminära teckningen, hafva uti denna teckning funnit en ny inkomstkälla, som förmådde med de preliminärt tecknade aktiernas hela belopp betäcka fordringsägarnes obetänksamt gifna kredit. Den förmenta större rättigheten, hvilken massan sålunda anser sig ega, säges vara grundad på 8 § af 1867 års författning om aktiebolag, men också denna uppfattning af saken är obefogad och hvilar på ett handgripligt missförstånd. Grundtanken i denna § är, att intressenter i aktiebolag icke äro underkastade den solidariska ansvarighet, som 15 kap. H. B. föreskrifver vanliga bolag. Då det säges, att bolagsmännen endast äro ansvariga med de belopp, som de insatt eller åtagit sig att insätta, så är sistnämnda bestämning tillämplig på sådana aktiebolag, som ingåtts med vilkor att obetalda delar af aktiernas belopp skola till bolagen ovillkorligen och i viss ordning afbördas, eller att en del af aktierna bör erläggas i kontant och återstoden blifva, tredje man till säkerhet, innestående hos aktionärerne emot derom utfärdad särskild förbindelse, hvilken sistnämnda anordning ofta iakttages isynnerhet af försäkringsbolag, hos oss exempelvis Kaleva och Fennia. Den nämnda § har intet annat sammanhang med den speciela frågan om aktiebolagens vederhäftighet för förbindelse till tredje man, än att befrielsen från den solidariska ansvarigheten föranledt bestämmingarne såväl i 3 §:n om att bolagens stadgar, med hänsigt till garantierna för tredje man, skola underkastas särskild pröfning och stadfästelse, som och i 7 §:n om förvaltarenas personliga ansvarighet der de emot stadgarne förbisett tredje mans rätt. Ifall förvaltarena af superfosfatfabriken skulle byggt tryggheten för tredje man på så chimära ressurser, som en preliminär teckning af förenämnda beskaffenhet omsider kunde bereda, sedan bolaget gjort konkurs, så hvilar den vidsträcktare ansvarigheten på dessa förvaltare och icke på tecknarena, hvilka haft förstånd att hålla sig undan ifrån det kortlefvade och snart sprängda bolaget, och derföre i ingen händelse kunna anses skyldige att reparera följderna af for-

dringsegarens åt bolaget kanske nog oförståndigt beviljade kredit".

Kärandene anmärkte att svarandens delaktighet i bolaget vore obestridlig, enär aktieteckningen icke skett under några villkor eller förbehåll, samt företedde en af K. Senaten 1880 gifven dom, utvisande att kärandene i egenskap af sysslomän för i fråga varande massa utfört enahanda talan som förevarande emot en annan aktietecknare i samma bolag, Garfvaren Gustaf Adolf Ahlstedt från Åbo stad, samt att denne såväl vid underdomstolarne som ock i högsta instans blifvit ålagd att till konkursmassan inbetala den summa, 1,500 mk, med hvilken han tecknat sig som delegare i bolaget. På Häradsrättens infordran företeddes dessutom de af K. Senaten för bemälda bolag den 13 April 1877 fastställda stadgar, hvilkas 2 § var så lydande:

§ 2.

Grundkapitalet är fastställt till minst 350,000 högst 500,000 mark, fördelade på aktier, en hvar lydande å 500 mk, som uti fyra terminer med 25 % hvarje gång inbetalas.

Aktietecknare är personligen ansvarig för betalningen af det tecknade aktiebeloppet; och medför försummelse att inom en månad efter derom skedd kungörelse verkställa inbetalning skyldighet för den försumlige att å det belopp, som bort inbetalas, jemväl erlägga 6 % ränta jemte fyra procent i provision om året. Försummas slik inbetalning i sex månader, mister den försumlige sin aktierätt och förut gjorda inbetalningar å aktien tillfalla bolagets kassa.

Sedan aktiebeloppet blifvit till fullo guldet utfärdas särskildt aktiebref för hvarje aktie".

Svaranden Kauslirådet Liljenstrand genmålte ytterligare: att den af honom år 1876 — således tidigare än bolagets stadgar blifvit fastställda — gjorda preliminära teckningen icke innefattade något aftal; att han i hvarje händelse icke ingått aftal med något bolag eller med kärandene, utan endast med de personer, som utskickat projektet till det blifvande bolaget, hvadan kärandene icke vore befogade att utföra den af dem väckta talan; att bolaget en-

ligt sina stadgar icke ens haft rätt att utaf sina verkliga intressenter indrifva flere aktiedividender, än desse sjelfve ville inbetala, och därför ej heller kunnat till sina fordrings-egare öfverlåta några derutöfver gående rättsanspråk; att det prejudikat, hvarå käromålet stödde sig, saknade all betydelse, särskildt äfven därför att det inlemnade utslaget icke åtföljdes af dertill hörande akt, hvarifrån möjligen kunde skönjas att Garfvaren Ahlstedt, som blifvit ådömd utbetalningen af de oerlagda aktierna, deltagit i bolagets tidigare sammanträden och med sin röst bidragit till dess skuldsättning och öfriga åtgärder af äfventyrlig natur. Och som svaranden icke tagit den ringaste befattning med bolaget eller dess verksamhet, trodde svaranden sig böra från den eskade utbetalningen frikallas, desto hellre som förestående § 2 i bolagets stadgar för en verklig bolagsman utsatte såsom äfventyr för försummad aktieinbetalning endast förlust af dess aktierätt i bolaget.

Häradsrätten afkunnade utslag i målet den 27 November 1882: och emedan svaranden Kanslirådet Liljenstrand medgifvit att han tecknat två aktier hvardera lydande å 500 mk i finska svafvelsyre- och superfosfatfabriks aktiebolaget, utan att å dessa aktier hafva gjort någon inbetalning, ty och då svaranden icke ens påstått att han vid den konstituerade bolagsstämman, till följd af missnöje med bolagets tillgöranden, anmält sig vilja derifrån utträda samt ofvan berörda bestämning uti § 2 af bolagets stadgar hänförde sig endast till aktieegarnes inbördes rättsförhållanden, men ej inverkade på bolagets fordringsegares rätt, pröfvade *Häradsrätten* med stöd af 8 § uti K. F. angående anonyma eller aktiebolag, gifven den 24 November 1864, rättvist ålägga svaranden att till kärandene i deras ofvan omförmälda egenkap genast utgifva fordrade ettusen mark med derå från d. 26 April 1882 löpande 5 % årlig ränta, tills full likvid skedde, samt att derutöfver med 40 mk hålla kärandene skadeslöse för rättegångskostnaden i målet.

Mot detta utslag erlade Kanslirådet Liljenstrand vad, hvilket han å utsatt tid fullföljde i Åbo Hofrätt genom dit

ingifven vadelibell, som till sitt väsentliga innehåll var så lydande:

"Min ställning till bolaget framgår ur följande korta relation. År 1876 presenterades för mig en preliminär anteckningslista för det tillämnade bolaget, hvars både organisation och dimensioner då ännu voro för mig fullkomligen okända. Icke ens projektet derom, som omnämnes i samma anteckningslista, hade kommit till min kännedom, och ännu mindre är det mig bekant, huruvida projektet öfverensstämmer med den sedermera fastställda organisationen och de emellan bolagsmännen öfverenskomna villkoren. Genom min anteckning på listan uttalade jag emellertid min önskan eller böjelse att bidra till ett företag, som åsyftade ett allmännyttigt ändamål, emedan jag i all händelse ansåg lagen och häfden berättiga mig att pröfva de definitivt bestämde villkoren, innan jag vore ovillkorligen förbunden att underkasta mig dem. Sedan bolaget lång tid derefter blifvit konstitueradt och uppmanat mig att inbetala aktiernas belopp, undandrog jag mig uti svarsskrifvelsen derom all delaktighet uti företaget, hvars framgång och gagnelighet då redan visade sig vara omöjliga. Bolaget och dess rättsinnehafvare hafva derefter i fem års tid stillatigande godkänt min sjelffallna rätt att icke fullfölja den preliminära teckningen, men dess konkursmassa har nu icke dess mindra öppnat emot mig denna rättegång.

Huru litet massans sålunda väckta anspråk äro grundade på lag och rätt torde för öfrigt äfven framgå af följande anmärkningar:

1:o. Den preliminära anteckningslistan saknar i alla afseenden både egenskapen och formen af ett bindande aftal.

2:o. Listan berör i ingen händelse en affär mellan mig och bolaget, som nämnda tid ännu var en obefintlig juridisk personlighet. Äfven om man antager att de tre herrar, som utsändt listorna, skulle med stöd af anteckningarna kunnat väcka några anspråk mot tecknarena, hade icke ens dessa anspråk i likhet med löpande skuldsedlar fått utan vederbörandes samtycke transporteras på tredje man, och några

sådana kunde dessutom icke omfatta mer än ersättning för kostnaderna, då ett tillämnadt företag ej kunnat bringas till stånd.

3:o. Det öfverensstämmer både med lag och allmänt iakttagen häfd, att man för ett tillämnadt aktiebolag först fogar austalt om en preliminär aktieteckning för att derigenom sammanföra intresserade personer för öfverläggning i saken, samt att en definitiv och bindande aktieteckning sker sedan bolagsföreningens alla villkor blifvit fixerade och dess stadgar fastställda.

4:o. Då icke ens en definitiv teckning enligt stadgarne för superfosfatbolaget hindrat intressent att träda derur och att sålunda undgå skyldigheten att inbetala hela aktiebeloppet, kan något större åliggande rimligtvis icke åligga preliminära tecknare.

5:o. Hvarje aftal förutsätter några stipulerade villkor och blir ett hasardkontrakt, som lagen i många fall förbjuder och i allmänhet icke tolererar, der den ena parten skall blindt underkasta sig de villkor, som den andra främdeles kommer att bestämma.

6:o. Ut i det prejudikat, hvarpå konkursmassan nästan uteslutande stöder sina anspråk, tyckes vara förutsatt att bolagets konkursmassa eger större rätt och talan i saken än sjelfva bolaget varit i åtnjutande af, men enligt lag kan ingen öfverlåta till annan större rätt än han sjelf innehar.

7:o. Stadgandet i § 8 af aktiebolagslagen har icke något direkt sammanhang med den allmänna krediten och tredje mans rätt, utan afser i främsta rummet aktionärens befrielse från den solidariska ansvarighet, som enligt 15 kap. H. B. åligger andra bolagsmän. Tredje mans rätt skall bestryggas genom den pröfning och stadfästelse, som aktiebolagets stadgar äro underkastade. Enligt nämnde § 8 äro aktionärer förbundne att inbetala hvad de åtagit sig att insätta, men uti närvarande fall hafva de genom ett uttryckligen betingadt och stadfästadt förord blifvit frikallade från skyldigheten att inbetala aktiernas fulla belopp. Om bolag genom ett dylikt förord kunna blifva mindre vederhäftiga, så bör korrektivet deremot icke sökas uti ett underkännande

af förordet, utan deri att stadfästelsen bestämmer såsom vilkor att bolaget ej får öppna sin rörelse, innan en viss för ändamålet nödig del af aktiekapitalet i dess kassa influtit eller annars blifvit bolaget i laga form tillförsäkradt. En sådan garanti vinner ytterligare styrka genom stadgandet i § 6, som ålägger bolagens bestyrelse personlig och solidarisk ansvarighet, om den utan nödiga resurser handhaft rörelsen.

Emot Häradersrättens utslag bör jag för öfrigt anmärka, att domstolen lemnat utan decision min invändning om kändenes obehörighet att utföra målet, att den utan allt skäl påbördat mig ett erkännande om att hafva ingått i bolaget samt att den utan allt stöd af lag ansett mig hafva varit förbunden att vid bolagets konstituerande stämma anmäla min afsigt att icke ingå deri".

Hofrätten utlät sig i dom den 9 April 1883 det hade väl Kanslirådet Liljenstrand i Hofrätten upprepat sin redan vid Häradersrätten gjorda invändning att Hofrättsassessorn Björkman och hans medparter i deras sysslomanna egenskap icke vore berättigade att utföra i fråga varande talan, men emedan sagde invändning icke, på sätt i 5 § 16 kap. R. B. föreskrifves, gjorts i rättegångens början utan först efter det Kanslirådet Liljenstrand redan trädt i hufvudsakligt svaromål i saken, samt otvifvelaktigt vore att finska svafvelsyre- och superfosfatfabriks aktiebolagets rättigheter, sedan bolaget öfverlemnadt sin egendom åt sina borgenärer, till dem äfven öfvergått, ty vardt invändningen såsom obefogad förkastad.

Vid pröfningen af målet fann K. Hofrätten Kanslirådet Liljenstrand icke hafva anfört skäl till ändring i Häradersrättens motvädjade utslag, vid hvilket förty fick bero, jemte det Liljenstrand kändes skyldig att med 45 mk ersätta Assessorn Björkman och hans medparter deras utgifter, i Hofrätten.

Kanslirådet Liljenstrand nedsatte revisionsskilling och drog målet under H. K. M:ts nådiga skärskådande förmedels en så lydande deduktion:

"Sedan jag såväl i Häradersrätten som Hofrätten redan framställt mina rättsanspråk, behöfver jag här icke upprepa dem, utan endast framhålla huruledes båda domstolarne un-

derlåt tit att taga dem i öfvervägande och i stället grundat sina utslag på skäl, som alldeles icke öfverensstämma med förhandlingarna i målet.

Mitt första påstående i Häradsrätten var, att jag aldrig ingått något aftal med bolaget och att således hvarken bolaget eller dess konkursmassa vore berättigad att utföra den nu väckta talan. Angående denna invändning har Häradsrätten undandragit sig allt utlåtande, och derefter har Hofrätten icke allenast orätt angifvit invändningens beskaffenhet, såsom om deri skulle förnekats endast ett särskildt aftal med konkursmassan, utan äfven förkastat samma invändning såsom sentida väckt, då den icke blifvit framställd i rättegångens början. Den gjordes dock vid första och noga taget enda häradsting, då målet förhandlades, ty behandlingen deraf vid det andra tiuget berodde allenast af Häradsrättens vilja att lära känna innehållet af bolagets stadgar. Den promemoria, som jag vid första sammanträdet hade till hands angående denna invändning och öfriga rättsförhållanden, qvarhölls af rätten och bör väl hafva blifvit i protokollet rätteligen återgifven. Det berodde icke af mig utan af domstolen att derifrån afskilja frågan om invändningen och att först behandla den.

I hufvudsaken har Hofrätten i likhet med Häradsrätten påbördat mig ett erkännande om att hafva tecknat två aktier i superfosfatbolaget, hvilket alldeles icke öfverensstämmer med det rätta förhållandet. Jag har icke erkänt något löfte till *bolaget* om att vara intressent deri, utan endast medgifvit att jag före bolagets tillkomst, utan all kännedom om dess tillämnade organisation, genom anteckning på en blankettlista, som endast genom några rader antydde bolagets hufvudsyfte, låtit tre för saken intresserade herrar i Åbo veta, att jag vore hugad att med ett tusen mark understödja deras afsigter, hvilka tycktes egnade att befrämja en god och allmänt nyttig sak. Innan bolaget slutligen kom till stånd, visade det sig emellertid ögonskenligen, att företaget var illa börjadt och att bolagets ruin redan då var grundlagd, hvarför jag, sedan bestyrelsen i bref uppmanat mig att inbetala den första dividenden, uti svaret derpå meddelade, att jag

icke ville hafva något att skaffa med bolaget, som alldeles icke motsvarade mina tidigare förhoppningar. Sådant oakadt hafva domstolarne funnit för godt att betrakta mig såsom en verklig bolagsman, men de hafva icke ens deri varit konsekvente. Såsom verklig bolagsman skulle jag enligt stadgarne varit berättigad att afbryta inbetalningen af dividenden och sålunda träda ur bolaget och befria mig från ytterligare förbindelser. Men domstolarne hafva i detta afseende förnekat min egenskap af bolagsman och betraktat mig, jag vet icke rätt huru, kanske såsom en slags borgesman, hvilken vore förbunden att med ett tusen mark bidraga till det hastigt, ehuru icke oväntadt, afsomnade bolagets begrafningskostnader. Att den för ett dylikt ändamål i saken tidigare åberopade 8 § af 1864 års förordning om aktiebolag alldeles icke afser någon borgesförbindelse af denna, art har jag i målet härförrinnan redan sökt ådagalägga.

Domstolarnes nu senast anförda hufvudskäl är, att den preliminära teckningen bör anses bindande, då jag ej vid bolagets konstituerande stämma anmält min afsigt att öfvergifva det samma. Konsekvensen deraf är bland annat att, ifall en person lofvat en skeppsredare att ifrån dennes på resa stadda fartyg köpa varor för tusen mark, ehuru varornas art och beskaffenhet ännu varit okända, skulle den förmente köparen vara förbunden att hålla till godo hvad och huru mycket redaren behagade tilldela honom, ifall den förre icke vid fartygets ankomst till hamnen anmält sin vilja att afstå från affären.

Jag finner det visserligen vara möjligt att prejudikatet i Garfvaren Ahlstedts mål kan verka derhän, att äfven jag förlorar min sak, men jag har icke dess mindre ansett mig böra äfven hos E. K. M:t framhålla de juridiska skäl, som jag tror vara allmänt godkända, helst min aktning för rättskipningen i landet icke kunnat för mig undanskymma den förestälningen, att garfvaren Ahlstedts och mina relationer till bolaget varit väsentligen olika. Jag har ursprungligen saknat all kännedom om de vidtutsväfvande och redan före bolagets konstituerande vidtagna operationerna för dess rörelse, än mindre med min röst bidragit till dess snara ruin, men deremot är sannolikt att Ahlstedt såsom bosatt i Åbo deltagit uti öfverläggningar och beslut både om dess bildande och om dess verksamhet, möjligen äfven med sin röst befrämjat dess lätteinniga skuldsättning⁷.

Då målet i *K. Senatens Justitie departement* föredrogs yttrade sig

Senatorn *Nybergh* och fann Kanslirådet *Liljenstrand* icke hafva förebragt skäl till ändring i Hofrättens dom, hvil-

ken för den skull af Senatorn gillades, hvarhos Kanslirådet Liljenstrand ålades att med 26 mk till Hofrättsassessorn Björkman och hans medparter gälda afgifterna för deras exemplar af K. Senatens dom i saken.

Senatorn af *Frosterus* fann väl utredt vara att Kanslirådet Liljenstrand å en af trenne personer den 31 Juli 1876 utfärdad inbjudning till bildande af ett aktiebolag för inrättande af en fabrik för tillverkning af svafvelsyre-superfosfater och öfriga fabrikat, hvilka dermed ega gemenskap, tecknat tvenne aktier; dock som det icke ens kunnat påstås att Kanslirådet Liljenstrand derefter deltagit i något beslut rörande bolagets bringande till stånd eller, sedan stadgar för detsamma blifvit stadfästade, förbundit sig att såsom aktienär i det sålunda organiserade bolaget ingå, vid hvilket förhållande förenämnda preliminära aktieteckning, enligt Senatorns åsigt, icke kunde emot Kanslirådets bestridande vara uti nu i fråga varande afseende för honom bindande; alltså pröfvade Senatorn rättvist att, med upphäfvande af Hofrättsens dom och Häradersrättens utslag, förkasta den mot Kanslirådet Liljenstrand i målet utförda talan; men i anseende till sakens beskaffenhet qvittades rättegångskostnaderna parterne emellan.

Senatorerne *Björkstén* och *Ehrström* delade hvardera Senatorn af *Frosterus* mening.

Senatorerne *Forsmar*, *Gejtel* och *Wasastjerna* voro en hvar ense med Senatorn Nybergh.

Viceordföranden, Friherre *Palmén* fann utredt vara, att Kanslirådet Liljenstrand å en af tre personer i Åbo d. 31 Juli 1876 utfärdad lista, hvari åberopats af dem samma dag utgifvet projekt för ett derstädes tillämnadt bolag, benämndt "Finska Svafvelsyre- och Superfosfatfabriks aktiebolaget", tecknat sig såsom deltagare i sagda bolag för två aktier å 500 mk, utan förbehåll af betänketid eller annat vilkor; och emedan den förbindelse, Kanslirådet Liljenstrand sålunda sig åtagit, oförändrad kvarstått vid den tid bolagets stadgar genom K. Senatens resolution d. 13 April 1877 stadfästes och bolagets verksamhet begynt, ansåg Viceordföranden Friherre *Palmén* Kanslirådet Liljenstrand vara underkastad de bestämmingar 2 § i nämde stadgar angående aktietecknares personliga ansvarighet för betalningen af det tecknade aktiebeloppet innehåller, samt instämde på sådan grund i det slut, hvari Senatorn Nybergh i saken stannat.

K. Senatens i enlighet med Senatorn Nyberghs mening affattade dom är gifven d. 12 December 1883.

Juridisk Bibliografi

för Finland, Sverige, Norge och Danmark.

Priserna äro i mark och penni för böcker tryckta i Finland;
för öfrigt i kronor och öre.

- Agricola**, Riksdagsmannas idrotter och materiella belöningar. Ett bidrag till den svenska riksdagstaktikens historia. 178 s. Sthlm. 1: 50.
- Arkiv**, Nytt juridiskt. Sthlm.
Afd. I. Tidskrift för lagskipning. Utg. af G. B. A. Holm. 11:e årg. 1884. För årg. (12 hftn) 9 kr.
- Arntzen, V.**, den privata Særet efter dansk Lovgivning. 2 Udg. 380 sid. 3 kr.
- Berger, Ossian**, Om tillsynen å förmyndares förvaltning af omyndiges egendom samt om förmyndarekamrar enligt svensk rätt. 144 s. 2: 50.
- Bergh, Edv.**, Juridiskt biträde för hvar man. Hft. 2—4. Helsingfors. 10: —
- , Vår styrelse och våra landtdagar. Hft. 1—6. Helsingfors. 3 mk. hft.
- Bergstrand, Wilhelm**, Handbok för den svenska kommunalförvaltningen med undantag af Stockholms stads. 2:a öfversedda och tillökade uppl. 508 s. Sthlm. Inb. 3: 75.
- Beriktigande** till kandidat W. Ullmanns föredrag om den norska författningstriden, af en norrman. 24 s. Sthlm. 10 öre.
- Berättelse** angående Stockholms kommunalförvaltning år 1882 jemte statistiska uppgifter för samma och föregående tid, utgifven enligt beslut af stadsfullmäktiges beredningsutskott. 15:e årg. 133 o. 400 s. Sthlm. 4 kr.
- Betænkning** angående Udarbeidelse af Lov om Aktieselskaber afg. af den under 8:de Jan. 1881 neds. Kong. Kommission. 1 Bl. 66 sid. 1883. 30 öre.
- Betänkande** om postsparbanker, afgifvet af en för ändamålet nedsatt komité. Helsingfors 1884.
- , om upphjelpande af landets sjöfart, af en för ändamålet nedsatt komité. Helsingfors 1883.
- , jemte förslag till ny skogslag för Finland. Helsingfors 1883.
- Betänkande**, Bankkomiténs. Sthlm. 2 kr.
I. Bankkomiténs underdåniga förslag till förändrad organisation af bankanstalterna. Afgifvet d. 14 dec. 1883. 8:o. 344 s.
II. Statistiska tabeller. 60.
- Beyer, F.**, Om ægtefællers formueretlige ligestillelse. 316 sid. 3 kr.
- Björnson, Bjørnstjerne**, Republiken. Auktoriserad öfversättning. 59 s. Sthlm. 60 öre.
- Blumenberg, K. G.**, Kommunalkalender för landet. Förklarande framställning af författningarna rörande kommunalstyrelse för landet jemte månadsminneslistor för kommunalordförande. 3 uppl. 176 s. Sthlm. 1: 75.
- Bok, Medborgarens**. Sthlm.
I. Aldén, Gustaf, A., Handledning för menige man i svensk statskunskap. Utförlig framställning af konungamakten och

- riksdagen jämte redogörelse för kyrkomötet, domstolarne, tryckfriheten, riksförvaltningen och skatterna, äfvensom Norge, Danmarks och Finlands statskunskap i sammandrag. 126 s. 1 kr.
- Brandt, Fr.**, Foreläsningar over den norske Retshist. II. VIII. 431 sid. 6 kr. Indb. 7: 50.
- Bruun, L. J.**, Vejledning til Behandling af Fattigforsørgelsessager. 3 Udg. ved J. G. F. Ræder. 232 sid. 2: 50.
- Diplomatorium, Svenskt**, från och med år 1401, utgivet af Riksarchivet genom *Carl Silfvertolpe*. 1:a delen. Åren 1401—1407. 4:e [slut-]hft. s. 701—806. 3: 75.
- Dokumentation i Rigsretssagen mod Statsminister Selmer**. 1:sta Afd. 1 kr.
- , i Rigsretssagen mod Statsminister Selmer. 2 Afd. 50 öre.
- Donner, O.**, Om Finlands statsförfattningsrätt enligt regeringsformen, förenings- och säkerhetsakten samt af dem beroende författningar. (Öfvertryck ur jurid. föreningens tidskrift, för 1882.) Helsingfors. 2.
- Eds-Institutionen**. En Utvikling af Edens Betydning og Vigtighed for Samfundet. 14 sid. 15 öre.
- v. Engeström, Johan**, Grunddragen af jordbrukets ekonomi. II. 267 s. Sthlm. 3: 50.
- En tvistefråga angående Åbo skeppvarfs-aktiebolags förvaltning under de senaste 4 åren**. Åbo. 1: 50.
- Erkläringer over Hovedskylddelings kommissionens Udkast til Fordeling af Rigets Matrikulskyld på Amterne**. 2 Bl. 405 sid. 183 75 öre.
- Flemström, A. O.**, Om liförsäkring. 18 s. Upsala. 10 öre.
- Forsman, J.**, Nykyajan erisuuntaisista käsityksistä rangaistuksen tarkoituksesta. Helsingfors.
- Förhandlingar, Nationalekonomiska föreningens 1883**. 139 s. Sthlm. 2 kr.
- Förhandlingar, Helsingforsföreningens i Stockholm**. 1883. 3:e årg. Utgifna af *Elias Heyman*. Sthlm.
- II. Föredrag och diskussion om förordningen af d. 18 nov. 1881 angående minderåriges användande i arbete vid fabriks-handverk eller annan handtering. 111 s. 1 kr.
- Förslag till förordning angående expeditionslösen jemte motiv**, utarbetadt inom Kongl. civildepartementet. 65 s. Sthlm. 1 kr.
- George, Henry**, Framåtskridandet och fattigdomen. En undersökning af orsaken till de industriella kriserna och fattigdomens tillväxt jemnsides med tillväxande rikedom. Öfv. från eng. originalets 24:e uppl. af C. Löfving och H. Wennerström. 1:a hft. 96 s. Upsala. 1 kr.
- Gran, J.**, Fonctionnement de la justice militaire dans les différens états de l'Europe. Première partie. VI. 207 sid. 3: 50.
- Green, T.**, danske Fonds og Aktier samt de på Kjöbenhavns Börs noterede udenlandske Effekter. 5—7 H. 240 sid. 3 kr. (Kpl. 7 kr.)
- Höjer, Magnus**, Grundlinier till Sveriges statskunskap. 79 s. o. 1 tab. Sthlm. 1: 25.
- Hagerup, Francis**, Om Kjøb og Salg: Forelæsninger holdte ved Kristiania Universitet Våren 1883. Særaftryck af «Norsk Retstid» för 1883. 127 sid. 1: 60.
- Hermanson, R.**, Om Finlands ständer, deras förhållande till monarken och folket. Akademisk afhandling. Helsingfors 1884.

- Hilleström, O., om Værnepligten og Udskrivningsvæsenet efter dansk Ret. 248 sid. 3 kr.
- Hjärne, Harald, Om förhållandet mellan landslagens båda redaktioner. Några kritiska anmärkningar. 19 s. 50 öre.
- Hvar äro vi nu? Hvad är för oss att göra? Några ord med anledning af den norska frågan af en svensk. 14 sid. Sthlm. 20 öre.
- Håndbog for juridisk Studerande, beregnet til Brug under Studeringerne til fuldstændig jur. Examen. 124 sid. 4: 25.
- Kyrkolag, Sveriges rikes, af 1686, med tillägg af de stadganden, som utkommit till den 1 febr. 1884. Jemte bihang, innehållande vidlyftigare författningar och register. Utgifven af dr. J. A. Thurgren. 2:a förbättr. uppl. 508 s. Sthlm. 6 kr.
- Landtmanson, L. S., Svensk rättshistoria i utlandet: Karl v. Armira, Altschwedisches Obligationsrecht. 71 s. 1 kr.
- Linderberg, F., Folket, Kongen og Ytringsfriheden i Danmark. No-
gle Aktsykker. 184 sid. 2 kr.
- Lagsamling, Svensk, utgifven af G. B. Lilienberg. III, 4. Strafflag, gifven den 16 Febr. 1884. s. 719—846. Sthlm. 2 kr.
- Lovsamling for Island, indeh. Udvalg af de vigtigste ældre og nyere Love og Anordninger, Resolutioner etc. til Oplysning om Islands Retsforhold og Administration i ældre og nyere Tider. Saml. og udg. af O. Stephensen. 18 B. 1860—1863. 720 sid. 6: 50.
- Love og Anordninger samt andre off. Kundgjørelser Danmarks Lovgivning vedk. for 1882 og 1883. Saml. og udg. af O. Algreen-Ussing. Hft 1 och 2. Knr 5 + 4.
- Lovtidende, Norsk. 1 Afd. 1884. pr. Årg. 1 kr.
- Looström, Axel, Vexel-lära. Från L. Rothschilds Taschenbuch für Kaufleute öfversatt och enligt svensk rätt bearbetad. 40 sid. Sthlm. 60 öre.
- Lösöreköpen i Stockholm. Oumbärlig handbok för Stockholms husegare, affärsmän m. fl. innehållande alfabetiskt ordnadt register öfver skedda lösöreköp, enligt de i öfverståhållareembetets kansli befintliga förteckningar. Omfattande året ifrån 1883 till 1884. Fortsättning från förut utgifna register öfver lösöreköp från åren 1871—83. 8 s. 50 öre.
- Naumann, Christian, Sveriges statsförfattnings-rätt. Ny upplaga, öfversedd och tillökad. IV, 2:a hft. s. 141—308. Sthlm. 2 kr.
- Nelleman, J., Læren om Exekution og Auction. 486 sid. 7: 50.
- Nyström, Joh. Fr., De svenska ostindiska kompanierna. Historisk-statistisk framställning. Belönad med Göteborgs k. vetenskaps och vitterhets samhälles guldmedalj. 161 s. Göteborg. 3 kr.
- Portræt af Advokat Johannes Berg. Lithografi. 2 kr.
- Professor Ludvig Daaes Tale ved Folkemødet i Rømnes den 29 Sept. 1883. 31 sid. 15 öre.
- Ring, Ole, Bestod Norge som et Kongerige for og under Rigsforsamlingen på Eidsvold? En på Aktsykker grundet Fremstilling. 2 Bl. 88 sid. 1 kr.
- Rothschild, L., Handbok för köpmän i synnerhet handelsbokhållare och kontorister, innehållande hela handelsvetenskapen i sammanträngd framställning. Dels fullständigt omarbetad efter svenska förhållanden, dels öfversatt efter originalets 27:e upplaga af J. Brunell, J. Heckscher, Const. Lindh A. Looström, Ad. Meyer, S. R. Paikull, G. Ribbing, P. Staaff m. fl. 8:e [1:a dlns slut-] hft. s. 449—509. Sthlm. 60 öre. 1:a dln 4: 75.
- , 9:e o. 10:e hft. s. 509—636. 1: 20.

- Samling af Kongl. förordningar, stadganden m. m. Sthlm.
16. Lag om dikning och annan afdelning af vatten jemte hit-
hörande författningar, med hänvisningar och sakregister ut-
gifna af G. B. A. Holm. 2:a tillökade uppl. 55 s. 70 öre.
- Samling af facklexika. Under redaktion af *Bernhard Mejer*. Sthlm.
2. *Körsner, Vilh.*, Politiskt handlexikon, innehållande alfabe-
tiskt ordnade artiklar i svensk stats-, kommunal- och kyrko-
förvaltning, svensk statsförfattning, allmän folk- och statsrätt,
finansvetenskap samt främmande lands författning och förvalt-
ning. 5:e—7:e [slut-] hft. S. 193—349. 1: 26.
- Samling af Toldlove med Hänvisningar och Register. 106 sid. 1: 40.
Indb. 1: 80.
- Schweigaard, A., Den norske Proces. 3 Udg. II, II. Sid. 305—563.
2: 75.
- Secher, V. A., Fortegnelse over den danske Rets Literatur 1876—83.
130 sid. 40 öre.
- Serlachius, J., Om klander å jord enligt de svenska landskapslagarne.
Akademisk afhandling. Helsingfors 1884.
- Skipsted, H. V., Hovedregister til Arg. 1807—1880 af Love og Expe-
ditioner vedkommende Kirke- og Skolevæsen. 280 sid. 3: 75.
- Smith, J. J., Utdökningsärenders behandling hos utmätningsmän. Hand-
bok för förrättningsmän och parter. Omarbetad upplaga af
"Vägledning för utmätningsmän". 59 s. 1 kr.
- Stadgar rörande Helsingfors stads helso- och sjukvård. Helsingfors.
50.
- Svedelius, V. E., Om kulturen i Norden. Föredrag vid nordiska fe-
sten i Upsala den 29 febr. 1884. 18 s. Upsala. 25 öre.
- Torp, C., Besiddelsen og dens Betydning i retlig Henseende. Af-
handling for den jurid. Doktorgrad. 258 sid. 4 kr.
- Traktater, Sveriges, med främmande magter jemte andra dit hörande
handlingar, utgifna af O. S. *Rydberg*. 2:a delen, 1361—1408.
s. 322—760 samt 2 facsimile. Sthlm. 16 kr.
- Udtog I af Defensors Dokumentation i Rigsretssagen mod Hans E-
xcellense Statsminister Kierulf. 14 sid. 10 öre.
- Unigheden i Højre. Nogle Betragtninger over den indre politiske
Situation med saerligt Hensyn til næste Folkethingsvalg. Af
en Højremand. 26 sid. 25 öre.
- Uppström, Wilhelm, Översigt af straffprocessrätten enligt främmande
och svensk rätt. Efter uppdrag af nya lagberedningen utarbe-
tad. 260 s. Sthlm. 2 kr.
- Utlåtanden, Underdåniga, öfver bankokomiténs d. 14 dec. 1883 af-
gifna förslag om förändrad organisation af bankanstalterna, af-
gifna af fullmäktige i riksbanken och styrelserna för enskilda
bankinrättningar. 111 s. Sthlm. 75 öre.
- Vittnesbörd, Svenska industriens om sig sjelf. Uttalanden och redo-
görelser, hemtade ur tullkomiténs i riksarkivet förvarade käll-
skrifter. Utgifna af Dl. (Ett supplement till tullkomiténs be-
tänkande om våra näringsars ställning). 224 s. Sthlm. 2 kr.
- Wrede, R. A., Om kvittning enligt finsk rätt. Akademisk afhandling.
Helsingfors. 3: 50.
- , Processinvändningarna enligt finsk allmän civilprocessrätt. Hel-
singsfors.

Rättsfall.

7.

Ansvarspåstående för dråp, ehuru den dräptes namn och hemvist icke kunna utredas.

Hos dåvarande Kronolänsmannen i Laukas distrikt af Wasa län Julius Colliander anmälte Snickaren Johan Pietiläinen, att då han den 17 Juni 1876 jemte en mängd andra personer landstigit å Matoniemi udde i Leppävesi sjö inom Laukas socken, hade han invid en granrishög, som uppgifvits hafva blifvit hopsamlad på vintern 1875, hittat en mansstofvel innehållande benen af en människofot och sedermera, vid närmare undersökning af granrishögen, hela skelettet af en mansperson. I anledning deraf anställde Kronolänsmannen Colliander den 20 i samma månad polisundersökning å uppgifna ställe, hvarvid utreddes att den under granrishögen funna manspersonen varit af vanlig längd, legat å rygg på marken och varit iklädd rock af grått kläde, benkläder af brunt s. k. engelskt skinn, grå trikå väst, i hvars ena ficka funnits två stycken tre tums spikar, samt en röd ylle munduk, hvilka klädespersedlar dock till största delen redan varit förmultnade, hvarutom å stället hittats en näfverslef eller s. k. "lippi" samt bitar af en sönderslagen halfstops butelj. För öfrigt anmärktes att rocken varit kastad öfver den aflidnes hufvud samt en sten af omkring tre lispunds vikt lagd å plaggets ena framstycke, liksom för att fasthålla detsamma vid marken.

Då i synnerhet denna sist nämnda omständighet tycktes gifva stöd för det antagande att liket blifvit undandoldt, möjligen emedan personen i fråga genom annans handaver-

kan ljutit döden, anställdes på grund af vederbörligt förordnande å angifna ställe medicolegal besigtning af provincialläkaren i orten Doktor W. S. Schildt, hvilken deröfver afgaf ett på finska språket författadt obduktionsprotokoll, lydande i svensk öfversättning som följer:

”År 1876 den 20 Juni efter middagen besigtigade understecknad provincialläkare å Matoniemi udde i Laukas okänd karls döda kropp. Dervid närvaro Kronolänsmanne Colliander m. fl.

Liket hade nyligen påträffats å sagda udde. Det hade varit betäckt med granris, hvarjemte en tung, på litet afstånd derifrån ur marken lösgjord, sten var lagd ofvanpå. Ena foten hade blifvit flyttad på någon famns afstånd från den öfriga kroppen.

Besigtning:

Liket låg raklångt å marken på rygg, betäckt med torkade granqvistar och med hufvudet åt söder invid en stor jordfast sten, å hvars sida ännu urskildes förtorkad blod. Nästan alla mjuka organer å liket voro förruttnade och delvis vamlade af skalbaggar och maskar.

Den allidnes kläder voro likaså förmultnade. Dess kunde ännu urskiljas följande: en ylle halsduk med bilder försedd, ljusare och mörkare röd, 1 1/2 aln lång och 5 tum bred; kort sommarrock af grått halfylletyg; väst, ny, bel. af randigt trikå med knappar endast å ena sidan, fodret å västen på baksidan af randigt kattun med ett jernspänne; benkläderna af brunt sommartyg, delvis blodiga, nedtill 5 tum breda. I en ficka funnos två 3 tums jernspikar, öfriga flickor toma. Skjortan mycket förmultnad; på fötterna inga strumpor. Stöflarna af skinn med skaft, lappade, korta, omkring 1 1/2 qvarter långa.

Benen voro nästan helt och hållet lossnade från hvarandra på marken. Att sluta af dessa tyckes karlen hafva varit omkring 11 qvarter lång.

Håret ljusare brunt, tjockt, omkring 1/2 tum långt, låg skildt från hufvudet, hoptoffsaadt.

Hufvudskålen af medelstorlek. Der funnos ej mer mjuka organer, utan endast förtorkade senor. Dess fogin-

gar ännu ganska skönjbara. Tänderna oskadade, några dock redan bortfallna, synbarligen efter döden.

I venstra tinningbenet begynte från tinningfogningen en spricka, som, mellan 2 och 3 tum lång, sträckte sig i kurvor nedåt och slutligen ända till öronhålan (ment. audit.). Uppenbarligen hade densamma före döden tillkommit.

Från getingbenets (osphenoid.) venstra storvinge hade invid venstra tinningbenet framför getingtinningfogningen lösbrotits en smal benskärfva, som uppifrån nedåt var 1 tum lång och i midten $\frac{1}{2}$ tum bred. Äfven denna skada har före döden tillkommit.

Lårbenen omkring $2\frac{1}{2}$ kvarter långa, oskadade, köttlösa eller bara.

Fötterna voro ännu i stöflarna. Af sådan orsak voro äfven deras mjuka organer ännu temligen bevarade. Vid fötterna voro begge benpiporna (ossa cruris) ännu fästade, men köttlösa. Jemte stöfveln var ena foten med dess benpipa flyttad på fyra famnars afstånd från den öfriga kroppen. Onekligen torde något rofdjur hafva släpat den dit.

Å andra ben förmärktes ej någon skada eller åkomma.

Dessa omständigheter och iakttagelser leda till följande

Utlåtande:

Kläderna & liket bevisa att det varit af mankön.

Hufvudskålens fogningar, tänderna och håret ådagalägga att personen varit en man af medelålder.

Benbrotten i hufvudskålen gifva vid handen att mannen blifvit slagen i trakten af venstra tinningen med något hårdt föremål, och har denna våldgerning varit tillräcklig att medföra hans död. Om blodspåren uppstått deraf eller af annat & honom föröfvadt våld, kan på grund af besigtningen icke bestämmas.

Deraf att den afidne haft på sig sommarkläder och inga strumpor framgår, att han mördats under varmare årstid, ej om vintern; och emedan mjuka partier ännu funnos kvar å fötterna, som varit skyddade af stöflor, ehuru de å andra ställen redan nästan totalt försvunnit, så är klart att mannen dödt år 1875, icke under föregående ej heller innevarande år. Hvilket allt jag å redan aflagd tjänsteed samt

med denna edeliga förpligtelse: så sant mig Gud hjelpe till kropp och själ, intygar.

W. S. Schildtⁿ.

(Sigill).

Sedan målet anmälts till undersökning vid Häradsrätten i Laukas och Sumiais församlingars tingslag, vidtog behandlingen deraf vid urtima ting den 19 Juli 1876, samt fortgick i följd af den planlöshet och oskicklighet, hvarmed undersökningen i rättegångens början leddes, ända till d. 20 Juni 1882, under hvilken tid målet tvenne gånger af Häradsrätten togs under slutlig pröfning, men hvardera gången af Wasa Hofrätt återförvisades till ny behandling på grund af särskilda i undersökningen anmärkta bristfälligheter. Aktoratet deri handhades först af förbemälda Colliander samt från 1879 års vinterting af dennes efterträdare i embetet Kronolänsmannen Karl Jakob Kekoni.

I rättegångens början hördes Snickaren Pietiläinen, som angifvit saken för allmänna åklagaren, samt de personer, hvilka jemte honom gjort omförmälda upptäckt, och besannade desse endast aktors uppgifter samt hvad obduktionsprotokollet i saken vidare innehåller.

Sedermåla blefvo under rättegångens fortgång inalles 147 personer afhörda å ed. Bland dessa intygade

Inhyseskarlen *Abraham Lintunen*: Att vittnet huggit och upplagt den granrishög, hvarunder i fråga varande skellet upptäckts, på vårvintern 1875 och dervid radat upp granriset, såsom öfligt var, på två derunder lagda längre träna. Efter upptäckten hade vittnet ånyo besökt stället och funnit att rishögen, förmedels upplyftande af det ena af de underst liggande längre träna blifvit kullstjelt eller omvänd, så att den betäckte den döda kroppen.

Bondesonen *Johan Rutanen*: Att då han jemte sin hustru höbergningstiden 1875 passerat Matoniemi udde, derifrån spridt sig en illa luktande stank, hvarför vittnet uttalat den förmodan att lukten härledde sig från något i skogen liggande dött djur. Tillika uppgaf vittnet sig hafva hört en skräddare Henrik Nyman från Laukas socken omtala, att denne 1875 om våren förfärdigat rock och väst åt en stock-

flottare vid namn Räisänen, från Pieksämäki socken, af lika beskaffadt tyg, som de för honom uppvisa fragmenten af de å liket funna kläderna, hvilken stockflottare påstods sedermera hafva spårlöst försvunnit.

Vittnets hustru *Ida Rutanen* afgaf ett i alla delar lika lydande vittnesmål med sin man.

Skräddaren *Henrik Nyman*, i anledning af näst nämnda uppgift inkallad till vittne, intygade: att han visserligen år 1874 eller 1875 förfärdigat sommarkläder af samma slags tyg, som kläderna på det å Matoniemi udde funna liket, åt en stockflottare från Pieksämäki socken, hvars namn han dock förglömt, men vittnet förmälte sig vid efterfrågau hafva erfarit att bemålde stockflottare ännu vore i lif och uppehölle sig på sin hemort. Någon annan upplysning i målet kunde vittnet icke meddela.

Enär sålunda ingen utredning om den af lidnes namn, hemvist eller dödsätt på annat sätt af kronobetjeningen kunde införskaffas, utfärdades, jemlikt Wasa Hofrätts derom meddelade föreskrift, allmän kungörelse till landets samtliga kyrkor med uppmaning till en hvar, som om berörde mansperson kunde lemna någon upplysning, att derom skyndsamt anmäla hos kronolänsmannen i Laukas, hvarjemte aktor anbefaltes att till hörande i saken låta instämna den af Skräddaren Nyman omnämnde stockflottare från Pieksämäki socken. Omförmälda åtgärder ledde emellertid icke till något resultat, i det hvarken någon upplysning rörande i fråga varande person blef hos Kronolänsmannen Colliander anmäld och denne ej heller var i stånd att i Pieksämäki socken få reda på den person, åt hvilken Skräddaren Nyman uppgifvit sig hafva förfärdigat förberörda kläder.

Samtidigt med dessa efterforskningar, d. v. s. åren 1877 och 1878, hördes flere i närheten af Matoniemi udde boende eller med stockflottning under angifna tidpunkt sysslande personer, deribland följande:

Stockflottaren *Simon Tuominen*: Att vittnet under åren 1875 och 1876 om sommaren vistats å Karisaari hemman, beläget invid Leppävesi sjö samt omkring en verst från Ma-

toniemi udde, och sysslat dels med stockflottning i Vuonteensalmi nära förenämnda hemman varande flottled, dels med fiskande, hvarunder vittnet ofta färdats förbi Matoniemi udde äfvensom några gånger varit i land derstädes, utan att vittnet påträffat i fråga varande lik eller känt någon obehaglig lukt derstädes. För öfrigt hade vittnet ej heller bland den mängd kände och okände stockflottare, med hvilka han nämnda år sammanträffat och samtalat, hört omtalas att någon person skulle försvunnit.

Skomakaren *Adam Snellman*, som jemväl under åren 1875 och 1876 bott å Karisaari hemman, uppgaf sig derunder äfven hafva stått i beröring med en mängd stockflottare, hvilka pläga besöka Karisaari hemman, medan flottorna ligga förtöjda ofvan för Vuoteensalmi sund, i förväntan på sin tur att slippa genom sundet, och hade vittnet ej heller hört omtalas att någon stockflottare skulle saknats. Vittnet upplyste tillika att en allmänt begagnad vinterväg leder öfver nämnda udde alldeles invid det ställe, der liket påträffats.

Bonden *Matts Karisaari*, egare till hemmanet med samma namn, kunde icke heller påminna sig hafva hört omtalas att någon person spårlöst skulle hafva försvunnit. Deremot erinrade sig vittnet i Juli månad 1875, under en färd med båt förbi Matoniemi udde, derstädes hafva känt en stinkande lukt likasom af as.

Inhyseskarlen *Gabriel Kipponen*, som under rättegångens fortgång hördes särskilda gånger, omtalade i sitt första vittnesmål vid 1878 års vinterting endast: att då han en gång på försommaren 1875 med båt färdats förbi Matoniemi, hade i närheten af det ställe, der liket sedermera hittats, en mängd personer befunnit sig, bland dem bönderne *Wilhelm Simuna* eller *Poukama*, *Karl Trygg* och *Johan Walkama* m. fl., hvilka inbjudit vittnet att deltaga i deras samqväm, men då nämnde personer synts vara ganska öfverlastade och vittnet ej haft lust för drickande, hade han ej gått i land, utan farit förbi.

Bonden *David Pohjoisaho* vittnade rörande det af *Gabriel Kipponen* omnämnda tillfälle: Att vittnet en afton i Juni månad år 1875 ifrån ett urtima ting, som förrättats å

Kauramaa hemman i Leppävesi by, med båtsskjuts och i sällskap med Gabriel Kipponen rest hem öfver Leppävesi sjö förbi Matoniemi udde och dervid haft till roddare en å Rutanen hemman då tjenande dräng, vid namn Matts Pulliainen. Öfverlastad af starka drycker hade vittnet under färden lagt sig på båtbottnet och insomnat samt vaknat först då sällskapet ankommit till det ett par verst från Matoniemi udde belägna Vuonteensalmi sund, der vittnet jemte Kipponen landstigit, utan att under färden hafva förmärkt något ovanligt, och derpå vandrat till Juntula hemman, hvarest han legat öfver natten. Morgonen derpå hade vittnet och Gabriel Kipponen fortsatt färden med hästskjuts till Alastalo hemman i Liesestuori by, dit bonden Wilhelm Simuna, som också besökt öförmälda urtima ting, omkring klockan tio f. m. ankommit, samt omtalat sig hafva färdats hela föregående natten.

Sedan bönderne Karl Trygg, Johan Walkama och Wilhelm Simuna i anledning af förestående vittnesmål blifvit till hörande inkallade,ingo desse vid 1878 års hösteting aflägga vittnesed, hvarvid de omtalade

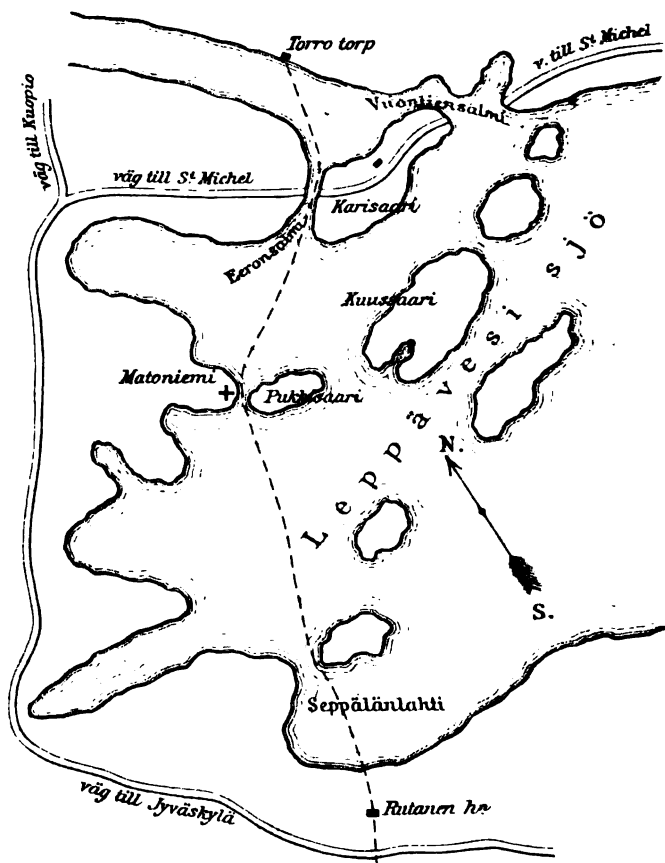
Bonden *Karl Trygg*: Att han jemte åberopade Johan Walkama och Wilhelm Simuna ifrån det af föregående vittne omnämnda urtima ting sent en afton i Juni månad år 1875 färdats öfver Leppävesi sjö med båt, som Johan Walkama fått till låns å Torro torp i Savio by, hvilken båt läkt så starkt att sällskapet nödgats landstiga å Matoniemi udde för att frigöra båten från vatten; att sällskapet, som dragit båten i land omkring 100 alnar från det ställe, der i fråga varande skelett året derpå anträffades, en stund legat och hvilat sig på stranden, hvarefter resan fortsatts till Torro torp; att vittnet under uppehållet å Matoniemi udde hvarken sett något menniskolik, känt aslukt eller förmärkt något annat, som kunnat gifva anledning till förmodan att ett lik skulle funnits eller blifvit kvarlemnadt derstädes.

Bonden *Johan Walkama* afgaf en till alla delar lika lydande berättelse med Karl Trygg.

Bonden *Wilhelm Simuna* eller *Poukama* besannade jemväl i alla delar Karl Tryggs intygan samt tillade på fråga,

att han vid tillfället varit så öfverlastad af starka drycker att han icke kunde påminna sig huru länge han och hans kamrater uppgifne natt uppehållit sig å Matoniemi, men förmodade att uppehållet icke varit långvarigt.

En under rätttegången inlemnad karta öfver den del af Leppävesi sjö, der Matoniemi udde är belägen, anger platsens läge och omgifningar på följande sätt:

Vid 1879 års vinter- och hösteting tillkommo vittnesmål af följande personer:

Drengen *Matts Pulliainen*: Att vittnet, efter ett i Juni månad år 1875 förrättadt urtima ting i Leppävesi by, sett Karl Trygg, Johan Walkama och Wilhelm Simuna sent på aftonen men före solnedgången i samma båt begifva sig från Rutanen hemmans strand öfver Leppävesi sjö norrut medtagande i sin båt en vittnena David Pohjoisaho och Gabriel Kipponen tillhörig kutting innehållande brännvin, hvarvid mellan bemälda personer, hvilka alla varit "ganska ankomne" aftalats att de först nämnde skulle invänta brännvinets egare vid Vuonteensalmi omkring en half mil derifrån belägna sund. Samma afton omkring en half timme senare hade vittnet med en annan båt rott Kipponen och Pohjoisaho till östra stranden af nämnda Vuonteensalmi sund, hvar-est dock deras förberörde reskamrater icke anträffats. Under färdens förbi Matoniemi udde hade vittnet icke heller varseblifvit de sist nämnde derstädes, men då vittnet kort derpå återvänt hemåt, ehuru på en annan väg än den han förut passerat eller på yttre sidan om Kuussaari holme, hvilken legat emellan vittnets väg och Matoniemi, hade han sett rök uppstiga från sagda udde och hört ljud derifrån, men i anseende till motvind icke kunnat närmare urskilja af hvad slag ljudet varit. Sedermera hade vittnet hvarken samma ej heller påföljande sommar besökt Matoniemi och kunde förty ej lemna någon upplysning om det derstädes funna liket.

Vid ett senare förhör förklarade vittnet Pulliainen, att han, enär det omtalade ljudet gaf honom anledning att sluta till att ett slagsmål försiggått på Matoniemi vid omvittnade tillfälle, för sin enskilda del hyste den förmodan, att i fråga varande mansperson möjligen då blifvit mördad derstädes, öfverlemnande vittnet likväl åt domstolen att pröfva huruvida denna förmodan vore på sak grundad eller icke.

Torparesonen *Karl Torro* kände intet annat till upplysning i saken ländande, än att vid ett tillfälle i Juni månad år 1875 eller 1876 Wilhelm Simuna, Karl Trygg och Johan Walkama tidigt om morgonen, förrän folket uppstigit från sitt nattläger, med en från Torro torp lånad båt an-

kommit till sagda torps strand medhafvande i båten en kutting bränviu, hvaraf de äfven bjudit vittnet en sup. Någon annan fremmande person hade hvarken åtföljt de ankommande eller vid tillfället varit synlig.

Torparens *Matts Torro* afgaf i alla delar likstäm mig intygan med föregående vittne.

Torparen *Abel Laulainen* omtalade att han den 8 Januari 1879 i sällskap med Wilhelm Simuna färdats till vintermarknaden i Jyväskylä stad och, då vägen ledt öfver Matoniemi udde, åtsport sin reskamrat om han visste, hvar i fråga varande mennisko skelett påträffats, då Wilhelm Simuna, pekande på ett i närheten varande träd, hvarifrån en gul trasa nedhängt, yttrat såsom orden fallit: "sinne se risuilla peitettiin", hvarefter han berättat att en Johan Eerola omtalat saken för honom, tilläggande: "eipähän minulla siitä mitään ole".

Hörd i anledning af vittnesmålet, påstod Wilhelm Simuna att vittnet alldeles missförstått hans yttrande, hvilket blott inneburit att han af andra hört berättas, det skelettet hittats på det utpekade stället, doldt under ruskor. Vittnet Laulainen deremot vidhöll sin utsago och förklarade sig hafva fattat Wilhelm Simunas yttrande såsom ett ofrivilligt undsluppet erkännande att han vore skyldig till eller åtminstone delaktig i gerningen.

Torparedottren *Ida Laulainen*: Att svaranden Wilhelm Simuna en dag om våren 1879, efter det vittnets stjuvfader torparen Abel Laulainen redan varit instämd till vittne i målet, infunnit sig hos den sist nämnde och frågat denne huru hans, Simunas, ord under färden öfver Matoniemi udde fallit, och då Abel Laulainen upprepat dem, på sätt han sedermera återgifvit dem inför rätta, hade Simuna yttrat: "hvarföre skulle du gå och omtala detta"; och sedermera tillagt: "men nog är det sant att skulle jag ock hafva mördat, kan jag ju ej därför fällas, då ingen sett det". Vid ett annat tillfälle om hösten 1879 hade Wilhelm Simuna åter besökt Abel Laulainen och bedt denne komma till tinget för att ändra sitt afgifna vittnesmål, i hvilken händelse Simuna lofvat så begå, att Laulainen finge sitt kontrakt om besitt-

ningen af ett under Simuna hemman lydande torp utan vidare omgång intecknad, hvaremot Laulainen i annat fall länge nog skulle få tvista derom.

Torparehustrun *Lisa Laulainen* besannade i hufvudsak förestående vittnesutsago.

Inhysseskarlen *Kasper Puttonen* hade en dag på sommaren 1879, medan vittnet varit i arbete hos Wilhelm Simuna, hört denne yttra att om det icke vore ett så stort brott, skulle han skjuta i hjäl Abel Laulainen för det denne varit talträngd och pratat för mycket.

Wilhelm Simuna bestred Ida och Lisa Laulainens vittnesmål och anmärkte att Abel Laulainen vore hans vederdeloman, med hvilken han hade tvist anhängig inför domstol, hvilket Abel Laulainen äfven vidgiok under förmålan, att detta förhållande icke inverkat på hans å vittnesed af lagda intygan.

Aktor ansåg af förestående vittnesmål framgå, att Wilhelm Simuna vore antingen delaktig i eller medveten om det dråp, hvarigenom den å Matoniemi funna manspersonen bragts om lifvet, och inlemnade om honom ett prestbevis, utvisande att Wilhelm Simuna, som egde Simuna hemman i Kapeenkoski by af Laukas socken, var född den 18 Maj 1845 och till sin fräjd oklandrad.

Tillika förmålte aktor sig hafva förnummit att förre Vice länsmannen Johan Tschernichin skulle varit Simuna, Trygg och Walkama följaktig på förut omnämnda båtfärd i Juni månad 1875, då i fråga varande dråp måste antagas hafva egt rum, samt åberopade i sådant afseende till vittnen:

Vice länsmannen *Johan Tschernichin*, som hörd å ed förmålte sig ej kunna minnas att han någonsin skulle färdats i båt tillsammans med Wilhelm Simuna, Karl Trygg och Johan Walkama, utan ville tvärtom påminna sig att han år 1875 om våren varit sysselsatt med stockflottningsarbete i Kivijärvi och Urais församlingar samt följaktligen icke ens varit inom Laukas socken, då omordade urtima ting år 1875 på försommaren skulle egt rum.

Förut afhörde *Gabriel Kipponen*, som till sitt förra vittnesmål tillade: Att då Wilhelm Simuna, Karl Trygg och

Johan Walkama efter urtima tinget i Juni månad 1875 rest hemåt med båt från Rutanen hemmans strand, Vice länsmannen Johan Tschernichin åtföljt dem i samma båt. Vidare uppgaf vittnet att Wilhelm Simuna dagen efter omformålade urtima ting, då han anländt till Alatalo hemman i Lievestuori by, för vittnet omtalat att han och hans resällskap natten förut legat å Matoniemi udde.

Dennes hustru *Thilda Kipponen*: Att vittnet år 1875 en måndag omkring en vecka före Johanne med sin man Gabriel Kipponen besökt tingsstället i Leppävesi by för att vid då hållet urtima ting svara i ett ärekränkingsmål mot bouden Erik Gustaf Finni; men som målet blifvit förlikat, hade vittnet samma dag om aftonen ifrån Kalmari i närheten af tingsstaden varande hemman, der bönderne Simuna, Trygg och Walkama då äfven sig uppehållit, begifvit sig längs landvägen åt Laukas kyrka, men vittnets man och de sist nämnde tillsammans vandrat, såsom de uppgifvit, till stranden af Leppävesi sjö för att i båt fara hem. Vid berörda tillfälle hade vittnet icke sett Vice länsmannen Tschernichin på tingsstaden.

Bondehustrun *Ida Rutanen* hade vid i fråga varande tillfälle från ett badstugufönster å Rutanen hemman sett en mängd personer å hemmanets strand och bland dem, enligt hvad vittnet ville draga sig till minnes, jemväl Johan Tschernichin.

Vid anstält korsförhör vidblefvo vittnena Gabriel Kipponen och Johan Tschernichin hvardera sina uppgifter, utan att någon likstämmighet dem emellan kunde vinnas.

Under 1880 års vinter- och hösteting afgåfvos vittnesmål af följande personer:

Inhysseskarlen *Erik Karisaari*: Att vittnet, som bebor en stuga å Karisaari holme omkring en verst från Matoniemi udde, sommaren 1875 en afton emellan Johanne och Jakobi kort före solnedgången rott gädddrag på norra sidan om sagda udde och derunder varseblifvit fyra eller fem karlar sysselsatte med att upptaga en sten vid stranden af Matoniemi vidpass 30 alnar från det ställe, der liket påföljde år hittades; men emedan vittnet befunnit sig på ett afstånd af un-

gefär 200 famnar från stranden, hade vittnet icke kunnat urskilja karlarnes ansigten, utan blott iakttagit att två eller tre af dem varit längre och de tvenne andra kortare till växten, såsom fallet var med Wilhelm Simuna och Johan Tschernichin. Några dagar derpå, då vittnet jemte några andra karlar med båt färdats förbi Matoniemi till höbergningsarbete, hade vittnet omtalat händelsen för sällskapet samt föreslagit att gå i land vid udden för att undersöka, hvad de omnämnde karlarne der haft för sig, men emedan kamraterne afböjt förslaget, hade ingen ursökning blifvit af och färden fortsatts till arbetestället. Tillika förmälte vittnet sig hafva hört berättas att inhyseskarlen Johan Rutanen, hvilken samma afton som vittnet rott drag på andra sidan af Matoniemi, derunder äfven skulle hafva varseblifvit de omvittnade karlarne. För öfrigt förmälte vittnet att några fremmande stockflottare omvittnade tid icke varit synliga å Karisaari hemman, ehuru detta vanligen besökes af de flesta, som med flottor passera Vuonteensalmi sund.

Inhyseskarlen *Johan Rutanen*: Att vittnet den af Erik Karisaari omvittnade tiden på aftonen eller möjligen morgonen derpå vid frukosttiden sett fyra eller fem karlar sysselsatta med att lösbryta en sten på stranden af Matoniemi udde, men i anseende till det emellan vittnet och nämnde karlar varande afstånd hade vittnet ej kunnat igenkänna dem. Efter omordade tilldragelse hade vittnet besökt udden och funnit att männen bundit en vidja omkring en sten, men icke lyckats röra den samma ur stället. Senare på sommaren hade vittnet vid passerandet af udden funnit att derifrån spred sig aslukt, men vittnet, som trodde att lukten härledde sig från något i förruttnelse varande dödt djur, hade icke kommit att närmare undersöka förhållandet, innan han af andra personer blifvit underrättad om att ett menniskoskelett påträffats å udden.

Inhyesqvinnan *Wilhelmina Kovanen*: Att vittnet, som under vintern 1879—80 varit bosatt hos svaranden Wilhelm Simuna, vid ett tillfälle någon dag under vinterns lopp, hört ett samtal emellan svaranden och hans hustru Maria Simuna, dervid svaranden, på hustruns fråga huru han trodde

sig kunna reda sig, då han nu blifvit intrasslad i denna sak, svarat: "icke har ju någon sett mig göra någonting, ej heller har jag omtalat något, och ätit och druckit hafva vi så länge penningarne räckte". Hvad svaranden med detta yttrande åsyftat, ville vittnet dock icke åtaga sig att närmare uttyda.

Bonden *Henrik Riipinen* kunde icke meddela någon annan upplysning i saken, än att svaranden Wilhelm Simuna tvenne gånger, kort förrän Vice länsmannen Johan Tschernichin aflagt sitt vittnesmål i saken, besökt Tschernichin under mörk tid af dygnet och en gång t. o. m. stannat öfver natten hos honom, men rörande deras vid omvittnade besök förda samtal hade vittnet sig ingenting bekant.

Svaranden Simuna, hörd i anledning af näst förestående tvenne vittnesmål, bestred att han någonsin fält sådant yttrande, som Wilhelmina Kovanen omtalat, och uppgaf att han i och för afslutande af några liqvider gjort de omvittnade besöken hos Vice länsmannen Tschernichin.

Bonden *Kasper Manerus*: Att svaranden Wilhelm Simuna år 1878 om hösten, d. v. s. redan innan Simuna blef indragen part i saken, vid uppkommet samtal om de vid tinget till behandling förekommande målen yttrat: "nu behandlas ju äfven vårt mål angående det å Matoniemi udde påfuuna liket", och af hvilket yttrande vittnet dragit den slutsats att Wilhelm Simuna på ett eller annat sätt måtte vara i saken invecklad.

Bonden *Wilhelm Huttula*: Att Vice länsmannen Tschernichin år 1875 om sommaren vistats i Laukas socken, der han den 5 Juli sagda år bivistat vittnets bröllop, men huruvida Tschernichin närvarit vid omordade i Juni månad sagda år hållna urtima ting, hade vittnet sig icke bekant.

Bonden *Johan Helminen* intygade att Vice länsmannen Tschernichin åren 1874 och 1875 haft sin bostad hos vittnet i Laukas socken, under hvilken tid han icke gjort någon resa till Kivijärvi i stockaffärer.

Inkallad och hörd mot dessa vittnen förklarade Tschernichin sig ej med säkerhet minnas, om han under angifna tidpunkt vistats hemma eller varit bortrest.

Bonden *Alexander Alatalo*: Att svaranden Wilhelm Simuna morgonen efter angifne dag, då mordet förmodades hafva blifvit begånget, omkring klockan 9 f. m. ankommit till vittnets egande Alatalo hemman, som är beläget omkring 8 verst från Karisaari och 5 verst från Torro torp, samt omtalat att han och hans kamrater varit af starka drycker öfverlastade, hvarför gräl hållit på att uppstå dem emellan, och hade resan i följd deraf för honom varit ledsam och obehaglig. Vidare uppgaf vittnet att Johan Walkama en dag på hösten 1880 berättat för vittnet, att Walkama, då Kipponen och Pohjoisaho under hemresan från urtima tinget i Juni 1875 passerat förbi Matoniemi udde, ropat till dem att de skulle komma på graföl (= "tappajaisiin"), men att han begagnat sig af anförda uttryck derför att en flaska brännvin, som de medhaft, gått sönder.

I anledning häraf hördes *Gabriel Kipponen* å nyo på förut aflagd ed, hvarvid han vidhållande sina tidigare uppgifter tillade: Att uppgifna afton, förutom Simuna, Trygg, Walkama och Tschernichin, äfven en fremmande karl stigit i samma båt å Rutanen hemmans strand vid Leppävesi sjö, och hade vittnet varseblifvit att den fremmande karlen varit iklädd svart paltå och stöflar med skaft, som räckt till knäna, samt en liten resväska hängande om halsen. Då vittnet med sitt sällskap passerat Matoniemi udde, hade han på stranden invid båten sett Tschernichin och Walkama samt hört de andras röster från skogen, hvarvid någon ropat att vittnet och hans kamrater skulle komma till stranden på graföl (= "tappajaisiin").

På grund af detta vittnesmål uttalade aktor den förmodan om tillgången vid i fråga varande dråp, att slagsmål antagligen uppstått någon stund efter Simunas, Tryggs och Walkamas landstigning å Matoniemi, hvarunder någon af desse med en butelj tillfogat den obekante det slag i hufvudet, hvaraf denne ljutit döden, men emedan man då ännu icke ansett honom för död, hade någon af sällskapet tillropat de förbi farande att komma på graföl. Först senare, då det visat sig att mannen fått dråpslaget, hade man sökt dölja gerningen.

Under år 1881 fortgick ransakningen vid såväl ordinarie som urtima ting, derunder Wilhelm Simuna togs i fängsligt förvar, äfvensom Karl Trygg och Johan Walkama indrogos i målet såsom svarandeparter. De af aktor beträffande sistbemälde svarande inlemnade prestbetygen utvisade: att *Johan Walkama*, som förut besuttit Matarainen hemman i Lievestuori by af Laukas socken, men sedermera försålt det och derifrån åtnjöt sytning, var född år 1847 och i anseende till sin frejd oklandrad; samt om *Karl Trygg*, egare af Kuoppaniemi hemman n:o 1 i Laukkavirta by, att denne var född 1843, och till sin frejd för öfrigt oklandrad, utom att han år 1880 blifvit fäld att böta för första resan fylleri.

Såsom vittnen blefvo härunder utom andra följande personer afhörda:

Inhyesesqvinnan *Erika Penttinen*: Att svaranden Simunas hustru Maria för fyra eller fem år tillbaka under samtal med sin man yttrat till denne: "om jag för människorna omtalade eller människorna finge veta din lefnad, skulle du ej anses värd att äta med svinen".

Mjölaren *Gabriel Oksanen*: Att vittnet vid ett tillfälle år 1878 sammanträffat med förbemälde Gabriel Kipponen och Johan Tschernichin vid Laukas sockens kyrka, hvarvid Kipponen på vägen till stranden frågat Tschernichin om denne ej kunde säga, hvem den obekante mannen varit, som vid i fråga varande tillfälle åtföljt dem i båten från Rutanen hemmans strand, hvartill Tschernichin svarat att han ej kunde ihågkomma det, emedan han då varit alldeles full.

Inhyesmanssonen *Otto Kipponen*: Att Johan Tschernichin, då han vid 1880 års vinterting andra gången varit inkallad för att höras och efter afgifven berättelse utkommit från rättens sessionsrum, under samtal med vittnet låtit undfalla sig: "icke vågade jag omtala någonting emot Karl Trygg, hvars sytningsman jag är, eljes skulle han taga lifvet af mig", samt vidare: "jag tackade Gud för att jag fick följa med i båten".

Inhyesmanssonen *Gabriel Kipponen*, den förres broder, hördes såsom varande endast 14 år gammal utan ed, och

besannade till alla delar riktigheten af sin broders berättelse.

Förklaring affordrad i anledning af dessa vittnesmål, påstod Tschernichin att Gabriel Oksanen missförstått hans vid omvittnade tillfälle fälda yttrande, jemte det Tschernichin fortfarande vidhöll att han aldrig åtföljt de tilltalade på resa öfver Leppävesi sjö. Beträffande åter Otto Kippomens vittnesmål, förmålte Tschernichin sig icke kunna minnas det han någonsin fält sådant yttrande, som Otto Kipponen intygat, men skulle detta varit fallet, måste hans mening hafva varit den, att ifall han ock egt kännedom om någonting besvärande emot Karl Trygg, hvilket icke var förhållandet, skulle han ändock icke vågat yppa det af anfordr örsak.

Sytningsmannen *Johan Simo*: Att vittnet på vårsommaren före Johanne för omkring sju år tillbaka (1874) i Jyväskylä stad träffat en obekant karl, som varit iklädd rödbrun rock, lik den som liket haft på sig, samt hört Skomakaren Adam Snellman uppmana den främmande att vara honom följaktig till Laukas, men då denne, som sagt sig hafva på sig 6,000 mark penningar, satt i fråga huruvida han vågade resa med Snellman och hans följe såsom varande för honom alldeles obekanta personer, hade Snellman som hastigast aflägsnat sig. I stället hade svaranden Simuna infunnit sig hos den fremmande och uppmanat denne att följa med, underrättande att Karl Trygg inväntade dem ett stycke derifrån. Då vittnet kort derpå aflägsnat sig, men Simuna stannat kvar hos den främmande för att underhandla med honom, kunde vittnet icke uppgifva, huruvidamannen sedermera åtföljt Simuna och hans resällskap eller icke. Enligt vittnets tanke hade i fråga varande mansperson varit något öfver 30 år gammal, af medellängd, haft ljusbrunt hår samt, enligt hvad vittnet ville draga sig till minnes, en sidotand, som skjutit framom de andra, varit iklädd väst af alldeles likartadt tyg, som ett för vittnet uppvisadt fragment af den å skelettet funna västen, med en tjock silfverked, fästad vid ett af knapphålen, samt låg svart filthatt, sagt sig heta Sikanen och vara hemma från Piekä-

måki socken. Då vittnet af rättens ordförande gjordes uppmärksam på att dråpet bort försiggå för sex och ej för sju år tillbaka, kunde vittnet ej med bestämdhet säga, huruvida den omvittnade händelsen egt rum för sex eller sju år sedan.

Skomakaren *Snellman*, ånyo hörd, kunde icke erinra sig omvittnade tilldragelse.

Torparen *Johan Puttonen*: Att vittnet år 1875 om hösten eller 1876 om våren varit inrest till Jyväskylä stad för att hos domhafvanden på orten lyfta en bördeskilling, uppgående till öfver 2,000 mk, och med denna summa återvänt hem i sällskap med svaranden *Simuna*. Under vägen hade tal blifvit om faran att resa med mycket penningar. hvarvid *Simuna* yttrat till vittnet: "hvad skulle du säga, om jag toge lifvet af dig?" öfver hvilket yttraude vittnet först blifvit mycket förskräckt, men snart lugnat sig, då han visste sig vara starkare än *Simuna*, och därför svarat: "du är väl icke någon mördare". Derå hade bemälda *Simuna* för vittnet frivilligt berättat, att han varit närvarande, då en karl blifvit ihjälslagen på sidan om någon väg, och då vittnet närmare frågat om saken, hade *Simuna* omtalat, att han, indragne *Karl Trygg* och *Johan Walkama* varit med om dråpet, att de befunnit sig på resa med en främmande karl och på resan haft med sig en kutting bränvin, hvaraf de förtärt medan de spelat kort, och som gräl derunder uppstått, hade *Karl Trygg* med en bränvinsbutelj slagit den främmande karlen mot hufvudet, så att denne genast aflidit, hvarefter *Trygg*, *Simuna* och *Walkama* sig emellan delat den dräpte karlens medhafda penningar, hvaraf de en hvar erhållit nära 2,000 mk; att den dräpte innehafte prestbetyg och andra oklanderliga intyg, hvilka svarandene undanskaffat, utan att *Simuna* likväl uppgifvit, hvarest de blifvit dolda; att sedan dråpet begåtts, *Karl Trygg* tvungit sina kamrater att med liflig ed bedyra, att de ej för någon skulle yppa brottet, om de ville undvika att sjelfve af *Trygg* blifva bragte om lifvet.

Enär *Wilhelm Simuna*, medan förhöret af detta vittne pågick, enligt hvad Häraderättens protokoll innehåller, oupphörligt fallit vittnet i talet, kallat honom "lögnare" och i öfrigt otillbörligen sig förhållit, yrkade *Kronolänsmannen* Ka-

koni Simunas fällande till ansvar särskildt för oanständigt förhållande inför rätta.

Bonden *David Pohjoisaho* hördes på förut aflagd ed och tillade, på fråga huruvida han icke erinrade sig om vid förut angifna tillfälle på försommaren 1875 från Rutanen hemmans strand vittnet Tschernichin och en fremmande karl åtföljt svarandena Simuna, Trygg och Walkama i deras båt: att ehuru vittnet vid nämnda tillfälle varit svårt öfverlastad af starka drycker, han dock ville draga sig till minnes att i båten vid afresan varit flere personer, än ofvan nämnde tre, men kunde ej påminna sig, hvilka dessa personer varit.

Drängen *Matts Pulliainen*, som rott *David Pohjoisaho* och *Gabriel Kipponen* under omvittnade båtfärd öfver *Lep-pävesi* sjö, tillade, & nyo inkallad och förhörd, i sin förut afgifna intygan: Att vittnet, då de tilltalade afrest från Rutanens strand, på afstånd sett endast tre personer sitta upprätt i båten, hvilket dock icke uteslöt möjligheten af att flere personer kunnat befinna i densamma liggande på dess botten; att vittnet, då han rott *David Pohjoisaho* och *Gabriel Kipponen* förbi *Matoniemi*, icke sett åt land samt af årarnas buller varit hindrad att höra, hvad möjligen å stranden varande personer kunnat tillropa dem på afstånd, samt förty icke bemärkt de karlar, *Gabriel Kipponen* omtalat sig hafva sett å *Matoniemi*; att väl *David Pohjoisaho*, men icke *Gabriel Kipponen*, vid tillfället varit öfverlastad af starka drycker. Och omtalade vittnet slutligen att svaranden *Wilhelm Simuna* vid Rättens sammanträde den 28 December 1881 bedt vittnet ändra sin berättelse sålunda, att omförmälda båtfärd skulle skett i Juli, i stället för Juni månad 1875, för hvilken ändring *Simuna* lofvat rundligen betala vittnet.

Inhysseskarlen *David Tuukkanen* omtalade följande: En dag höbergningstiden, enligt hvad vittnet ville draga sig till minnes för sex år tillbaka (1875), hade vittnet ankommit till *Saviaho*, liksom *Rutanen*, vid *Seppälänlahti* viks strand belägna hemman och anhållit om båt och roddare för att blifva öfverförd till *Karisaari* holme. Beledsagad af en gammal kvinna hade vittnet derå i båt begifvit sig till sjöss, och

hunnen ett stycke från stranden sett tilltalade Simuna, Trygg och Walkama jemte tvenne andra karlar, af hvilka den ena, som haft brunt hår och varit iklädd brunfärgad paletå, varit för vittnet okänd, hvaremot den andra, då likaledes för vittnet obekant, enligt hvad vittnet numera tyckte sig igenkänna, varit Johan Tschernichin, stiga i båt från Rutanens strand och färdas i samma riktning med vittnet, äfvensom derå, samtidigt som vittnet landstigit å Karisaari, gå upp i land å Matoniemi udde. Efter ankomsten till Karisaari hemman hade vittnet, i anseende till den redan långt lidna af-tonen, lagt sig till hvila i hemmanets boningsstuga på en bänk bakom bordet, men innan han hunnit insomna, hade de tilltalade, utan att dåmera hafva i sitt sällskap de tvenne andra karlarne, äfvenledes anländt till Karisaari och inkomne i samma stuga, der vittnet befunnit sig, begynt samtala med hvarandra. Derunder hade vittnet hört tilltalade Johan Walkama yttra: "minulle tuli vähemmin rahaa osakseni", hvartill de andre genmält: "vähemmähän sinä olit avullinen asiassakin". Efter att endast en kortare stund hafva uppehållit sig å hemmanet, hade de tilltalade samma natt aflägnat sig, utan att de låtit undfalla sig något vidare, som kunnat hafva afseende på i fråga varande sak och utan att vittnet erfarit, hvart de då begifvit sig.

Vid ett senare sammanträde, tillade David Tuukkanen till sin förut afgifna berättelse: Att han, efter afläggandet af sitt förra vittnesmål i saken, dragit sig till minnes, att Karl Trygg, under de tilltalades besök i Karisaari hemmans stuga, bland annat yttrat: "så skall en karl slå"; samt att Wilhelm Simuna då haft blod å nedra delen af sina benkläder invid foten.

De tilltalade bestredo David Tuukkanens vittnesmål i alla delar, förklarande honom vara en lös vanartig person, som vid omförmälde tidpunkt lefvat af tiggeri och således omöjligen kunnat vara i stånd att erhålla eller bekosta sig båtskjuts. I anledning häraf hördes särskilda till gårdsfolket å Saviaho och Karisaari hemman hörande personer, af hvilka ingen kunde erinra sig hafva sett David Tuukkanen eller de tilltalade vid omvittnade tillfälle för sex år tillbaka, hvaru-

tom särskilda andra mot David Tuukkanens sanfärdighet vittnande omständigheter förebragtes. Dock upplystes att gårdsfolket å Karisaari hemman sommartid icke begagnar boningsstugan till sofrum.

Snickaren *Johan Pietinen*: Att tilltalade Simuna, Trygg och Walkama en sommarafton för några år tillbaka, utan att vittnet närmare kunde bestämma tiden, besökt vittnets invid tingsstaden belägna hemvist i Leppävesi by och undfagnat sig med starka drycker, hvarestefter de om natten begifvit sig till Leppävesi sjöstrand för att med båt derifrån fortsätta färden hemåt, och hade vittnet vid detta tillfälle icke sett andra personer åtfölja de tilltalade i båten.

Vid ett senare förhör ändrade vittnet sin intygan sålunda att han förklarade sig icke med säkerhet minnas, om han åtföljt de tilltalade ända till Rutanens strand, eller om han redan på vägen vändt om.

Häradsdomaren *Karl Parkkanen*: Att vittnet närvarit vid ett tillfälle om sommaren för några år tillbaka, då svaranden Trygg hos föregående vittnet Pietinen från en medhafd kutting trakterat en mängd personer med bränvin. Senare på qvällen hade bemälde Pietinen och vittnet följt Trygg och andra afresande personer ett stycke å väg till Rutanens strand, men att Johan Tschernichin dervid skulle närvarit kunde vittnet icke påminna sig.

Aktor ansåg att vid detta vittnesmål ej borde fästas något afseende, emedan antagligt vore, att vittnet, hvilket såsom bekant vore begifvet på starka drycker, vid i fråga varande tillfälle varit alldeles öfverlastadt.

Torparehustrun *Maria Kallio*: Att vittnets år 1876 aflidne 23 år gamle son Otto Wilhelm, som en afton under vintern sagda år skjutsat tilltalade Walkama från vittnets åboende Kankaansuu torp, vid hemkomsten, på vittnets fråga i hvad ärende Walkama reste, yttrat: "ej vet jag det så noga, men han skröt med sina goda gerningar och sina myckna penningar". På ytterligare fråga af vittnet, hvad slags goda gerningar Walkama kunde berömma sig af, hade sonen omtalat det Walkama för honom sagt: "vi mördade en karl och fingo 1,500 mk till mans". Vittnet hade i an-

ledning häraf förebrått sin son detta prat och föreställt honom det orätta deri, men som någon fremmande person derunder tillstädeskommit, hade samtalet dem emellan afbrutits. En dag kort före sin död på vårvintern 1876 hade Otto Wilhelm åter upptagit Walkamas berättelse till tals och yttrat lust att uppsöka mordetället, och då vittnet sport honom, om han viste hvar detsamma skulle sökas, hade Otto Wilhelm jakande svarat, att Walkama för honom så noga beskrifvit det å Matoniemi udde att det lätteligen borde anträffas. Till sist hade Otto Wilhelm efter en stunds tystnad yttrat: "och ingen säkerhet är det om icke, såsom Walkama uppgaf, Simuna Wille och Tryggens Kalle varit med".

Indragne Walkama förmälte sig ej kunna minnas det af vittnet omtalade samtalet, men om något sådant förefallit, hade hans dervid fälda yttranden blott varit meningslöst prat, alldenstund han vid i fråga varande tillfälle varit af starka drycker alldeles öfverlastad. För öfrigt ville Walkama hafva anmärkt att vid vittnesmålet intet afseende borde fästas redan af det skäl, att vittnet endast anfört, hvad det hört omtalas af annan person.

Inhyesesqvinnan *Maria Kuukkanen*: Att vittnet för flere år tillbaka, omkring ett eller två år förän i fråga varande skelett hittades, sent en afton färdats med båt ifrån Wuonteensalmi sund till sitt hemvist i Leppävesi by och, vid passerandet förbi Matoniemi, vid stranden af udden sett åtminstone tre karlar, af hvilka en varit klädd i svarta kläder, sysslande med att vipa upp en större sten, utan att båt i närheten varit synlig; men som vittnet färdats på något afstånd ifrån stranden samt båten af rodd och strömdrag skjutit stark fart, hade vittnet icke igenkänt karlarne, hvilka strax blifvit undanskymda af en vid udden belägen holme.

Torparehustrun *Lena Puttonen* hade för flere år sedan, jemte sin son efterföljande då minderårige vittnet Johan Puttonen, höbergningstiden en dag sysslat med skärning af hö vid stranden af Matoniemi udde och derunder sett tre karlar röra sig af och an på udden, utan att vittnet för afståndets skull kunnat igenkänna dem eller se hvad de företog, och som vittnet samt hennes son fattats af förskräc-

kelse vid åsynen af karlarne, hade de skyndat till sin båt och aflägsnat sig.

Johan Puttonen afgaf alldeles likstämmig intygan med sin moder.

Bondesonen *Matts Salmela*: Att en gång, då vittnet jemte tilltalade Walkama och inhyseskarlen Herman Nieminen 1876 på sommaren med båt färdats från Karisaari holme öfver den del af Leppävesi sjö, som kallas Torronselkä, och vittnet under färden yttrat till Walkama: "man talar så ruskiga saker om dig, huru hänger dermed rätteligen i hop", Walkama i anledning deraf berättat, huruledes han och öfrige tilltalade jemte Vice länsmannen Johan Tschernichin vid hemfärd från ett urtima ting, som hållits i Juni månad föregående sommar, haft så läkande båt att de varit nödsakade att vid Eeronsalmi sund landsätta Tschernichin, samt på tre man hand fortsätta färden till Torro torp; och att, då Gabriel Kipponen och David Pohjoisaho samtidigt äfvenledes med båt passerat förbi Matoniemi udde, svaranden Simuna ropat åt dem: "kom och drick en mans graföl!"

Valkama bestred riktigheten af vittnesmålet.

Torparen *Alexander Kalliola*: Att då vittnet 1876 på hösten jemte Johan Walkama sjöledes färdats till höstetinet i Laukas och passerat förbi ofta sagda udde, hade vittnet föreslagit att de skulle besöka udden för att bese det ställe, der liket hittats. Då Walkama ej haft något att anmärka emot förslaget, hade de landstigit, men gått åt skilda håll för att uppsöka stället. Sedan vittnet sålunda ensam vandrat en stund, hade Walkama ropat på vittnet, och då vittnet sammanträffat med honom, hade han stått invid en rishög, som till en del betäckt skelettet. På vittnets fråga om Walkama någonsin förut besökt samma ställe, svarade denne: "jo en gång", utan att vittnet dock kommit sig att fråga när och i hvems sällskap.

Inhyseskarlen *Markus Leinonen*, gift med svaranden Wilhelm Simunas syster, hördes jemväl å ed och intygade sig särskilda gånger under rättegången hafva samtalat med Simuna om i fråga varande sak. Vid ett tillfälle hade Simuna yttrat: "Oskyldigt hafva de tilltalat *mig* för saken, nog

funnos der ju starkare karlar än jag"; samt vidare: "men icke får jag ledsamt, ty nog komma de andra efter", hvarjemte Simuna tillagt: "jag kan ju omtala för dig hvad som helst, ty du duger ju ej ändå till vittne". I anledning af ett på orten gängse rykte att den dräpte mannens namn skulle varit *Sievinen*, hade Simuna förklarat, att han icke hetat så, emedan Sievinen ännu vore vid lif. Vid ett annat tillfälle hade vittnet, under samtal med Simuna, frågat denne, om det icke vore vådligt att bringa en människa om lifvet, hvartill Simuna genmält att "detta icke vore farligt med mindre två vittnen åsåge gerningen, ty ett vittne kunde ensam för sig icke verka en fällande dom". Slutligen erinrade sig vittnet att Simuna bedt vittnet hålla hemligt, hvad han i denna sak för vittnet omtalat.

Bonden *Alexis Soikkanen*: Att vittnet en dag under vårtinget i Laukas 1881 sammanträffat med tilltalade Simuna uti Grönmarks östuga i Jyväskylä stad, hvarvid Simuna under samtal med vittnet yttrat: "nästa måndag är en svår sak före vid Rätten, få se huru det går"; samt derpå tillagt, såsom orden fallit: "Ei suinkaan mene huonommasti, kuin on luotu. Totta mies miehestä piisaa, ja jos mies miehestä menee, niin menköön", hvilket yttrande haft afseende på i fråga varande mål,

Flere vittnen intygade slutligen att de vid olika tillfällen hört svaranden Walkama förklara, att endast Gud och han kände till huru med svarandenes omordade färd öfver Leppävesi sjö i Juni 1875 rätteligen förhöll sig, hvarjemte ådagalades att Walkama vid tidpunkten närmast efter den, då dräpet kunde antagas hafva blifvit begånget, innehaft betydliga penningesummor. Likaledes utreddes att svaranden Trygg under en vintermarknad i Jyväskylä år 1875 eller 1876 åt arbetskarlshustrun Helena Bäckström skänkt ett silfver ankarur, vid hvilket enligt ett vittnes utsago en tjock vriden silfver ked varit fästad.

Emedan särskilda under ransäkningen i dagen komma omständigheter tycktes göra troligt, att den å Matoniemi afdagatagne manspersonen varit samma främmande karl, som i Jyväskylä stad, enligt inhysesmannen Johan Simos vittnes-

mål, underhandlat med tilltalade Simuna om resällskap till Laukas samt uppgifvit sig heta Sikanen, från Pieksämäki socken, anställdes på sist nämnda ort efterforskningar efter bemålde karl, och erfors dervid att en person vid namn Gabriel Adamsson Sikanen, som genomgått en jordbruksskola, år 1864 aflägsnat sig från sin hemort och sedermera ej mera afhörts, samt att en Johan Sikanen, broder till den förre, ännu lefde och var bosatt i Wiborgs stad

I anledning häraf blef bemålde Johan Sikanen instämd till Häradersrätten, och tillspord om sin broders lefnadsöden meddelade han vid urtima ting den 19 Juli 1881 följande upplysningar: Att han, Johan Sikanen, var född i Kukkola by af Pieksämäki socken i S:t Michels län och son till bonden Adam Sikanen, den der för omkring 20 år tillbaka aflidit, hvaremot hans moder Maria ännu lefde och ingått nytt äktenskap med en arbetare å Warkaus bruk i Leppävirta socken; att han haft tvenne bröder nemligen *Gabriel*, född år 1845, samt en yngre broder *Wilhelm*, af hvilka den förre, som år 1867 från S:t Michels stad flyttat till Wiborg, efter att derförinnan hafva besökt Otava jordbruksskola, ända till senaste tid varit kyrko- och skattskrifven i Wiborgs landsförsamling, men vandrat på arbetsförtjenst till Ryssland och, enligt sin egen senast lemnade uppgift, vistats uti Sääksisalo by af Spankova församling i Ingermanland, 18 verst bortom staden Gatschina; att Johan Sikanen, enligt hvad han ville draga sig till minnes, senast år 1871 träffat sin broder Gabriel, då denne på ett kort besök varit i Wiborgs stad i och för anskaffande af nya legitimationsbevis åt sig, hvar efter denne ej vidare låtit höra något af sig, oaktadt Johan Sikanen tillskrifvit honom särskilda gånger; att Gabriel Sikanen, som varit kort till växten, haft i rött skiftande hår, små fötter och fulltalig tandrad, vid sitt omordade besök i Wiborg haft omkring 40 rubel ryskt mynt med sig samt uppgifvit att han i Spankova hade 50 rubel enahanda mynt i förvar; och ansåg Johan Sikanen för sannolikt, att den å Matoniemi dräpte mannen varit hans förenämnde broder, på hvilken grund han nu tog sig målsegandetalan i saken.

Sedermera, då vittnena Johan Simo och Gabriel Kip-

ponen vid anställdt nytt förhör trodde sig finna likhet mellan Johan Sikanen och den i deras afgifna vittnesmål omnämda främmande mannen, med hvilken de tilltalade uppgifvits hafva sammanträffat i Jyväskylä och som derå skulle stigit i båt med dem å Rutanen hemmans strand, samt Johan Sikanen vidare lemnats tillfälle att bese fragmenterna af det å Matoniemi funna likets kläder, dess hufvudskål, tänders ställning och hår, förklarade han sig derigenom hafva blifvit fullt öfvertygad om, att den å Matoniemi dräpte vore hans försvunne broder Gabriel, och åtog sig att med ed bekräfta riktigheten af denna uppgift, ifall sådant skulle påfordras. Hvarför Johan Sikanen påstod nu svarandenes fällande till laga ansvar för mord samt deras skyldigkännande att ersätta honom för rättegångskostnaderna.

Öfverlemnande målet i detta skick till domstolens slutliga afgörande, ansåg aktor genom den förebragta bevisningen vara till fullo ådagalagdt, att tilltalade Karl Trygg, Wilhelm Simuna och Johan Walkama, sedan de i Jyväskylä stad under vårsommaren 1875 sammanträffat med målseganden Johan Sikanens broder Gabriel Sikanen och i sällskap med denne stigit i båt vid Rutanen hemmans strand, å Matoniemi udde i Leppävesi by bragt bemålde Gabriel Sikanen om lifvet samt dolt hans döda kropp under en granrishög, hvarför aktor yrkade svarandenes fällande till laga ansvar, förbehållande tillika den af lidnes rättsinnehafvare öppen rätt att framdeles utföra den talan mot de tilltalade, hvartill anledning kunde förekomma, rörande återbekommande af de penningar, hvilka den af lidne möjligen innehaft och som blifvit honom frånstulna, hvarom fullständig utredning nu icke inlupit. Likaledes yrkade åklagaren att afhörde vittnet Johan Tschernichin, hvars goda frejd under den mängd år han på orten vistats af aktor vitsordades, enär frejdebevis om honom icke kunnat införskaffas, måtte fällas till ansvar åtminstone för det han å vittnesed icke yppat, hvad vid dråptillfället försiggått, ehuru vittnesmålen utredde att han på mer omförmälda färd varit svarandene följaktig.

Svarandene bestredo enständigt åtalet, förklarande sig icke hafva den ringaste delaktighet uti i fråga varande dråp.

Om än under rättegången omständigheter inlupit, som mot dem kunnat framkalla misstankar, hvarjemte tilltalade Karl Trygg särskildt för sin del påstod ansvar å sin medpart Wilhelm Simuna för det denne genom sitt obehöriga och sanningslösa prat indragit Trygg i denna för hans goda namn och rykte nedsättande rättegång.

Indragne Johan Tschernichin vidhöll att han aldrig åtföljt de tilltalade på någon båtfärd, förmenande att vittnena på afstånd misstagit sig om hans person, samt anhöll att varda från saken skiljd.

Häradsrätten tog den 28 December 1881 målet i slutligt öfvervägande och fann tilltalade Karl Trygg, Wilhelm Simuna och Johan Walkama öfvertygade om att under uppkommet slagsmål å Matoniemi udde hafva bragt målseganden Johan Sikanens broder Gabriel Adamsson Sikanen om lifvet, utan att utredas kunnat, hvilken af svarandene tilldelat honom dråpslaget, om ock Karl Trygg, såsom känd för att vara ytterst häftig och vildsint under rusigt tillstånd, vore svåriligen besvärad derom, samt dömde förty Karl Trygg, Wilhelm Simuna och Johan Walkama att såsom alla delaktiga i brottet bland annat undergå tukthusstraff en hvar i fyra år.

Detta utslag, som hemställes *Wasa Hofrätts* pröfning, vardt emellertid af Hofrätten upphäft, jemte det målet återförvisades till ny behandling med förständigän bland annat att införskaffa upplysning, om och när Gabriel Sikanen bott och vistats inom Spankova församling i Ingermanland.

Då målet ånyo företogs till behandling vid *Häradsrätten*, anmälte aktor Kronolänsmannen Kekoni att han för ändamålet varit rest till Spankova församling inom Ingermanlands guvernement samt dervid erhållit otvetydiga bevis på att förbemälde Gabriel Sikanen ännu vore vid lif, hvilket förhållande jemväl utreddes genom bevis af finska pastorn i berörda församling, Juho Saarinen, som intygade sig den 19 Maj 1882 hafva sammanträffat och samtalat med merbemälde Gabriel Adamsson Sikanen, och af denne erhållit den upplysning att han sedan 1873 icke besökt Finland.

Sedan full utredning sålunda vunnits om att i fråga varande å Matoniemi afdagatagne mansperson icke varit Ga-

briel Adamsson Sikanen, fortgick ransakningen ännu vid särskilda sammanträden, utan att något till upplysning i saken läändande derunder vidare inlopp.

Aktor, Kronolänsmannen Kekoni förklarade sig slutligen ur stånd att åstadkomma vidare bevisning i målet, förmodande att, om han tidigare fått saken om hand, det antagligen skulle lyckats honom att utreda den dräpte mannens identitet, hvilket numera sju år derefter syntes vara en omöjlighet i anseende till att vittnenas föreställning och hägkomst af händelser och förhållanden, som passerat för så lång tid tillbaka, vore alldeles dunkla och sväfvande. Då emellertid utredt vore att den okände mansperson, hvars lik år 1876 hittats å Matoniemi udde, genom annans handavverkan ljutit döden, att han först sammanträffat med de tilltalade i Jyväskylä stad och derå från Rutanen hemmans strand färdats med dem till nämnda udde, att slagsmål derstädes egt rum, att bemälde okände icke mer åtföljt svarandene. då desse från Matoniemi fortsatt sin färd, ansåg aktor af allt detta otvunget följa att de tilltalade vid uppgifna tillfälle bragt honom om lifvet samt återhemtade förty sina mot svaranden förut gjorda påståenden.

Häradsrätten afkunnade slutligt utslag i målet den 26 Juni 1882, och jemte det särskilda, af de tilltalade mot flere under rättegången afhörda vittnen, gjorda jäfs anmärkningar såsom dels icke styrkta, dels obefogade förkastades, fann Häradsrätten det vara utredt att, sedan Karl Trygg, Wilhelm Simuna och Johan Walkama jemte en okänd man en afton om sommaren 1875 i båt begifvit sig från Rutanen hemmans strand och landstigit å Matoniemi udde, slagsmål derstädes uppstått och någon af de tilltalade af hastigt mod tillfogat den okände karlen det våld i hufvudet, hvaraf hans död härörört, och att Wilhelm Simuna den 14 Juni 1881 inför rätta förolämpat vittnen och i öfrigt sig oanständigt förhållit, samt pröfvade förty med stöd af 10 § i K. F. angående dråp utan uppsåt att döda samt 7 och 9 §§ i K. F. angående falsk angivelse och annan ärekränkning, gifna den 26 November 1866, döma Trygg, Simuna och Walkama en hvar att för berörda dråp undergå tukthusstraff i två år och Wilhelm Si-

muna derjemte att böta 100 mk till treskifte emellan kronan, häradet och åklagaren eller att vid bristande betalningstillgång hållas åtta dagar i fängelse vid vatten och bröd, hvaremot såväl åtalet emot förre Vice länsmannen Tschernichin, ehuru anledning förekommit till den förmodan att han varit nyss bemålde tre tilltalade följaktig och närvarande vid dråptillfället, enär han sådant bestridt och ett motsatt förhållande ej kunnat lagligen styrkas, förkastades, som ock Karl Tryggs emot Simuna utförda ansvarspåstående lemnades utan afseende; hvarhos de tilltalade ålades att, gemensamt eller den af dem som tillgång egde, ersätta kronan det åt provincialläkaren för besigtningen förskottavis utbetalade arvode äfvensom utbetala ersättning till de i målet afhörda vittnen för tidspillan och resekostnader, hvilket utslag dock jemlikt R. B. 25: 5 underställdes Kejserliga Wasa Hofrätts pröfning och fastställelse.

Svarandene Trygg, Simuna och Walkama anmälte mot förestående utslag missnöje, som de inom behörig tid följde i Hofrätten, hvarvid Trygg i sin besvärsskrift bland annat anmärkte: att han och hans medparter icke, såsom af Johan Simos vittnesmål syntes framgå, å förut uppgifne dag i Juni 1875 varit i Jyväskylä stad och således icke heller der sammanträffat med den obekante mannen; att de tilltalade tillbragt hela sagde dag på tingsstaden, Kauramaa hemman i Leppävesi by, under afvakten på upprop i ett mål, angående priset för en hingst, mellan Johan Walkama och bonden Alexis Hirvesmäki, i hvilket mål Trygg och Simuna uppträdt såsom vittnen, efter att föregående dag, som varit en söndag, hafva öfvervarat gudstjensten i Laukas kyrka. Derjemte återhemtade Trygg sina och sina medparter mot David Tuukkanens vittnesmål inför Häradsrätten gjorda jäfvanmärknings, under påstående att denne i förevarande sak vittnat falskt och låtit dertill förleda sig af Johan Sikanen, som en tid under rättegången uppträdt såsom målsegande i förhoppning att af Trygg och hans medparter utbekomma ersättning för de penningar, hvilka troddes hafva blifvit den i hjäl slagne fränstulne.

I Hofrätten upplystes omsider ock af den från Laukas

domsaga dit inkomna förteckningen öfver förefallna urtima ting, att under år 1875 i Laukas sockens tingslag förekommit tvenne urtima ting *den 1 och 21 i Juni månad*.

I sitt den 27 Juli 1882 gifna utslag yttrade sig *Hofrätten*. och jemte det åtalet emot förre Vice länsmannen Tschernichin såsom icke styrkt förkastades, ansåg Hofrätten den i Matoniemi udde funne okände manspersonen hafva ljutit döden genom annans handaverkan samt skäl och misstänkliga omständigheter förekomma, som gjorde det sannolikt att någon af de tilltalade Karl Trygg, Wilhelm Simuna och Johan Walkama å uppgifna tid och ställe under uppkommet slagsmål tillfogat honom den åkomma å hufvudet, som förorsakat hans död, men som Trygg, Simuna och Walkama dertill enständigt nekat och fullt bevis till deras öfvertygande saknades, förklarade Hofrätten dem icke kunna åt saken fallas, vid hvilket förhållande de tilltalade befriades från skyldigheten att godtgöra kronan för det åt provincialläkaren förskottsvis erlagda arvode, hvilket alltså komme att stanna kronan till last, likasom ock från utgifvande af ersättning till de af åklagaren påkallade vittnen i målet, derutinnan Häradsrättens utslag ändrades, hvaremot vid detsamma i öfright komme att bero; och skulle Karl Trygg, Wilhelm Simuna och Johan Walkama, der annat laga hinder icke mötte, genast ställas på fri fot.

Kronolänsmannen Kekoni anförde mot Hofrättens utslag underdåniga besvär hos H. K. M:t, och då målet i *K. Senatens Justitie departement* föredrogs, yttrade sig

Senatorn *Nybergh* och fann Kronolänsmannen Kekoni icke hafva anført skäl till ändring i Hofrättens utslag, såvidt Karl Trygg, Wilhelm Simuna och Johan Walkama förklarats vara med misstänkliga omständigheter besvärade att hafva emot i fråga komna okända mansperson utöfvat det våld, som förorsakat hans död, hvarföre vid berörda utslag såväl derutinnan som beträffande arvodet för besigtningen af den dödes kropp enligt Senatorns mening skulle bero: men emedan Karl Trygg, Wilhelm Simuna och Johan Walkama vore öfvertygade att hafva med vetskap om sagda brott hulptit att detsamma dölja, pröfvade Senatorn rättvist, jem-

likt 3 § 61 kap. M. B., döma Karl Trygg, Wilhelm Simuna och Johan Walkama att enhvar undergå fängelse vid vatten och bröd i sexton dagar.

Senatorn *Ehrström* fann utredt vara att den okände mansperson, hvars lik år 1876 om sommaren anträffats å Matoniemi udde, redan år 1875 ljutit döden genom annaus handaverkan samt misstänkliga omständigheter förekomma derom att Karl Trygg, Wilhelm Simuna och Johan Walkama i en vilja och gerning emot den okände manspersonen utöfvat det våld, som förorsakat hans död; men som Trygg, Simuna och Walkama dertill enständigt nekat och fullt bevis till deras öfvertygande om brottet saknades, kunde desse icke fällas åt saken, utan vardt densamma af Senatorn lemnad till framtiden, då den kunde blifva uppenbar; med hvilken rättelse i Hofrättens utslag, vid samma utslag i öfrigt enligt Senatorns tanke komme att förblifva.

Senatorn *Gejtel* ansåg genom de af de tilltalade fälda, af flere vittnen bestyrkta yttranden och öfriga under ransakningen inlupna omständigheter det vara till full visshet ådagalagdt att de tilltalade, om de ock icke sjelfve föröfvat i fråga varande brott, dock fått derom kunskap, utan att de detta uppenbarat, hvarföre Senatorn, jemlikt 3 § 61 kap. M. B., dömde Karl Trygg, Wilhelm Simuna och Johan Walkama att hållas enhvar tjuguåtta dagar i fängelse vid vatten och bröd; men i öfrigt lät Senatorn vid Hofrättens utslag bero.

Senatorerne *Brunou* och *Wasastjerna* voro ense med Senatorn *Ehrström*, i enlighet med hvars yttrande K. Senatens den 5 November 1883 daterade utslag är affattadt.

8.

B. B. 24: 1. Medför försummelse att iakttaga gällande föreskrifter rörande förvaring af eldfarliga ämnen förlust af rättighet till brandskadeersättning, när brandskadan icke är någon följd af berörda försumlighet, utan af andra tillstötande omständigheter?

I anledning af den stora eldsvåda, som den 2 och 3 November 1882 öfvergick Uleåborgs stad och hvarigenom under förloppet af omkring sjutton timmar inalles tjugo stycken stadsgårdar helt och hållet lades i aska samt nio gårdar mer eller mindre skadades, anställdes af Magistraten i sagda staden den 10 i samma månad, efter det föreskrifna syner och besigtningar å brandställena blifvit verkställda, undersökning om orsaken till eldens löskomst, på sätt i den för staden gällande brandordning är stadgadt. Sedan dervid genom flere åsyna vittnen utredts att eldsvådan först uppstått i apotekshuset vid Kyrkogatan, hördes egaren af omförmälda hus.

Apotekaren *A. F. Nordfors*, som rörande förloppet vid eldens uppkomst inför Magistraten afgaf följande berättelse: Uppgifne dag den 2 November klockan emellan 6 och 7 e. m. hade Apotekaren Nordfors, jemte Fotografen *Johan Sjöman* och Ingeniören *Haglund*, befunnit sig i sitt boningsrum uti omförmälda gård vid Kyrkogatan, då han, efter det *Haglund* plötsligt aflägsnat sig, hört rop från det emellan apoteket och betjeningsens rum belägna materialrummet, att elden vore lös, hvarför han jemte Fotografen *Sjöman* skyndat ut och, efter att hafva förnummit att eld utbrutit i ett af källarrummen under byggningen, medtagande en till hande varande extinktor sprungit ned för den från materialrummet ledande trappan till källaren, men vid öppnandet af dörren till denna mötts af så häftiga eldslågor att han af dem hindrats att gå vidare. I följd häraf hade Apotekaren Nordfors skyndat upp till sin familj för att underrätta den om olyckstillbudet, då lågorna med det samma flammade upp mot boningshuset och slagit in genom fönstren, samt elden derpå utbredd sig med sådan hastighet att inom några minuter hela

huset stått i ljusan låga och måstat utrymmas. Uti det i tre afdelningar indelta magasin under karaktärsbyggnaden, hvarest elden först löskommit, hade vid brandtillfället funnits upplagda: i första rummet, tvenne kanistrar med ether om fyra kaunor vardera, tre kanistrar benzin olja, med äfven fyra kannor i hvarje, och några damejaner (= korgflaskor) svafvelsyra; i mellersta rummet, ett fat kokt och ett fat okokt linolja, ett fat terpentin med 60 knr; i tredje rummet, ett öppnadt fat petroleum och en damejan svafvelsyra, äfvensom i en annan afdelning af rummet en damejan innehållande ett mindre quantum sprit.

Apotekseleven *Otto Leistén* omtalade: Att han den 2 November på aftonen, då en gosse infunnit sig å apoteket och begärt att få köpa benzinolja, utan närmare eftertanke gått med lykta gårdsvägen ned i källaren för att från ett der befintligt påbörjadt bleckkärl påfylla en mindre flaska, hvarunder litet af oljan spilt på golvet och jemte innehållet i benzinkärlat fattat eld från den på ungefär en alns afstånd från kärlet stående lyktan; att Leistén med anledning häraf genast sprungit upp till materialrummet och, efter att hafva upplyst de andra på apoteket om att elden vore lös i källaren, skyndat tillbaka medtagande en paletå, hvarmed han trott sig kunna dämpa elden; att han, då detta icke lyckats, begynt ropa på hjälp, i följd hvaraf drängarne Kaurala och Haapala dit kommit med en så vatten, som de kastat öfver elden, hvilken deraf äfven delvis blifvit släckt; att springgossen *Pyykkö* emellertid kommit tillstädes och på något sätt skuffat till benzinkanistern, så att en del af dess innehåll spilt på golvet, då elden ånyo flammat upp och gripit omkring sig med sådan häftighet att Leistén och *Pyykkö* varit nödsakade att skyndsamt rädda sig undan lågorna.

Springgossen *Johan Pyykkö* berättade: Att han vid i fråga varande tillfälle varit i drängstugan och vid drängen Kauralas rop att elden vore lös skyndat till källaren, hvarest Leistén med ett klädesplagg försökt att qväfva elden, medan drängarne Kaurala och Haapala samtidigt hållt vatten deröfver; att vittnet, som härunder varnat att benzinlaskan,

som var af jernbläck, låg i kull stjelpt på golvet samt att dess brinnande innehåll rann ut, försökt att resa upp kärlet och sätta det att stå, i mening att sålunda möjligen hindra eldens utbredning, men då han dervid bränt sin hand och nödgats släppa kärlet, hade benzin åter utströmat och eldslågan fått ökad näring, så att Pyykkö och Leistén varit nödsakade att skyndsamt aflägsna sig från källaren.

På grund af hvad sålunda inlupit rörande uppkomsten af i fråga varande eldsvåda, lät Stadsfiskalen i Uleåborgs stad G. Topelius till Rådstufvurätten instämma Apotekaren A. F. Nordfors och Apotekseleven Otto Leistén samt yrkade vid bemälda rätts sammanträde den 16 December 1882 laga ansvar ej mindre å Apotekaren Nordfors för det denne i strid med 22 § af den för staden gällande brandordning af den 26 November 1878 och K. F. af den 14 Augusti 1866 uti sin egda stadsgård förvarat flyktiga oljor och medicinalier uti ohvälfdt och icke behörigen för sådant ändamål besigtigadt källarrum, än äfven å eleven Leistén för det denne genom ovarsamhet varit vållande till eldens löskomst.

Genmäle affordrad inlemnade Apotekaren Nordfors en så lydande skrift:

”Till Rådstufvurätten i Uleåborg.

Till genmäle å Stadsfiskalen Gustaf Topelii emot mig väckta åtal för det jag, i strid med 22 § af den för staden gällande brandordning af den 26 November 1878 och K. F. af den 14 Augusti 1866, uti min ägda gård i ohvälfdt och icke besigtigadt källarrum förvarat flyktiga oljor och medicinalier, för jag ödmjukast anföra följande:

Något sådant påbud, som skulle förbjuda Apotekare att uti andra rum än hvälfda källare förvara upplag för medicinska behof har, åtminstone till tiden för branden, icke emanerat såsom gällande för vår ort, hvarföre man äfven här, likasom i de flesta städer i landet, förvarat sina upplag, med iakttagande af all varsamhet och efter lägenheten uti sin gård, i källare, hvälfda eller ohvälfda, och uthus. Denna rättighet för privilegerad apotekare har icke heller mig veterligen någonsin blifvit i fråga satt.

På grund häraf och då jag af sådana flyktiga och lätt

antändbara oljor, som omsörmlas i K. F. af den 26 Augusti 1866, nemligen ether, napta, terpentin, kamfin, fotogen, petroleum och benzin, icke på långt när innehaft det belopp, 120 knr, som förordningen medgifver såsom upplag, utan utverkadt särskildt tillstånd, samt mitt förråd af sprit utgjort blott en obetydlighet af de 500 knr, hvilka K. F. af den 9 Oktober 1877, angående upplag och behandling af slik vara, såsom upplag obetingadt tillåter, och mitt öfriga upplag utgjordes af endast till förvarande lofgifna oljor och ämnen, med hvilka hvarje apotekare för medicinska behof måste vara försedd, anser jag Stadsfiskalens åtal i allo böra förfalla.

Enär åtalet emellertid påkallats dels af den beklagansvärda utgången af eldsvådan, dels af åklagarens naturliga bristande kännedom om en mängd oljors och andra ämnens eldfarlighet, och måhända hufvudsakligen af mina uppgifter till Magistratens undersökningsprotokoll, hvilka, sådana de der äro antecknade, endels alldeles strida emot verkliga sakförhållandena och måste uppkommit dels af min svaga hörsel och oförmåga att i hast fatta till mig ställda frågor och dels äfven af missförstånd vid förhöret, bör jag nu angående till saken hörande förhållanden före och vid branden, stället för eldens löskomst, förvaringsrummen, beloppet af mina upplag och deras beskaffenhet afgifva följande förklaring, hvarvid jag såsom absolut oriktigt förklarar allt som i Magistratens protokoll förekommer, stridande emot mina här meddelade uppgifter.

Såsom sjuk befann jag mig branddagen på mitt rum bredvid apoteket och hade mot aftonen besök i enskilda angelägenheter, först af Consul Siemssen samt senare af Fotografen Sjöman och Ingeniör Haglund. Sjöman ankom till mig före kl. $\frac{1}{2}$ 6 och Haglund före kl. $\frac{1}{2}$ 7, och qvarsutto hvardera, samtalande med mig, som under tiden icke rörde mig ur rummet, ända till tiden för eldsvådan. Nu utgick Haglund, men dervid fäste jag ingen vikt, emedan han var hemmastadd i mitt hus. Då deremot äfven herr Sjöman i detsamma hastigt aflägsnade sig, utan att svara på min fråga: "hvart nu", misstänkte jag, som med min svaga hörsel hörde hvarken buller eller rop, att något var å färde och begaf

mig till apoteket. Inkommen dit och frågande "hvad är i färde", upplyste man mig att eld löskommit i källarmagasinet. Fotografen Sjöman höll ock redan på att taga extinktorn på sig och jemte honom rusade jag genom provisorernes rum, från hvars yttre sida trappan till källarmagasinet, der elden löskom, ledde (icke från material-rummet, såsom Magistratens protokoll oriktigt upptager); men ankomna till dörren, som blifvit öppen lemnad, mötte oss från öppningen så starka lågor, att vi ej kunde intränga, hvarföre jag kastade mig framstupa för att möjligen på detta sätt få dörren stängd, men förgäfves, ty elden brände mitt ansigte, hår och skägg, och jag måste utan att kunna dämpa elden återvända till mina rum för att underrätta min familj om olyckshändelsen och rädda hustru och barn. Då jag passerade mitt rum, beläget ofvanpå det grundvalsmagasinet, der elden löskom, söndrade lågan, utströmmande från magasinetsdörren och af vinden pressad mot yttre väggen, redan fönstren, inträngde i huset och spridde sig med otänknbar hastighet i alla rummen genom antändande af gardiner, tapeter m. m. Husets torra tillstånd i följd af den torra väderleken hela hösten, den ringa tillgången på vatten, flere sprutors otidsenliga och dåliga skick samt äfven en del af släckningsmanskapets olämplighet och oförmåga att fridagarne ("römpäviikossa") villigt och kraftigt arbeta, voro för öfrigt, enligt min åsigt, hufvudorsakerna till den olyckliga utgången af eldsvådan. Beträffande åter läget af de grundvalsuthus, hvari jag hade mina upplag, och äfven det magasin, der elden löskom, fördelningen af upplagen på de särskilda uthusmagasinen och upplagens beskaffenhet, så lemnar närslutna planteckning, af mig underskrifven, deröfver upplysning; och förvarades: 1:o i *magasinet N:o 1*, hvarest elden utbröt, tvenne käril eller kanistrar med ether om möjligen fyra knr i hvardera, tre kanistrar benzin, äfvenså med kanske fyra knr i hvarje, en damejan svafvelsyra, inrymmande cirka 15 knr, men af innehållet var mycket begagnadt, samt diverse medicinalier; 2:o i *magasinet N:o 2*, cirka två (2) knr sprit i en damejan; 3:o i *magasinet N:o 3*, ett påbörjadt fat bomolja vid tillfället innehållande möjligen 40 knr, ett från

våren begagnadt fat linolja af mindre innehåll, ett dito dito kokt linolja af dito, terpentin emellan 3 å 6 knr uti ett kärl af plåt, liknande en petroleum kanister, — icke ett fat om sextio knr, såsom magistratens protokoll oriktigt upptager — och en damejan (= korgflaska) innehållande circa 15 knr¹⁾, samt circa 8 knr vanlig Ryssolja och icke björktjära, såsom vittnet Wickman af bristande kännedom benämnt varan (Wickman varande ung elev); 4:o i magasinet N:o 4, svafvelsyra circa 15 damejaner å circa 15 knr, kolsyrad kalk och ett uttömdt petroleum fat; samt 5:o i den hvälfda källaren N:o 5, diverse medicinalier m. m. För nämnda grundvalsmagasiner, belägna under karaktärsbyggnaden, utgjorde för öfrigt byggnadens golfsyllor och trossbotten tak och var trossbottnet under fyllningen till förekommande af eldfara, belagdt med circa tre tum tjockt lager af murbruk. Sådana voro förvaringsrummen och, enligt hvad jag kunnat utforska, de verkliga förhållandena med upplagan vid branden; men dock måste jag härvid upplysa, att jag, som efter min hemkomst omkring den 26 September från resa till Åbo, fortfarande till brandtiden var sjuk och derföre icke sjelf kunde befatta mig allraminst med de yttre bestyren, ännu vid tiden för Magistratens sammanträde och ända till den 5 Januari saknat kännedom om att den damejan terpentin, som nu ofvan i grundvalsmagasinet N:o 3 uppgifvits, brandtiden förefunnits, enär farmaceuten Pettersson först nästnämnda dag underrättade mig att damejanen, under min sjukdom före branden, från packhuset hemhemtats jemte andra varor. Ur nämnda skäl och då jag, likasom hvarje apotekare i allmän-

¹⁾ Om upplag och förvarande af flyktiga och lätt antändbara oljor stadgar K. F. d. 14 Aug. 1866 § 1: „Ether, naphta, terpentin, kamfin, fotogén, petroleum, benzin m. fl. dylika oljor, hvilka, i anseende till deras flyktighet och större antändbarhet, lätt kunna förorsaka eldfara, må ej i stad, utan särskildt tillstånd, uppläggas inom samma gård till större mängd än etthundra tjugu kannor i uthus och tjugu kannor i salubod eller i sådana rum, der eld begagnas, samt skola i dessa fall uti starka och välslutna metallkärl förvaras“.

het varit och är beroende af mina biträdens tillgöranden samt min vid ordningen hos mig vane och pålitlige provisor von Willebrand äfven före branden svårt insjuknade och sedan afled, kan jag icke heller på en eller annan kanna garantera mina uppgifter.

Af det nu specifikt anförda framgår emellertid säkert att jag vid tiden för branden icke innehåft vidare af flyktiga och lätt antändbara oljor än sammanlagdt circa 40 knr och af sprit två knr. Att deremot bom-, lin- och ryssolja samt svafvelsyra kan hänföras till sådana flyktiga och lätt antändbara oljor, som K. F. af den 14 Augusti 1866 afser, bestrider jag absolut. Ty bom-, lin- och ryssolja kunna ouppheftade ej ens afsigtligt fås att brinna, utan endast vid starkt kokande tillstånd, och engelska svafvelsyran icke på något sätt, utan är tvärtom verksamt eldqväfvande, hvilket af hvarje keimist och sakkunnig person erkännes. Och begagnas svafvelsyran jemväl för sådant ändamål till exempel vid laddningen af extinktorer samt svafvelsyrade salter, för inpregnering af perlor till tak (svafvelsyrad jernoxidul) och svafvelsyrad kalilerjord till aluminium tändstickor, för släckning af glöden i trädet, så fort lågan släckts. Dessutom förefanns i grundvalsmagasinet N:o 4, hvarest svafvelsyran förvarades, äfven derinvid kolsyrad kalk och dessa ämnen, ingående kemisk förening med hvarandra, utveckla kolsyregas, som är mest eldqväfvande.

Ehuru jag genom det anförda allaredan tror mig hafva nog tydligt ådagalagt obefogenheten af Stadsfiskalens åtal, kan jag ej heller lemna onämndt, att hvarken han eller någon annan vid de årliga brandsynerna, i enlighet med 22 § i brandordningen för Uleåborgs stad, hos mig gjort någon anmärkning deremot, att jag i ohvälfda grundvalsmagasin förvarat äfven flyktiga oljor samt lika litet Brandstodsbolagets agent å orten vid besigtningen för brandförsäkringen af min gård och väggfasta inredningen i de särskilda förvaringsrummen för apoteksbehovet, och Brandstodsbolagets direktion äfven faststälde försäkringen och antog den samma. På grund häraf och då trenne apotek för icke lång tid tillbaka i Kuopio totalt nedbrunnit alla med enahanda upplag

som mina, utan att någon rättegång derom uppkommit, är åtalet emot mig äfven anmärkningsvärdt.

Slutligen måste jag äfven framhålla att jag jemväl enligt 2 och 3 §§ 24 kap. B. B. i alla afseenden är oskyldig till eldsvådan och den deraf uppkomna branden, enär jag icke kunnat förutse händelsen, men emellertid, på sätt samtliga mina biträden inför Magistraten erkänt, allvarligen förbjudit de flyktiga och lätt antändbara ämnenas behandling vid eldsjus i upplagsrummen; och anhåller jag tillika ej mindre att Fotografen Sjöman och Ingeniör Haglund, hvilka jag därför låtit inkalla, blifva å ed hörda öfver deras besök hos mig vid eldens utbrott, än ock att mig i dag måtte tillåtas med ed vita att eldsvådan ej af min "vangiömo eller mitt vållande uppkommit". Sjelfallet framstår i saken att jag alldeles oskyldigt fått lida otroligt genom de vilseledande referaten af målet i landets tidningar, både i allmän aktning och såsom affärsman i ekonomiskt hänseende.

Planteckning öfver grundvalsmagasinerne i min egda gård:

N:o 2.	N:o 3.	N:o 4.
N:o 5.	N:o 1. (Elden löskom).	
Hushållskällare.		

Uleåborg den 8 Januari 1883.

A. F. Nordforsⁿ.

Svaranden *Leistén* vidhöll till alla delar sin inför Magistraten afgifna förklaring samt erkände på fråga att, då han af Apotekaren Nordfors antagits till elev å apoteket, denne uttryckligen varnat honom för att vid eldsljus besöka källarrummen under byggnaden, der hvarjehanda lätt antändbara oljor förvarades.

Mot svaranden Nordfors' förestående skriftliga genmäle aumärkte åklagaren Topelius att uppgifterna deri icke vore till alla delar sanningsenliga, enär åklagaren vid senast i staden förrättad brandsyn besökt i fråga varande förvaringsrum och derstädes då icke funnit något otillåtligt upplag af eldfarliga oljor, hvarför han icke heller kunnat varna eller förhålla Nordfors vådan deraf.

Vid Rådstufvurättens andra sammanträde i målet infann sig Rådmannen Carlsson, såsom ombud för Städernas allmänna brandstodsbolag i landet, för Rätta och förenade sig i aktors ansvarspåstående mot Apotekaren Nordfors för det denne haft upplag af ether, benzin, petroleum och andra brännbara oljor i ohvälfd källare och detta upplag varit större än K. F. d. 14 Aug. 1866 medgifver, samt yrkade Apotekaren Nordfors' skyldigkännande att ansvara för den skada brandstodsbolaget genom i fråga varande eldsvåda lidit äfvensom att svaranden Nordfors derhos måtte förklaras förlustig all rätt till utbekommande af brandskadeersättning af bolaget, och uppgaf ombudet Carlsson att omförmälda förlust belöpte sig inalles till 638,298 mk 72 p: i Nordfors egen försäkringssumma deri inberäknad.

Svaranden Nordfors uttalade sin förvåning öfver att Direktionen för allmänna brandstodsbolaget kunnat skrida till ofvan omförmälda talan emot en delegare i bolaget, innan den af allmänna åklagaren väckta rättegången hunnit blifva afgjord och sakförhållandet fullständigt utredt, hvilket ogrannlaga förfarande från Direktionens sida komme att i hög grad menligt inverka på svarandens ställning såsom af-färsman. I sjelfva saken framhöll Apotekaren Nordfors: att han hvarken vållat ej heller kunnat förutse eldsvådan; att han innehaft endast en tredjedel af det belopp eldfarliga oljor, som utan utverkadt särskildt tillstånd vore i lag med-

gifvet; att alla oljorna i det rum, hvarest elden utbrutit, på sätt 1866 års förordning föreskrifver, varit förvarade i metallkärl, såsom fallet öfverhufvud ock varit i andra rum, med undantag endast af de i rummet N:o 3 besiftnliga 15 knr terpentin, som förvarats i en damejan eller korgflaska, om hvars förhandenvaro svaranden dock först efter branden erhållit kännedom; att svaranden städse, så länge han innehaft apoteket, haft äfven de flyktiga och lätt antändbara oljorna för apoteksbehofven upplagda i samma magasin, utan att därför någonsin hafva blifvit varnad af allmänna åklagaren eller af brandstodsbolagets agent; att såväl svaranden sjelf som hans förste provisor von Willebrand före och vid tiden för eldsvådan af sjukdom varit förhindrade att öfvervaka de yttre göromålen, hvartill ännu kom att äfven farmaceuten Pettersson några dagar förut insjuknat och varit sängliggande; att eleven Leistén, redan 19 år gammal, vid tiden för branden varit vid apoteket anställd på femte månaden; att ingen eldsvåda tillförene förekommit under de åtta år svaranden innehaft apoteket. Och jemte det Apotekaren Nordfors förklarade sig villig att jemlikt B. B. 24 kap. 2 § med sjelfsins vådaed vita att skadan icke skett af hans vangiömo eller vållande, yrkade han åtalens och ersättningsanspråkens förkastande till alla delar, samt att på grund af 3 § åberopade kapitel och balk förklaras berättigad att genast utfå den honom tillkommande brandskadeersättning.

Å vittnesed hördes under rättegången bland andra följande personer:

Apotekseleven *Wickman*, som intygade: Att han i fråga varande afton kl. 7, efter erhållet tillstånd af Apotekaren Nordfors, begifvit sig på ett sångföreningsmöte i lycei lokal, men knapt framkommen dit hört brandsignaler och sett eldsken uppstiga från apoteket, hvarför vittnet genast återvändt och begynt deltaga i bergningsarbetet från det då redan af rök uppfyllda apoteket; att vittnet endast tvenne gånger hunnit bortbära saker derifrån, hvartill åtgått en tid af högst tio minuter, innan lågorna utbredt sig öfverallt i rummet och gjort hvarje vidare bergningsförsök omöjligt; att i källarrummet N:o 1, der ether, benzin, m. fl. oljor förvarades,

vid tiden för eldsvådan funnits två hela opåbörjade kanistrar med ether och benzin, hvardera inrymmande omkring fyra knr, förutom ett tredje kärl af samma slag, som allaredan varit påbörjadt; att uti källarrummet N:o 3 förvaras bomolja samt kokt och okokt linolja uti träkärl, inrymmande circa 50 å 60 knr, hvaraf dock endast någon del funnits kvar, terpentin uti sex påbörjade kanistrar samt en damejas eller korgflaska, innehållande 15 knr af samma vara, äfvensom ett kärl innehållande ryssolja, som vittnet vid undersökningen inför magistraten i enlighet med bruket vid försäljningen benämnt björktjära; att uti källarrummet N:o 4 funnits 19 å 20 damejaner svafvelsyra om 15 till 20 knr hvarje, ett påbörjadt petroleumkärl, inrymmande 65 knr, ur hvilket vittnet några dagar före branden tappat olja, utan att vittnet undersökt eller annars hade sig bekant huru mycket deri vid eldens lökomst funnits kvar, och intygade eleven Wickman tillika att betjeningen på apoteket varit strängeligen förbjuden att vid eldsljus sälja eller handtera eldfarliga ämnen samt att, enligt vittnets öfvertygelse, eldsvådan helt och hållet vore att tillskrifva eleven Leisténs obetänksamhet.

Farmaceuten *Pettersson*: Att vittnet, som uppgifne dag legat sjuk i en invid materialrummet belägen kammare, plösligt hört eleven Leistén inkomma under utrop att elden vore lös i källaren, hvarför Pettersson uppstigit från sitt läger och begynt berga egendom, hvari han dock inom kort hindrats af eld och rök, som slagit in genom fönstren. För öfrigt besannade vittnet Apotekaren Nordfors' förestående uppgifter om beloppet af de i källarrummen förvarade oljorna samt intygade att Nordfors, efter hemkomsten den 25 förutgångne September från en till Åbo företagen resa, varit af sjukdom förhindrad att närmare öfvervaka apoteksgörmålén.

Vid ett senare förhör kompletterade Farmaceuten Pettersson sitt vittnesmål derhän: att i magasinet N:o 1, der elden utbröt, icke funnits andra eldfarliga ämnen än två kanistrar ether, af hvilka den ena någon tid före branden af vittnet blifvit påfylld, samt trenne kanistrar benzin, af hvilka en varit påbörjad; att i magasinet N:o 3 funnits en

bleckkanister af 5 knrs rymd, men för tillfället innehållande endast par knr terpentin, en damejan eller korgflaska innehållande circa 15 knr samma vara, äfvensom 5 bleckkanistrar, hvilka dock varit toma för att påfyllas ifrån damejanen den eleven Wickman bragt hem från packhuset under Apotekarens och Provisorn von Willebrands sjukdom kort före branden, men hvilka ännu ej hunnit påfyllas, enär äfven Farmaceuten Pettersson omkring en vecka före branden insjuknat; att i magasinet N:o 4 förvarats ett petroleumfat af 65 knrs rymd, hvilket vittnet före sin sjukdom eller 6 å 8 dagar före branden tömt och derifrån påfyllt ett bleckkärl, som förts till apotekets laboratorium; att vittnet först efter branden, eller den 5 Januari, erinrat sig den i rummet N:o 3 befintliga korgflaskan med 15 knr terpentin och då under rättat sin principal om dess hembringande från packhuset; att alla eldfarliga oljor förut under den tid af 1 $\frac{1}{2}$ år, som vittnet innehaft tjänst hos Apotekaren Nordfors, likasom vid brandtillfället, förvarats i omordade magasin; att något tillbud till eldevåda, såvidt vittnet hade sig bekant, aldrig till förene förekommit samt att vittnet för sin del tillskref olyckshändelsen eleven Leisténs obetänksamhet och för öfrigt ren våda.

Drengen *Henrik Mäkelä* omtalade: Att han, såsom varande i tjänst hos svaranden Nordfors, några dagar eller möjligen en vecka före branden från tullkammaren hemtat hem en korgflaska terpentin om 15 knr samt insatt kärlet i ett af magasinrummen under byggnaden, i hvilka rum dylika och andra eldfarliga oljor städse hållits förvarade, men vittnet hade sig icke bekant upplagets storlek vid brandtillfället eller tiden dertöförrinnan. Ungefär i medlet af September månad år 1882 hade vittnet jemväl hembragt ett fat petroleum om circa 65 knr, hvilket fat insatts i samma magasin, det vittnet för öfrigt ytterst sällan besökt och då endast i sällskap med någon af apotekseleverne, hvilka icke sällan, ehuru sådant varit förbjudet, haft med sig lykta med påtändt ljus. I öfrigt intygade vittnet att han aldrig sett svaranden Nordfors besöka i fråga varande magasinrum, äfven-

som att något tillbud till eldsvåda, under den tid vittnet tjänat hos Nordfors, icke förekommit i huset.

Till styrkande af sitt påstående att släckningsanstalternas otillräcklighet och framför allt bristen på vatten under den ovanligt torra årstiden varit de hufvudsakliga orsakerna till eldens hastiga framfart och förstörelsens storlek inlemnade Apotekaren Nordfors ett så lydande skriftligt intyg:

”Beträffande den eldsvåda, som den 2 November sistlidet år omkring kl. 7 på aftonen utbröt uti Herr A. F. Nordfors tillhöriga gård och tomt N:o 47 i 1:sta kvarteret eller N:o 15 i 6 eller Kyrkogatans stadsdel i Uleåborgs stad. får jag härmed under edelig förpligtelse intyga följande för mig kända omständigheter och förhållanden:

Efter det första brandsignal omkring kl. 7 på aftonen hördes, begaf jag mig från Herr Svendelins kontor, på omkring 500 stegs afstånd ifrån brandstället — efter en omväg af högst 200 steg till hemmet — till stället och måste sålunda inom mindre än 10 minuters tid hafva inträffat der. Framkommen utanför gårdens port vid Kyrkogatan fann jag der Frivilliga brandkårens begge under mitt kommando stående sprutor, hvilka genast efter erhållen order placerade sig på gården, der elden utbrutit i en källare, och såg lågorna slå ut emot väggen och fönstren i boningshuset derofvan. Emellertid yppade sig en för orten ovanlig vattenbrist, i det åtminstone under 15 å 20 minuter intet vatten kunde erhållas. Härunder infann sig äfven en stadens allmänna brandkår tillhörig spruta på stället och arbetade med den obetydliga vattentillgång, som småningom anskaffats, utan bättre framgång än att sprutorna nödtvunget, i brist på vatten och under lågornas påtryckning, måste aflägsna sig ut på gatorna. Vattenbristen var så stor att Frivilliga brandkårens mauskap under den första timmen ständigt tillsände mig, som ute på gatan försökte anskaffa vatten, enträgna påminnelser derom.

Först sedan elden tagit sådan öfverhand att den knapt nog med menskliga eller mekaniska krafter kunde dämpas. blef vattentillgången något så när tillfredsställande, men äfven då högst otillräcklig för alla i verksamhet varande sprutor. Flertalet af sprutorna nödgades sålunda i brist på vat-

ten retirera undan för lågorna, under det brandsegel, såväl stadens som F. B.-kårens, jemte brandstegar uppbrändes utan att erhålla nödig väta.

På grund af ofvan autydda fakta kan jag med godt samvete förklara att min öfvertygelse är: att om blott en af de till brandstället i början tillstädeskomna sprutorna hade erhållit tillräckligt vatten för att helst under 10 minuters tid bespruta brandstället, faran utan tvifvel undvikits och knappt nog mer än den af elden berörda källaren och der ofvan belägna rum skadats. Såsom orsak till den anmärkta vattenbristen vågar jag tillika framhålla ej allenast det allmänt kända, ovanligt låga vattenstånd, som för tillfället rådde å orten, utan äfven ombytet af tjänstefolk, hvilket förorsakade att en stor del af stadens till vattenhemtning fördelade hästar antingen helt och hållet saknade, eller hade en med stadslifvet oförfaren körsven.

Allt detta kan jag med helig ed bekräfta. Uleåborg den 30 Januari 1883.

J. A. Hehkonen.

Chef för Frivilliga Brandkåren⁷.

För öfrigt utreddes genom särskilda läkareintyg att såväl Apotekaren Nordfors som ock hans förbemålde tvenne biträden Provisorn v. Willebrand och Farmaceuten Pettersson vid omordade tillfälle haft sjukdomsförfall, hvarhos tvenne på orten befintlige kemister Bataljonsläkaren Wennerström och Stadsläkaren Bäckvall besannade Nordfors' påstående, att bomolja, kokt och okokt linolja, ryssolja samt engelsk svafvelsyra icke kunde hänföras till sådana flyktiga och lätt antändbara oljor, som afsåges i § 1 af K. F. d. 14 Aug. 1866.

Under rättegången åberopade svaranden Nordfors vittnesmål jemväl af Apotekseleven Granlund och Arbetskarlen Kaurala, men emedan bemålde personer uppgåfvo hafva sitt hemvist hos svaranden och af honom åtnjuta uppehälle och lön, förklarade Rådstufvurätten dem, på Rådmannen Carlsons och allmänna åklagarens derom gjorda anmärkning, jäfvige att i suken vittna, hvarhos ombudet Carlsson jemväl mot afhörda vittnet Petterson anmärkte, att denne vid tiden,

då han afgaf sitt vittnesmål, varit i Apotekaren Nordfors tjänst, samt yrkade förty att Pettersson måtte förklaras för återgångsvittne och hans intygan lemnas utan afseende.

Efter afslutadt vittnesförhör framhöll Apotekaren Nordfors ytterligare uti en till Rådstufvurätten inlemnad skrift: att hans förhållande till allmänna brandstodsbolaget vore närmare bestämdt i K. Reglem. för bemälda bolag af d. 26 Nov. 1861 och K. K. d. 21 Juli 1870, hvilka författningar åberopas och finnas i utdrag intagna i det af brandstodsbolaget åt Apotekaren Nordfors utfärdade försäkringsbref; att enligt § 38 i berörda reglemente bolagsman hade förverkat sin brandstod endast i fall "han blifvit *lagligen öfvertygad om att hafva uppsåtligen anlagdt eller anlägga låtit* "den brand, hvarigenom hans i bolaget försäkrade egendom förstörts, eller "om han blifvit *förvunnen att hafva genom grof och uppenbar vårdslöshet* med eld vållat brand i sitt eget hus". Vid sådant förhållande öfverlemnade Apotekaren Nordfors till Rättens pröfning, huruvida Direktionen och agenten för Städernas allmänna brandstodsbolag varit berättigade att utföra någon talan emot honom, innan han blifvit lagligen öfverbevisad eller förvunnen om sådan förseelse, som i ofvan åberopade reglemente förutsattes. Och anseende för sin del agenten Carlsson alldeles hafva öfverskridit sin befogenhet yrkade Apotekaren Nordfors ansvar å honom för obehörig inblandning i rättegången.

Rådmannen Carlsson ansåg af undersökningen framgå att svaranden Nordfors låtit komma sig synnerligen grof vårdslöshet till last, enär han tillåtit stora upplag bom- och linoljor förvaras i samma rum med flyktiga och lätt antändbara oljor, hvarigenom också släckningsarbetet betydligt försvårats, påpekande ombudet tillika det emot gällande författningar stridande, å svarandens apotek ofta upprepade förfarandet att sälja och handtera eldfarliga oljor vid eldsjua, hvarför ombudet i alla delar återhemtade sina förut gjorda påståenden.

Rådstufvurätten afkunnade utslag i målet den 14 Febr. 1883: och jemte det svaranden Nordfors' under rättegången gjorda anhållan att få gå vådaed afslogs samt vittnet Pet-

tersson, den der vid tiden för afgifvandet af sitt vittnesmål varit i svaranden Nordfors' tjänst och kost, förklarades för återgångsvittne, ansåg Rådstufvurätten utredt vara att, då svaranden Leistén torsdagen den 2 sistlidne November skolat i ett under boningsbyggnaden i svaranden Nordfors gård N:o 47 i Uleåborgs stads första kvarter befintligt förvaringsrum från ett bleckkärl, innehållande benzinolja, påfylla en mindre flaska, något af oljan till följd af ovarsamhet spilt ut och fattat eld från ljuset i en medhafd lykta, hvarpå elden, som funnit riklig näring uti de i detta och öfriga under byggnaden befintliga rum förvarade flyktiga och lätt antändbara oljor, hastigt gripit omkring sig och förorsakat ofvan omförmälda brandskador, för hvilka, förutom den å svaranden Nordfors gård, Städernas allmänna brandstodsbolag nödgats ersätta vederbörande gårdsegare med tillhopa 614,550 mk 11 p; att svaranden Nordfors nämnda tid uti dessa under boningshuset belägna, med endast boningsrummens trossbotten och golfsyllor till tak försedda och af plankväggar åtskiljda rum, förvarat åtminstone femton kannor terpentin uti en korgflaska af glas och ett kärl petroleum af sextio kannors rymd, om hvilket sistnämnda kärl säker utredning icke kunnat vinnas huru mycket det då innehållit, äfvensom särskilda bleckkanistrar, innehållande ether, terpentin och benzin oljor till belopp af åtminstone tjugofem kannor, enligt Nordfors' egen uppgift, förutom ytterligare särskilda andra oljor; samt att svaranden Nordfors, om han än tillsagt sitt husfolk att icke besöka förvaringsrummen vid eldsljus, likväl icke desto närmare tillsett att detta förbud iakttagits, än att sådant likväl tid efter annan kunnat upprepas; och pröfvade Rådstufvurätten förty rättvisat, i stöd af 1, 4 och 8 §§ i K. F. om upplag och förvarande af flyktiga och lätt antändbara oljor samt deras behandling, gifven den 14 Augusti 1866, döma Otto Leistén och Albert Fredrik Nordfors, att för hvad dem sålunda i ofvanstående måtto stannat till last, böta Leistén femtio mark och Nordfors tvåhundra mark till jemn delning emellan kronan och åklagaren, Stadsfiskalen Topelius, eller, vid bristande betalningstillgång, hållas Leistén fjorton och Nordfors tjuoga åttio dagar

i fängelse, dock icke vid vatten och bröd, hvarjemte Nordfors, som sålunda ansågs hafva gjort sig skyldig till grof och uppenbar vårdslöshet vid förvaringen af nämnda oljor, med stöd af ofvan åberopade förordning samt 38 § i det för Städernas allmänna brandstodsbolag gällande reglemente, förklarades hafva förverkat sin rätt till utbekommande af ersättning af brandstodsbolaget för den skada honom genom branden tillskyndats; hvaremot och enär eldens vidare utbredning till väsentlig del vore att tillskrifvas den då för tiden rådande långvariga torkan och bristen på vatten, samt andra ogynsamma förhållanden, Rådstufvurätten ansåg Nordfors icke kunna åläggas godtgöra den skada brandstodsbolaget derigenom i öfrigt tillskyndats. Beträffande åter de af svaranden Nordfors emot Agenten, Rådsmannen Carlsson utförda ansvarspåstående, vardt detsamma, såsom i allo obefogadt, förkastadt.

Mot detta utslag anmälte Apotekaren Nordfors missnöje, hvilket han å utsatt tid fullföljde i Wasa Hofrätt genom dit ingifven besvärsskrift, som i väsendtliga delar var så lydande:

”På sätt jag inför Rådstufvurätten uppgifvit och utredt är samt jag dessutom genom flere samstämmande vittnen skulle kunnat styrka, derest allmänna brandstodsbolagets agent icke oskäligen inverkat för vittnens jäfvande, innehade jag vid tiden för branden endast en tredjedel af det belopp flyktiga och lätt antändbara oljor, som utan utverkad tillstånd till förvarande, äfven för andra än apotekare, författningsenligt är lofgifvet uti uthus, hvilket tydligt bort ådaggämma min försigtighet, och kände jag då, såsom enligt ingifvet läkareintyg sjuk och oförmögen att befatta mig med de yttre göromålen, ej till att terpentindamejanen under min sjukdom, kort före eldsvådan hemhemtats; men väl att petroleumförrådet var ringa, emedan man derom erinrat mig. Och ehuru hvarken åklagaren eller brandstodsbolagets agent ens kunnat förebära att jag skulle vållat eldens löskomst, har Rådstufvurätten dock funnit mig vara saker till densamma, hufvudsakligen äfven därför att brandstodsbolagets agent, oaktadt allmänna åklagaren väckt åtalet och agenten först

vid andra sammanträdet inblandat sig i målet, genom vittnens jäfvande förekommit vidare möjlig utredning i saken samt slutligen påyrkat, af allmänna åklagaren påkallade och utan anmärkning af agenten afhörde vittnet, Farmaceuten Petterssons förklarande för återgångsvittne.

Då emellertid mitt förhållande till allmänna brandstodsbolaget grundas endast och allenast på det aftal, som finnes sammanfattadt uti de mina brandförsäkringsbref af den 13 Juli 1875 och den 24 Juli 1878 åtecknade utdragen ur bolagets reglemente, och dessa försäkringsbref alls icke förbehålla bolaget någon rätt, enligt 1866 års ofvan nämnda tio år förut utkomna förordning, bestrider jag att jag förverkat min rätt till brandstod af bolaget. Det enda, som i förevarande fall möjligen kan tagas mig till last, är att i det med N:o 3 betecknade grundvalsrummet omnämnda femton kannor terpentin förvarats i en korgflaska af glas i stället för metallkärl. Det kan dock vara tvifvelaktigt, huruvida antydda omständighet kan tillräknas mig såsom fel, då kärlet mig ovetande ditförts och gällande farmacopé för Finland, utgifven 1863, föreskrifver, att en sådan vara som terpentin ovilkorligen bör hållas på glaskärl, hvilket än ytterligare inskärpes genom Collegii Medici cirkulär af den 6 Februari 1867, som i bestyrkt afskrift närslutes, och således en kollision af författningsstadgandena härvidlag eger rum. Men äfven om man anser att berörde terpentin rätteligen bort förvaras på metallkärl, kan följden af denna uraktlåtenhet icke blifva annan, än på sin höjd att jag är förfallen till det i 1866 års förordning utsatta bötesansvar. Deremot kan någon *ovilkorlig* ersättningsskyldighet eller förverkande af min rätt till brandstod icke härflyta af nämnda uraktlåtenhet. Endast i det fall att upphovet till eldsvådan kunde sökas i denna försumlighet, skulle jag anse att brandstodsbolagets talan emot mig hade något skäl för sig. Lyckligtvis är dock fullständig utredning om eldens löskomst vid i fråga varande tillfälle vunnen. Och deraf framgår så mycket tydligare, att densamma icke på något sätt vållats derigenom att omförmälda femton kannor hållits på glaskärl, som kärlet icke ens funnits i samma rum der elden börjat

och i hvilket rum alla käril varit författningsenliga. Ej heller kan det rimligtvis påstås att elden fått bättre näring af terpentinet derigenom att det förvarades i glaskärl, än om det hållits i käril af metall. Ty sedan elden engång fått öfverhand i det rum, der den började, var det alldeles likgiltigt huru beskaffadt terpentinkärlet var. Nog skulle elden i hvilket fall som helst hafva söndersprängt det. Och då eleven Leistén, emot mitt bestämda förbud och min varning, utan min vetskap och under min sjukdom, med lykta nedgått i upplagsmagasinet och derigenom vållat eldsvådan och branden, vågar jag, på de grunder jag nu och inför Rådstufvurätten anför, och då jag icke innehaft andra än för medicinska ändamål absolut nödiga oljor samt endast en tredjedel af lofgiftvet belopp, anse mig i saken till alla delar oskyldig, synnerligast som jag först den 5 Januari erhöll kännedom om att terpentindamejanen under min sjukdom kort före branden hemhemtats och petroleumfatet var uttömdt, på sätt vittnet Pettersson intygat, samt såväl Proviosorn von Willebrand som Farmaceuten Pettersson, enligt de till Rådstufvurätten ingifna läkareintygen, före och vid tiden för branden äfven voro sjuke och sängliggande. Rådstufvurättens utslag hvilket mycket lindrigt bedömer eleven Leisténs oförsvarliga förfarande och endela billigar hufvudorsaken till den olyckliga branden, vattenbristen, men *icke beträffande min gård*, förefaller mig sålunda icke följd- och lagenligt. Enligt 8 § i 1866 års förordning hade väl den mig påbördade förseelsen först bort pröfvas och, då rätten upptagit brandstodsbolagets talan, derefter den, hvarvid allmänna lagens stadganden i 24 kap. B. B. och särskildt dess 3 §, hvilken 1866 års förordning icke upphäft, bort noga beaktas och icke ny lag stiftas, såsom t. ex. att jag bort se till det mina förbud för mina biträden "att icke vid eldsjuss besöka upplagsmagasinen i akt tagits", d. v. s. städse gå dem i spåren, ehuru äfven de enligt lag äro underkastade ansvar för sina handlingar. För det jag ej kunnat göra detta anser Rådstufvurätten mig "skyldig till sådan grof och uppenbar vårdslöshet," som enligt 38 § i brandstodsreglementet skulle heröfva mig min brandstod. Härvid förbises dock att

nämnda § tydligen upptager "grof och uppenbar vårdslöshet med eld" och att alls ingen sådan förseelse, som nämnda § i reglementet afser, stannat mig till last, hvartill ännu kommer att endast ett vittne uppgifvit, att det sett någon elev besöka upplagsrummen med lykta, hvilket vittnesmål dessutom är sväfvande. Och bestrider jag mig medveten till något sådant förfarande af mina biträden, likasom ock att flyktiga och lätt antändbara oljor förut vid mitt apotek utgifvits vid eldseljus utan läkares recept. Då vittnet Farmaceuten Pettersson af allmänna åklagaren åberopats och hvarken *jag* eller *agenten* vid hans edgång hade något att anmärka, samt han redan i November månad erhållit skiljobetyg af mig och hos mig, jemlikt bifogade intyg, varit anställd endast på månad, hade han ej heller bort kunna för återgångsvittne förklaras.

På grund af hvad jag sålunda haft äran andraga och då för K. Hofrätten i saken klart måste framstå, att jag icke innehåft otillåtet upplag flyktiga och lätt antändbara oljor, utan tvärtom så stort belopp under det lofgifna upplaget, att terpentindamejanen, om hvilken jag ej haft kännedom, i annat rum än der elden utbröt icke heller kunnat i någon nämnvärd grad inverka på eldsvådan och att jag å min sida ingalunda sökt undanhålla någon möjlig utredning i målet, vågar jag ödmjukast, under åberopande äfven af allt hvad jag hos Rådstufvurätten anför, anhålla att Rådstufvurättens utslag i allo måtte upphävas och att jag blefve befriad från allt ansvar och alla ersättningsars utgifvande äfvensom berättigad att genast utbekomma de mig tillkommande brandstoder, så mycket mera som de lagligen styrkta sjukdomsfallen äfven måste tala för sig och jag ju kunnat, utan klander, i ett magasin förvara hela mitt i fråga komna upplag, i stället för att jag haft det fördeladt på fem särskilda magasin, samt plankväggar till olika magasin å orten begagnas, likaväl som af stock, och icke äro förbjudna. Eldsvådan hade icke heller för mina upplag inträffat om icke eleven Leistén vållat den samma.

För öfrigt förbehåller jag mig äfven öppen talan om ränta och skadestånd i saken emot brandstodsbolaget och

dess agent. Ty i följd af bolagets förfarande och agentens ofvan antyddas inverkan på målets utgång vid Rådstufvurätten hafva mina fordringssegare numera uppsagt alla sina tillgodohafvanden i min rörelse, och blifver väl detta tyvärr i hvarje fall min och min familjs ohjelpliga ruin, huru oskyldig jag sjelf än är till olyckan.

Till höggunstig pröfning vågar jag äfven särskildt öfverlemnade agentens berättigande att på grund af direktionens förordnande, jemfördt med 51 § i brandstodsreglementet, utföra förestående talan i målet⁷.

I utslag af den 22 Maj 1883 utlät sig *K. Wasa Hofrätt*, och jemte det Apotekaren Nordfors' mot agenten Carlssons behörighet att utföra förberörda talan gjorda anmärkning, såsom obefogad, lemnades utan afseende samt Rådstufvurättens yttrande, hvarigenom Farmaciestuderanden Pettersson förklarats för återgångsvittne, deri Hofrätten ansåg Nordfors ej hafva anfört skäl till ändring, gillades, fann Hofrätten det vara styrkt, att Apotekseleven Leistén på ofvan uppgifvet sätt vållat det elden hos Apotekaren Nordfors löskommit, samt att Nordfors haft de i det källarrum, hvarst elden utbrutit, befintliga eldfarliga oljor på författningsenligt sätt förvarade, men deremot i en annan afdelning af källaren förvarat femton kannor terpentin i en flaska af glas och ett träkärl innehållande något mindre belopp petroleum och således icke på sätt i åberopade förordning föreskrifves, hvarföre Hofrätten pröfvade rättvist, med stöd af samma förordning, döma Apotekaren Nordfors att derför böta etthundra mark till ofvan utsatt fördelning, om hvilkas förvandling utlåtande ansågs böra förfalla, enär Nordfors deponerat det honom af Rådstufvurätten ådömda högre bötesbeloppet; dock som ej utredas kunnat att gården till följd af Nordfors' näst nämnda öfverträdelse uppbrunnit, utan sådant antagligen den förutan skett samt Nordfors således icke kunde anses hafva vållat berörda brandskada och förty ej heller vara ersättning för densamma förlustig, vardt den å städernas allmänna brandstodsbolags vägnar derom utförda talan förkastad; i enlighet hvarmed det öfverklagade utslaget ändrades.

Direktionen för Städernas allmänna brandstodsbolag

drog i besvärsväg sin talan under H. K. M:ts nådiga skärskådande, och då målet i K. Senatens *Justitie departement* föredrogs i öfvervaro af Senatorerne, Vice ordföranden, Friherre *Palmén*, *Wasastjerna*, *Gejtel*, *Forsman*, *Ehrström*, *Björkstén*, af *Frosterus* och *Nybergh* fann Senaten, lika med Hofrätten, Apotekären Nordfors väl stanna till last den af bemålde Rätt honom tillräknade öfverträdelse, af hvad i ofvan åberopade förordning är stadgadt om upplag och förvarande af lätt antändliga oljor; men alldenstund icke ens påstås kunnat att Nordfors sjelf begagnat eld i de rum, hvarest i fråga varande olja hos honom förvarats, samt deremot utredt blifvit att Nordfors förbjudit sitt husfolk med eld besöka samma rum äfvensom att Otto Leistén varit om detta förbud underrättad, fördenskull och då vid sådant förhållande någon rättighet för Brandstodsbolaget att undanhålla Nordfors den enligt försäkringsaftalet honom tillhörande skadeersättning icke kunde grundas hvarken å sagda aftal eller å föreskrifterna i det för bolaget gällande reglemente eller i allmän lag, ansåg Senaten bolagets Direktion icke hafva anfört skäl till ändring i det slut, hvari Hofrätten i saken stannat och vid hvilket förty kom att bero.

K. Senatens utslag är gifvet den 4 Oktober 1883.

9.

Tolkning af G. B. 16: 1 och Å. B. 12: 9.

Bondehustrun *Anna Mattsdotter*, som afled den 8 Maj 1867, efterlemnade i sitt senare äktenskap med bonden *Jakob Mäkelä*, bosatt i Kostila by af Pungalaitio socken, en son *Viktor Taalikka* och tre döttrar *Maria Karolina*, gift med bonden Josef Heikkilä, *Adolfina*, gift med bonden Johan Alilaatu, och *Anna Kristina*, gift med bonden Johan August Henriksson. Efter Anna Mattsdotters död förrättades bouppteckning den 28 Oktober 1867, hvarvid sterbhusets behållning enligt enklingen Jakob Mäkeläs uppgifter beräk-

nades till 450 mk 91 p:i. Vid det sedermera den 19 Januari 1880 verkställda arfskiftet mellan sterbhusdelegarne uppgingo tillgångarna, bland hvilka numera jemväl inräknades särskild vid boförteckningen icke upptagen lösegendom bestående af kreatur, husgeråd, kläder m. m., som arfvingarna förut dels under Anna Mattsdotters lifstid, dels omedelbart efter hennes död erhållit från boet, till 7,680 mk 71 p:i samt afkortningen till 264 mk 64 p:i. Den sålunda uppkomna behållningen 7,416 mk 7 p:i skiftades mellan sterbhusdelegarene på följande sätt:

Efterlevande maken Jakob Mäkelä:

i fördel $\frac{1}{20}$ af behållningen . . .	370: 80.
i gifterätt $\frac{2}{3}$ af återstående	
7,045: 27	4,696: 80. 5,067: 60. <i>Sm.</i>

Af den öfriga tredjedelen, belöpande sig till 2,348 mk 47 p:i, tillskiftades

sonen Viktor Taalikka $\frac{2}{3}$ med . . .	939: 39.
dottren Maria Karolina $\frac{1}{3}$ med . . .	469: 69.
„ Adolfina $\frac{1}{3}$ med . . .	469: 69.
„ Anna Kristina $\frac{1}{3}$ med . . .	469: 69. 2,348: 47.

S:a 7,416: 07.

Men på grund deraf att arfvingarne vid skiftesförrättningen erkände sig hafva från boet förut erhållit

Viktor Taalikka	Maria Karolina
i penningar . . . 2,000: —	i penningar . . . 2,000: —
i lösören . . . 399: 50.	i lösören . . . 671: —
S:a 2,399: 50.	2,671: —
Adolfina	Anna Kristina
i penningar . . . 2,400: —	i penningar . . . 2,000: —
i lösören . . . 578: 50.	i lösören . . . 717: —
S:a 2,978: 50.	2,717: —

blef arfveliqviden sålunda uppgjord att

Viktor Taalikka,	Maria Karolina,
som förut erhållit . . . 2,399: 50. <i>Sm.</i>	. . . 2,671: — <i>Sm.</i>
men tillborde endast 939: 39.	469: 69.
påfördes öfveruttagnings 1,460: 11.	2,201: 31.

Adolfina,	Anna Kristina,
som förut erhållit . . . 2,978: 50.	. . . 2,717: — .
men tillborde endast . . . 469: 69.	. . . 469: 70.
påfördes öfveruttagning 2,508: 81.	. . . 2,247: 30.

I anledning af denna arfseklid lätto Viktor Taalikka och hans systrar till häradsrätten i Hvittis och Pungalaitio socknars tingslag instämma sin fader Jakob Mäkelä samt framställde vid 1880 års vinterting deremot följande klander-talan:

Jakob Mäkelä och Anna Mattsdotter hade redan under den senares lifstid med varm hand åt sina barn förärat före-stående kontanta penningesummor, hvilka derför vid den år 1867 verkställda bouppteckningen efter Anna Mattsdotter ej heller upptagits såsom tillgång i boet. I följd häraf hade Jakob Mäkelä alls icke bort få någon anpart i sagda medel, än mindre erhålla dem oafskortade eller till sitt fulla belopp, såsom i sjelfva verket skett, enär penningesummorna icke inberäknats bland boets tillgångar, men väl förts kändene till last såsom förskottsvis uppburna arfsandelar. Beträffande åter de lösören, hvilka kändene före arfskiftet erhållit från boet och hvilka vid arfskiftet inberäknats bland boets tillgångar, så hade Jakob Mäkelä jemväl med orätt i dem tillagts andel, såvida kändene erhållit nämnda lösören af begge sina föräldrar såsom gåfva, Maria Karolina och Anna Kristina redan under sin moder Anna Mattsdotters lifstid, samt Viktor Taalikka och Adolfina genom en afhandling af den 29 April 1867, hvilken, ehuru bevakad såsom testamente, i hvad den rörde omordade lösören i sjelfva verket utgjorde ett gåfvobref. Och yrkade Viktor Taalikka och hans med-parter förty att det kändrade arfskiftet måtte upphävas samt ny delning af Anna Mattsdotters qvarlåtenkap verkställas, hvarvid nys berörda penningar och lösören utan afdrag borde tilläggas Viktor Taalikka och hans syskon.

Ofvan berörda på finska språket författade afhandling af den 29 April 1867, hvilken af kändene vid 1879 års vinterting i tingslaget bevakats såsom testamente och seder-mera vunnit laga kraft, var i svensk öfversättning så lydande:

„Då ingenting är sannolikare än döden och våra dagar

efter naturens ordning börja lida mot slutet, hafva vi under-tecknade efter moget betänkande angående vår innehafvande egendom gjort följande arfsbestämningar:

Vår son Viktor, som genom köp af den 9 sistlidne Februari tillhandlat sig vårt egande $\frac{1}{3}$ Mäkelä skattehemman, får behålla det för sin lott sålunda att han derifrån utbetalar till sina gifta systrar Anna Stina åttahundra (800) mark och till Karolina åttahundra (800); och af löseegendomen erhåller sonen Viktor 1 par oxar, 4 kor, 6 får, 4 ryjor, 2 sängfällar, 4 bolster, 6 dynor, 2 lakan, 1 bordduk samt möbel och annat husgeråd till samma belopp som de gifta systrarne erhållit i hemgift, äfvensom dottren Adolfini 1 par oxar, 4 kor, 6 får, 1 häst, 4 ryjor, 2 sängfällar, 8 bolster, fem dynor, 2 lakan och 2 borddukar samt väfvar, möbel och annat husgeråd till samma belopp, som de redan gifta barnen i hemgift medtagit, äfvensom alla mina Anna Mattsdotters gångkläder; och emedan min af första giftet med Johan Johansson födde och redan aflidne son Gustaf Johansson Mikkola i jämförelse med de andra barnen bekommit mera af oss, så varda hans barn nu uteslutne från allt arf efter mig Anna Mattsdotter, utan att erhålla den ringaste del deraf, hvaremot mina fyra barn af senare giftet med Jakob Mattsson få ärfva och behålla all vid min död efterblifven egendom, utan att någon annan eger den minsta andel deri. Hvilket allt vi nu efter mångfaldigt öfvervägande och beslut af fri vilja och vid redigt förstånd härmed skriftligen förklara och bekräfta. Punktalitio den 29 april 1867.

Jakob Mattsson Mäkelä,
från Kostila by
(bom.)

Anna Mattsdotter
dess hustru
(bom.)

Att Jakob Mäkelä och hans hustru Anna Mattsdotter vid fullt förstånd och af fri vilja sålunda förklarat samt sjelfmant undertecknat sina bomärken, intyga:

Matts Eriksson.
Dräng.

Karl Mattsson.
Dräng.

Genom: Matts Teinilä.⁷

I saken hörd genmälte Jakob Mäkelä att i fråga varande penningessummor och lösören lemnats kändene såsom

hemföljd, hvarför desamma, såsom sig bort, tagits i beräkning vid arfskiftet, och ansåg Jakob Mäkelä att vid delningen rätteligen förfarits samt påstod käromålets förkastande.

Å kändesidan framhölls ytterligare att emedan genom berörda testamente, hvilket icke blott Anna Mattsdotter utan äfven svaranden sjelf undertecknat, förordnats att sonen Viktor och dottren Adolfinna efter Anna Mattsdotters död öfverst skulle erhålla samma hemföljd, som förut tilldelats de tvenne andra barnen vid deras giftermål och skilsmessa från hemmet, deraf uppenbart framginge att den åt kändene först såsom hemföljd lemnade egendomen förvandlats till gåfva med varm hand, hvilken enligt G. B. 16: 1 sista mom. ej behöfde återbäras till skifte; och påstodo kändene att svaranden sjelf ursprungligen betraktat öfverlåtelsen såsom gåfva, enär han ej uppgifvit i fråga varande penningesummor och lösören såsom tillgång i sterbhuset vid bouppteckningen efter Anna Mattsdotter och penningarna ej heller i det sedermera förrättade arfskiftet, ehuru dessa genom ett fel af förrättningsmännen influtit i arfsliqviden.

Å ed hördes såsom vittnen:

Inhysseskarlen *Matts Eriksson*, som hade sig bekant att svaranden och dennes aflidna hustru Anna Mattsdotter under den senares listid lemnat sina förbemälda barn penninge- och andra gåfvor, utan att vittnet dock närmare kunde uppgifva tiden när sådant skett eller gåfvornas belopp.

Torparen *Karl Ahtiala* intygade sig hafva närvarit, då förberörda testamente upprättats, dervid testatorerna tillika förordnat att hvarje af deras barn skulle erhålla en penningegåfva, hvilken en del af barnen fått i kontant en annan del i skuldsedlar, men vittnet kunde ej erinra sig gåfvornas belopp.

Utan ed i anseende till skyldskap med kändene hördes bonden *Matts Teinilä*, som omtalade sig hafva författat ofvan stående testamente, vid hvilket tillfälle testatorerne, enligt, hvad vittnet ville draga sig till minnes, gifvit sina barn de i förestående måtto omnämnda penningegåfvor, utöfver hvad testamentet innehåller.

Häradsrätten tog målet i slutligt öfvervägande och

yttrade sig i utslag af den 29 September 1880: att alldenstund de af svaranden Jakob Mäkelä och hans afidna hustru kärandene tilldelade penningar och lösören måste anses hafva blifvit kärandena tillagda såsom gifva med full äganderätt, utan skyldighet för dem att desamma vid någondera gifvarens död till skifte återbära, helst dessa penningesummor hvarken vid bouppteckningen eller arfskiftet efter Anna Mattsdotter af svaranden uppgifvits såsom tillgång i boet, samt af lösören lika stor del, som redan under Anna Mattsdotters lifetid tillfallit döttrarna Anna Kristina och Maria Karolina vid dessas giftermål, genom i fråga komma den 29 April 1867 upprättade testamente, hvars bestämmelser äfven svaranden genom sin underskrift godkunt, tillagts kärandene Viktor Taalikka och Adolfina Jakobsdotter, de der för tiden ännu vistats i föräldrahemmet, med föreskrift att denna del utfülle först efter Anna Mattsdotters död, då de penningar och lösören de andra barnen undfått, ifall detta gods gifvits med i förra mom. af 1 § 16 kap. G. B. stadgadt förbehåll, bort till skifte återbäras, ansåg Häradsrätten att merberörda penningar och lösören lemnats af Jakob Mäkelä och Anna Mattsdotter åt Viktor Taalikka och hans systrar såsom gifva eller till full ego och utan skyldighet för dem att godset vid någondera gifvarens död till delning återställa; i anseende hvartill Häradsrätten pröfvade rättvist, med upphäfvande af det klandrade arfskiftet, ålägga Jakob Mäkelä vid vite af 100 mk att inom fyra månader räknade från den 29 September 1880 föranstalta derom att, sedan kallelse i slikt syfte ågätt Viktor Taalikka och hans medparter, nytt arfskifte efter Anna Mattsdotter verkställes, hvarvid ofvan omförmälda medel och lösören borde såsom Viktor Taalikkas och hans systers enskilda tillhörigheter undantagas.

Missnöjd med Häradsrättens utslag erlade Jakob Mäkelä deremot vad, hvilket han & utsatt tid fullföljde i K. Åbo Hofrätt medels skriftlig ändringsansökning, hvari han framhöll bland annat: Af stadgandena i 16 kap. G. B. framginge tydligt att allt hvad föräldrar "gifva" åt sina barn, utom till full ego, borde, såsom hemföljd betraktas och vid föräldrarnas död af barnen till skifte återbäras. Med af-

seende härå och då motparterne på intet sätt styrkt sig hafva fått full eganderätt till de penningesummor de erhållit af Anna Mattsdotter i lifstiden och enahanda förhållande egderum med hänsyn till de åt Anna Kristina och Maria Karolina vid deras giftermål lemnade lösören, hvilka dessutom i testamentet af den 29 April 1867 uttryckligen betecknats såsom hemföljd, ansåg Jakob Mäkelä motparternes talan i dessa delar vara alldeles foglös. Enär vidare dispositionerna i sagda testamente benämnts bestämmelser om arfsföljden, "perinnön määrykset," och testamentets lydelse äfven i öfrigt gäfvit full anledning till en sådan tolkning af dess betydelse, hade också det öfverklagade förfarandet att dessa dispositioner vid skiftet tagits i betraktande varit i allo berättigadt, helst det med skäl kunde i fråga sättas, huruvida den som gör anspråk på att tillgodonjuta testamente efter afsliden person alls vore berättigad att efter denna tillika taga arf.

Sedan Hofrätten genom dom den 27 April 1881 afgjort målet, men K. Senaten i utslag den 22 Febr. 1882 upphäft berörda dom och förvisat saken tillbaka till Hofrätten, anmälte parterne målet till ytterligare handläggning, derå Hofrätten medels dom af den 28 Juli 1882 utlät sig: Emedan obestriddt vore att Viktor Taalikka och hans syskon af sina föräldrar erhållit lösören och penningar till ofvan uppgifna värden och belopp, men afhandlingen af den 29 April 1867, hvilken ej ens påståtts hänföra sig till penningarna, upptager hvarken att lösörena lemnats Viktor Taalikka och hans sysstrar till skänks ej heller att samma egendom, såvidt den gifvits åt Viktor Taalikka och Adolfina Jakobsdotter tillfölle dem först vid Anna Mattsdotters död, utan i afhandlingen fastmer utsäges att Maria Karolina och Anna Kristina Jakobsdöttrar undfått de dem tillhandahållna lösörena i hemföljdt; ty och då Viktor Taalikka och hans medparter ej heller gittat annorledes emot Jakob Mäkeläs förnekande ådagalägga det de bekommit den nu omtvistade egendomen såsom gäfvit, fann Hofrätten, i förmågo af 1 § 16 kap. G. B. och 9 § 12 kap. Å. B., i fråga varande egendom, i hvad den utgjorts af annat än penningar, änskönt detta gods vid uppteckningen af Anna Mattsdotters kvarlåtenskap ej influtit bland tillgångarna, hafva bort vid

det klandrade arfskiftet, på sätt äfven skett, delas emellan Jakob Mäkelä och Anna Mattsdotters samtliga arfvingar, samt penningarna, som belöpte sig till 8,400 mk, skola ingå i skiftesliqviden, dock endast sålunda att hvart och ett af Jakob Mäkeläs och Anna Mattsdotters barn påföres till last blott hvad det uppburit utöfver sin arfslott i medlen, hvilken arfslott, enligt de vid arfskiftet fastställda lagliga grunder för boets delning, utgjorde, för Viktor Taalikka 1,064 mk och för enhvar af hans systrar 532 mk. Till följd häraf försvade Hofrätten rättvist, med ändring af Häradsrättens förberörda utslag, förkasta Viktor Taalikkas och hans medparters talan beträffande lösörena och gilla mera nämnda arfskifte i den delen, men rätta skiftesliqviden i så måtto att de summor Viktor Taalikka och hans systrar utöfver hvad vederbort uppburit nedsattes, för *Viktor Taalikka* — hvilken bekommit på förhand dels i penningar dels i gods 2,399 mk 50 p:i, men vid arfskiftet erhållit egendom uppskattad till 939 mk 39 p:i samt tillerkänts af de omtvistade penningarna 1,064 mk — till 396 mk 11 p:i; för *Maria Karolina Jakobsdotter* — som förskottsvis utfått penningar och gods beräknade till 2,671 mk, men vid arfskiftet tilldelats egendom för 469 mk 69 p:i och af omordade 8,400 mk tillborde 532 mk — till 1,669 mk 31 p:i; för *Adolfina Jakobsdotter* — den der på förhand uttagit penningar och lösören till ett belopp och värde af 2,978 mk 50 p:i, men vid arfskifte: erhållit gods för 469 mk 69 p:i och af Hofrätten förklarats berättigad att dessutom till godo beräkna sig 532 mk — till 1,976 mk 81 p:i; och för *Anna Kristina Jakobsdotter*, enär hon förut bekommit 2,000 mk och gods för 717 mk, men vid arfskiftet undfått egendom för 469 mk 70 p:i och på redan antydda grunder borde ytterligare tillgodogöras med 532 mk, till 1,715 mk 30 p:i.

Viktor Taalikka och hans medparters sökte i revisionsväg ändring i Hofrättens dom och då målet i *K. Senatens Justitie departement* föredrogs, yttrade sig

Senatorn *Nybergh* och ansåg sökandene icke hafva anfört skäl till ändring i Hofrättens dom, vid hvilken Senatorn förty lät bero.

Senatorn *Ehrström* fann *Viktor Taalikka* och hans medparter icke hafva anført skäl till annan ändring af Hofrättens dom än att, emedan af de utaf Hofrätten åberopade lagrum icke härflöte att hvad af egendom, hvilken föräldrar gifvit sina barn i hemföljd eller utan närmare förordnande och som därför skulle vid skifte efter sedermera dödblifven moder tagas i beräkning, belöpte sig å efterlevande faders andel i boet borde med anledning af skiftet till fadren återställas, Hofrättens yttrande, att *Viktor Taalikka* och hans systrar hade "utöfver hvad vederbort uppburit" de summor, med hvilka värdet och beloppet af det lösöregods och de kontanta penningar, *Viktor Taalikka* och hans systrar i hemföljd eller utan närmare förordnande af sina föräldrar emottagit, öfversköte hvad Hofrätten tillerkänt dem en hvar i arf efter *Anna Mattsdotter*, såsom både vilseledande och icke å lag grundadt af Senatorn ogillades och undanrödjades, i följd hvaraf berörda summor, hvilka innestode hos *Viktor Taalikka* med 396 mk 11 p:i, hos *Maria Karolina Jakobsdotter* med 1,669 mk 31 p:i, hos *Adolfina Jakobsdotter* med 1,976 mk 81 p:i och hos *Anna Kristina Jakobsdotter* med 1,715 mk 30 p:i, finge af dem behållas tills om desamma annorlunda lagligen öfverenskommes eller förordnades; med hvilken rättelse vid Hofrättens dom i öfrigt komme att förblifva.

Senatorerna *Gejtel* och *Wasastjerna* instämde hvardera uti Senatorn *Ehrströms* yttrande, enligt hvilket K. Senatens dom, som är daterad den 28 November 1883, utfärdades.

10.

Tillkommer notarie vid Rådstufvurätt, som tillika är ledamot i Rätten, någon andel i stadens lott af saköresmedel?

Till Åbo Hofrätt inlemnade Notarien vid Rådstufvurätten i Björneborgs stad Otto Timgren en så lydande skrift:

”Till Kejsrerlige Åbo Hofrätt.

Under den tid af mera än tio år, hvarunder jag varit notarie vid härvarande Rådstufvurätts andra afdelning har jag icke fått blifva delaktig af Rättens saköresandel utan har densamma städse fördelats emellan afdelningens ordförande och öfrige ledamöter. Då emellertid något giltigt skäl för mitt uteslutande från delaktighet i berörda medel icke kunnat anföras, ser jag mig föranlåten att vända mig till Kejsrerlige Hofrätten för vinnande af ändring i antydda praxis, i hvilket afseende jag i djupaste ödmjukhet får framhålla:

Uti K. B. af den 13 Juli 1870 angående förändring af Magistratens och Rådstufvurättens i denna stad sammansättning och verksamhet finnes stadgadt: ”Rådstufvurätten är fördelad i två från hvarandra skilda afdelningar, bestående, den första: — — — — och den andra: af två Justitierådmän, en Politirådman och en Notarie. Ordförande i denna afdelning är — — — — den af Justitierådmännen, som af Åbo Hofrätt dertill förordnas, samt ledamöter de två andre Rådmännen och Notarien, hvilken äfven handhar protokolls-föringen”. Här är således uttryckligen sagdt att äfven notarien är ledamot i Rätten. Och då en ledamot i Rätten rimligtvis icke kan hafva bättre rätt till domstolens andel af saköresmedlen än en annan, synes det mig vara otvifvelaktigt att äfven mig tillhör andel af ifrågavarande medel enligt samma grund som Rättens öfrige ledamöter. Till stöd för den nuvarande praxis har man hufvudsakligast åberopat 3 § 32 kap. R. B., såsom den lyder i K. F. den 20 Januari 1779, hvarest beträffande Rättens saköresandelar föreskrifves: ”I Rådstufvurätt tage Borgmästare dubbel lott emot Rådman”.

Men att den ledamot i Rådstufvurätten, som bär titel af notarie, härigenom skulle uteslutas från delaktighet i Rättens saköresandelar, torde ej vara fallet, då nämnde stadgande uppenbarligen innehåller endast grunden för de Rätten tillfallna saköresmedlens fördelning emellan dess ordförande och ledamöter. Också har jag mig bekant att t. ex. notarierna vid Rådstufvurätten i Åbo åtnjuta andel af saköresmedlen, ehuru notarierna vid nyssnämnda Rätt egentligen icke äro ledamöter i Rådstufvurätten, åtminstone ej i så vidsträckt mening, som notarierna vid Rådstufvurätten härstädes.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, får jag ödmjukast anhålla att K. Hofrätten ville förklara mig berättigad att i likhet med Rådstufvurättens öfrige ledamöter undfå del af Rådstufvurättens saköresandelar samt att, då under sistlidna år å Rådstufvurättens andra afdelning tjenstgjort, utom underskrifven, herr Justitierådmannen Frans Viktor Mæxmontan i egenskap af ordförande samt såsom ledamöter herr Justitierådmannen Fredrik Wilhelm Hellström hela året äfvensom numera aflidne Politierådmannen Anders Andersson till och med den 15 Mars, derefter herr Politierådmannen Gustaf Sohlström till den 14 Juni samt herr Vicehäradshöfdingen Oskar Emil Holmberg från och med den 21 i sistnämnde månad till årets utgång, herrar Rådmännen Mæxmontan, Hellström och Sohlström samt Vicehäradshöfdingen Holmberg äfvensom Rådmannen Anderssons rättsinnehafvare måtte åläggas till mig afgifva redovisning öfver nästvikne års af dem uppburna saköresandelar samt utbetala hvad deraf på min lott sig belöper; förbehållande mig i öfrigt öppet att framdeles äfven för de föregående åren af vederbörande utsöka de saköresandelar, hvarom jag gått miste. Björneborg den 21 Augusti 1882.

Otto Timgren.

Rådstufvurättsnotarieⁿ.

Affordrade förklaring i anledning af förestående ansöknings genmälte svarandene hufvudsakligen följande:

Enligt R. B. 32: 3, sådant detta lagrum lyder i K. F. d. 20 Jan. 1779 och Kejs. F. d. 27 April 1868, borde Råd-

stufvurättens andel i böter fördelas sålunda att borgmästare tager dubbelt mot rådman. Då redan 1868 års förordning bestämde att Rådstufvurätten efter behof och målens antal egde sammanträda på flere afdelningar, men likväl bibehöll bestämmelsen att saköresmedlen skulle på uppgifvet sätt fördelas, ehuru notarier allaredan då voro vid Rådstufvurätterne anstälde, ansågo svarandene notarie, fastän han sedermera erhållit rösträtt vid domsluten, ej vara berättigad till någon andel i saköresmedlen, hvilken åsigt yttermera styrktes deraf att det af Notarien Timgren åberopade K. B. af d. 13 Juli 1870 ej heller nämnde ett ord om notaries rätt till delaktighet i saköresmedlen. Ifall lagstiftarens afsigt hade varit att tillägga notarie samma rättigheter som tillkom rådman, hade ett allmänt stadgande i sådant syfte otvifvelaktigt fått inflyta i omförmälda kejs. bref. Lade man härtill den omständighet att, ehuru meranämnda bref, det der för öfrigt blott vore en administrativ författning, tillade notarie rösträtt vid domsluten, någon ändring likväl icke vidtagits i sättet för notariers tillsättande, utan desse fortfarande antoges af Rådstufvurätten och erhöles sitt konstitutorial af denne, medan rådmännen valdes af kommunen, så framstod deraf ännu klarare att notarie ej tillkomme någon andel i saköresmedlen. På grund häraf och enär den omständighet att möjligen notarierne vid Rådstufvurätten i Åbo uppbure andel i saköresmedlen icke kunde verka på utgången af förvarande tvist, anhöllo svarandene om förkastande af Notarien Timgrens talan såsom ej å lag grundad.

Hofrätten yttrade sig i utslag af den 19 Febr. 1883: alldenstund 3 § 32 kap. R. R., äfven med de deri uti K. F. den 20 Januari 1779 och K. F. den 27 April 1868 gjorda ändringar, jemförd med K. B. den 3 Februari 1803, stadgade att af stadens tredjedel i de treskiftesböter, Rådstufvurätt ådömt någon, två tredjedelar skulle tillfalla stadens borgmästare och rådmän, hvilka då för tiden utgjort Rättens ordinarie medlemmar, och fördelas sålunda att borgmästare toge dubbel lott emot rådman; fördensskull och då beträffande Rådstufvurätten i Björneborg genom ofvan åberopade bref af den 13 Juli 1870 bestämts, att notarierne

derstädes vore ständige ledamöter i domstolen samt desse notarier följaktligen måste uti i fråga komna afseende anses likstälde med rådmännen, pröfvade Hofrätten rättvist, med bifall till Notarien Timgrens ansökning, icke allenast förklara honom för framtiden, så länge han innehade sin nuvarande befattning, berättigad att af stadens anpart i de sakören Rådstufvurätten utdömt undfå lika del, som tillborde rådmän, utan ock ålägga Rådmännen Mæxmontan, Hellström och Sohlström, Vicehäradshöfdingen Holmberg och Rådmannen Anderssons rättsinnehafvare ej mindre, vid dem enhvar förelagdt vite af fyratio mark, att inom två månader derefter till Notarien Timgren aflemna sådan redovisning, han i anförd måtto äskat, än att åt Timgren utbetala de honom enligt antydda grunder och redovisningen tillkommande medel; och vore det Notarien Timgren öppet lemnadt att, på sätt han sig förbehållit, äfven för de föregående åren af vederbörande utsöka de saköresandelar, om hvilka Timgren tilläfventyrs gått miste, ifall han ansåge skäl till en slik talan förefinnas.

Detta utslag uttryckte den åsigt, som förfäktades af referenten i målet, Hofrättsrådet *Stadigh*, adjungerade ledamöterna, Notarierna *Nummelin* och *Brun* samt Sekreteraren *Salingre*, äfvensom Assessorerna *Serenius*, *Krakau*, *Lagerblad*, *Engblom*, v. *Bonsdorff* och *Sallmén* samt Hofrättsråden *Procopé*, *Råbergh* och *Otto Trapp*.

En minoritet bestående af Assessorerna *Sjöros* och *Björkman*, Hofrättsrådet *Frans Trapp* och Presidenten *Rotkirch* ansåg notarie vid Rådstufvurätten i Björneborg icke vara rådmäns vederlike, ehuru notarien ähvälfits en stor del af rådmäns åligganden, samt pröfvade för sin del rättvist i alla delar förkasta Notarien Timgrens i fråga varande ansökning.

Mot förestående utslag anförde svarandene i underdånighet besvär, och då ärendet i *K. Senatens Justitie Departement* föredrogs, yttrade sig

Senatorn *Nybergh* och emedan af 3 § 32 kap. R. B., jemförd med förordningarna af den 20 Januari 1779 och den 27 April 1868, samt brevet den 3 Februari 1803, frumginge att af stadens lott i böter, hvartill Rådstufvurätt dömde, två

tredjedelar skulle tillfalla borgmästare och råd, till sådan fördelning att borgmästaren deraf toge dubbel lott mot rådmän, men af brefvet den 13 Juli 1870 icke härflöte att Notarien Timgren, såsom ledamot af Rådstufvurättens i Björneborg andra afdelning, vore att likställas med rådmän i det afseende, hvarom nu vore fråga, ansåg Senatorn Nybergh Notarien Timgren icke tillkomma andel af stadens lott af sakören, hvarföre Senatorn pröfvade rättvist upphäfvä Hofrättens ofvanberörda utslag samt Notarien Timgrens talan i hela dess vidd förkasta.

Senatorn *af Frosterus* var ense med Senatorn Nybergh.

Senatorn *Björkstén* fann besväranderne icke hafva anfört skäl till ändring i Hofrättens utslag, vid hvilket, enligt Senatorns mening, komme att bero.

Senatorn *Ehrström* instämde i Senatorn Nyberghs yttrande.

Senatorn *Forsman* delade Senatorn Björksténs mening.

Senatorn *Gejtel* biträdde Senatorn Nyberghs åsigt.

Senatorn *Wasastjerna* var ense med Senatorn Björkstén.

K. Senatens utslag, som affattades i enlighet med Senatorn Nyberghs af de flesta ledamöterna understödda mening, är dateradt d. 9 November 1883.

Om begreppet *litis contestatio* och dess betydelse för den nyare processrätten.

II.

I en föregående artikel ¹⁾ hafva vi sökt angifva betydelsen af *litis contestatio* ej blott i den gamle romerske rätten, utan äfven in om den under medeltiden gällande betydligt modifierade processrätt, som jämväl sökte sitt stöd i de romerska källorna samt den härur uppvuxna s. k. „gemeine Prozessrecht“ i Tyskland.

Emellertid förmådde den tyska rättsvetenskapen, så länge sist nämde processrätt gälde, hvarken framkalla någon mer betydande utbildning af begreppet *litis contestatio* ej håller med afseende å detta begrepp komma till ett djupare inträngande i processens väsen. Det var först efter utgifvandet af tyska rikets nya processlag för tvistemål, ²⁾ som en lifli-

¹⁾ Se årgången 1883, s. 127 ff. Förutom de därstädes s. 128 not. 1 citerade arbeten hafva hufvudsakligen följande blifvit här använda:

Degenkolb, Einlassungszwang und Urtheilsnorm, 1877.

Wach, Defensionspflicht und Klagerecht, i Zeitschr. f. d. Privat- u. öffentl. Recht der Gegenwart, VI 515—558.

Wach, Präklusion und Kontumaz, 1879.

Bülow, Civilprozessualische Fiktionen und Einreden, i Archiv f. d. civ. Praxis, LXII, s. 1—96

Plösz, Beiträge Zur Theorie des Klagerechts 1880.

Birkmeyer, Der Begriff der Streiteinlassung o. s. v. i Archiv f. d. civ. Praxis LXVI, s. 22—111.

Boitard, Leçons de procédure civile, 11 upl., utg. af *Colmet-Daage*, I, 1872, isyn. §§ 812, 313, 534, 589.

Sylow, Studier paa Civilprocessens Omraade, 1880.

Afzelius, Grunddragen af rättegångsförfarandet i tvistemål, 1882.

²⁾ *Die Civilprozessordnung für das deutsche Reich*, utgifven år 1877 gällande sedan 1879 (citeras i det följande endast med C. P. O.).

gare samt framför alt grundligare och mera sant vetenskaplig diskussion rörande denna liksom äfven andra processuella frågor tog sin början.

Detta kan måhända, hvad beträffar frågan om *litis contestatio*, förefalla öfverraskande då man vet att C. P. O. icke alls begagnar namnet *litis contestatio*. Men fäster man sig icke vid själfva detta namn, utan vid dess betydelse, som består i att angifva genom hvilka handlingar och vid hvilken tidpunkt processen tager sin början, skall man finna att en diskussion rörande dessa frågor är möjlig på grundvalen af hvilken positiv processrätt som helst.

De åsikter, som i detta afseende gjort sig gällande i Tyskland, kunna hänföras till tvänne olika synpunkter. Å ena sidan har man nämligen, under anslutning till den före utgifvandet af C. P. O. allena rådande uppfattningen, för uppkomsten af en process fordrat en tvåsidig akt af bägge parterne, det vill säga, ett väckande af anspråket, „*Erhebung der Klage*“, från kärandens sida och en inlåtelse i rättegången, „*Einlassung auf die Klage*“, från svarandens, hvaremot man å andra sidan låtit processen uppstå endast genom det förra af dessa moment eller, närmare uttrykt, genom stämningens uttagande och meddelande åt svaranden. Denna åsigt representeras i främsta rummet af *Bülow*, den först nämnda läran åter har för närvarande sin mest betydande målsman i *Wach*, hvilken utbildat densamma därhän, att *litis contestatio* vore en tresidig akt, i det därtill utom de tvänne nyss nämnda grundläggande handlingarna från parternes sida äfven skulle erfordras en tredje sådan af domstolen, hvilken han benämmer „*Annahme der Klage*“. Olikheten mellan de tvänne nu i fråga varande synpunkterna består således däri att enligt den ena en inlåtelse i rättegången från svarandens sida är någonting för processen alldeles väsentligt, utan hvilket denna aldrig kan komma till stånd, medan däremot enligt den andra åsikten detta ej är fallet. Den sist nämnda meningen betraktar *litis contestatio* såsom en ensidig akt, den förstnämnda åter såsom åtminstone tvåsidig, enligt den ena tager processen sin början vid stäm-

ningens meddelande åt svaranden, enligt den andra då svaranden inlåter sig i rättegången.

Vända vi oss först till den konservativare, så att säga historiskt gifna uppfattningen, så äro de skäl, som till stöd för densamma pläga anföras, tväggehanda. Dels åberopar man nämligen positiva stadganden i C. P. O., dels åter söker man ur processens begrepp härleda sina åsigter.

De bestämmingar i C. P. O., i hvilka man trott sig finna uttryck för den gamla regeln att en rättegång ej kan uppstå utan att svaranden inlåter sig i processen eller med andra ord, svarar i hufvudsaken, äro förnämligast sådana, hvilka undantagsvis befria honom från nödvändigheten att inlåta sig, såsom t. ex. då han framställer processhinderande invändningar (C. P. O. § 248). I samma syfte åberopas jämväl stadgandet att den muntliga förhandlingen inledes genom bägge parternes andraganden (C. P. O. § 128 mom. 1), m. fl.

Men förutom dessa positiva stöd har man sökt gifva i fråga varande lära en allmännare grund genom att uppställa fordran på en inlåtelse från svarandens sida såsom en följd af processens begrepp. Emedan detta innebär en rättsstrid, — så har man nämligen sagt, — förutsätter det med nödvändighet tvänne parter, mellan hvilka striden föres, och de där följaktligen måste aktivt deltaga i densamma. Och då processen, enligt hvad tämligen allmänt läres, utgör ett rättsförhållande med tvenne särskilda subjekt, nämligen domstolen och vardera parten,¹⁾ följer äfven häraf att den för sin uppkomst erfordrar en positiv medvärkan från hvart och ett af dessa subjekt. Utan att svaranden bekvämar sig till en sådan medvärkan, eller med andra ord, utan att han ingår i hufvudsakligt svaromål, kan rättegången icke komma till stånd.

Hvari denna inlåtelse består eller hvad för densamma erfordras, därom äro dess anhängare likväl ingalunda ense.

¹⁾ Att denna konstruktion för öfrigt ej är hållbar, har förf. sökt visa i afhandlingen „Processinvändningarna enligt finsk allmän civilprocessrätt“, s. 44 ff.

Medan den enligt *Wach* och *Plósz* endast skulle bestå i svaret på kändens processuella anspråk, låter *Degenkolb* densamma omfatta jämväl ett besvarande af de faktiska påståenden, hvarpå sagda anspråk grundar sig (die Klagthat-sachen), hvaremot *Birkmeyer* förlägger inlåtelsen eller processens början till det moment, då svaranden vid den muntliga förhandlingen börjat sitt andragaude i hufvudsaken.

Då således enligt denna åsigt någon process icke kan uppstå utan att svaranden inlåter sig i rättegången, men det helt naturligt icke kan få bero af honom att genom sin vägran göra rättegången om intet och neutralisera kändens goda rätt, är det klart att denna inlåtelse måste kunna på något sätt framtvingas. Man har därför nödgats konstruera en pligt att inlåta sig eller försvara sig i rättegången (Einquassungszwang, Defensionspflicht), som åligger hvarje svarandepart och hvilken i nödfall måste kunna realiseras äfven mot hans vilja. Beträffande karaktären af denna pligt äro åsigtarna likväl åter delade, i det man än uppfattat den samma såsom en värkan eller ett utflöde af kändens rätt till talan (Klagerecht), hvilken då vore en subjektiv rättighet, ehuru af offentligt rättslig natur (*Degenkolb*, *Plósz*), än åter och, såsom oss synes, vida sakenligare betraktat pligten att svara såsom en allmän statsborgerlig pligt, pålagd svaranden i rättsordningens intresse och för att möjliggöra ett värksamt rättsskydd (*Wach*). Som begreppet pligt alltid måste hänföra sig till ett handlande, ej blott till ett tålande eller lidande, är det klart och betonas äfven af flere författare att inlåtelsen aldrig kan bestå i ett blott passivt förhållande af svaranden, utan tillika innebär en aktiv värksamhet eller m. a. o. en förklaring. Den utgör i själfva verket en uttrycklig eller tyst viljeförklaring af svaranden, hvarigenom denne upptager processen med känden eller, såsom *Wach* uttrycker sig, öfvertager rolen af svarandepart.

Emellertid har man icke kunnat förbise att en process faktiskt kan ej blott uppstå, utan äfven fullföljas och avslutas utan något aktivt deltagande från svarandens sida, nämligen om denne uteblifver från domstolens sammanträde. Ty i sådant fall skall enligt § 296 i C. P. O. kändens

anspåk, såvidt det är lagligen grundadt genom de af honom åberopade fakta, dömas ut, men om detta ej är fallet, förkastas.¹⁾ Då här således icke är fråga om någon verklig viljeförklaring eller inlåtelse af svaranden, har man i detta fall nödgats fingera en sådan. Den uteblifne svaranden betraktas såsom närvarande och anses bestrida anspråket, men erkänna de faktiska påståenden hvarpå detta stöder sig. I det processen sålunda påtvingas honom mot hans vilja uppfylles tillika tvångsvis den plikt att ingå i svaromål, som han icke godvilligt fullgjort. I stället för att detta tvång i den kanoniska och romaniska processrätten var ett yttre sådant, och bestod i åläggandet af straff, består det nu däri att den handling, som skulle framtvingas, varder realiserad oberoende af svarandens egna åtgärder i det han behandlas såsom en, hvilken inlåt sig i rättegången. „Die Einlassungspflicht wird realisiert durch das Aufzwingen des Processes, durch die Annahme, dass der Beklagte den Anspruch bestreite“ (Wach).

Vid denna punkt är det nu, som *Bülow* riktat sitt angrepp mot den teori, af hvilken vi här sökt gifva en framställning. Han utgår från det obestridliga faktum att i ett antal fall saken både behandlas och afgöres utan den ringaste medvärkan från svarandens sida. För att uttrycka detta på ett enkelt och för den i „gemeine Rechts“ åskådningsätt uppvuxna juristen lättfattligt sätt har lagstiftaren i C. P. O. använt den i sådant afseende fullt berättigade formen af en fiktion samt stadgat att den uteblifne svaranden bör behandlas såsom hade han bestridt anspråket. Men för vetenskapen, hvilken det tillkommer att tränga till tingens kärna samt framställa dem i deras sanna gestalt och ej under formen af bilder, har ett sådant föreställningssätt intet

¹⁾ „Beauftragt der Kläger gegen den im Termine zur mündlichen Verhandlung nicht erschienenen Beklagten das Versäumnisurtheil, so ist das thatsächliche mündliche Vorbringen des Klägers als zugestanden anzunehmen.

Soweit dasselbe den Klagantrag rechtfertigt, ist nach dem Antrage zu erkennen; soweit dies nicht der Fall, ist die Klage abzuweisen“. C. P. O. § 296.

värde. Då enligt positiv rätt processer kunna föras utan att svaranden inlåtit sig i rättegången, är vetenskapen ej berättigad att upptaga en sådan inlåtelse såsom en väsentlig och ovillkorlig förutsättning för processens uppkomst. Gör den det, har den därmed uttalat en osanning. „Wenn man an Fiktionen glaubt, wenn man erdichtetes für wahr, Schweigen für Reden, einen flüchtigen Beklagten für einen vor Gericht anwesenden hält, dann freilich, aber auch *nur dann* muss jene Lehre, welche die Einlassung für ein Begriffselement der *litis contestatio*, der processbegründenden Thätigkeit erklärt, für richtig gehalten werden“.

Enligt *Bülow* grundlägges processen, såsom redan antyddes, uteslutande genom handlingar af kändeparten, nämligen genom käromålets väckande (die Klagenenerhebung), d. ä. utvärkandet af stämningen och dess meddelande åt svaranden. Någon inlåtelse från svarandens sida erfordras här till icke, denna eger tvärtom rum först under själfva processen och består icke i uppfyllelsen af en pligt, utan i utöfvandet af en rättighet. Vill han icke begagna sig af denna rättighet, fortgår processen utan honom genom en förhandling mellan domstolen och kändeparten allena. Den akt, hvar igenom processen inledes och som motsvarar det gamla *litis contestatio*, är således icke såsom fordom tvåsidig, utan ensidig, samt borde till förekommande af missförstånd icke benämnas *litis contestatio* utan hellre med ett namn, som endast skulle utmärka dess uppgift att grundlägga eller inleda processen (*iudicium constituere*). Ett sådant begrepp finnes äfven i C. P. O. ja, måste finnas i hvarje processrätt, men är någonting annat än *litis contestatio* i dess vanliga betydelse.

Ett starkt stöd för denna lära hämtar *Bülow* från den omständigheten att de värkningar, hvilka varit förbundna med det gamla *litis contestatio*, af C. P. O. till största delen och i ännu högre grad än detta var fallet enligt „*gemeine Recht*“ hänföras till tidpunkten för stämningens meddelande åt svaranden. Och om äfven några af dessa värkningar fortfarande inträda först i och med inlåtelsen i processen från svarandens sida, så bevisar detta endast att

denna inlåtelse fortfarande är en viktig akt, men ingalunda att processen först med den skulle taga sin början.

Sådana äro i sina hufvuddrag de tvänne motsatta synpunkter, som i denna fråga gjort sig gällande. Ehuru endast fem år förflutit sedan striden begynte, har redan en stor mängd författare uttalat sig i frågan och, såvidt vi kunnat finna, de flesta af dem för Bülow.¹⁾

Också är det enligt vår tanke icke tvifvelaktigt att det är denna sist nämde åsigt, som har framtiden för sig. Betraktar man först saken från principiell ståndpunkt, kan det icke visas att processens begrepp skulle ovillkorligen fordra en inlåtelse däri eller öfver hufvud någon positiv medvärkan från svarandens sida. Man kan mycket väl tänka sig en sådan inrättning af processen, enligt hvilken svaranden ej är förpliktigad till några förklaringar eller någon aktiv värksamhet, utan endast har tillfälle att, om han så vill, ingripa i förhandlingen mellan domstolen och kändeparten. En dylik konstruktion, som endast berättigar, men icke förpliktat svaranden att afvärja det mot honom riktade angreppet, är till och med enklare och mer sakenlig än ett motsatt betraktelsesätt. Uteblifver svaranden eller, hvad som gör detsamma, kommer han tillstades, men förklarar sig icke öfver käromålet, är det svårt att inse hvarför domstolen skall tvinga honom att förklara sig och icke afgöra saken utan hans hörande. Begagnar han sig icke af sin rättighet att uttala sig i saken, har han förvärkat densamma. Häre ligger lika litet någon orättvisa mot svaranden, som en sådan vederfares käranden genom stadgandet att han i händelse af uteblifvande dömes anspråket förlustig (C. P. O. § 295). Huru förfarandet i sådant fall närmare bör ordnas med afseende å bevisning m. m. tillkommer oss icke att här utreda.

¹⁾ En del af desse har förf. anført i den ofvan citerade afhandlingen, s. 43, n. 2. Utom Tyskland torde den äldre uppfattningen ännu vara den allmännast rådande. Dock har af svenske författare *Afzelius* (se t. ex. a. a. 46, 68 ff.) åtminstone till en viss grad anslutit sig till Bülow.

Att denna uppfattning äfven allt mer och mer vinner insteg i den positiva processrätten, visar sig vid en blick på de förnämsta nyare processlagar och lagförslag, ty i stället för att med böter eller andra straff söka tvinga svaranden att inställa sig för rätta och deltaga i förhandlingerna låta de, i händelse han uteblifver, saken afgöras utan hans deltagande. Sålunda stadgar franske rätten, att om svaranden icke ställt fullmäktig eller denne ej kommit till domstolens sammanträde, domstolen eger konstatera detta medels utslag (donner défaut) och tillika afgöra hufvudsaken på grund af kändandens påståenden (conclusions), hvilkas rimlighet och yttre sannolikhet dock skall åtminstone summariskt prövas af domstolen¹⁾. Ungefär enahanda stadganden återfinnas i kantonen Genève's processlag af år 1819, art. 129 ff. Likaledes skall enligt både det österrikiska och det danska förslaget till ny processlag, i händelse af svarandens uteblifven saken afgöras på grund af kändandens påståenden, samt foljaktligen käromålet godkännas såvida det är lagligen grundadt i dessa påståenden och de öfverensstämma med kändandens föregående skriftliga meddelanden till svaranden (Ö. F. § 301 ff., D. F. § 286). Äfven enligt ryska processlagen af 1864 (§ 718 N:o 1,722) kan kändanden mot en uteblifven svarande utvärka dom, men är då skyldig att själf bevisa sitt anspråk. Att vår lag i detta afseende står på en äldre ståndpunkt är känt och skall framdeles närmare visas. Dock upphäfvos härigenom icke hvad nyss sades om den allmänna riktningen hos den nyare processrätten.

Hvad sedan beträffar öfriga stadganden, som kunna hänföras till läran om *litis contestatio*, så är det att märka att, på samma sätt som C. P. O., äfven öfriga processlagar äfvensom de nämnda lagförslagen ej blott uteslutit namnet *litis contestatio* och andra detsamma motsvarande, utan äfven till öfvervägande största del hänfört dess verkningar till tiden för stämningens meddelande åt svaranden. Så t. ex. känner franske rätten efter utgifvandet af C. pr. icke någon „*contestation en cause*“, ehuru detta fordom ut-

¹⁾ Code de procédure civile (cit. C. pr.), art. 149, 150.

gjorde ett synnerligen viktigt begrepp, utan endast en „mise en état“, hvilken inträder då parterne till domstolen öfverlämnat sina skriftligt affattade och motiverade påståenden (conclusions)¹⁾. Af de verkningar åter, hvilka fortfarande plåga förknippas med detta senare moment eller svarandens inlåtelse i processen, består den viktigaste i förlusten af hans rätt att framställa processinvändningar af dispositiv natur.²⁾ Å andra sidan är kâranden därefter vanligen icke berättigad att återtaga kâromålet,³⁾ utan svarandens samtycke, ej håller att utvärka en tredsdom (Versâumnissurtheil) emot svaranden.⁴⁾ Hårtill kommer t. ex. för tyske processrätten att någon nominatio auctoris därefter icke mer kan ega rum, samt att domstolen ej mer kan göra gällande sin egen inkompetens,⁵⁾ och enligt den franska att förfarandet icke mer kan afbrytas till följd af endera partens död, hvarmed sammanhänger ärftligheten af rent personligt tvistemål.⁶⁾

Att dessa verkningar af svarandens inlåtelse icke äro tillräckliga för att karakterisera denna handling såsom en rättegången grundläggande eller konstituerande handling, utan hvilken någon process icke skulle kunna komma till stånd, torde utan svårighet inses. I själfva verket är det nästan uteslutande på den först anförda verkningen eller förlusten af processinvändningarna, som man grundat ett sådant påstående. Vi skola därför undersöka huruvida det kan vara befogadt.

Det resonnemang, man från denna ståndpunkt för, är i korthet följande. Gående ut från den obestriddiga sanning att förhandlingen öfver processinvändningarna eller, för att uttrycka sig mer positivt, öfver processförutsättningarna är till sitt innehåll väsentligen skild från förhandlingen i hufvudsak-

¹⁾ C. pr. art. 343.

²⁾ Se „Processinvändningarna“, § 24 n. 8.

³⁾ C. P. O. § 243 mom. 1, C. pr. art. 402, 403, jfr. „Processinvändningarna“, s. 136, n. 6.

⁴⁾ C. P. O. § 299, C. pr. art. 149, jfr. *Boitard*, a. a. § 312.

⁵⁾ C. P. O. § 73 mom. 1, §§ 88, 89.

⁶⁾ C. pr. art. 342, 344, jfr *Boitard*, a. a. § 584.

ken, säger man att den förra icke hör till själfva processen utan endast rör sig omkring frågan huruvida en process skall komma till stånd eller icke. Så länge denna förhandling varar, har därför själfva processen icke börjat, men när svaranden genom att ingå i hufvudsakligt svaromål afskurit möjligheten för sig att framställa ytterligare processinvändningar, har han därmed äfven inledt processen, ty därigenom har det blifvit afgjort att en rättegång i detta fall verkligt kommit till stånd. Och då detta sker genom inlåtelser i rättegången från svarandens sida, hör följaktligen denna inlåtelse till de rättegången konstituerande handlingarna eller till *litis contestatio*.

Det är icke svårt att finna hvori denna argumentation är haltande. Den förutsätter att förhandlingen öfver processinvändningarna äfven i yttre afseende skall vara skild från rättegången, såvidt denna rör hufvudsaken, att sedan svaranden inlåtit sig och rättegången i sist nämnda mening tagit sin början, någon processinvändning icke mer skall kunna framställas, någon fråga icke mer uppstå om förhandenvaron af en processförutsättning. Emellertid har en sådan bestämning icke kunnat genomföras i någon nyare processlag. Öfveralt ingår förhandlingen öfver processinvändningarna i yttre afseende mer eller mindre såsom en del af förhandlingen i hufvudsaken, öfveralt har man, och det på goda grunder, medgifvit att i vissa fall processinvändningar kunna väckas efter det svaranden inlåtit sig i hufvudsaken och det icke blott när ett sådant hinder för rättegången först efter denna tid uppstått eller blifvit bekant, utan i vissa fall äfven om det redan tidigare förelegat, men är af en sådan beskaffenhet att det under alla omständigheter anses göra rättegången ogiltig (absoluta processinvändningar). Betydelsen af svarandens inlåtelse såsom en *litis contestatio*, hvilken skulle utgöra gränsen mellan tvänne ej blott till innehåll utan äfven till yttre företeelse skilda afdelningar af rättegången, kan därför icke upprätthållas i den nyare processrätten. Den förutsätter en organisation af processen, som skulle motsvara den romerska indelningen däraf i *ius* och *iudicium*, men en sådan existerar icke i vår tid.

Den behandling, som enligt den nyare processrätten kommer processinvändningarna till del, tvingar oss således ingalunda att betrakta svaromålet i hufvudsaken såsom en rättegången grundläggande handling. En sådan konstruktion är äfven på den grund alldeles oegentlig att de flesta företeelser, hvilka enligt densamma borde uppfattas såsom värkningar af sagda handling, i själfva verket inträda före den samma ja, äfven inträda fastän denna handling af en eller annan orsak skulle uteblifva, t. ex. om processen dessförinnan afbrytes. Den innebär med andra ord, att påföljden af en handling skulle inträda ej blott före dess orsak utan ock i några fall oaktad orsaken ej eger rum. Vidare innebär den, såsom vi hafva sett, en fiktion, enär den måste antaga en inlåtelse äfven i de fall, då processen i själfva verket kommer till stånd utan någon förklaring därom eller öfver hufvud utan någon medvärkan från svarandens sida. Och om äfven dogmatiska fiktioner måhända icke kunna helt och hållet undvikas, är det likväl klart att en konstruktion, som enkelt och följdriktigt förklarar rättssatserna utan fiktioner måste afgjort föredragas framför en sådan, som nödgas tillgripa detta medel.

Den i fråga varande uppfattningen är slutligen äfven däri oriktig att enligt densamma hvarje process ovilkorligen måste utgöra en rättsstrid. Den förbiser att processer mycket väl kunna ega rum utan någon strid mellan parterne, nämligen ej blott då när svaranden uteblifver och saken afgöres utan hans hörande utan ock när han kommer till städes och erkänner anspråkets riktighet. I själfva verket är det en mycket stor procent af alla tvistemål, som sålunda afgöres utan något försök från svarandens sida att värja sig mot angreppet. Och i alla dessa fall skulle enligt sagda uppfattning någon process icke hafva egt rum! Till ett sådant förbiseende af klara sakförhållanden har man kommit genom att identifiera den moderna processen med det romerska *iudicium*.

Vi finna således att den gamla uppfattningen af *litis contestatio* såsom en tvåsidig akt, hvarigenom processen

grundläggas eller inledes, icke är i stånd att tillfredsställande förklara företeelserna i den nyare processrätten. Till följd häraf och då denna konstruktion ovilkorligen måste leda till missförstånd och oriktiga slutsatser med afseende å en mängd processuella frågor, hvilka stå i nära samband med denna, är det enligt vår tanke nödvändigt att vetenskapen helt och hållet uppgifver hela begreppet *litis contestatio* samt i stället betraktar käromålets väckande eller stämningen och dess meddelande såsom den enda rättegången konstituerande handlingen.

I det föregående har någon hänsyn icke blifvit tagen till vår inhemska processrätt. Då det således vore möjligt att de slutsatser, till hvilka vi kommit med afseende å den nyare processrätten i allmänhet, icke vore tillämpliga på vår rätt, måste vi slutligen egna äfven denna fråga en kort pröfning.

Att äldre svenska författare enstämmigt ej blott betrakta inlåtelsen i rättegången såsom en del af *litis contestatio*, utan äfven begagna detta namn uteslutande för att beteckna den sidan af det romerska *litis contestatio*, som hänförde sig till svaranden ¹⁾ bör hvarken väcka förvåning. då den samtida tyska vetenskapen stod på enahanda ståndpunkt, ej håller tillmätas någon större betydelse.

Emellertid kan det icke bestridas att den svenske och finske processrätten i det afseende, hvarom nu är fråga, står på en något annan ståndpunkt än de flesta nu gällande

¹⁾ Sålunda t. ex. förstår *Nehrman* med *litis contestatio* inläggandet af svarandens exceptionskrift, som är „*thess gensvar på kärandens påstående i hufvudmålet*“. Inledning til then svenska *processum civilem* (1751), cap. XIV, § 51. På samma sätt definieras begreppet af *Fick*, *De Contestatione litis* (1754), § III, hvilken dessutom tillägger att *litis contestatio* är någonting för processen alldeles nödvändigt, och att den måste ske „*specificis*“, ib. §§ IV, V. Likaledes är *litis contestatio* hos *Schrevelius*, *Civilprocess* (1858), s. 191 f., „en förklaring af svaranden angående de i käromålet åberopade facta“.

processlagar, hvilket ock på grund af dess jämförelsevis högre ålder är helt naturligt. Detta visar sig i främsta rummet däruti att domstolen i alla mål kan fordra svarandens inställelse vid dess sammanträden och med straff framtvinga densamma eller med andra ord att denna inställelse är en svaranden åliggande pligt. Visserligen stadgar lagen i R. B. 12: 3, att då svaranden uteblifvit, ehuru han i laga tid fått stämning, rätten eger döma i saken, men det tillägges omedelbart: „efter thy som sanning ther i utletas kan,“ d. ä. kändandens faktiska påståenden betraktas ej, liksom i tyska rätten såsom erkända, utan såsom bestridda. Och ehuru äfven R. B. 11: 1 förutsätter möjligheten af en dom utan svarandens hörande, har likväl praxis tolkat dessa stadganden så strängt att man blott på grund af urkundsbevis trott sig böra döma ut anspråk mot uteblifven svarandepart. Då dessutom lagen emot tredskodom gifvit svaranden förutom de vanliga rättsmedlen ett alldeles särskildt, nämligen återvinning, är det tydligt att den, åtminstone såsom den af praxis uppfattats, betraktar tredskodomen* såsom undantag och svarandens närvaro vid domstolssammanträdet såsom regel för rättegångar i allmänhet.

Likväl bevisar detta ännu icke att enligt vår rätt äfven en inlåtelse i rättegången från svarandens sida vore nödvändig för processens uppkomst. Tvärtom har lagen ingestådes föreskrifvit en sådan inlåtelse eller ålagt svaranden att uttryckligen förklara sig öfver käromålet.¹⁾ Kommer han tillstådes och iakttager tystnad, måste därför samma regel inträda, som i händelse han uteblifvit nämligen att kändanden skall bevisa sina påståenden, hvaremot domstolen ej kan tvinga svaranden att uttala sig. Då härtill kommer att tvistemål, om också undantagsvis, kunna afgöras utan att svaranden ens kommer tillstådes och att således hans *närvaro*, om den äfven fordras i de flesta fall, lik-

¹⁾ Visserligen har man påstått att detta skulle innebäras i stadgandet i R. B. 14: 5: „och svare vederdelomannen i samma ordning“ (se t. ex. *Fick*, a. st.). Dock visar en blick på första mom. i detta lagrum, där föreskrifter meddelas om käromålet, att lagstiftarens mening icke varit att *ålägga* parterne att öfver hufvud kära eller svara.

väl icke är nödvändig för alla rättegångar, är det så mycket mindre skäl att betrakta hans *inlåtelse* såsom någonting väsentligt för processen och isynnerhet för dess uppkomst.

Däremot finnas flere skäl att äfven i vår rätt betrakta stämningen och dess meddelande åt S. såsom det afgörande med afseende å rättegångens uppkomst. Denna handling medför för begge parter de mest omfattande följder. Härigenom förpligtas svaranden att inställa sig för rätta, samt underkastas påföljderna rättegången och domen. Hvad åter beträffar käranden, får han efter stämningen icke mer förändra käromålet eller därtill göra något tillägg. Från denna tid betraktas äfven saken såsom „anhängig“ vid den domstol, till hvilken den är instämd. Vidare afbryter stämningen häfd och preskription, och från denna tidpunkt beräknas jämväl den afkastning af den tvistiga saken eller öfver hufvud det intresse med afseende å denna sak som svaranden kan finnas skyldig att utgifva åt käranden, o. s. v.

Å andra sidan kan det icke håller nekas att lagen förknippat vissa påföljder vid tidpunkten för svarandens inlåtelse eller, såsom det heter, då han „begynt i saken svara“. De viktigaste äro att från detta ögonblick saken är bunden vid den domstol, där den då var anhängig, så att den måste där slutföras äfven om svarandens forum därefter skulle ändras eller svaranden dö och hans arfvingar rätteligen lyda under annan domstol (R. B. 11: 13), samt att någon invändning om stämningen därefter ej mer kan med framgång göras gällande. Men såsom af det föregående framgår äro dessa omständigheter icke af den beskaffenhet att de behöfva eller böra betraktas såsom värkningar af processens uppkomst.

Äfven för vår rätt är således föreställningen om en *litis contestatio* i betydelsen af en tvåsidig akt, hvarigenom rättegången grundlägges eller inledes, i själfva verket alldeles främmande. Såväl detta begrepp som öfver hufvud hela läran om svarandens inlåtelse såsom en rättegången konstituerande akt måste därför bortrensas jämväl från vår juridiska vetenskap, där sådana föreställningar genom inflytelser från utlandet vunnit insteg. Äfven hos oss är rättegån-

gens uppkomst att hänföras endast till stämningen och för-
denskuld gäller ännu i dag hvad lagstiftaren uttalade redan
år 1667, nämligen att „Stämning är begynnelse och Grund-
val till fölliande rättegång.“¹⁾

¹⁾ Sjölagen Skipmlb. 8: 2.

R. A. Wrede.

Nyare juridisk litteratur.

Wilhelm Bergstrand. Den svenska qvinnans rättsliga ställning jemte en kortfattad öfversigt af den finska qvinnans ställning. Stockholm 1883, 178 pag.

En bland vår tids viktigare frågor är den s. k. qvinnofrågan och den del deraf, som afser hvilken plats qvinnan bör i rättsligt hänseende intaga i samhället. För att kunna bedöma de särskilda förslag, som i detta afseende blifvit gjorda, erfordras kännedom om qvinnans rättsliga ställning enligt gällande lagstiftning, hvilken kännedom den bildade allmänheten i Sverige, likasom äfven hos oss, då något populärt arbete derom ej fanns, att tillgå, icke utan svårighet kunde förskaffa sig. Denna brist har numera blifvit afhulpen, och står man därför i tacksambetskuld hos redaktionen för „Tidskrift för hemmet“, som beslöt att ombesörja utgifvandet af ett arbete i nämnda syfte, och var det att förutse att bemälde redaktion vände sig till en dertill fullkompetent person då den derom anmodade Herr Bergstrand, som är Juriskandidat och hör till „Nya Dagligt Allehandas“ redaktion, och förut författat i „Nordisk Retsencyclopedi“ de delar af den svenska processen, som afhandlade utsökningsprocessen samt processen i konkurs, boskilnads- och urarfvamål, äfvensom „Svenska statsförvaltningen förr och nu“, utgifvit en vidlyftig „Handbok för den svenska kommunal förvaltningen“ och under pseudonymen Marcellus gjort sig känd såsom politisk skriftställare. Herr Bergstrand har med heder fullgjort det erhållna uppdraget. Hans ifrågavarande arbete vittnar om både kunskap och skarp sinnighet, framställningssättet är klart och stilen ledig, så att detsam-

ma kan med intresse läsas af de bildade samhällsklasserne af hvardera könet. Äfven juristen kan, såframt han ej gjort civilrätten till sitt special studium, från detsamma hemta mången nyttig lärdom och föranledes att fästa sin uppmärksamhet vid flera frågor, på hvilka han förut icke gifvit akt.

I en kort inledning säger författaren att hans afsigt varit att lemna såväl en objektiv framställning af gällande positiva lagbestämmelser rörande den svenska kvinnans rättsliga ställning, som ock att meddela en kortfattad historik öfver de vigtigaste utvecklingsskedena hos en del mer intresseväckande rättsinstitut rörande samma sak, men ej att ingå på rättspolitikens område för att söka utreda, huru i detta afseende förhållandena borde ordnas, hvarföre han ej komme att sysselsätta sig med den frågan, huruvida de bestämmelser, som förefinnas, äro tidsenliga och lämpliga samt, om så icke vore, hvad i deras ställe bör sättas. Författaren afhandlar sitt ämne under följande rubriker: kvinnans myndighet; kvinnans arfsrätt; kvinnans trädande i äktenskap; hustruns personliga ställning till mannen; hustruns rätt i afseende å boets förvaltning; äkta makars skuldförhållanden; fördel af bo oskiftet; morgongåfva; giftorätt; äktenskapsförord; boskilnad; kvinnan såsom enka; skilnad i äktenskap; kvinnan såsom moder; kvinnan i staten; samt kvinnans uppfostran och bildning; hvarefter följer ett af en finsk jurist författadt bihang „Om den finska kvinnans rättsliga ställning“ för att såsom det säges i förordet, „göra arbetet användbart såsom en codex äfven för den finska kvinnan.“

Ämnets vidlyftighet har gjort, att under en del af förenämnda rubriker inrymts mer än desammas ordalydelse upptager. Sålunda afhandlas t. ex. om skilnad i trolofning i sammanhang med skilnad i äktenskap och om hemföljd under rubriken kvinnan såsom moder. Emot ordningsföljden af de skilda rättsinstituten kunde anmärkas, att äktenskapsförord, morgongåfva och giftorätt afhandlats efter hustruns rätt i afseende å boets förvaltning, äkta makars skuldförhållanden och fördel af bo oskiftet, men dertill har författaren sannolikt föranledts deraf, att morgongåfva utfaller först vid mannens död och att äktenskapsförordets verkan visar sig först under äktenskapet och ofta ej förrän

när boet upplöses samt af sin uppfattning af hvad med giftorätt förstås, hvarom vi nedanför skola närmare nämna. Oegentligt torde äfven vara att „qvinnan såsom enka“ behandlats förrän „skilnad i äktenskap.“

Mest hafva vi anslagits af framställningen om „qvinns myndighet“ och „qvinns arfsrätt“, hvarunder meddelas en synnerligen intressant historik af de framsteg, lagstiftningen i Sverige gjort beträffande dessa två rättsinstitut; det förra af dem har sedan arbetet utkommit gjort ett ytterligare framsteg i det en Kongl. förordning om ogift qvinnas myndighet vid 21 års ålder nyligen emanerat.

Författarens framställning af hvad med giftorätt förstås kunna vi ej gilla; han anser neml., — såsom det vill synas, med afseende derå att förvaltningsrätten till det gemensamma boet är helt och hållet lagd i mannens hand, — att „giftorätt icke är eganderätt till någon vare sig materiel eller ideel del af boet, ty denna rätt saknar de viktigaste och hufvudsakligaste bestämmelser, som konstituera eganderätten“ och „att giftorätten, sådan lagen nu bestämmer, är densamma makarne emellan, hvad arfsrätten är mellan skyldemän“ samt att med giftorätt förstås „rätt för hvardera maken att vid boets upplösning erhålla viss del deraf.“ Hvad för öfrigt meddelas om giftorätten är ganska underhållande och för icke jurister upplysande då författaren i detta ämne haft till ledning Olivercronas bekanta, sakrika afhandling „Om makars giftorätt i bo.“

„Hustruns rätt i afseende å boets förvaltning“ afhandlas af förf. vidlyftigare än andra ämnen i arbetet, men bör kunna påräkna särskild uppmärksamhet också af finska läsare, då hos oss frågan om att utsträcka hustruns rättighet i nämnda hänseende förekommit ej allenast i tidningspressen allt sedan början af 1870 talet utan ock vid senaste landtdag, ehuru sådant ännu icke ledt till något resultat. I Sverige har deremot den 11 December 1874 utkommit en Kongl. förordning, som bestämmer att om det är genom äktenskapsförord stadgadt, att hustrun tillhörig egendom skall från mannens förvaltning undantagas, eller sådant stadgande är meddeladt angående egendom, som genom gåfva eller testamente är gifven till hustrun med vilkor att den henne en-

skildt tillhöra skall, då ege hustrun öfver den egendom och afkomsten deraf råda. Kan hustrun genom eget arbete något förvärfva, deröfver må hon ock råda. Det anses dock i Sverige att hustruns förvaltningsrätt bör utsträckas utöfver hvad i nämnda förordning blifvit stadgad.

Under rubriken „qvinnan såsom enka“ förekommer hufvudsakligen om enkans skyldighet att låta verkställa bouppteckning ¹⁾ och att, om boet ej förslår till skuldernas betalning, afträda det samma till borgenärernes förnöjande.

För att ej blifva för vidlyftiga nödgas vi här förbigå öfriga ofvan uppräknade rubriker. Vi vilja endast omnämna, att författaren ej hyser någon blind auktoritetstro, utan i flera fall uttalar afvikande åsichter från Justitierådet Olivecronas och Professor Nordlings, hvilka han då söker vederlägga.

Det vid arbetet fogade bihanget om den finska qvinnans rättsliga ställning, hvilket utgör obetydligt mer än ett blad, anse vi vara för knapphändigt. Då Herr Bergstrand i allmänhet icke uppgifver datum på författningarna, stannar den icke lagfarne läsaren mången gång i osäkerhet om hvad som är gällande i Finland eller icke. Emedan för Finland icke finnes någon Kongl. förordningen den 27 April 1810 motsvarande författning, hade i bihanget bort omnämnas, att hvad som säges om att domstol kan bevilja skilnad i äktenskapet när den ene maken blifvit dömd till lifstidsfängelse eller fallit i galenskap samt i fall af stämplingar och försåt mot den andre makens lif icke är gällande för Finland. Då hvad som å pag. 152 och 153 säges om den religion i hvilken barnen skola uppfostras ej är tillämpligt i Finland, hade sådant kunnat anmärkas och i sammanhang dermed omnämnas det obetydliga, som Kejsrerliga förordningen den 1 April 1812 derom innehåller. Likaså hade Kejsrerliga förordningen den 27 Juni 1878 kunnat åberopas i fråga om oäkta barns arfsrätt.

¹⁾ Författarens uppgift att „den efterlevande makens personliga lösegendom såsom gångkläder o. d. samt af mindre värde ej torde behöfva upptagas i bouppteckningen“ kunna vi ej godkänna.

Genom de få ofvanföre gjorda anmärkningarne har afsigten icke varit att förringa ifrågavarande arbetes många förtjenster, tvärtom rekommendera vi detsamma på det bästa hos dem af denna tidskrifts läsare, som förut icke tagit kännedom derom. Då arbetet är beräknadt på en större afsättning, är priset på detsamma äfven lägre än på juridisk litteratur i allmänhet, neml. 2 kronor eller uti bokhandeln i Finland 3 mark.

E. Tegengren.

Notiser.

Om det juridiska skriftsättet. Uti den svenska lagberedningens nyligen utkomna betänkande angående rättegångsväsendets ombildning i Sverige säges om den s. k. juridiska stilen följande:

„Ej sällan förspörjes från allmänhetens och parternas sida klagan deröfver att domstolarne i vårt land vid affattandet af sina domslut i allmänhet icke lägga sig vinn om att göra domens innehåll lätt uppfattligt för parter och allmänhet och att, för att kunna följa tankegången genom de långa och invecklade meningar, hvori innehållet framställles, erfordras juridisk bildning eller åtminstone särskild vana vid det juridiska skriftsättet. I denna klagan ligger utan tvifvel, jemte någon öfverdrift, ganska mycken sanning. Domen är till för parternas skull och får ej af domstolen betraktas såsom ett lärdoms- eller skrifprof. Det är godt och väl, om den ur juridisk synpunkt är uppställd följdriktigt, i ett koncist och vårdadt språk, men om den icke med dessa goda egenskaper förenar jemväl den tydlighet och enkelhet, som gör dess innehåll tillgängligt för parternas uppfattning, förfelar den väsentligen sitt ändamål. Det bör emellertid ej vara förknippadt med någon särdeles svårighet att tillfredsställa skäliga anspråk äfven i sistnämnda hänseende utan uppoffring af de antydda juridiska förtjensterna. Uppfattningen af domens innehåll kan väsentligen underlättas bland annat derigenom att de skilda frågorna eller de olika delarna på ett för ögat lätt skönjbart sätt framställas i särskilda stycken. De i synnerhet i de högre instansernas domsubriker ej ovanliga, öfver hela sidor sig sträckande punkterna kunna afbrytas och fördelas i kortare satser. De olika länkarne i slutledningen behöfva icke ovilkorligen kny-

tas tillsammans i omåttliga längder genom vedertagna sammanbindningsord, hvilka gifva åt satsbyggnaden en så egenomlig pregel att man icke med skäl kan förvåna sig deröfver att det juridiska skriftsättet förfelar den mera imponerande verkan, som från begynnelsen var dermed afsedd, och i stället lätt kan blifva föremål för åtlöje. Om förhållandet varder sådant, är det tunga och tidsödande arbete, som fastän märkbart endast för den sakkunnige läsaren, nedlägges på utbildandet af nämnda skriftsätt, till föga gagn. Dertill kommer ytterligare den olägenhet att vanan vid samma skriftsätt, hvilket måste mödosamt inläras såsom en särskild konstfärdighet, nästan alltid kännes såsom en hämsko på den stilistiska förmågan, när den vändes till andra ämnen. Stundom inträffar ock att den tillbörliga omvårdnaden om språket och skriftsättet öfvergår till ängsligt pedanteri, och, om så sker, kan det jemväl befaras att benägenheten för formalism i detta hänseende öfverflyttas inom den egentliga domareverksamheten.

Ur alla dessa synpunkter är det i hög grad önskligt att det juridiska uttryckssättet måtte så litet som möjligt afvika från det vanliga vårdade skriftspråket och dess satsbildning. Likasom i allmänhet domarekallet otvifvelaktigt bäst fylles, då domaren ej intager en exklusivt juridisk ståndpunkt, från hvilken han såsom embetsman kommer att se och bedöma sakerna på annat sätt än han skulle göra såsom enskild man, likaså är, i afseende på den yttre formen, lämpligast att hans utlåtanden ej bära pregeln af onödiga egendomligheter, som för det nuvarande samhället förlorat sin betydelse.

Dessa anmärkningar torde hafva sin fulla tillämpning på det juridiska skriftspråket äfven i vårt land.

Komitée för utländsk lagstiftning. I den mån de internationela relationerna utveckla sig, blir kunskapen om den utländska lagstiftningen allt nödvändigare. Utan att tala om det intresse som jämförelsen mellan olika länders lagstiftning har för vetenskaplige jurister och lagstiftare, tvingar sig detta studium äfven i det praktiska lifvet dagligen på de myndigheter, som hafva att afdöma privaträtts-

liga tvister, samt på advokater och offentlige funktionärer, hvilka skola förbereda deras behandling vid domstol. Dessa skäl föranledde, redan för 8 år sedan, regeringen i *Frankrike* att vid *ministère de la justice* bilda en komité för utländsk lagstiftning, åt hvilken gafs i uppdrag att inrätta ett bibliotek för internationel rätt samt att ombesörja och öfvervaka öfversättning af de viktigaste utländska författningar och lagar. Trots bristerna i sin organisation har denna komité redan uppnått anmärkningsvärda resultat: en samling af omkring 15,000 volymer, ensam i sitt slag i Europa, och dagligen allt mera anlitad, har blifvit anskaffad. Mera än 22 lagverk, af hvilka tre öfversättningar redan äro utgifna och tre andra snart äro att förvänta, befinna sig under tryck eller under beredning.

De tjänster denna institution gjort vetenskapen och lagskipningen hafva naturligtvis icke kunnat undgå att draga främmande regeringars uppmärksamhet på densamma. *Belgien* har, sedan år 1879, vid sitt inrikesministerium skapat en byrå för utländsk lagstiftning. Ett bibliotek med läsesal har öppnats för publiken, och juridiskt bildade öfversättare hafva fästs vid byrån för att förse alla offentliga verk med öfversättningar af de utländska lagar, som kunna vara nödiga att känna.

I *Spanien* har på Justitieministern Silvelas initiativ konungen nyligen undertecknat ett dekret, hvilket förordnar om bildandet af en permanent kommission för utländsk lagstiftning med åliggande att konstituera, enligt franskt mönster, ett bibliotek för utländsk rätt och att ombesörja öfversättning af de intressantaste författningar och lagar. Denna kommission, ledd af understatssekreteraren vid Justitieministeriet, består af underdirektören för civila ärenden, sekreteraren vid lagkommissionen, två embetsmän vid ministären, en professor vid universitetet i Madrid och nio andra medlemmar.

För närvarande förberedes, enligt hvad det förljudes, äfven i *Österrike-Ungern* ett liknande verk.

.(Arch. diplom).

Ny skiftesstadga i Norge. Angående skifte å i samfäl-

lighet liggande egendomar hafva nya stadganden blifvit vidtagna i Norge genom lagen af den 13 Mars 1882, hvilken räknar icke mindre än 17 kapitel och 123 paragrafer. Första kapitlet afhandlar de fall, då skifte kan påyrkas. Stadsfastigheter höra under lagen blott för så vidt som de nyttjas till jordbruk. Samfällighet i lagens mening innefattar icke blott egentlig samegendom, utan också s. k. egoblandning; som är för. handen, när skilda lägenheters egolotter ligga blandade om hvarandra. Andra kapitlet handlar om samsjokifte (= mindelig Udskiftning), när nemligen alla intressenterne äro ense. Tredje kapitlet bestämmer skiftesrättens sammansättning: en officiellt tillsatt ordförande (= Formand) och tvenne af ett särskildt utskott för hvarje tingslag utsedde bisittare. Fjerde kapitlet gifver regler för proceduren vid skiftesförrättningar. Femte kapitlet behandlar skiftets omfattning och fullständighet. Sjette kapitlet bestämmer delningsgrunden: för samegendom skattetalet, vid egoblandning lotternas vidd m. m. Sjunde kapitlet fastställer reglerna för lottningen, åttonde kapitlet för behandlingen af servituter, nionde kapitlet för utflyttning, hvilken kan vägras, i fall kostnaderna därför öfverskrida vissa gränser, tionde kapitlet innehåller bestämmelser om afdömande af uppkomna rättstvister vare sig mellan delegare i samfälligheten inbördes eller med utanför stående, elfte kapitlet handlar om besvär och ny pröfning af vidtagna förfoganden och beslut. Besvär i tekniska och administrativa frågor gå till en särskild öfverrätt („Ofverudskiftning,“ bestående af en ordförande och 4 ledamöter). I tolfte kapitlet talas om repartitionen af kostnaderna; en del af dessa bestridas af statskassan. Trettonde kapitlet gifver regler för sambruk, speciellt för bruk af samegendom, som icke kan fullständigt skiftas, samt om ordningen för betesrätt i större gemensamma marker. Fjortonde kapitlet gifver anvisning till aflösning af servituträttigheter och till ordnande af förhållandet mellan egare och nyttjorättssinnehafvare, femtonde kapitlet afhandlar proceduren för klyfnings- och skattläggningsförrättningar vid skiftesrätten m. m., sextonde kapitlet lemnar särskilda förhållningsregler för storskiften af större samfälligheter, då

särskild skiftesrätt kan anordnas, och sjuttonde kapitlet innehåller särskilda stadganden, bland annat om att rättigheten att påyrka skifte är inalienabel och att ingen lottägare, så länge skog eller torfmyra ligger i sambruk, må afverka mera än till gårdens bruk tarfvas.

En romersk tulltaxa. I staden Palmyra har en inskription nyligen blifvit funnen af prins Abaméleh Lazaren, som deraf sändt ett aftryck till Académie des Inscription et Belles-Lettres i Paris. Den innehåller på grekiska och armeniska språken texten till en tulltariff jemte regler och stadganden för uppbördsförpaktare. Denna inskription har blifvit dechiffrerad af Markis de Vogüé, hvilken publicerat densamma i sin helhet med en öfversättning och några noter. Detta är den fullständigaste urkund, som finnes rörande tull- och införselväsendet hos Romarene. Den innehåller 60 artiklar och, ehuru stympad till många delar, gifver den icke desto mindre fullkomligt nya och mycket värderika upplysningar.

Tariffen daterar sig från år 137 af vår tideräkning, under Hadrianii regering. Den pålägger vid införsel och utförsel en bestämd afgift af 3 denarier för hvarje kamellast och en denarie för hvarje åsnelast. Dessutom betalades för hvarje vara såväl vid in- som utförsel en afgift *ad valorem*. Det fanns också, tyckes det, skatt för tillverkning, för begagnande af vatten, afgifter för inregistrering i kommunens akter. Alla tvister angående uppbörden afgjordes inför en lokal jurisdiktion. Förpaktaren hade rätt att taga i beslag och låta försälja i beslag tagna varor. De förnämsta föremål, som voro underkastade tull och accis, voro slafvarne, ull och oljor, hudar, krydder, parfymen, matvaror, slutligen halm, kläder och skopplagg.

Vi inskränka oss, säger *Nouvelle Revue Historique de droit français et étranger*, hvarifrån denna notis är hemtad, att påpeka vigten af i fråga varande urkund, som borde i sin helhet publiceras. Några luckor, som den innehåller, kunna restitueras. T. ex. §§ 41 och 43 af den grekiska texten innehålla synbarligen föreskrifter om qvarstad eller tagande af underpant. För resten har man att emotse nya

afstryck af densamma, hvilka utan tvifvel skola tillåta kompletterande af texten, så att alla tvifvelsmål rörande dess innehåll komma att skingras. Redan Markis de Vogüé's arbete, *Inscriptions Palmyréniennes*, Paris 1883, är egnadt att lemna de viktigaste upplysningar och förtjenar alla de personers erkänsla, hvilka intressera sig för romersk rätt och romerska antiqviteter.

Juridisk Bibliografi

för Finland, Sverige, Norge och Danmark.

Priserna äro i mark och penni för böcker tryckta i Finland;
för öfrigt i kronor och öre.

- Arkiv, Nytt juridiskt. Sthlm. Svensk författningssamlings expedition
Afd. 2. Tidskrift för lagstiftning m. m. utg. af *G. B. A. Holm*.
9:de årg. 1884. För årg. (4 hfn = 20 ark) 5 kr.
- Betänkning afgiven af den under 28:de Juni 1882 nedsatte Kommission
til at tilvejebringe Oplysninger om mulig sanitære Mangler i Ord-
ningen af Skolevæsenet, og til at fremkomme med Forslag til
sådanne fremtidig Forebyggelse 484 Sid. 4 kr.
- Betänkande, Nya lagberedningens, angående rättegångsväsendets ombild-
ning. Sthlm. 8 kr.
- I. Om domstolsförfattningen. 285 s.
II. Om rättegångsordningen i tvistemål. 338 s.
III. Om rättegångsordningen i brottmål. 351 s.
IV. Bihang, 257 s. o. tabeller.
- Biblioteket, Svenska. Sthlm.
6:e afd. Praktisk Handbok för alla, utarbetad af sakkunnige per-
soner under redaktion af *Wih. Körsner*. 2:a hft. 8:o sp. 129—
256. 25 öre.
- Bidrag till Sveriges officiella statistik. Sthlm.
U) Kommunernas fattigvård och finanser. VII. Statistiska cen-
tralbyråns underdåniga berättelse för år 1880. 168 s. (1883) 2: 85.
- Bjørnstrup, J. P.**, Visnepolitik? eller Forhandlingspolitik? 16 sid. 20 öre.
- Brunell, J. E.**, o. **Sundberg, A. D.** Svensk handelskorrespondens för
handelsskolor och sjelfstudium. (Ur Rotschilds handbok för köp-
män) 8:o, 64 s. Sthlm. 60 öre.
- Bränvinspolitik, Om Sveriges. 31 s. Sthlm. 25 öre.
- Constitutiones sive leges et statuta gymnasij Wijburgensis, e libro manu
scripto, qui in bibliotheca academiae Upsaliensis servatur, descri-
bendas et textu, quantum fieri potuit, recensito impremdos cura-
vit *Carolus Gabriel Leinberg*. *32 pag. Jyväskylä, Hos förf:n.
Ej i bokh.
- Damm, J. F. U.** statsretlige Betragtninger. 80 sid. 75 öre.

- Diplomatarium norvegicum.** Oldbreve til Kundskab om Norges indre og ydre Forhold, Sprog, Slægter, Sæder, Lovgivning og Rettergang i Middelalderen. Saml. og udg. af C. R. Unger og H. J. Hintfeldt-Kaas. 11 Saml. 2 Halvdel. (XXII H.) Sid. 417—912 og 2 Titelbl. 6 kr.
- Diplomatarium, Srenakt, från och med år 1401, utgifvet af Riks-archivet genom Carl Silfverstolpe.** II, 4:e hft. 4:o, s. 577—748. Sthlm 3: 50.
- Författningar angående medicinalväsendet i Sverige omfattande tiden från och med år 1877 t. o. m. år 1882.** Samlade och utgifne af D. M. Pontin. 4:o. 380 s. Sthlm. 7: 50.
- Förteckning å svenska obligationer jemte uppgift om obligationernas utgiftningstid, räntefot, valör, utlottnings- och inlösningsterminer samt stället hvarest förfallna obligationer och räntekuponer inlösas m. m.** (Utg. af C. G. Cervin.) 4:o, 34 o. viij s. Sthlm. Clb. 10 kr.
- George, Henry,** Framåtskridandet och fattigdomen. En undersökning af orsaken till de industriella kriserna och fattigdomens tillväxt jemnsides med tillväxande rikedom. Öfv. från eng. originalets 24:e uppl. af C. Löfving och H. Vennerström. 2:a hft. s. 97—192. Upsala. 1 kr.
- Getz, B.** Om påanke til høire ret i civile og kriminelle sager. Et afsnit af den norske proces. XVI. 263 sid. 5: 25. Indb. 6: 30.
- Grundloven og Estrup.** Af en grundlovsven. 2 opl. 42 sid. 50 öra.
- Handels-Kalender, Norges, 1884—1885.** Fortegnelse over Norges næringsdrivende Invånere, Fabriker og Industri anlæg, de væsentligste Embeds- og Bestillingsmænd m. m. 4:de Årgang. Udg. af S. M. Bryde. 308 Sid. Indb. 8 kr.
- Handlingar rörande finska skolväsendets historia under 16:de, 17:de och 18:de seklen.** Med bidrag af allmänna medel i tryck utgifna af **K. G. Leinberg.** 427 s. Jyväskylä. 5 mk.
- Håndbog for juridisk Studerende, beregnet til Brug under Studeringerne til fuldstændig og till ufuldstændig jur. Examen, indeh. kronologisk ordnet Excerpt af de juridiske studium hyppigst forekommende Lovbud m. m. Ved E. Heyer.** 2 H. 178 Sid. 5:50 (Kplt. 9: 75.)
- Johansson, Joh.** Försvar och grundskatter. Öfversigter och jämförelser i sammandrag. 8:o, 100 s. Sthlm. 1 kr.
- Leinberg, K. G.** Om snillealet i vår äldre skollagstiftning. Separattryck ur Tidskr., utg. af Pedagog. förening i Finland 1884. 38 s. (Tr. i H:fors i Finska litt.-sällsk. tryckeri.) Ej i bokh.
- Leth, T.** Oplysninger om Fiskerirettighederne i Randers Fjord samt nogle dermed i Forbindelse stående Spørgsmål. Kjøbenhavn. 1 kr.
- Love, Anordninger, Traktater, Resolutioner, Kundgjørelser, Departements-skrivelser, Cirkulærer m. m. for Kongeriget Norge.** Til Brug for den Lovstuderende i Udtog og med Henvisninger udg. af Otto Mejlender. Ny Række. I H. 1883, 278 sid. og Reg. 16 sid. 4 kronor.

- Love och anordningar samt andra off. Kundgjørelser Danmarks Lovgivning vedk. for Året 1883. Saml. og udg. af O. Algreen — Using. XXVIII D. H. 2. Juni—Dec. 288 sid. 4: 60.
- Lovsamling, Almindelig norsk, 1660—1884 udg. af Otto Mejlænder, 2 gennemseede og til Udg. af 1814 for Udg. 1 H. 96 sid. i st. 8:o. 1 kr. 2 H. sid. 97—192 1 kr. 3 H. sid. 193—288 1 kr.
- Lovsamling for Frederiksborg lærder Skole. 3 omarb. Udg. 24 sid. 35 öre.
- Lundahl, F. A., Grundloven, Venstre og Høire (i Foråret 1884). 24 sid. 25 öre.
- Marcellus, Norska riksriktstragedien och unionen. 222 s. Sthlm. 2: 75.
- Matzen, H., Forelæsninger over den danske Tingsret. 2 omarb. Udg. Trykt som Manuskript. 650 sid. 10 kr.
- Meddelanden från Svenska Riks-archivet, utgifna af *Carl Gustaf Malmström*. VIII. s. 103—220. Sthlm. 1 kr.
- Møller, A. P., Vejledning i den gjældende Indqvarteringslovgivning med særligt Hensyn till Hærens og Communernes gjensidige Forhold. 3:e gennemsete og forøgede Udgave. 280 sid. Nyborg. 3 kr.
- Nielsen, O., Kjøbenhavns Diplomatorium, Samling af Dokomenter, Breve og andre Kilder til Oplysning om Kjøbenhavns ældre Forhold før 1728. Udg. ved Kjøbenhavns Kommunalbestyrelses Omsorg. 6 B. 2 H. 409 sid. 4 kr.
- Nyström, Anton, Brännande frågor. Politiska och sociala granskningar, 8:o, 79 s. Sthlm. 50 öre.
- Oldenburg, F. Forlig eller revolution. Et bidrag til Belysning af Partikampen. 208 Sid. i 8:o. 2: 75.
- Ord, Några, i frågan om skattelindringar samt grundskatternas och andra afgifters afskrifning, af r. j. r. h. 8:o, 19 s. Sthlm. 10 öre.
- Register till Repertorium for praktisk Lovkyndighed. 3 Saml. 1850—1860. Udarb. af S. Aall. XVI. 158 Sid. i st. 8:o. 3 kr.
- Regler, det norske Veritas', og bestemmelser af 1 Jan. 1884. XXII. 2 Bl. 96 sid. og 4 Tab. i 4:o.
- Retsregler, Norske, i Spørgsmål og Svar. (Aftryck af „Verdens Gang.“) I Del. 192 sid. i 8:o. 60 öre.
- Riksdagshandlingar, 1809 med 1880 årens, angående grundskatterna. 285 s. Sthlm. 2: 50.
- Rigsregistrarer, Norske, tildels i Uddrag. Udg. efter offentlig Foranstaltning ved Otto Gr. Lundh. 8 B. 2 H. 1644—1648. Sid. 321—664 og Titel 3 kr.
- Rothschild, L., Handbok för köpmän isynnerhet handelsbokhållare och kontorister, innehållande hela handelsvetenskapen i sammanträngd framställning. Dels fullständigt omarbetad efter svenska förhållanden, dels öfversatt efter originalets 27:e upplaga af *J. Brunell, J. Heckscher, Const. Lindh, A. Loeström, Ad. Mayer, S. B. Paikull, G. Ribbing, P. Staff* m. fl. Supplementband: *Lindh, Const.*, Ut-

- förlig svensk, tysk, fransk och engelsk handelskorrespondens. Efter bästa utländska källor bearbetad. 1:a hft. 48 s. Sthm. 60 öre
- Samling af Cirkulairer m. v.,** vedrørende Toldvæsenet (1883). Udgiven efter Foranstaltning af Finants- og Told- Departementet. Sid 64—89. 50 öre.
- Samling, en, Forretningsbreve, Ansøegninger og private Breve till Vejledning for Håndværkere.** 80 autogr. Sid. 1: 25.
- Samling af kongl. förordningar, stadganden m. m.** Sthlm. 10. **Författningar angående tillverkning af bränvin.** Med ett tillägg, innehållande till aug. 1884 utkomna stadganden. 86 o. 27 s. Kart. 1 kr.
- Sars, J. E.** Historisk inledning til Grundloven. 3 Opl. 2 Bl. 224 Sid : 8:o. 1 kr. Indb. 2 kr.
- Schoenheyder, O.** Ny byggemåde for by og land. Med 16 træsn. i texter. 36 Sid. i 8:o. 1 kr. Kart. 1: 20.
- Siljeström, P. A.** Handlingar och skrifter rörande undervisningsväsendet. 8:o, XVij o. 963 s. Sthlm. 8 kr.
- Statistik, Danmarks. Statistisk Tabelværk.** 4 R., Litra B. Nr. 4. Den kriminelle Retspleje i Årene 1876—1880. Udg. af det statistiske Bureau. 270 Sid 3 kr.
- Statistik, Norges officielle.** Udg. i Året 1888. B. N:o 3. Beretning om Rigets Strafarbeidsanstalter for Året 1 Juli 1881 til 30 Juni 1882. Udg. af Justits-Depart. 75 öre.
- Toldtarifen, Gjældende fra 1:ste Juli 1884.** 58 Sid. 50 öre.
- Uppström, Wilhelm.** Om domstolarnes inrättning och dermed sammanhängande ämnen. Redogörelse efter Uppdrag af nya lagberedningen utarbetad. 188 s. Sthlm. 1: 50.
- Uppström, Wilhelm.** Öfversigt af den svenska processens historia. Efter uppdrag af nya lagberedningen utarbetad. 178 s. Sthlm. 2 kr.
-

Arbetareförsäkringsfrågan i Tyskland.

Försäkring är det aftal, i kraft hvaraf någon emot betalning af periodiska bidrag förvärfvar anspråk på att erhålla ersättning för vissa af tillfälligheter beroende ekonomiska förluster.

Aftal om försäkring kunna naturligtvis ingås äfven mellan enskilda personer. Men då försäkringens idé hvilat på den förutsättning att, om ett stort antal likartade fall sammanföras, en fördelning af skadan skall kunna ske sålunda, att endast ett ringa bidrag dertill af hvarje enskild erfordras, måste försäkringen från gifvarens sida bedrivas i ganska vidsträckt skala för att en dylik fördelning och compensation öfverhufvud skall vara möjlig. Försäkringsrörelsen förutsätter alltså ett stort kapital samt vidsträckt förtroende, och egnar sig därför bättre för associationer eller offentliga korporationer än för enskilde.

För närvarande finnas försäkringsanstalter af flere olika slag. En del äro grundade af *aktiebolag*, hvilka bedriva försäkring med fasta premier såsom spekulation. En annan del äro ställda på *ömsesidighetsprincipen* d. v. s. omfatta föreningar af ett obestämdt antal personer, hvilka på samma gång äro försäkringsgifvare och tagare. En tredje grupp slutligen utgöres af *offentliga anstalter*, organiserade på det sätt att de antingen meddela försäkring för statens eller kommunens räkning och risk, eller hafva karaktären af obligatoriska associationer, hvilka blifvit bildade under statens medverkan och hvilkas angelägenheter ledas och förvaltas af statens eller kommunens tjenstemän.

Försäkringen kan icke hindra olyckshändelser inträff-

fande, blott mildra eller undanrödja deras skadliga påföljder för den enskilde. Dess nationalekonomiska betydelse ligger deri, att de enskilde medborgarne genom den kunna undgå alltför stora rubbningar i sina förmögenhetsförhållanden samt deraf förorsakade afbrott i sin produktionsförmåga, hvilket i sin ordning hos dem sjelfva ökar känslan af säkerhet och stärker deras kredit. Dessutom bidraga försäkringsanstalterna, i likhet med sparbankerna, indirekt till nationalförmögenhetens tillväxt genom att från improduktiv förbrukning rädda små inkomstöverskott, hvilka samlade i större belopp möjliggöra nya produktiva företag.

Försäkringsprincipens användbarhet såsom medel att ersätta förluster är beroende af vissa förutsättningar hos det faktum, som utgör förmögenhetsförlustens orsak. Detta faktum skall inträffa oberoende af personens vilja eller dess inträffande stå i strid med hans intressen. Det måste till sina orsaker i största möjliga mån kunna konstateras, samt dess ekonomiska verkningar till art och dimensioner någorlunda kunna mätas och bestämmas. Det får icke vara så beskaffadt, att det i alla eller ens i de flesta fall visar sig allestädes på en gång, utan dess inträffande bör ske sporadiskt samt på skilda tider. Dess tätare eller sällsyntare förekomst skall genom iakttagelse kunna utrönas och statistiskt upptecknas, så att mängden af framdeles inträffande fall för vissa tider genom sannolikhetsberäkning åtminstone i någon mån må kunna beräknas.

Tillfällighetens ingrepp i människans ekonomi kunna hänföra sig antingen till saker och ting eller hennes personliga tillstånd. Försäkring mot det förra slaget af förluster benämnes *realförsäkring*, mot det senare slaget *personalförsäkring*.

Till realförsäkring hör: försäkring mot eldskada, mot sjöskada, mot transportskada till lands, mot hagelslag, mot kreatursjukdomar, mot ogynsamma affärskonjunkturer, hvaraf den s. k. kreditförsäkringen är en underart.

Personalförsäkring är det slag af assurans, som afser ersättning för skador, hvilka en person derigenom kan lida

att vissa skadliga förändringar inträffa i hans eget eller en anförvandts personliga tillstånd.

Med *arbetareförsäkring* menas arbetarenes personalförsäkring. Man räknar till densamma följande fem arter: a) försäkring mot dödsfall, b) mot ålderdom, c) mot sjukdom, d) mot olycksfall, hvilka hafva endast en öfvergående skada å arbetarens person till påföljd, e) mot invaliditet. Några författare vilja dertill lägga en sjette art, nemligen f) mot arbetsbrist.

Tanken att genom ömsesidiga understödsföreningar skydda den enskilde mot följderna af tillfälliga olyckshändelser genom att fördela förlusten på många år urgammal. Under medeltiden bildade gilles- och skråkassorna ett slags assekuransanstalter för yrkesarbetare. I nyare tid har arbetareförsäkringen genom fria föreningar och privat företagsamhet vunnit en betydande utbredning i vestra Europa, i England genom de så kallade "Friendly Societies" och "Trades unions" samt i Frankrike genom "Sociétés de secours mutuels." Äfven i Tyskland har efter skråväsendets afskaffande en mängd fria försäkringsanstalter för arbetare uppstått, hvilka hafva karaktären dels af aktiebolag, dels af ömsesidiga föreningar.

Efter de i sist nämnda land mot slutet af föregående decennium vidtagna åtgärderna för den socialistiska rörelsens undertryckande, ansåg sig regeringen förpligtad att äfven genom positiva medel söka verka till förbättrande af arbetarebefolkningens läge. Den offentliga fattigvården fann man härvid icke tjenlig som utgångspunkt, ty "med allmosor kunde blott eländet ställas till freds." För lösningen af högre sociala uppgifter hade man behof af ett medel, som icke var nedsättande, och därför har *försäkringen* temligen enhälligt ansetts vara den enda utväg, på hvilken något står att göra till förbättrande af arbetarenes ställning. Den i Tyskland såväl inom pressen och literaturen som vid riksdagen härom förda striden har hufvudsakligen vänt sig kring frågan, om försäkringsväsendet borde öfverlemnas åt den fria *sjelfverksamheten* samt *kommunerna*, medan staten skulle inskränka sig blott till utfärdande af vissa allmänna

normativbestämningar, eller om ett *lagligt försäkringstodag* från statens sida borde påbjudas.

Emot den tvungna försäkringen har å ena sidan anförts att den utgör ett ingrepp i den personliga friheten, upphäfver sjelfverksamheten och förlappar hos den enskilda medvetandet om hans egen ansvarighet. Endast ett tvingande allmänt intresse skulle kunna rättfärdiga inskränkningar i denna frihet. Nu förefinnes emellertid intet, som nödvändigtvis skulle påkalla försäkringstvång, ty ett tillfredsställande resultat kan med fullt skäl väntas på den fria associationens väg, såsom erfarenheten i England och Frankrike ådagalagt. Lika förvärfsfrihet för alla utgör fundamentalprincipen för den nu gällande näringslagstiftningen, och deraf följer att samma frihet för alla äfven bör gälla inom försäkringsväsendet. Att pålägga den arbetande klassen allena försäkringstvång är att i förvärfverksamheten återinföra olikheter mellan de skilda samhällsklasserna. Skall arbetaren underkastas dylikt tvång, bör ock den inkomst, genom hvilken han sättes i stånd att bestrida assurancespremierna, säkerställas. Annars blir försäkringstvånget en fattigvårdsafgift, som drabbar blott den i sysselsättning varande arbetaren, eller också måste hvarje tillfällig arbetsbrist, hvarje förändring af hemvist och boplatz hafva till påföljd en upplösning af försäkringsförhållandet, hvarigenom åter alla inbetalta premier för honom gå förlorade.

Härtill genmäles från andra sidan, det erfarenheten i Tyskland till fullo ådagalagt, att på den fria associationens väg ett allmännare deltagande i försäkringen från arbetarens sida åtminstone icke på länge kan ernås. Hvad sjelfansvarigheten åter vidkommer, så äro dess fordringar icke ens under den fullständigaste näringsfrihet genomförda, så länge den offentliga fattigvården existerar. Den, som underlåter att under helsans dagar göra besparingar för möjliga sjukdomsfall, bär icke sjelf i fullt mått följderna af sin håglöshet, ifall han under sjukdom saknar medel till sin familjs uppehälle. Han tager tvertom den offentliga fattigvården i anspråk och vältrar på detta sätt den honom åliggande förpligtelsen på samhället. När detta förfarande eger rum i

större skala, kan derigenom fattigvårdsbördan för vissa industriella distrikt stegras öfver alla drägliga gränser, samt den flitige och sparsamme, som genom försakelser och umbäranden samlat sig medel för tider af nöd, tvingas att bidra till underhållet af dem, som uraktåtit detta, fastän de dertill haft tillfälle. Försäkringstvånget nödgar således arbetaren endast till en sparsamhet, som under gifna förhållanden är hans moraliska pligt. I det hela måste detta tvång äfven verka välgörande, om på arbetaren endast ställes den fordran att han skall försäkra sig, men frihet att välja mellan skilda kassor står honom öppen. Ett sådant system kommer sjelfansvarighetens grundsats vida närmare än det nu gällande. Icke sjelfansvarigheten, utan den legala fattigvården vill försäkringstvånget substituera. Visserligen vore tvånget öfverflödigt, om det kunde antagas att försäkring derförutan allmänt komme i bruk. Ja, det må medgifvas att ett tillstånd, der alla arbetare eller åtminstone större delen frivilligt underkastade sig assurans, vore att fördraga framför tvånget. Men det står nu en gång för alla fast, att dylik försäkring i massa icke kan nås utan lagstiftningens ingripande på en oberäkneligt lång tid. Utomdessa behöfver den obligatoriska försäkringen icke utesluta den fria, ty arbetarne kunna tillåtas att bilda frivilliga assuranskassor samt försäkra sig i dessa, om de föredraga dem framför de af staten eller kommunen inrättade.

Den obligatoriska sjukdoms- och olycksfallsförsäkringen förutsätter att arbetaren har varaktig sysselsättning samt befinner sig i det läge, att hans bidrag till kassan kunna utan omgångar erhållas direkt genom arbetsgifvaren. Förlorar arbetaren sin anställning och afstannar hans premieinbetalning, måste, om förhållandet fortfar en längre tid, försäkringen upphöra, ifall densamma är baserad på sjelfhjelpsprincipen. Denna omständighet har gifvit den obligatoriska försäkringens motståndare anledning att påstå att hela idén vore förfelad, såframt icke arbetarens inkomst på samma gång säkerställas, så att han utan afbrott kan kvarstå såsom delägare i kassan. Påståendet grundar sig på den uppfattning att alla de förut inbetalta premierna vore för arbetaren en

förspild utgift, om han insjuknar under den tid försäkringsförhållandet varit afbrutet och därför icke kan erhålla understöd. Denna uppfattning är dock icke alldeles riktig. Om någon försäkrar sitt hus mot brandskada eller ett på resa stadtskepp mot sjöskada, men efter någon tid låter försäkringen förfalla, kan han ingalunda påstå att hans inbetalta premiebelopp för honom skulle varit en onyttig kostnad. Han har i sjelfva verket erhållit en mot sina prestationer svarande equivalent i den säkerhet mot förlust han under försäkringstiden åtnjöt. Samma förhållande eger ock rum med den, som under en bestämd tid tillhört en sjukdomsförsäkringskassa, men af en eller annan anledning blir skild från densamma. Insjuknar han efter skilsmessan, kan han icke påstå att försäkringen för honom under den föregående tiden varit förspild, utan blott beklaga att han icke varit i stånd att upprätthålla försäkringen utan afbrott. Utan tvifvel ligger häri dock en bristfällighet. Ett assurancesystem, vid hvilket arbetaren kunde försäkra sig också mot arbetsbrist samt sålunda sattes i stånd att upprätthålla försäkringen under alla eventualiteter, förtjenar obestridligen företräde framför den isolerade sjukdoms- och olycksfallsförsäkringen. Men likasom det vore alldeles förväntadt att afhålla arbetaren från deltagande i en frivillig sjukdoms- och olycksfallsförsäkringskassa blott därför, att han framdeles möjligen kunde blifva oförmögen att inbetala premierna och sålunda gå sin rätt till kassan förlustig, så finnes icke heller något rimligt skäl att uppskjuta införandet af tvångsprincipen inom dessa försäkringsgrenar, intill dess tillfälle till försäkring mot arbetsbrist kan erbjudas. En inskränkt och ofullkomlig försäkring är dock bättre än ingen. Det fullständiga genomförandet af arbetareförsäkringen i alla riktningar måste uppskjutas till en oberäkneligt lång framtid, emedan det är förbundet med utomordentliga svårigheter. Vid lif-, ålderdoms- och invaliditetsförsäkring, der prestationerna motsvaras af en först i kommande tid utfallande motprestation och der premierna användas till bildande af en fond, ur hvilken en ränta eller fix summa vid försäkringstidens utgång utfaller åt försäkringstagaren, är förhållandet visserligen något annat, ty för-

säkringen måste här oafbrutet fortfara för att alla inbetalningar verkligen skola komma arbetaren till godo. Men denna omständighet betingar icke annat än en sådan organisation hos anstalterna i fråga, att ett afbrott i premiernas inbetalande icke medför försäkringens förlust. Om således premieinbetalningens åsidosättande under viss tid icke medför annan påföljd, än t. ex. en minskning i den framdeles utfallande räntans belopp, kan tvångsprincipen äfven inom sistnämnda försäkringsgrenar genomföras.

Den tyska regeringens första försök att införa försäkringstvång var lagutkastet af d. 8 Mars 1881, som statuerade arbetarenes obligatoriska försäkring mot olycksfall vid en *riksförsäkringsanstalt* samt föreslog att premierna skulle erläggas af arbetsgifvare och arbetare med ett tillskott af riket. Riksdagen accepterade tvångsförsäkringens princip, men protesterade mot riks-försäkringsanstalten och rikstillskottet, och på denna protest strandade lagen. Men regeringen uppgaf icke därför saken. Den framkom påföljande år med två nya lagförslag, det ena om sjukdomsförsäkring, som nu jemväl antogs, det andra om olycksfallsförsäkring, hvilket hade låtit det första utkastets riks-försäkringsanstalt och arbetarebidrag falla, men deremot fasthållit rikstillskottet, hvarför detsamma ånyo förkastades af riksdagen. Så framkom det tredje utkastet, som med några mindre ändringar vidtogs af riksdagen.

Arbetareförsäkringsfrågan har sålunda bragts i ett nytt skede genom dessa i Tyskland nyligen utkomna lagar, den ena af den 13 Juni 1883 om sjukdomsförsäkring samt den andra af den 6 Juli 1884 om olycksfallsförsäkring. Ett allertidigast bådskap till riksdagen ställer dessutom i utsigt tvenne andra lagförslag, om försäkring mot invaliditet samt om ålderdomsförsäkring. Dessa vidtsyftande åtgärder äro förtjenta af den största uppmärksamhet i alla länder, hvarför vi i några allmänna drag skola lemna en redogörelse af förenämnda lagars innehåll.

Hvad först lagen om *sjukdomsförsäkring* vidkommer, så ligger dess betydelse egentligen icke i sjelfva tvångsprincipen, ty i åtskilliga stater kunde kommunerna redan förut

förpligta de på en viss ort sysselsatte arbetarne att biträda de der existerande understöds-kassorna, utan deri att samtliga kommuner i hela riket ålagts förpligtelsen att inrätta sjukdomskassor, samt att försäkringstvånget utsträckts till alla slag af industriella arbetare.

Motiven till denna lag utgå från den synpunkt, att de legislativa bemödandena till förbättrande af arbetarebefolkningens läge i främsta rummet böra vara riktade på att såvidt möjligt förebygga det tillstånd af nöd, hvari den af sin lön lefvande arbetaren och hans familj måste råka, när sjukdomsfall och deraf beroende förvärfsoförmåga inträffar. Vidtagas inga särskilda anstalter från annat håll, skall den inajuknade arbetaren af brist på medel underlåta att i rätt tid tillkalla läkare, hvarigenom hans tillstånd förvärras, de små besparingarna uppslukas, gods och egendom föryttas, och han sjelf jemte familj hemfaller slutligen under den offentliga fattigvården samt dess demoraliserande inflytande. Sitt föregående relativa välstånd förmår den efter en längre sjukdom tillfrisknade arbetaren blott sällan återvinna. Den enda utväg, som för den nödstälde icke är nedsättande, men likväl tyckes egnad att i någon mån afvända eller mildra armodets lidanden, är försäkring. Denna bör således tagas i statens hägn och göras allmän, för hvilket ändamål arbetsgifvarenes medverkan måste påkallas.

Den äldre lagstiftningen i flera tyska stater öfverlät åt kommunerna och de större kommunala indelningarna att i viss mån införa försäkringstvång. Denna befogenhet har dock så litet utöfvats, att blott en ringa mängd arbetare blifvit försäkrad. Lagen påbjuder därför ett allmänt försäkringstvång för alla arbetare med fast anställning inom industri, handel och handtverk, såvidt kontroll i detta afseende är möjlig. Genom särskildt statut kunna kommunerna dessutom införa obligatorisk försäkring för sådana klasser af arbetare, hvilka icke i allmänhet, utan blott i vissa lokala förhållanden innehafva förutsättningarna för assuranstvång. Hit hör bl. a. jordbruksarbetare ock idkare af hemslöjd.

Tvång underkastade äro blott de personer, som hafva en varaktig sysselsättning hos arbetsgifvare: den osjelfstän-

diga verksamheten utgör alltså villkor och förutsättning för assuranstvånget, så att för egen räkning arbetande yrkesmän, med undantag endast af dem, som lifnära sig med handslörd, icke beröras deraf. Men jemte *förpligtelsen* stadgar lagen en *rätt* för mindre näringsidkare samt sådana arbetare och biträden, som icke äro underkastade tvång, att frivilligt inträda af de i lagen organiserade kassorna. En dylik rätt tillkommer alla till arbetareklassen hörande personer, som icke hafva stadig eller varaktig sysselsättning och för hvilka den obligatoriska försäkringen därför icke kunnat afpassas, äfvensom leghjon.

Hvad försäkringens form angår, så söker lagen i främsta rummet befordra den på sjelfförvaltning baserade ömsesidiga försäkringen mellan idkare af likartade yrken, enligt motiverna: emedan denna i följd af farans naturliga likhet är den rationelaste; emedan sjelfförvaltningen utöfvar ett välgörande moraliskt inflytande, samt emedan medlemmarnes nära beröring med hvarandra underlättar den för motarbetande af simulation nödiga kontrollen.

I detta syfte godkänner lagen med vissa modifikationer samt infogar i sitt system de ömsesidiga sjukdomskassor, som redan existera på grund af den förut gällande lagstiftningen, nemligen

1) "*Die Knappschaftskassen*," hvilka i enskilda stater blifvit inrättade, på grund af bergslagstiftningen, för arbetare vid bergverk.

2) "*Die Innungskrankenkassen*," inrättade för gesäller och lärlingar vid vissa handtverk, samt

3) "*Die Hülfskassen*," som tillkommit genom frivilliga föreningar mellan arbetare af samma yrke och stå helt och hållet under dessas förvaltning.

För försäkringskyldige, som icke hafva tillträde till nyssnämnda kassor, inrättas nya sjukdomskassor, sålunda att de sammansluta arbetarne antingen inom vissa lokala områden eller vid enskilda större industriella företag. Dessa nyorganiserade anstalter äro

4) "*Die Ort-Krankenkassen*," omfattande alla inom en viss kommun eller på en viss ort sysselsatte arbetare, eller hellre,

ifall sådant låter sig göra, enskilda grupper af arbetare hörande till samma eller flera hvarandra nära stående yrken inom ett visst distrikt. Lägsta antalet medlemmar vid dessa kassor får icke understiga ett hundra.

5) "*Die Betriebs-Krankenkassen*," afsedda för arbetare- och tjänstepersonalen vid enskilda större industriella företag t. ex. vid en fabrik eller en jernväg.

6) "*Die Baukranken-kassen*," för den fluktuerande arbetaremassan vid större byggnadsföretag.

Förestående anstalter äro ännu icke tillfylles att göra försäkringstvånget effektivt på alla orter samt för alla klasser af arbetare, ty dels kunna en del försäkringsskyldige till följd af sitt yrke vara uteslagna från orts- och fabrikskassorna, dels kunna orter gifvas, der dylika lokala kassor af en eller annan anledning icke kunnat bildas. Till fyllande af denna lucka i systemet och för att förvärliga försäkringstvånget äfven der kommuner eller fabrikssegare tredskas att inrätta dylika kassor, fordras en form af sjukdomsförsäkring, som öfverallt är möjlig och så organiserad att den för den tredskande medför vissa kännbara olägenheter samt sålunda utöfvar ett indirekt tvång till förpligtelsens uppfyllande. Denna allmänna subsidiära form för sjukdomsförsäkringen är

7) "*Die Gemeinde-Krankenversicherung*," som icke är någon särskild kassa, utan ett kommunalt rättsinstitut likasom fattigvården, obligatoriskt för alla kommuner, för så vidt andra anordningar för sjukdomsförsäkringen icke blifvit vidtagna. Detta rättsinstitut förpligtar kommunen att emot uppbärande af ett visst lagligen bestämdt bidrag lemna hvarje inom dess område sysselsatt, försäkring underkastad arbetare, som af en eller annan orsak icke är delegare i någon af de förut nämnda kassorna, ett understöd, hvars belopp beror af sjukdomens långvarighet och beskaffenhet. Denne förpligtelse vidtager omedelbart i kraft af lagen, utan några särskilda anstalter från myndigheternes eller de försäkringsskyldiges sida.

Tar man i betraktande att "*die Knappschafts*-" och "*Innungskrankenkassen*" äro afsedda blott för enskilda yrken,

"die Baukranken-kassen" för företag af kortare varaktighet samt att "die Hülfskassen" äro helt och hållet frivilliga, finner man att "die Orts-" och "Betriebskranken-kassen" utgöra den obligatoriska försäkringers hufvudinstitution. Den s. k. "Gemeinde-Krankenversicherung" har ingen egen organisation, utan tjänar blott till att fylla den lucka, som de förut nämnda kassorna lemna i systemet. Lagen genomgås ock af en synbar tendens att ställa "Orts-" och "Betriebs-" kassorna i förgrunden, att genom möjligast små premier å ena sidan och möjligast stora fördelar å andra sidan göra inträdet i dessa för arbetaren så lockande som möjligt samt att lägga deras upprätthållande i kommunernas eget intresse. Försäkring i dessa skall utgöra regel, men lagen lemnar dock arbetarne öppet att uppfylla sin försäkringspligt genom att organisera och ingå i frivilliga understöds-kassor. Att arbetarnes val mellan de skilda kassorna väsentligen måste påverkas af de fördelar, "Orts-" och "Betriebs-" kassorna erbjuda, deribland arbetsgifvarnes skyldighet att till dessa kassor bidra med 50 % af arbetarnes premiebelopp, är dock själfallet.

Det stora antal kassor lagen konstituerar försvårar betydligt öfversiktligheten af dess innehåll. Man har härigenom velat lemna möjligast vidt spelrum för lokala förhållanden, olika lefnadsställningar och sysselsättningar samt sökt möjliggöra arbetarnes deltagande i förvaltningen och själfkontroll mot skadliga element. Å andra sidan medgifver lagen dock äfven sammanslagning af små lokala kassor till gemensamma större, om sådant befinnes nyttigt och ändamålsenligt.

Försäkringen åsyftar att mot en måttlig, förut bestämd årspremie tillförsäkra arbetaren ett, om också icke öfverflödigt, likväl tillräckligt understöd i sjukdomsfall under högst 13 veckor. På sjukdomens orsak göres intet afsnende. Derför betraktas äfven kroppsliga skador, hvilka tillskyndas arbetare genom olyckshändelser vid fabrik, under de första 13 veckorna som sjukdom.

I afseende å understödets storlek är såväl ett lägsta som ett högsta belopp fastställt. Dess minimum är: kostnaden för sjukvård och läkemedel från sjukdomens begynn-

nelse, samt ifall af förvärfsoförmåga ett understöd af 50 %, af den gångbara arbetslönen på orten, räknadt från sjukdomens tredje dag. Denna s. k. "Karrenzzeit" af två dagar har till ändamål att skydda kassan mot missbruk genom simulation. I stället för nyss nämnda prestation kan också lemnas underhåll och vård å sjukhus, under vissa omständigheter i förening med ett mindre penningebidrag. Dessutom hör till minimalunderstödet äfven en *begravningshjälp*, uppgående till daglönens minst 20-faldiga belopp.

Det minimala understödets penningevärde kan uppskattas ungefär till $\frac{3}{4}$ af den normala aflöningen. Lönens fulla belopp bör understödet i ingen händelse öfverstiga, emedan deri låge en alltför stark frestelse till simulation.

Hvad åter angår premiernas belopp, så äro dessa i lagen icke fixerade för de frivilliga kassorna. Deremot begränsar lagen afgifterna för den allmänna kommunala sjukförsäkringen (= "Gemeinde-Krankenversicherung"), hvars prestationer äro mindre än vid de andra anstalterna till 1 högst $1\frac{1}{2}$ procent af den gångbara arbetslönen, samt vid "Orts-" och "Betriebs-" kassorna till 2 högst 3 % af lönen, hvilket bidrag arbetsgifvarne dock till $\frac{1}{3}$ skola erlägga af egna medel. Räcka dessa premier icke till, äro påföljderna vid de skilda kassorna olika. Vid en del kassor skola arbetsgifvarne, vid andra åter kommunen tillskjuta bristen. "Orts-" kassorna skola, när brist uppstår eller kan befaras, tillslutas.

För inträde i de af lagen organiserade kassorna erfordras från den försäkringsskyldiges sida inga tillgöranden, då han sjelf hvarken behöfver anmäla sig, ej heller inbetala sina bidrag. Hans delaktighet i kassan vidtager omedelbart, så snart han inträdt i sådant arbetsförhållande, som medför försäkringstvång. En anmälan från hans sida är nödig, blott när han vill vinna befrielse från skyldigheten att tillhöra en viss kassa, på den grund att han redan annorstädes är försäkrad. Det åligger arbetsgifvaren att anmäla om de hos honom sysselsatta arbetarens inträde och utträde samt att inbetala premierna från deras lön. På detta sätt blir bidragsskyldigheten för arbetaren i formelt afseende knappast märkbar.

Försäkringsförhållandet upphör, när arbetaren utträder ur den sysselsättning, som konstituerar försäkringstvång, och derefter under tvenne på hvarandra följande betalningsterminer underlåter att inbetala premierna. Medlemmar vid "Orts-" och "Betriebs-" kassorna, som blifva utan sysselsättning och förtjenst, bibehålla dock, ifall de under 4 veckor derefter träffas af sjukdom, sina fulla anspråk på kassans understöd för denna sjukdom under hela dess längd.

När arbetaren åter erhåller varaktig sysselsättning, vidtager hans försäkrings skyldighet ånyo.

Lagen om *försäkring mot olycksfall* motiveras dermed att den genom ansvarighetslagen af den 7 Juni 1871 egare af jernbanor, grufvor och fabrik ålagda ansvarighet för de lifs- och kroppsskador, hvilka träffade deras arbetare, endast i ringa mån ländt de skadade till fromma, alldenstund dem resp. deras efterlevande åhvälfits skyldigheten att bevisa det olyckan haft sin orsak i vederbörande tjänstemans vårdslöshet eller vållande. Derför förpligtar i fråga varande lag arbetsgifvarne vid alla med motorer arbetande industrigrenar och handverk samt vid vissa byggnadsföretag att på sin bekostnad försäkra alla hos dem sysselsatte arbetare samt lägre biträden med en aflöning, uppgående till högst 2,000 Rmk, emot sådana kroppsliga lesioner, som medföra död eller arbetsoförmåga för längre tid än 13 veckor. Under de första 13 veckorna efter olycksfallet skola sjukdomsförsäkringskassorna resp. arbetsgifvaren sjelf vidkännas kostnaderna för olycksfallet.

Försäkringen eger rum vid anstalter, som bildas af på ömsesidighet grundade *arbetsgifvareassociationer* (= "Berufsgenossenschaften"), omfattande idkare af samma eller flere närstående industrigrenar inom hela riket eller inom vissa begränsade områden. Det står industriidkarne fritt att med förbundsrådets begifvande sjelfve sammansluta sig till dylika associationer; komma associationerna på detta sätt inom behörig tid icke till stånd, har förbundsrådet att organisera desamma. För associationernas förmåga att fullgöra sina förpligtelser garanterar riket resp. förbundsstaten.

Associationerna kunna decentralisera förvaltningen genom inrättande af *sektioner* och anställande af förtroendemän med statutenligt begränsande befogenheter. De kunna inom vissa gränser ingå öfverenskommelser med andra associationer om gemensamt öfvertagande af risken eller fördela densamma mellan sektionerna. Med hänsyn till värden af sina angelägenheter tillkommer dem full sjelfförvaltning. Kontrollen öfver associationerna utöfvas af ett nybildadt förvaltningsorgan, "*das Reichsversicherungsamt*."

När försäkrad person genom olyckshändelse skadas till lif eller helsa, utbetalar den association, som den skadade tillhör, till honom sjelf eller hans efterlevande skadeersättning, utan afseende derpå, om olyckshändelsen tillkommit genom våda, den lederades eget eller någon annans vållande. Ersättningen består af en fix summa till begravningshjälp, kostnaden för sjukvård och läkemedel jemte en ränta. Denna sistnämnda utgör en bråkdel af den inkomst, som den skadade åtnjöt af sin sysselsättning under det sist förflutna året. I afseende å dess belopp är ett visst minimum fastställt. Ersättningen bestämmes efter försiggången polisundersökning af associationens organer, men emot dessas beslut kan vad ega rum till skiljedomstol.

Ersättningen utbetalas, på grund af en af associationen utställd anvisning, af rikets *postförvaltning*, hvilken förskotterar medlen samt vid årets slut inlemnar räkning öfver förskotten till associationens bestyrelse. Denna uttaxerar årets samtliga utgifter af delegarne efter storleken af den risk, med hvilken hvarje arbetsgifvare belastar föreningen. Risken åter beräknas efter det belopp, som hvarje enskild arbetsgifvare utbetalar i lön och underhåll åt sina försäkrade arbetare, samt efter vidden af den fara, som är förbunden med det af honom bedrifna yrket. I sist nämnda afseende äro industrierna efter deras större eller mindre farlighet indelade i en mängd klasser, hvilken indelning associationerna sjelfva ega verkställa.

De försäkrade arbetarne betraktas icke såsom delegärer i associationen och erlägga inga bidrag till bestridande af dess utgifter. Men då sjukdomskassorna under de första 13

veckorna skola draga försorg om de skadade, och arbetarne med $\frac{2}{3}$ af hela inbetalningen bidra till dessa kassor, drabbad kostnaden för olycksfallsförsäkringen delvis öfver dem.

Detta är i hufvuddrag innehållet af förenämnda tvenne lagar, hvilka äro betydelsefulla som det första försöket från statens sida att i lagstiftningens väg finna ett medel till förbättrande af den arbetande klassens existensvilkor. Framtiden skall visa, om det, som här med mycken möda blifvit skapadt, skall hafva något varaktigare bestånd i det praktiska lifvet.

Hvad från den abstrakta liberalismens ståndpunkt, hvilken betraktar den fria konkurensens absoluta herravälde på alla områden som den ekonomiska utvecklingens slutpunkt, mot i fråga varande lagar i princip blifvit anfördt, har icke mycket att betyda. Om öfverhufvud någon tvekan rörande lagstiftningens befogenhet att införa försäkringstvång kunde uppstå, så vore det i händelse denna princip för lagstiftningen skulle innebära något alldeles nytt. Men detta är långtifrån fallet. I större eller mindre omfång existerar obligatorisk försäkring för närvarande under en eller annan form i alla civiliserade länder. Hvad t. ex. vårt land angår, så är försäkringstvånget här lika gammalt som lagen sjelf, ty redan genom de gamla svenska landskapslagarne skapades i häradsbrandstodsföreningarna en form af obligatorisk försäkring, som egt bestånd ända till närvarande tid. Andra exempel derpå äro de allmänna enke- och pupillkassorna för embets- och tjänstemän, sjömanshusen och den genom K. Reglem. af d. 28 Mars 1879 inrättade pensionsanstalten för befälhafvare och sjöfolk å finska handelsfartyg. Det finnes ingen rimlig grund att anse tvångsprincipen i dessa fall mera berättigad än inom arbetareförsäkringen.

Men om också tvångsförsäkringens principiella berättigande erkännes, kunna dock många betänkligheter förefinnas huruvida i fråga varande åtgärd är egnad att leda till uppnående af det dermed afsedda ändamålet. För att bedöma i hvad mån dessa lagar komma att utöfva ett välsignelserikt inflytande på den arbetande befolkningens läge,

vore nödigt att i hvarje fall undersöka, hvem kostnaderna för försäkringen i sista hand komma att drabba, arbetarne eller konsumenterna. Närmast antaga de från arbetarnes lön utgående premierna karaktären af en skatt, lagd på den i sysselsättning varande arbetaren. Att en del deraf skall erläggas af arbetsgifvaren ur egna medel, verkar härutinnan ingen stor förändring, ty uppenbarligen skall den senare tillgodose sina intressen genom en motsvarande minskning i de af honom erbjudna lönevilkoren, om han på annat sätt icke kan göra sig ersatt för sin utgift. Frågan blir alltså denna: kunna kostnaderna för försäkringen göras till en nödvändig beståndsdel i varornas pris d. v. s. åhvälfvas konsumenterna, eller komma desamma att stanna producenterne till last och bilda ett afdrag från arbetarnes lön? Man kan visserligen antaga att, då i fråga varande utgift icke drabbar någon enskild industrigren, ej heller enskilda producenter, utan är obligatorisk och allmän, densamma i många fall med tiden skall få egenskapen af ett tillskott i den nödvändiga produktionskostnaderna och således blifva en faktor vid varornas prisbildning. Men detta behöfver långtifrån alltid inträffa, ty redan den utländska konkurrensen kommer i sin mån att motverka den nödiga prisstegringen. Under detta förhållande är arbetaren icke i stånd att öfverflytta denna nya börda på konsumenterna, ej heller alltid på arbetsgifvaren, utan kommer densamma att blifva ett direkt penningoffer från hans redan annars ringa, mödosamt förvärfvade inkomst. Försäkringstvånget verkar då ingen egentlig förbättring i sjelfva samhällsklassens ekonomiska ställning, utan nivellerar blott åtskilnaden mellan den i fysiskt afseende bättre och den sämre lottade arbetaren.

Slutligen bör märkas, att om en på *sjel/hjelp* baserad *obligatorisk* arbetareförsäkring, sådan som den ofvan framställda, också skulle lyckligen låta genomföra sig i Tyskland, som med dess långt framskridna industriella utveckling måhända är i stånd att på den utländske köparen öfverflytta en del af denna kostnad, deraf dock ingalunda följer att samma organisation vore önskelig eller ens utförbar annorstädes, t. ex. i vårt land. Vi hafva öfverhufvud ännu icke

lärt oss konsten att producera billigt, och därför skulle en allmän och obligatorisk arbetareförsäkring, *utan bidrag från statens eller kommunens sida*, hos oss knappast åstadkomma stort annat än en partiel överflyttning af fattigvårdsbördan från kommunerna på den arbetande klassen, hvars redan förut snäfvä lefnadsvilkor derigenom ytterligare skulle förknappas.

J. N. L.

Om finska rederiers skyldighet att hemförskaffa utländskt sjöfolk.

Befälhafvarena å de finska handelsfartygen äro vid återfärden till hemlandet ofta nödsakade att för kompletterande af sina besättningar påmönstra utländskt sjöfolk. Uti en rad officiellt konstaterade fall har dervid förekommit, att de finska kaptenerne vid ankomsten till finsk hamn ha afmönstrat sådana utländske sjömän, utan att lemna dem någon ersättning till bekostande af återresan vare sig till påmönstringshamnen eller till eget hemland. När en sådan afmönstring, såsom oftast är fallet, egt rum om hösten kort före navigationens slut, blifver det för desse utländske sjömän omöjligt att erhålla annan hyra samt, i anseende till deras nödställda läge, deras hemlands konsulat vanligen tvungnet att ur allmänna medel försträcka kostnaden för sjömannens hemsändning.

I anledning häraf framställdes från tyska rikets härvarande General-konsulat till undertecknads besvarande tvenne frågor för vinnande af utredning om de finska rederierna med någon utsigt till framgång kunde lagsökas för berörda kostnader.

Då den finska sjölagens stadganden i förevarande afseende äro något otydliga samt ämnet äfven i öfrigt har sitt intresse såsom varande af internationel natur, meddela vi här nedan förenämnda frågor jemte de derpå afgifna svaren.

1. "Är enligt § 78 i sjölagen det finska rederiet skyldigt att åt icke-finske, i utlandet påmönstrade sjömän, hvilka, sedan de i finsk hamn blifvit afmönstrade, förhållandena likmätigt, ej kunna erhålla annan hyra, lemna en för återresan

till påmönstringshamnen tillräcklig ersättning äfven i de fall, då sjömannens anspråk på en sådan ersättning vid påmönstringen ej blifvit uttryckligen stipulerade samt någon dit syftande anteckning ej blifvit gjord i mönsterrullan?⁷⁾

I frågan förutsättes att det är den finska sjölagen, som komme att tillämpas i här afsedda rättsfall. Denna uppfattning stöder sig icke på något positivt stadgande i den finska sjörätten och är ur teoretisk synpunkt icke heller alldeles oomtvistelig, men torde dock öfverensstämma med antagen praxis i Finland. Som emellertid tvifvelsmål härom möjligen kunde uppstå, må till stöd för densamma följande anföras: En skeppsbefälhafvare är att betraktas såsom rederiets mandatarie. Den som ingår aftal med en mandatarie måste, enligt allmänt gällande rättsgrundsatser, tillse att denne håller sig inom gränserna för sitt uppdrag, sådana de bestämmas i hans fullmakt, vid det äfventyr att om dessa gränser öfverskridas mandanten icke blifver bunden af aftalet. Nu har visserligen skepparen ej någon speciel fullmakt af sin redare, men hans hemlands lag bestämmer i stället naturen och vidden af hans mandat. Den flagga skepparen förer å masttoppen har således samma betydelse som en af honom uppvisad fullmakt, hvarför äfven "flaggans lag" rätteligen är den, efter hvilken hans befogenhet att förbinda sitt rederi skall bedömas¹⁾. Alltså, när t. ex. utländsk sjöman i främmande hamn antages å finskt fartyg, bestämmes hans rättigheter och skyldigheter i förhållande till rederiet efter finsk sjörätt.

Till de skyldigheter, som sjölagarne öfverhufvud åhvälfva rederierna gentemot besättningen, äfven då särskild öfverenskommelse derom icke blifvit träffad, hörer s. k. *hemförskaflning* eller skyldighet att i vissa fall bekosta sjömans återresa till förhryningsorten. Denna skyldighet har dock i olika länders sjörätt blifvit fattad vidsträcktare eller inskräntare. Medan t. ex. det tyska rikets sjölag synes ålägga rederierna obetingad skyldighet att hemförskafla sjöfolk utan

¹⁾ Joh. Dahlström, Den svenska privata Sjørätten. Sthlm 1882 sid. 73.

åtskilnad till nationalitet i alla andra fall, utom då sjöman genom eget förvållande förverkat sin rätt dertill, inskränker den svenska sjölagen denna skyldighet till *inländskt* sjöfolk, hvaremot beträffande hemförskaffning af *norskt* eller *utländskt* sjöfolk är stadgadt, att derom gäller hvad vid förhyrandet öfverenskommits.

Hvad den finska sjölagen angår, så äro dess bestämmelser i förevarande afseende temligen otydliga. Först och främst saknas i tredje kap. (§§ 57—79), som handlar om besättning, uttryckligt uttalande, huruvida bestämmningarna deri böra gälla utan afseende på besättningens nationalitet eller derpå, om förhyrningen skett i inländsk eller utländsk hamn. Åtskilliga enstaka ställen och uttryck tyda dock på att lagstiftaren haft uppmärksamheten riktad hufvudsakligen endast på sjöfolk, som förhyrts inom landet. Men om vid sådant förhållande det ock kunde sägas att uttrycklig lag i ämnet saknas, synes det å andra sidan vara obestriddigt att, när en gång — just i följd af saknaden af en sådan lagbestämning — sjömän af främmande nationalitet i afseende å skyldigheter till *alla delar* komma att vara likställda med finskt sjöfolk, samma likställighet jemväl måste ega rum i afseende å rättigheter. Det torde således knappast behöfva betviflas att *ratio legis* i bestämmelserna om finska rederiers skyldighet att hemförskaffa inländskt sjöfolk af domstolarne skola tillämpas jemväl i fråga om utländske sjömäns hemförskaffning.

Vända vi oss nu till den finska sjö rättens bestämmningar i förevarande afseende, innefattas dessa, på sätt i frågan angifves, uti § 78 af 1873 års lag, som stadgar:

”Har sjöman blifvit förhindrad att med fartyget till förhyrningsorten återvända, skall hans återresa af rederiet bekostas. Kan ändamålet mer eller mindre underlättas genom hans anställande på annat fartyg, som hemåt färdas, må han ej undandraga sig befattning, likartad med den han förut innehåft; är lönen mindre, bör redären fylla bristen.”

Ifrån denna i förestående måtto stadgade skyldighet frtager paragrafens andra mom. rederiet i de fall, då sjöman för begången förseelse, sjelfförvållad sjukdom blifvit skild eller annars sjelfvilligt skiljt sig från sin befattning å fartyget.

Såsom här af framgår, beror omfånget af rederiets hemförskaflningsfkyldighet hufvudsakligen af den betydelse, som inlägges i orden: "blifvit *hindrad* att med fartyget återvända."

Hade den finske lagstiftarens mening varit att pålägga rederierna en lika vidsträckt förpligtelse i afseende å hemförskaflning, som t. ex. den i Sverige med afseende å inländskt sjöfolk gällande, hade stadgandet bort erhålla en annan lydelse. Det hade då bort heta: "Har sjöman blifvit afmönstrad i annan hamn än förhyrningsorten eller annars hindrad att med fartyget dit återvända, skall hans återresa af rederiet bekostas." Då nu ett stadgande af detta innehåll, som ingår i § 60 af den svenska sjölagen af år 1864, saknas i den finska, och äfven motiverna till sist nämnda lag gifva vid handen att lagstiftaren afsigtligen velat lindra rederiernas ovilkorliga pligt att fortskaffa sjömännen tillbaka till hemlandet, synes någon annan tolkning af berörda lagrum knappast vara möjlig, än att rederiernas hemförskaflningsfkyldighet derigenom blifvit inskränkt till sådana fall, då återresa med fartyget af sjömannen varit *påräknad*, men förhindrats utan hans eget förvållande af något vid förhyrningen *icke förutsedt* faktum.

Under vanliga förhållanden när förhyrning sker å finskt fartyg i finsk hamn, måste det presumeras att sjömannen alltid gör sig räkning på att med fartyget kunna återvända till hemlandet. I detta fall är således rederiets fkyldighet att hemförskafla honom tydlig och klar. Men gäller förhyrningen endast utresa eller viss kortare tid, så att sjömannen på grund af fartygets reseplan kan anses hafva varit medveten om att hans befattning komme att upphöra, innan fartyget till hemlandet återvänder, torde någon hemförskaflning svårligen kunna åhvälfvas rederiet, alldenstund sjömannens qvarlemnande i utlandet då beror på förhyrningsvilkoren och icke på något oförutsedt hinder.

År finsk sjöman förhyrd å utrikesort, torde rederiet, då sjömannen afmönstras i utländsk hamn och annan öfverenskommelse ej blifvit träffad, icke heller vara förpligtad att hemförskafla honom till närmaste finska hamn.

Om nu enahanda betraktelsesätt tillämpas, då fråga är om finsk redares fkyldighet att hemförskafla sjöfolk af *ut-*

ländsk nationalitet, så leder detta i speciella fall till följande resultat. Tar utländsk sjöman hyra å finskt fartyg i utländsk hamn på viss tid, beror hans rätt till hemförskaftung utan särskild öfverenskommelse deraf, om han vid förhyringen har grundad anledning att förutsätta att han med fartyget skall kunna återvända eller icke. I förra fallet tillkommer honom en sådan rätt, i senare fallet icke. Härvid är dock att märka att, medan denna utsigt till återresa med fartyget i *regeln* förefinnes för sjöman, som tar hyra å finskt fartyg i *finsk* hamn, den deremot endast *undantagsvis* är för handen för utländsk sjöman, som tar hyra å finskt fartyg i *utländsk* hamn, då ju återresa till denna hamn gemenligen icke ligger i fartygets reseplan. Likaså följer af det ofvan anförda att sjöman, som blifvit förhyrd blott för utresa från förhryningsorten, icke heller tillkommer något anspråk på hemförskaftung utan skild öfverenskommelse.

På grund af hvad i förestående måtto blifvit anfördt, synes förevarande fråga således öfverhufvud böra besvaras *nekan*. Dock torde fall gifvas, i hvilka finska rederier kunna åhvälfvas skyldigheten att hemförskafta utländskt sjöfolk, äfven då sjömannens anspråk derpå ej blifvit uttryckligen stipulerade genom anteckning i mönsterrullan. Ett sådant fall föreligger, enligt min uppfattning, t. ex. då tysk sjöman förhyres å viss tid i någon tysk hamn å finskt ångfartyg, destineradt att göra regelbundna turer mellan denna hamn och någon finsk ort, men fartyget af en eller annan anledning såsom mellankommen tidig vinter måste inställa sina turer, innan sjömannens tjenstetid kontraktsenligt upphör. Sker inställelsen i följd af skeppsbrott, sträcker sig rederiets ersättningskyldighet jemlikt § 78 mom. 3 icke utöfver det räddades värde.

2. "Kan vederbörande utländska regering, sedan dess i Finland anställde konsul, till följd af rederiets vägran att bekosta sjömannens hemresa, har dragit försorg om den senares hemsändning och direkt eller indirekt dervid haft omkostnader, genom sin i Finland anställde konsul, med utsigt om framgång, lagsöka rederiet för sagda utgifter?"

När förpligtelse att till sjöman utgifva ersättning för återresa åligger rederiet, vare sig på grund af lag eller öfverenskommelse, eger vederbörande tjänsteman, som verkställer afmönstringen, dervid till sjömannen ställa en speciel fråga, huruvida denna förpligtelse af rederiet blifvit uppfylld eller icke. Utfaller svaret nekande, bör sjömannen vägra sin underskrift under afmönstringsrullan och bevis derom tecknas å handlingen med uppgift om orsaken till hans vägran. Om nu sålunda tillgått och vidkommande utländske regering genom sin i Finland anstälde konsul sedermera drager försorg om sjömannens hemsändning samt dervid direkt eller indirekt vidkännes omkostnader, förefinnes intet tvifvel att dessa kostnader genom rättegång kunna åhvälfvas rederiet. Någon särskild fullmakt af sjömannen torde dertill icke heller erfordras, alldenstund berörda utgift tillskyndats regeringen genom rederiets underlåtenhet eller vägran att fullgöra sin förpligtelse, samt således ett omedelbart rättsförhållande mellan den förre och den senare uppstått.

Så till vida synes svaret å förestående fråga alltså böra utfalla jakande.

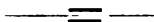
Annat blir förhållandet deremot, om sjömannen uraktlåter att göra sina anspråk på hemförskaffning vid afmönstringen gällande samt utan något förbehåll undertecknar afmönstringsrullan. Den allmänna uppfattningen i vårt land torde vara att, ifall sjömannen vid afmönstringen på till honom stäld fråga uttryckligen afsagt sig alla anspråk på hemförskaffning och genom sin underskrift bekräftat denna afsägelse, rederiets ersättningskyldighet dermed upphört, äfven om kostnaderna för sjömannens hemsändning derigenom efteråt komme att drabba statsverket.

I antydda fall kan således rättegång mot rederiet icke tillstyrkas.

Det är dock möjligt att afmönstringen icke verkstälts som sig bort, så att t. ex. någon fråga om hemförskaffningen icke alls blifvit stäld till sjömannen eller åtminstone icke i sådan form eller på sådant språk att han fullt förstått densamma. Vid dylikt förhållande beror det af den särskilda utredning, som i ärendet förebringas, om hans un-

derskrift & afmönstringshandlingen kan anses hafva någon betydelse eller icke. Sjölagen bestämmer ej huru länge rederiers skyldighet att hemförskafla sjöfolk fortfar, hvarför påståenden derom kunna väckas ännu långt efter afmönstringen. Men i här förutsatta fall, då anspråket grundar sig på ett oriktigt förfarande, som vederfarits sjömannen, kommer denne att betraktas som *sakegare* och hans hörande således inför domstol att blifva nödvändigt, hvarför vederbörande konsul icke mer allena eller blott i egenskap af ombud för sitt lands regering kan utföra i fråga varande talan, utan måste dertill jemväl vara försedd med fullmakt af sjömannen, om denne personligen icke kan närvara vid rättegången.

J. N. L.

Angående rättigheten att i ärekränkningsmål bevisa sanningen af gjordt tillmäle.¹⁾

I den moderna kriminalrätten betecknar man såsom brott mot individens ära eller ärekränkning ett oberättigadt, afsigtligt ådagaläggande af förakt för annans person. Denna uppfattning är lika väl som hvarje annan i rättslifvet nu gällande ett resultat af en utveckling. Det har till sin förutsättning, att hvarje individ tillkommer ett erkännande såsom personlighet ifrån öfrige individers sida. Man kan anse, att ärekränkingsbrotten i den uppfattning, som doktrinen nu hyllar, h. o. h. äro en skapelse af den moderna rättsuppfattningen. För Romaren framstår ej individen såsom sådan berättigad att fordra erkännande såsom personlighet. För honom är det statsbegreppet, som i sig såsom det allmänna upptager individen, och först såsom statsborgare har den frie romaren anspråk på den aktning, som betecknas med uttrycket *existimatio*. En inskränkning i hans civitet, exempelvis genom kriminelt straff, medför därför äfven *consumtio* eller *minutio existimationis*. Ära i romersk mening framstår, såsom en framstående förf. i straffrätt, Hälschner, anmärker, "såsom den ideala enheten af mångfalden af de statsborgerliga rättigheterna". Detta nära samband mellan civitet och ära återfinna vi icke hos de germaniska folken. För den

¹⁾ Då red. välvilligt beredt rum för efterföljande uppsats, som ursprungligen varit ämnad endast till studieprof, får förf. till sin ursäkt för att han ej med densamma vidtagit en grundligare omarbetning, endast anföra, att uppsatsen, såsom behandlande ett i den praktiska kriminalrätten ofta förekommande intressant spörsmål, äfven i sin nuvarande form icke torde sakna allt intresse.

ursprungliga germaniska och skandinaviska uppfattningen är den frie mannen allt, staten gör endast småningom sin supremati gällande. Den friborne mannens eller kvinnans ära är därför ej härledd ur hans egenskap såsom medlem af staten. Men deremot står densamma i närmaste beroende af den fries uppträdande bland sine likar. Äran blir sålunda, för att begagna Köstlins ord, "uttrycket af det ur andras ögon reflekterade sedliga värdet, hvarigenom en människas sociala ställning är betingad". Det är ur detta erkännande af hvarje individ såsom sedlig personlighet, som brott emot det derpå grundade ideela goda, som betecknas såsom individens ära, har arbetat sig fram.

För folken liksom för individerna, då de ännu befinna sig på en lägre utvecklingsståndpunkt, framstår vid ärekränkning den objektiva giltigheten, sanningen, af det gjorda tillmålet under alla förhållanden såsom kriteriet på huruvida ett ärekränkingsbrott föreligger eller ej. Att uttala hvad som är sant, är under inga förhållanden ett brott, så lyder den enkla principen för denna uppfattning. Bevisningen, huruvida ett ärekränkingsbrott föreligger eller ej, kommer därför i många fall att blifva bevisningen om det gjorda tillmålets sanning. Men för en högre hunnen uppfattning ter sig saken annorlunda. Att uttala sanningen är visserligen ej i och för sig såsom ärekränkingsbrott straffbart, men genom formen, hvari detta uttalande klädes, eller genom öfriga förhållanden, under hvilka det sker, eller ifall eljes subjektivt berättigande dertill saknas, kan uttalandet af sanningen blifva något mera; det kan tillika innebära ett oberättigadt ådagaläggande af förakt för den person det gäller och sålunda varda ett ärekränkingsbrott. "Man kan säga hvarje sanning, men man kan icke säga hvarje sanning under hvarje form", så uttalade Berner principen för detta uppfattningssätt, på hvars ståndpunkt samtliga moderna strafflagstiftningar ställt sig. Man erkänner alltså, att sjelfva sanningen, derest den iklädes en form, som ej anstår dess rena höghet, kan blifva relativt osann, ja t. o. m. antaga ett brotts fula skepnad. Det är härvid ej nog, att en injuriant bevisar tillmålets objektiva giltighet — sanning; för att undgå

straff för ärekränkning skall han äfven, om så påfordras, kunna visa sig hafva varit subjektivt berättigad att ikläda sin handling den form han valt, ja t. o. m. i vissa fall att alls företaga densamma. Bevisningen om tillmålet sanning kan därför blifva af endast sekundär betydelse och blott relativt inverka på injuriantens straffbarhet, den kan t. o. m. alls icke derpå inverka. Såsom konsekvens häraf följer, att äfven rätten att framställa denna bevisning kan inskränkas och äfven fullständigt förvägras. Såsom nämndes har den moderna strafflagstiftningen ställt sig på denna ståndpunkt. Innan vi likväl söka att i sammanhang med en framställning af densamma närmare utreda, huru rätten att framställa bevisning om sanningen af ärekränkande tillmåle bör ordnas, synes sakenligt att historiskt framställa, huru de nu gällande åsigterna arbetat sig fram. Och kunna vi härvid så mycket härefter hålla oss till vår inhemska svensk-finska rätt, då i densamma uppfattningen af ärekränkingsbrotten icke i nämnvärd mån grumlats af feodalistiska idéer om en specifik ståndsära, i motsats till det på personligheten grundade, hvarje individ tillkommande anspråk på aktning från sina medmenniskors sida.

Enligt Landskapslagarna framstår det, såsom Nordström (Sv. Samhofs historia Del II p. 293 o. ff.) framhåller, som om redan tidigt den uppfattning gjort sig gällande, att egentliga oqvådes ord (oquadhins orð), som i mängd uppräknas, i allmänhet voro *obevislige* tillmålen och såsom sådane, isynnerhet om de yttrats i större folksamlingar, gilda att med böter försonas. Derest deremot tillmålet sanning kunde fulltygas, synes injurianten under alla förhållanden varit berättigad framföra bevisning, samt, ifall tillfyllesgörande sådan förebragts, vara fri för böter. Så heter det exempelvis i Ögl. Bygda Balk 38 Kap.: "Nu kallar man annan oqvådesord, kallar niding eller tjuf eller hemfödd träl (fostra) utan (se. han gifver honom sak) med tingsstämmning, då är det smådeord (Sæktar orð). Likaså Suderm. lagen, som till först i Manhoelghis Balk Kap. 34 liksom anger det allmänna skälet, hvarför dessa förbrytelser upptagas, genom orden: "ofta komma af onda ord, gärningar onda". Det heter vidare:

"hvar som gifver annan oqvådesord inför kyrka eller ting eller andra samlingar af män, kallar honom sädestjuf (agvabakr), träl, *om han fri är*, eller annat fult namn, *giter han* (den kränkte) *för det namnet värja sig*, böte han tre marker, som honom så kallade; böte den sammaledes, som kallar annan djäfvulsson (hœriansun), tjuf eller ljugare tvärt öfver tinget *"och giter han ej sannat att swa gjordt."* Denna uppfattning är äfven alldeles naturlig. Det är tillssvidare endast de påtagligen obevisbara oqvådes orden, vid hvilka bevisning ej *kan* ifrågakomma, som utan vidare beläggas med böter, men i öfrigt afgör bevisningen om tillmälets sanning, huruvida ärekränkning föreligger eller ej, och huruvida böter skola i fråga komma. I det hela samma uppfattning, ehuru något mera utvecklad, särskildt då den vid ärekränkningensbrotten så viktiga animus injuriandi äfven i någon, om än ringa, mån tages i betraktande, röjes i L. L., ehuru der dock icke omnämnas andra ärekränkningar än sådana, som ske å tinget (Tingm. B. 43), sådana som tillfogas genom att kârande brister i bevisningen af tillvitadt brott (Tingm. B. 20), samt särskildt i K. B. 9 Kap. utförligare behandlas kränkningar mot Konungen och hans Råd. Så stadgas på förstnämnda ställe: "kallar någon annan oqvådes ord *med hastigt mod*, hvad det hälst är, & heder går och ära, böte tre marker, om han sina ord genast rättar och igen kallar, vill han sig ej rätta, förrän han af tinget går, böte efter thy orden äro som förr skils i denna Balk (d. v. s. efter 20 Kap., enligt hvilket bot för anklagelse, som ej kan ledas i bevis är 40 marker, om saken går & heder och ära, eljes 3 marker). "Waldfäster" (d. v. s. drager försorg om godtgörelse) han ej å samma ting, då sökes det brott ut som annat och ökes hans sak med fjerdinga bot, och ransake sex män, som voro å tinget, om det var af hastigt mod eller "lange vråkt" (af gammalt groll). Tämigen enahanda synes uppfattningen af saken vara i St. L., ehuru böterna enl. densamma äro något högre; der framträder kanske tydligast, att oqvådes ord äro i sig straffbara (Rådst. B. kap. 31), på samma gång der bestämmes, att böterna äro dubbelt högre om man tillägger ordet "förvunnen" till oqvådingsordet (förvunnen tjuf etc.),

i hvilket fall naturligtvis bevisning om sanning måste få åberopas. I 30 kap. s. b. antydes äfven genom sjelfva inledningsorden: "hvar, som ljuger ära mans af man eller qvinna", att vid de svårare ärekränkningarna, då beskyllningen gick å heder och ära, bevisning måste få i fråga komma, emedan, åtminstone enligt vårt språkbruk, beskyllning ej kan stämplas såsom lögn, utan att utredning om saksförhållandet fått föregå. I Kon. B. L. L. framhålles åter ärekränkingsbrott mot konungen eller hans råd såsom ett kvalificeradt brott, straffvärdt med högre böter sålunda, att talande å konung eller råd det å heder och ära går, *derest man det ej kan fulltyga*, belägges med lifsstraff, medan straffet för andra smädliga ord, dervid intet omnämnas om rätten att bevisa, belägges med fyratio markers böter. L. L:s och St L:s stadganden om ärekränkingsbrott synas, ehuru de enligt lagens ordalydelse endast gällt injurier, tillfogade å ting eller i rådstuga, likväl hafva adopterats och tillämpats äfven för andra liknande fall, att döma af Abrahamssons anm. till 43 Kap. L. L.

Upplysande för reformationstidens ståndpunkt angående uppfattning af ärekränkingsbrotten är den 36:te Domareregeln, deri domaren ålägges att göra åtskilnad mellan oqvådes ord och fult vite, "det är fast annat att i vrede och af ett hastigt mod kalla en tjuf eller annat sådant, än med afund vilja binda honom med laghen (ed) af berådt mod dertill. Efter det är icke lika brott, så skall det håller icke vara lika straff. Skall ock Domaren rätt se till om det är oqvådens ord eller ej, som Lagboken derom innehåller". Likaså gör Abrahamsson under 43 kap. L. L. följande anmärkning, som exakt torde återge uppfattningen under tiden närmast före 1734 års lags utgifvande: "kallar någon annan oqvådesord och, då han derför sökes, vill det bevisa, *det ursäktar honom ej från böter med mindre att det han annan förekastat är en sådan missegärning, som angeläget är att göres kunnig, och hvari hvar och en är målsegande, som åkärar, eller att han sjelf är målsegande och ej tigger sig till målsmanna rätt*". I samma riktning hade äfven 1686 års K. L. vid straff förbudt att förevisa någon brott, hvarför han undergått uppenbart skriftermål, och en förordning af 1696

stadgat, att den, som förebrår annan hans naturliga bräcklighet eller annat han ej rår för, *för att honom dermed för-olämpa*, straffas, som för oqvådes ord, samt den, som förevitar annan som något nesligt, att han afdragit huden af döda djur m. fl. andra mindre väl ansedda handteringar straffas än strängare eller första resan med 40 dalers böter.

Vi se sålunda en alldeles tydlig utveckling i uppfattningen af ärekränkingsbrottet. Blotta afsigten att för-olämpa är straffbar, och man måste medgifva att steget icke vore långt härifrån till positiva lagbestämningar, när rätt att bevisa tillmäles sanning förefinnes och när sådan bevisning ej borde få ifrågakomma. Detta steg tages icke af 1734 års lags stiftare. Tvärtom lemnas denna fråga tämligen åsido.

Att sådan bevisning under alla förhållanden borde vara tillåten, då kränkningen gick å heder och ära, kan ex analogia slutas deraf att M. B. 5: 2 uttryckligen medgifver detta vid tillmälen af nämnd beskaffenhet mot "Konungens och Rikets Råd" och deraf att enligt R. B. 14: 7, ifall part i rättegång tillviter sin vederdeloman sådant, som å ära går, och vill honom dertill lagligen binda, domstolen, inför hvilket det skett, borde hänskjuta undersökningen till den rätt, under hvilken brottmålet hörer. Direkt synes detta äfven framgå af ordalagen i M. B. 60: 4: "ljuger någon å annan lönlige och går det å lif eller ära" o. s. v., emedan ordet ljuger förutsätter, att undersökning, om så påfordras, får försiggå. Skilnad göres visserligen om någon kallar "annan oqvådins ord i vredes mod, som å heder och ära går, samt dem antingen genast eller inför domaren återkallar" samt "andra föracktelige ord och åthäfvor", men beträffande punctum saliens, eller att bevisning om tillmäles sanning i vissa fall skulle kunna förvägras, iakttagar lagen tystnad, utvisande detta att 1734 års lag ännu ej höjt sig till den moderna uppfattningen af ifrågavarande brott. Blott några få i folkföreställningen som mindre hedrande ansedda förrättningar tager lagetiftaren särskildt i skydd mot ärekränkning, då han i R. B. 22: 5 föreskrifver, att ingen må förevita legohjon, att han dragit hud af kreatur, som af sjukdom dött, eller att någon "få hulpit, åderlåtitt, botat eller snöpt", allt vid 20

dalers bot, ett straff, som en förf. från frihetstiden äfven stadgar för den, som gör annan förebråelse att hafva afdragit skinnet af hundar, hästar och kattor. I dessa enskilda fall kan någon bevisning af tillmäles sanning naturligtvis ej förebringas, men i öfrigt måste det väl anses ss. lagens princip, att bevisning af tillmäles sanning ej får förvägras, samt, om den fullgöres, bryter udden af anklagelse för ärekränkning.

Det var därför högeligen af behovet påkalladt, att vår gällande ärekränkings förordning af den 26 November 1866 bragte vår lagstiftning mera i konformitet med ett modernt upplättningsätt och den kriminalrättsliga doktrinen fordringar. Såsom känt indelar nämnda förf. ärekränkningar i *smädelser* och *förolämpningar*. Det förra brottet föreligger, då någon "i afsigt att nedsätta annan i hans medborgerliga anseende eller minska förtroendet för honom i den befattning eller det näringsyrke han utöfvar antingen genom tal eller tecken eller i skrift eller bildlig framställning, den han utsprider eller utspida låter, *falskeligen* påbördar honom ett *bestämdt* brott eller visst slag af brott eller sådan gerning, som är egnad att ådraga honom andras missaktning. *Förolämpning* föreligger åter, ifall man annan i tal eller skrift med skymfligt yttrande, som är af den beskaffenhet att detsamma ej konstituerar smädelse, förolämpar eller om detta sker med hotelse eller annan gerning, som missfirmelig är. Af den definition uppå brottens begrepp, som häri innehålles, kan, rörande vår föreliggande fråga, en vigtig slutledning dragas. Innan en ärekränkning kan rubriceras såsom smädelse, skall bevisning om dess sanningsenlighet alltid få föregå, och först om denna bevisning ej är tillfylles föreligger en smädelse. Bevisas deremot ärekränkningens objektiva giltighet, föreligger icke en smädelse, om än sjelfva "afsigten att kränka" kan vara straffbar ss. en förolämpning enligt § 12. Men vi skola i ordning redogöra för författningsens stadganden i frågan om rätten att bevisa sanningen af gjordt tillmäle (§§ 10—12).

I § 10 af förf. gifves dervid främst den föreskrift, att injurianten bör erbjuda sig styrka viss bestämd handling eller

underlåtenhet för att bevisning alla skall få komma ifråga. Hvarje försök att få framställa bevis om subjektiva egenskaper, bevekelsegrunder, obestämd dålighet eller brottslighet m. m. d. är härmed med rätta afskuret och hädagen af en individuel sfär garanterad för enhvar, som ej genom handling derifrån utträdt i den yttre objektiviteten. För att taga en liknelse från ett annat af rättslifvets områden kunde man säga, att lagstiftaren härigenom lyst en ideel hemfrid för individen. Dernäst stadgar § 10, att domstolen genom särskildt beslut bör förklara, att den erbjudna bevisningen kan utesluta eller minska straffbarheten. Äfven denna bestämning måste anses väl på sin plats. Om det än måste anses såsom ett attribut till domarens processledande verksamhet, att han i öfverensstämmelse med lagens principer eger afgöra om bevisning af föregifna omständigheter kan på hufvudfrågan inverka eller ej, måste det anses såsom ett lyckligt grepp af lagstiftaren att i denna fråga fordra ett skildt beslut af domstolen, då domaren härigenom manas till att mera än eljes för sig sjelf klargöra den för den förolämpade ytterst vigtiga frågan om bevisning skall få förebringas. Det får nämligen icke förbises, att en i strängt mål medgifven rätt att bevisa lätt kan leda till större ärekränkningar för den förolämpade än det egentliga tillmålet, eller åtminstone till ett fullkomligt obefogadt inträngande i hans individuella sfär. Domaren kommer ock beträffande smädelser att för sig klargöra huruvida sjelfva formen, som ärekränkningen antagit, har karaktären af en förolämpning och ss. sådan bör bestraffas. Äfven beträffande förolämpningar måste domaren noga för sig klargöra handlingens natur. I de fall, då bevis öfver en förolämpnings objektiva giltighet kan förekomma och erbjudes, är en noggrann pröfning af den så vigtiga afsigten och förolämpningens form äfven likaså nyttig som nödig. Det är just genom att låta denna subjektiva sida af brottet tagas i noggrant bedömande, som författningen bl. annat så mycket står framom de äldre stadgandena.

§ 11 af författningen gifver föreskrifter om huru rätten att bevisa tillmålet sanning skall begagnas. Denna § innehåller dervid främst, att laga dom är fullt bevis. Samma

bestämning återfinnes äfven i tyska strafflagen, men kan ej anses vara fullt principiellt riktig, ehuru svårigheten att ordna saken på annat sätt erkännes. En fäld dom kan nämligen vara oriktig, och den person, som *med kännedom häraf* tillvitar annan det brott domen gäلت, framstår otvifvelaktigt såsom en såväl subjektivt som objektivt svår ärekränkare och borde väl äfven så straffas. — Dernäst upptagas de fall, då tillmålet gäller brott, som icke varit under åtal eller pröfning i fråga om skadestånd eller sådant, som, ehuru utslag fallit, får till behandling ånyo upptagas, och bestämningarna härom förete intet anmärkningsvärdt. Tid förelägges den för ärekränkning tilltalade att anhängiggöra talan vid vederbörlig domstol, och intill dess utslag i den häraf uppkomna rättegången fallit, anstår behandlingen af ärekränkningssmålet. Deremot synas de i §:ens sista mom. gifna regler för de fall, att handlingen, om hvilken bevis skall förebringas, i lag ej är belagd med ansvar, eller åtal mot den genom tillvitelsen angripna för annan orsak ej kan anställas (t. ex. ifall brott är preskriberadt), innehålla en högst betänkelig afvikelse från gällande processuella grunder om forum i brottmål. Paragrafen föreskrifver nämligen att i de nämnda fallen bevisningen skall framställas inför den rätt, som är forum i ärekränkningssmålet, och erkänner sålunda icke brottmålsens vanliga forum delicti. Det är visserligen sant, att lagstiftaren icke betraktar detta såsom brottmål, då det endast gäller utredandet af sakförhållandet, icke yrkande på kriminellt ansvar, och svarande parten kan därför icke åberopa sig på R. B. 10: 21 jemf. m. För. o. Säk. akten p. 2 för att göra gällande, att saken nödvändigt bör vid brottmålets forum upptagas. Men det bör noga märkas, att icke blott det kriminella ansvaret utan äfven en viss infami, en fläck på det goda namnet och ryktet, är en naturlig följd af att en tillvitelse om en i lag med straff belagd eller eljes i det allmänna omdömet mindre väl ansedd handling bevisas vara sann. Denna följd, som kvarstår äfven om den kriminella ansvarigheten, såsom preskriberad, ej kan komma ifråga, är ingalunda oväsentlig och synes därför bjuda, att den person det ärekränkande tillmålet gäller äfven vid bevisningen om

dess sanning skall få åtnjuta samma garantier för att den bästa möjliga bevisning skall kunna förebringas, som ifall åtalet gäller kriminellt ansvar. Normalt skall väl detta bäst vinnas genom att äfven för denna bevisning fordra, att den förebringas vid forum delicti. Lagutskottet vid 1863 års landtdag vill i sitt betänkande göra gällande den åsigt, att den för ärekränkning tilltalade, då han får bevisa sanningen af gjordt tillmäle, vore att betrakta icke såsom angifvare, utan såsom svarande part, hvilken enligt R. B. 17: 33 vore berättigad att till sitt eget skydd få vid samma domstol, der han tilltalas för ärekränkning, styrka en invändning om sanningen af sitt påstående. Men denna uppfattning synes mindre hållbar, då genom stadgandet i 10 § af förf. ärekränkingsmålet genom domstols beslut blifvit deladt i tvenne skilda rättegångar. Om än den ena af dessa kan företagas endast i intresse att utreda sanningen, så synes den likväl ej kunna rubriceras såsom invändning, då lagstiftaren för att vara konsekvent för alla fall bort så uppfatta den och icke fordra rättegång vid skildt forum för de i första mom. af § 11 upptagna fall.

Svårare ställer sig frågan huruvida tillmäle om brott eller handling, som passerat å utrikes ort skall få styrkas vara sant. Ett närmare utredande af denna fråga kan nu ej ifrågakomma, då den skulle föra alltför långt utom det egentliga ämnet; dock synes böra medgifvas, att på den internationella rättens nuvarande ståndpunkt undantag från grundsatsen om forum delicti knappast torde kunna undvikas.

I § 12 af vår författning uttryckes den i den moderna strafflagstiftningen allmänt erkända sats, att sjelfva formen för ett tillmäle eller de omständigheter, under hvilka det samma egt rum, kunna vara af den art, att straff för ärekränkning bör följa äfven om tillmälet bevisats vara objektivt sant. Det är brottets subjektiva sida som här med rätta tages i betraktande. Injuriantens animus kan förklaras straffbar. Vi återfinna den tidigare angifna principen, att sjelfva sanningen ej får ikläda sig hvilken form som helst. I ett tillägg belägges konsekvent med straff att i oträngdt mål

och i *afsig* att *skymfa* tillvita annan brott för hvilket han redan undergått straff. Det fordras här erkännande åt straffets egenskap att utgöra försoning för brottet. Och det måste obetingadt medgifvas, att ett i otid gjordt förevitande af brott, hvarför brottalsingen redan utstått lagens straff, icke allenast är att i sig sjelf anses såsom oädelt och ovärdigt utan med rätta bör beläggas med lagens straff. Det är samma grundsats, som vi redan tidigare funnit uttalad i 1686 års Kyrkoordning.

I § 10 lemnade den till Ständerna vid 1863 års landtdag aflåtna propositionen till förf. ytterligare i fyra punkter bestämmingar, under hvilka förhållanden bevisning om tillmåles sanning ej skulle få framställas. Ehuru dessa inskränkande föreskrifter icke af ständerna antogos, synes likväl sakenligt att här omnämna desamma, då i sammanhang dermed erbjudes tillfälle att till skärskådande upptaga viktiga, inom olika strafflagsstiftningar olika besvarade principiella spörsmål. Uti den första af dessa punkter innehåller propositionen, att bevisning ej tillåtes, ifall den, mot hvilken tillmälet riktats, varit för handlingen tilltalad utan att hafva blifvit åt saken fäld. Det är här fråga om hvilken rättskraft skall tillerkännas ett förutgående, icke fällande utslag. Samma uppfattning, ehuru i orden litet mindre vidsträckt, uttalar tyska strafflagen af 1871 uti § 190 deri stadgas, att bevisningen är utesluten, om den förorättade före tillmälet i laga ordning blifvit för det samma frikänd. Den principiella riktigheten af detta stadgande i en så allmän utsträckning synes dock böra ifrågasättas. Lagstiftaren har velat häfda giltigheten af en domstols frikännande utslag, men ifall injurianten erbjuder sig att visa, att detta utslag är oriktigt, och *saken eljes får göras till föremål för ny behandling vid domstol*, synas knapt tillräckliga skäl härför förefinnas. Särskildt synes en sådan inskränkning illa sammanstå med R. B. 17: 32, enligt hvilket lagrum en frikänd får njuta en orätt, frikännande dom till godo, "ehvad skäl emot honom sedermera sig yppa kunde", endast i de mål, der penningböter ega rum, undantagande då saken angår lif eller ära, tjufnader och alla urbota mål. Vid sådana mål alltså, i hvilka

sjelfva sakfrågan får oberoende af ett mellanvarande frikännande utslag ånyo upptagas, tyckes, att principenligt ej håller bevisningsrätten borde vara förbjuden, och beträffande dessa mål synes förf. riktigare än propositionen; men tyckes detta icke vara fallet vid tillmälen, för hvilka den förelämpade enl. nyss citerade lagrum får, hvad sakfrågan angår, åberopa ett frikännande utslag sig till godo. Denna uppfattning står i närmaste sammanhang med uppfattningen angående det andra af de fall, där Kejs. prop. till ständerna förbjuder bevisning, nämligen, då tid till åtal är försuten. Den invecklade frågan, huruvida årekränkare skall till sitt fredsande få bevisa sanningen af tillmålet, som angår redan preskriberadt brott, föreligger här till besvarande. Ifall man medgifver en af tid obegränsad rätt att framställa bevisning om sanningen af gjordt tillmål, råkar man dock, synes oss, i uppenbar motsägelse till de allmänna grunder, som gälla för preskriptionen. Det är tidens försonande makt, som verkar, att äfven brott ses med mildare ögon, och det är åt detta faktiska förhållande lagstiftaren gifvit lagens hälgd, då han infört preskriptions institutet. Men han har dervid äfven ledt af andra skäl, och ibland de främsta af dessa framstår den omständighet att, i normala fall åtminstone, bevisningen af ett sakförhållande i väsentlig mån försvåras, och möjligheterna för en orättmätig dom förökas ju längre tidrymd ligger emellan tilldragelsen och undersökningen. Det är för denna tidens allmängiltiga makt, lagstiftaren, i känsla af ofullkomligheten hos allt menskligt, böjt sig, då han för rättsanspråks giltighet — ej blott kriminella, utan äfven civilrättsliga — satt en tidsgräns. Och gälla icke samma skäl, då en individs goda namn och rykte äro i fara, som om t. ex. en del af hans förmögenhet står på spel? Man invänder visserligen, att det här gäller endast att i sanningens intresse utreda ett sakförhållande, och att intet ansvars- eller ersättningspåstående kan göras gällande. Men härigenom vinnes föga. Ty om engång sjelfva sakfrågan får till behandling upptagas, och det årekränkande tillmålet sanning derefter blifvit bevisad, så skall otvifvelaktigt den lederade stämplas såsom brottsling af den allmänna opinionen eller

åtminstone en fläck vara satt på hans goda namn och rykte utan att han fått tillgodonjuta det försonande öfverseende tiden fört med sig, och utan att farorna för en orätt bevisning varit mindre än vid afgörandet af ett brott, som redan är preskriberadt. Högheten af det ideela goda, som hvarje person i sitt goda namn och rykte eger, synes således tala för att de mäktiga skälen för preskriptionsinstitutet äfven komma till giltighet, då det gäller att framställa bevis för ett tillmåle om brott, som icke mera under annan form får vid domstol upptagas. I förbigående må erinras om att en preskriptionstids införande på detta område på intet sätt innebär, att ifrågavarande handlingar för alltid skola vara höljda i mörker. För att en personlighet rätt skall kunna uppfattas är nödigt, att intet drag, som dertill kan bidraga, är undandraget dagens ljus. Men det tillhör historien, sanningens makt genom tiderna, att skänka denna belysning liksom att i lugn höghet fälla domen — öfver död man. Stadgandet i vår förordning § 15, der tidrymden af 20 år efter individens död, bestämmes såsom den tid efter hvilken bedömandet af hans lif är fritt, är därför i allo välbetänkt. Men hvarken blifva garantierna för rättmätigheten af historiens dom mindre eller ökas farorna för samhället, ifall hvarje individ medgifves rätt, att det slagg, som möjligen genom mindre, för lång tid sedan begångna, brott fäst sig vid hans goda namn och rykte, ej under hans lifstid genom bevisningen om dess tillvaro skall få uppröras, och sålunda tidens och en törhända för öfrigt i allo hedrande lefnadsvandels försonande inflytande tillintetgöras. Att gröfre icke preskriptibla brott enl. vår lagstiftnings principer härifrån måste vara undantagna, framgår af det föregående, ehuru äfven beträffande dem mäktiga skäl kunna framdragas för bestämmandet af en — naturligtvis längre — preskriptionstid, som då ock hade till följd, att bevisning om dem gällande tillmåles sanning efter preskriptionstidens förlopp ej borde få förekomma.

Såsom det tredje af de fall, då rätt till bevisning ej är medgifven, upptager Nåd. prop. det, då den, som framställt beskyllningen ej är målsegande, och handlingen ej hörer

under allmänt åtal. I en så allmän syftning synes denna inskränkning icke ega principiellt berättigande. De skäl svenska strafflagskomitén i motiven till sitt "förslag till allmän Criminallag" af år 1832 angifver för rättigheten att bevisa tillmäles sanning i allmänhet synas mig här ega sin fulla tillämpning, likvisst sålunda att rätten att bevisa äfven här borde af tid inskränkas. Nämnda komité yttrar (motiven till Cap. 18 Str. B.): "Utan att upphäfva möjligheten för människors borgerliga sammanlefnad, kan man ej förbjuda dem att tala om andras handlingar och öfver dem fälla omdömen. Äfven om dessa handlingar äro i sig sjelfva vanhedrande, och således menliga för de handlande personernas goda namn och medborgerliga anseende, kan man ej, utan skadlig inverkan på sedligheten, vägra andra att dem omtala och med yttranden ogilla. En lag, deri sådant vore förbjudet, skulle, å ena sidan, alldeles förstöra den motvigt, som fruktan att bringas i elakt rykte innebär emot frestelsen att begå osedliga och vanärande gerningar och, å den andra, dana människor till hycklare." Och om man engång medgifver personer rätt att omtala andras handlingar, samt att öfver dem fälla tadlande omdömen, måste naturligtvis ock ifrågavarande personer, ifall deras ord komma längre och gifva upphof till ett ärekränkingsmål, vara berättigade att till sitt fredande framställa bevisning om sanningsenligheten, oberoende deraf om de äro målsegande eller om handlingen ej är allmänt åtal underkastad. Att denna rätt göres beroende af en tidsgräns är en helt annan sak.

Såsom det sista fall af inskränkningar i rätten att bevisa tillmäles sanning upptager ofta nämnde proposition det att tillvitelsen genom att offentliggöra husliga förhållanden, som ej äro straff underkastade, kränkt det enskilda (riktigare väl familje-) lifvets hälgd. Lagstiftaren har här uti ett högt sedligt intresse, omsorgen om familjelifvets trefnad och hälgd, gjort en inskränkning i rätten att på grund af medmenniskors handlingar om dem fälla omdömen; och denna åtgärd kan knapt annat än godkännas. Ej heller torde "hemliga familjeskandaler", såsom lagutskottet 1863 synes frukta, genom ett sådant stadgande i allt för hög grad tagas under

statens skydd, då hvarje straffbar handling naturligtvis ej faller under skyddet af denna inskränkning. Att öfriga "skandaler" godt kunna få vara fridlysta för menige mans squaller och prat synes icke kunna innebära någon våda. Tillmälen om straffbara "familjeskandaler" måste naturligtvis få bevisas enligt de för dylika tillmälen i allmänhet gällande grunder. Bland alla de under propositionens fyra punkter upptagna inskränkningar i bevisningsrätten för gjordt tillmäle återfinnes endast denna i vårt Strafflagsförslag under § 374.

Den uppfattning, för hvilken vi i det föregående sökt gifva skäl, kan i korthet så uttryckas: rätten att bevisa en ärekränkings objektiva giltighet borde rättast ställas i närmaste sammanhang med preskriptions institutet, sålunda att, då ett brott är preskriberadt äfven rätten att bevisa det samma gällande tillmäles sanning borde vara det. Och lika med preskriptibla brott borde äfven sådana handlingar anses, som, ehuru icke i lagen belagda med straff, dock kunna gifva upphof till en ärekränkning. Dessutom borde vissa husliga förhållanden utan afseende å tid vare fredade för obehöriga tungors verksamhet. — Och är det vår öfvertygelse att lagstiftaren utan vådor för andra samhällsintressen kunde vidtaga denna utvidgning i erkännandet af den hvarje individ tillhörande ideela hemfrid, som ligger särskildt i rätten för enhvar att efter en viss längre tids förlopp icke behöfva se sitt förflutna lif med dess möjliga mindre förvillelser och felsteg upprulladt af förste bäste, som erbjuder sig bevisa sina påståendens objektiva giltighet.

R. Westermarck.

Anteckningar om förlikningskommissionerna i Danmark.¹⁾

En inrättning, som tilldragit sig blott föga uppmärksamhet, men likväl spelar en betydande rol uti den danska och norska rättsskipningen, är den så kallade förlikningskommissionsinstitutionen. Det torde därför ej vara utan allt intresse att kasta en blick på dess organisation och verksamhet, isynnerhet då icke engång det nya danska processförslaget, hvilket i allmänhet är byggt på nu gällande vetenskapliga principer, förändrat eller ersatt, såsom man kunnat vänta, densamma genom införande af fredsdomareorganisation.

Då processlystnaden uti Danmark i slutet af adertonde århundradet, enligt hvad samtida författare intyga, stegrats till den grad, att hvarje småsak gjordes till föremål för domstolsbehandling, sökte man finna ett medel, hvarigenom de onödiga och kostsamma processer, hvilka icke sällan ruinerade hela familjer, lämpligast kunde stäffas. Man insåg, att stegringen af rättstvisternas antal hade sin orsak dels uti obekantskapen med gällande lag och författningar, dels uti

¹⁾ Litteratur: A. B. Rothe: *Memoire sur l'origine et l'organisation des comités conciliateurs en Danemarc*. Copenhague 1803; Fredrik Christian Sveistrup: *Förordningar, placater etc.* Anden udgave Kbhvn 1806; Ludvig Suhl: *Über dänische Vergleichskommissionen etc.* Lübeck 1809; L. F. Bobjerg: *Haandbog i det danske Forligelsesvæsen tilligemed et fuldstændigt Sagregister*. Odense 1837; Netzel: *Notice sur les comités consiliateurs en Danemarc*. Stockholm 1843; A. Irgens: *Lovene om Forligelsesvæsenet*. Kristiania 1874.

sakförarens uppäggelser, dels åter uti parternes egen vinningslystnad och immoralitet. För att motverka dessa orsaker sökte man en institution, hvilken mera paternelt än domstolarna kunde förmedla mellan parterne personligen samt skyndsamt och utan kostnader bringa en uppkommen tvist till slut. Man ville lemna medborgaren fritt, att förlikningsvis utan offentlighet kunna uppgöra sin sak och tillerkänna en sådan förlikning full exekutiv kraft. På detta motiv hufvudsakligast hvilat förlikningskommissionens idé. Förtjensten af dess stiftande tillhör i främsta rummet Konferensrådet Kristian Colbjörnson och Statsrådet Carl Falbe, i enlighet med hvilkas plan förordningen af den 10 Juli 1795, som påbjuder förlikningskommissioners införande i Danmark och Norge, är affattad.

Enligt denna förordning organiserades förlikningskommissionerna på olika sätt för Köbenhavn, för köpstäderna i Danmark och Norge samt för landsbygden. Uti Köbenhavn består kommissionen af trenne medlemmar, af hvilka en är assessor vid Hof- och Stadsrätten, den andra medlem af Magistraten och den tredje en af stadens trettio två äldste. Assessorn blir genom anställdt val utsedd för en period af fyra år, hvarunder han är befriad från alla andra embetsgöromål, men ledamöterna från Magistraten och stadens äldste deltaga deremot uti kommissionens möten efter tur. Förutom ledamöterna finnes uti kommissionen en sekreterare, hvilken utses bland kopisterne vid Hof- och Stadsrätten. Uti köpstäderna sammansattes kommissionen sålunda, att det församlade borgerskapet bland fyra eller sex af magistraten föreslagne kandidater valde tvänne förlikningskommissarier för en period af tre år. Dessa voro äfven under den tid deras värf varade befriade från alla andra kommunala göromål. Uti de städer, der stiftsamtmännen bodde, skulle desse så vidt deras embete tillåte sjelfve taga plats i kommissionen såsom ordförande samt i allmänhet öfvervaka kommissionernas verksamhet. Protokollet vid mötena fördes af "byeskrifveren" och auktoriserades af amtmannen. Hvad inrättningen på landsbygden återigen beträffar, så skulle enligt förordningens ordalydelse "amtmännen sjelfve förestå förlikningsväsendet, men hvar amternes vidlyftighet fordrade det, skulle amtmannen

befalla de dugligaste häradsfogdar och andra kände, dugliga och rättskaffens män till förlikningskommissarier och tydligen bestämma samt offentlig bekantgöra gränserna för det distrikt, som i detta hänseende betroddes enhvar af dem, och borde detsamma, om möjligt inrättas sålunda, att ingen finge längre väg till kommissionen än fyra mil.⁷⁾ Dessutom skulle vid kommissionen fungera en protokollist, derest ingen af kommissarierna skulle utaga sig uppdraget. Sådan var organisationen af förlikningskommissionerna i Danmark enligt 1795 års förordning. Ehuru desse uti allmänna ordalag gifna stadganden framkallade en mängd spörsmål, som besvarades genom Kongl. bref och plakat,¹⁾ undergingo de likväl inga betydligare förändringar innan förordningen af den 4 Mars 1857 i någon mån medförde en omgestaltning. Derigenom stadgades nämligen, att hvarje köpstad med närmaste område (naturlige Opland) skulle utgöra en förlikningskrets, hvars gränser skulle bestämmas af amtsrådet. Detsamma skulle äfven förena de socknar, hvilka icke kunde hänföras till någon köpstad, till skilda förlikningskretsar samt bestämma platsen för kommissionernas möten. Kommissionerna skulle fortfarande bestå af tvänne kommissarier samt tillsättas för en tid af sex år, dock sålunda, att en medlem hvart tredje år skulle afgå, men kunna återväljas. Ut i köpstäderna skulle den ena kommissarien väljas af kommunala myndigheterna och den andra af amtsrådet, hvilket åter på landsbygden har sig ombetrodt valet af hvardera kommissarierna. Denna förordning lemnade dock stadgandena om förlikningsväsendet uti Köbenhavn och Färöarne oförändrade. Sådant är sättet för tillsättandet af förlikningskommissarier nu för tiden. Härvid förtjenar dock att anmärkas, att hvarken domare eller saksförare äro valbara. Sedan kommissarierna blifvit utnämnde, skola de innan de tillåtas taga plats i kommissionen aflägga en för detta ändamål särskildt föreskrifven ed. Angående jäf för kommissionens ledamöter gäller i allmänhet samma regler som för domarejäf, dock tillåtes äfven jäfvig kommissarie med par-

¹⁾ Se Sveistrups samling af förordningar etc.

ternes begifvande qvarsitta i kommissionen. Då befattningen af förlikningskommissarie är att anses såsom ett kommunalt embete, förstås af sig sjelft, att den icke är förenad med lön. Dock åtnjuta kommissarierna ett ringa arvode af parterne, men detta endast för den händelse att förlikning åstadkommes. Ut i 1795 års förordning stadgades om detta arvode, att kommissarierna åtnjuta "det samma i Sallario som ved Forordning af den 13 Maj 1769 § 4 har varit bestemt for amtmænderna i Danmark, i lige tilfælde nemlig 2 Mk 8 sh. af den klagende og 1 Mk 8 sh. af den anklagede, tilsamen 64 sh." För verkställda resor erhålla kommissarierna ersättning af allmänna medel, som enligt särskilda stadganden för detta ändamål utanordnas.

Uti rättsskipningen spela dessa kommissioner den viktigaste rol. Det heter nämligen uti lagen, att ingen sak vare sig civil eller kriminell får dragas till domstolsbehandling, innan densamma förevarit vid förlikningskommissionen. Ifrån denna hufvudregel gifvas likväl särskilda undantag. Så t. ex. behöfva "politi och gjöesteretssager" icke behandlas vid kommissionerna. Detsamma är fallet med mål, som fordra offentlig stämning och beröra det offentligas rätt, injuriersaker mot tjenstemän samt alla tvister öfverhufvud, hvilka äro inledda på myndigheternes befallning eller äro afgjorda af någon domstol uti första instans. Proceduren vid kommissionen är följande. Enhvar som har någon rättstvist bör personligen infinna sig hos förlikningskommissionen uti det distrikt, der motparten har sitt hemvist, samt antingen muntligen eller skriftligen andraga sin sak i korthet, hvilket upptages i protokollet likaledes så inskränkt som möjligt. Kommissionen utfärdar derefter en stämning till svaranden att å viss tid infinna sig inför kommissionen, och bör svaranden inställa sig i Köbenhavn sednast dagen efter erhållen stämning samt annorstädes sist inom fyra dagar. Härvid lägges framför allt vikt på att parterne personligen tillstädeskomma, hvarför de endast i ytterst få fall hafva rättighet att infinna sig genom fullmäktige. Vid sjelfva behandlingen tillgår sålunda, att citanten först framlägger sitt påstående, hvarefter svaranden lemnas tillfälle att bemöta detsamma.

Sedan parterne fullständigt utlagt sina andraganden, förelägga kommissarierna parterne ett förslag till förlikning och söka för dem tydliggöra de skäl och grunder, enligt hvilka detsamma är uppsatt. Ingå parterne härpå, upptages innehållet af förlikningen korteligen i protokollet samt underskrifves af parterne, hvarefter den ingångna förlikningen har full exekutiv kraft. Beror förlikningens ingående åter på kännedommen af något bestämdt faktum, så kan detsamma utredas genom vittnen, som för detta ändamål böra afhöras inför vanlig domstol, och saken tager af denna orsak uppskof vid kommissionen, ehuru det såsom regel gäller att målen så skyndsamt som möjligt böra bringas till slut och ej fördröjas uti köpstäderna längre än högst åtta, å landsbygden åter högst fjorton dagar, derest parterne ej annorlunda öfverenskomma. För underlåtenhet att fullgöra förlikningen kunna parterne äfven utsätta viten, men dessa tillfalla i regeln ej statskassan, utan är bestämningen derom beroende af parternes öfverenskommelse.

Skulle parterne åter ej kunna förmås att ingå någon förlikning eller skulle svaranden uteblifva efter erhållen stämning, meddelar kommissionen citanten en attest, hvarmed han kan bringa saken för ordinär domstol. Härvid riskerar svaranden dock att blifva dömd att betala sakens omkostnader samt t. o. m. att blifva fäld till böter för onödig rättegång, hvarjemte för åtnjutande af kostnadsfri process för fattigdom fordras intyg från förlikningskommissionen deröfver, att personen i fråga varit villig att å sin sida ingå en billig förlikning.

Alla kommissionens sammanträden hållas inom lykta dörrar och afskrifter från protokollen meddelas endast åt sakegare. För att ytterligare öka tilliten till kommissionen samt uppmuntra parterne att fritt yttra sig har lagstiftaren vidare stadgadt, att intet yttrande eller medgifvande inför förlikningskommissionen får, derest saken icke skulle stanna vid förlikning, anföras såsom bevis inför ordinär domstol. Här må äfven nämnas, att kommissionerna äro befriade från begagnandet af stämpladt papper. — Beträffande åter exekutionen af förlikningarne stadgas, att densamma för att fö-

rekomma osäkerhet uti eganderättsförhållandena ej får uppkjutas på längre tid än ett år och sex veckor, hvadan om fordringsägaren försummat att inom denna tid utsöka sin förlikta fordran, anspråket ånyo måste bringas för kommissionen för att erhålla exekutiv kraft.

I förordningen af 1795 bestämmes äfven att kommissionerna skola årligen tillställa amtmännen rapport om de af dem handlagda ärenden för att sedan sammanställas till en generel rapport för hela riket.

Dessa äro hufvuddragen af förlikningskommissionernas organisation i Danmark. Det 1877 publicerade "Udkast til Lov om den borgerlige Retspleje" har äfven lemnat förlikningsväsendet bestående såsom särskildt institut, men likväl uti motiven till lagutkastet gifvit till känna, att detsamma i en framtid kunde underkastas vissa förändringar, med afseende hvarå de uti utkastet införda nya stadgandena äro inryckta. Man har nämligen uti XIII Kap. "om den tvungne Forligsprove" sökt bringa detta institut i öfverensstämmelse med den nya processlagen, och sålunda, med fästadt afseende å den ställning underrätterne enligt förslaget skulle komma att intaga, bl. annat infört den förändring, att mål som upptagas af underrätterne ej behöfva till först behandlas vid förlikningskommissionen. Alla de mål, som åter skulle behandlas af de tilltänkta landsrätterne, äro enligt förslaget underkastade obligatoriskt förlikningsförsök med undantag likväl af mål, der svaranden ej är bosatt inom landet, der motfordringar göras gällande, men särskildt utslag likväl påstås samt der exekutiv process användes.

Innan vi öfvergå till bedömandet af förlikningskommissionerna och deras verksamhet, skola vi lemna en kort öfversigt öfver förlikningsväsendet uti Norge, som är det enda land förutom Danmark, der institutet existerar. Förlikningskommissionerna som uti köpstäderna i Norge infördes, såsom ofvan sades, genom förordningen af 1795, hvaremot desamma införande på landsbygden anbefaldes genom en förordning af 1797. Enligt sistnämnda förordning skulle förlikningsväsendet förestås af amtmannen sjelf i den del af amtet, som ligger närmast till hans hemvist "men i de aflägsnare de-

larne utnämner han rättskaffens och kunnige män på sina vägnar till förlikningskommissarier, och skulle hvarje amt delas i vissa distrikt med fästadt afseende vid den omständighet, att ingen skulle få längre väg till kommissionens möten än fyra mil." Kommissionerne skulle bestå af tvänne medlemmar, af hvilka den ena skulle vara civil embetsman, prest eller "annan duglig man utanför bondeståndet", samt den andre ovilkorligen någon till bondeståndet hörande person. Medlemmarne utsågos för en period af tre år. Kommissionens möten skulle ordinariter hållas minst en gång uti månaden, men beträffande bl. a. Finmarken blef bestämmandet härom öfverlemnadt åt amtmannen. Alla dessa stadganden äro sedermera betydligt förändrade genom "Loven af den 20 Juli 1824 angaaende Forligelsevæsenet." Det skulle leda oss alltför långt att i detalj redogöra för alla stadganden, hvarför vi åtnöja oss med att endast nämna, det enligt denna lag öfverallt i riket såväl på landet som i köpstäderna och de köpingar, der flere än tjugu familjer äro bosatte, skulle finnas kommissioner, bestående af två ledamöter. Amterna skulle delas uti distrikt af amtmannen och kommissarierne tillsättas genom kommunala val. I köpstäderna skulle valförrättningen ombesörjas af Magistraten och i köpingarne af fogden, men på landsbygden skulle densamma försiggå vid kyrkostämman. Sedermera hafva ytterligare flere utkomna förordningar förändrat stadgandena om förlikningsväsendet. Så t. ex. bestämdes genom Loven af den 8 September 1842, att den Magistraten och amtmännen tillerkända rättighet att upprätta förslag till kommissarieplatser skulle bortfalla och tillerkännas förmanskapet och representanten i förlikningskommissionen. Den väsendtligaste förändringen uti förlikningsväsendet skedde likväl genom Loven af den 8 Maj 1869, hvarigenom kommissionerna tillerkändes en viss dömande myndighet uti fordringsmål, deri hufvudstolen ej öfversteg trettio specieriksdaler. Då det icke är vår afsigt att här ingå i en detaljerad framställning af förlikningsväsendet i Norge, vilja vi endast omnämna, att förlikningskommissionernas kompetens att gifva utslag uti fordringsmål genom Loven af den 14 Juni 1879 utsträcktes

till saker, hvilkas penningvärde ej öfverstiger femhundra kronor, samt tillika påpeka, att förlikningsväsendet i Norge, som eljest har den största likhet med det danska, härigenom utgör på sätt och vis en öfvergång till fredsdomareinstitutionen.

Af det föregående finna vi, att lagstiftaren vid inrättandet af förlikningsväsendet sökt lägga hufvudvigten på följande punkter, nämligen: a) att de personer, hvilka ombetros kommissarieposter skulle vara sitt kall vuxne, b) att förhandlingen skulle vara hemlig, c) att sakerna skulle skyndsamt afgöras, d) att kostnad så mycket som möjligt skulle undvikas, och e) att parterne personligen skulle mötas för att sakens biläggande derigenom måtte befordras. Vi kunna nu göra oss frågan, huruvida man genom dessa principer lyckats frambringa ett institut, hvilket fördelaktigt verkar på rättskipningen eller ej? Innan vi gå att besvara detta spörsmål, skola vi först taga de invändningar i skärskådande, som mot förlikningsväsendet i hufvudsak blifvit gjorda.

Redan vid tiden för dess införande i Danmark höjdes många röster deremot. Men icke allenast uti Danmark utan äfven utrikes kritiserades institutionen så skarpt att t. ex. en berömd tysk rättslärare år 1804 uti det då för tiden ansedda Jena litteraturbladet bland annat påstod att institutionen vittnade "von grosser Justizverwirrung" etc. Man angrep institutionen hufvudsakligast från tvänne synpunkter, nämligen för det första därför att resultatet af förlikningarna berodde alltför mycket på kommissariernes personlighet samt för det andra därför att den ringa kostnaden, som var förenad med en process inför kommissionen, bidrog till ökande af tvisternas antal. Ännu i senaste tider hörer man då och då bland danska jurister röster höjas mot institutionen hufvudsakligast på grund deraf, att densamma skulle lägga ett alltför stort band på den individuela friheten och tvinga enhvar att till först försöka en förlikning, om hvars fåfänglighet han på förhand var öfvertygad. Hvad den första punkten beträffar, så kan väl ej nekas, att kommissariernes personlighet kan utöfva ett stort inflytande på parterne och att desse kunna i ett och annat fall låta vilseleda sig samt

derigenom lockas att frågå sin rätt. Men då hvarje institution, den må vara huru fullkomlig som helst, beror af de moraliska egenskaper, de personer besitta, åt hvilka dess handhafvande är anförtrödt, samt det torde gifvas högst få fall, då individen, såsnart han ej dertill tvingas, frångår sin rätt, torde den fara man från detta håll väntat ej vara af det slag, att den förtjenar afseende. Beträffande åter den andra invändningen, att de billiga kostnaderna skulle öka tvisternas antal, så kan väl detta vara en möjlighet, men då alla saker som behandlas vid förlikningskommissionen afven kunna blifva föremål för domstols handläggning, samt det enligt några författare¹⁾ är statistiskt utredt, att af tjugufyra vid kommissionerna förekomna mål endast ett är af den natur, att det icke med skäl kunnat dragas inför domstol, kan väl denna beskyllning icke drabba förlikningskommissionerna. Skulle detta äfven vara fallet, så måste likväl medgifvas, att en ringa rättegångskostnad är vida fördelaktigare för rättskipningen än en större, ty om äfven till följd af den förre ett större antal saker skulle blifva föremål för rattslig behandling, så ega ju de dömande myndigheterna makt att tillämpa straffbestämningarna för onödig rättegång, då deremot genom den sednare flere verkliga rättsstöringar kunna undandragas domstolarnes ingripande, och häremot gifves intet korrektiv. Svårare att bemöta är anmärkningen angående inskränkningen af den personliga friheten genom tvungna förlikningsförsök. Härvid finner man dock att lagstifflaren gått ganska försigtigt tillväga, i det en mängd mål äro undandragna förlikningskommissionernas handläggning, och den inskränkning den individuella friheten lider genom det tvungna förlikningsförsöket bör enhvar medborgare underkasta sig, helst densamma i många afseenden kan medföra goda resultat. Skulle någon icke vilja underkasta sig förlikningsförsök, kan han genast tillkännagifva det för kommissionen och den skyndsamhet, hvarmed alla mål behandlas, förorsakar ganska liten olägenhet vid målets fullföljande.

¹⁾ A. B. Rothe: Mémoire sur l'origine et l'organisation des comités conciliateurs en Danemarck; Ludvig Suhl: Über dänische Vergleichungskommissionen.

Att institutionen uti Danmark och Norge gifvit synnerligt goda resultat torde följande uppgifter visa. Medan de under loppet af åren 1792, 93 och 94 vid domstolarne handlagda mål uppgingo till 25,521, nedgingo dessa under en lika lång period efter institutionens införande till 9,653, hvarigenom målens antal minskades med 15,868. Uti samma förhållande minskades målen uti Kjöbenhavn från 1863 till 445. Såsom bevis på att institutionen icke allenast under de första åren efter sin stiftelse, utan äfven fortfarande gifvit goda resultat skola vi här inrycka följande uppgifter.

	Totalbeloppet af mål, som vid kommis- sionerna före- varit.	Beloppet af mål, som vid kommission- erna förlikts.
1815	22,385.	15,159.
1816	30,332.	21,277.
1817	40,479.	28,397.
1818	49,881.	34,539.
1819	50,631.	33,831.
1820	39,913.	27,315.
1821	35,118.	23,881.
1822	34,661.	23,463.
1823	32,296.	20,800.
1824	27,906.	19,166.
1825	24,663.	16,602.
—	—	—
1840	21,872.	14,929. ¹⁾

Öfverväger man nu de resultat, som uti Danmark och Norge vunnits genom införande af förlikningsväsendet, måste man medgifva, att de varit öfverraskande goda. Institutionen har äfven i hög grad vunnit det danska folkets förtroende och äfven en mängd aktade jurister, hvilkas mening und. varit i tillfälle att inhemta, anse detsamma såsom välsignelsebringande.

¹⁾ Ehuru redan detta torde vara tillräckligt att visa de resultat kommissionen medfört, måste und. beklaga, att tillgång på uppgifter från senaste tider saknas.

Hvarje processlagstiftning söker på sitt sätt bidraga till minskning af de rättstvister, som uteslutande beröra enskildes rätt, genom att i möjligaste måtto uppmuntra till förlikning. men näppeligen torde någon processlag hafva att uppvisa så lyckliga resultat som förlikningskommissionerna i Danmark och Norge. Detta resultat består icke blott deri att det materiellt rätta oftast måhända säkrare träffats af parterne sjelfva, än af en domstol, utan äfven i den moraliska vinst, att de frön till hat och split, som processer ofta rikligen utså, härigenom qväfves. Genom införandet af denna institution, som förskaffar medborgarne tillfälle att genom ömsesidig öfverenskommelse utan all offentlighet med ringa kostnader kunna slita en uppkommen tvist, har man ovilkorligen bidragit till lösningen af ett af rättskipningens svåraste problem.

E. Johansson.

Om domstolarnes befogenhet att pröfva grundlagsenligheten af utkomna författningar.

Inträdesföredrag

af

Robert Hermanson.

I frågor om lagtolkning händer icke sällan, att det sunda och enkla omdömet, utan att vara särskildt bevädradt i lag, träffar det rätta, ehuru det icke är i stånd att ange skälen för sin uppfattning, medan deremot i sysslandet med teoretiska spörsmål ligger en fara, en frestelse att villas bort från det enkla och klara, som emellertid i lagtolkningen har alla utsigter för att varda erkänt såsom det riktiga. Doktrinen gör därför väl uti att icke förlora ur sigte huru dess slutsatser te sig inför det af teoretiskt spekulerande icke påverkade vanliga förståndet.

Men detta blott såsom en god regel för doktrinen bland många andra. Deremot kan det aldrig komma i fråga att lagfarenheten skulle varda en slaf under de icke lagkunniges omdöme.

När personer, hvilka icke äro närmare förtrogne med gällande lag, med visshet och afgjord öfvertygelse uttala bestämda åsigter uti frågor, angående hvilka juristen anser sig kunna endast med tvekan och betänksamhet yttra en mening; när parter hafva tvistefrågans rätteliga beskaffenhet fullkomligt klar för sig, medan den samvetsgranne domaren är villrådig om hvad som är enligt med lag; när den ena parten ser saken på ett sätt men det ges en motpart, hvars sunda förnuft, enkelt och klart såsom det tyckes honom, leder honom till en rakt motsatt uppfattning, — och måhända skall mer än en, som haft dom i händer, betyga, att det ofta är icke-lagkunnige parter, som tycka sig hafva lag så klar för sig, att annan mening icke är möjlig — då ligger det an-

tagandet nära till handa, att det finnes något, som den tveksamme domaren ser, men som de, hvardera om sin uppfattnings riktighet fullkomligt öfvertygade parterne alla icke hafva reda på; eller ock att det intresse som står i fråga, verkar förvillande.

Det sistnämnda gäller i all synnerhet när tolkning af offentlig rätt kommer i fråga. Huru ofta händer det icke att dess bud tydas på alldeles motsatta sätt af stridande politiska partier, hvilka hvardera synas tro på sin menings riktighet? I och för sig är det ingen märkvärdighet, att olika meningar hysas angående innehållet af lag. Anmärkningsvärd och påfallande blir saken då, när alla de, som tillhöra samma politiska parti, de må känna lag eller icke också råka hafva samma uppfattning af lag, medan de på den motsatta sidan hafva en motsatt, isynnerhet om dertill kommer att hvardera åsigten uttalas med sådan bestämdhet och säkerhet, som om något annat icke vore tänkbart. I dylika fall är det sannolikt, att man icke känner de omständigheter, hvilka böra tagas i betraktande, ännu mindre den betydelse för en frågas lösning hvar och en af dessa omständigheter bör tillkomma. Dessutom kan det hända, att det intresse, som hänför och beherskar en, gör en oemottaglig för skäl. Men går man till lag, på sådant sätt beherrskad af ett visst intresse, då är det möjligt, att man i lag söker, icke ett opartiskt svar, utan stöd för en förutfattad mening. Och den, som så söker, skall kanske ganska lätt bland lagens mångahanda stadganden finna något, som synes förträffligt egna sig till försvar för den hyllade meningen; och hvem vill undra på om under dylika förhållanden öfriga på saken verkande omständigheter ingen talan få?

Men sådana resultat hafva icke mycket värde, och diskussionerna i doktrinen ej mindre än de, som förekomma på lagskipningens gebit, lära, att man bör iakttaga mera varsamhet än öfligt är i att såsom ofelbara proklamera sanningar på lagtolkningens område. Visserligen bör jurisprudenten sträfvat efter att kunna inför menige mans enkla ömdöme göra skäl och reda för sina resultat; men hon är å andra sidan berättigad att påminna derom, att det vid tolk-

ning af lag ges omständigheter, hvilka fordra att varda beaktade, om de ock vid första ögonkastet skulle dölja sig för den, hvilken icke är bevandrad i lagfrågor.

En af de i detta hänseende mest upplysande diskussioner, som inom doktrinen förts, är den angående domstolarnes befogenhet att pröfva grundlagsenligheten af utfärdade stadganden. Den är äfven egnad att gifva en föreställning om den utredning, rättsvetenskapen kan vara tvungen att presteras, om hon skall kunna hoppas att fylla sin uppgift: åstadkommandet af en klar och åskådlig utläggning af gällande rätt. I det följande kunna dock blott några hufvudpunkter beröras; ämnet har en så omfattande litteratur, som få andra på statsrättens område.

Främst må det tillåtas att betona, det frågan nu icke gäller huru det *borde* förhålla sig i förevarande afseende, d. v. s. hvad som *borde* vara lag, utan hvad som *är* att anses *såsom lag* enligt bestämmningarna i en sådan stats författning, der ett parlament, en riksdag eller ständer deltaga i lagstiftningen. Ut i sådana stater framställer sig frågan: skola domstolarne, ifall det felet blifvit begånget att en lag utfärdats utan ständernas samtycke, ehuru sådant bort inhemtas, vid lagskipningen tillämpa en så beskaffad lag, eller skola de det icke? ¹⁾

Vid första påseende tyckes svaret ganska enkelt: Om domaren borde anses förbunden att utan pröfning tillämpa äfven författningar, som tillkommit i strid med grundlag, då skulle grundlagens stadganden faktiskt vara kraftlösa och en utan ständernas samtycke tillkommen författning kunna göra hela konstitutionen om intet. Bestämmningarna om riksdags deltagande i lagstifningen skulle då, i händelse de icke följdes, blott moraliskt men icke rättsligt hafva annan

¹⁾ Emedan frågan gäller hvad som *är* lag och lagarne äro olika, så *kan* svaret utfalla olika i olika stater. Öfverhufvud måste dock betydelsen af sjelfva de bestämmningarna i de moderna statsförfattningarna, enligt hvilka ständers eller parlaments medverkan vid lagstiftning är erforderlig, anses vara likartade, hvarför vi här till en början icke taga någon särskild grundlag i betraktande.

betydelse än den, att man väl teoretiskt nödgades erkänna, det orätt skett, men i verkligheten skulle vara tvungen att behandla olag såsom lag.

Så talande detta än kan förefalla, så hafva dock äfven motskäl blifvit framhållna, hvilka synas icke mindre beaktansvärda.

Om, så har man sagt, domstolarne hade att pröfva huruvida ständernas medverkan till en utfärdad författning skulle varit erforderlig eller ej, då kunde följden vara en förhela rättstillståndet vådlig osäkerhet och oreda, enär ingen kunde vara fullkomligt säker om hvad han hade att hålla sig till. Härtill kommer att domstolarne, i fall nämnda grundsats följdes, också borde pröfva lagligheten af ett ständerbeslut, när en författning uppger sig vara utfärdad under ständernas medverkan. Om nemligen å landtdag en olaglighet förekommit vid frågas behandling, om t. ex. vid votering i ett stånd medveten eller omedveten oriktighet egt rum; om ¹⁾ ständernas svar blifvit expedieradt på grund af endast tre ständs samstämmiga beslut, ehuru frågan rätteligen är en s. k. fyra ständs fråga, eller om i en s. k. tre ständs fråga ständernas svar afgifvits efter tre ständs beslut men det fjerdte ännu icke definitivt yttrat sig (såsom det af förbiseende höll på att gå vid 1877 års landtdag med en fråga); eller om i något stånd personer fått deltaga i öfverläggning och beslut, hvilka enligt lag bort vara derifrån uteslutna (L. O. 14, 49), eller om frågan icke i ett eller flere stånd annars behandlats såsom lag föreskrifver, då föreligger icke lagligt ständerbeslut; och konsekvensen af den uppfattning, som låter domstolarne pröfva grundlagsenligheten af utfärdade stadganden, vore, att domstolarne skulle nödgas granska en författnings tillkomst från början till slut, innan de finge använda den, en granskning som vore rent af omöjlig. Ansåge man åter en förordn. alltid böra præsumeras såsom laglig, tills motsatsen

¹⁾ Här och i det följande, der det mindre kommer an på att med diplomatisk noggrannhet referera den enes eller den andres anföranden, än på att återgifva grundtankarna, tillåta vi oss att välja de förtydligande exemplen ur vår egen rätt.

leddes i bevis, så kunde det hända att en part erbjöde sig att bevisa formfel, begångna vid åberopad författnings behandling å landtdag, och således skulle ingen kunna vara säker på hvad som är lag.

Konsequenserna synas således i begge fallen betänkliga: och skulle man på grund af dem nödgas afgifva svaret på frågan, så skulle detsamma säkerligen utfalla olika alltefter den olika politiska ståndpunkt, resp. lagtillämpare eller tolkare råkade intaga.

På lagtolkningens område är emellertid en bevisning, som icke har annat att åberopa än olägenheter, till hvilka en motsatt uppfattning skulle leda, icke bindande.

Väl sannt, att en lagtolkning, som leder till stora oegentligheter och svårigheter, har starka skäl emot sig: "Thet Rätt och Skäl icke är, thet kan icke heller vara Lagh" (9:de domareregeln) och i sådana fall gör lagtolkaren väl uti att en gång till pröfva sin mening. Men denna regel ställer det icke i domarens skön att lemna lag åsido när han finner den leda till svårigheter. Huru ofta händer det ej att lag antingen i följd af förbiseende utaf lagstiftaren, eller i följd deraf att nya förhållanden tillkommit, hvilka lagstiftaren ej föresett men hvilka skulle kräft andra stadganden, eller i följd af andra omständigheter, kommer att leda till obilligheter och svårigheter? I sådant fall bör lag visserligen ändras. Men icke är denna uppgift domarens, utan, så länge lag icke är i laga väg ändrad, skall domaren tillämpa den som är gällande, äfven om den är olämplig; lagens tolk skulle göra sig skyldig till osanning om han af lämplighets skäl eller andra välmenta bevekelsegrunder sade annat vara lag än han visste vara lag, till maktmissbruk om han såsom lag, men i strid mot lag, tillämpade hvad han sjelf hölle för godt och lämpligt.

Om man således äfven i allmänhet icke obetingadt kan från konsekvenserna sluta till en tolknings riktighet eller oriktighet, utan måste granska lagen till dess grund och mening, så är detta så mycket nödvändigare i ett fall sådant som det föreliggande, der annars utslaget skulle komma att

fällas af den politiska doktrin, lagtillämparen råkade bekänna sig till.

Också är det icke vid betraktelser af hvad som vore mindre olämpligt eller mer skadligt, som man i förevarande fråga stannat.

Man har anført att domaremakts rätta uppgift just vore, att urskilja hvad som är lag: domaren skulle neml. annars kunna komma att vid utöfningen af sitt embete följa godtyckliga påbud; och på det att sådant icke måtte vara fallet, har man hållit domaren för berättigad och förpligtad att pröfva grundlagsenligheten af förordningar, som gifva sig ut för att vara lag.

Men mot detta betraktelsesätt har gjorts gällande, att detsamma skulle anvisa domaren den högsta makten i staten, hvilket icke kunde anses enligt med lagens ande och mening.

Genom intetdera af dessa skäl kan dock en bindande bevisning anses presterad.

Så länge domstolarnes befogenheter kunna, oberoende af dem sjelfve, ändras utaf lagstiftaren, och föreskrifter dem gifvas, hvilka de äro skyldige att ställa sig till efterrättelse, innehafva icke de, utan lagstiftaren, högsta makten, och äfven om domstol vid skipandet af lag underlåter att tillämpa stadganden, hvilka den anser ogiltiga fördenskull att de icke tillkommit i laglig väg, så meddelar den aldrig i domen, lagstiftaren till efterrättelse, en bestämning eller föreskrift angående något stadgande, utan den bestämning domen innehåller är en bestämning af straff för begången förbrytelse eller en bestämning angående vissa rättigheters och skyldigheters uppkomst, upphäfvande eller ändring i följd af någon rättsgrund. Om domstolarne skulle anse sig böra i grund af en så beskaffad befogenhet, som nu står i fråga, underlåta att tillämpa någon i utfärdad författning befintlig rättsats, så stode det alltid lagstiftaren öppet att begagna den lagliga vägen till stadgandets upphöjande till lag, då domstolarne blefve tvungne att tillämpa detsamma. En annan sak är, att domstolarne skulle, ifall ifrågavarande pröfningsrätt tillkomme dem, kunna under vissa omständigheter vara utomordentligt viktiga organ i staten. Men sådant strider

åtminstone icke mot vår lag, ej heller mot sakens natur. En mera upphöjd föreställning om domareembetet kan det väl näppeligen gifvas än våra såsom lag aktade gamla domareregler, och man kan icke önska att domareembetet någonsin hos oss skulle aktas ringare än i dem. Men detta är såsom sagdt icke detsamma, som att domstolarne skulle innehafva den högsta makten i staten.

Hvad åter beträffar domaremaktens åberopade rätta uppgift, af hvilken man ansett deras ifrågavarande befogenhet följa, så är det just den saken, som skulle bevisas, att ifrågavarande befogenhet följer ur berörda uppgift. Man har väl sagt: Domaren skall döma enligt lag. För att kunna göra det måste han veta hvad som är lag. Svaret härpå ger honom grundlagen. Fordrar grundlag ständernas medverkan till en lag, så kan han ej behandla författning, som saknar detta kännetecken på lag, såsom lag. Men härmed är frågan ej afgjord.

Det är saunt, att domaren måste, för att döma enligt lag, för sig afgöra hvad som är lag. Han kan icke antaga att allt, som har ett visst tycke af ett lagstadgande, är lag. Något kännetecken på lag måste det finnas. Till dessa kännetecken höra åtminstone monarkens (eller regeringens) underskrift, kontrasignation (R. F. 1772 § 21) eller något dyl. Endast det som har dessa kännetecken kan inför domaren gälla såsom lag och domaren måste således, förr än han tillämpar lag, pröfva hvad som är lag.

Men dermed, — så har man, och med rätta, anført — att han skall pröfva om i ett aktstycke, hvilket presenterar sig såsom lag, verkligen förefinnes alla de kännetecken, som höra till lag, är ännu icke sagdt, att ständernas samtycke hör till dessa omständigheter, hvilka måste förefinnas för att en lag skall vara förhanden, med andra ord, att saknaden af ständernas samtycke är en sådan formel brist som gör, att en lag icke föreligger. Det som skulle bevisas var just att, när grundlag ger ständer eller parlament rätt till deltagande i lagstiftningen, uraktlåtenheten att inhemta slikt samtycke gör i en strid mot nämnda föreskrift utfärdad författning ogiltig.

Men är en sådan ogiltighet icke en naturlig följd af att grundlag gifvit ständerna rätt till deltagande i lagstiftningen alldeles på samma grund, på hvilken olagliga rättsärenden i allmänhet äro ogiltiga?

Sådant har blifvit bestridt. Man har sökt uppvisa att man icke utan vidare kan uppställa en slik grundsats; och i sjelfva verket erbjuder äfven vår egen lagstiftning exempel på fall, då i strid mot lagens föreskrifter företagna rättsärenden icke äro utan vidare åtgärd ogiltiga. Om sådana personer, som enligt 2 kap. G. B. ej äktenskap med hvarandra bygga må, dock ingå äktenskap, så är ett sådant ogiltigt. Men om enkling eller enka, hvilka enligt lag ej få gå i nytt gifte förr än afvittring egt rum, eller om qvinna, som ej bort få ingå äktenskap utan giftomans samtycke, fått tillfälle att mot lagens förbud göra det, så är äktenskapet det oaktadt icke ogiltigt. Kontrahenterne drabbas af andra påföljder af sitt lagstridiga handlingssätt.

Härtill komma andra fall, i hvilka en i strid mot lagens stadganden företagen rättshandling endast i det fall varder ogiltig, att den klandras och af domstol förklaras ogiltig, hvaremot den, om sådant icke förekommer, har rättelig verkan inför lag. Allbekant är att det rättsärende, som vi kalla testamente, måste, om detsamma förfogar öfver egenom, hvilken ej bortgifvas kan, inom viss tid klandras, samt att, om sådant icke sker, testamentet är inför lag rättsgiltigt. Eller för att taga ett ex. från den offentliga rättens område: domare bör döma enligt lag. Men gör han det ej, så blir domen dock giltig, om ändring deri ej sökes i behörig ordning.

Omständigheter sådana som de anförda synas nu verkligen egnade att stöda det resultat, hvartill en författare kommit genom rent teoretisk betraktelse, nemligen: vare sig att grundlagens stadgande om ständernas deltagande bör anses innehålla förbud mot lags stiftande i annan ordning än under deras medverkan, eller att det innebär påbud om inhemtande af ständernas samtycke till lagstiftningsåtgärder, eller att ifrågavarande stadgande är en föreskrift angående formen för lagstiftningsåtgärder, i intet af dessa

fall är stadgandet om ständernas medverkan en föreskrift af den natur, att dess åsidosättande med nödvändighet har en i strid deremot utfärdad författnings nullitet till påföljd eller ens rättfärdigar en presumption derför.

Emellertid kan det sättas i fråga huruvida man nödvändigt måste uppfatta ifrågavarande stadgande antingen såsom ett *påbud* (att inhemta ständernas samtycke) eller såsom ett *förbud* (mot lags stiftande i annan ordning) eller såsom en annan formföreskrift, med andra ord, huruvida icke samma stadgande rätteligen bör anses vara af en annan beskaffenhet. Vi tro, att utgångspunkten här ej varit alldeles riktig.

En relativt riktigare¹⁾ väg synes då den betraktelse hafva inslagit, som söker se till huruvida ständernas samtycke bör, när grundlag innehåller stadgande om deras medverkan vid lagstiftning, anses såsom en väsendtlig omständighet för att lag skall kunna anses vara stiftad.

Man har sagt: Förutsättningarna för att en lag skall komma till stånd äro öfverensstämmelse mellan alla den lagstiftande maktens faktorerers vilja, förklaring af denna vilja och promulgation af densamma. Men det är icke sagdt att alla dessa förutsättningar äro väsendtliga förutsättningar. Väsendtliga äro blott tillvaron af en lagstiftare vilja öfverhufvud — så tro vi oss böra uppfatta de icke alldeles klara uttrycken hos Ullmann, Zur Frage des richterlichen Prüfungsrechtes i Zeitschrift für die gesammte Staatswissenschaft 1868. s. 338 — förklaring af en sådan

¹⁾ Också har den författare, som i det föregående åsyftats (*E. A. v. Stockmar* i Zeitschrift für Civilrecht und Prozess 1853) icke slutfört sin i öfrigt särdeles skarpsinniga undersökning utan endast sökt uppvisa skefheten i de många olikartade betraktelser och grundsatser, på hvilka man velat grunda svaren å föreliggande spörsmål. För att komma till svaret enl. tysk rätt har man, enligt honom, att se till huruvida enl. das gemeine deutsche Staatsrecht en presumption för frågans bejakande eller förnekande låter härleda sig och vidare att göra sig reda för öfriga regler, som kunna komma i betraktande vid tolkning af partikularstatsrätten; och slutsatsen skall interpretationen af grundlagarne gifva.

vilja och dess promulgerande. Hvad åter beträffar den konstitutionellt monarkiska statsrättens derutöfver sig sträckande fordran på öfverensstämmelse mellan representantens för statspersonligheten (monarkens) vilja och folkrepresentationens, enligt hvilken fordran blott en sådan öfverensstämmelse borde utgöra grundvalen för lag, så är genom denna fordran icke en väsentlig förutsättning för lag tillkommen. Ty ändamålet med bestämningen härom är att det rätta måtte blifva gällande genom lag. Nu går den konstitutionela monarkins grundlag ut från den tanken, att monarken och hans regering tilläfvärs icke ensamme äro i stånd att träffa det rätta, och den söker därför genom ifrågavarande bestämning förebygga att en oriktig uppfattning af det rätta skall göra sig gällande i lag. Men denna faktiska möjlighet af en felaktig rättsbildning utan ständernas medverkan är dock icke en nödvändighet, så att det vore omöjligt för regeringen ensam att träffa det rätta. Tvärtom har det funnits absoluta monarker, som gifvit upphof åt förträffliga lagar, och å andra sidan är folkrepresentationens medverkan icke ett ofelbart medel att finna den förnuftiga allmänna viljans innehåll. Då nu således det rätta kan träffas utan ständernas medverkan och kan förfelas under en sådan, så följer att ständernas medverkan icke är en väsentlig omständighet för lag samt att det blott är omständigheter af formel natur som komma i betraktande, när giltigheten af en utfärdad författning skall prövas; för att en sådan skall vara gällande fordras blott att den offentliga maktens innehafvare (under iakttagande af föreskrifna formaliteter, till hvilka hör ministers kontrasignation) gifvit sin vilja till känna. Härmed förklaras dock icke vara sagdt, att monarken vore *berättigad* att, blott han iakttog vissa formaliteter, vidtaga åtgärder, som materiellt äro författningsvidriga. Har en åtgärd blifvit vidtagen utan ständernas medverkan, der slik medverkan dock skulle varit erforderlig, då föreligger en åtgärd som visserligen är giltig ehuru blott *formelt* giltig; men i hvarje sådant fall föreligger också en konflikt mellan formel giltighet och materiel grundlagsvidrighet, och frågan är hvil-

ken verkan är af denna grundlagsvidrighet, och huru den skall häfvas.

Men tills denna konflikt blifvit häfven måste den utfärdade författningen, oaktadt sitt inre fel, anses formelt bindande alldeles på samma sätt, som ett testamente, hvilket blifvit upprättadt med iakttagande af i lag stadgade formaliteter är, om också testator skulle bortgifvit mer än han varit berättigad bortgifva, giltigt, så framt det icke genom klander fås i laga väg häfvet.

Denna bevisning är haltande.

Med samma skäl kunde man säga: afsigten med stadgandet, att en man är myndig först vid 21 års ålder, är att förbygga det en, som ännu icke har erforderlig mognad i förståndet, skall inlåta sig i oförnuftiga rättsärenden; men emedan det ges fall, då personer under 21 år äro mycket klokar än mången, som längesedan har myndighetsåldern bakom sig, så är uppnådd myndighetsålder icke en väsentlig förutsättning för att en person skall kunna rättegiltigt ikläda sig förpligtelser genom aftal, och alltså är sådant aftal, ingånget af omyndig, formelt giltigt. Felet är: man har i begge dessa fall icke gjort skilnad mellan motivet för eller afsigten med ett stadgande, å ena sidan, och innehållet af detta stadgande å den andra. Om lagstiftaren, för att icke oförståndiga må kunna förstöra sin förmögenhet, stadgat att personer under 21 års ålder icke må kunna ikläda sig förpligtelser genom aftal, väl vetande att det ges personer, som före nämnda ålder hafva insigt och förstånd att sköta sina angelägenheter, så är det innehållet af detta stadgande, icke motivet till detsamma, som lärer till efterrättelse, och enligt detta stadgande är uppnådd myndighetsålder en oeftergiftig förutsättning för ett ingånget aftals giltighet. För att förhållandet skall vara annat måste lag särskildt hafva bestämt det. Derför måste man ock i fråga om ständernas deltagande i lagstiftningen göra sig reda för hvad *innehållet* af det stadgande är, som handlar om detta ständernas deltagande. Med andra ord: man måste veta huruvida lagstiftarens, till vinnande af ofvanberörda ändamål meddelade bestämning innebär att giltig lag kan stiftas

och komma till stånd *endast* under ständernas medverkan — i sådant fall är ständernas samtycke en nödvändig förutsättning för att en lag skall föreligga och en förordning utan ständernas samtycke ogiltig, såframt icke något särskildt stadgande dock ger äfven sådan författning giltighet — eller om dessa bestämmingar tilläfventyrs innebära blott ett för den, som annars har makt att ensam giltigen stifta lag, meddeladt förbud att utöfva denna makt utan medverkan af ständerna, i hvilket fall saknaden af ständernas medverkan *kan* verka ogiltighet eller förpligtelse att återtaga stadgandet såsnart misstaget märkes — eller om bestämningen angående ständernas medverkan tilläfventyrs har ännu något annat innehåll.

En sådan granskning af det ifrågavarande stadgandets innehåll kan man finna i följande resonnemang: väsendtligt för lagstiftningen är att genom densamma uppställas en rättlig nödvändighet för medborgarnes yttre handlingar, följaktligen är också blott den af de till lags stiftande hörande akterna, hvilken har fastställandet af denna nödvändighet till innehåll, d. v. s. sanktionen, den egentliga lagstiftningsakten. Denna makt att sanktionera lagar tillkommer monarken. Är i en grundlag den grundsatsen uppställd, att lagar af en viss beskaffenhet icke få utfärdas utan en folkrepresentations samtycke, så är härigenom dock icke åt folket eller åt dess representanter tillerkänd själfva den lagstiftande makten eller en andel i denna makt, utan det förhåller sig så, att för denna lagstiftande makt blifvit uppställd sådan begränsning, att en lag icke får sanktioneras, för hvilken ej genom folkrepresentationens samtycke garanti därför erhållits, att den åsyftade rättsnormen skulle finna en god grund i det allmänna erkännandet. Bestämningen om folkrepresentanternas deltagande är därför blott en bestämmning om det förfarande, som skall iakttagas vid lagens stiftande; men då det som är väsendtligt för lag består, icke i en viss form hvori lag uppkommit, utan i dess allmänt förbindande kraft, och jemväl sådana lagar, som af representationen antagits, erhålla denna allmänt förbindande kraft genom monarkens sanktion, så existerar med hänsigt till den allmänt för-

bindande kraften icke någon skillnad mellan författningar, hvilka utkommit utan ständernas medverkan, och sådana, som tillkommit med deras samtycke; och äro begge slagen allmänt bindande, så hafva domstolarne naturligtvis ock att tillämpa dem.

Denna bevisning innehåller en uppenbar *petitio principii*: det antages såsom gifvet, att monarken kan genom sin blotta förklaring gifva hvilken bestämning som helst allmänt bindande kraft; och dock var det just detta som satts i fråga, och som skulle bevisas.

Förklaringen på detta uppenbara förbiseende ligger måhända deri, att man tänkt sig frågan egentligen gälla huruvida domstolarne äro befogade eller icke att pröfva, medan den i sjelfva verket, såsom ock det föregående ger vid handen och numera allmänt erkändt är, gäller den omständigheten huruvida en i strid mot grundlagen utfärdad förordning enligt lag kan anses för giltig eller icke. Ty är den icke giltig, då kunna domstolarne icke heller tillämpa den, och domstolarne måste i hvarje fall för sig sjelfve afgöra hvad som är lag och hvad som ej är lag för att kunna tillämpa lag.

Ofvananförda bevisning skulle måhända icke hafva förtjent att meddelas om icke till grund för densamma låge en tanke af mycket stor bärvidd, nemligen denna: Formelt är monarken ensam den, som har den lagstiftande makten. Bestämningen om ständernas medverkan innebär blott, att monarken icke bör begagna densamma utan att hafva erhållit denna medverkan. Vore förhållandet sådant, då kunde slutsatsen möjligen vara den, att en författningtillkommen utan ständernas medverkan visserligen är en olaglighet, men att den dock utåt är giltig och till efterrättelse lämdande emedan makten att stifta lag tillkommer monarken ensam. Den begångna olagligheten hade då rättsligt sådan betydelse, att monarken, underkunnig om rätta förhållandet, bör upphäfva stadgandet. Det skulle här förhålla sig på samma sätt som när domare fäller lagstridig dom: den är bindande, så framt den icke i laga väg ändras eller brytes; eller på samma sätt som när militärbefälhafvare ger befallning åt underlydande: denne

är pliktig att lyda om ock befälhafvaren handlat mot sin instruktion.

I följd häraf ser det ut, såsom skulle vår fråga kunna besvaras endast efter en granskning af frågan huru det enligt grundlag förhåller sig med makten att stifta lag. Man skulle således vara tvungen att göra sig reda för en af grundprinciperna i gällande rätt. Måhända kan man dock undgå denna granskning, genom att undersöka hvad lag innebär?

Man må i öfrigt hysa hvilka föreställningar som hels: om lag, alltid borde man dock kunna enas derom, att lag lägger förpligtelser på oss. Äfven då den förlänar oss förmoner eller rättigheter, så sker det derigenom och är dess mening den, att den, på ett eller annat sätt, skall lända andra till efterrättelse. Lag har således städse skyldigheter till innehåll, såsom man ju ock talar om lagens bud.

Men skapa förpligtelser för andra kan blott den som har *rätt* dertill; ty förpligtelser måste utgå från en högre vilja. Nu besitter ingen enskild menniska i sig sjelf denna högre, varaktiga makt, att hon eller hennes vilja skulle kunna skapa en förpligtelse för likar. Men om en person genom *lag*, som redan gäller såsom uttryck för en högre vilja — vare sig att lagen då är skriven eller att hon har sin tillvaro i en uti sed uttryckt, af det allmänna medvetandet uppburen föreställning om en sådan högre vilja — om en person, säga vi redan genom lag är innehafvare af en öfver de enskilda stående makt, statsmakt, då kan hans vilja skapa förpligtelser för andra. Och omvändt: det som skall få bära de höga namnen *rätt* och *pligt*, kan ej skapas af annan än den, som kan göra anspråk på att hvad han bestämmer skall på varaktigt sätt, alltså äfven för kommande generationer, gälla för och respekteras såsom ett uttryck af en högre, dem förpligtande vilja. Alltså: icke hvarje bud af den, som förfogar öfver fysisk makt, icke allt hvad en individ eller en folkmassa, som har makten, *vill* varder *lag* eller skapar en gällande *rätt*; men har någon rätt d. v. s. makt enligt lag, kan han i ett lagbundet samhälle skapa lag och rätt; och häraf följer, att såvidt någon enligt lag icke har makt att binda andra, försåvidt bildar hans vilja, enligt

lag, icke lag för andra, och för såvidt är den, i den bestående lagens ögon, ur stånd att skapa förpligtelser.¹⁾

Detta öfverensstämmer med den allmänna regeln angående *alla* slags rättshandlingar.

För att man skall kunna företaga en rättshandling, som lag skall erkänna såsom en giltig sådan, fordras att man skall hafva *rätt* att företaga den, d. v. s. att man skall enligt lag hafva makt dertill. För så vidt någon icke har rätt att företaga en rättshandling — för såvidt han enl. lag ej *kan* företaga den²⁾ — för så vidt är ock det, som han, i afsigt att bringa en sådan till stånd, företager med öfver-skridande af sin befogenhet, juridiskt icke en sådan rättshandling utan en nullitet, såframt det icke ges andra stadganden, hvilka undantagsvis gifva slik handling giltighet, åtminstone tillsvidare. Med andra ord: en olaglig handling är inför lag ogiltig, såframt lagen icke sjelf undantagsvis tillägger den giltighet.³⁾

¹⁾ Ofvanstående innebär icke, att något annat ej *bör* vara lag, än det som utgår från en högre vilja. Detta är riktigt, men det är icke det, som det anförda vill utsäga, utan det, att ingenting annat *är* lag, än det som utgår från en sådan vilja. Med andra ord: man kan ej tala om lag, der den ej utgår från en högre vilja, en varaktig makt; en befallning utgår från den, som ej kan säga annat än att han har fysisk makt att utöfva tvång, bildar ej lag utan är en simpel befallning, sådan som äfven ett rövvarband kan meddela. Man kan ej heller säga att något är *min pligt* om det icke utgör innehållet af en sådan vilja med varaktig makt. Af naturen har ingen menniska en så beskaffad makt, som behöfves för att hennes vilja skall kunna skapa förpligtelser. Men i kraft af lag kan det ges personer, hvilkas uttalade vilja har den helgd, att den bildar lag för andra.

²⁾ En närmare utredning af sammanhanget mellan dessa begrepp — rätt, makt och kunnande — är försökt i denna tidsskrift årg. 1881 s. 175 ff., till hvilken uppsats vi därför tillåta oss att hänvisa.

³⁾ Att det, på sätt i början antyddes, ges fall, då rättsärenden, företagna i strid mot lagens stadganden, varda giltiga beror antingen på tillvaron af *andra* stadganden, i kraft af hvilka de oakadt sin olaglighet äro gällande — sådant är förhållandet med bestämningarna ang. testamente: om det ej gäfves ett stadgande, som

Hvad här sagts om lag öfverensstämmer alltså med det som enligt sakens natur gäller såsom regel äfven för alla andra slag af rättshandlingar. Och således är man — för att än en gång sammanfatta det sagda — berättigad att säga: Lag för människor kan blott det vara, som utgår från en högre vilja, från en varaktig makt. Af naturen är ingen människa i besittning af dylik makt. Men i kraft af lag kan man utöfva en sådan. För så vidt man i kraft af lag har den, kan man uttala en vilja som varder *lag* och skapar *förpligtelser*; för såvidt lag *icke* ger en sådan makt, för såvidt bildar en uttalad vilja, som saknar lagens sanktion, icke *sjelflag*; allt detta enligt hvad förhållandet gestaltar sig i lagens ögon. Och häraf följer: Om någon påbjuder något, hvartill han icke har makt enligt lag, så uppstår derigenom icke lag; eller,

säger "vill man klandra testamente, göra det inom natt och år sedan han derom kunskap fått," skulle ett testamente, hvarigenom man bortgifvit mer än lofligt, för beständigt blifva ogiltigt; det skulle icke ens behöfva klandras, derest man icke af ifrågavarandestadganden i lag såge, att det måste klandras för att dess ogiltighet må erkännas —; eller ock på den omständigheten, att lag verkligen gifvit någon en viss *allmän* befogenhet, men på annat ställe gifvit honom föreskrifter ang. utöfningen af denna befogenhet — i hvilket senare fall den handling, han under utöfning af förenämnda befogenhet företagit i strid mot föreskriften, *kan*, allteftersom lagens mening är den ena eller den andra, vara giltig eller ogiltig —; eller ock på andra omständigheter, hvilkas utredande hör till den invecklade läran om rättsärendens ogiltighet. Det är väl sannt, att denna lära icke ännu kan anses för fullkomligt utredd; dock torde man kunna antaga den satsen såsom erkänd, att den i sakens natur liggande *regeln* är den, att rättsärenden, företagna i strid mot lag, äro ogiltiga samt att denna regel gäller försåvidt lag icke kan anses hafva i vissa undantagsfall menat motsatsen; och något annat skall det enkla förståndet hafva svårt att fatta. Menige man skall hafva svårt att förstå huru en rättshandling, fastän lag förbjuder den eller förklarar den icke kunna företagas annorlunda än med iakttagande af vissa omständigheter, dock skall vara giltig inför lag äfven om, mot lag, dessa omständigheter ej iakttagits. Deremot är den anförda regeln lika enkel som för hvar man tillgänglig och begriplig. Att denna regel är en konsekvens af lagens stadganden framgår ur den utredning, som förekommer i ofvan åberopade uppsats uti årg. 1881 af denna tidskr. s. 179 ff.

hvilket är detsamma, om någon påbjuder det, hvartill han ej har rätt, så uppstår derigenom icke för andra någon pligt; och således är ett stadgande, som utfärdats med öfverskrifande af rätt att göra det, icke giltig lag, och utgör icke enligt lag en del af landets rätt, på samma sätt som ett olagligt rättsärende icke är giltigt.

Men om detta är konsekvensen af lag, då kan man, om man vill hafva svar på det föreliggande spørsmålet, icke undandraga sig att till besvarande upptaga frågan hvem den lagstiftande makten rätteligen tillkommer. I det följande betrakta vi förhållandet blott enligt Finlands grundlagar.

Man kunde säga: efter ständernas medverkan vid lagstiftning är erforderlig, så måste man anse monarken och ständerna tillsammans innehafva makten att stifta lag.

Men detta skulle innebära, att monarken och ständerna tillsammans äro innehafvare af den högsta makten i staten, och skulle helt säkert hafva svårt att göra sig gällande inför den moderna doktrinen. Om nemligen denna uppfattning vore riktig, då skulle vi öfriga invånare i Finland vara undersåtar, icke åt monarken ensam, utan åt monarken och ständerna tillsammans. Ty det vore ju de som tillsammans skulle utöfva makten att bjuda öfver oss.

Men uti våra grundlagar betrakta sig ständerna icke såsom medinnehafvare af den offentliga makten, öfrige invånare såsom stående under deras lydno ¹⁾, utan ständerna säga på egna och hemmavarande medbröders vägnar: att de anse sig för frie, laglydige och säkre undersåtar under en lagkrönt konung (F. o. S. A. 2:o) samt i R. F. "Wi skole ock efter Vår trohets-eds plikt och thenna Regerings-Form Hans Kongl. Maj:t rätta lydno hålla, bud Thess fullkomna, i allo thy försvarligt är för Gudi och Mannom, Honom at biuda och Oss at göra."

Detta tyckes ådagalägga att man på den tiden, ehuru man förestälde sig ett aftal ligga till grund för rättsförhål-

¹⁾ Snarare kunde man hålla före, att man 1772 förestälde sig lagstiftningen innebära ett aftal, ty ur den föreställningen låta några bestämmingar i R. F. § 42 förklara sig.

landet mellan konung och folk, dock ansåg innehållet af detta aftal vara det, att konungen skulle vara innehafvare af den offentliga makten. På grund häraf¹⁾ men framförallt på grund af äldre lagar (från hvilka ifrågavarande yttrande för resten stammar) och af bestämmningen i våra grundlagar att riket skall styras af en monark, hvilket stadgades betydelse icke blifvit, såsom under frihetstiden, genom andra stadganden förvandlad till ett sken, kunna vi ej annat finna, än att monarken ensam, icke monarken och ständerna tillsammans, enligt gällande grundlagar är innehafvare af den offentliga makten eller rättare²⁾ af den högsta makten d. v. s. af den offentliga makten i kraft af sjelfständigt rätt.

Men detta är icke detsamma som att monarken skulle innehafva en oinskränkt lagstiftande makt samt att det blott vore hans pligt att icke utöfva denna oinskränkta lagstiftande makt utan ständernas samtycke.³⁾

¹⁾ Man kunde i grundlagarne finna äfven andra uttryck gående i enahanda riktning. Men å andra sidan saknas icke yttranden, hvilka ådagalägga att ifrågavarande uppfattning icke framstod fullt klar för den tidens lagstiftare — mot det anförda kunde och möjligen genmålås att man vid detsamma tänkt mindre på statsmaktens samtliga funktioner (t. ex. icke på lagstiftningen) än blott på utöfvandet af styrande makten — och man kan öfverhuvud icke hos lagstiftare vänta en fullt konsekvent och riktig teoretisk insigt af rättsinstitutens natur samt får därför icke alltför mycket "pressa" de ord lagstiftaren användt för att uttrycka sin vilja.

²⁾ Mot uttrycket, att monarken är innehafvare af den offentliga makten, kunde nemligen anmärkas att äfven embetsmän och andra myndigheter utöfva offentlig makt. Men då desse göra det endast i kraft af en delegerad rätt d. v. s. endast äro behöriga att utöfva offentlig makt på ett begränsadt område (medan deremot monarken utöfvar makten i kraft af *sjelfständig* rätt, om ock i vissa fall blott under förutsättning af ständers medverkan) och det i förrevarande fall icke är af nöden att hålla skillnaden mellan monarken och offentliga myndigheter klar, kunna vi begagna uttrycket: monarken är innehafvare af den offentliga makten, såsom liktydigt med uttrycket: monarken är innehafvare af högsta makten.

³⁾ Uti en sådan konstruktion skulle — tro vi — dessutom ligga en logisk motsägelser, och den kunde därför ej vara sann; men om förhållandet dock vore sådant, då skulle man nödgas undersöka huruvida en lag, som tilläfventyrs utfärdats i strid mot denna pligt,

Enligt våra grundlagar stå vi visserligen alla, ständerna ej mindre än öfrige invånare, under den offentliga makten; vi äro undersåtar. Men den offentliga makt, som kan utöfvas, är — såsom förhållandet är i hvarje stat med inskränkt monarkisk statsform — inskränkt genom folkets rätt; det är, det ges ett område, den allmänna lagens¹⁾, på hvilket undersåtarne hafva en rättslig frihet gentemot den offentliga makten. Detta är icke detsamma, som att sagda område vore otillgängligt för den offentliga makten — nog utöfvas sådan äfven när allmän lag kommer till stånd — icke heller detsamma som att på detta område monarken och ständerna undantagsvis tillsammans utöfva offentlig makt, utan när sådan här utöfvas gör monarken ensam det. Men att den offentliga makten enligt våra grundlagar är inskränkt innebär, att denna makt på ifrågavarande område ej kan utöfvas till påbjudande af annat än sådant som folkets representanter samtyckt till. Med andra ord: Det finnes, enligt våra grundlagar, icke en rätt att på allmänna lagens område påbjuda något oberoende af ständernas medverkan.²⁾

vore *ipso jure* ogiltig, såsom fallet är med en del rättsärenden, eller om den vore giltig och bindande men det blott vore monarkens pligt att upphäfva den.

1) För korthetens skull må det tillåtas att här använda blott uttrycket den "allmänna lagen" såsom motsats till den ekonomiska lagstiftningens gebit, ehuru detta icke är i allo sakenligt.

2) Till förtydligande af den uppfattning, som — riktig eller icke, derom må sakkunige döma — ligger till grund för ofvanstående, tillåta vi oss framhålla: Också hos oss kan genom lag påbjudas allt hvad det helas väl kräfver. Och när lag stiftas, så utöfvas den offentliga makten, ty lag är alltid uttryck för en högre, öfver de enskilde stående vilja. Att den offentliga makten är, på den allmänna lagens område, inskränkt, betyder, såsom ofvan framhållits, att ett utöfvande af offentlig makt till utfärdande af påbud på sagda område ej kan ega rum, såframt ej folkrepresentanterne samtyckt till desamma. Uti den medverkan, som ständerna sålunda lemna, ligger icke ett utöfvande af den offentliga makten, så att representationen skulle på samma sätt som monarken uttala en öfver de enskilde stående vilja, utan ständerna antaga, i egenskap af folkets representanter, vissa bestämmningar, och monarken, som ensam har den högsta makten i staten, uttalar ensam den högre

Förhåller det sig enligt våra grundlagar sålunda, då kunna vi nu afgifva svaret på vårt spörsmål.

Förut var ådagalagdt att påbud, som tilläfsventyrs utfärdats med öfverskridande af rätt dertill, enligt regeln icke kunna varda lag; med andra ord: försåvidt rätt att utfärda lagbud ej finnes, försåvidt uppstår icke det, som i lagens ögon är lag. Nyss visades, att enligt våra grundlagar det icke finnes en rätt att på allmänna lagens område¹⁾ påbjuda något oberoende af ständernas samtycke. Här af följer att på sagda område enligt regeln en i lagens ögon giltig

vilja, att de antagna bestämmingarna skola lända till efterrättelse, som hör till och ligger i begreppet lag. Genom denna sanktion få de af folkrepresentationen antagna bestämmingarna helgd af lag och en sådan lag gäller alltså såsom innehållande äfven folkets vilja. Har åter denna vilja genom sanktionen fått helgd, så kan en dylik lag icke ändras annorlunda än i öfverensstämmelse med folkrepresentationens samtycke. Då monarken åter afgör huruvida han skall uttala denna vilja (sanktionera bestämmingarna) eller icke, så gör han det efter egen pröfning: ingen i staten kan föreskrifva honom huru han skall handla. Om folkrepresentationen huru ofta som helst fattat enahanda beslut, så gör *denna* omständighet ensam för sig icke, att monarken är pliktig att meddela sin sanktion. Men detta är icke detsamma som att den offentliga makten vore en godtycklig makt eller monarkens rätt att vägra eller meddela sanktionen rätt att handla efter godtycke. Utan den offentliga makten, hvilken monarken i kraft af sjelfständig rätt eger utöfva, är en makt att i det helas intresse bjuda, d. ä. en (om ock, på sätt ofvan angifvits, inskränkt) makt att bjuda och förbjuda efter egen pröfning af hvad det helas väl — *Rätt och Sanning*, såsom R. F. § 2 fatta det — kräfer; och det är vid pröfningen af hvad detta intresse kräfer som monarken är på det sättet obunden, att han icke är skyldig att rätta sig efter hvad andra säga, utan kan följa sin egen öfvertygelse om rätt och sanning. (Dock låta undantag tänka sig, då sanktion icke enligt lag kan vägras, nemligen såframt sådant skulle kunna i undantagsfall anses vara konsekvens af något lagens stadgande.) Ett utöfvande af makt utan sådan pröfning är deremot icke utöfvande af statsmakt utan af en despots makt. Men säger monarken vid utöfning af den makt, som han lagligen kan utöfva, att han gör det efter pröfning, så lärer detta oss till efterrättelse.

¹⁾ Vi påminna ytterligare om att uttrycket "allmänna lagens område" blott för korthetens skull blifvit användt för att beteckna det område, der ständerna ega enligt lag deltaga i lagstiftningen.

lag ej kommer till stånd derest ständerna icke antagit densamma samt att domstolarne alltså icke heller kunna tillämpa i strid häremot utfärdade stadganden; och som grundlag hos oss icke meddelat någon undantagsbestämning från denna regel, är den i hela sin vidd gällande.

Sådana äro konsekvenserna af bestämmningarna i våra grundlagar, sådant ligger i vårt samhällsskick. Derfor heter det ock i domarereglerna: "Thet Konunger med Skäloom wil thet skal räknas för Lagh, och thet som menige man samtyckia"¹⁾. Men "Wilia eller Wold är icke Landzrätt;" och så högt har *Lagen* stått i det svenska samhället, så mäktigt

¹⁾ Med dessa domarereglernas uttryck öfverensstämmer ofvanstående uppfattning i allo: Menige mans (eller deras representanters) samtycke är en *väsentlig* omständighet för att lag skall föreligga (annorlunda naturligtvis i de fall der enligt lag ständernas medverkan ej är erforderlig.) Men folkrepresentationens deltagande är icke af samma beskaffenhet, som monarkens: "det konungen *vill*" och det "menige man *samtycka*" heter det. Monarkens makt är åter icke en godtycklig makt: det konungen "*med skäloom*" vill heter det. Alltså: monarkens och ständernas åtgöranden äro lika väsentliga för lag, men beskaffenheten af deras åtgöranden är olika. — I enlighet härmed får man icke heller föreställa sig det egentliga eller, om man så får säga, det ursprungliga innehållet af grundlagens stadgande om ständernas deltagande i lagstiftningen vara ett förbud för monarken att stifta lag utan ständernas samtycke, eller en föreskrift för honom att inhemta detsamma; utan grundlag bör anses innehålla ungefär den satsen: att de bestämmingar, som monarken, efter ständernas till dem lemnade samtycke, till efterrättelse fastställer, skola vara lag för hvar och en; hvilket med andra ord kan uttryckas så att, när monarken förklarar sin vilja vara att vissa af ständerna antagna bestämmingar skola lända till efterrättelse, en hvar är *förpligtad* att rätta sig derefter. En konsekvens af den sålunda formulerade grundsatsen är, att lag *kan* stiftas endast på anfördt sätt (utom hvad den så kallade ekonomiska lagstiftningen beträffar); också uttrycker sig L. O. § 71 på följ. sätt: "Grundlag kan stiftas, ändras, förklaras eller upphäffas endast på framställning af Kejsaren och Storfursten och med alla Ståndens bifall." Och som lag kan stiftas endast på detta sätt, så blir det, som tillkommer i annan ordning, ej lag. Vidare följer häraf, att hvarken monarken eller ständerna böra tillåta sig ett annat förfarande, eller såsom R. F. uttrycker sig: "Ej må Konungen någon ny Lag utan Ständernas vetskap" etc.; "Ej måge Riksens Ständer någon

har inflytandet af dess lagbundna samhällsskick varit, att Sveriges måhända enväldigaste konung i sitt bekanta reskript med eftertryck förklarar: "att Wij intet vele thet Wåre bref eller Resolutioner, fastän de med klara både ord och meningar mot Lag och ens eller annans välfågne Rätt skulle något förmåla och befalla, skole ansees eller attenderas. --- Wij befalle Eder förthenskull nådeligen att I Wåre Resolutioner och Remisser intet anseen såsom utfärdade Justicen till förfång och Ehr till hinders uti Edre (domare)embeten."¹⁾

Denna mening öfverensstämmer ock med klara ord i våra grundlagar.

Efter att hafva sagt: "Wi skole och efter vår trohets Eds pligt och thenna Regerings-Form Hans Kongl. Maj:t rätta lydno hålla, bud dess fullkomna, i allo ty försvarligt är för Gudi och Mannom, Honom att biuda och Oss att göra", tillägga ständerna "allan rätt hållnan, Hans och Wårom." Med dessa ord är vårt samhällsskick i korthet tecknad: den offentliga makten i monarkens hand, rikets inbyggare, äfven ständerna. såsom hans undersåtar, men den offentliga makten inskränkt, och undersåtarnes rätt dem förbehållen.

gammal Lag afskaffa" etc. (§§ 40 och 41). Man ser huru de olika uttryckssätten, hvilka förekomma i lag, innehållas i eller utgöra konsekvenser af den nyss såsom grundsats betecknade satsen.

¹⁾ I sammanhang härmed förtjena att anföras (se *Nauman*. Sveriges statsförf. I. s. 288) några andra lika betecknande drag af Carl XI: På ansökan om bekräftelse af två makars inbördes testamente, resolverades: Kgl. Mj:t behöfver icke konfirmera testamentet om det är lagligt, ty då konfirmeras det af sjelfva lagen, men är det olagligt, så kan kongl. maj:ts konfirmation det icke lagligt göra. Och uti ett reskript till guvernören i Narva yttrar Carl XI: "Ehuru väl vi kunna uti vissa mål sägas vara öfver lagen, såvise vi ega makt och rätt att ändra eller förklara eller moderera den. när någon evident billighet eller oundgängelig nöd torft det fordra och tillåter, dock uti oträngda mål och uti den ordinarie process att göra någon ändring eller att skatta oss så öfver lagen, att vi icke skulle vilja låta våra undersåtare njuta och nyttja den till sin trygghet och försvar, det är alldeles alient från vårt konungliga embete och incompatibelt med våre undersåtarnes säkerhet, den vi dem, emot deras trohets- och hörsamhets pligt, lofvat och svurit hafva".

Säger man att detta är innehållet, icke af ett aftal såsom man stundom torde tänkt sig det, utan af lag — af fundamental lag såsom R. F. under intrycket af en riktigare uppfattning annorstädes sjelf uttrycker sig (§ 39) — så torde man icke sagt något, som strider mot innehållet af samma grundlag.¹⁾

Men konsekvenserna?

Är icke följden af det sagda den, att domstolarne borde pröfva äfven lagligheten af det ständerbeslut, på hvilket utfärdad författning beropar sig?

Ingalunda.

Det är regel i vår rätt att lag, för att vara gällande, skall varda *utfärdad* d. v. s. att det skall upprättas en skriftlig *urkund*, som meddelar oss hvad lagstiftarens vilja är, och till hvilken vi alltså hafva att hålla oss, för att veta hvad vi hafva att rätta oss efter. Denna urkund är månarken berättigad att upprätta eller upprätta låta:²⁾ Och emedan monarken har en sådan befogenhet, är den författning

¹⁾ Misstaga vi oss icke, så börjar den allmänna meningen inom doktrinen varda den, att stadganden, utfärdade med öfverskriften af laglig rätt, äro ogiltiga. Denna mening uttalas nu äfven af författare, hvilka, såsom fallet med tyske statsrättslärare öfverhufvud är, med bestämdhet förfäktat den satsen, att det uti en monarki är monarken, som är innehafvare af statsmakten (t. ex. *Schulze, Laband, Gerber*, m. fl.) Redan tidigare hafva de förnämsta auktoriteter på privaträttens område (t. ex. *v. Wächter, Puchta, v. Vangerow, v. Windscheid*) uttalat sig i samma riktning. Litteratur anvisningar beträffande den tyska litteraturen finner man hos pandektisterna och i de systematiska framställningarna af statsrätten. Äfven på tyska juristmötena 1863 och 1864 har man med stor majoritet — i vissa delar nära nog enhälligt — jakande besvarat frågan om domstolarnes pröfningsrätt. Hvad den svenska statsrätten beträffar, så är *Naumann* Sveriges statsförf. rätt III s. 120 obetingadt af samma åsigt. "Det ligger icke inom domarens befogenhet att *upphäfva* påbudet; han endast underlåter att på den casus, hvilken han har att afdöma, tillämpa detsamma, emedan det icke är lag."

²⁾ Att man ansett monarken ega denna befogenhet framgår af 1778—79 års riksdagsbeslut § 8 samt 1800 års riksdagsbeslut § 6. På denna uppfattning hvilat ock L. O. § 76.

genom hvilken monarken promulgerar en af ständerna antagen och af honom sanktionerad lag, en autentisk urkund, som inför lag gäller såsom ett trovärdigt intyg om hvad i denna urkund utsäges d. v. s. om de *fakta* som der betygas. Förklarar monarken i densamma att ständerna lemnat sitt bifall och samtycke till de i förordningen intagna bestämmningarna, så kan riktigheten af detta betygande icke dragas i tvifvelsmål äfven om misstag skulle förelupit.¹⁾ Monarken åter är icke, för att han må kunna förvissa sig om hvad ständerna beslutit

¹⁾ I dessa frågor synas meningarna dock vara delade. Äfven bland dem, som åtminstone delvis öfverensstämma, herskar menings olikhet rörande grunderna. Jfr. Laband Reichs Staatsrecht II 43 ff., (här förekommande anföranden innehålla dock icke svaret på hufvudfrågan). Af det ofvansagda följer ock, att, om i utfärdad författning säges blott det, att monarken funnit för godt att förordna som följer, man icke får antaga att här föreligger det lagstiftningsförfarande, som består uti sanktion eller stadfästelse af bestämmingar, hvilka ständerna antagit, utan bör man hålla före att här egt rum det förfarande, som består deruti att monarken förordnar hvad han pröfvar vara godt. Urkunden d. v. v. s. den utfärdade författningen, gäller nemligen såsom fullgiltigt intyg om det som den själf betygar; och då densamma använder den formel, som hos oss utgör uttryck för den utsaga, att bestämmningarna tillkommit i s. k. administrativ väg, så bör författningen anses betyga, att bestämmningarna tillkommit i sagda väg. Häraf följer åter: att om t. ex. monarken skulle till ständernas antagande öfverlemnade proposition i en s. k. ekonomisk fråga (i hvilken han eger lagstifta utan ständernas medverkan), men monarken efteråt vid utfärdande af författning i saken icke nämnde något derom, att han förordnar "med ständernas bifall och samtycke," man borde antaga att monarken, med ändring af sin ursprungliga afsigt att låta ständerna *deltaga* i denna lagstiftningsangelägenhet, funnit för godt att icke meddela sanktion å ständernas beslut utan velat i administrativ väg förordna i saken, om ock i ordagrann öfverensstämmelse med ständernas mening. Häraf vore följden åter den, att den sålunda utfärdade förordningen skulle kunna ändras utan ständernas samtycke, hvilket åter icke vore förhållandet, om författningen sade, att monarken förordnar "med Finlands ständers bifall och samtycke." Sistnämnda ord utgöra neml. det numera vanligast begagnade, ehuru icke fullt exakta uttrycket för den saken, att monarken *stadfäster* ett af ständerna antaget lagförslag. (Den riktiga promulgationsformeln är använd vid promulgerandet af t. ex. 1878 års vär-

och intyga att ett lagligt ständerbeslut föreligger, förpligtad att taga reda på allt hvad vid landtdag passerat. Enl. L. O. § 79 expedieras neml. ständernas framställningar till monarken genom skrivelser, undertecknade af talmännen. I kraft af nämnda stadgande i L. O. gäller alltså den af talmännen undertecknade skrifvelsen inför monarken såsom fullgiltigt uttalande om att ett lagligt ständerbeslut af det innehåll skrifvelsen omförmåler finnes till.¹⁾

Men det ges dock en mängd författningar, (t. ex. 1807 års lagförklaring), om hvilkas giltighet grundade tvifvelsmål kunna hysas, isynnerhet som gränsen emellan den ekon. och den allm. lagstiftningens område varit så oklar: skulle icke godkännandet af ifrågavarande uppfattning leda derhän, att dessa icke borde tillämpas såsnart man vid en bättre insigt i sakens grundlagsenliga beskaffenhet hunne öfvertyga sig om det fel, som vidlåder dem? Härtill kan svaras med en finsk domares ord: "Våra författningssamlingar innehålla flere öfverhetliga påbud, hvilka icke på grundlagsenlig väg tillkommit och således, strängt taget, icke äro att räknas för lag, men hvilka, helgade som de äro genom en mer eller mindre lång tids häfd och i många fall fyllande väsendtliga luckor i vår lagstiftning, icke kunna utan mehn för rättstillståndet lemnas

nepligtslag — tidigare vid promulgerandet af 1734 års lag, och i andra fall i äldre tider.) Skulle åter en dylik författning innehålla bestämning äfven i "lagfrågor," så skulle denna bestämning, då urkunden sjelf betygar, att författningen tillkommit i s. k. administrativ väg, enligt lag ej kunna anses giltig, på sätt ofvan sagts.

¹⁾ Huru saken borde betraktas i händelse af stridighet mellan en utfärdad författning och det af landtmarskalk, talmän och samtliga landtdagsmän undertecknade landtdagsbeslutet, hvilket likaledes är en verklig autentisk urkund, upptaga vi ej här till granskning. Att äfven landtdagsbeslutet är en autentisk urkund framgår ur L. O. § 79 samt ur den omständigheten, att man icke alltid förutansett det *nödvändigt* att särskild författning utfärdats af monarken, utan att riksdagsbeslutet, när det upptagit monarkens godkännande af ständernas beslut, ansetts till fylles. Se t. ex. 1778—79 års Riksdagsbeslut §§ 3 (14) och 1786 års Riksdagsbeslut § 3 och 4. Jfr. ock 7 § 2 kap. R. B., der det heter att i häradskistan skall förvaras "Häradets insegel, *Riksdags besluter*, allmänna stadgar, och the handlingar, som Hära-

utan afseende. Detta förhållande upphäver dock icke den ofvan anförda principens sanning.”¹⁾

Man kan ock gentemot denna uppfattning fråga om icke regeringens anseende lider genom att den varder gällande. Härtill har *Rudolf v. Jhering* svarat: ”Ja, i viss mening är detta sannt: om regeringen vill öfverskrida sin rätt, då lider dess anseende verkligen. Men gör hon det icke, då varder tvärtom regeringens anseende genom domstolarnes pröfningsrätt ökad, emedan hos folket den öfvertygelse stärkes, att i staten det *rätta*, och *allenast* det *rätta* har giltighet.”

Men detta svar gör icke tillfylles. I en monarkisk stat är det en fordran af både gudomlig och mensklig lag, att man visar vördnad mot monarken. Kan denna stå tillsammans med ifrågavarande betraktelsesätt? Man kan tryggt svara *ja*. Har väl Carl XI:s anseende eller ära lidit det allra ringaste genom det, att han förklarat sin vilja vara att endast lag och rätt skall följas? Eller skulle han framstå mera imponerande om han gjort anspråk på allmakt och ofelbarhet? Den vördnad, som hvar och en, hvilken önskar bevara ett godt samvete, utan lagens tvång visar och vill visa sin furste, fordrar ingalunda att man skall låtsa antaga, det han icke skulle kunna misstaga sig. Detta skulle vara hyckleri, osanning.¹⁾ Deremot gör den icke orätt som, äfven

det angå. — Vidare härom i en af förf. år 1884 offentliggjord afhandling ”om Finlands ständer” s. 103 och 112 f.

¹⁾ Se denna tidskr. ärg. 4 & 5 s. 153. Dessutom bör ihågkommas, att, om en utfärdad författning lider af ett formfel af i fråga varande beskaffenhet, icke författningen i sin helhet derigenom varder ogiltig, utan att blott det stadgande, eller den del af författningen, som ej bort utfärdas utan ständernas samtycke, måste vid tillämpningen lemnas utan afseende. Hvad åter den oreda beträffar, som förmenats vara följden af denna uppfattning, så torde erfarenheten ej kunna bekräfta någon oreda, och i intet fall är denna oreda af annan beskaffenhet än den, som uppstår deraf, att lag eljes ej är tydlig och att domstolarna på motsatta sätt tillämpa samma stadgande. Sådant skall säkerligen alltid förekomma.

¹⁾ Nu för tiden är det väl egentligen på ett helt annat håll som anspråken på ofelbarhet synas vilja framträda, nemligen hos dessa massor, hvilka, upphöjande majoritetens makt och falskeligen tillägnande sig sjelfva namnet ”folket”, ställa ”folkets vilja” (= sin egen vilja) så högt, som någonsin en despot ställt sin.

om fel förekomma i offentliga påbud, tilltror sin furste samma rättrådighet, som dikterade den enväldige svenske konungens bref till Svea Hofrätt. Huru ofta är det icke blott en oredlig, om sitt eget inflytande mån omgifning, som för sin furste förhållit sanningen och gjort det rättas väg misstänkt?

Slutligen må det tillåtas att framhålla att, ehuru enl. denna uppfattning icke blott domstolarne, utan ock hvar och en, som skall lyda lag, har att pröfva hvad som är lag, detta för ingen del innebär, att någon skall kunna ursäktas sin olydnad mot en giltig lag med sin åsigt, att lagen var ogiltig. En sådan "rätt" att pröfva har ingen. Hvar och en måste för sig sjelf afgöra hvad som är lag; detta står fast; men tar han fel i pröfningen, så gäller regeln *ignorantia juris nocet*. Och skulle det falla någon in att blott för att visa sin manlighet göra en sådan "rätt" att pröfva lagligheten af utfärdade författningar gällande, så skulle ett slikt handlingssätt ingalunda vara egnadt att befria från straff der straff eljes kunde komma i fråga.

Det anförda kan vara egnadt att gifva en föreställning om de mångahanda omständigheter, med afseende å hvilka lagtolkningen kan vara tvungen att taga ställning, och för hvilkas betydelse den är nödsakad att göra sig reda äfven när det gäller ett enstaka spörsmål. Det är dessutom, äfven om de åsikter, som här framstälts, i öfrigt icke skulle finnas hållbara, egnadt att gifva en antydning om beskaffenheten af den utredning, som det är den juridiska vetenskapens uppgift att söka prestera: vetenskapen är tvungen att göra sig reda för hvilka de grundsatser äro, som äro gällande i öfverensstämmande med eller konsekvenser af lag, med andra ord för dessa öfversta grundsatser, kring hvilka öfriga satsgruppera sig såsom konsekvenser, modifikation eller undantag. Ingen bestrider väl nödvändigheten af dylika utredningar ur rent teoretisk synpunkt. Deremot torde det ges dem, som förmena dem icke ega annan än teoretisk betydelse. Men om de diskussioner, af hvilka visserligen endast

några hufvudpunkter här blifvit anförda, ega vitsord, så skola de betyga, att den, som vill göra sig reda för innehållet af positiv rätt, icke kan stanna vid blotta tolkningen af ordaförståndet utaf vissa stadganden, utan att han *måste* söka upp grundsatser, måste, för att begagna ett i vår lagstil bekant uttryck, gå till lagens grund och mening.

Det är sannt: under ett sådant sökande är man lätt utsatt för misstag, för afvägar. Och ju högre dessa grundsatser stå, hvilka måste uppsökas, desto mer är man utsatt för möjligheten af att taga fel och desso skickelsedigrare kunna misstagen vara. Det oaktadt *kan* denna väg ej kringgå, ej undgå. Det enda, som vetenskapens idkare under sådana förhållanden kunna göra, är att öppet tillstå sakförhållandet, erkänna sina misstag när de blifva öfvertygade om dem och taga sig till vara för denna tvärsäkerhet, som ofta utmärker dem, hvilka hafva endast ytlig kunskap om lag.

Dock äfven annat: Liksom sjömannen stundom gerna seglar med landkänning, så måste också den, hvilken mera teoretiskt sysslar med lag, söka att följa med praxis och ständigt se till huru hans satser skulle te sig i tillämpningen och inför deras ögon, hvilka med lagtillämpning hafva att skaffa.

Men detta är icke detsamma som att stå i beroende af de politiska doktrinerna och de politiska partierna. Fastmer har hvar och en, som egnar sig åt lagens tolkning vare sig teoretiskt eller i praxis, att se till det han icke påverkas af hvad som utifrån påyrkas såsom nyttigt eller af de sympatier eller antipatier, hvilka i våra dagar mer eller mindre starkt göra sig gällande hos hvar och en af oss; och såsom en efterföljansvärd, om också icke alltid i verkligheten med lätthet följd regel måste ihogkommas, hvad en af nutidens främste jurister (*Laband* Das Budgetrecht s. 2) för icke länge sedan uttalat med följande ord: "För den juridiska granskningen är det en nödvändighet att låta leda sig uteslutande af sträfvandet att finna hvad som är lag, utan afseende på huru den funna sanningen förhåller sig till de politiska partiernas önsknings, tendenser och doktriner. Vill man komma till lösning af vetenskapliga problem, så måste man afstå från att tjena någon annan

herre än vetenskapen" — eller sägom hellre sanningen — "sjelf. Stämman de funna resultaten öfverens med de egna politiska meningarna och önskningarna, så må detta vara glädjande men måste tillika föranleda till en så mycket strängare pröfning af grunderna. Visar sig deremot en skiljaktighet mellan det man finner vara lag och rätt å ena sidan och det man af politiska skäl önskade vara lag å den andra, så får man icke förneka denna skiljaktighet af den anledning at den är oangenäm."

Juridiska Föreningens årsmöte,

den 8 December 1884,

öppnades af ordföranden, Professor *J. Forsman*, med uppläsande af följande

Årsberättelse:

”Vid senaste årsmöte framhölls i den då afgifna årsberättelsen det ringa intresse juridiska föreningens verksamhet, särskildt centralafdelningens diskussionsmöten, haft att påräkna af i hufvudstaden bosatte jurister. Det anmärkningsvärda förhållandet påpekades, att ehuru antalet af dem, som vid universitetet förvärfvat sig juridisk grad under senare tiden betydligt tillväxt och äfven de juridiska studierna för afläggande af embetsexamina genom k. förordningen 30 Maj 1871 fått en större omfattning, intresset för och deltagandet i juridiska föreningens arbeten och sträfvanden snarare af än tilltagit. I samma årsberättelse uttalades den förhoppning, att ett öppet framhållande af detta missförhållande skulle bäst vara egnadt att aflägsna det onda. Denna förhoppning har dock ej under det nu tilländagångna året förverkligats. Årets diskussionsmöten inom centralafdelningen hafva med endast få undantag varit besökta uteslutande af de några personer, som redan under en längre tid uppträffat lifvet inom centralafdelningen.

Det vore förfångt att vidare orda om detta förhållande. Jag tillåter mig att här endast uttala den öfvertygelsen, att det allt framgent skall finnas åtminstone ett litet fåtal jurister, hvilka skola anse det vara nedsättande för lagfarenetens idkare i landet, om en förening sådan som denna

skulle nödgas nedlägga sin verksamhet af brist på intresse och deltagande, och hvilka redan derföre — för att ej tala om sakens vikt i öfrigt — skola betrakta det såsom en pligt, att så vidt på dem ankommer söka hålla föreningen vid lif.

Men en betänklig omständighet är dock alltid, att hvad föreningen under sådana förhållanden förmår prestera måste blifva mindre betydande. Det är denna omständighet, som måste beaktas äfven vid bedömande af juridiska föreningens, särskildt dess centralafdelnings verksamhet under det nu tilländagångna året. De få personer, som uppburit diskussionerna inom centralafdelningen, hafva samtligen varit upptagna af tränga tjenstegörsmål och andra arbetsdryga sysslanden hvarföre den förberedelse, som kunnat egnas dryftandet och särskildt refererandet af de uppställda diskussionsfrågorna, sjelffallet ej kunnat vara annat än nog knapphändig. Att under sådana förhållanden besvarandet af frågorna må hända i någon punkt lemnat ett och annat öfrigt att önska skall väl icke med fog kunna läggas de få verksamme medlemmarne inom föreningen till last.

De siffror, som representera antalet af föreningens medlemmar under det tilländagående året, utvisa icke heller något stigande intresse för föreningens verksamhet, i ty att vi hafva att anteckna en, visserligen icke betydlig, minskning af medlemmarnes i föreningen antal sedan senaste årsmöte. Detta antal utgjorde nämligen under föregående år inalles 273, af hvilka 118 belöpte sig på centralafdelningen, 63 på filialafdelningen i Åbo, 52 på den i Wasa och 40 på den i Wiborg. Nu åter utgör hela antalet af föreningens medlemmar 267, hvilken siffra således utvisar en förminskning af 6 medlemmar mot föregående år. Af dessa 267 belöpa sig 112 på centralafdelningen, 67 på filialafdelningen i Åbo, 49 på den i Wasa och 39 på filialafdelningen i Wiborg. Vi finna häraf att minskningen företrädesvis träffar centralafdelningen, som förlorat 6 medlemmar eller just den siffra, hvarmed antalet från föregående år nedgått. Förhållandet i filialafdelningarna mellan antalet under det nu förflutna och det föregående året utjemnas sålunda, att filialafdelningarna i Wasa och Wiborg visserligen lidit en minskning af till sammans

4 medlemmar, den förra af 3 och den senare af 1 medlem, men att deremot filialafdelningen i Åbo fått ett tillskott af samma antal eller 4 nya medlemmar.

I sjelfva verket synes den minskning i medlemmarnes antal, som nu skett, lika litet som den, som varit skönjelig under de närmast föregående åren, vara egnad att ingifva bekymmer. För ådagaläggandet häraf skall det ej vara utan nytta — likasom det helt säkert icke helier skall sakna intresse — att kasta en hastig blick på den vexling, som antalet af föreningens medlemmar undergått under den tidrymd föreningen fortlefvat.

Då juridiska föreningen konstituerade sig på ett möte, hållet den 30 och 31 Maj 1862, anmälades att till medlemmar i föreningen hade antecknat sig 262 personer, af hvilka 90 komme att tillhöra centralafdelningen. Vid det första årsmötet den 10 och 11 September 1863 erhöll föreningen det glädjande meddelande, att medlemmarnes antal stigit inalles till 302, hvilken siffra är den högsta, till hvilken antalet af föreningens medlemmar någonsin förmått höja sig. Man torde ej mycket misstaga sig, om man tillskriver det lifligare deltagande, juridiska föreningen under sina första tider rönt, det på denna tid i landet nyvåkade politiska lif, som ej kunde undgå att verka höjande på alla områden af den medborgerliga verksamheten och särskildt var egnadt att väcka och underhålla intresset för frågor, som stodo i sammanhang med bevarandet och utvecklandet af vårt gamla, ärfda rättsskick. Men ganska snart förspordes en afmattning i detta intresse. I den återblick på föreningens tioåriga verksamhet, som vid årsmötet den 21 September 1872 gjordes af centralafdelningens dåvarande ordförande, professorn, numera senatorn Ehrström, påpekas detta, i det att bland annat framhålles att inom centralafdelningen, "hvars ledamöter" såsom orden lyda, "äfven betydligt nedgått i antal, visade sig jemväl ett så betydligt förminskadt intresse för föreningens verksamhet, att dess förste ordförande, redan efter tre års nitiskt bemödande att hålla afdelningens möten vid lif, fann sig föranlåten att vid årsmötet 1865 afsäga sig nämnda befattning". Vid årsmötet 1866 hade antalet med-

lemmar nedgått till 223. Men påföljande årsmöte 1867 kunde föreningen räkna endast 165 medlemmar af orsak att filialafdelningen i Wiborg, hvars verksamhet legat neder ända från år 1864, förenämnda år synes hafva råkat i verkligt upplösningstillstånd. En tendens till nedåtgående visade sedermera antalet af föreningens medlemmar ända till 1871, under hvilket år detta antal nedgick till den lägsta siffran, det stått på under den tid föreningen fortlefvat, näml. 150, af hvilka 63 tillhörde centralafdelningen. Men redan följande år begynte ett stigande af antalet att visa sig, i det att totalsiffran detta år ökades med 1, oaktadt antalet af centralafdelningens medlemmar nedgick till 59, som är den lägsta siffran, vid hvilken antalet af centralafdelningens medlemmar någonsin stått. Men ett stadigt, om ock långsamt stigande förspörjes de följande åren, så att 1874 antalet uppgick till 174, af hvilka 74 tillhörde centralafdelningen. Påföljande år 1875 vaknade filialafdelningen i Wiborg från sin mångåriga dvala, hvilket tillförde föreningen ett betydligt tillskott af medlemmar, så att antalet af medlemmar detta år uppgick till 212. Under de påföljande åren ända till årsmötet 1879 steg denna siffran med ungefär ett halftannat tiotal, då med ens antalet ökades med ungefär 22 procent. Anledningen till denna plötsliga stigning var det allmänna årsmötet år 1879, som utgjorde det första försöket till ett allmänt finskt juristmöte. Före det anmälningen till deltagande i det allmänna årsmötet gjordes, var medlemmarnes antal inalles 226, af hvilka 88 tillhörde centralafdelningen. Vid årsmötet 1880 befans deremot antalet utgöra inalles 274, af hvilka 131 belöpte sig på centralafdelningen. Vi finna således att juristmötet tillförde föreningen ett tillskott af 48 nya medlemmar, af hvilka 43 kommo särskildt centralafdelningen till del, hvars ledamotsantal således tillväxte med i det närmaste 50 procent. Detta visar att åtminstone ett juridiskt möte af det slag som ifrågakomna allmänna årsmöte har att påräkna ett ganska lifligt deltagande från hufvudstadens juristers sida. Men ej nog härmed. Den väckelse, som juristmötet gifvit, visade sig så kraftig, att vid det andra derpå följande årsmötet, det år 1881, en ytterligare tillväxt af 16

medlemmar, af hvilka 4 tillhörde centralafdelningen, kunde antecknas. Men detta årsmöte utgjorde åter en vändpunkt med afseende å vexlingen i medlemmarnes antal, ty härefter har detsamma varit i ett jemnt, ehuru långsamt nedåtgående. Detta nedåtgående gäller centralafdelningen, inom hvilken, såsom antydts, den tillväxt föreningen genom juristmötet fått hade försiggått. Vid nyssnämnda årsmöte 1881 utgjorde nämligen antalet af medlemmar i centralafdelningen 135. Vid årsmötet 1882 hade det samma nedgått till 129, vid derpå följande årsmöte 1883 till 118, hvilken siffra, såsom redan nämnts, under innevarande år nedgått till 112. Om ock ännu under den närmaste framtiden ett ytterligare nedgående vore att emotse, synes detta ej vara egadt att väcka någon synnerlig oro för föreningens och särskildt för centralafdelningens bestånd, då centralafdelningen har råd att ännu förlora 24 medlemmar, innan antalet af de samma nedgår till den siffra — 88 — som utvisade antalet medlemmar under tiden närmast före juristmötet 1879. Ett nytt juristmöte af samma slag som det år 1879 skall må hända återkalla ej så få af de hufvudstadajurister, som under senaste tider öfvergifvit föreningen, och helt säkert tillföra föreningen ett anseeligt tillskott af öfrige i hufvudstaden vistande lagfarenhetsidkare och särskildt de yngre representanterna för den juridiska lärdomen, hvilka hittills sorgfälligt undandragit sig all beröring med föreningen.

Äfven sedan senaste årsmöte har döden gjort sin skörd bland föreningens medlemmar, ehuru föreningen i år icke har att beklaga så många smärtsamma förluster som under nästförlidna år. Främst på årets dödslista hafva vi att anteckna häradshöfdingen i Korsholms domsaga, lagmannen *Peter Björkelund*, som afled endast några veckor efter senaste årsmöte. Genom lagman Björkelunds bortgång har landet förlorat en af sina mest förtjenta praktiska domare. Under en lång följd af år hade han beklädt häradshöfdingeembetet i Korsholms domsaga och dervid förvärfvat sig i hög grad aktning och förtroende hos alla samhällsklasser, särskildt hos

menige man. Såsom enskild människa skall han genom sitt godhertade väsen och sitt vänliga, glada umgängessätt länge lefva i kärt minne hos sina talrika vänner och bekanta. Vår förening hade den hädangångne tillhört allt ifrån dess stiftelse ända till sin död. — En annan domare af den gamla stammen har äfven under det tilländagångna året lemnat det jordiska, näml. häradshöfdingen i Masku domsaga *Gustaf Adolf Brander*, som äfven åtminstone tidtals tillhört vår förening. Häradshöfding Brander hade redan en längre tid för sjuklighet åtnjutit befrielse från förvaltningen af sin domsaga och hade kort före sin den 1 sistlidne Februari timade död, sedan den länge väntade författningen om häradshöfdingarnes pensionering utkommit, inlemnat sin afskedsansökan. Men äfven sedan den hädangångne af helsoskäl nödgats öfvergifva utöfningen af domarekallet, egnade han i mån af sina krafter sin verksamhet åt allmänna angelägenheter. Han var å sin vistelseort Åbo en i kommunala värf mycket betrodd man, ärad och värderad af alla som kommo i beröring med honom. — Bland de af döden skördade nödgas vi inregistrera ännu en tredje bland landets häradshöfdingar, häradshöfdingen i Wirmo domsaga *Karl Berndt Procopé*, som äfven tillhört vår förening i dess tidigare tidskifte. Procopé hade öfverallt, der han handhaft domareembetet, gjort sig känd och aktad för den samvetsgrannhet och insigt samt det allvar, hvarmed han utöfvat sitt kall. Förlusten var så mycket smärtsammare, som den aflidne stod i en ålder, som enligt meniskt sätt att se saken ännu lät hoppas många år af fruktbringande och gagnelig verksamhet.

Vår dödslista upptager ytterligare namnet på en man som visserligen så att säga redan avslutat sitt lifsarbete då döden träffade honom, men hvars frånfälle dock i vida kretsar väckte upprigtig sorg och saknad. Jag menar presidenten i Åbo hofrätt *Gustaf Fredrik Rotkirch*, som aflid den 26 sistvikne Mars. Presidenten Rotkirch hade efter en nära femtioårig verksamhet såsom jurist, bruten till helsan, utverkat sig kort före sin död afsked från sitt presidentsambete, som han handhaft öfver femton år, efter att hafva blifvit till denna plats öfverflyttad från senatens justitiedeparte-

ment. Genom presidenten Rotkirchs död förlorade landets domarekår en upplyst och insigtsfull medlem och fosterlandet en ädelsinnad och rättänkande medborgare. Särskild anledning har juridiska föreningen att vid detta tillfälle minnas den hädangångne. Han är nämligen en bland dem, som så att säga stått vid denna förenings vagga, egnande den nyssfödda inrättningen de första omsorgerna. Sedan efter det ett par gånger afslag erhållits och många svårigheter öfvervunnits omsider tillstånd att bilda en juridisk förening erhållits, sammanträdde den 15 Mars 1862 omkring 40 för saken intresserade personer, hvilka utsågo en af 5 personer bestående provisorisk bestyrelse för föreningen, hvilken bestyrelse erhöi i uppdrag att uppgöra förslag till ett närmare ordnande af föreningens verksamhet i enlighet med de fastställda stadgarne, hvilket uppdrag fullgjordes genom utarbetande af förslag till allmänna ordningsregler för föreningens centralafdelning i Helsingfors samt filialafdelningarna i Åbo, Wasa och Wiborg. Till denna bestyrelse hörde, utom kanslirådet Palmén, professorn Rosenborg, senatskanslisten Alexander Brunou och justitierådmannen Öhrnberg, äfven dåvarande referendariesekreteraren Gustaf Fredrik Rotkirch. Vid föreningens redan förut berörda konstituerande möte den 30 och 31 Maj 1862 invaldes medlemmarne i denna provisoriska bestyrelse i föreningens centralbestyrelse. I juridiska föreningens centralbestyrelse qvarstod Rotkirch ända till årsmötet 1865 då han ehuru återvald afsade sig förtroendet.

Nära nog samtidigt med presidenten Rotkirch borttrycktes af döden en annan af juridiska föreningens medlemmar, justitierådmannen härstädes *Fredrik Leopold Clasen*, som tillhört vår förening ända från dess stiftelse intill sin död. Rådmannen Clasen hade under 25 år tillhört hufvudstadens rådstufvurätt och dervid gjort sig känd och aktad i sin offentliga verksamhet såsom en samvetsgrann och pligtrogen domare och i det enskilda lifvet såsom en flärdlös och rätt-sinnad person.

Bland bortgångna medlemmar må slutligen nämnas magistratsnotarien härstädes Konrad Meinander och borgmästaren i Lovisa *Adolf Juselius*. Den sisenämde hade i mer än

tre-tio år tjenstgjort på den plats han innehade vid sin död. Vid landtdagen 1863—64. satt han i borgareståndet såsom representant för Lovisa stad.

Utom de nu nämnda har icke ett så ringa antal utom vår förening stående medlemmar af landets juridiska kår under årets lopp med döden afgått. Bland dessa må nämnas f. d. viceordföranden i senatens justitiedepartement, friherre *Otto Reinhold af Schultén*, som tyngd af år och mödor slutade sin långa, skiftesrika lefnad den 8 nästvikne November, referendariesekreteraren *Gustaf Georg Tollet*, aktuarien i Åbo hofrätt *Anders Gabriel Roos*, vicelandssekreteraren vid guvernörsembetet i Wiborg *August Heinrichius*, translatorn *Karl Kristian Lundenius*, juriskandidaten friherre *Henrik Otto Wrede*, vicehäradshöfdingen *Frans Wilhelm Hartzell* och aktuarien i Wasa hofrätt *Johan Alan*.

Redaktionen af föreningens tidskrift har fortfarande handhafts af professorn Lang. Sedan senaste årsmöte hafva fyra häften utkommit, af hvilka två tillhöra innevarande år. Det af årgången ännu återstående skall utkomma i ett dubbelhäfte, som snarligen torde se dagen. Utom redaktören hafva till de utkomna häften bidragit professorn O. Donner, jurisdoktorerna J. Serlachius och friherre K. A. Wrede samt hofrättsrådet E. W. Tegengrén. Särskildt till den sistnämnde står föreningen i förbindelse för talrika, värdefulla bidrag, som kommit tidskriftens senare årgångar till del.

Meddelande af anmärkningsvärda rättsfall har fortfarande utgjort en af tidskriftens hufvudsakliga uppgifter. För hvad tidskriften i denna del lyckats åstadkomma står föreningen fortfarande i icke ringa tacksamhetsförbindelse till medlemmar i senatens justitiedepartement, genom hvilkas välvilliga och upplysta medverkan det blifvit möjligt att göra dessa publikationer med nödigt urval.

Redan för några år sedan väcktes i centralbestyrelsen fråga om utarbetande af ett sakregister till de redan utkomna årgångarne af föreningens tidskrift. Behovet af ett sådant register erkändes enhälligt, men förverkligandet af det

Värdet af boklagret till och med årgången 1882	18,006: 50.	
Fordran hos Centralafdelningens kassa	94: 17.	24,880: 19.

Inkomst under redogörelsedret:

1884 års ledamotsavgifter af 98 i Helsingfors bosatte ledamöter .	784: —	
1884 års enahanda avgifter af 8 ledamöter bosatte utom H:fors,	64: —	
1883 års ledamotsavgifter af 1 leda- mot bosatt utom H:fors . . .	8: —	
1884 års ledamotsavgifter från Åbo	536: —	
D:o d:o från Wasa,	392: —	
D:o d:o från Wiborg,	312: —	
För försälda exemplar af förenin- gens tidskrift,	262: 82.	
Depositionsräntor från den $\frac{I}{VII}$ 1883 till den $\frac{I}{VII}$ 1884.	160: —	
Löpande räkningsräntor för år 1883	49: 9.	
För 1:sta häftet af tidskriften årg. 1883	2: —	2,569: 91.
Summa <i>Smc</i>		27,450: 10.

Credit:*Utgifter under redogörelsedret:*

Tryckningskostnader,	1,289: 45.	
Häftning af tidskriften,	143: 25.	
Redaktions- och författarearvoden	1,583: —	
Öfriga utgifter för tidskriften . .	73: 83.	
Vaktmästarens aflöning,	120: —	
Utbetalt till Waseniuska bokhan- deln	8: 50.	
Utbetalt till Puttkammar et Mühl- brecht,	205: 5.	
Remisskostnader	1: 50.	3,424: 58.

Balans till nästa redogörelseår.

Depositioner i Föreningsbanken 3,500: —

Deposition i Nord. Aktie-banken	500: —	
På löpande räkning i Förenings-		
banken	1,886: 65.	
Fordran hos Centralafd. kassa . .	83: 27.	
Kontant i kassan	49: 10.	
Värdet af boklagret till och med		
årgången 1882.	18,006: 50.	24,025: 82.
	<u>Summa Små</u>	<u>27,450: 10.</u>

Till revisorer af sistlidet års räkenskaper utsågos sekreteraren i Statskontoret V. E. Liljeblad och hofrättsassessor F. Forsström, hvilka genast verkställde revisionen och före mötets slut anmälte att redovisningen befunnits riktig, hvar för åt skattmästaren beviljades decharge.

Beträffande föreningens framtida verksamhet beslöts:
att densamma skulle under det följande året fortgå såsom härintills;

att föreningens tidskrift skulle utgifvas likasom under innevarande år med omkring 24 ark om året;

att prenumerationspriset skulle utgöra sex mark;

att hvarje ledamot skulle såsom under det förflutna året utan prenumeration erhålla ett exemplar af tidskriften, hvilket exemplar borde utan omgångar för ledamöterna på föreningens bekostnad dem tillhandahållas sålunda, att tidskriften expedieras under korsband direkte till central- och filialafdelningarnas utom hufvudorterna bosatte medlemmar, hvar emot fördelningen af tidskriften till medlemmarne i dessa städer skulle verkställas genom vederbörande afdelnings försorg; samt

att ledamotsavgiften för det kommande året skulle erläggas med 8 mark till föreningens allmänna kassa och uppbäras så tidigt, att densamma kunde, på sätt äfven föreningens allmänna ordningsreglor innehålla, till centralbestyrelsen insändas före den 15 Mars nästkommande år jemte uppgift på de personer, hvilka såsom ledamöter tillhörde föreningen och sålunda borde erhålla tidskriften.

I likhet med hvad under de närmast föregående åren varit vanligt uppdrogs åt Centralbestyrelsen för nästa år att uppgöra program öfver diskussionsfrågor för året; och uttalades härvid tillika den förhoppning, att landets häradsrättingar och öfriga jurister, äfven om de icke tillhörde föreningen, ville, för att bidraga till ett allmännare intresse för föreningens förhandlingar, till Centralbestyrelsen eller filialafdelningarna insända förslag till diskussionsfrågor.

Slutligen utsågs genom val med slutna sedlar: professorn Jaakko Forsman till ordförande, docenten doktor R. Hermanson, bankodirektören W. Eneberg och direktören i Statskontoret N. I. Fellman samt prokuratorssekreteraren H. Borenius till ledamöter, äfvensom justitieborgmästaren J. G. Sohlman och professorn J. N. Lang till suppleanter i Centralbestyrelsen för nästföljande år.

Juridiska Föreningens i Finland förhandlingar

öfver de för året 1884 godkända

allmänna öfverläggningsämnen.

1:sta frågan.

Hvar skall åtal utföras emot den, som gjort sig skyldig till försnillning af honom till försling anförtrodt gods, då icke utredas kan, å hvilken eller hvilka orter, der förslingen skett, det olofliga tillgreppet föröfvats.

Centralafdelningen.

Ref. för frågan uttalade att då ingen utredning förelåg derom, på hvilken ort det i frågan förutsatta tillgreppet skett, en berättigad presumtion föreläge, att brottet skett de gerningen blifvit uppenbar, såsom öfverhufvudtaget hvarje brott, der ej annat kan tydligen skönjas och bevisas, förutsättes hafva timat der det samma blir upptäckt. Härjemte vore oberoende af det anförda att märka, att vår lagstiftare i de fall, då den allmänna grundsatsen, angående forum delicti commissi af faktiska skäl ej kunde komma till tillämpning, ansett — der ej i vissa fall andra lämplighets-synpunkter varit öfvervägande — forum deprehensionis eller domstolen å den ort, der förbrytaren gripes, såsom det sak-enligaste. Så stadgades i 10: 22 R. B. att inländsk man, om han begått grof förbrytelse utomlands och derstädes undgått straff, skall, i fall han sedermera inkommer i landet, »dömas ther han fångas». Beaktande i afseende å besvarande af nu föreliggande fråga förtjenade äfven stadgandet i § 245 i gällande Sjölag, hvarest först den allmänna grund-

satsen är uttalad att brottmål, som afdömas enligt sjölagen, skola upptagas af rätten i den ort inom landet, hvarest brottet blifvit föröfvadt — att der öfverträdelsen skett under resa, saken skulle ransakas och dömas af finsk domstol å den ort, dit den brottslige först anlände, i fall det ej befunnes lämpligare att hänskjuta målet till domstolen å den ort der fartyget är hemma.

På grund hufvudsakligast af det anförda ansåg ref. åtal af den i frågan förutsatta försnillningen böra ske inför laga forum å den ort, der tillgreppet blifvit upptäckt.

I denna åsigt förenade sig efter en stunds diskussion afdelningens öfrige närvarande medlemmar.

Åbo filialafdelning.

En ledamot ansåg att det i frågan berörda tillgrepp borde alltid åtalas å den ort, hvarest forkarlen emottagit till försling det sedermera af honom försnillade godset, enär det, vid den i frågan antydda bristande utredning, åtminstone stode fast att förslingsuppdraget, som forkarlen besvikit, å nästsagda ort honom meddelats.

Häruti instämde tio af de öfrige närvarande.

En annan ledamot höll före att då rörande det yppade tillgreppet ej förekomme några omständigheter till ledning för tillämpningen af stadgandet i 21 § 10 kap. R. B. domstolen å den ort, der forkarlen ålegat göra redo för sitt förslingsuppdrag, vore jemlikt nämnda lagrums rätta förstånd forum för åtalet.

Denna mening biträdades af en annan medlem.

Ännu en ledamot yttrade såsom sin åsigt att då för det ifrågakomna fallet något bestämdt forum ej med stöd af lag kunde uppvisas, den brottslige kunde tilltalas vid domstolen vare sig å den ort, der han mottagit det försnillade godset till försling eller på den hvarest han egt aflemna detsamma, allt efter som det befunnes lämpligast för ransakningen.

Wasa filialafdelning.

Under diskussionen uttalades flere olika meningar.

Pluraliteten ansåg att åtalet borde utföras på destinationsorten; och framhölle såsom stöd för denna åsigt, att vid transport med fartyg sjölagen förutsatte att i fall af ifråga-
varande beskaffenhet ansvars- och ersättningsanspråket för-
reträdesvis borde göras anhängigt å lossningsorten, att i de
flesta fall försnillningen upptäcktes på destinationsorten, och
att det naturligaste vore att förskingringen åtalades på den
ort, der varan bort aflemnas. Häremot anmärktes åter af
några ledamöter, att, då varan icke framkommit och okänt
vore hvar densamma förskingrats, den ort, hvarest varan
emottagits och der i de flesta fall äfven aftalet om försling-
gen slutits, vore den enda, der man med visshet kunde säga
att godset af den tilltalade omhänderhafts, hvarför åtalet
borde utföras vid domstol derstädes. En ledamot ansåg åter
att om en del af godset framförte, domstol i destinationsor-
ten vore rätta forum, men i motsatt fall domstol i afsänd-
ningsorten, och en annan att brottet borde åtalas i den ort,
der detsamma upptäckts.

Wiborgs filialafdelning

har ej insändt svar på någon af de i års programmet upp-
tagna frågorna.

2:dra frågan.

*Är underdomstol berättigad att af svarandepart, som
för fullföljande af val eller besvär nödgas tilllösa sig dom-
stolens vid föregående sammanträden i målet tillkomma ex-
peditioner, beräkna lösen för dessa såsom för protokoll
eller bör endast afskriftslösen dervid erläggas?*

Centralafdelningen.

I § 5 af Förordningen angående expeditionslösen af
den 15 Januari 1883 bestämmes att angående parts skyldig-
het att lösa expeditioner § 6 i samma förordning samt hvad
för öfrigt lag och författningar derom innehålla borde lända
till efterrättelse.

Den åberopade 6:te §:n uppräknar endast fem klasser
af personer, hvilka äro befriade från erläggande af lösen.

Hufvudvigten ligger således på innehållet af »lag och författningar» i ämnet till hvilka den förstnämnda §:n jemväl hänvisar.

Allmänna lagens stadgande i ämnet utgöres såsom bekant af följande passus i 2:dra momentet 5 § 24 kap. R. B. sådan nämnda § lyder i Kejserl. förordningen af den 27 April 1868: »Svarande part vare ej skyldig att dom lösa, der han den ej äskar». Ehuru denna föreskrift hänför sig närmast till Rådstufvurätt, synes den numera, sedan expeditionstaxan af den 31 Maj 1858, hvilken utgjorde dess förutsättning, icke mera är gällande, böra tillämpas jemväl i afseende i häradersrätt, i alla de fall, om hvilka ej undantagsbestämmingar såsom t. ex genom § 97 i gällande bränvinsförordning meddelats.

Då det i följd häraf beror af svarandepart sjelf huruvida han vill tillösa sig underrätts dom samt någon original-expedition icke heller bör kunna utgifvas annorlunda än i omedelbart sammanhang med det rättssammantråde hvartill den hänför sig, ansåg sig referenten för sin del böra besvara frågans första alternativ nekande och det senare jakande.

Häri instämde Centralafdelningens samtliga närvarande medlemmar.

Åbo filialafdelning.

En ledamot, med hvilken sju andra voro ense, yttrade, att då, vidkommande Häradersrätts expeditioner, härads-höfding ej kunde åt svarandepart för vads eller besvärs fullföljande expediera såsom originalexpedition vidare än protokollet för det ting, hvarvid saken afgjorts, sjelffallet vore att expeditionerna deri från de tidigare tingen måste utskrifvas såsom afskrifter och således ock afskriftslösen för dem beräknas. Men då i Kejserliga Förordningen om expeditionslösen af den 15 Januari 1883 § 10 föreskrefves att protokoll uti ett mål, som handlagts vid rådstufvurätt, borde utskrifvas i en fortsättning, derest ej målseganden åstundade erhålla dem utskrifna hvar för sig, följde deraf, enligt nyss bemälda ledamots tanke, att rådstufvurätt uti ifrågasatta fall

egde utfärda expedition öfver alla sammanträden såsom originalprotokoll och därför beräkna protokollslösen, såvida icke berörde svarandepart förbehölle sig att få expeditionerne öfver hvarje af rådstufvurättens sammanträden särskildt utskrifva, i hvilket fall endast expeditionen för senaste sammanträdet blefve protokoll och skulle lösas med full protokollslösen, medan deremot för de föregående expeditionerna, såsom afskrifter, endast afskriftslösen skulle erläggas.

Två ledamöter ansågo rättast vara att svarandepart, hvilken i lag fritagits från skyldigheten att i underrätt tillösa sig protokoll, ej behöfde lösa andra protokoll än, vid häradsrätt för det ting hvarvid målet afgjorts, och vid rådstufvurätten för sista sammanträdet deri. För alla tidigare sammanträden borde deremot vid hvardera domstolen afskrifter af protokollet utfärdas och för desamma afskriftslösen beräknas.

En medlem instämde i sistnämnda åsigt hvad beträffade häradsrätts expeditioner, men höll före att rådstufvurätt enligt berörda 10 § i senaste expeditionstaxa egde åt ändringsökande svarandepart utfärda expeditionerne öfver alla rådstufvurättens sammanträden i målet såsom protokoll, och därför debitera protokollslösen.

En ledamot ansåg att alla expeditioner i ett mål, deri svarandepart ville söka ändring, såväl vid häradsrätt som rådstufvurätt borde utfärdas såsom protokoll och protokollslösen för dem beräknas; dock med det undantag att, om bland slike expeditioner från häradsrätt förekomme sådana från ting, hvilka förrättats af annan domhufvande än den som afgjort saken, samma expeditioner skulle utskrifvas som afskrifter och ersättas med afskriftslösen.

Slutligen utlät sig två ledamöter att då enligt ett i 4 § i Kejsarliga förordningen om stämpelpappersafgiften den 15 December 1882 förekommande stadgande jemväl afskrifter i de vid underrätt anhängiggjorda civila mål, hvari laga kraft vunnet utslag icke förefunnes, borde utskrifvas på karta af femtio pennis valör, deraf kunde slutas att alla expeditioner i mål, hvari svarandepart ville söka ändring, såväl öfver senaste som tidigare sammanträdens, borde utskrifvas

såsom protokollsutdrag och ersättas med full protokollslösen. Det i nästföregående votum uppställda undantag godkändes alltså ej af desse ledamöter.

Wasa filialafdelning.

Enär enligt 10 § i Kejsrerliga förordningen angående expeditionslösen m. m. af den 15 Januari 1883 Rådstufvurätts protokoll i ett mål bör för samtliga sammanträden utskrifvas i ett sammanhang samt samma föreskrift äfven gäller om målet handlagts å flere dagar vid samma häradssting, ansåg afdelningen domstolen vara berättigad att beräkna full lösen för de sålunda i sammanhang med utslaget utfärdade protokollen, hvaremot endast afskriftslösen finge påföras expeditioner från föregående häradssting.

3:dje frågan.

*Gälla i afseende å klyfning samma inskränknin-
gar för frälse- som för skattehemman eller, om frågan best-
ras nekande, huru är klyfning af frälsehemman begränsad?*

Centralafdelningen.

Referenten i frågan afgaf ett så lydande utlåtande:

Med klyfning förstås den åtgärd, hvarigenom ett hemman delas i tvenne eller flere delar, sålunda att en proportionerlig anpart af det hela mantal, skatt och besvär tillika påføres hvarje del. Hemmansklyfning kommer i fråga, då någon förut genom laga fäng, vanligen genom *arf*, blifvit egare till en viss bråkdel af hemmanet och önskar få denna bråkdel utbruten till en själfständig possession med direkt skattskyldighet under kronan.

Våra arfslagar hafva aldrig gynnat sammanhopandet af stora fasta egendomsmassor i en hand, utan vidmakthållit principen att jorden skall delas mellan arfslåtarens barn eller, i brist på sådana, mellan andra hans skyldemän. Å andra sidan innehålla arfslagarna äfven bestämningar, afseende att hindra alltför långt sträckta klyfningar. Sålunda stadgas i Å. B. 12: 7 som princip vid delning af jordarf: "Nu få flere del i sätesgård, eller annan jord; kan then ej väl

delas eller klyfvas, hafve så then rätt, som större delen äger, at efter laga värdering lösa the andra ut" o. s. v. Å. B. 12: 5, 6 ger *tagelott* åt den, som större del ärfver, framför den, som mindre får. I fråga om rätt till börd bjuder J. B. 6: 3: "Äro bördemän flera och jemnkylde, löse broder broders lott och syster systers lott. Kan then jord, hus eller tomt *ej delas* eller *tola mer än en äbo*, och äsamjer them ej, hvilkenthera börd skal, löse then, som största delen hafver; äga the lika del, så skal therom lottas." Slutligen innehåller U. B. 5: 7: "Ther hus, tomt, jord eller vattenverk utmätas, må ej hvart från annat så *söndras* och *skiljas*, at thet, som öfver är, varder för ägaren *onyttigt*."

Allt detta visar principen i 1734 års lag vara, att jorddelningssystemet ej bör sträckas så långt, att de små delarne blefve för egaren "onyttiga". Gränsen huru långt klyfningen eller styckningen ytterst finge gå, bestämdes dock ej i allmänna lagen, emedan sådant ansågs böra lemnas beroende på de speciella förhållandena i olika delar af riket och dessutom äfven af hvarje till klyfning ämnad jordpossessionens egen beskaffenhet och särskilda egoförmåner.

Såsom supplement till arfslagarne i denna del hafva ock af ålder administrativa förordningar varit gällande, hvilka än såsom ett privilegium för vissa orter, än af ekonomiska skäl dels inskränkt, dels utvidgat klyfningsfriheten. Sådana äro K. St. d. 15 April 1541, Kongl. Plak. 19 April 1555, Kongl. Plak. 20 Mars 1593 m. fl. Fullständigast utvecklas ämnet i Karl den XI:s "Plakat, huru alle Skattehemman skola bebos och brukas, så at the genom ägornas skiftning i alltför många delar icke måge förderfvas", af d. 10 Juni 1684, hvori påbjudes att mindre lott af ett skattehemman än en fjerdedel ej finge särskildt bebos och brukas. Under 18:de seklet utkommo ytterligare flere författningar om hemmansklyfning, hvilka utgå ur andra, af statsförvaltningen nu operade synpunkter. Anledningarna dertill voro i synnerhet de utarmande krigen, som slötos åren 1721 och 1743 och af hvilken ett stort tillbakagående i landskulturen äfvensom folkbrist voro de närmaste påföljderna. Till befordrande af folkökningen utgafs bland annat Kongl. Förordn.

den 30 Juni 1747, som för vårt land i mer än 100 år utgjorde hufvudförfattningen i ämnet. Denna förordning tillät skatte- och kronohemman att klyfvas i *sex, åtta eller mindre delar*, allt som hemmanen pröfvades kunna uppodlas och tåla, hvarom Landshöfdingen, efter försiggången undersökning vid Häradsrätten, egde bestämma, dock med vilkor att den, som klyfning begärde, ville träda i giftermål.

Som något egentligt minimum för hemmansandel ej var i sist nämnda författning bestämdt, ej heller "*besuttenhetsbegreppet*" närmare utveckladt, förfors i praxis högst olika, så att under det å några orter klyfning endast beviljades till $\frac{1}{8}$ mantal, uppstodo å andra orter åter hemmansdelar af $\frac{1}{32}$ och ännu mindre mantal. Af sådan orsak underkastades lagstiftningen angående hemmansklyfning en revision, hvars resultat blef K. K. den 1 Mars 1852. Deri stadgas att skattehemman få, såsom förut, utan särskildt tillstånd klyfvas, allenast hvarje del utgör minst $\frac{1}{4}$ mantal, men då fråga uppstår om klyfning i mindre delar, skall undersökning om "*besuttenheten*" ske vid Häradsrätt. Besuttenhetsvilkoret åter bestämmes sålunda, att hvarje hemmansdel bör, sedan all dess afkastning från åker, äng, skog och fläke jemte öfriga förmåner och säkra inkomstkällor blifvit tagna i beräkning, i medeltal jemna så stor behållning, att, efter afdrag af utgifterna till kronan och andra utskylder samt föda för nödiga dragare och annan boskap, ett hushåll af minst fem fullvuxna och arbetsföra personer derifrån kunna påräkna säker utkomst. Hvad sålunda blifvit föreskrifvet, gälde för samtliga skatte- och kronohemman i Finland, med undantag af kronohemmanen i Wiborgs län, för hvilka genom K. K. af d. 9 Febr. 1852 bestämdes ett särskildt besuttenhetsmått, grundadt på kvantitativ beräkning. Numera gäller i afseende å klyfning af kronohemman i hela landet hvad K. F. d. 6 Juni 1883 derom innehåller.

Allt hvad i förestående måtto blifvit anfördt har afseende blott å hemman af krono- och skattenatur; alltså återstår ännu att besvara frågan, hvad om klyfning af *frälsejord* är föreskrifvet. Vidkommande först de äldre författningarna i ämnet, så hafva olika meningar varit rådande

derom, huruvida dessa voro å frälsehemman tillämpliga eller icke. *Botin*, som icke gifver något egentligt utlåtande i frågan, säger endast: "En frälseman kan väl ej betagas att sätta huru många åboar han vill på sitt hemman," af hvilket yttrande man dragit den slutsats att *Botins* mening varit, att frälsejorden icke vore underkastad lagarne om hemmansklyfning. Likaså antager äfven *v. Bonsdorff* att hemmansklyfningar å frälsejord "icke äro uti författningarne inskränkta." *Rabenius* åter afger lika litet som *Botin* något bestämdt yttrande i ämnet; men derutaf, att han vid behandlingen af frågan om forum i hemmansklyfningsmål säger att tvister om klyfning af frälsejord skola upptagas af Håradsrätt kan man sluta, att hans mening varit att frälsejorden vore i detta afseende underkastad samma inskränkning som skattejorden.

Gå vi åter till nu gällande förordning af d. 1 Mars 1852, så säges deruti: "Hvad deremot frälsehemman beträffar, skall den sådana hemmansinnehafvare genom adeliga privilegierna och andra utkomna författningar tillagda rättighet att sina hemman klyfva och stycka, förblifva oförändrad." Det återstår således att tillse hvad nämnda privilegier och andra författningar härom innehålla. Uti Adl. priv. af 1723 omnämnas hemmansklyfning ingenstädes, men i § 25 säges: "Eljest som hvar Adelsman har fritt, att göra sig sitt gods och egendom så nyttig han kan; så skola kronones betjente ej vara adelen hinderlige, eller befatta sig med Frälsegodsen vidare, än att uppbära hvad Kongl. Maj:t deraf utgöras bör." Af detta stadgande har man velat sluta, att innehafvare af frälsegods skulle få klyfva dessa efter eget godtycke.

Emot denna tolkning, som bland praktiske jurister torde vara den allmänna, framställer *Rosenborg* särskilda anmärkningar af hufvudsakligen följande innehåll: I § 25 af 1723 års Adl. Priv. kan man svärigen finna någon annan mening än den, att frälsejorden, i afseende å dess *håfd*, fristages från den kontroll, som kronobetjeningen den tiden utöfvade öfver såväl krono- som skattehemman. De enda författningar, hvilka till stöd för frälsejordens obegränsade klyfning möjligen kunna anföras, äro K. B. af 18 Decemb. 1690,

som tillåter frälseman att utlägga ett sig tillhörigt frälsehemman och i det stället anlägga torp, samt Res. på Adelsens i Halland besvär af 15 Mars 1726, som säger: "att en frälseman, likmätigt förordningarna, äger öfver sitt hemman en fri disposition, både till jord och ränta, hvaraf följer att han kan förse hemmanet med så många åboar som honom behagar." Men härvid bör märkas att dessa stadganden äro från en tid, då allmogen ännu icke egde rättighet att besitta frälsejord. Denna betraktades då såsom adelns uteslutande tillhörighet, och frälsehemmanen, om de ej brukades af adelsmannen sjelf, innehades af landboar. När det således säges i 1726 års resolution, att frälsemannen kan förse sitt frälsehemman med så många åboar, som han behagar, kan detta ingalunda anses innebära tillåtelse att klyfva lägenheten i huru många delar som helst, alldenstund hemmanet fortfar att såsom helt upptagas i kronans jordeböcker, hvilket förhållande äfven inträffar om frälsemannen å hemmanet sätter torpare. Allt detta angår endast egarens enskilda ekonomi, men icke statens. Annorlunda blir förhållandet vid klyfning. De dervid utbrutna delarne blifva lika många sjelfständiga possessioner, som gå olika egare emellan samt hvar för sig ansvara för alla från hemmansdelen utgående afgifter och onera. Anförda lagrum kunna således anses tala hvarken för eller emot frälsejordens obegränsade klyfning.

I Ä. B. 12: 7 och J. B. 6: 3 af 1734 års lag uttalas emellertid den allmänna princip, att jordagods icke få obegränsadt klyfvas, och dervid begagnas i det förra lagrummet uttrycket "sätesgård eller annan jord," hvarunder således icke blott krono- och skattehemman, utan äfven säterier och annan frälsejord måste anses vara inbegripna. För att genom exempel vinna en närmare inblick i frågan, må man antaga att tvenne personer tillsammans ega en säteridel. Den ena vill hafva sin andel utbruten, den andra, åberopande ofvan nämnda lagrum, invänder att i fråga komma del icke kan väl klyfvas. Den tvist, som emellan dem uppstår, måste nödvändigt af domstol slitas, och i sådant fall blifver det ovilkorligen domstolens skyldighet att uppställa en gräns, hvarutöfver klyfningen icke får gå, emedan det

fall kan inträffa, att lägenheten icke kan väl klyfvas. Dessutom måste man fästa afseende derpå, att frälsejord alltid i viss mån är skattskyldig, om ock undantagsvis ingen ränta till kronan derifrån utgår. Sålunda äro allmänna frälsehemman roterade; och då uti Kejs. B. af 15 Febr. 1817 säges att för långt utsträckt klyfning "i afseende å roterings-skyldigheten verkar å Vår och Kronans rätt," så borde redan från den synpunkten allmänna frälsehemman icke få godtyckligt klyfvas. I stöd af allt det ofvan anförda anser Rosenborg det för skattelägenheter fastställda besuttenhetsmått böra tillämpas äfven vid klyfning af frälsejord.

Referenten instämmer till alla delar i Rosenborgs tolkning såväl af 1723 års Adl. Priv. som ock af ofvan åberopade ställen i 1734 års lag, men kan deraf dock icke draga den slutsats att samma inskränkningar skulle gälla i afseende å klyfning af frälse som af skattehemman, hvarför frågans förra del besvaras *nekande*. En gräns måste visserligen uppställas, men då lagstiftningen icke angifvit någon sådan utan en lucka i detta afseende förefinnes, synes det Ref. förut hafva bort ankomma på domstolen att efter undersökning i hvarje särskildt fall fastställa denna gräns, med fästadt afseende derpå att delarne icke gjordes så små, att de derigenom blefvo "onyttiga". Numera utsätter dock § 1 af K. F. den 19 Decemb. 1864 eller af nu gällande förordning af 19 Febr. 1883 en viss gräns för *styckning* af frälsehemman, och då obestridligen samma skäl, som tala emot en obegränsad egostyckning, också gälla i afseende å *klyfning*, anser Referenten det i sist nämnda författningar fastställda besuttenhetsmått *ex ratione legis* böra tillämpas vid klyfning å frälsejord.

I referentens yttrande instämde några af Centralafdelningens närvarande medlemmar; andra deremot besvarade äfven för sin del frågans förra del *nekande*, men ansågo att friheten att klyfva frälsehemman för närvarande, då uttryckligt lagbud i ämnet saknades, borde anses oinskränkt.

Åbo filialafdelning.

Härvid framhölls huruledes enligt Kongl. förordningen

den 10 Juni 1684 och 13 Juni 1747 krono- och skattehemman ej fingo utan vederbörligt tillstånd delas i mindre än fjerdedelar (af mantalet) samt med slikt tillstånd visserligen i smärre delar, men alltid sålunda att viss del af mantalet borde utgöra delningsgrunden. Detta förfarande vid delning af hemman, den så kallade klyfningen, bibehölls uteslutande ännu i Kejserliga förordningen den 1 Mars 1852 blott att såsom grundsats för klyfnings tillåtande stadgades att de af klyfningen uppstående lägenheterna borde lemna minst en så stor ren behållning, att ett hushåll af fem fullvuxna personer dermed kunde hafva sin utkomst. Men i den uti ämnet den 19 December 1864 gifna Kejserliga förordning medgafs att hemman äfven finge delas i mindre sjelfbestående lägenheter på sådant sätt, att till grund för delningen finge läggas vissa områden af den till skifte beslutna lägenhetens egomassa samt hela lägenhetens mantal sedermera i förhållande dertill i behörig ordning uti lämpligt bråktal fördelas emellan de nybildade lägenheterna; och nedsattes den behållning desse nya lägenheter minst borde afkasta från en storlek motsvarande fem personers lefnadsbergning derhän att lägenheterne behöfde lifnära endast tre arbetsföra personer.

Nästnämnda författning hade således infört ett nytt sätt för delning af hemman, den så kallade egostyckningen, men derjemte utsatt en lägre gräns för tillåtligheten af densamma; och då det olika förfarandet vid hemmans delning ej kunde betinga olika måttstock för denna tillåtlighet måste den af 1864 års förordning stadgade, ofvan antydda måttstocken äfven gälla vid hemmans klyfning. Att såväl regeringen som ständerna hyllat förestående uppfattning om hemmans klyfningens och egostyckningens förhållande till hvarandra inhemtades af den i ämnet till 1863 års ständer afåtna Nädiga proposition och det utaf ständernes sammansatta lag- och ekonomiutskott i anledning af propositionen afgifna betänkande.

Beträffande särskildt inskränkningen i afseende å klyfningen af frälsehemman, som förevarande fråga åsyftade, hänvisades under diskussionen derpå att, ehuru väl man före

tillkomsten af 1864 års förordning velat göra gällande att slik klyfning varit alldeles eller åtminstone nästan alldeles oinskränkt tillåten och sådant jemväl tycktes förutsättas i sagda förordning af 1852, så hade allt tvifvel i ämnet undanröjdjats genom ännämnda förordning af 1864, ity att medelst densamma, jemte det inskränkningarna för delning af skattehemman genom såväl styckning som klyfning af jord i möjligaste måtto aflägsnats, frälsehemman härutinnan underkastats samma stadgande som skattejorden. Vål hade vid 1863—64 års landtdag under omförmälda propositions behandling af ridderskapet och adeln särskilde af detta ständs medlemmar yrkat att ståndet fortfarande borde bibehållas vid den påstådda rättigheten till oinskränkt klyfning af frälsehemman samt att frågan derom skulle behandlas såsom privilegiiifråga, men hade ståndet med öfvervägande pluralitet afböjt detta.

I enlighet med förestående uttalande förenade sig filialens samtliga närvarande medlemmar derom att den nu till diskussion föreliggande frågan borde till dess första moment besvaras jakande samt att vid sådant förhållande svar å frågans senare moment förfölle.

Wasa filialafdelning.

Uti Kejserliga kungörelsen den 1 Mars 1852 angående hemmansklyfningar m. m. bestämmes det väl, att innehafvare af frälsehemman komme att bibehållas vid den rätt att klyfva och stycka sina hemman, som skulle blifvit dem tillagd genom adliga privilegierna och andra utkomna författningar, och i von Bonsdorffs tidigare utgifna "Finlands Kameral lagfarenhet", 1:sta delen sid. 200 säges, att "af den frälseegare tillagda fria dispositionsrätt öfver frälsejorden följer, att hemmansklyfningar å sådan jord icke äro uti författningarne på något sätt inskränkte, utan beror detta af ägarens godtycke." Då likväl sedermera genom 1 § af Kejserliga förordningen angående egostyckning m. m. af den 19 December 1864 stadgats, att de deri ingående bestämmelserna beträffande besuttenhet skulle gälla vid afsondring från såväl frälse- som skattehemman, ansåg afdelningen

sagda stadgande äfven böra tillämpas vid klyfning af fräsehemman.

4de frågan.

Bör i konkurs behörigen bevakad fordran, för hvars riktighet andra bevis ej kunna föreställas än att densamme af gäldenären blifvit godkänd och upptagen i dennes beedigade stat, utdömas i händelse samma fordran af annan borgenär motsäges, utan att likväl motbevisning presteras?

Centralafdelninge'n.

Det stadgande, enligt hvilket denna fråga närmast bör bedömas, förekommer i 25 § af gällande konkurslag och är af följande lydelse:

”Då borgenärs fordran i konkurs bevakas, skall han jemväl med ed sin styrka att den på god tro af honom innehafves och att han ej annat vet än att gäldenärens förbindelse, hvarpå den fordran sig grundar, före konkursens början tillkommit utan svek och bedrägeri.”

Hvilken betydelse borgenärseden här tillmättes, framgår klart och tydligt af de förarbeten, som ligga till grund för 1868 års konkurslag. I propositionen till Ständerna hade föreslagits att borgenärsed skulle ifrågakomma endast då flertalet af borgenärerne sådant påyrkade samt domstolen pröfvade att fordran derförutan icke vore tillförlitligen styrkt, eller skäl eljes dertill förekomme. Då förslaget till denna proposition förekom till handläggning och utlåtande i Senaten, hade emellertid åtskilliga af Senatens ledamöter reserverat sig emot, bland annat, den häri uttalade uppfattningen af borgenärsedens egenskap. Denna minoritet framhöll, att edgång i allmänhet, som domstol, efter pröfning af företedd utredning och andra inlupna omständigheter, ålagt någon part och denna behörigen fullgjort, icke kunde betraktas annorlunda, än som en fyllnad i den eljes ofullständiga bevisningen, samt utestänga allt tvifvelsmål och all vidare pröfning af det anspråk, som blifvit beedigadt. Men något

sådant kunde enligt denna minoritetsmening icke i någon händelse med borgenärseden åsyftas, utan derigenom styrkes endast att borgenärens anspråk framstälts på god tro och att han till stöd för detsamma icke uppsåtligen förbragt osanning, samt att svek och bedrägeri dervid ej heller förefunnnes, hvilket likväl kunde vara möjligt, ehuru de handlingar, borgenären till stöd för sin talan uppvisat, funnes vara i formelt afseende fullt öfverensstämmande med lagens föreskrifter.

Uti sitt i anledning af propositionen gifna betänkande ansåg äfven 1867 års Ständers lagutskott att borgenärseden ännu borde bibehållas i samma ändamål, som den i 1798 års konkursstadga var föreskrifven, och således icke få anses utgöra någon bevisning öfver fordringsanspråkets riktighet eller utestänga pröfningen deraf. Denna utskottets uppfattning vann äfven Ständernas godkännande och 25 § i 1868 års konkurslag är derföre affattad i ordagran öfverensstämmelse med lagutskottets förslag.

Uppfattningen att borgenärseden ej skall anses såsom bevis öfver fordringsanspråkets riktighet står äfven i harmoni med det i 17: 34 R. B. ingående stadgandet "med ed ken man svara och ej kära" eller som det i den trettionde domareregeln heter "med Edh skal man svara och icke klaga, och ingen må swäria sig penning til."

Den omständighet åter, att ett fordringsanspråk är upptaget i gäldenärens stat, kan ensam för sig sjelffallet ännu mindre utgöra något bevisningsmedel gentemot annan borgenärs bestridande af anspråket. Och då icke heller borgenärseden utgör ett sådant, torde icke heller begge dessa omständigheter; i förening kunna tillerkännas den verkan, att ett motsagdt fordringsanspråk blott på sådan utredning finge utdömas. Ty enligt den gamla regeln *probatio est affirmantis* kan bevisningen här icke åligga den, som motsäger anspråket och således måste anses vara svarandepart i frågan, utan den, som bevakat fordran och följaktligen är kärande gentemot den, som bestridit krafvet riktighet, och således äfven i förhållande till massans öfrige borgenärer.

Frågan besvarades derföre af referenten nekande, hvarom äfven flertalet af de öfrige närvarande förenade sig.

Åbo filialafdelning.

En ledamot, hvilken fann samma fråga vara otydligt affattad, ville hafva densamma så besvarad, att om oannant godkände en i hans konkurs bevakad fordran på det sätt att han upptog den i sin stat och beedigade den, denna fordran likvisst icke borde ur konkursen utdömas, derest densamma af annan borgenär motsagts och ej blifvit behörigen styrkt.

Häri instämde nio af de öfriga medlemmarne.

Två af dem besvarade deremot förevarande diskussionsfråga jakande, åberopande sig dervid på att enligt vår lag känd, d. v. s. erkänd sak vore så god som vittnad.

Wasa filialafdelning.

Pluraliteten af afdelningens närvarande ledamöter besvarade frågan jakande. I desse ledamöters tanke hade ett sådant godkännande, som det i frågan omnämnda, samma verkan som ett vidgående af en fordran från gäldenärens sida vid en vanlig utsökning, såframt icke den borgenär, som motsäger fordringsanspråket, påstår och i bevis leder att ett svek föreligger. Särskildt framhöllo desse ledamöter, att, om man ock ansåge ett af gäldenären efter det han blifvit försatt i konkurstillstånd gjordt erkännande icke kunna tillerkännas viteord, — en åsigt som dock i deras tanke saknade stöd i gällande konkurslag, — borde dock hans vidgående af gälden och dess införande uti en af honom före konkursansökningens inlemnande uppgjord stat jemte den både af honom och fordringsägaren gångna eden betraktas såsom fullt bevis på fordringsanspråkets riktighet, då någon motbevisning icke framstälts.

Minoriteten ansåg att, då fordringsanspråket af annan borgenär motsäges, gäldenärens uppgift i staten om fordrans tillvaro icke finge betraktas såsom bevis för krafvet riktighet och besvarade derför frågan nekande.

5:te frågan.

Hvilken myndighet, magistrat eller guvernör, eger såsom första instans till pröfning upptaga sådan klagan öfver kommunaltaxering i stad, som icke afser taxeringens belopp, utan förment oriktig grund för taxeringen?

Centralafdelningen.

Det syntes referenten af frågan öfverensstämma med författningarnas anda, att klagomål öfver oriktig kommunaltaxering i stad borde anföras hos guvernören, hvilken i allmänhet hade att handlägga frågor om restitution samt att upptaga besvär öfver kommunala myndigheters åtgärder och som syntes med större opartiskhet kunna bedöma taxeringsfrågor i städerna än magistraten.

En annan ledamot åberopade deremot till stöd för en motsatt åsigt K. Res. på städernas besvär af den 16 Oktober 1723 § 26, som innehåller: "Såsom åtskillige oredor däraf skola härflyta, att uti de taxeringar, hvilka likmätigt förordningarna ske i städerna och af edsvurne män förrättas böra, stundom någon ändring efteråt göres af Kongl. Maj:ts kollegier och landshöfdingarne, hvarigenom taxations summan sättes i ovisshet, och med medlens indrifvande kommer på tiden att utdragas; ty vill Kgl. Maj:t i nåder hafva bifallit Borgerskapets underd. ansökning sålunda: att taxationsmännen — — — böra utväljas, hvilka då, sedan de aflagt den vanliga taxerings-eden, ega uppå deras samveten skatta och utsätta hvad hvar och en af deras medbröder efter en rätt proportion af dess förmögenhet, handel, handtering och näring bör betala. Äro taxeringsmännen uti deras meningar skiljaktiga och icke kunna blifva öfverensstämmande eller och taxera någon högre än sig borde; så åligger landshöfdingen, om han tillstådes är, uppå rådstugan med magistraten, eller i dess frånvaro, magistraten allena, att lägga dem emellan, och blifve då det, som beslutet är, ståndande utan att någon ändring för det året tillåtes, eller Collegier och landshöfdingarne befogade vara skole efteråt att upphäfva hvad en gång således ordentligen gjordt

och fastställt är. Men de besvär, som en eller annan förmenar sig vara berättigad öfver taxeringen att anföra, åligger landshöfdingen med vederbörande magistrat vid följande årets taxering efter beskaffenheten att ändra och rätta". Af detta stadgande ansåg bemålde ledamot framgå, att besvär öfver taxering förut bort anföras hos magistrat vid hvilket förhållande magistrat också fortsarande borde anses vara den myndighet, som egde till pröfning upptaga sådan klagan öfver taxering, som öfverhufvud kunde hos annan myndighet än pröfningsnämnden anföras. För denna uppfattning talade jemväl den omständigheten att anmärkning mot debiterings- och uppbördslängd borde jemlikt 64 § i K. F. ang. kommunalförvaltning i stad af den 8 Dec. 1873 anmälas hos magistrat.

Med referenten förenade sig afdelningens öfrige närvarande ledamöter utom en, som biträdde den åsigten, att klagan af ifrågavarande beskaffenhet borde anföras hos magistrat.

Åbo filialafdelning.

Alla närvarande voro ense derom att magistrat vore första och guvernör andra instans för upptagande af den i frågan berörda klagan äfvensom att praxis numera stadgat sig derhän.

Kejserliga Förordningen den 15 December 1883 angående kommunalförfattning för städerna lemnade ej heller stöd för en annan åsigt, helst magistratens ledamöter, då de såsom ledamöter i pröfningsnämnden egde handlägga dit från taxeringsnämnden inkomna besvär, egde yttra sig öfver skattörenas belopp och ej om grunden för beskattningen.

Wasa filialafdelning.

Då magistraten, enligt 64 § i förordningen angående kommunalförvaltning i stad, bör såsom första instans till pröfning upptaga anmärkning mot debiterings- och uppbördslängden samt för öfrigt är domstol i hushållnings- och ordningsmål i stad, hvaremot Guvernören i alla såväl beskattnings som andra frågor rörande stadsförvaltningen är andra

instans, ansåg afdelningen magistraten vara den myndighet, hvilken det tillkomme att såsom första instans till pröfning upptaga sådan som i frågan omförmåles.

6:te frågan.

Kunna till de i 10 § af Kejsarliga förordningen om förmånsrätt den 9 November 1868 omförmålda allmänna penningeverk och inrättningar hvilka i öberopade § tillerkänts förmånsrätt hos de tjenstemän, som äro tillsatta att deras inkomster och medel uppbära och omhänderhafva, hänföras andra än sådana, hvilkas af regeringen fastställda stadgar uttryckligen innehålla att slik förmånsrätt tillkommer dem; och om frågan besvaras jakande, hvilka öfriga i Finland befintliga institutioner kunna exempelvis anses vara i åtnjutande af berörda företrädesrätt?

Centralafdelningen.

Besvarandet af denna fråga beror helt och hållet på hvilken betydelse ordet "*allmänna*" i nu ifrågavarande § rätteligen eger. Uppllysning härom vinnes säkrast och bäst om man kastar en blick på de stadganden i samma ämne, hvilka före tillkomsten af 1868 års förordning voro gällande och genom nämnda § ersattes. Det hufvudsakliga hithörande stadgandet utgjordes af första momentet i 8 § 17 kap. H. B.: "Sedan tagas barnaarf ut hos föräldrar eller förmyndare, och Kyrkiors och fattighus fordringar hos theras föreståndare, så ock skuld till Kronan, eller Frälseman för uppbörd." Till detta stadgande slöto sig under tidernas lopp andra, hvilka dels förklarade det Statsbanken hos sina tjenstemän egde samma förmånsrätt som Kronan hos sina uppbördsmän, dels tillade städerna hos sine uppbördsmän och kassörer dylik rätt näst efter kronan och dels medgäfvu enahanda förmånsrätt äfven åt vissa offentliga inrättningar nemligen Universitetet äfvensom civilstatens, militärens samt ecklesiastik- och skolstatens enke- och pupillkassor.

Vid uppgörandet af det förslag till förordning om för-

månsrätt, som den 9 November 1868 blef gällande lag, rådfrågades såsom bekant i främsta rummet de i Sverige under innevarande sekel utarbetade lagförslagen äfvensom den kungliga förordning i ämnet, som den 8 Oktober 1861 derstädes utfärdades. I svenska lagkommitténs förslag till allmän civil-lag af år 1826 har 15 § 22 kap. H. B. följande lydelse: "Efter de fordringar, som nu nämnde äro, skola, utan förmånsrätt sig emellan gäldas: kyrkors, fattigkassors och socknemagasiners fordringar hos deras föreståndare: kronans, städernas och allmänna af konungen stadfästa kassors, penningverks och inrättningars fordringar hos de tjenstemän, som äro satta att deras inkomster uppbära, för hvad af sådan uppbörd hos dem inestår" etc., och i motiverna till samma förslag yttras med afseende härå: "Genom lagen och senare författningar har ock förmånsrätt blifvit tillagd kyrkor och fattighus hos deras föreståndare, äfvensom kronan, städer, Rikets Ständers Bank och andra allmänna af Konungen stadfästa kassor och inrättningar hos de tjenstemän, som äro satta att deras inkomster uppbära."

Tager man dessa omständigheter i betraktande, så torde något tvifvel icke kunna råda derom att med orden "allmänna penningverk och inrättningar" åsyftas Finlands Bank, Alexandersuniversitetet och ofvannämnda pensionskassor samt andra dylika institutioner, hvilka från en eller annan sida kunna betraktas såsom offentliga och blifvit såsom sådana af regeringen erkända, men i ingen händelse privatbanker eller andra inrättningar för enskildt förvärf.

Åbo filialafdelning.

Denna fråga besvarades med hänsigt till första momentet enstämmigt nekande, hvadan svar å senare momentet icke kom i fråga.

Wasa filialafdelning.

Afdelningen ansåg det icke ankomma å regeringen att meddela föreskrifter om hvem som borde åtnjuta förmånsrätt eller icke, utan lagens föreskrift här vore den enda bestämmande och domstolarne de, som i händelse af tvist egde

afgöra det föreliggande fallet och besvarade därför frågans förre del jakande. Då afdelningens närvarande ledamöter icke hade sig bekant, hvilka allmänna penningeverks och inrättningars af regeringen stadfästade stadgar innehölle bestämmelser uti ifrågavarande afseende, kunde något direkt svar å frågans senare del icke afgifvas; dock framhölls att t. ex. sparbanker, lifränteanstalter o. d. borde ega förmånsrätt hos sina kassaförvaltare.

7:de frågan.

Är domstol berättigad till lösen för expedition, som utfärdas åt förmyndarenämnd?

Centralafdelningen.

Enligt 5 § i K. F. den 15 Januari 1883 angående expeditionslösen m. m. skall beträffande parts skyldighet att lösa expeditioner lända till efterrättelse, "hvad 6 § i samma förordning samt för öfrigt lag och författningar derom innehålla." Uti näst åberopade § uppräknas de, som äro från erläggande af lösen befriade, men ibland dem är hvarken förmyndarenämnd eller kommunalstyrelse, hvilken förmyndarenämnden företräder, nämnd. 7 § åter, uti hvilken sådana expeditioner äro angifna, hvilka böra till vederbörande utgifvas utan lösen, upptager icke heller någon sådan expedition, som kan komma i fråga från domstol åt förmyndarenämnd. Allmänna lagen och K. F. den 14 Dec. 1864 angående förändringar och tillägg vid lagens stadganden om förmyndarevård innehålla icke heller något särskildt stadgande härom. — Återstår således att undersöka, om domstolen gentemot förmyndarenämnden intager den ställning att deraf sjelffallet följer att för expedition till förmyndarenämnd lösen icke bör ega rum.

Jemlikt de stadganden om förmyndarevård, hvilka förekomma i Å. B. af 1734 års lag, jemförda med K. F. den 31 Maj 1793 och Kongl. Brefvet den 11 Juli 1805, ålägg domstol ex officio icke allenast att tillse det omyndig person.

icke saknade förmyndare, i hvilket afseende domstolen borde af vederbörande prest erhålla förteckningen öfver de inom församlingen aflidne personer, som efterlemnade omyndiga barn, utan äfven att vaka öfver förmyndares vård af pupillens egendom. Dessa stadganden undergingo vid 1863—1864 års landtdag väsendtliga förändringar, hvilka blefvo lag genom förordningen den 19 Dec. 1864, som trädde i gällande kraft den 1 Jap. 1866. — Enligt denna författning skola domstolarne vid inseendet öfver förmynderskap biträdas af kommunalstyrelserne eller förmyndarenämnder; dessa sistnämnda äligganden äro:

Att tillse att omyndigade och deras gods ej må sakna nödig vård, samt att, der sådant är af behovet påkalladt, hos Rätten föreslå förmyndaren och låta den föreslagne dit inkalla, för hvilket ändamål förteckningarna från vederbörande presterskap skulle direkte till kommunalstyrelsen eller förmyndarenämnden aflemnas (§ 2 mom. 2);

Att då förmyndare hos Rätten ansöker om tillstånd att sälja, förpanta, inteckna eller bortbyta omyndiga fasta gods, i vissa fall aflemna yttrande i saken (§ 5);

Att vaka deröfver att förmyndare årligen aflemnar redovisning öfver förmynderskapet till pupillens nästa fränder och, der fränder icke finnas, sjelf emottaga redovisningen samt utse gode män att densamma granska (§ 6);

Att, derest förmyndare tredskar att fullgöra sin redovisningsskyldighet, dertill med lika rätt, som pupillens fränder, i laga ordning förpligta honom;

Att då redovisningen uti det här ofvan antydda fall blifvit till kommunalstyrelsen eller förmyndarenämnden aflemnad, och skäl till anmärkning mot densamma förekommer, sjelf eller genom de utsedde granskarene utföra klander af redovisningen inför Rätten samt slutligen att, då förmyndare afträder sitt bo till konkurs, vidtaga åtgärd om att annan förmyndare tillförordnas (§ 9).

Senast nämnda skyldighet åligger äfven ex officio domstolarne, hvarutom å domstolarne ankommer:

Att hålla fullständiga och noggranna förteckningar öfver de under deras vårdnad stående förmynderskap;

Att, der förmyndaren bor å annan ort än der han till förmyndare förordnad är, om förordnandet underrätta den domstol, hvarunder förmyndare sjelf lyder;

Att, i fall förmyndaren flyttar till annan ort och derom anmäler hos domstol, till Rätten å den ort, der förmyndaren är bosatt, lemna uppgift öfver förmynderskapet, som han förestår (§ 3);

Att vid hvarje halft års slut lemna vederbörande Hofrätt samt kommunalstyrelse eller förmyndarenämnd del af förteckningen, (§ 4);

Af dessa stadganden ansåg Ref. framgå att, ehuru på flere ställen i förordningen säges att vårdnaden öfver förmyndareskap handhafves af domstol, likväl i sjelfva verket icke allenast skyldigheten att vaka deröfver att omyndig person är med förmyndare försedd utan äfven kontrollen öfver förmyndares tillgöranden aflyftats från domstolarne och hvälfits på kommunalstyrelserne eller förmyndarenämnderne, och att domstolarne hänvisats till sitt egentliga åliggande att endast vidtaga åtgärder eller döma i anledning af det, som inför dem anmäles eller påstås, om man undantager domstolarnes skyldighet att ex officio utan anmälan af Kommunalstyrelsen eller förmyndarenämnd vidtaga åtgärd om annan förmyndares tillförordnande i det fall § 9 innehåller.

I enlighet härmed höll en del af afdelningens närvarande ledamöter före, att domstol möjligen kunde anses skyldig att utgifva expedition åt förmyndarenämnd utan lösen, när frångälde utseende af förmyndare åt omyndig och nämnden vore i behof af sådan expedition, hvaremot förmyndarenämnd, med afseende å ordalydelsen af K. F. den 15 Januari 1883, hvilken icke uppräknade förmyndarenämnd bland de från lösens erläggande befriade, under inga förhållanden kunde anses äga någon vidsträcktare rätt att utan lösen utbekomma expeditioner (t. ex. i tvister ang. klander, som af förmyndarenämnd utföras).

En annan del af afd. närvarande ledamöter ansåg åter att, om också förmyndarenämnd kunde anses uppträda i kraft af offentligt uppdrag i frågor angående förmyndares tillförordnande, densamma likväl, enär författningen icke uppräknade

nar nämnden bland de från erläggande af expeditionslösen befriade, icke borde ens i anförda fall anses berättigad att utan lösen utfärda expedition, som förmyndarenämnd ansågs sig vara i behof af.

Åbo filialafdelning.

En ledamot yttrade att, emedan genom Kejsarliga förordningen den 19 December 1864 rörande förmyndarevård domstolen såsom öfvermyndare fått Kommunalstyrelse eller förmyndarenämnd tillsatt sig till biträde i vården öfver förmynderskaperna, förmyndarenämnd och Kommunalstyrelse vore berättigade att, ehuru sådant i expeditionstaxan ej särskildt stadgades, uti ifrågavarande slags ärenden, som vore att hänföras till värf för den allmänna rättsvården, bekomma domstols expedition utan lösen, hvilken ej heller kronans embetsmän och fiskaler, då de tillförene enligt punkten 8 i Kongl. förordningen den 7 Juni 1749 haft att utföra yrkande om myndigvordne slösaktige ynglingars ställande under förmynderskap, behöft erlägga, och besvarade således sagde ledamot frågan nekande.

Härutinnan instämde öfrige närvarande medlemmar.

Wasa filialafdelning.

Frågan besvarades jakande, enär förmyndarenämnd icke vore i expeditionstaxan upptagen bland de myndigheter, som äro frikallade från expeditionslösens erläggande. Då det likväl vore obilligt att förmyndarenämnden icke vore befriad från lösen, hade under Wasa Hofrätts jurisdiktion utbildat sig den praxis att åt förmyndarenämnden ej utfärdades expedition öfver dess anhållan om tillförordnande af förmyndare.

8:de frågan.

Då i 6 § af Kejsarliga förordningen den 26 November 1866 säges att den som i afsigt, som i §:n uppgifves, falskeligen påbördar annan ett bestämdt brott eller visst slag af brott eller gerning egnad att ådraga honom andras

missaktning, gjort sig förfallen till straff för smädelse, så frågas: huru bör ordet "falskeligen" rätteligen förstås?

Centralafdelningen.

Den för frågan utsedde referenten framhöll att begreppet smädelse, sådant detta ingår i gällande ärekränkingsförordning den 26 Nov. 1866 § 6, innefattade följande väsendtliga requisita: 1) afsigt att nedsätta annan i hans medborgerliga anseende eller minska förtroendet för honom i den befattning eller det näringsyrke han utöfvar; 2) att tillmälet, som kan ske genom tal eller tecken eller genom för ändamålet utspridd skrift eller bildlig framställning, skall innefatta påbördandet af ett bestämdt brott eller visst slag af brott eller sådan gerning, som är egnad att ådraga den kränkte andras missaktning, och 3) att detta påbördande skall ske *falskeligen*. — Angående rätta betydelsen af detta sistnämnda ord hade uppfattningen i praxis visat sig temligen sväfvande. Å ena sidan hade den åsigten framträdtt att ordet borde fattas såsom likabetydande med uttrycket *mot bättre vetande*, så att således endast ett under de uti ifrågavarande § uppställda förutsättningar gjordt tillmäle, som skett mot bättre vetande, kunde karakteriseras såsom smädelse. Ref. ansåg dock att denna uppfattning ej öfverensstämde med lagstiftarens mening, utan att ordet *falskeligen* borde tilldelas en vidsträcktare betydelse, då uttrycket "*emot bättre vetande*" i nu ifrågakomna sammanställning innefattade att tillmälet blifvit gjordt, ehuru injurianten visste att förhållandet var ett annat än det han uppgifvit. Detta framginge äfven deraf att i samma författning några paragrafer förut, i fråga om falsk angivelse, talas om den som *emot bättre vetande* vid domstol *falskeligen* tilltalar någon", hvaraf ses att lagstiftaren ej ansett ordet *falskeligen* innefatta uttrycket *emot bättre vetande*. Det kunde icke heller antagas att lagstiftaren några paragrafer längre fram i samma författning velat gifva samma ord en helt annan och trängre betydelse. Men å andra sidan måste den uppfattning, som någon gång försports, att ordet *falsk* i fråga om smädelse vore likabetydande med ordet *oriktig* eller med *verkliga förhållandet*

icke öfverensstämmande, betecknas såsom i ännu högre vilseledande. En sådan uppfattning af ordet *falsk*, *falskeligen* emotsades redan på det bestämdaste af ordets etymologi, som antydde i viss mån bristande sinceritet hos upphofsmanen till det falska, således något mer än origtighet. Om derföre någon, som haft grundad anledning att antaga ett faktum för sant, utspridde detsamma under de förutsättningar, hvilka i änberörda lagrum omförmälas, finge detta icke karakteren af smädelse. Dertill fordrades, jemte det att det påbördade faktum ej var öfverensstämmande med verkliga förhållandet, att den som gjort tillmälet, med afseende å den sedermera yppade origtigheten, befans hafva subjektiv skuld. Det riktigt befunna faktum måste derföre anses vara *falskeligen påbördadt*: 1) Om tillmälet är gjort emot bättre vetande, d. ä. injurianten *vet* att förhållande är ett annat än hvad i tillmälet innehålles; 2) Om injurianten *icke vet* att förhållandet är ett annat, men icke sjelf tror på det påbördade faktums riktighet, och 3) Om injurianten väl tror på det faktum, som tillvitas den kränkte, men såsom stöd för denna sin förmodan ej kan förebringa några antagliga objektiva skäl och grunder.

I denna åsigt förenade sig centralafds öfrige närvarande medlemmar.

Åbo filialafdelning.

Frågan besvarades af öfvervägande flertalet närvarande med orden: Emot sanningen och bättre vetande.

Endast en medlem ville tolka ordet *falskeligen* i berörda lagrum blott med orden: emot sanningen; oafsedt om ärekränkningen beginges emot bättre vetande om sakförhållandet eller icke.

Wasa filialafdelning.

Enligt allmänna språkbruket och särskildt med fästadt afseende å innehållet af 10, 11 och 12 §§ uti ifrågavarande förordning ansåg afdelningen ordet "*falskeligen*" böra så förstås, att någon antingen alldeles utan grund eller ock i strid med sanningen påbördar annan ett bestämdt brott med mera.

9:de frågan.

Får jordområde, som, enligt 16 § i Kejserliga förordningen af den 19 Februari 1883 angående egostyckning och jordafsöndring å frälse- och skattehemman samt legoaftal om någon del af dylika lägenheter, blifvit af jordegare till annans nyttjande på lifstid eller vissa år upplåtet, öfverlåtas till tredje person utan jordegarens begifvande; och om frågan besvaras nekande, hvilken påföljd medför en slik öfverlåtelse för den som verkställt densamma?

Centralafdelningen.

Referenten i frågan afgaf ett så lydande utlåtande:

Det legoaftal om jord, som beröres i § 16 af K. F. d. 19 Febr. 1883, skiljer sig såsom bekant från det legoaftal, hvarom afhandlas i J. B. 16 kap. och K. F. d. 13 Juni 1800 derigenom, att i förra fallet är fråga blott om mindre jordlotter, som utgöra adpertinenser till hemman, i senare fallet åter om sjelfbestående lägenheter.

Vidkommande det senare slaget af arrendekontrakt är den uppfattning allmänt antagen och godkänd i vårt land, att dessa icke kunna af arrendator öfverlåtas till tredje man, utan jordegarens begifvande. Ej heller är arrendator berättigad att till annans nyttjande på längre eller kortare tid upplåta någon del af lägenhetens egor "utan jordegaren gifver ther lof til" (B. B. 8: 5).

Dessa inskränkningar i arrendatorns befogenhet äro tvifvelsutan väl grundade, när kontraktet, såsom J. B. 16 kap. förutsätter, angår lägenheter, ämnade till bedrifvande af jordbruksnäring. Vid arrendeaftal om dylika lägenheter spelar arrendatorns personliga egenskaper en stor rol, och hänsynen å dessa inverkar ofta ock väsentligen på arrendevilkoren. Det vore därför icke i sin ordning att arrendator utan vidare finge öfverlåta sitt kontrakt åt hvem som helst samt påtvinga jordegaren en landbo, som han icke vill hafva.

Helt annorlunda gestaltar sig jordegarens och arrendatorns inbördes förhållande vid det slag af arrendeaftal, som omnämnes först i § 13 af K. F. d. 19 Decemb. 1864 och

sedermåra i § 16 af 1883 års förordning. Såsom Juridiska föreningens centralafdelning vid ett föregående tillfälle framhållit¹⁾, har nemligen vid arrendeaftal om adpentinenser ofta ingendera kontrahenten samma mål som vid legoaftal om sjelfbestående hemman. Andamålet med ett arrende af en adpentinens är från jordegarens sida merändels icke att tillförsäkra sig vissa för hans jordbruk erforderliga dagsverken eller att bringa under odling ett jordområde, som egaren sjelf icke vore i tillfälle att bebruka, utan att mot åtnjutande af en viss penningegodtgörelse afstå ett för hans ekonomi umbärligt stycke mark, hvaraf arrendatorn å sin sida är i behof ej för att drifva jordbruket, utan till tomtplats för boningshus eller industriella inrättningar. Det personliga i vissa afseenden med tjenstelega beslätade förhållande, som enligt 1734 års lagstiftares uppfattning uppkom emellan landbon och jordegaren eller "*husbonden*", såsom han t. o. m. kallades, förefinnes således icke vid lega af adpentinenser, så framt ej dermed är förenadt ett verkligt tjenstelegoaftal, hvilket är fallet t. ex. vid torpkontrakt. Till följd häraf hafva stadgandena i 16 kap. J. B. ingen ovilkorlig, utan på sin höjd blott en analogisk tillämplighet å i fråga varande arrenden, i de fall nemligen, då förutsättningarna för en analogi äro för handen.

När, således parternes uppenbara syfte vid aftalets ingående varit att det utarrenderade jordområdet skall odlas eller användas till jordbruk, synes visserligen en del af bestämmningarna i 16 kap. J. B. vara tillämpliga å rättsförhållandet mellan parterna, och frågans förra del så till vida böra besvaras nekande. Deremot anser Ref. det antiqverade stadgandet om landbos rymning i ingen händelse vara användbart å i fråga varande arrenden, samt den enda påföljden af otillåtlig öfverlåtelse för arrendator vara ersättningskyldighet.

I de fall åter då ett jordområde upplåtes åt annan till anläggningsplats för *industriella inrättningar* m. m. d., saknas enligt referentens åsigt hvarje förutsättning, som skulle göra

¹⁾ Se Jurid. F:s Tidskrift, årg. 1880 sid. 350 ff.

en analogisk tillämpning af stadgandena i 16 kap. J. B. om lega af jord på landet berättigad. En till industriell anläggning afsedd plats är till sitt ekonomiska syfte så vidt skild från en jordbrukslägenhet att flera bestämmningar beträffande de senare, t. ex. om häfde- och byggnadsskyldigheten, om landbos afvikande, skulle, om de tillämpades af de förra, rentaf leda *in absurdum*. Deremot kunna industriella inrättningar i vissa afseenden likställas med stadsfastigheter och en analogi således hellre sökas i rättsförhållandena mellan locator och conductor af dessa än af jordbrukslägenheter. Vidkommande stadsfastigheter, torde åter stadgandet i J. B. 16: 11 allmänt hafva blifvit sålunda uppfattadt, att de utan gårdsegarens särskilda tillstånd kunna uthyras till tredje man.

Då nu 1864 och 1883 års förordningar om egostyckning m. m. dessutom tillkommit i ändamål att underlätta transaktioner om mindre egostycken, att göra dessa, så att säga, till en vara, hvilken liksom andra varor kunde underligga växlingar, ombyte och förändringar efter tidsförhållandenas kraf, eller med ett ord att *mobilisera* jorden, anser referenten äfven författningens syfte tala för den tolkning att kontrakt om dylika egolotter böra, såvida icke annorlunda öfverenskommits, utan omgångar få transporteras å annan person. En motsatt tolkning skulle dessutom ofta kunna leda till betänkliga konsekvenser, ty kontraktets transmissibilitet torde i dessa fall i regeln också kunna anses vara underförstådd, ehuru uttrycklig stipulation derom icke influerar i den upprättade afhandlingen.

På grund häraf anser Ref. frågans förra del i de fall, då jordområdet tjänar till anläggningsplats för industriella verk och andra likartade inrättningar, böra besvaras *jakande*, vid hvilket förhållande svaret å frågans senare del förfaller.

Referentens uppfattning, såvidt den direkt hänförde sig till den föreliggande frågans besvarande, delades icke af öfrige närvarande ledamöter. Enligt desses åsigt hade förordningarna angående egostyckning m. m. af den 19 December 1864 och den 19 Februari 1883 icke fastställt någon ny norm eller grundsats rörande den rättsliga naturen af legoafstal om jord på landet utan i fråga om dylika afstal endast be-

stämt, under hvilka vilkor delar af jordlägenheter öfverhufvud finge blifva föremål för desamma och således i viss mån behandlas såsom sjelfständiga ting.

Då nu 6 § 16 kap. J. B. och 5 § 8 kap. B. B. beträffande jord på landet tydligen bekräftade den i 3 § 13 kap. H. B. uttalade allmänna grundsatsen att ting ej får utan egarens vetskap och vilja legas åt annan person samt i enlighet dermed innehölle, att arrendator ej eger ntan jordegares begifvande på annan öfverlåta sin arrenderätt, samt icke ens det af ref. i motsatt syfte åberopade stadgandet i 11 § 16 kap. J. B., hvilket för öfrigt gälde endast *gård* och *hus* (men knappast nog tomt) i staden, medgåfve hyresman rätt att öfverflytta sina kontraktsevenliga skyldigheter på hvem han för godt funne, kunde desse ledamöter icke besvara hufvudfrågan annorlunda än nekande.

Vidkommande frågans senare moment ansågo sistnämnde ledamöter att, i händelse den, som på arrende emottagit någon del af annans jordlägenhet, afträdde densamma till tredje person utan att dertill hafva utverkat sig jordegarens samtycke, egde jordegaren, som icke vore bunden af slik öfverlåtelse, rätt att sjelf återtaga marken, sedan den af den egentlige arrendatorn öfvergifvits.

Åbo filialafdelning.

Under förutsättning att kontraktet med jordegaren ingen föreskrift härom innehåller, besvarades frågans förra moment utaf filialafdelningen enhälligt nekande; och ansågs den, som innehar sådant jordområde på arrende, om han likväl skulle öfverlåta och afstå arrendejorden till annan utan jordegares begifvande, hafva förverkat sin rätt att vidare åtnjuta ärendet, derest icke jordegaren sedermera godkände den sålunda antagna nye arrendatorn, samt ej heller domstol med anledning af stadgandet i 6 § 16 kap. J. B. förklarade jordegaren böra med den honom ohörda gjorda öfverlåtelsen af kontraktet nöjas.

Wasa filialafdelning.

Den åberopade 16 § i Kejsarliga förordningen angående egostyckning och jordafsöndring med mera af den 19 Febru-

ari 1883 vore lika lydande med 13 § uti den förut i ämnet gällande förordningen af den 19 December 1864. Då i dessa §§ icke ingick något stadgande i förevarande afseende, borde desamma få tolkas i analogi med hvad 16 kap. J. B. derom innehåller. Enligt 6 § i nämnda kapitel vore landbo berättigad att i sitt ställe skaffa annan åbo, "then jordägaren skäligen kan vara nögd med", och jemlikt 11 § samma kapitel stod det hyresgäst i stad fritt att "sätta en annan så god hyresman i sitt ställe". På grund deraf ansågo afdelningens medlemmar att i det fall, frågan afsåg, arrendatorn finge öfverlåta jorden till annan person, med hvilken jordegaren skäligen kunde vara nöjd, hvarom det ankom på domaren att bestämma, om sakesägarene derom ej kunde i godo öfverenskomma. Ansågs jordegaren då ej behöfva åtnöjas med den nya arrendatorn, så blefve påföljden den, att det senare uppgjorda kontraktet borde återgå och det ursprungliga kontraktet blifva gällande.

10:de frågan.

Då Stadsfullmäktige anse af revisorerne gjorda anmärkningar emot Drätselkammarens redovisning öfver stadens räkenskaper icke böra förfalla, kan den talan, som kommer att utföras i anledning deraf upptagas och afgöras af Magistraten eller bör icke talan anhängiggöras vid laga domstol?

Centralafdelningen.

K. B. af den 14 Februari 1842 angående forum för pröfningen af anmärkningar vid räkenskaperna öfver städernas enskilda medel stadgar:

"Med anledning af derom yppad fråga hafva Vi funnit godt i Nåder förordna det pröfningen af de anmärkningar, som af Städernas borgerskap kunna göras mot förvaltningen af Städernas enskildta medel och de deröfver författade räkenskaper må, såsom hittills ägt rum, tillhöra Städernas Magistrater, och besvär öfver Magistraternes härutinnan meddelade beslut anföras hos Guvernören i länet, hvar-

jemte det skall vara den med Guvernörens utslag missnöjde öppet lemnadt att söka ändring uti Vår Senats för Finland Ekonomie Departement allt på sätt och i den ordning, som författningarna föreskrifva för ändringsökande uti Magistraternas beslut hos Guvernören och uti Guvernörs utslag uti Senatens förbemälda Departement².

Under förutsättning att i förevarande fråga är tal om konstaterandet af anmärkningarnas befogenhet besvarades frågan sålunda, att det enligt ofvan intagna bref ankommer å Magistraten att upptaga dylika ärenden.

Åbo filialafdelning.

Talan af ifrågasatt beskaffenhet ansågs tillkomma ordinarie domstol att upptaga och afgöra, helst slik talan vore ganska tvistig.

Wasa filialafdelning.

I Kejserliga förordningen angående kommunalförvaltning på landet finnes uti 68 och 69 §§ bestämdt stadgadt huru på landet skall förfaras, då vid granskning af kommunens räkenskaper gjorda anmärkningar ansågs icke böra förfalla; hvaremot Kejserliga förordningen angående kommunalförvaltning i stad icke innehöll några bestämmningar i nämnda fall, hvarom, — derest den talan, som i anledning af revisorernes anmärkningar väcktes, borde upptagas och afgöras af Magistrat, — stadgande väl bort hafva ingått antingen i 4 kap., som handlar om nämnda myndighet, eller efter 70 §. — Till följd deraf och då Magistratens ställning efter kommunalförfattningens tillkomst väsendtligen förändrats, ansåg pluraliteten af afdelningens närvarande medlemmar talan i förevarande fall böra anhängiggöras vid laga domstol, derest icke fråga vore om balans, i hvilket fall det tillkom Magistraten att bestämma belansen. En ledamot ansåg deremot den talan, som frågan afsåg, böra upptagas och afgöras af Magistrat.

11:te frågan.

Eger konkursdomstol, när mot borgenärs anspråk göres sådan anmärkning, som uti 96 § af konkursstadgan omförmäles, hänskjuta anspråkets pröfning till särskild tvist, utan att borgenär derom uttryckligen anhåller, eller bör anspråket i sådant fall förkastas såsom motsagdt och ostyrkt och utan afseende derå, huruvida borgenär af anmärkningen fått kännedom eller icke?

Centralafdelningen.

Emedan uti 1868 års konkursstadga förhandlingsmaximen blifvit strängare fasthållen än fallet är i Finlands ordinarie civilprocess, såsom i synnerhet af § 97 i berörda stadga framgår, synes frågan med ledning af stadgandena i §§ 35 och 96 i samma författning böra besvaras sålunda, att pröfning af borgenärs motsagda anspråk af konkursdomstolen hänvisas till skild rättegång endast då borgenären *åberopar bevisning*, som ej kan företes vid uppropssammanträde, men i annat fall sker i sammanhang med konkursdomen och stödes på de skäl, som i afseende å samma anspråk förebragts.

Åbo filialafdelning.

35 § jemförd med 96 § i gällande konkursstadga vore att förstå sålunda, att konkursdomstolen ej egde hänskjuta i konkursen framställt bevakningsanspråk till särskild rättegång, derest icke borgenären derom anhållit, hvadan berörda anspråk borde i konkursdomen upptagas till pröfning i dess då föreliggande skick, utan afseende derå om borgenären fått kännedom om de emot anspråket gjorda anmärkningarna eller icke.

. Wasa filialafdelning.

Afdelningens medlemmar ansågo att borgenären sjelf borde anhålla om att pröfningen af hans fordringsanspråk måtte hänskjutas till särskild tvist och konkursdomstolen, endast i fall sådan anhållan blifvit gjord, vara berättigad bestämma att om anspråket skulle särskildt tvistas, samt att det icke inverkade på saken om borgenären fått kännedom

om den emot hans fordran gjorda anmärkning eller icke. Den borgenär, som icke personligen eller genom ombud vore närvarande vid uppropen i konkursen och derigenom blef okunnig om de anmärkningar, som gjordes emot hans bevakade fordran, hade sig sjelf att skylla om fordran såsom motsagd och icke styrkt af konkursdomstolen förkastades. En borgenär, som insänder sina bevakningshandlingar under omslag, kunde dock, för att bevara sin rätt, i inlagan göra anhållan i omförmäldt afseende.

12:te frågan.

Är egare af lägenhet, hvarunder annan på grund af lagligt arrendeafstal innehar mark, som sedan äldre tider på god tro häfdats under sagda lägenhet, men genom stor-skifte, rådgång eller annan laga åtgärd under arrendetiden tillägges annat hemman, skyldig att till arrendatorn upplåta vederlag i jemngod mark och utgifva ersättning för öfrig liden skada?

Centralafdelningen.

Afdelningens samtliga närvarande medlemmar voro ense derom att förevarande fråga innefattade en mängd speciella fall, i hvilka arrendatorns och jordegarens inbördes rättsförhållanden gestaltade sig mycket olika. Något generalt svar å frågan kunde därför icke afgifvas, utan ansågs det bero af de speciella förhållandena i hvarje fall, om jordegaren kunde förpligtas att utgifva sådan ersättning, som i frågan omförmäles, eller icke.

Åbo filialafdelning.

Den ifrågasatta ersättningskyldigheten ansågs åligga egaren af förstberörda lägenhet endast i det fall att denne eljest vid arrendemarkens frångående hade på arrendatorns bekostnad gjort obehörig vinst och finge icke utsträckas öfver sådan vinst.

Wasa filialafdelning.

Pluraliteten af afdelningens medlemmar ansåg hemmansegaren (legogifvaren) uti det i frågan omnämnda fall vara skyldig att till arrendatorn utgifva full ersättning dock icke ovilkorligen i jord, hvaremot en ledamot ville inskränka legogifvarens ersättningskyldighet sålunda, att arrendatorn endast bör återfå hvad som för den återstående arrendetiden belöper sig af den arrendesumma, som möjligen erlagts för den frångångna marken, och erhålla hvad legogifvaren kan hafva bekommit för af arrendatorn verkställd odling.

Rättsfall.¹⁾

11.

Kan besittningsrätt till torp utmätas för gäld? Är mannen berättigad att, sin hustru ohörda, afstå från makarna och deras minderåriga barn tillerkänd besittningsrätt?

Den 22 Juli 1861 upplät egaren till Moijanen skattehemman i Keuru by och socken, Effendi Arppe, å arrende till sin broder Johan Arppe Kaijanmäki, sagde hemman underlydande, torp genom kontrakt, som, bland annat, innehöll: "detta kontrakt är beståndande så länge min broder, hans hustru och hans barn lefva, men till fremmande person får torpet icke säljas så länge dessa lefva," hvilket kontrakt sedermera i lägenheten intecknades. Efter det Johan Arppe emellertid genom Guvernörsembetets i Wasa län utslag ålagts att till torparen Nils Arppe utgifva 891 mark 8 penni, på grund af en utaf Johan Arppe den 30 April 1878 till Nils Arppe utfärdad skuldsedel, delvis af följande innehåll: "Af Niklas Arppe har jag underskrifven till låns bekommit en summa stor 850 finska mark, hvaremot jag försäljer mitt innehafvande Kaijanmäki torp och all lösegendom i det skick densamma nu befinner sig (till hvem försäljningen skedde nämndes ej) — — — —" blef till betäckande af berörda skuld, utom annat, besittningsrätten till torpet på särskilda af dåvarande egaren till Moijanen hemman, Henrik Moijanen, uppställda villkor af Kronolänsmannen R. Polén å exekutiv auktion försäld till Bonden Herman Ristimäki, som för besittningsrätten gjort högsta anbudet. Häröfver anfördes af

¹⁾ Refererade af G. Segerstråle.

Johan Arppes hustru, Wilhelmina Johansdotter, hos guvernören i Wasa län besvär, hvilka hon dock anvisades att vid vederbörande domstol fullfölja.

I anledning häraf uttog Wilhelmina Johansdotter & Kronolänsmannen Polén, Johan Arppe, Nils Arppe och Herman Ristimäki stämning till Häradsrätten i Keuru sockens samt Muldia och Pihlajavesi kapellers tingslag och återhemtade, då målet till behandling företogs, sitt hos Guvernören gjorda yrkande att, emedan uti afhandlingen af år 1861 bestämts att Kaijamäki torp finge af Johan Arppe, hans hustru och barn besittas i deras lifstid och derunder icke till fremmande personer öfverlåtas, men Kronolänsmannen Polén det oaktadt tagit torpet i mät till gäldande af Johan Arppes förberörda skuld till Nils Arppe och vid oförmälda auktion tillerkänt torpet åt Herman Ristimäki, auktionsförrättningen, hvarigenom Wilhelmina Johansdotter och hennes barn beröfvats förenämnda besittningsrätt, måtte förklaras ogiltig samt Wilhelmina Johansdotter och hennes barn vid torpets fortfarande besittning bibehållas.

Af svarandene instämde Johan Arppe, på de af hans hustru framställda skäl, i allo uti hennes yrkande.

Svaranden Polén förmälte att han sålt besittningsrätten till Kaijamäki torp med stöd af Guvernörsemetets ofvannämnda utslag och vederbörande kronofogdes derå tecknade utmättningsordres samt med egarens till Moijanen hemman begifvande, hvarför och då Johan Arppe vid liqid om det öfverskott, som af auktionsskillingen uppstått, sedan Johan Arppes förberörda och andra skulder derifrån afdragits, varit nöjd med auktionen och uttryckligen förklarat att han ej önskade torpet åter, Polén anhöll att kärandens talan, såsom fullkomligt obefogad, måtte underkännas.

Äfven Nils Arppe, som genom ombud tillstädeskom, yrkade på enahanda grunder käromålets förkastande.

Herman Ristimäki tryggade sig vid det redan skedda köpslutet, hvilket Ristimäki ansåg böra ega giltighet.

Af sakesegarene & vittnesed åberopade, berättade: Klockaren *Karl Ahlman*: att Johan Arppe och hans hustru, hvilka vid tiden för auktionen till vittnet häftat för skuld

derförinnan af vittnet tillsports angående skuldens betalning, hvarvid makarna förklarar att densamma skulle genom den för torpet inflytande köpeskillingen till fullo betäckas, hvilket Johan Arppe sedermera i Henrik Moijanens närvaro jemväl skriftligen bekräftat, utan att Johan Arppe eller hans hustru vid dessa tillfällen det ringaste antydt att de varit emot torpets försäljning, och hade Johan Arppe vid den af svaranden Polén omnämnda liqvid, hvarvid vittnet närvarit, försäkrat sig icke komma att angående torpet väcka någon tvist, men anhållit att derstädes få kvarbo intill den 1 påföljande maj; samt drengen *Abraham Kalenius*: likasom Karl Ahlman angående tillgången vid liqviden om auktionsskillingen.

Häradsrätten afkunnade utslag i målet den 29 April 1881: Och som Johan Arppe icke allenast på samma gång, han den 30 April 1878 af Nils Arppe till låns erhållit förberörda åttahundrafemtio mark, afstått från besittningsrätten till Kaijanmäki torp än äfven efter torpets försäljning medels offentlig auktion dertill bifallit och uppburit öfverskottet af torppriset, alltså och då Johan Arppe, såsom sin hustrus målsman, haft rättighet att, henne ohördan, lemna förenämnda begifvanden och dessa vore jemväl för Wilhelmina Johansdotter bindande, förkastades kärandens talan.

Å erlagdt vad drog Wilhelmina Johansdotter målet under Wasa Hofrätts pröfning och återhemtade i sin libell hufvudsakligen hvad hon inför Häradsrätten anført, framhållande att det med Herman Ristimäki afslutade köpet ej kunde anses giltigt, då detsamma skett utan Wilhelmina Johansdotters vetskap.

Hofrätten fann uti sin den 16 December 1881 gifna dom Wilhelmina Johansdotter icke hafva anført skäl till ändring i Häradsrättens motvädjade utslag, vid hvilket förty komme att bero.

Wilhelmina Johansdotter fullföljde i revisionsväg sin talan hos H. K. M:t, derå målet den 27 Januari 1882, utan skiljaktighet, afgjordes i *Senatens Justitie Departement* af Senatorerne *Dahl, Brunou, von Hellens* och *Björkstén*: och emedan besittningsrätten till ifrågavarande Kaijanmäki torp, såsom beroende af enskild öfverenskommelse med jordegaren,

icke bort utgöra föremål för utmätningssåtgärd, fann Senaten Kronolänsmannen Polén väl hafva förfarit orätt då han i mät tagit och å offentlig auktion försålt sagda besittningsrätt; dock som jordägaren Henrik Moijanen godkänt den genom slik försäljning skedda öfverlåtelse af torpet samt Wilhelmina Johansdotters målsman, Johan Arppe, jemte det han uppburit en del af auktionsskillingen, förklarat sig med förrättningen åtnöjas, ansåg Senaten skäl icke förekomma till ändring i det slut, hvori domstolarne i saken stannat och vid hvilket förty komme att förblifva.

12.

Kan bevillningsskyldig i vanlig rättegångsväg af kronan återvinna bevillning, som pröfningskomité högre än vederbort honom påfört?

Tervakoski aktiebolag blef af Helsingfors stads bevillningskomité i bevillning för år 1875 påford 1,440 mark, beräknadt efter en nettoinkomst under föregående år af 120,000 mark, ehuru bolaget genom sin disponent, Handlanden i sagde stad A. F. Wasenius, hos komitén skriftligen uppgifvit att den del af nämnda inkomst, som blifvit till aktieegarene utdelad, utgjort endast 100,000 mark. Häruti sökte bolaget ändring hos länets pröfningskomité utan att dock inför denna på något sätt styrka berörda uppgift, och lät pröfningskomitén vid bevillningskomiténs åtgärd förblifva.

Uti en till Guvernören i länet ingifven skrift anhöll Disponenten Wasenius nu att bolaget måtte i restitutionsväg återfå de 240 mark som, enligt Disponentens förmenande, bolaget mera, än vederbort, nödgats i förenämndt afseende erlagga; i anledning af hvilken ansökning Guvernörsembetet i afgifven resolution sig yttrade: att emedan de af bolaget anförda besvär öfver förstnämnda komiténs beslut i saken redan blifvit af pröfningskomitén för länet lemnade utan afseende och ändring deri, jemlikt § 28 mom. 2 i Nådiga Kungörelsen den 24 Februari 1873, icke kunde sökas samt sådan

grund för restitution, som i § 31 mom. 2 af samma författning funnes omförmäld, ej kunnat af sökanden åberopas, ty kunde ansökningsen af Guvernörsembetet icke bifallas, utan blef densamma förkastad; och lät Senaten, hos hvilken Disponenten Wasenius öfver resolutionen anförde besvär vid densamma bero.

Sedan Disponenten Wasenius ytterligare uti en till Prokuratorn i Senaten ingifven skrift, "i afseende å beifran uti fiskalisk väg", anmält "pröfningskomiténs förfarande" och tillika yrkat komiténs åläggande att godtgöra bolaget ej mindre förenämnda 240 mark jemte ränta härå från betalningsdagen den 14 Maj 1876 än äfven de bolaget till följd af öfverdebiteringen tillskyndade kostnader, men Prokuratorn uti sin afgifna resolution, enär "pröfningskomité i beviltningsfrågor utses bland de för året valde medlemmar uti länets beviltningskomitéer, hvilka åter utgöras af personer, valde af beviltningskyldige inom de särskilda kommunerna i länet, samt häråf måste följa att de förtroendemän, som på grund af allmänna val blifvit kallade att vara ledamöter uti pröfningskomité och hvilkas beslut i de dem anförtrödda uppdrag tjena till efterrättelse, icke äro underkastade personlig ansvarighet eller ersättningsförbindelse i anledning af sina ifrågavarande domslut", funnit Disponenten Wasenius klagan ej föranleda till någon på Prokuratorsembetet ankommande åtgärd, uttog Disponenten Wasenius å Finska Kronan stämning i saken till Rådstufvurätten i Helsingfors.

Då målet af Rådstufvurätten till behandling företogs anförde Disponenten Wasenius: att vid bestämmandet af inkomstbevilning för år 1875 Tervakoski bolag, som, enligt 3 § i nådiga beviltningsstadgan af den 24 Februari 1873, bort utgöra bevilning för den del af årets rena vinst, som varit anslagen till utdelning emellan bolagsmännen eller femtio (ettthundra?) tusen mark, blifvit hos såväl beviltnings- som pröfningskomité, hos hvilken sistnämnda besvär anförts, taxerad tvåhundrafyrtio mark utöfver hvad enligt 1 § i sagda stadga ske bort, hvarför och då bolaget icke kunnat i vanlig restitutionsväg återfå den öfverdebiterade summan, emedan restitution af beviltningsmedel uti sådant fall icke

vore i lag medgifven och bolaget ej heller haft rätt att besvära sig öfver pröfningsnämndens beslut samt bevillningskommittéernas ledamöter icke vore underkastade personlig ansvarighet eller ersättningsförbindelse i anledning af sina åtgärder, huru olagliga dessa än kunde vara, men kronan emellertid obehörigen tillgodokommit omförmälda 240 mark, Disponenten Wasenius anhöll att Kronan måtte förpligtas att i restitutionsväg ersätta Tervakoski aktiebolag de genom kommittéernas åtgärder bolaget olagligen aftvungna 240 mark jemte ränta från uppbördsdagen den 14 Februari 1876, hvarjemte anhållan gjordes om skälig rättegångskostnadsersättning.

Å Kronans vägnar tillstades var, på grund af behörigt förordnande, t. f. Stadsfiskalen i Helsingfors, Emil Tandefelt, som, i saken hörd, invände att Rådstufvurätten icke vore behörig att målet till behandling upptaga, hvilken invändning af Rådstufvurätten och sedermera jemväl af Åbo Hofrätt, der ombudet öfver Rådstufvurättens invändningsutslag anförde besvär, dock förkastades.

Då målet härefter vid Rådstufvurätt på anmälan ånyo till åtgärd företogs, återhemtade kåranden hvad han redan anfört, hvarjemte kåranden genom transsumt af ett Tervakoski bolagsstämmoprotokoll styrkte att bolagsstämman beslutit att till aktionärerna för år 1874 utbetala en dividend af 10 %, eller inalles 100,000 mark, hvaremot återstoden af sagda års vinst skulle till reservfonden öfverföras.

Svaromål i hufvudsaken affordrad, genmålte kronoombudet Tandefelt: att som de besvär öfver bevillningskommitténs uppskattning af bolagets behållna vinst, kåranden anfört såväl hos pröfningskommittén som sedermera hos Guvernören och Kejserliga Senaten, blifvit förkastade samt de klagomål, kåranden hos Prokuratorn i Kejserliga Senaten i saken anfört, likaså lemnats utan afseende, den uppskattning, hvarvid pröfningskommittén stannat, vore att såsom definitiv anses, hvarför ombudet yrkade käromålets förkastande såsom obefogadt.

Då målet af Rådstufvurätten den 12 Oktober 1878 afgjordes, yppades dess ledamöter emellan olika mening:

Notarien *Laurén* fann väl Tervakoski aktiebolag af så-

väl den för Helsingfors stad för år 1875 utsedda bevillningskomitén som pröfningskomitén i Nylands län, hos hvilken sistnämnda myndighet besvär öfver bevillningskomiténs åtgärd blifvit anförda, hafva blifvit i allmän inkomstbevillning för sagda år påfördt tvåhundrafyratio mark mer än bolaget i sådant afseende lagenligt bort taxeras till, men emedan, enligt § 28 i Kejserliga Kungörelsen af den 24 Februari 1873, angående utgörande af bevillning för år 1873 och påföljande år till och med 1877, ändring i pröfningskomiténs beslut icke kunde sökas, ty och då vid pröfningskomiténs förenämnda åtgärd, enligt Notariens åsigt, sålunda måste bero, kunde Notarien för sin del icke ålägga finska Kronan, som tillgodokommit berörda tvåhundrafyratio mark, att desamma till Tervakoski aktiebolag återbära, hvarför Notarien förkastade käromålet, men qvittade, i anseende till sakens beskaffenhet, rättegångskostnaden parterne emellan.

Rådstufvurättens utslag affattades dock i enlighet med t. f. Justitierådmannen *Kollins* utlåtande, hvari Ordföranden *Clåsen* sig förenat, och var sålydande: "Rådstufvurätten har tagit förevarande mål under slutlig pröfning, och emedan aktiebolag, enligt 3 § i nämnda bevillningsstadgan af den 24 Februari 1873, böra utgöra bevillning för den del af årets rena vinst, som varit anslagen till utdelning emellan bolagsmännen, samt Tervakoski aktiebolag behörigen styrkt att beloppet af den bolagets vinstutdelning, som för år 1874 egt rum, utgjort etthundratusen mark, för hvilka bolaget bort i bevillning för år 1875 erlägga ettusen tvåhundra mark, ty och som bolaget af Helsingfors stads bevillningskomité i allmän inkomstbevillning för sistnämnda år påförts ettusen fyrahundra fyratio mark, beräknadt efter en inkomst af etthundratjugutusen mark, hvilken uppskattning af pröfningskomitén i Nylands län, hos hvilken besvär öfver förstnämnda komiténs åtgärd af bolaget anförts, jemväl blifvit fastställd, alltså och då Kronan sålunda af bolaget fått uppbära tvåhundrafyratio mark utöfver hvad bolaget lagenligt ålegat i bevillning erlägga, pröfvar Rådstufvurätten rättvist ålägga finska Kronan att till Tervakoski aktiebolag återbetala sistberörda summa tvåhundra fyratio mark med fem procents

ränta derå från lagsökningsdagen den 18 Maj 1878 tills full betalning följer, men i anseende till sakens beskaffenhet varder rättegångskostnaden parterne emellan qvittad."

Å förbehållet vad, sökte t. f. stadsfiskalen Tandefelt hos Åbo Hofrätt i utslaget ändring och framhöll i sådant afseende: I § 28 af 1873 års bevillningsförfordning hette det uttryckligen: "Uti pröfningskomiténs beslut kan ändring icke sökas." Deraf syntes klarligen framgå, att den bevillning, pröfningskomitén definitivt åsatt vederbörande skattskyldig, icke kunde förändras, samt sålunda icke heller genom rättegång emot kronan fås förminskad. Meningen vore uppenbarligen, att den bevillningsskyldige för pröfningskomitén skulle förebbringa "alla de upplysningar, som stå honom till buds rörande hans inkomsters verkliga belopp," såsom orden lydde i 27 §. Hade han nu verkligen gjort detta, så återstode intet att derefter förebbringa inför domstol. Klart vore också att om icke de bevillningsskyldige vore ålagda att inför pröfningskomité förebbringa all sin bevisning, utan derefter ännu hade rätt att vända sig till laga domstol, sådant skulle öppna dörren för en oändlig mängd af rättegångar. Hade den skattskyldige inför pröfningskomitén ej fäst afseende dervid, så kunde väl denna utgång möjligen vara orättvis, ty pröfningskomitén, liksom hvarje sista instans, vore sammansatt af människor, som kunde misstaga sig, men instansen förblefve icke desto mindre den sista, och ändring i dess åtgärd kunde icke vidare vinnas. Äfven om den skattskyldige ville påstå att pröfningskomitén dömt vrångvisliga, med illviligt åsidosättande af den förebragta, i hans tycke fullständiga utredningen, så vore det i ty fall icke emot kronan om återbärande, utan emot komiténs medlemmar, såsom enskilda personer, och om ersättning, som han borde anhängiggöra rättegång. Högeligen betviflades att Tervakoski aktiebolag inför pröfningskomitén förebragt en så fullständig utredning, som § 27 föreskrefve. Hade bolaget inför pröfningskomitén producerat det bolagsstämmoprotokoll för den 16 Juni 1875, hvaraf ett transeumt upptetts i Rådstufvurätten, hade pröfningskomitén antagligen icke kunnat underlåta

att dervid fästa afseende. Hade den underlåtit detta, låge felet hos komiténs enskilda medlemmar, icke uti § 28 af bevillningsförordningen, som gjort pröfningskomitén till sista instans. Detta hade Tervakoski aktiebolag vid ett uppmärksamt genomläsande af bevillningsförordningen bort inse; och yrkade kronoombudet förty icke blott förkastande af bolagets emot kronan instämda talan, utan äfven bolagets skyldigkännande att med femtio mark ersätta kronoombudets besvär och tidspillan hos Rådetufvurätten.

Uti sitt afgifna bemötande återhemtade Disponenten Wasenius, hvad han förut i målet anført, tilläggande: Att han först hos bevillningskomitén skriftligen uppgifvit den af bolagsstämman till utdelning anslagna summans belopp samt sedermera i sina besvär till pröfningskomitén behörigen styrkt samma uppgift (det sistnämnda framgår dock ej af handlingarna) och då Wasenius sålunda gjort allt hvad på honom ankommit för att skydda bolagets rätt, men någon rättelse ej följt, hade han varit tvungen att anlita domstols mellankomst. Det faktiska vore att bolaget emot tydlig lag af tvungits 240 mark för mycket i bevillning för år 1875 och dessa medel hade således obehörigen kommit Kronan till godo. Att bolaget vore betaget rättighet att i vanlig rättegångsordning komma till sin lagliga rätt, motsades på det bestämdaste. Likaså vore det naturligt att Kronan, som orätt fått uppbära ifrågavarande medel, vore den part, till hvilken bolaget borde hålla sig; hvarför Wasenius yrkade att det motvädjade utslaget, såsom grundadt på lag och ledande till billig rättvisa, blefve af Kejserliga Hofrätten fastställt, jemte det erinran gjordes om skälig rättegångskostnadsersättning.

Hofrätten, hvarest skiljaktighet vid afgörandet icke egde rum, utlät sig medels dom af den 29 Oktober 1879: Och emedan, enligt 28 och 30 §§ i ofvanåberopade Kejserliga kungörelse af den 24 Februari 1873, det belopp, hvartill vederbörande pröfningskomité fastställt betalningsskyldig bevillning, ovillkorligen skall gäldas, utan att återvinning deraf vore medgifven i andra än de uti 31 § af berörda kungörelse omförmälda fall: att bevillningsskyldig dött före den 1 Juli det år, hvarför bevillning skall er-

läggas, eller ock utan sin vetskap blifvit på tvenne ställen af bevillningskomité taxerad samt således icke kunnat hos vederbörande pröfningskomité söka rättelse derutinnan; ty pröfvade Kejsrerliga Hofrätten rättvist upphäfva Rådstufvurättens utslag, såvidt det anginge hufvudsaken och, med förkastande af Handlanden Wasenius' käromål såsom obefogadt, befria Kronan från skyldigheten att återbära hvad Wasenius fordrat, hvaremot och då skäl till ändring i nyssnämnda utslag beträffande rättegångskostnaden ej förebragts, vid utslaget derutinnan komme att bero Vid sådan utgång af saken underkändes jemväl Handlanden Wasenius anspråk på godtgörelse för hans hos Hofrätten hafda umgälder.

Disponenten Wasenius fullföljde i revisionsväg sin talan, framhållande: Af Hofrättens domskäl tycktes framgå att Hofrätten helt och hållet missuppfattat ifrågavarande rättegång, hvilken afsett hvarken att för bolaget söka befrielse från betalning af den bevillning, som af pröfningskomitén år 1875 för bolaget faststälts, eller att vinna eftergift — restitution — uti samma afgifter, hvarom utlåtande redan förefunnes uti Hans Kejsrerliga Majestäts Senats för Finland utslag den 16 Augusti 1878. Stadgandet i nådiga kungörelsen den 24 Februari 1873 derom, att hvad pröfningskomité i bevillning fastställt ovilkorligen skall gäldas, hade af bolaget i allo blifvit iakttaget och fullgjordt, då bolaget afbördat sig det bevillningsbelopp, som af bolaget utfordrats; och om någon befrielse härutinnan eller någon ändring uti pröfningskomiténs beslut hade uti förevarande rättegång alldeles icke kunnat vara fråga. Men för det; att bolaget varit tvunget att ställa sig pröfningskomiténs beslut till efterrättelse och att pröfningskomitén, vid fastställandet af bevillning, öfverträdt en oförtydbar, bestämd föreskrift uti 3 § af åberopade nådiga kungörelse, hade bolaget, som af pröfningskomiténs förfarande lidit skada, sökt förpligta kronan, hvilken afslagit bolagets begäran härom, att återgälda hvad kronan fått uppbära utöfver det som kronan rätteligen tillbort, och i sådant afseende hade bolaget vädjat till allmän rätt, allmän lag, hvars befogenhet och kraft att mellan kronan och enskild part skilja om en dylik

talán så mycket mindre uti sådana bevillningsfrågor, hvilka ej bero af någon uppskattning utaf den bevillningsskyldiges inkomster utan af en faktisk utredning, den pröfningskommittén förbisett, kunde i någon mån vara bruten eller upphäfd genom de af Hofrätten åberopade speciella lagstadganden, som en bevillnings-pröfningskommittés beslut, för hvilket de personer, som dertill bidragit, ej äro underkastade ansvar eller ersättningskyldighet, icke vore analogt med en laga kraft vunnen dom samt den omständighet, att i restitutionsväg bevillningsmedel blott uti vissa uppgifna händelser, hvilka i detta mål ej föreläge, finge på anmälan afkortas, icke kunde eller finge inverka på lösningen af frågor om dylika medels återvinning i rättegångsväg. Kärandens talan hade dock af Hofrätten ansetts vara obefogad; men med afseende å nyssberörda förhållanden och då en öfverträdelse af bevillningsförfattningarna alldeles otvetydigt gentemot bolaget blifvit begången vid bevillningstaxeringen år 1875 samt hvarje skada, som vare sig af myndigheter eller tillfälliga förrättningsmän genom afvikelse från lag tillskyndas den enskilde, enligt grunderna i allmän lag, från hvilken bevillningsfrågor i detta fall ej vore undantagna, måste på ett eller annat sätt godtgöras, kunde käranden ej finna annat än att Hofrätten saknat allt skäl till sitt utlåtande och åtgärden att underkänna sagde talan. Hvertill gagnade det väl att Finlands Ständer åtagit sig utgörande af bevillning efter vissa grunder om dessa grunder efter godtycke finge åsidosättas och någon utväg för den bevillningskyldige ej gäfvos att sedan komma till sin uppenbara, ostridiga rätt? Kunde väl lagen och domaren svara en rättsökande part, som med lagen i hand visade att honom skett orätt, att honom ej kunde vederfaras rättvisa, att han vore rättslös i bevillningsfrågor, ehuru pröfningskommitté fastställt hans bevillning till högre belopp än lag påbjöde? Ett sådant domslut föreföll käranden orimligt och då från Hofrätten i Åbo, Finlands äldsta öfverrätt, en sådan dom nu föreläge, stode man elagen af häpnad; och anhöll käranden på förenämnda skäl om upphäfvande af Hofrättens dom.

T. f. stadsfiskalen F. Meller, som numera företrädde

Kronan erinrade endast om hvad förut å svarandesidan i saken anförts.

Målet afgjordes den 20 Oktober 1880 i *Senatens Justitie Departement* af Senatorerne *Dahl, Brunou, von Hellens* och *Björkstén*, utan meningsolikhet: och emedan Tervakoski aktiebolags talan att af finska Kronan återbekomma medel, som på grund af försiggången debitering till Kronan redan influtit, rätteligen icke innefattade annat än sådan fråga om restitution af erlagda bevillningsmedel, för hvars behandling särskild omgång funnes föreskrifven, ty och då Rådstufvurätten och Hofrätten följaktligen icke egt att med saken taga befattning, pröfvade Senaten rättvist upphäfva och undanröjda allt hvad nämnda rätter deri tillgjort.

13.

Preskriptionstid för klander af testamente.

Genom gåfvobref af den 25 Februari 1834 förärade Bonden Karl Karlsson till sitt enda barn Margareta Sofia Karlsdotter hemmanet N:o 4 i Östergeta by af Finströms socken, hvaraf två tredjedelar tillfallit Karlsson i arf efter hans föräldrar. Sedan Karl Karlsson emellertid dött, förordnade Margareta Sofia Karlsdotter uti ett den 12 Juni 1867 upprättadt skriftligt testamente att hemmanet efter Margareta Sofia Karlsdotters död skulle tillfalla hennes man Bonden Daniel Eriksson; derå Margareta Sofia Karlsdotter den 1 Juni 1870 utan bröstarfvingar afled.

Sedan Torparen Johan Erik Sundberg och hans hustru Anna Brigitta Karlsdotter, hvilken sistnämnda var syster till Karl Karlsson, härå medels skriftlig afhandling för den 1 Oktober 1870 öfverlätit sin arfsrätt till sagda hemman åt sina barnabarn, Torparen Johan Erik Eriksson samt minderåriga Torparebarnen Johan Adolf, Maria Wilhelmina, Mathilda Gustava, Anna Elina, Edla Sofia, Selma Kristina och Ida Johanna Sundberg, läto Johan Erik Eriksson och

förbemälda minderårigas förmyndare Bonden Erik Axel Mattsson till 1870 års lagtima hösteting i Finströms sockens tingslag instämma Daniel Eriksson i afseende å klander af berörda testamente, hvilken klandertalan vid nämnda och derpåföljande ting af Johan Erik Eriksson och Erik Axel Mattsson äfven fullföljdes, men, i anseende till saknaden af nödiga handlingar, den 28 Januari 1872, med Daniel Erikssons bifall, för tillfället frångicks, hvarför Häradersrätten medels samma dag afkunnade utslag jemväl lät all åtgärd i tvisten tills vidare förfalla.

Den 16 November sistsagda år utverkade Johan Erik Eriksson och ofvannämnda minderåriges förmyndare, nu deras moder Torparenkan Maria Kristina Sundberg, åter, i afseende å klander af förberörda testamente, som emellertid redan den 14 November 1871 blifvit Johan Erik Sundberg och Anna Brigitta Karlsdotter delgifvet, å Daniel Eriksson skriftlig stämning till 1872 års lagtima hösteting i tingslaget, hvilken stämning den 21 November nästnämnda år blef förbemälda svarande tillställd.

Då målet inför Häradersrätten till behandling förekom, yrkade kärandene att emedan Karl Karlsson i arf efter sina föräldrar bekommit två tredjedelar af ofvanberörda hemman och Karl Karlsson således icke varit berättigad att denna andel bortgifva samt Margareta Sofia Karlsdotter, som lagligen bort erhålla berörda två tredjedelar af lägenheten i arf efter sin fader, ej heller egt att om densamma genom testamente förfoga, omförmälda af Karl Karlsson upprättade gåfvobref och af Margareta Sofia Karlsdotter gjorda testamente måtte, såvidt de anginge meranämnda två tredjedelar af hemmanet, till all kraft och verkan upphävas samt Daniel Eriksson åläggas att afträda hemmansdelarne till Johan Erik Eriksson och Maria Kristina Sundbergs barn, såsom innehafvare af Margareta Sofia Karlsdotters enda arfvinge Anna Brigitta Karlsdotters rätt.

Häröfver hörd, invände Daniel Eriksson att stämning i målet icke tillstälts honom inom natt och år efter det testamentet blifvit Anna Brigitta Karlsdotter delgifvet, hvarför kärandenes förevarande klandertalan vore sentida.

Johan Erik Eriksson och Maria Kristina Sundberg åberopade Häradsrättens utslag i ofvan omförmälda förut anhängiga tvist angående ifrågavarande testamente, på grund af hvilket utslag de ansågo sig berättigade till sin nu påbörjade klandertalan.

Häradsrätten afkunnade utslag i målet den 3 December 1874 och fann det väl vara styrkt att Johan Erik Eriksson och Erik Axel Mattsson på grund af Johan Erik Sundbergs och Anna Brigitta Karlsdotters ofvanberörda öfverlåtelse utverkat stämning å Daniel Eriksson till 1870 års lagtima ting i afseende å klander af ifrågakomna testamente; dock som sagda talan sedermera den 23 Januari 1872 af Johan Erik Eriksson och Erik Axel Mattsson frivilligt inför Rätta frångåtts samt den stämning, hvarpå Johan Erik Erikssons och Maria Kristina Sundbergs nu utförda klandertalan sig grundade, ågått Daniel Eriksson först den 21 November 1872 och således icke inom natt och år efter det Anna Brigitta Karlsdotter den 14 November 1871 af testamentet erhållit del, alltså ansåg Häradsrätten, med stöd af 3 § 18 Kap. Å. B., käromålet vara sentida väckt och detsamma förty icke kunna till pröfning upptagas.

Missnöjda med detta utslag, drogo Johan Erik Eriksson och Maria Kristina Sundberg detsamma i vadväg under Åbo Hofrätts pröfning och lät *Hofrätten* uti dom af den 26 Maj 1875 vid utslaget bero.

Denna dom uttryckte referenten Assessorn *Procopés* samt Hofrättsråden *Gummerus* och *Trapps* mening.

Adjungerade ledamöterna, Protonotarien *Sjöros*, med hvilken Hofrättsrådet *Adlerstjerna* förenade sig, yttrade deremot: att som utredt blifvit att Johan Erik Eriksson och Erik Axel Mattsson, på grund af Johan Erik Smedbergs och Anna Brigitta Karlsdotters ofvanberörda den 1 Oktober 1870 gjorda öfverlåtelse till sina barnabarn, utverkat stämning å Daniel Eriksson till nästnämnda års lagtima ting i tingslaget i afseende å klander af ifrågavarande utaf Margareta Sofia Karlsdotter upprättade testamente, alltså och då nämnda talan, ehuru testamentet redan den 14 November 1871 blifvit Johan Erik Sundberg och Anna Brigitta Karlsdotter delgifvet,

likväl genom Häradsrättens förenämnda den 23 Januari 1872 afkunnade utslag med Daniel Eriksons dertill lemnade begifvande fått tills vidare förfalla, fann Protonotarien Häradsrätten ej hafva egt skäl att på den i dess motvädjade utslag upptagna grund undandandraga sig pröfningen af Johan Erik Erikssons och Maria Kristina Sundbergs talan i saken samt pröfvade förty rättvist upphäfva senast sagda utslag och förvisa målet tillbaka till Häradsrätten, som egde detsamma på anmälan ånyo till behandling företaga och dermed lag och beskaffenheten likmätigt förfara utan hinder af dess förra, sålunda undanröjda åtgärd.

Johan Erik Eriksson och Maria Kristina Sundberg fullföljde i revisionsväg sin talan hos H. K. M:t, derå målet den 26 Maj 1876 i *Senatens Justitie Departement* utan skiljaktighet afgjordes af Senatorerne *Dahl, Brunou, Lönnblad och von Hellens*; och emedan utredt blifvit att Johan Erik Eriksson och Erik Axel Mattsson, på grund af Johan Erik Sundbergs och Anna Brigitta Karlsdotters ofvanberörda den 1 Oktober 1870 gjorda öfverlåtelse till sina barnabarn, låtit till samma års lagtima ting i tingslaget instämma Daniel Eriksson i afseende å klander af ifrågavarande utaf Margareta Sofia Karlsdotter upprättade testamente, ehuru sagda talan, enligt Häradsrättens förenämnda den 23 Januari 1872 afkunnade utslag, då fått med Daniel Erikssons begifvande tillsvidare förfalla; ty och enär den af Johan Erik Eriksson och Maria Kristina Sundberg i förevarande mål uttagna stämning ågått Daniel Eriksson den 21 November 1872 och således inom natt och år efter Häradsrättens nyssberörda utslag, fann Senaten domstolarne icke hafva egt skäl att på åberopad grund undandandraga sig pröfningen af Johan Erik Erikssons och Maria Kristina Sundbergs talan i saken, hvarför Hofrättens och Häradsrättens domslut af Senaten upphäfdes och målet återförvisades till sistbemälda rätt, som egde detsamma på anmälan ånyo företaga och dermed lagligen förfara, utan hinder af domstolarnes förra, härigenom undanröjda åtgärder.

14.

Bedrifvande af handelsrörelse å stadens mark utom dess linie, oaktadt Magistrat icke upptagit anmälan derom. Åro handelsbiträde och hans principal hvardera ansvariga för olaga handel? § 55 i K. F. om tillverkning m. m. af bränvin den 9 Juni 1878.

Den 3 September 1881 inlemnade Handelsbokhållaren Oskar Emil Sacklén till Magistraten i Åbo anmälan derom att han från den 10 i sagde månad ernade bedrifva handelsrörelse å egolotten N:o 75 af stadens norra utkant, men, "emedan det vore hvarken med god ordning förenligt eller öfverensstämmande med det ändamål, hvartill de på stadens mark utom dess linier befintliga egolotter åt enskilda upplåtits, att å desamma idka handelsrörelse kunde Magistraten icke upptaga denna anmälan, derå Handelsbokhållaren Sacklén ytterligare den 17 i samma månad hos Magistraten skriftligen anmälte att han vore sinnad att "der i staden" idka handel, i stöd af hvilken anmälan Handelsbokhållaren Sacklén jemväl begynte och fortsättningsvis bedref handelsrörelse i öppen bod uti honom tillhöriga Tuonela villa å sagde tomt.

I anledning häraf yrkade Stadsfiskalen Albert Mannström påföljande vår vid Rådstufvurätten i Åbo å Handlanden Sacklén ansvar för olaga näring, i sammanhang hvarmed jemväl Polisgevaldigern i sagde stad Karl Söderström påstod ej mindre handlanden Sackléns än dennes handelsbiträde Johan Leonard Ylanders fällande till laga bot för det de tidigare under året i berörda bod sålt spritdrycker.

I saken hörde, åberopade Handlanden Sacklén såsom stöd för sin bedrifna handelsrörelse förberörda anmälan den 17 September, hvarjemte såväl Handlanden Sacklén som handelsbiträdet Ylander bestred åtalet, hvad försäljningen, af spritdryckerna anginge. För öfrigt ville den nästbemålde blifva från målet alldeles skild, emedan han vid bedrifvandet af rörelsen handlat endast på svaranden Sackléns uppdrag och för hans räkning.

I målet afhörda vittnen intygade, att handelsbiträdet Ylander särskilda gånger tidigare under år 1881 uti Hand-

landen Sacklén förenämnda bod sålt cognac uti mindre, belopp än fem kannor.

Rådstufvurätten afkunnade utslag den 5 Augusti 1882: och jemte det Stadsfiskalen Mannströms emot Handlanden Sacklén väckta ansvarspåstående, enär Sacklén i enlighet med 2 § i Kejserliga Förordningen om näringarne, gifven den 31 Mars 1879 hos Magistraten i Åbo stad anmält sig sinnad att i staden idka handel, och Stadsfiskalen icke gittat visa att Sacklén derförinnan skulle med sin handelsrörelse påbegynt, förkastades, fann Rådstufvurätten att Handlanden Sacklén uti sin å lotten N:o 75 på stadens utmark befintliga bod genom sitt biträde Johan Leonard Ylander under loppet af år 1882 bevisligen till mindre belopp än fem kannor för-yttrat sådana spritvaror, som i 55 § af Kejserliga Förordningen den 9 Juni 1873, angående tillverkning m. m. af bränvin, sådan denna § lyder i Kejserliga Förordningen den 18 November 1878, omförmälas; och pröfvade Rådstufvurätten förty med stöd af sagde förändrade § samt 77, 78 och 92 §§ i åberopade Förordning den 9 Juni 1873 rättvist döma såväl Sacklén som Ylander att för hvad dem sålunda till last tagits hvardera böta sextio mark, att på af Rådstufvurätten tillika föreskrifvet sätt utgå, fördelas och förvandlas, hvarjemte yttrande angående särskilda i målet framställda ersättningsanspråk meddelades.

Stadsfiskalen Mannström och Handlanden Sacklén besvärade sig hos Åbo Hofrätt, hvarvid den senare framhöll: att han, såsom verkmästare vid tändsticksfabriken i Åbo, ej varit i tillfälle att sjelf öfvervaka sin förenämnda handelsrörelse utan varit tvungen att till dess föreståndare antaga Ylander, för hvilken handlingar Sacklén icke borde behöfva stå; och anhöll Sacklén förty om befrielse från allt ansvar i målet.

Hofrätten förklarade i utslag den 31 Januari 1883 Handlanden Sacklén ej hafva anført skäl till ändring i Rådstufvurättens utslag. Beträffande åter Stadsfiskalen Mannströms ändringsansökning så och emedan Handlanden Sacklén, oaktadt Magistraten genom ofvan omförmälda den 3 September 1881 meddelade beslut förklarat att handel icke finge

idkas å de utom stadens linier befintliga, densamma underlydande egolotter, likväl bedrifvit handelsrörelse å lotten N:o 75, belägen å stadens utmark, pröfvade Hofrätten rättvist, med ändring af Rådstufvurättens utslag i denna del, jemlikt 40 § i Kejserliga Förordningen den 31 Mars 1879 döma Handlanden Sacklén att böta etthundratjugu mark till utsatt delning och förvandling; med hvilken rättelse vid Rådstufvurättens utslag i öfrigt komme att bero.

Handlanden Sacklén sökte i und. ändring hos H. K. M:t; derå målet den 28 November 1883 afgjordes i *Senatens Justitie Departement*. Och fann Senaten (Senatorerne *Nybergh, af Frosterus, Gejtel, Wasastjerna* och viceordföranden *Palmén*) Handlanden Sacklén icke hafva anført skäl till ändring i Hofrättens utslag, vid hvilket förty fick bero.

Senatorn *Björkstén*, med hvilken Senatorerne *Ehrström* och *Forsman* sig förenade, fann Handlanden Sacklén icke hafva anført skäl till annan ändring i Hofrättens öfverklagade utslag än att Handlanden Sacklén, enär han, på sätt i 2 § af nådiga Förordningen om näringarne af den 31 Mars 1879 föreskrifves, hos Magistraten behörigen anmält sin afsigt att å ifrågavarande på Åbo stads afhysta mark belägna ställe idka handel samt icke ådagalagdt blifvit att den utom stadens linier befintliga mark, enligt de för staden gällande polisförfattningar, ej vore till handels bedrifvande upplåten, befriades från de Sacklén för näringsidkande å omförmälda ställe af Hofrätten ådömda böter, med hvilken rättelse vid Hofrättens utslag i öfrigt komme att bero.

15.

Giltigheten af testamente, då vittnena, utan att hafva intygat dess riktighet, dött och testamentet ifrågasättes. Är exekutor af testamente behörig att detsamma bevaka, utan att testamentstagarene dertill lemnat fullmakt?

Den 14 Februari 1852 upprättade Bonden Fredrik Johansson Blom testamente till förmån för, bland annat, skolor i Lampis socken och Koskis kapell. Sedan Fredrik Blom den 30 Maj 1878 aflidit och den i testamentet utsedde testaments-

exekutorn den 4 påföljde September för testamentstagarenes räkning bevakat detsamma, samt testamentet den 15 Januari 1879 delgifvits Fredrik Bloms syster Inhyssesqvinnan Helena Blom, en bland den afiidnes arfvingar, yrkade Helena Blom, efter å sagde kommuner tagen stämning, vid Häradsrätten i Lampis sockens och Koskis kapells tingslag att testamentet måtte upphävas, emedan osäkert vore om Fredrik Blom, som under senare delen af sitt lif i hög grad varit hemfallen åt dryckenskap, vid testamentstillfället varit fullt redig och frivilligt gjort testamentet samt de tvenne vittnen, som detsamma underskrifvit, numera icke lefde och förty ej kunde sådant intyga. Dessutom hade testamentsgifvarens vilja under senare delen af hans lif ändrats eller åtminstone varit synnerligen vacklande, hvilket Helena Blom hoppades kunna genom vittnesbevisning utreda. Skulle Fredrik Blom, som varit en i allo klok man, velat att testamentet fortfarande förblefve i gällande kraft, hade han till dess bestyrkande nog anskaffat andra vittnen än de ursprungliga, hvilkas död inträffat, redan för femton eller tjugu år sedan, men då Fredrik Blom sådant icke gjort, vore påtagligt att han velat låta testamentet såsom ostrykt förfalla.

Ifrågakomna testamente, som i afskrift inför Rätten uppteddes, var af Fredrik Blom undertecknad och sålunda bestyrkt:

”Att Paavola värden Fredrik Blom frivilligt och med fullt förstånd och förnuft i bådas vår närvaro bestämt och testamenterat som ofvan står, intyga. Lammi, som ofvan

Bevittna:

Adam Jaakkolainen,
(Sigill).

Anders Erolsin,

På begäran af

Joh. L. Lagus,
pastor”.

Svarandene genmälte: att om ock förbemälde tvenne vittnen numera afiidit, testamentet dock varit upprättadt i ej mindre deras än pastor Lagus' närvaro, och vore testamentet således mer än lagligen bestyrkt, hvarför det ålåge kåranden att, om han det gittade, bevisa det Fredrik Blom vid testa-

mentstillfället saknat fri vilja eller sina sinnens fulla bruk. Att af den omständighet, att testamentet icke blifvit genom nya vittnen bestyrkt, sluta det testamentet af Fredrik Blom upphäfts, vore att hos denne förutsätta en lagfarenhet, som han förmodligen icke egt; och att testamentet uttryckligen förklarats ogiltigt torde å kändesidan icke kunna ådagläggas.

Af i målet hörda vittnen berättade: Pastorn *Johan Lagus*: att han på anmodan af Fredrik Blom och i öfverensstämmelse med dennes föreskrifter skrifvit ifrågavarande testamente, hvilket Blom vid testamentstillfället inför pastorn och de tvenne andra närvarande vittnena erkänt innehålla sin yttersta vilja; och hade Fredrik Blom, som "druckit" i sådan grad att han stundom lidit af delirium tremens, dock vid sagda tillfälle varit fullkomligt redig och, såvidt vittnet kunnat varseblifva, af fri vilja gjort de i testamentet ingående bestämningarna, hvilka Blom flere gånger förut sjelfmant för vittnet förklarat sig ämna låta i testamentet ingå.

Vicehäradehöfdingen *Seraf Konstantin Bellman*: att han, som sedan sina barnår känt Fredrik Blom, igenkände dennes namnteckningar under testamentet och dess tillägg såsom fullkomligt lika Bloms vanliga handstil; att Blom särskilda gånger för vittnet nämnt att han upprättat detta testamente, hvilket Blom något af åren 1855 eller 1856 öfverlemnadt i vittnets förvar, der detsamma legat ända intill Blom död; att vittnet hört omtalas att Fredrik Blom, som tidtal fallit i dryckenskap, underskrifvit testamentet då han efte långvarigt supande befunnit sig i ångerfullt tillstånd; att Blom någon gång efteråt för vittnet yttrat att testamente ej "kunde duga" utan borde göras ånyo, hvarvid Bloms släktningar komme att erhålla största delen af qvarlåtenskaper men hade Blom, vid vittnets erinringar någon tid derefte om nödvändigheten att uppgöra nytt testamente, emedan de förra i motsatt fall väl blefve gällande, dertill icke sagt något; att Fredrik Blom, då han kort före sin död utarrenderat en honom tillhörig lägenhet, tillika yttrat att han borde gifva lägenheten åt "Emma Helenius", hvilken skött hono-

och hade fråga då jemväl varit att sådant skulle skriftligen bekräftas.

Ett vittne intygade att Fredrik Blom engång för vittnet nämnt att Adam Jaakkolainen och Anders Erolainen närvarit vid upprättandet af ifrågavarande testamente, och dervid såsom vittne undertecknat detsamma.

Några vittnen igenkände å testamentet såväl Fredrik Bloms som Adam Jaakkolainens och Anders Erolainens namnteckningar samt Jaakkolainens sigill.

Inhyseqvinnan *Helena Sofia Annasdotter* hade vid det tillfälle då testamentet upprättades, ehuru icke såsom vittne tillkallad, dock hört Fredrik Blom till sina testamentsarvingar utse Lampis och Koskis kommuner och hade Blom dervid väl varit något svag till följd af föregånget supande, men dock fullt redig.

Inhysesmannen *Johan Henriksson* hade för omkring trettio år sedan varit i Fredrik Bloms tjänst och derunder många gånger hört denne yttra att hans qvarlätenskap komme att tillfalla Lampis och Koskis kommuner, men då vittnet för omkring aderton år sedan ånyo tjänat hos Fredrik Blom, hade denne för vittnet omtalat, en gång att hans egendom komme att delas emellan sagde kommuner och Fredrik Bloms arvingar, en annan gång att kommunerna ensamma och en tredje gång att arvingarne allena skulle erhålla qvarlätenskapen.

Häradersrätten utlät sig i utslag den 27 September 1879, och alldenstund genom Kontraktsprosten *Lagus'* i saken af lagda vittnesmål, hvars riktighet icke blifvit å kändesidan bestridd, utredt blifvit att Fredrik Blom i tiden i fullkomlig öfverensstämmelse med lagens föreskrifter upprättat ifrågavarande testamente, samt äfven för öfrigt genom den i målet förestälda bevisning full visshet vunnits derom att testamentet innehåller Fredrik Bloms vid tiden för dess upprättande ofta och för flere särskilda personer uttalade vilja, utan att styrkas kunnat att Fredrik Blom sedermera upphäft detsamma, fördeskull pröfvade Häradersrätten rättvist förkasta käromålet och förklara ifrågakomna testamente fast och ståndande.

Helena Blom väddade till *Åbo Hofrätt* och ingaf der-jemte, till ytterligare styrkande deraf att Fredrik Bloms af-sigt med afseende å sin qvarlåtenskap varit synnerligen vacklande, två protokollsutdrag, innehållande särskilda vitt-nesberättelser, af hvilka inhemtades att Fredrik Blom kort före sin död särskilda gånger nämnt att han ämnade testa-mentera sin qvarlåtenskap åt "Emma Helenius", utan att sä-dant dock sedermera skett.

Hofrätten lät uti dom af den 28 Maj 1880 vid Hä-raderättens utslag förblifva.

Å nedsatt revisionsskilling, sökte Helena Blom i und.hos H. K. M:t ändring i utslaget och framhöll i sådant af-seende: Såsom vilkor för giltigheten af ett testamentariskt förordnande föreskrefve lagen att tvenne gode män böra vittna att "testamentet då var gjort med sundt och fullt förstånd och af fri vilja". Ut i förevarande mål hade emel-lertid endast ett vittne, nemligen Kontraktsprosten Lagus, kunnat intyga att Fredrik Blom angifne tid upprättat ifrå-gavarande testamente samt att han gjort detta med sundt och fullt förstånd. Och detta vittnesmål hade käranden un-der rättegången motsagt, (detta framgår dock ej af hand-lingarna i målet), likasom hon fortfarande bestrede riktighe-ten af detsamma. De öfriga i målet afhörda vittnenas be-rättelser omfattade åter helt andra tillfällen än det då testa-mentet skulle tillkommit och kunde följaktligen nu ej tagas i betraktande. Då laga bevisning i omförmäldt afseende så-le-des af svarandene icke företetts, vågade käranden, som fortfarande bestred att testamentet, hvilket svarandene dess-utom ej bevakat, af Fredrik Blom med sundt och fullt för-stånd upprättats, i underdånighet anhålla att kärandens klan-dertalan måtte godkännas.

Svarandene genmälte: Enligt lag vore ett testamente behörigen upprättadt och af bindande kraft, då lagens före-skrifter beträffande testamentets form och innehåll af testa-tor nog iakttagits. Detta hade i förevarande fall skett Fredrik Blom hade vid sundt förstånd uti trenne särskild tillkallade vittnens närvaro låtit upprätta testamentet sam egenhändigt underskrifvit detsamma. Härom hade fullstän

dig och laglig visshet åstadkommit ej mindre genom Kontraktsprosten Lagus' vittnesmål, hvars riktighet kåranden hvarken vid Härads- eller Hofrätten bestridt, oaktadt hon nu velat sådant påstå, än äfven genom vittnesbevisningen i öfrigt. Hvad åter beträffade Helena Bloms invändning att testamentet ej skulle hafva blifvit af kommunerna lagligen bevakadt, så förtjenade densamma intet afseende, enär bevakning skett genom den person, som testator sjelf uppdragit att verkställa hans yttersta vilja, samt invändningen ej, på sätt lag föreskrefve, blifvit framställd vid rättegångens början; och anhöllo svarandene förty om fastställande af domstolarnes åtgärder i saken.

Målet afgjordes den 9 April 1881 i *Senatens Justitie Departement* utan skiljaktighet af Senatorerne *Dahl, Gejtel, von Hellens* och *Björkstén*; och emedan Adam Jaakkolainen och Anders Erolainen, hvilkas namn funnes tecknade under de å ifrågavarande testamente skrifna intyg, förut afäddit utan att hafva detsamma med ed fästat samt testamentet således, och ehuru författaren dertill Kontraktsprosten Lagus edeligen bekräftat dess riktighet, likväl icke blifvit, på sätt lag bjöde, af två gode män bevittnadt, ty och då ej ens påstås kunnat att Fredrik Blom under den längre tid, han efter Adam Jaakkolainens och Anders Erolainens frånfälle ännu lefvat, skulle varit urståndsatt att andra vittnen till testamentet i deras ställe anskaffa, pröfvade *Senaten* rättvist upphäfva Hofrättens dom och Häradsrättens utslag i målet samt förklara omförmälda testamente icke utgöra hinder för Helena Blom att tillgodonjuta den henne enligt lag tillkommande rätt till arftägt uti Fredrik Bloms efterlemnade bo.

Är talan emot Magistratsledamot, i hans egenskap af auktionsförrättare, angående erhållande af redovisning, som vägrats, af civil eller kriminell natur? Forum i detta fall.

Efter å föreståndaren för auktionskammaren i Tammerfors, Rådmanen Henrik Bergman till Rådstufvurätten i sagde stad tagen stämning, anförde Handelsbokhållaren Wilhelm Tolonen: att Tolonen den 11 Mars 1879 till nämnda auktionskammare i afseende å försäljning inlemnadt särskild lös-egendom, upptagen uti en till kammaren tillika ingifven förteckning; att Bergman, ehuru han lofvat försälja egendomen den 20 i samma månad, dock bortauktionerat densamma först någon tid derefter utan att Tolonen blifvit om auktionsdagen underrättad, hvarför och enär Tolonen sålunda icke kunnat vid auktionen närvara för att bevaka sina intressen, egendomen blifvit för vanpris bortslagen; och yrkade Tolonen att svaranden, som vägrat att till Tolonen aflemna redovisning och liqvid, blefve härtill förpligtad samt att till grund för liqviden måtte läggas, ej auktionsvärdena, utan de skäliga värden, sammanlagda utgörande 752 mark, som Tolonen upptagit i förberörda förteckning, hvarjemte Tolonen anhöll om rättegångskostnadsersättning efter domstolens pröfning.

Svaranden genmälte: att icke Tolonen utan hans aflidne hustrus morbror, Handlanden Jakob Wigren till auktionskammaren hemtat förberörda lös-egendom; att Tolonen hvarken hos svaranden anhållit om auktionen eller till honom lemnat någon lösöreförteckning; att enär egendomen varit för makarne Tolonen gemensam och hustru Tolonens närmaste arfvingar hennes broder Karl Fredrik och Johan Jakob Melin således egt rätt till hälften af dess värde, svaranden till dem utbetalt denna hälft och hade svaranden med Tolonens tillåtelse utgifvit återstoden till Gårdsegaren Johan Rihala; samt att svaranden icke ansett sig vara skyldig att lemna Tolonen underrättelse om tiden för auktionen utan hade Tolonen bort derom själf taga kännedom; hvarför allt svaranden anhöll om förkastande af Tolonens talan.

Wilhelm Tolonen medgaf att han lemnat svaranden tillstånd att med auktionsmedlen betala Tolonens skuld till Rihala, men sade sig icke känna om sådant verkligen skett och anmärkte derjemte att svaranden alldeles icke varit befogad att företaga något slags arfskifte efter Tolonens hustru.

Af de i målet afhörda vittnenas berättelser framgår: att Wilhelm Tolonen den 11 Mars 1879 från Handlanden Wigrens hemvist till stadens auktionskammare (om i svarandens närvaro, framgår ej) inlemnat en mängd lösöreper-sedlar, öfver hvilka derstädes upprättats ofvan omförmälda förteckning, dock utan att något värde egendomen då äsats; att Tolonen den 4 påföljde Augusti på förmiddagen af svaranden utbegärt ifrågakomna redovisning och liqid, hvilka denne lofvat lemna senare på dagen, men då Tolonen på aftonen återkommit och förnyat sin anhållan, hade svaranden, med uppgift att han till Johan Rihala utbetalt auktionsskillingen, förkunnat att ingen ytterligare redovisning eller liqid kunde ifrågakomma.

Rådstufvurätten afkunnade utslag den 9 Mars 1880 och alldenstund svaranden sjelf inför Rätta medgifvit sig hafva haft kännedom derom att åtminstone en del af den lösegendom käranden, enligt i målet afhörda vittnens utsago, i afseende å försäljning aflemnat å stadens auktionskammare, tillhört käranden samt svaranden, jemväl i tvenne vittnens närvaro utlofvat käranden redovisning och liqid, fördenskuil pröfvade *Rådstufvurätten* rättvist ålägga svaranden att, vid vite af etthundra mark, inom sex veckor, räknadt från nämnda dag, till käranden afgifva fullständig redovisning öfver den af svaranden verkställda egendomsförsäljning, hvilken redovisning det lemnades käranden öppet att, i fall af fog, särskildt i laga ordning klandra; och som svaranden således genom sin tredaka att afgifva slik redovisning gifvit anledning till rätttegången, skyldigkändes han att godtgöra käranden kostnaderna i saken.

Rådmannen Bergman anmälde emot utslaget missnöje, hvilket han anvisades att i vadevåg fullfölja hos Åbo Hofrätt.

Uti sin till Hofrätten ingifna libell återhemtade Bergman hufvudsakligen sina förra påståenden, derjemte framhål-

lande att han ej kunde anses skyldig att utan stadgad lösen till Wilhelm Tolonen aflemna utdrag ur auktionsprotokollet.

Hofrätten yttrade sig i utslag den 29 Januari 1881; och enär Wilhelm Tolonens talan om Rådmannen Bergmans förpligtande att för ifrågakomna auktionsmedel redovisa innesfattade tillvitelse om tjenstefel och således vore af brottmålsnatur, fann Hofrätten att Rådstufvurätten i strid med 5 § 25 kap. B. B., icke egt befogenhet att af Rådmannen Bergman, då han emot Rådstufvurättens utslag anmält missnöje, taga vad, utan bort anvisa honom att genom besvär i Hofrätten deri söka ändring, hvadan Rådstufvurättens nyssnämnda förfarande af Hofrätten ogillades; dock som Rådmannen Bergman emellertid inom föreskrifven tid till Hofrätten inkommit med ändringsansökning i målet samt jemväl Wilhelm Tolonen derstädes bevakat sin talan, ville Hofrätten, till undvikande af vidare omgång, taga målet under granskning och fann Hofrätten Rådmannen Bergman ej hafva förebragt skäl till ändring i Rådstufvurättens yttrande, hvarför dervid komme att förblifva, sålunda likväl att, om Wilhelm Tolonen äskade del af protokollet öfver ifrågakomna auktion, honom åläge därför erlägga stadgade afgifter, samt att den tid af sex veckor, hvarinom redovisningen borde afgifvas, räknades från dagen för Hofrättens utslag. Derjemte skyldigkändes Rådmannen Bergman att ersätta Wilhelm Tolonen för hans kostnader i Hofrätten.

Detta utslag uttryckte Assessorerne *Sjöros'* och *Björkmans* samt Hofrättsrådet *Råberghs* mening.

Hofrättsrådet *Gummerus*, som refererat målet och först sig yttrat, var ense med öfriga ledamöter i allt annat än att Hofrättsrådet icke ansåg Rådstufvurätten hafva förfarit felaktigt då den emot utslaget tagit vad.

Rådmannen Bergman anförde i und. besvär hos H. K. M:t, dervid bifogande, bland andra handlingar, afskrift af ofvanberörda auktionsprotokoll, af hvilket Wilhelm Tolonen emellertid erhållit del i sammanhang med en annan efter denna rättegångs början emellan parterne anhängiggjord process.

Målet afgjordes den 11 November 1881 i *Senatens Ju-*

stittie Departement utan skiljaktighet af Senatorerne *Dahl, Brunou, von Hellens* och *Björkstén*, och fann väl Senaten Wilhelm Tolonens i omnämnd måtto förda talan, såsom innesfattande påstående om felaktigt förfarande af Rådmanen Bergman i hans egenskap af Magistrateledamot, rätteligen hafva bort hos Hofrätten såsom första domstol till behandling upptagas; men ehuru så icke skett, ville Senaten dock, sedan Hofrätten emellertid i saken dömt, jemväl ingå i pröfning af densamma i dess närvarande skick; och emedan protokollet öfver ifrågavarande auktion, af hvilket Wilhelm Tolonen redan haft tillfälle taga kännedom, innehölle ej mindre redogörelse öfver auktionsförloppet än upprättad liqvid öfver den dervid influtna auktionsskillingen, vardt, med upphäfvande af domstolarnes åtgärder i målet, Rådmanen Bergman af Senaten frikallad från vidare redovisning för ifrågakomna auktionsförrättning, än att honom åläge, påanfordran, till Tolonen emot stadgad lösen utgifva ett exemplar af sagda protokoll. För öfrigt egde Wilhelm Tolonen, i fall af fog, hos Magistraten i Tammerfors anmäla sig till utfående af hvad honom från förenämnda auktionsskilling kunde tillkomma.

17.

Tolkning af 5 och 7 §§ 27 kap. B. B.

Genom kontrakt af den 30 April 1870 antog Ekonomidivisionen vid Konsistorium för Alexanders-Universitetet i Finland Agronomen Samuel Gustaf Jansson till arrendator tills vidare å Sipsalo, Universitetets botaniska trädgård till underhåll anslagna, enstaka krono augumentshemman på Hirvensalo ö af S:t Marie socken i Åbo län, hvilket kontrakt förnyades den 10 April 1872, dervid Agronomen Jansson tillerkändes berörda arrende på 20 års tid, räknadt från midfastan sistnämnda år; och iklädde sig Jansson i hvardera kontraktet skyldighet, bland annat, att enligt lag bygga och underhålla alla å hemmanet befintliga och behöfliga hus och rum samt att förfara med åker, äng, skog och annan mark

på sätt lag bjuder, vid äfventyr af ansvar och ersättnings-skyldighetⁿ. Vid Janssons tillträde, som egde rum vid midfastan 1870, blef ingen laga af- och tillträdessyn å Universitetets vägnar hållen å lägenheten, hvaremot på föranstaltande af Jansson sjelf husesyn verkställdes derstädes af enskild person den 27 Juni och 5 Oktober 1870 i närvaro af Universitetets ombud, vid hvilka syneförrättningar lägenheten befanns vara synnerligen vanhäfdd jemte det de å hemmanets åbyggnader erforderliga förbättringarna uppskattades inalles till 2,771 mk. Då emellertid Agronomen Jansson före arrendetidens utgång afled år 1882 och hans bo derefter uppläts till hans borgenärsers förnöjande, afträdde Sipsalo hemman af Janssons konkursmassa till den af Universitetets Ekonomiedivision antagne nye arrendatorn å lägenheten Landthushållaren Gustaf Adolf Grönroos vid midfastan 1883.

I anledning af sist omnämnda åboecombyte höllos laga af- och tillträdessyner å Sipsalo hemman af ortens Häradsrätt den 28 Juni och 27 Juli 1883 i närvaro af Universitetets och kronans ombud samt Handlanden i Åbo stad K. E. Blomberg i egenskap af syssloman i aflidne Janssons konkursbo, afträdare, och Landthushållaren G. A. Grönros, tillträdare; och fann Häradsrätten vid dessa syneförrättningar bland annat: att fähuset och redskapshuset, begge uppförda af Agronomen Jansson och för hvilka honom skulle godtgöras fyra års nybyggnad, erfordrade i stånd sättande för en kostnad af 11 mk 70 p:i; att magasinet och stallet borde nybyggas, det förra för en kostnad af 275 mk och stallet för 173 mk 50 p:i samt beräknas, magasinet till ett års och stallet till tre års nybyggnad; samt att bristfälligheterna å öfriga byggnader och vanhäfd å egorna samt kostnaden för flyttning af golfvet från redskapshuset till boningsbyggnaden och insättningen af annat golf i redskapshuset uppgick till sammanlagdt 805 mk 36 p:i.

Vid syneförrättningen yrkade Handlanden Blomberg å Janssons konkursmassas vägnar: att då Sipsalo hemman vid tiden för Agronomen Janssons tillträde dertill varit i högsta grad vanskött samt Jansson under sin besittningstid mycket förbättrat lägenheten, ehuru han ej af sin företrädare bekommit någon husröteersättning, Janssons konkursmassa

mätte förklaras berättigad att afträda hemmanet i det skick, hvori det vid synetillfället befans, helst lägenheten icke vore att likställas med boställen; att en af Agronomen Jansson midt i mangården uppförd öfverloppsbyggnad, innehållande förstuguqvist, förstuga, kök och två kamrar samt försedd med täckt veranda, mätte konkursmassan tilldömas, eller massan åtminstone tillerkännas ersättning för sagda hus, enär virket till kamrarna, ehuru taget från hemmanets skog, blifvit utbytt emot af Jansson till det af honom jemväl uppförda fähuset inköpt gröfre timmer; samt att Agronomen Janssons konkursmassa dessutom borde af tillträdaren bekomma ersättning för en till våningshuset bygd heltäckt paradtrappa, för dubbla fönster till åtta fönsterluster, för det fähuset uppförts till så mycket större omfång än det förut befintliga att i det nuvarande inrymdes femton kor, i stället för att det gamla varit afsedt för endast tio dylika kreatur, äfvensom för det Jansson af nyo upptagit den så kallade Hevoskoski åkern och likaledes till åker uppodlat största delen af Koivuluoto äng och betesmark.

I anledning häraf anmärkte tillträdaren Grönroos: att enär Agronomen Jansson icke vid det han tillträdte Sipsalo hemman vidtagit åtgärd om husesyns anställande derstädes och af sin företrädare utsökt ersättning för å lägenheten då befintlig husröta och vanhäfd, utan tvärtom erhållit hemmanets förvaltning af Universitetsstyrelsen emot utgörande af synnerligen lågt arrende, med förbindelse att afhjelpa alla der befintliga brister i afseende å hus och egor, Janssons konkursmassa äfven borde vara pliktig att afträda hemmanet i fullgodt skick samt således ansvara för under synegången yppad bristande nybyggnad, eftersatta skyldiga förbättringar å husen och vanhäfd å egorna; att då ofvannämnda öfverloppsbyggnad, på sätt afträdaren medgifvit, blifvit uppförd af virke från Sipsalo hemmans skog samt Agronomen Jansson till den grad misshushållat med skogen å lägenheten att något byggnadstimmer derstädes numera ej funnes, berörda byggnad mätte förklaras vara hemmanets tillhörighet samt Janssons konkursmassa för denna bygnads uppförande likasom ock för öfriga af honom å hemmanet verkställda nybyggnader godt-

göras å årliga nybyggnadsskyldigheten, hvarhos Grönroos bestred att någon ersättning för de af Agronomen Jansson verkställda nyodlingar borde ifrågakomma, då Jansson genom afkastningen från dem redan under sin besittningstid blifvit godtgjord för de kostnader han å dem nedlagt. Derjemte förmälte Grönroos att, ehuru i Sipsalo hemmans bolåker 1882 om hösten bort utsås åtminstone fem tunnor råg, vid Grönroos' tillträde likväl endast tre tunnor slikt sädesslag befunnits utsådda i en ängsuppodling, hvarför Grönroos gjorde anspråk på ersättning efter pröfning ej mindre för afkastningen efter bristande två tunnors rågutsäde, utan ock för det han från nyodlingen komme att erhålla sämre afkastning än bolåkerna skulle hafva gifvit, äfvensom Grönroos vidare anhöll om godtgörelse för det å lägenheten samma höst icke upplöjts vårsädesländer i öfrigt utom den obesådda delen af årets trädesåker.

Atträdaren Handlanden Blomberg medgaf att det ålegat Agronomen Jansson att under loppet af de tjugu år, för hvilken tid han fått Sipsalo hemman på arrende, afhjelpa de vid Janssons tillträde der befunna bristfälligheter, men ansåg Janssons skyldighet i detta afseende böra eftergifvas i förhållande till det antal år, som af den utsatta arrendetiden återstod, då Jansson i verkligheten icke besuttit lägenheten längre än tretton år.

Häradsrätten afkunnade utslag i målet den 27 Juli 1883: och hvad först angick grunden för Agronomen Jansson byggnads- och häfdeskyldighet, så enär Jansson, jemlikt arrendekontraktet af den 10 April 1872, ålegat att under arrendetiden bygga och underhålla de å hemmanet befintliga och behöfliga hus enligt lag samt häfda hemmanets egor på sätt lag bjuder, alltså borde atträdarens nybyggnads- och häfdeskyldighet bedömas enligt 2 och 27 kap. B. B. Och emedan Agronomen Jansson och sedermera hans konkursmassa besuttit hemmanet från våren 1870 till våren 1883 eller i tretton år, men nybyggnad visats för endast fyra år, ty och då vid huseäynen funnits bristande nybyggnad af ett magasin och ett stall eller nybyggnadsbrist för fyra år, ålades Janssons sterbhus att svara för kostnaden för magasinets

och stallets uppförande med inalles 448 mk 50 p:i, hvaremot Janssons öfriga nybyggnadsskyldighet på upptagna skäl afskrefs. Beträffande sedan kamrarne och verandan i ofvan beskrifna öfverloppshus, så och enär sagda rum vore för lägenheten obehöfliga samt vida förmånligare varit att de därför nedfälda träden till kommande behof fått växa i skogen, pröfvade Häreadsrätten, helst Jansson i alla händelser, med hänsyn till den medtagna skogen, varit skyldig att köpa timmer till fähusbyggnaden, skäligt förkasta konkursmassans anspråk på i fråga varande kamrar, hvilka förty komme att kvarblifva å lägenheten. Och jemte det Handlanden Blombergs anspråk på ersättning ej mindre för det Agronomen Jansson skulle bygt fähuset större, än honom rätteligen ålegat, samt inrättat trappa till våningshuset, än för ängarnas uppkörning, såsom foglösa och på af Grönroos framhållen grund, lemnades utan afseende, skulle Blomberg för å lägenheten befintliga dubbla fönster till åtta fönsterluster erhålla af Grönroos inalles 39 mk. Vidkommande sedermera ersatta skyldiga förbättringar å hemmanet, beräknades kostnaden för deras afhjelpande enligt syneinstrumentet till inalles 817 mark 6 p:i; hvarför och då Agronomen Janssons sterbhus i förestående mätto förklarats skyldigt ersätta bristande nybyggnad med 448 mk 50 p:i samt afträdaren jemväl borde godtgöra tillträdaren ej mindre afkastningen af bristande två tunnors rågutsäde med tolf tunnor och tillträdarens förlust för det rågen blifvit utsädd i nyodling med tre tunnor eller tillsammans femton tunnor råg efter 20 mk för tunnan med 300 mk, än för försummad plöjning af vårsädesländerna med 191 mk 25 p:i, Handlanden Blomberg i sin sysselomanna egenskap ålades att till Grönroos emot qvitto utbetala inalles 1,756 mk 81 p:i, med afdrag likväl af ofvanberörda 39 mk.

Åbo Hofrätt, under hvars pröfning Handlanden Blomberg i vadeväg drog målet, utlät sig genom dom den 31 Decemb. 1883: Emedan Alexanders-Universitetet underlåtit att, på sätt 7 § 27 kap. B. B. föreskrifver, vid Agronomen Janssons tillträde af Sipsalo hemman anställa husesyn derstädes och till Jansson aflemna instrument deröfver till be-

vis, i hvilket skick han detsamma emottagit, ty och då vid sådant förhållande tillförlitlig grund saknas för bedömande af huruvida och i hvad mån de vid nu i fråga komma syn derstädes befintliga bristfälligheter och vanhäfd uppstått under Janssons besittningstid af sagde hemman, pröfvade Hofrätten rättvist, med ändring af Häradersrättens utslag i denna del, befria Agronomen Janssons konkursmassa från utgifvande af ersättning för nämnda bristfälligheter och vanhäfd samt bristande rågutsäde, med undantag af kostnaden 11 mk 70 p:i för i stånd sättande af taket å det af Jansson uppbygda fähuset med redskapslidor; men skäl till vidare rättelse i Häradersrättens utslag fann Hofrätten icke vara anförda, hvarför vid sagda utslag i öfrigt lemnades beroende; och ålades förty Janssons konkursmassa att till tillträdaren Grönroos utbetala omförmälda 11 mk 70 p:i samt kostnaden för uppförande af nytt stall och magasin, utgörande för stallen 275 mk och för magasinet 173 mk 50 p:i, eller tillsammans 460 mk 20 p:i, efter afdrag, såsom Häradersrätten bestämt, af värdet för fönstren till åtta fönsterlufter 39 mk.

Missnöjd med denna dom sökte Alexanders-Universitetets ombudsman i underd. ändring deri hos H. K. M:t, derå målet den 13 Decemb. 1884 afgjordes i *K. Senatens Justitie departement*. Och fann Senaten (Senatorerne *Wasastjerna, Gejtel, Forsman, Björkstén, af Frosterus* och *Nybergh*) ombudsmannen icke hafva anført skäl till ändring i Hofrättens ofvan berörda dom, hvarvid förty fick bero.

Om domstol för slitande af skiftestvister.

Redan länge har *egodelningsrätten* varit utsatt för ganska allmänt klander, med yrkande på reform. Vanligen är det svårigheten att få lämplig och insigtsfull ordförande, som framhållits, och man har ganska riktigt såsom orsaker dertill anmärkt, dels att jurister och särdeles de yngre vanligen sakna för befattningens tillbörliga utförfande nödig speciell kannedom af landtbruket och landtmäteriet, dels ock att för befattningen åtnjutes en vedergällning, som måste anses vara mycket knapphändig, isynnerhet om man tar i beräkning den risk egodelningsrätts ordföranden är utsatt för, redan om han glömmar att insända en dagbok, eller riskar misstaga sig under den honom påtvungna verksamheten, att ej tala om sådana fall, då egodelningsrättens ordförande får det besked, att sakesgarene saknat tillgång till betalning af arvodet, såsom det för undertecknad i afseende å några arvoden 1852 inträffade. Ur denna synpunkt har ock hr *Ernst Tegengren* (uti J. F. T. 1883 sid. 15 och följ.) gjort två alternativa förslag att reorganisera egodelningsrätts ordförandebefattningen, hvarom mera nedanför.

Vår tro är dock att *endast* härigenom en verklig förbättring, så önskelig den än obestriddigen är, ej kan vinnas. Något nytt förslag är det emellertid icke vår mening att här framställa, och ett sådant är också föga erforderligt, då i Sverige och hos oss under halft annat sekel rätt många mer eller mindre olika sätt att lösa frågan blifvit försökta eller föreslagna, så att det här troligen blott gäller, att välja hvad som anses vara det lämpligaste, om ock med någon vidare utveckling af redan uttalade och godkända grundprinciper. Vi tillåta oss därför att här uppräknade de försökta och föreslagna sätten att få egodelningstvister afgjorda.

Vi ha då

1) först den i 1734 års lag B. B. 1 kap. sammandragna skiftesstadga, som i 4 § säger: "Klaga någor, ehvad han hafver mer, eller mindre i by, att han fått mindre eller sämre lott än han hafva bör; söke laga syn ther å, och jämnke Domaren them emellan". — Det var altså domarn (domstolen), som vid syn enligt J. B. 14: 1 skulle slita tvisten.

2) Men kort derpå och särdeles efter den s. k. "fin-ska kommissionens" inrättande 1744 började småningom den idé arbeta sig fram, att der genom tegskiften jorden var till smala remsor och spjäll mycket sönderdelad, hvar och ens egor borde, efter jordmånens olika art och godhet, så jemkas att de kunde fås på ett ställe, eller att åtminstone de mindre tegskiftena kunde förändras till så få *storskiften* som möjligt, hvartill också landmätarene jemlikt K. F. d. 1 Mars 1749 skulle byagrannar uppmana, och för hvilket ändamål det, efter särskilda föregående uttalanden, i K. F. d. 5 april 1757 stadgades, att den eger "vitsord som vill dela i storskifte". Och emedan det var meningen att drifva storskiftesarbetena med kraft och skyndsamhet, så att hela socknar i ett sammanhang skiftades, och emedan det hölls för sannolikt, att uppkommande tvisters slitande genom allmän domstol skulle vålla betydligt uppskof, förordnades att den af riksens ständer 1756 utnämnde s. k. *ökonomie deputationen* äfven egde i stället för de vanlige rätterne behandla dylika tvister. Som likväl *ökonomie deputationerna* 1766 upplöstes eller indrogos, måste annan utväg för skiftestvisters afdömande påtänkas, och

3) *egodelningsrätten* infördes genom förordningarna af 20 Nov. 1766 "angående storskifts delningar i Åbo, Björneborgs, Nylands och Tavastehus läner" samt af 2 Dec. 1766 "huru ägodelningar i Österbotn hädanefter måge förrättas". Enär den då anförda motiveringen innehåller nästan allt hvad äfven på senaste tider i saken anförts, om ock emot deraf dragna slutsatser ett och annat kan påminnas, införa vi här nedan i en not ordalydelsen i 11 § af K. F. 20 Nov

1766.¹⁾ Man hoppades mycket af denna rätt, hvars *kompromiss* egenskap dock straxt från början var bra nog half, i ty att kompromissarierna, 3 eller 5 till antalet, skulle väljas *socknevis*, icke af de tvistande, för hvilka, då de voro missnöjde, anlåtande af denna rätt var obligatorisk, samt att domen var apellabel.

4) Fastän man hoppades att kompromissarierna kunde komma till rätta utan något egentligt juridiskt vetande, synes dock åsigten derom snart ha förändrats, eftersom redan K. F. 27 Juni 1775 "angående storskiftsdelningar i Finland", gör en vigtig förändring. I 8 § säges nemligen väl att egodelningsrätternes tillsättande, "uppå finska allmogens egen

¹⁾ "Och ehuru väl med fulla skäl och anledningar kan slutas, att då allt hvad härutinnan, såväl nu som tillförene stadgadt blifvit, noga iakttages och efterlefves, det ganska få tvistigheter lära vid storskiftes-mätningarna och delningarne sig yppa; Men ifall sådant, emot förmodan sker, så synes ingenting med en naturlig billighet vara mera öfverensstämmande, än att öfverlemnna olika ekonomiska tvisters afgörande i landets Inbyggares egna händer, så att sakägande, enligt Utsöknings Balken 4 Cap. 15 § måge äga frihet att välja sådana goda och oväldige män. af hvad stånd och vilkor de vara måge, som de kunna hafva bästa förtroende till, hvilka de förekommande målen äga att upptaga, och om möjligt är, i godo förena och bilägga; men i vidrigt fall igenom Lega dom och utslag afgöra. Härigenom kan icke allenast en drygare kostnad, utan ock en lång tidsens utdrägt lättare undvikas, än om olika saker skulle afgöras vid de vanliga domstolar och der dragas ifrån den ena Instantien till den andra; det påsyftade ändamålet som är kostnadens besparing, Rättegångens förkortande och snara slut kan då bäst vinnas, samt hvar och en utan uppehåll komma uti säker och oqvad besittning samt nyttjande af hvad honom tillkommer; de i orterna vanliga Domstolar, hvars districter äro nog vidlyftiga, hindras icke uti deras öfriga många och högtangelägna, så juridiska som oekonomiska göromål, hvilka dem dessutom så sysselsätta, at de med alike måla uptagan- och afgörande, utan at, til Invånarnes egen skada, eftersätta något af deras ordinarie sysslor, ej medhinna, änskönt de ock härtill med särskilta Instruktioner skulle förses, hvartil kommer att hos större delen saknas de grunder att dömma efter, som på stället förekomma, och hvilka böra tagas i ögnasigte, med mera; Icke att förtiga, det Landtmäteriet under tidsens utdrägt skulle stadna i största oreda.

Men emedan till ordnings bibehållande härvid, likväl någon, som är underrättad om hela länets hushållning i den delen, som angår Mätningar, Rättvister och Storskiften bör utsätta terminerne för vederbörande,

ansökan" lemnats "till socknarnes eget val", vid hvilket "*privilegium*" äfven framdeles skulle förblifva, men tillika bestämmes, att ordföranden borde vara "*en i domarembetet fullteligen pröfvad och otilltalt man*".

5) Men egodelningstvisters afdömande, som sålunda i *Finland* öfverflyttades på en särskild qvasi kompromissrätt, förblef deremot i Sverige en *allmän domstolssak*, såsom synes af landtmäteriförfattningarna af 20 Nov. 1766, § 29 mom. 3, och 12 Aug. 1783, §§ 83 och 84. I båda ingår dock en föreskrift, utvisande att man redan då var angelägen om att för rätten skulle vid behof vara tillgänglig upplysning, meddelad af vederbörlig fackman. Ty det heter att, om tvisten icke kan urskiljas annorstädes än på tvi-
stestället, domaren vid häradsyn "med sju nämndemän och

då de skola sammanträda, at välja ledamöter till Ägodelningsrätten, och då förrättningarna på något arbetsställe upphört, infordra Protocollerne; Alderföre skal det åligga Landtmätaren, att så snart mätningen i Soken lider till slut, då gifva det Konungens Befallningshafvande till känna; anförandes derjemte tydeligen, huru många tvistiga ställen befinnas, hvilka, som sagdt är, såväl hvad sokneråerne, som de byar och hemman emellan, böra vara uppgångne och å charta lagda, så till sin beskaffenhet som praetentionerna beskrifne, hvarefter Landshöfdingen termin utsätter för Sokenmännen, at utvälja Compromissarier eller Ledamöter till Ägodelnings Rätten, hvilka, sedan de engång valde blifvit, icke få ombytas, utan måste vara med ifrån början till slutet, så vid skogs- som åker- och ängsdelningarne, för att så mycket bättre i sammanhang känna alla omständigheter, som uti denna Soken äro at i akt taga, hvarest de med laga utslag, alla der förrättade Storskiftesdelningar böra befasta och fastställa för nu och evärdeliga tider. På det icke denne så beskaffade Delnings-Rätt må stadna i *Paria vota*, så böra de, efter Sokenmännens godtfinnande, vara tre eller fem personer til antalet, hvarest den, som till embete eller stånd är förnämst alltid förer ordet.

Likaledes antagas och förordnas af desse Ledamöter en skickelig man til Sekreterare, hvilken förer och håller Protocollerne uti fullkomlig redighet.

Skulle någonders af parterne visa sig motsträfvig och icke vilja beqväma sig at föreslå och antaga oväldiga män til Compromissarier, eller på annat sätt lägger hinder i vägen, plikte femtio dal. smt. och förelägge Landshöfdingen honom inom en månad, vid vite, termin till nytt val."

en annan landtmätare, än den delningen förrättat", borde pröfva det öfverklagade (hvarutom 1783 års förordning i 81 § säger, att förrättningslandtmätaren vid tinget "ej må anses såsom part", der han ej för tjenstefel tilltalas).

6) Emot sist anförda bestämning kontrasterar bra nog skarpt hvad i K. F. om enskiften i Skåne af d. 31 Mars 1803 i 13 § stadgas. "Emedan enskiftes utbrytningarne äro helt och hållet hushållsinrättningar, som hafva för ändamål att så lägga och indela Åboernes ägolotter, at hvar och en, oberoende af sina grannar, må till egen och allmän fördel kunna derå använda den högsta möjliga odling och förbättring: Alltså pröfve Vi, at de dervid förekommande frågor icke kunna underkastas den omgång, vidlyftighet och utdrägt, som vid Domstolarnes pröfning är oundviklig. Och vele därför härmedela hafva i nåder förordnadt, at enskifttestvister skola såsom andra hushållsmål af Våre Befallningshafvande i Malmöhus och Christianstads Län upptagas och afgöras". Samma stadgande ingick derefter i den allmänna enskiftesstadgan af 2 Febr. 1807 § 10.

7) I *Sverige* var derefter 1819 af lagkomitén *föreslaget*, att skifttestvister skulle afgöras af "kompromiss eller s. k. *särskild nämnd*, som skiftesdelegarene sjelfva borde utse och i hvars beslut ändring ej finge sökas";¹⁾ till stöd för hvilket förslag bland annat anfördes: "att icke ens första domstolen alltid känner jordbruket i orten så noga, som de män, delägarene sjelfve hafva tillfälle att invälja i Nämnden, och att med hvarje ny instance, denna lokalkännedom allt mindre och mindre är att vänta — — — och i sjelfva verket kan ingen domstol, den må hafva hvad namn som helst, betraktas *annorlunda*, än såsom en Nämnd i en så beskaffad fråga, ty den har ej annan grund att följa än den subjektiva öfvertygelsen hos hvarje af dess ledamöter om beskaffenheten af ägorna i fråga". Nämndens befogenhet skall sedan af 1826 års lagkomité begränsats till pröfning

¹⁾ Hr E. T—ns anf. uppsats sid. 27 not. — Derifrån är äfven det följande citeradt.

af "egograderings-, värderings- och liquidationstvister".¹⁾ Men dessa förslag godkändes icke.

8) 1827 års *svenska* skiftesstadga (förnyad 1866) innehåller: "Förste domstol i skiftesmål å landet är egodelningsrätt i hvarje härad eller tingelag". Ordinarie domaren är ordförande och ledamöter tre i landthushållning kunnige, af socknefullmäktige inför häradsrätten valde bofaste män. Kompetensen är något annorlunda bestämd än den varit det för Finland, bland annat tillkommer det egodelningsrätten att fastställa ett icke öfverklagadt skifte, hvarförinnan rätten dock bör "noga tillse och pröfva att detsamma är lagligen beskaffadt". Men den i landtmäteriförordningarna af 1766 och 1783 ingående föreskrift, hvarigenom i skiftesmål vid häradsyn utlåtande af fackman, — annan ojäfvig landtmätare, — kunde för rätten vara att tillgå, återfinnes icke mera i skiftesstadgan af 1827 och 1866.

Redan innan sålunda i Sverige för skiftesmål, hvilka förut hört till allmän domstol, inrättades en särskild egodelningsrätt, tänkte man i Finland, der sistnämnde speciella rätt länge fungerat, på reform i motsatt syfte.

9) Efter Wiborgs läns förening med det öfriga Finland föreslog organisationskomitén, att storskiftsmålen skulle behandlas af allmän domstol, hvilket förslag på det kraftigaste understöddes af dåvarande prokuratorn *Mathias Calonius*, enär, utom ordinarie domarene, i den orten då icke kunde erhållas "dugeliga ordförande i Compromiss-Rätten för hvarje Härad och än mindre för hvarje Socken". Och höll Calonius före, att "Compromissdomstolars inrättning å en ort, där deras biträde möjligen kan undvaras", svårligen skulle tillrådas af den, som "hället något så när känner hvad utomordentligt bevärd Compromiss-Domstolarne den Svenska Regeringen tillskyndar; huru mångfaldiga författningar man varit föranlåten att vidtaga till afböjande af de missbruk till Allmogens betungande med dryga arfvoden och

¹⁾ Uppgiften är hemtat från länelandtmätarn J. Sjölin's berättelse om en 1884 företagen resa för studium af landtmäteriförhållanden i utlandet, stycket "om rättgångssättet i skiftesmål".

resepenningar, med upstegrad Dom- och Expeditionslösen för den i sjelfva verket alltid onyttiga Sekreteraren, med flere dylika, som hos dem tid efter annan velat sig inrota; och huruledes all denna Öfverhetens nitiska omsorg ändock icke varit tillräcklig att hindra, det ju många större samfälligheter, ja till och med hela Härader blifvit så i grund utarmade, att de slutligen icke mäktat betala sina räntor och Krono utlagor“.

10) I strid mot detta förslag förordnades emellertid uti K. Kung. af d. 12 Juli 1816, "att en särskild Domstol eller beständig Ägodelningsrätt tills vidare" skulle, "i likhet med hvad för Ägodelnings-Rätterne i det öfriga Finland stadgadt är, alla *storskiiftesmål* inom Wiborgs län upptaga och afgöra". Men hvad emot egodelningsrätterne anmärktes synes likväl hafva föranledt till annan sammansättning, hvarigenom *kompromiss*-egenskapen, utan att ens namnet mera förekommer, reduceras till rätt för jordegarene inom socknen att välja 2 ledamöter, medan H. K. Maj:t förbehöll sig att, efter Åbo hofrätts förslag, utnämna "en för bepröfvad skicklighet i Domare göromål och storskiiftsärenders behandling kunnig ordförande" i rätten, deri "såsom *beständig Ledamot*" skulle sitta "Förste Läne-Landtmätarn eller den dess ställe företräder", hvarutom, enligt hvad dels då och dels senare bestämdes, en "beständig sekreterare" komme att af Åbo hofrätt, efter ordförandens förslag, förordnas och "en Cancellist till dombokens renskrifning" af ordföranden antagas. Emedan vid meningsskiljaktighet ordföranden eger en, förste landtmätaren en och de två öfrige tillsammans en röst samt ordföranden jemväl votum decisivum, är det visst påtagligt, att möjligheten af de valde ledamöternes inflytande på domen är betydligt minskad, och detta kan icke lemnas ur sigte, när man ihågkommer, att det var såsom *kompromiss*, som den särskilda domstolen först infördes och att vi i Finland derigenom fingo två slag af egodelningsrätter. Men lika påfallande är att i Wiborgs län rättens sammansättning innebär bättre garantier för en mogna och på verklig sakkännedom grundad pröfning af tvistefrågorna, då 1:o) till ordförande, som lika med sekreteraren och kansli-

sten åtnjuter kronolön, just därför måste kunna påräknas en i domarevärf mera bepröfvad, skicklig jurist möjligen med erfarenhet derhos i landtbruk och landtmäteriet, och 2:o) genom länelandtmätarn för målens pröfning nödig, af fackman meddelad, upplysning göres för rätten disponibel, likasom man sökte åstadkomma en sådan vid häradssejerna enligt 1766 och 1783 års förordningar, hvilket ej var fallet med den äldre egodelningsrätten; tvertom heter det 1775 att "ej må någon af *landtmäteri-* och *Landtstaten* dertill väljas", ehuru förbudet synes vara nog märkeligt. I skiftes-mål äro parterne inom Wiborgs län ännu dessutom i så måtto bättre ställda, att statskassan bekostar egodelningsrättens resor. Det företråde, den Wiborgska egodelningsrätten på dessa skäl relativt tillkommer, bevisar likväl ej ännu enligt vår mening, att en särskild domstol verkligen är nödig. Till denna fråga återkomma vi nedanför.

De två slagen af egodelningsrätter handlade dock ej alla skiftesvister. Emedan egodelningsrätterne voro inrättade för handläggning af *storskiftesmål*, finna vi att t. ex. Jockas sockens egodelningsrätt d. 21 Juni 1831 undandrog sig pröfning af tvistigheter, uppkomna vid klyfning af kronorusthållet N:o 2 i Kuosmala by (se K. B. ²³/₅ 1832) samt för öfrigt, att om forum för dylika tvister, enligt hvad ses af K. B. för den 15 Jan. 1838, olika åsikter varit rådande i ty, att några egodelningsrätter handlagt dem, men att de jemväl upptagits

11) dels af *häradsrätterne* och

12) dels af *landshöfdingen*, tills

12) genom omförmälda kejs. bref förordnades, att äfven tvister, uppkomna vid klyfnings-skiften skulle behandlas af egodelningsrätt.

13) 1848 års reglemente, som för Wiborgs län bibehåller egodelningsrätten, sådan den bestått enligt 1816 års sedermera uti kejs. instruktionen af den 26 Febr. 1828 ingående förordnande, inför uti egodelningsrätten för det öfriga Finland såsom *konsultativ* ledamot, hvad angår *storskiftesärenden*, *länelandtmätarn*, hvars närvaro dock vid

rättens sammanträde för tvister om klyfningsskiften ej "är af nöden, derest icke parterna sjelfva sådant begära" (§ 69).

14) 1862 års landtmäterikomité, som bibehöll stadgandet, att egodelningstvister fortfarande tillä vidare skulle få upptagas och afdomas af kompromiss- eller egodelningsrätt, föreslog sådan för hela landet lika sammansättning, att *domhafvanden*, om ej af H. K. Maj:t särskild person dertill utsåges, vore sjelfskrifven ordförande och länelandtmätaren sjelfskrifven ledamot jemte två valde, i landthushållning kunnige bofaste män.

Emot detta förslag gjordes särskilda anmärkningar. Åbo hofrätt ansåg häradshöfdingens sjelfskrifvenhet vara ett ingrepp uti det bondeståndet uti 8 § af 1775 års landtmäteriförfattning förbehållna privilegium att få välja kompromissarier. Wasa hofrätt, Wasa guvernören och många häradshöfdingar voro af den mening, att ordförandeskapet ej borde häradshöfding uppdragas eller åhvälfvas. Andra häradshöfdingar godkände förslaget, opponerade åtminstone icke, och häradsh. Carlqvist yttrade den åsigt, att egodelningsrätten utom den i Wiborgs län kunde indragas och egodelningsmålen handläggas af ortens *häradsrätt*, i hvars slutliga åtgärder i dessa mål ändring likväl skulle sökas hos H. K. Maj:t. Om länelandtmätaren menade några, att honom icke borde åläggas ledamotskap; andra att han icke borde ha rösträtt.

Hr E. Tegengren åter (i anf. uppsats) föreslår, att ordförande befattningen borde,

15) antingen likasom i Wiborgs län för hvarje af de öfriga länen, anförtros åt en af staten aflönad domare, eller och

16) utöfvas af ortens domhafvande, likasom i Sverige, så framt särskild ordförandes aflönande blefve för kostsamt, oaktadt förslaget innehåller att egodelningsrättens resor skulle af sakegarene bekostas och sekreterarebefattningen indragas.

Det säges icke något om rättens sammansättning i öfrigt, hvadan meningen torde vara, att den blefve vid sitt förra, alltså att till rätten hörde 2 valda ledamöter och att i vissa fall länelandtmätaren skulle "tillstådes vara, för att

granska kartor och Landtmätarens förrättningshandlingar, samt *utlåtande i ämnet* afgifva." Således skulle i hvardera fallet rätten vara något olika sammansatt, mot hvad under föregående punkter är upptaget.

För att utröna huruvida någon anledning vore för handen att ens tänka på en särskild af staten aflönad ordförande för hvar lään, ha vi ur de i prokuratorns berättelser om civila rättegångsärenden och brottmålen i landet åren 1880, 1881 och 1882 ingående tabeller öfver egodelningsrättemålen gjort ett sammandrag, upptagande för hvar lään antalet mål, som från 1879 inbalanserat, årligen inkommit, afgjorts och till 1883 uppskjutits, samt medeltalet per år inkomna och afgjorda. Till märkandes är dock, att i egodelningsrätternas dagböcker, enligt hvilka redogörelserna till prokuratorn böra afgifvas, målen såsom anhängiga upptagas genast då anmälan hos ordföranden sker och innan saken ännu vid något rättens sammanträde handlagts, så att många mål, dem egodelningsrätten icke vid något sammanträde behandlat, komma att figurera som inkomna och uppskjutna. Siffrorna på afgjorda mål torde fullkomligen exakt angifva förhållandet. •

Då i Nylands lään ej förekommit något enda mål och, när Wiborgs lään undantages, i de öfriga sex afgjorts under trienniet summa 109 eller i medeltal pr år $36\frac{1}{3}$, pr lään $6\frac{1}{3}$, varierande emellan $2\frac{1}{3}$ och $10\frac{1}{3}$, lär väl ett förslag om särskild ordförande för hvar lään näppeligen kunna på allvar ifrågakomma.

Deremot och så framt *särskild domstol* för egodelningsmål allt vidare kommer att bibehållas, vore det utan tvivel *relativt* bättre att *ortens domhafvande* gjordes till *sjelfskrifven ordförande*. Härads höfding borde icke ega giltigt skäl att sätta sig deremot. Ty då skiftesmålen ursprungligen hörde till häradsrätten, som också i Sverige ännu 61 år, efter det egodelningsrätten infördes för *storskiftesmål* i Finland eller till 1827, dessa ärenden handterade,

och då det i 1816 och 1848 års författningar säges att dessa mål *till vidare* och intill dess annorlunda förordnas handläggas af egodelningsrätten och att *den* domstolen sålunda egentligen blott är provisorisk,

kan ju, sedan *storskiftena*, för hvilka egodelningsrätten inrättades, i de flesta län afslutats, dess befogenhet åter öfverflyttas på allmän domstol, hvarföre och då häradschefding deremot naturligtvis föga hade någon talan, han följdriktigt icke heller borde kunna undandraga sig ordförande befattningen. Att något anmärkningsvärdt tillskott i arbete derigenom icke åsamkades, utvisa siffrorna i prokurators berättelser. I S:t Michels län, hvarinom ligga 5 hela domsagor och delar af tre andra, förekommo de flesta målen. Af dem afgjordes på tre år inom Mäntyharju domsaga 13, inom fyra andra 17, inom en 1, summa 31 mål. Tabellen följer här nedan:

Tabell öfver till egodelningsrätterne öfverlemnade mål 1880, 1881 och 1882.

	Inkomna					Mål som blifvit					Inkomna nya i medeltal pr år	Afgjorda i medeltal pr år
	äldre från 1879	nya			Summa	afgjorda			uppskjutna 1883	Summa		
		1880	1881	1882		1880	1881	1882				
Wiborgs län	8	29	24	57	118	33	23	39	23	118	36½	31½
St Michels	2	14	8	9	33	11	8	12	2	33	10½	10½
Kuopio	4	10	—	12	26	11	3	8	4	26	7½	7½
Wasa	3	7	7	8	25	9	5	8	3	25	7½	7½
Tavastehus	—	—	10	4	14	—	10	4	—	14	4½	4½
Uleåborgs	3	4	1	7	15	6	2	5	2	15	4	4½
Abo och Björneborgs	—	4	—	3	7	3	1	3	—	7	2½	2½
Nylands	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa:	20	68	50	100	238	73	52	79	34	238	72½	68
		218				204						
I Wiborgs län	8	29	24	57	118	33	23	39	23	118	36½	31½
i sex öfriga (utom Nylands)	12	39	26	43	120	40	29	40	11	120	36	36½
I medeltal för dessa 6 län	2	6½	4½	7½	20	6½	4½	6½	1½	20	6	6½

Då S:t Michels län haft mest egodelningstvister, upptages här huru många af dem handlagts inom de skilda domsagorna, emedan dervidlag ojemnhet förefinnes.

	Summa inkomna	af dem		medeltal		Inom den till Kuopio län hörande andelen af domsagan.
		afgjorda	uppskjutna	inkomna	afgjorda	
Inom Mäntyharju domsaga .	13	13	—	4½	4½	Intet.
Jockas .	7	6	1	2½	2	
Rautalampi (Pieksämäki) .	5	4	1	1½	1½	
Heinola .	4	4	—	1½	1½	Ett mål afgjort.
Kides (Kerimäki) .	3	3	—	1	1	
S:t Michels .	1	1	—	—	½	
Rantasalmi .	—	—	—	—	—	Fem handlagda, 1 uppskjutet.
Leppävirta (Jorois) .	—	—	—	—	—	
Summa	33	31	2	11	10½	

Den sista berättelsen upplyser dessutom, att till K. Senatens Justitie departement år 1882 inkommit 56 storskiftes-mål, af hvilka 25 afgjorts och 31 interloquerats. Antager man att de 25 målen slutbehandlats af egodelningrätterne föregående år 1881, då inalles 52 afgjorts, och således nästan hälften dragits till högre instans, så är denna siffra bra nog hög. Sagda antagande kan dock vara ett misstag.

Men — blir ortens domhafvande sjelfskrifven ordförande i egodelningsrätten, så kan man fråga:

Hvad blir egentligen skillnaden emellan egodelningsrätt och häradsrätt?

Näppeligen någon annan, än att häradshöfding i häradsrätten dömer med fem, men i egodelningsrätt med två ledamöter eller nämndemän.

Skulle man åter tänka på att, likasom i Wiborgs län, göra *länelandtmätaren* till rättens *ledamot* och sålunda i rätten anställa en *fackman*, den der vore fullt kompetent

att kontrollera huruvida landtmätarens arbete i tekniskt afseende är riktigt utfördt, måste man medge, att en högst vigtig, ofta alldeles oundgänglig utredning derigenom vunnas. Men en annan sak är om det just skall vara en rätts *ledamot*, som meddelar upplysningen, och om ej länelandtmätaren i *grunden* är ett sakkunnigt vittne, likasom läkaren är det, när han, i stöd af besigtning å lefvande eller döde, afgifver något embetsintyg. Denna princip är ju ock följd uti 1873 års sjölag, då 235 § för behandling af sjörättsmål föreskrifver, att i rätten "två sakkunnige (af rätten dertill valde edsvurne) män (skola) närvara för att tillhandagå domstolen med nödiga upplysningar". Af ungefär enahanda art är väl ock det yttrande och det intyg, som under tvist om något byggnadsarbete afgifves af arkitekt. Vår mening är alltså, att länelandtmätaren, om han vid egodelningsrätten är tillstädes, för att tillhandagå med yttrande och bedömande af landtmätarens arbete, principenligt icke *bör vara ledamot* i rätten, helst noga taget domstolen ytterst har att pröfva hvad kraft och verkan länelandtmätarens intyg skall tilläggas.

Blir åter länelandtmätaren *icke ledamot* i egodelningsrätten, torde föga några hållbara skäl kunna uppvisas, hvarföre häradsrättshöfding, som i häradsrätten icke får afdöma ens det lumpnaste fordringsmål med mindre än *fem* nämndemän, borde göras kompetent att med *två* i egodelningsrätten slita vigtiga skiftestvister, särdeles då den hos häradsrättshöfding i lag förutsatta erfarenhet i landbruk ofta effektivt ej tål att omtalas, men tvertom är så ringa, att han, vid bedömande af egodelningsfrågor, mer än eljest, måste lita sig till nämndens omdöme och just därför kanske hade behof af ännu flere att samråda med.

Enligt vår mening skulle alltså denna extra ordinarie domstol icke behöfvas, och vi ansluta oss till den af Wiborgska organisationskomitén, Math. Calonius och häradsrättshöfding Carlqvist uttalade ofvan omförmälda åsigt sålunda, att egodelningstvister, såvidt de behöfva slitas af domstol, numera borde höra till häradsrätten. Och detta utan all tvekan, helst vid granskning och öfvervägande af de sär-

skilda sätt, som blifvit försökta och föreslagna, för att komma till ett godt resultat, det vill synas oss klart, att man såsom motiv för egodelningsrättens införande, just då de ekonomie deputationer, under hvilkas inseeende storskiftenå blifvit påbegynta, indrogos, åberopade nog sökta skäl, beroende delvis på, att man ur fullkomligt riktiga premisser ej vågade draga de slutsatser, hvartill de bort med någon af sakens beskaffenhet påkallad begränsning leda. Och detta var äfven fallet, då, efter det "alla Commissioner, Deputationer med Domsrätt, eller extraordinarie Domstolar" genom 1772 års regeringsform förklarades vara afskaffade, egodelningsrätten i alla fall 1775 bibehölls. Det heter, "at sakägande, enligt U. B. 4 Cap. 15 §, måge äga frihet att välja sådane goda och ovälduge män, af hvad stånd och vilkor de vara måge, som de kunna hafva bästa förtroende till, hvilka de förekommande målen äga at uptaga, och om möjligt är, i godo förena och bilägga; men i vidrigt fall igenom Laga dom och utslag afgöra". Men kompromissarierna valdes dock *socknevis*, således ej af de *tvistande* parterne, och för det andra var deras dom apellabel. Alltså var det nog oegentligt att till stöd för stadgandet åberopa U. B. 4: 15 och att kalla denna extraordinarie domstol "*kompromissrätt*", hvilken benämning ändå är bibehållen ännu i 1862 års förslag, fastän häradshöfdings *sjelfskrifvenhet* till ordförande deri förordades. (Eget är emellertid att man i finskan mest kallar egodelningsrätten "*komprominoikeus*," och i södra Savolaks "*kommissioninoikeus*", påminnande om den ursprungliga landtmäterikommissionen och kommissionslandtmätare). Lika oegentligt var stadgandet i de svenska enskiftes förordningarna att skiftestvister, såsom *ekonomiska* ärenden, hvilken benämning dem äfven tillägges i 1766 och 1775 års författningar, skulle afgöras af Konungens befallningshafvande, just såsom skulle man velat söka stöd för föreskriften i R. B. 10: 26.

I K. F. af 20/11 1766 § 11 säges väl redan också, "at hos större delen (af domstolarne) saknas de grunder at dömma efter, som på stället förekomma, och hvilka böra tagas i ögnasigte, med mera". Men först genom den sven-

ska lagkomitén ofvan åberopade ord 1819, att "*ingen domstol, den må hafva hvad namn som helst, kan betraktas annorlunda än såsom en Nämnd i en så beskaffad fråga*", är sakförhållandet fullt tydligt uttaladt. Af dem måste nödvändigt följa, att alla de frågor, i hvilka domstolen skulle fungera såsom *en nämnd*, icke heller böra till domstol öfverlemnas, utan åt en nämnd, hvars votum i de flesta fall kunde vara inapellabelt, alltså att äfven nu, såsom 1766, en *kompromiss verkeligen behöfves*, ehuru man borde noga urskilja sådana mål, hvilkas afdömande förutsätter någon lagkunskap, från andra, för hvilkas tillbörliga pröfning juridiken ej just mycket hjälper, såsom tvister om egogradering, värdering och liqvitation och måhända också om egoplacering, eller egentligen om utflyttning, hvilket dock kan vara tutal om. Då man 1766 ej företog dylik sortering, men ändå antog att *alla* skiftesmål utan undantag kunde pröfvas af personer, hvilka saknade juridiskt vetande, visade det sig snart, att man ej kunde ty förutan slå sig ut och redan 1775 stadgades att ordföranden borde vara en i domarembetet fullleligen pröfvad man. Men denne åter, ålagd att äfven pröfva saker, till hvilkas bedömande han känt sig vara mindre vuxen, har blifvit försatt uti en rätt svår ställning, särdeles då han icke haft tillfälle att af ojäfvig sackman vinna upplysning, men icke heller haft fullt förtroende till förrättningsmannen och nödgats lita sig till ledamöternas omdöme, äfven der han icke kuunat vinna egen öfvertygelse om dess riktighet, och just detta kinkiga läge har väl sedan föranlett de täta afsägelserna, hvilka man framhållit, likasom det äfven är antagligt, att den af sakens natur härörande svårigheten, att för hvarje fall kunna pröfva hvad som rätt och billigt är, måhända ännu i högre grad skall göra sig gällande, då olika *pröfningsfrågor* förekomma i högsta instans.

I betraktande af allt detta tro vi, att egodelningstvisterna böra särskiljas uti omförmälda två kategorier, för att få klart 1:o) hvilkas afgörande endast bör bero på *kompromiss* och 2:o) hvilka få dragas till allmän domstol.

Innan vi vidare uttala oss härom, påminna vi, huru-

som det redan länge uti författningar, utfärdade 1766, 1783, 1816, 1828, 1848 och 1881 för vissa fall ansetts nödigt att landtmätarens tillgöranden, i afseende å det tekniska utförandet, underkastas granskning och kontroll af annan ojäfvig fackman, och i detta hänseende föreslogs 1862 att i alla Finlands län skulle anställas inspektörer, ehuru sådana likväl blifvit tillsatta endast i Wiborgs och Uleåborgs län. Svårigen torde det kunna förnekas att en högre ställd landtmätare är rätte mannen att granska huru en skiftesförrättning blifvit utförd och likaså den mest kompetente att *leda* öfverläggningarna inom en kompromiss. Vi hålla alltså före, att, der ej skiftets företagande hindrats af t. ex. en råtvist, som bör omedelbart öfverlemnas till domstols afgörande i vanlig ordning, *länelandtmätaren*, när missnöje emot skiftet anmäles, borde blifva den, som vid utsatt sammanträde, dels för egen del granskar skiftesåtgärderna, dels föredrager frågorna till afgörande eller utlåtande af kompromiss, bestående af tre personer, så framt parterna vore ense om att lemna afgörandet åt så få, men eljest af *fem*. Hvardera parten valde en eller två och desse åter gemensamt en; länelandtmätaren vore också valbar, men egde endast såsom vald kompromissarie rösträtt, vore i allt fall den, som vid tillfället förde protokollet, hvilket efter justering borde underskrifvas både af parterna, om de vore skrifkunnige, och åtminstone af kompromissarierna. Redan före afgörandet borde urskiljas, i hvilka af tvistefrågorna, enligt lag, kompromissens utslag vore inappellabelt och parterna derjemte på förhand förklara om de äfven i öfrigt ville underkasta sig kompromissens uttalande.¹⁾

Sannolikt blefve de frågor, hvilka efter denna behandling skulle dragas till domstol, reducerade till ett ganska litet fåtal. För att förkorta rättegången och förekomma ett skiftes uppehållande, ginge det *kanske* an,

1) att länelandtmätarn, då missnöje anmäldes emot

¹⁾ Måhända kunde man tänka på att kompromissarierna borde vara edsvorne. Men då de genom sakens ärendes förtroende kallades till uppdraget, torde edgång vara öfverflödig.

kompromissens votum i frågor, hvilka få underkastas domstols pröfning, förständigade vederbörande att utan vidare stemning infinna sig vid nästa ting, då saken komme att företagas på dag, som i tingets början utsattes, och utan hinder af den ena eller andra partens utevaro med slut afhjelpas;

2) att för detta ändamål länelandtmätaren till härads höfding inskickade kartor och handlingar, hvilka sedan behofvet af dem upphört, återsändes;

3) att ändring i häradsrätts utslag, när kompromissens uttalande godkännes, icke finge sökas;

4) men att det eljest vore den missnöjde obetaget att i vederbörande *hofrätt* söka ändring genom *besvär*, hvilka inom viss tid skulle inlemnas till häradshöfding, den der, efter det öfrige sakesgares förklaringar afgifvits, till hofrätten inskickade alla handlingar, måhända äfven de af länelandtmätaren till honom öfverlemnade kartor och handlingar, dem i sådant fall hofrätten till länelandtmätaren tillbaka expedierade;

5) att hofrättens utslag i dessa frågor vore inapellabelt.

Vi hålla före, att här nu uppkastade reformförslag endast utgör en utveckling af hvad under förgångna tider hos oss och i Sverige blifvit försökt och föreslaget och att hvad nytt deri ingår är mycket litet, men lemna för tillfället de detaljföreskrifter, hvilka vidare vore erforderliga. Slutligen upprepa vi dock förslagets hufvudpunkter, nemligen:

1) *egodelningsrätten*, sådan den nu eger rum, afskaffas,

2) i stället skall, då missnöje emot landtmätarens *skiftesåtgärder* anmäles, under ordförande af *länelandtmätaren*, som också för egen del granskar förrättningen, en för hvarje mål särskildt vald *kompromiss* antingen *avgöra* tvistefrågorna (inapellabelt) eller, när de få dragas till domstol, om dem afgifva yttrande,

3) dessa mål, då de ej stanna vid kompromissens beslut, höra under *häradsrätt*, och

4) i häradsrätts utslag (om det är apellabelt) sökes

ändring i *hofrätt*, i hvars utslag vidare ändringsökande ej är tillåtet.

Till yttermera visso må här ännu tilläggas: att stadganden om egodelningsrätt och skiftesverket sjelffallet böra meddelas genom ständerlag.

F.

Oerhördt stort antal mål i Kexholms domsaga år 1882.

Redan vid en flyktig blick på de siffror, hvilka ingå uti den af prokuratorn i K. Senaten för Finland för 1882 "om civila rättegångs ärendena och brottmålen" afgifna underdåniga berättelse, öfverraskas man af de höga talen för Kexholms domsaga. Ännu 1880 och 1881 stod Laukkas domsaga, hvad beträffar de civila målen, främst men blir 1882 efter Kexholms domsaga. Näst dem följer Libelits domsaga. Brottmålsnummern är dock i Kexholms domsaga alldeles häpnadsväckande hög och förtjenar att skildt framhållas, isynnerhet då 10 år tidigare eller 1872 målantalet på långt när icke uppgick till ens hälften af hvad för 1882 uppgifvits. Vi ha antecknadt

1) antalet §§ för 1872 enligt expeditions förteckningarna för hvarje tingslag, inberäknadt lagfarts-, intecknings- och förmynderskapsärenden,

2) folkmängden och

3) huru stor procent af folkmängden målantalet det året utgjorde. Och fastän någon fullkomlig jemförelse icke kan ske, införa vi här dessa siffror:

	Antal §§.	Folk- mängd.	Antal §§ på hvarje 100 af folk- mängden.
1) Räisälä	524.	4,452.	11,75.
2) Kexholm och Kaukola . .	593.	4,668.	12,70.
3) Sakkola och Metsäpirtti . .	606.	6,961.	8,70.
4) Pyhäjärvi	427.	4,454.	9,59.
5) Hiitola	424.	5,077.	8,31.
Summa	2,574.	25,612.	10,05.

Hvad beträffar de arbetsförteckningar, på grund af hvilka ifrågavarande redogörelser uppgöras, är till märkandes, att siffrorna ej kunna slå in med dem *domlängderna* utvisa, och detta af skilda orsaker. I redogörelserna inbalanseras visserligen antalet äldre från föregående år uppskjutna mål och de som uppskjutits utbalanseras till följande år. Men huru många mål, som flera gånger under året förefalla, bestående förnämligast af dem, som från vinter till hösttinget blifvit beroende, synes ej från prokurators redogörelse, ej heller antalet förlikta eller eljest ofullföljda, hvilka observeras utom kolumn, samt ej heller antalet lagfarts-, intecknings- och förmynderskapsärenden. För att jemförelse skall kunna ungefär anställas, måste dessa mål här tilläggas efter *pröfning*, enär tillgång på de verkliga siffrorna ej finnes.

1882 förekom i Kexholms domsaga enligt redogörelsen:

1) civila mål	4,270.
2) brottmål	1,333.

Tillägges:

3) uppskjutna från vår- till hösttinget	
a) civila mål (samma siffra, som från 1881 inbalanserats)	425.
b) brottmål (d:o d:o) .	260.
4) förlikta eller eljest icke fullföljda omkring 10 %	582.
5) lagfarts-, intecknings- och förmynderskapsärenden, minst	130.

Summa 7,000.

Målen ha tillväxt från 2,574 år 1872 till 7,000 år 1882, och antages folkmängden då ha stigit till jemnt 26,000, belöper sig på hvarje 100-tal af folkmängden 26,92 mål år 1882 mot 10,05 år 1872. Och i medeltal hade 37 personer 10 mål eller, emedan i hvarje mål i allmänhet bör finnas en kärande och en svarande, 20 mål. Detta tal reduceras dock något, om man afräknar antalet förlikta mål och lagfartsärenden, fastän det är visst att åtminstone i det enkla antalet af dem någon åtgärd måste vidtagas. Å andra sidan bör ihäggkommas, att i denna mängd mål säkert funnits

mycket vittnen och att från folkmängden måste afräknas barn och omyndige samt gamla och skröpliga, hvilka sjelf-fallet icke gå till rätta. Hvad efter denna reduktion återstår är föga mer, kanske mindre än antalet af dem, hvilka under året vid tinget uppträdt eller bort uppträda såsom kårande, svarande eller vittnen. Bra starkt ändå!

Huru förundrandsvärdt högt målantalet i Kexholms domsaga måste förefalla, synes också om man ställer det i jemförelse med förhållandet i andra domsagor år 1882.

Civila mål hade *fyra* under Wiborgs hofrätt lydande domsagor: Sordavala, Salmis, Ilomants och Jokkas inalles 4,356.
 men *tolf* under Åbo hofrätt hörande: Wirmo, Masku, Halikko, Piikkis, Raseborgs, Lojo, Helsing, Borgå, Mäntsälä, Ruovesi, Birkkala och Ålands hade in summa 4,321.
 således föga mera än Kexholms domsagas 4,270.

Af *brottmålen* åter äro visst ganaka få, som angå gröfre brott. De äro upptagna under följande rubriker:

mord och dråp	1.
barnamord och fosters lönläggning	1.
edsöre och fridsbrott	2.
stöld och inbrott	8.
förfalskningsbrott	1.

Summa 13.

Uti dessa blefvo *fällda* för sistnämnda brott . . . 1.
 för stöld och inbrott 7.

Men med de *mindre* brottmålen visar det sig att i hela *åtta* andra domsagor tillsammans handterades sammanlagdt jemnt lika många mål som i Kexholms domsaga, nemligen i Kronoborgs, Sordavala, Salmis, Ilomants, Libelits, Kuopio, Idensalmi och Pielavesi. Vi ha gjort ett sammandrag af de skilda slagen brott och förseelser och ställa slutsummorna i bredd, upptagande först målen i Kexholms och derefter dem i de 8 andra domsagorna. Tablån ställer sig så här:

	I Kexholms domsaga:	I de 8 andra domsagorna:
passlös resa	—	2.
förseelse af tjensteman	—	2.
tjenstemans förolämpande	—	3.
vållande till fånges löskomst	—	10.
dödsvållande	—	2.
misshandel	68.	128.
förolämpning	142.	198.
enfält hor	—	6.
lägersmål	—	39.
vållande till skogseld	—	2.
åverkan och olofligt svedjande	38.	197.
döljande af hittegods	—	2.
handel med misstänkt person	—	1.
bodrägt	—	1.
snatteri	9.	26.
svek i handel och bedrägeri	—	3.
sjelfpantning och egenmäktig åtgärd	—	14.
qvarstadsbrott	—	43.
svordom	—	1.
ohemul angivelse	—	1.
sabbatsbrott och mindre kyrkoförargelse	—	2.
förbrytelser emot legostadgan	—	10.
fylleri	11.	50.
brott emot bränvinsförfattningarna	35.	228.
mindre lagförbrytelser	1,017.	242.
förbrytelser emot ekonomi- och polisför- fattningar	—	107.
Summa	1,320.	1,320.
Af hela brottmålsantalet ha		
afgjorts	1,042.	923.
uppskjutits	291.	531.
Summa	1,333.	1,454.

Anklagade varit:

män	1,149.	1,401.
qvinnor	186.	281.
Summa	1,335.	1,682.
Af dem har sakfäls	787.	716.
frikänts och icke sakfäls	252.	376.
om hvilka utslag ej fallit	296.	590.
Summa	1,335.	1,682.

Om, såsom redan här ofvan, folkmängden i Kexholms domsaga antages till 26,000, så ha i medeltal af 1,000 personer under året 44 män och 7 qvinnor eller 51 personer stått under tilltal för brott, och något mer än 30 sakfäls, hvilket är bra nog mycket, isynnerhet om man betänker, att det till största delen är manspersoner, hvilka tilltalats och att vid uträkningen af procenttalet män, qvinnor och barn ingått i folkmängden. Antog man att vid sådan beskaffenhet de fleste fullväxte män inom temmeligen kort tid finge någon fläck på sin frejd, eller i kyrkoboken anteckning om undergången straff, torde det dock vara ett missstag. Detta är man åtminstone berättigad att sluta till, då man närmare granskar ofvan intagna förteckning. Det är icke många gröfre brottmål, hvilka handlagts, en mordsak, 8 tjufnads- och 4 andra mål. Bland de mindre åter kan ej antalet mål om snatteri (9), åverkan (38), fylleri (11) och förseelser emot bränvinsförfattningarna (35) anses vara abnormt. Att misshandel åtalats i 68 fall är deremot nog mycket, isynnerhet på en ort, der man föga torde vara just hastig att skrida till personligt våld. Men då i alla Finlands 59 domsagor om förolämpning förekommo 1909 mål, eller i de öfriga utom Kexholms 1767 således i medeltal ungefär 30 $\frac{1}{2}$, så är den siffra 142 på dem, som i Kexholms domsaga för denna förseelse antastats, mycket hög och deraf kan man kanske sluta, dels till någon råhet i sederna och dels till nog mycken kitelighet och benägenhet att draga sin nästa till tings för likt och olikt. Några andra brott och förseelser äro icke särskildt nämnda, utan äro de sammanförda under rubriken andra "mindre lagförseel-

ser" med siffran *ettusen sjutton* (1017), medan i öfriga 58 domsagor under den rubriken förekommit inalles blott 4140 eller i medeltal pr domsaga $71\frac{1}{2}$ och totalsumma af mindre brottmål 15,624 eller i medeltal nära 270 mot Kexholms 1,320. Och som dessa höga siffror *möjligen* tyda på något missförhållande, som borde afhjelpas, ehuru man, utan kännedom om arten af de brott och förseelser, hvilka varit föremål för åtal, ej kan närmare veta eller ens ana hvad orsaken till den stora brottmålsfrekvensen månde varit; ha vi trott anledning vara för handen att fästa uppmärksamheten på de omnämnda höga siffertalen. Hvad beträffar särskildt de civila målen, kan man förmoda att de flesta angått fordran. Till mängden af dem måste orsaken efter all sannolikhet sökas i befolkningens opålitlighet och benägenhet att låna utan att man är så noga om att hålla sina löften att på utsatt tid infria åtagna förbindelser. Att häri åstadkomma en högeligen önskvärd förbättring, är dock en mycket svår fråga och i den inlåta vi oss icke, om vi icke heller kunnat undertrycka vår förmodan om orsaken till mängden af tvistemålen.

Summan af hvad här anförts, är dock, att i Kexholms domsaga år 1882, för att begagna en för oss nyligen uppgifven indelningsgrund, handlagts "mycket brottmål, civila mål och mellanmål".

Allmänna öfverläggningsämnen

för

Juridiska Föreningen i Finland

år 1885.

1. Är aftal, ingånget emellan egarene till tvenne skilda delar af gård och tomt i stad, rörande fördelningen af gårdens gemensamma gatuunderhållsskyldighet, åliggandet att bygga och underhålla plank emellan gårdsdelarna samt rättigheten att å den ena delen hålla fönster invid rålinien emot den andra m. fl. dylika grannelagsförhållanden, bindande äfven för framtida egare af samma gårdsandelar, hvilka ej uttryckligen iklädt sig skyldighet att fullgöra dess bestämningar?

2. Böra vid utmätning och exekutiv försäljning af byggnader och inrättningar å annans grund, hvilka blifvit för fordran intecknade, föreskrifterna om fast egendoms utmätning och försäljning lända till efterrättelse?

3. Får utmätning af kronorester, saköresmedel eller enskildes domfästa fordringar företagas då den betalningsskyldige är frånvarande och skäl ej är att antaga, det han håller sig undan? Och om frågan besvaras nekande, kan exekutor anses underkastad den i kungl. förordningen den 11 December 1766, kungl. brefvet den 13 Juli 1775 och kammarkollegii cirkulär af den 2 April 1794 m. fl. författningar stadgade ansvarighet, derest exekutionen i följd af den betalningsskyldiges frånvaro ej kunnat inom den i nämnda författningar föreskrifna tid verkställas?

4. Är exekutor, som förordnats att med qvarstad belägga och i allmänt förvar nedsätta egendom af sådan be-

skaffenhet, som t. ex. ett större upplag af bräder eller sågstock, växande gröda, några hundratal kor, skyldig att verkställa åtgärden innan dertill erforderliga medel blifvit till honom öfverlemnade?

5. Då ett i konkurs bevakadt fordringsanspråk enligt § 96 i gällande konkurslag förvisats till utredning genom särskild tvist, böra samtliga konkurskreditorer instämmas att dervid svara eller är stämning å syssломännen tillfyllestgörande?

6. Är den ene af tvenne syssломän i konkursbo behörig att, sedan den andre afträdt sin egendom till borgenärsers förnöjande, såsom det förra boets gemensamma fordran i det senare bevaka medel, hvilka genom försäljning af det förra boets tillgångar influtit och af den cederande syssломannen uppburits men ännu icke utdelats, eller bör hvarje borgenär bevaka den andel deraf, som belöper sig på hans utdömda fordran?

7. Är domstol vid utsättandet af straff för brottelig handling, å hvilken åklagaren yrkat ringare ansvar än det lag föreskrifver, berättigad att öfverskrida ansvarspåståendet och följa det i lagen ingående straffbudet?

8. Är Forstmästare behörig att vid domstol utföra åtal rörande åverkan i kronoskog eller tillkommer honom endast att hos allmän åklagare angifva sådan lagöfverträdelse?

9. Kan värnepliktig, som i följd af lottdragning förklarats skyldig att träda i aktiv tjänst men erhållit uppskof dermed till annat år, sedermera på grund af förhållanden, hvilka inträdt efter lottningen, tillerkännas annan eftergift i värnepligtens fullgörande, såsom t. ex. befrielse från aktiv tjänst, eller förkortad tjänstetid?

10. Är värnepliktig, som oafbrutet vistats å utrikes ort från tiden före värnepligtslagens utfärdande och jemväl det år då han varit till lottning uppbådad, sedermera då han till hemlandet återvänder skyldig att såsom från uppbådsstället förfallolöst uteblifven träda i aktiv tjänst?

Juridisk bibliografi

för Finland, Sverige, Norge och Danmark.

Priserna kro i mark och penni för böcker tryckta i Finland;
för öfrigt i kronor och öre.

- Alamaiset ehdotukset, Suomen Suuriruhtinaanmaan rikoslaiaksi. Valmistanut komitea, joka oli määrätty tarkastamaan vuonna 1875 painettuja alamaisia ehdotuksia sanotuksi rikoslaiaksi ja sanotuksi asetuksiksi. Helsingissä, Kejsarill. Senaatti. 50 p.
- Bergh, Edv., Neuvonantaja lakiasioissa joka miehelle. Suomennos. Helsingissä, G. W. Edlund. 6: —
- — Vår styrelse och våra landtdagar. Återblick på Finlands konstitutionella utveckling under de senaste tjugu åren, 1:a bandet. 1855—67. 714 s. o. 1 portr. H:fors. Inb. 18 kr.
- Betydelse, Tullskyddets, för den folkliga hushållningen, Några statsekonomiska betraktelser af Dl. 100 s. Sthlm. 1 kr.
- Betänkande, Läroverkskomiténs. Sthlm.
- I. Läroverkskomiténs underdåniga utlåtande och förslag angående organisationen af rikets allmänna läroverk och dermed sammanhängande frågor. Afgifvet d. 25 Aug. 1884. 383 o. 135 s.
- II. Bilagor A—D. 6, 273, 104 o. 52 s. För I o. II 5 kr.
- Betänkande, skatteregleringskomiténs. Sthlm. Samson & Wallin.
- V. Skatteregleringskomiténs underdåniga utlåtande och förslag angående reglering af tolagsersättningen. Afgifven d. 9 maj 1883. 383 s. 2 kr.
- Betänkande från den för afgifvande af förslag till ny författning, angående villkoren för inrättandet af enskilda banker, tillsatta komité. H:fors. Kejs. Senaten. 50 p.
- Betänkande ifrån komitén för utarbetande af förslag till nytt inkvartierungsreglemente. H:fors. Kejs. Senaten. 50 p.
- Biblioteket, Svenska. Sthlm. Fahlcrantz & K.
- 5:e afd. Sveriges grundlagar och kommunalförordningar jemte åtskilliga konstitutionella stadgar m. m. 1:a hft. 64 s. 25 öre.
- — 2:a hft. s. 65—128. 25 öre.
- — 3:e hft. s. 129—192. 25 öre.

Bidrag till Sveriges officiella statistik. Sthlm. Samson & Wallin.

H) Kungl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. V. Jemte Sammandrag för åren 1876—80 utarbetadt af Kungl. statistiska centralbyrån. 10 kr.

U) Kommunernas fattigvård och finanser. IX. Statistiska Centralbyråns underdåniga berättelse för 1882. 166 s. 2: 50.

Blumenberg, H. G., Kommunalkalender för landet. Förklarande framställning af författningarna rörande kommunalstyrelse på landet jemte månadsminneslistor för kommunalordförande. 4:e uppl. (innehållande till d. 1 sept. 1884 utkomna stadganden) 172 s. Sthlm. Kart. 1: 75.

Bok, Medborgarens. Sthlm. L. Hökerberg.

2. Aldén, Gustaf A., Handledning för menige man i svensk kommunalkunskap. Lands- och stadskommunernas kommunal- kyrko- och skolstyrelser jämte redogörelse för prästval, häradets myndigheter, landsting, hushållningssällskap, beviljning och markegång, läns- och stiftstyrelser äfvensom jämförande uppgifter från Norge, Danmark och Finland samt register. 150 s. 1 kr.

Byggnadsstadgan, brandstadgan och ordningsstadgan för rikets städer samt helsovårdstadgan för riket, med deri vidtagna förändringar jemte register. Utg. af Aug. Alströmer. 104 s. Sthlm. 1 kr

Byggnadsstadgan för rikets städer och Stockholms byggnadsordning jämte utdrag af helsovårdstadgan för rikets städer med jämförande och förklarande noter samt en karta; utgifna af *Moritz Rubenson*. 2:a uppl. 116 s. Sthlm. Kart. 1: 50.

C. B. F., Qvinnans rättliga ställning i Finland. H:fors. P. H. Beijer. 1: 50.

Collett, P. J., Föreläsningar over Familieretten efter den norske Lovgivning. 5. Udg. ved E. Hagerup Brull. 1 Halvdel. 256 Sid. 4 kr.

Dessau, D., Oversigt over Rigsdagens Virksomhed i de første 85 År efter Grundlovens Udstedelse samt over de den grundlovgivende Rigsforsamling og Rigsrådet forelagte Sager. 480 sid. 6 kr.

Fliesberg, Carl, Handledning i svensk handelsvetenskap i hvad den rör våra kreditmedel, tull-, bank- och bolagsförhållanden, näringslagstiftning m. m. 75 s. Hernösand, W. Lundqvist. Kart. 1: 75.

Författningar angående medicinalväsendet i Sverige, omfattande år 1888. Samlade och utgifna af *D. M. Pontin*. 67 s. Sthlm. P. A. Norstedt & Söner. 1: 75.

Författningar m. m. rörande apotheksväsendet i Sverige. 1:a afd.: Kronologisk samling 1688—1888. Utgivare Carl Falk. 216 s. Jönköping. 8 kr.

George, Henry, Framåtakridandet och fattigdomen. En undersökning af orsaken till de industriella kriserna och fattigdomens tillväxt jemnsides med tillväxande rikedom. Öfv. från eng. originalets 24:e

- uppl. af C. Löfving och H. Wennerström. 3:e hft. s. 193—238.
 Upsala. W. Schultz. 1 kr.
- George, Henry, 4:e o. 5:e [slut-] hft. s. 239—528. 2 kr.
- Grundlov, Kongeriget Norges, med Tillæg och Ændringer samt Valglovene af 24 Juni 1828 med Tillæglov af 1 Juli 1884, udg. af Hj. Smith og N. Prebensen. 50 Sid. 16 Öre.
- — med Tillæg og Ændringer samt Valglovene af 24 Juni 1828 og 1 Juli 1884 udg. af Hj. Smith og N. Prebensen. 83 sid. 1: 20.
 Kart. 1: 50. Indb. 1: 80.
- Hagerup, Francis, Om Kjøb og Salg. Forelæsninger holdt ved Kristiania Universitet. 2 Udg. VIII. 176 Sid. 2: 50.
- Holberg, L., Engelsk Parlamentarisme belyst ved Kongemagtens, Ministeriets og Parlamentets forfatningsmæssige Stilling for og nu. 322 Sid. 4 kr.
- Jørgensen, E., Nyt Lovlexikon. 6 B. (1874—84) 1 H. 160 Sid. 2 kr.
- — 2 H. 160 Sid. 2 kr.
- Kallisch, Josef, Praktiske vinkar om affärlifvet, innehållande nyttiga och intressanta underrättelser om handels- och affärsverksamhet i allmänhet, grundregler för rätta sättet att förvärfa och bibehålla förmögenhet och förtroende, lefnadsteckningar öfver Rotschildarne, David Riccardo, Jakob Actor, Horace Greeley, P. T. Barnum, Strousberg m. fl. Öfv. från tyskan. 138 s. Jönköping, Nordströmaka bokh. 1: 50.
- Kleen, Richard, Försök till framställning i naturrätt och rättliga förbe- grepp. Senare afdelningen: Tillämpad naturrätt. Förra delen: Individuell rätt. 600 s. Sthlm. 6: 50.
- Kongl. Maj:ts förnyade nådiga Legostadga för husbönder och legohjon af d. 23 nov. 1888 med hänvisningar till åberopade författningar, jemte alla under sednare riksdagar deri gjorda förändringar och tillägg. 6:e öfvers. uppl. 20 s. 25 Öre.
- Kühnel, T. S., Et Indlæg i Arbejdersagen 32 Sid. 50 Öre.
- Kyrkolag, Sveriges, utgifven af A. J. Rudén. Supplement till 9:e uppl:n, innefattande rättelser och tillägg af de stadganden som utkommit från juli 1882 till juli 1884 s. 801—862. Göteborg. 1 kr.
- Lassen, J., Den danske Obligationrets almindelige Del. 2 Udg. 372 Sid. 5 kr.
- Lag, Sveriges rikets, till efterlefnad stadfästad år 1786, tillika med anmärkningar och tillägg, innehållande de allmänna lagen tillhörande författningar och stadganden, hvilka utkommit intill d. 1 Okt. 1884; jemte bihang och register. Af N. W. Lundeqvist. 16:e uppl. 884 s. Sthlm. P. A. Huldbergs bokförlags-aktieb. 5 kr.
- Leinberg, K. G., Handlingar rörande Haapaniemi krigsskola offentliggjorda. (Öfvertryck från Finsk militär tidskrift 1884). 99 s. Jyväskylä. 1: 50.

- Linderberg, F.**, Forsvarstalen for Højesteret. En Appel till det danska Folk. 116 Sid. 1: 25.
- Love og Expeditioner vedkommende Kirke- og Skolvæsen.** Saml. og udg. af H. V. Skibsted. 152 Sid. Gyldendal. 2 kr.
- Love og Forordninger samt Reskripter m. m.** Supplement til den efter Inderigsministeriets Foranstaltning udg. Samling af Love og Anordninger af mere almindelig Interesse. Udg. til Brug for Studerende og i det praktiske Liv af O. Damkier og F. Kretz. 1 H. 1660—1682. 180 Sid. 60 öre.
- Lovsamling, Almindelig norsk, 1660—1684** udg. af *Otto Mejlender*. 2 Udg. 4 H. Sid. 289—348 P. T. Mallings Bogh. 1 kr.
- — 5 H. Sid. 349—480. 1 kr.
- — 6 H. Sid. 481—571. 1 kr.
- Maurier, P. P. F.**, Om Prostitutionslovgivningen. Særtryck af "Månedssblad udgivet af Foreningen imod Lovbeskyttelse for Usædelighed". 40 Sid. 85 öre.
- Mietintö ehdotuksen antamista varten uuteen asetukseen yksityisten pankkien perustamisen ehdoista asetetulta komitealta.** Helsingissä, Keisarill. Senaatti. 50 p.
- Mietintö lakiehdotusta alaikäisten työnteosta tehtaissa y. m. valmistamaan asetetulta komitealta.** Helsingissä, Keisarill. Senaatti. 50 p.
- Mietintö lääniedustus-ehdotuksen tekemistä varten asetetulta komitealta.** Helsingissä, Keisarill. Senaatti. 50 p.
- Mietintö maapoliisin liiskämisen asiassa asetetulta komitealta.** Suomensuomen. Helsingissä, Keisarill. Senaatti. 50 p.
- Naumann, Christian**, Sveriges statsförfattningsrätt. Ny upplaga, öfversedd och tillökad. IV, 8:e [slut-] hft. s. 309—499. Sthlm. P. A. Norstedt & Söner. 2: 50.
- Några landtdagsmannaval 1881 och 1882.** H:fors. Weilin & Göös. 75 p.
- Petersen-Studnitz, A.**, Hærudgifterne på Finansloven. Finansstatistiske Notiser. 46 Sid. 75 öre.
- Rørdom, M. F.**, Danske Kirkelove samt Udvalg af andre Bestemmelser vedrørende Kirken, Skolen og de Fattiges Førsørgelse fra Reformationen indtil Christian V:s danske Lov 1586—1683. 2 B. 1 H. 192 Sid. 2 kr.
- Rotechild, L.**, Handbok för köpmän isynnerhet handelsbokhållare och kontorister, innehållande hela handelsvetenskapen i sammanträngd framställning. Dela fullständigt omarbetad efter svenska förhållanden dels öfversatt efter originalets 27:e upplaga af *J. Brunell, J. Heckscher, Const. Lindh, A. Looström, Ad. Meyer, S. B. Pajkull, G. Ribbing, P. Staff* m. fl. Supplementband: *Lindh, Const.*, Utförlig svensk, tysk, fransk och engelsk handelskorrespondens. Efter bästa utländska källor bearbetad. 11:e hft. s. 637—700. Sthlm. Looström & K. 60 öre.

- Rotschild, L., 2:a hft. s. 49—96. 60 öre
 — — 3:e—7:e hft. s. 97—336. För häfte 60 öre.
- Samling af de for Universitetsforholdene gjældende Retaregler, foranstaltet af Konsistorium, efter foranledning af Ministeriet for Kirke og Undervisningsvæsenet. I. Systematisk ordnet Afdeling. 230 Sid. 8 kr.
- Samling af kongl. förordningar, stadganden m. m. Sthlm. P. A. Norstedt & Söner.
12. Nya folkakolestadgan med flera författningar rörande folkundervisningen jemte sakregister till ledning för skolråden utgifven af A. Th. Bruhn. 2:a uppl. 98 s. Kart. 90 öre.
- Samling af Love emanerede på 33 ordentlige Storthing 1884. Udgivne af Otto Mejlænder. 48 Sid. P. T. Mallings Bogh. 60 öre.
- Samling af Love og Anordninger m. v. af mere almindelig Interesse, udg. efter Indenrigesministeriets Foranstaltning 1881—1885. 4:de H. Fra 1 Juli 1883 til 30 Juni 1884. 30 öre.
- Skattetaxter, De nye, i Kristiania tilligemed skattetaxerede Eiendommens Areal og Brandtaxt. 188 Sid. 2 kr.
- Smiles, Samuel, Menniskans egna kraft, rätta vägen till utmärkelse och rikedom. Efter A. v. Colenfeldts tyska bearbetning till svenskan omarbetad af G. Svederus. 6:e uppl. öfversedd och omarbetad. 388 s. Sthlm. 3: 25, inb. 4: 25.
- Statistik, Norges officielle. Ny Række. Udg. i Året 1884. N:o 1. Tabeller vedkommende Norges Kriminalstatistik for Året 1881. Udg. af Justits-Depart. 3 Bl. 78 Sid. 50 öre.
- — N:o 2. Tabeller vedkommende Skiftesvæsenet i Norge i Året 1881 tilligemed Opgaver over de efter Overformyndier Regnskaberne for Året 1881 under Rigets Overformyndieres Bestyrelse i detta År henstående Midler. 33 Sid. 50 öre.
- Storthingsforhandlingerne 1884. 29 kr.
- Storthings-Efterretninger 1886—1884. Udg. efter offentlig Foranstaltning. 1 B. 1 H. 80 Sid. 1 kr.
- Straff-lag, gifven Stockholms slott d. 16 febr. 1864, tillika med kongl. förordningen af samma dag om straff-lagens införande och hvad i afseende derå iakttagas skall; äfvensom anteckningar af parallell-ställen samt de strafflagen närmast tillhörande författningar. (Aftryck ur Lundeqvist Lagbok, 16 uppl. 109 s. Sthlm. 90 öre.
- Straffelov, almindelig borgerlig, af 10 Februar 1866 samt Lov om Behandlingen af nogle i almindelig borgerlig Straffelov omhandlede Forbrydelser af 16 Februar 1866. Forsynede med Henvisninger ved O. Damkier. 92 Sid. Schlichtkrull. 85 öre.
- Tidskrift för Sveriges landsting, städer och hushållningssällskap, utgifven af en utaf Stockholms läns landsting för ändamålet nedsatt komité. 16:e årg. 1884. 239 s. Sthlm. 4: 25.

- Trygger, Ernst**, Om fullmakt såsom civilrättsligt institut. 176 s. Uppsala. 2: 76.
- Udkast til Lov om Beskyttelse for Varemærker**, utarbeidet af de dansk-norsk-svenske kommitterede. — Förslag till lag angående skydd för varumärken, utarbetadt af de dansk-norsk-svenske komiterade. 52 o. 54 s. Sthlm. Samson & Wallin. 1: 50.
- Underdåniga förslag till strafflag för Storfurstendömet Finland**. Utarbetade af en för granskning af de år 1875 tryckta underdåniga förslag till enahanda författningar tillförordnad komité. H:fors. Kejs. Senaten. 50 p.
- Ussing, C.**, Anders Sandøe Orsted som Retslærd. Et Brydstykke af den dansk-norske Retsvidenskabs Historie. 168 Sid. 2: 50.
- Åstrand, J. J.**, Ny og fullstændig Lommebog ved Kjøb og Salg i Kronor og Öre, hvarmed man hurtigt og nøiagtigt kan finde hvar meget 2, 3, 4 o. s. v. indtil 15,000 Stykker koster, fra 1 Öre til de høieste Priser, tilligemed Rentetabeller for hver dag i Året samt reduktionstabeller af Öre til Skilling og Forklaring over det nye Mål- og Vægtsystem. 2 Opl. 408 Sid. Bergen. Indb. 1: 20.

E. A. M.
10/11/55

Notis.

Juridiska examina vid det Finska Universitetet. Under vdr-terminen 1884 blef juris utriusque kandidatexamen aflagd af 2, allmän rättsexamen af 18, domareexamen af 6 och kameralexamen af 3.

Juris utr. kandidatexamen af magistrarne W. Ramsay och N. B. Idman.

Allmän rättsexamen af magistrarne H. E. Arppe och C. F. Lemström samt af studerandene E. W. Elfvingren, M. Bremer, R. W. Montin, Hj. F. Palmén, J. E. v. Schantz, A. E. Andersson, G. F. Kuhlefeldt, G. E. Ekholm, P. E. Idestam, K. G. Krook, A. E. A. Lang, A. W. Lindberg, J. F. Lindström, B. Schauman, F. E. Snellman och J. A. Thesleff.

Domareexamen af studerandene A. v. Fieandt, A. Castrén, O. J. J. Cederberg, A. F. Lindström, L. Nilsdorff och K. A. N. Tigerstedt.

Kameralexamen af studerandene K. G. Ranfors, F. O. Silén och B. Hohenthal.

Under höstterminen presterades juris utriusque kandidatexamen af 2, allmän rättsexamen af 15 och domareexamen af 1.

Juris utr. kandidatexamen af magistrarne A. L. Tojkander och K. R. Westermarck.

Allmän rättsexamen af hofrättsauskultanterne K. A. N. Tigerstedt och L. Nilsdorff samt af studerandene B. E. E. Lille, H. Tollander, J. B. Sarlin, R. Elfvingren, G. A. Nyberg, E. A. Zilliacus, E. O. Willgren, O. Wasz, A. Hildén, O. J. J. Cederberg, A. F. Lindström, A. W. Bergman och A. Schröder.

Domareexamen af studeranden A. O. Hyrkstedt.

E. G. M.
10/7/25

